

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ

ਗੁਰਮਤਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાક ૧૨૮૭૦ વર્ગીક

પુસ્તકનુ નામ સ્ત્રીરિતશિક્ષા

વિષય સંસ્કૃત

ચિહ્નિત શિક્ષક

સીતાજી અને અનસૂયા

અનસૂયા માતા સીતાજીને આશિર્વાદ આપે છે.

શ્રી હિત શિક્ષક

અને

ચન્દ્રકાન્તાની આત્મકથા

ભાગ ૧ લો,

સચિત્ર

(શ્રીઓને વાંચી મનન કરવા યોગ્ય ઉપયોગી વિષયો સાથે
૨૦૦ ઉપરાંત સતી શ્રીઓનાં જીવન ચરીત્રોનો સંગ્રહ)

લેખક અને પ્રકાશક

જેઠાલાલ દેવશ કર દવે.

તત્રી ભાગ્યોદય અને હુન્નરવિજ્ઞાન
કર્તા-કાયદાનો શિક્ષક, ધનવાન, ભવિષ્યવેદી, હિંદુસ્તાનની યાત્રા વિ.
ભાગ્યોદય ઑફિસ—અમદાવાદ.

આવૃત્તિ બીજી

નકલ ૧૨૦૦

સને ૧૯૨૪

સવત ૧૯૮૦

મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦

પ્રકાશક

જેઠાલાલ દેવશંકર દવે.

માલીક બાગ્યોદય પ્રેસ—અમદાવાદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ શાલય
અમદાવાદ ડા. પી. રાઈટ સમ્રાટ
૧૯૮૦

આ પુસ્તક સમગ્રી સર્વ હક પ્રકાશકે સ્વાધિન રાખી, આ પુસ્તક
સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા એક્ટ મુજબ તેમજ નવા ડોપી
રાઈટ એક્ટ મુજબ સરકારમા રજીસ્ટર્ડ કરાવ્યું છે.

શ્રી બાગ્યોદય પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમા

જેઠાલાલ દેવશંકર દવેએ

છાપી પ્રસિદ્ધ કર્યું ખાડીયા, અમદાવાદ.

પહેલી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

સ્ત્રીઓને સુધારવી એ સસારના ઉદ્ધારનો એક અર્થ ઉત્તમ ઉપાય છે આપણા સુખ દુખનો સંબંધો આવાં ઓગો છે સ્ત્રીઓ એ સસારના મૂળરૂપ છે. જેમ જૂમીમા ખાતર વિગેરે નાખી મારી રીતે ફળવવામા આવે છે તો તેમા નાંખેલુ ખીજ ઉત્તમ પ્રકારે પાડી રાકે છે તેવી જ રીતે જો સ્ત્રીઓને સુધારવામા આવે તો સસારના સંબંધો દુખ ઓછા થઈ જાય. બાળકોને સુધારવાનો સંબંધો બાર સ્ત્રીઓને માથે છે જો સ્ત્રીઓ સુવરેલી હોય છે તો જ ને પોતાના બાળકોને ઉત્તમ ફળવી શકે છે. બાળકોના ઉપર જન્મથી જ સ્ત્રીઓના મસ્કરો પડે છે જો તે યોગ્ય ફળવણી પામેલી હોય છે તો પતિને સુખ આપી શકે છે, બાળકોને સુધારી શકે છે અને ઘરનો સંબંધો કારભાર પોતાને માથે ઉઠાવી લે છે

આજકાલ સસારમા ધણી જન્મ્યાં સ્ત્રીઓને લીધે જ કલેશ કકાસ પ્રવર્તી રહેલો હોય છે. જો સ્ત્રીઓ સુવરે તેવી રીતે તેમને નાનપણથી ફળવવામા આવે તો ઘણાં કુટુંબો સુખી થઈ શકે છે. વળી હાલ કેટલીક પ્રજા નિર્માણ હોવાનું કારણ પણ સ્ત્રીઓ જ છે. તે પોતાનાં બાળકને જેવા બનાવવા ધારે છે તેવા કરી રાકે છે. તે બાળકોને નિર્માણ અને બીકણુ પણ બનાવી શકે છે, તેમ નિર્ભય, હિમતવાન, કસાહી અને સાહસીક પણ બનાવી શકે છે બાળકોના ભવિષ્યનો સંબંધો આધાર સ્ત્રીઓઉપર હોય છે. માટે ભવિષ્યની પ્રજાને મહાન બનાવવાને માટે માત્ર એક જ ઉપાય છે કે સ્ત્રીઓને સુધારવી.

સ્ત્રીઓને સુધારવા માટે તેમને ઉત્તમ સતિ સ્ત્રીઓના જીવન ચરીત્રોનું જ્ઞાન આપવું જોઈએ. તેમજ સ્ત્રીઓ તરીકે તેમની ફરજ શું છે, તેમનો તેમના પતિ સાથેનો સંબંધ કેવો હોવો જોઈએ, તેમની બાળકોને ઉછેરવાની શી ફરજ છે, ઘર કારભાર શી રીતે ચલાવવો વિગેરે પ્રકારનું જ્ઞાન આપવું જોઈએ અને તે જ્ઞાન તેમને આ પુસ્તક ઉપરથી મળે તેવા હેતુથી આ પુસ્તકમાં લગભગ ૧૫૦ ઉપરાત સતિ સ્ત્રીઓના જીવનચરિત્રોનો સમાવેશ

વેદ સરળ ભાષામાં કરવામાં આવ્યો છે અને તે ઉપરાંત સ્ત્રીઓનું શુ શુ કર્તવ્ય છે તે ત્રીસ પ્રકરણમાં સમગ્ર ત્રી રસીક ભાષામાં-ચન્દ્રકાન્તા નામની પવિત્ર સ્ત્રીની જીવનકથા રૂપે આપવામાં આવ્યું છે

સ્ત્રીઓને સુધારવા માટે યત્ન કરવો એના જેવું ખીજું મહત્વનું કાર્ય નથી કારણ કે સસારના સઘળા સુખ દુખનો આધાર સ્ત્રીઓ ઉપર હોય છે. સ્ત્રીઓ સુશિક્ષિત, પવિત્ર પ્રેમાળ અને પતિપરાયણ જીવન ગાળનારી હોય છે તો તે પોતાના ધરમાં સ્વર્ગીય સુખનો અનુભવ મેળવી શકે છે પતિને સુખી બનાવી શકે છ અને બાળકોને મહાન બનાવી પોતાના કર્તવ્યથી સર્વને આનંદ આપી શકે છે, આ પુસ્તકનો જે સ્ત્રીઓ અભ્યાસ કરશે તે સુખી અને આનંદી થયા વગર રહેવાનીજ નહિ

આ પુસ્તક સ્ત્રીઓએ હમેશા પાઠ કરવા જેવું છે જેને વાચના ન આવડતું હોય તેના પતિએ આ પુસ્તક ગૌરવ પોતાની સ્ત્રીને વાચી મળાવવું અને તે વાચી સંભળાવેલી હકીકત તેને માટે દિવસે પૂછી જોવી આથી વાચેલું કે સાંભળેલું મનન કરવાની ટેવ તેને પડશે સતિ સ્ત્રીઓએ કેવા જીવન ગાળ્યા છે, તે કેવી રીતે સુખી અને આનંદી થઈ ગઈ છે તેમજ તેમણે પતિ મેવા કેવી રીતે કરી છે તેનું જ્ઞાન થતા વાચનાર કે સાંભળનાર સ્ત્રીઓ તેનું અનુકરણ કર્યા વગર રહેવાની જ નહિ અને તેથી જે સ્ત્રીઓ કલ્પના કરનારી પતિને દુખ દેનારી ઉગ્રબલ હશે તે જગત સુધરી જઈ પતિને સુખ આપી પોતે સુખી થશે

સ્ત્રીઓ સુધરી શકે, પોતાના વિચાર અને વર્તનમાં ફેરફાર કરી, પતિ સેવામાં ચિત્ત જોડે, તેન સતી થવાનું મન થાય, પોતાના શિષ્યગત સાચવી પતિવ્રતપણું પાળવાને હોશ થાય તેવા પ્રકારના વિષયો અને ચરિત્રોને આ પુસ્તકમાં સ્થાન આપ્યું છે તેથી આ પુસ્તક સ્ત્રીઓને સુધારવામાં ઘણું મદદરૂપ થઈ શકશે એમ અમારું માનવું છે આ પુસ્તક દરેક ધરમાં હોવું જોઈએ એવો અમારો અભિપ્રાય છે

જેમને પોતાના ધરમાં સુખ અને આનંદ પ્રવર્તાવવાની ઇચ્છા હોય તે સઘળાએ આ પુસ્તક પોતાની સ્ત્રી, માતા, દીકરી કે પુત્રવધુને ખાસ વાંચાવી તેનો અભ્યાસ કરાવવો જોઈએ, હમેશા મનુષ્યના ચારિત્ર્ય ઉપર

જીવનચરિત્રોની ઘણી જ અસર થાય છે તે કાંઈનું સુખી જીવન જોઈ તે પ્રમાણે વર્તવા તૈયાર થઈ જાય છે જેથી આ પુસ્તકમાર્ગી પૂર્વે થઈ ગયેલી મતી સ્ત્રીઓના જીવન ચરિત્રો વાંચી ને પ્રમાણે વતન રાખવાનું દરેક સ્ત્રીઓને મન થવાનું જ જેમ જેમ તે અભ્યાસ કરતી જવાની તેમ તેમ તે સુધરવાની, તેને વગર કલ્પે પણ પતિ સેવા કરવાની ઈચ્છા થવાની

શાખો કુટુંબો અત્યારે કનેશ, કકાશ અને દુષ્પત્રી પીડાય છે, તેનું મુળ કારણ નપાસીમુ તો સ્ત્રીઓ જ જણાવે માટે ને ના, કલેશ, કકાશ સર્વનો ત્યાગ કરાવવા માટે અને તેને ન્યાને સપ શાંતિ, આનંદ સુખ વિગેરેનું સ્થાપન કરવા માટે આ પુસ્તકનો દરેક સ્ત્રીઓને અભ્યાસ કરાવવો જ જોઈએ એવી અમારી માન્યતા છે

આ પુસ્તક ઉપરથી જો સ્ત્રીઓ સુધરી પેતાના વગમા સુખ અને આનંદને રચાવી રાકરો. પવિત્ર જીવન ગાળી, સીધાવટન પાળી, પતિમેવા કરવામા ચિત્તને પરાવશે અને પોતાના બાળકોને ઉત્તમ પ્રકારે કેળવતા શિખશે તો અમે આ પુસ્તક બનાવવામા થયેલો અમારો શ્રમ સાર્થક થયો છે એમ માનીશુ માત્ર સ્ત્રીઓ સુધરી સુખી થાય અને દરેક ઘરમા સુખ આનંદ અને મધ્ય પ્રવર્તી રહે તેજ હેતુથી મોઘવારોમા પણ આ પુસ્તકને પ્રસિદ્ધ કરવાનું સાહસ અમે માથે ઉઠાવ્યું છે. તેનો દરેક સ્ત્રીઓ લાભ લેશે તો અમને સતોષ થશે.

રામનવમી
મવત ૧૯૭૭ ચૈત્ર શુક્લ ૯
તા. ૧૬-૪-૧૯૨૧

જેઠાલાલ દેવશર દવે
કર્તા
ભાગ્યોદય ઓશીમ, અમદાવાદ

બીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તિ સવત ૧૯૭૬ ના ચૈત્ર માસમાં બહાર પાડેલી તે પુસ્તક પ્રજામાં એવું પ્રિય થઈ પડ્યું કે તેની પહેલી આવૃત્તિ માત્ર ત્રણ વર્ષમાં જ ખપી જવાથી તેની આ બીજી આવૃત્તિ પ્રમિદ્ધ કરી છે.

આ પુસ્તકની આ આવૃત્તિમાં ઘણાજ સુધારો કર્યો છે. ઘણી સતી સ્ત્રીઓનાં જીવન ચરીત્રોનો આમાં વધુ ઉમેરો કર્યો છે, તેમજ જોડિયોગી બીજા ઘણા વિષયો ઉમેરી આ પુસ્તકના કદમાં પણ વધારો કર્યો છે તે ઉપરાંત તેમાં મતી સ્ત્રીઓના કેટલાક ચિત્રો પણ આપવામાં આવ્યા છે. આમ છતાં પણ ઘણા વાચકો તેનો લાભ લેતાં શકે તે માટે તેની કિંમતમાં વધારો ન કરતા, હતી નેટલાઈઝ ૨ ૪-૦ ગણી છે.

આ જોડિયોગી પુસ્તક આપણા ગૃહસ્થાશ્રમમાં જેમ વધુ વંચાશે તેમ ગૃહસ્થાશ્રમના સુખનો અનુભવ થશે. ગૃહસ્થાશ્રમના મુખનો બધો આધાર સ્ત્રીઓ ઉપર છે, અને જો સ્ત્રીઓ વિવેકી, મમળુ, નમ્ર અને સદાચારી થાય, સામગ્રીયા પ્રત્યેની, પતિ પ્રત્યેની કળ સમજે તો જરૂર ગૃહસ્થાશ્રમ સુખી નીવડે. આ પુસ્તકમાં એવા અનેક વિષયો છે કે જેથી સ્ત્રીઓ સુવરી ગદે, જેમાં ૨૦૦ ઉપરાંત મતી સ્ત્રીઓના જીવન ચરીત્રો છે કે જે વાંચવાથી તેમના ગુણનું સ્ત્રીઓ અનુકરણ કરે તો જરૂર ઘેરે ઘેર આનંદ, સુખ અને શાંતિ અનુભવાય, એવી ઈચ્છાથી આ ગ્રંથની આ બીજી આવૃત્તિ પ્રમિદ્ધ કરી છે, જેથી વાચકોને સંતોષ થશે એમ અમારું માનવું છે.

તા ૪ જુલાઈ મને ૧૯૨૪
આશાદ શુક્લ દ્વિતિયા
રથયાત્રા-અવત ૧૯૮૦

જેઠાલાલ દેવશંકર દવે

અધિકર્તા.

સહિત શિક્ષક.

બીજો ભાગ

જેમાં સેકડો સતી સ્ત્રીઓનાં જીવનનો સંગ્રહ છે તે છપાય છે
મધ્ય ૪-૦-૦ મંગાવી દેયો. ભાગ્યોદય ઓરીસ-અમદાવાદ.

સીહિત શિક્ષક.

અનુક્રમણિકા.

વિષય	પૃષ્ઠ
પ્રકરણ ૧ હું ચન્દ્રકાન્તાનો પરિચય ૧	૨૬ કાફીયરી-ચન્દ્રાપીઠ ૧૦૨
પ્રકરણ ૨ જી સ્ત્રીઓની મહત્તા ૧૨	૨૭ શકુન્તલા-કુન્ધ ૧૦૭
૧ સતી સીતા અને રામચન્દ્ર ૧૫	૨૮ મનોરમા-કાર્તવીર્યાશુન ૧૧૨
પ્રકરણ ૩ જી-પતિસેવા ૨૭	૨૯ હિર્મિયા ૧૧૬
૨ અનસુયા દેવી-અત્રિઋષિ ૨૮	૩૦ અન્નપૂર્ણા ૧૧૬
૩ દેવહુતી-કદમ મુન ૩૧	૩૧ કુન્દલા ૧૧૭
૪ સતી નર્મદા-કૌશિક ૩૩	૩૨ ગાન્ધી ૧૧૭
૫ સતી સાવિત્રી-મત્યવાન ૩૫	૩૩ ગાયત્રી ૧૧૮
પ્રા ૪ પત્નીનો પતિ પ્રત્યે ધર્મ ૪૭	૩૪ ધન્યા ૧૧૯
૬ સતી દમયંતી-નળગગન ૪૮	૩૫ મુરૂચી ૧૧૯
૭ સતી દ્રૌપદી-પાંડવો ૫૮	૩૬ જન્મા ૧૨૧
૮ તપતી-સવરણ ૬૫	પ્રા. ૬ સ્ત્રીઓએ ધરનો કારમાર
૯ ઈન્દુમતી ૬૮	કેવી રીતે ચલાવવો ૧૨૫
૧૦ સુમિત્રા ૭૦	સ્ત્રીઓનું ગૃહસ્થીપદ ૧૩૧
૧૧ મમતા ૭૧	૩૭ લોખામુદ્રા ૧૩૭
૧૨ ઇન્દ્રની માતા ૭૨	૩૮ શાંતિકા ૧૩૮
૧૩ હિચિન્ ૭૨	૩૯ જગત્કોર ૧૪૦
પ્રા ૪ પતિના પોતાની પત્ની ૭૩	૪૦ ભામતી ૧૪૨
પ્રત્યે કૃતજ ૭૩	પ્રા. ૭ સ્ત્રીઓની જવાબદારી ૧૪૨
૧૪ સમપદી ૭૫	૪૧ કૌશલ્યા ૧૪૪
૧૫ મહાલક્ષ્મી-રુદ્રવજ ૭૭	૪૨ કૈકેયી ૧૪૬
૧૬ સુકન્યા-અયવનઋષિ ૭૯	૪૩ સુમિત્રા ૧૪૮
૧૭ અહલ્યા-ગાતમ ૮૩	૪૪ રેણુકા ૧૪૯
૧૮ અરૂંધતી-નાસટ ૮૫	૪૫ મરીચી ૧૫૧
૧૯ વૃદ્ધા-અલ્પધર ૮૬	પ્રા. ૮ સકલ વખતે પત્નીએ પતિને
૨૦ દેવમાની કમ ચમાતી ૮૭	સહાય કેવી રીતે કરવી ૧૫૩
૨૧ શર્મિષ્ઠા ૯૦	૪૬ મહોદરી ૧૫૩
૨૨ મૈત્રેયી-યાગવલ્કય ૯૧	૪૭ સુલેચના-ઈન્દ્રજીત ૧૫૬
૨૩ ગાધારી-પ્રતરાષ્ટ ૯૨	૪૮ કુન્તાજી-પાંડુ ૧૫૭
૨૪ સતી તારામણી હરિશ્ચંદ્ર ૯૩	૪૯ માદ્રી ૧૬૧
૨૫ મહાવેતા-પુંડરીક ૧૦૦	૫૦ રેવતી-મળદેવ ... ૧૬૨

વિષય

વિષય	પૃષ્ઠ
૫૧ કૃદ્ધિમણી-શ્રી કૃષ્ણ ...	૧૬૩
૫૨ તારા-વાલો ...	૧૬૪
પ્રા. ૬ સતી સ્ત્રીઓ કેવુ જીવન	
આળી શકે ...	૧૬૬
૫૩ ધંધા-શક્તિ ...	૧૬૭
૫૪ વેદવતી ...	૧૬૭
૫૫ મુલદા-અભુત ...	૧૬૮
૫૬ ઉત્તરા અભિમન્યુ ...	૧૬૯
૫૭ ભારતી-મનમિત્ર ..	૧૭૦
૫૮ વાગ્દેવી ..	૧૭૨
૫૯ અપાલા ..	૧૭૩
૬૦ વિશ્વવાહા ...	૧૭૩
૬૧ ઘોષા ..	૧૭૩
૬૨ સત્યરૂપા ..	૧૭૪
૬૩ અશુભતિ-સુવત્સુનિ ..	૧૭૪
૬૪ ભોગવતી-નાગરાજ .	૧૭૫
૬૫ માયાદેવી-શુદ્ધોદન .	૧૭૮
૬૬ યશોધરા-ગુહ ..	૧૭૭
૬૭ શયરી ...	૧૭૮
૬૮ ગાળી ...	૧૭૯
૬૯ ચન્દ્રવતી ..	૧૮૦
૭૦ જૈનસતી મુલદા ...	૧૮૪
૭૧ શ્રીદેવી ...	૧૮૬
૭૨ જોરડા ...	૧૮૭
૭૩ જગદામી .	૧૮૮
૭૪ દેવસેના ...	૧૮૯
૭૫ દેવસ્મિતા ...	૧૮૯
પ્રા. ૧૦ સ્ત્રીઓનું દેવીજીવન	૧૯૪
૭૬ સતી-શકર ...	૨૦૧
૭૭ પાર્વતી ...	૨૦૪
૭૮ લક્ષ્મીજી-વિષ્ણુ ...	૨૦૬
૭૯ સરસ્વતી ...	૨૦૭
૮૦ ધન્નાણી-શયી ...	૨૦૭
૮૧ ઓખા-બાણાસુર ...	૨૧૦
૮૨ નંદવતી ...	૨૧૪
૮૩ પદ્માવતી .	૨૧૭
૮૪ વિદ્યાવલીજી ..	૨૧૯
૮૫ ભદ્રા ...	૨૨૦
૮૬ ધારિણી ...	૨૨૦
૮૭ સુદરી ...	૨૨૧
૮૮ બાહો ...	૨૨૨
૮૯ પ્રમદરા .	૨૨૨
૯૦ નરુલમાતા ...	૨૨૪
૯૧ પટાચરા ...	૨૨૫
પ્રા. ૧૧ સ્ત્રીઓનું ઉત્તમ ગૃહિણી	
૫૬ ...	૨૨૮
પ્રા. ૧૨ અવધારકુશળ સ્ત્રીઓ	૨૩૨
૯૨ સત્યવતી-મત્સ્યગધા	૨૩૨
૯૩ દુ શલા-જયદ્રથ	૨૩૫
૯૪ માલતી-ઉપમહા ...	૨૩૫
૯૫ પદ્મા-પિપલાદ	૨૩૬
૯૬ પદ્મણી-જયદેવ ...	૨૩૭
૯૭ સત્યભામા ...	૨૩૮
૯૮ મલિદી ...	૨૩૯
૯૯ સરમા ..	૨૩૯
૧૦૦ અનની ...	૨૪૦
૧૦૧ મૂર્તિ .	૨૪૨
૧૦૨ શ્રદ્ધા ...	૨૪૩
૧૦૩ સત્યવતી ...	૨૪૩
૧૦૪ શુચિરમતા ...	૨૪૪
પ્રા. ૧૩ સ્ત્રીઓને સસારમાં રવ-	
ગીય સુખ શી રીતે મળે.	૨૪૬
૧૦૫ શશીકળા-સુદશન ...	૨૪૭
૧૦૬ ખના-મિહિર ...	૨૪૯
૧૦૭ કલાવતી-સુચન્દ્ર ...	૨૫૦
૧૦૮ શક્તિ ...	૨૫૩
૧૦૯ ચુડાલા ...	૨૫૫
૧૧૦ કીલાવતી ...	૨૫૮

વિષય

૧૧૧ નાગી	...	૨૫૯
૧૧૨ સુલભા	...	૨૫૯
૧૧૩ ચદ્રપ્રભા	...	૨૬૦
૧૧૪ બાહ્યણી	.	૨૬૧
૧૧૫ નાગીલા	...	૨૬૨
૧૧૬ સુખતા	...	- ૬૬
૧૧૭ શ્રતાવતી	...	૨૬૭
૧૧૮ વિદુલા	...	૨૬૮
૧૧૯ ૧૫દુરપત્ની	...	૨૭૦
પ્રા. ૧૪ સ્ત્રીપુરુષના ધર્મ	...	૨૭૨
૧૨૦ ઝળાવતી	.	૨૭૮
૧૨૧ કર્મદેવી	...	૨૭૯
૧૨૨ કૃષ્ણાકુમારી	...	૨૭૯
૧૨૩ સત્યવતી	...	૨૮૦
૧૨૪ સંયુક્તા	.	૨૮૩
૧૨૫ કર્મદેવી	...	૨૮૫
૧૨૬ દુર્ગાવતી	...	૨૮૬
૧૨૭ તારાબાઇ	..	૨૮૭
૧૨૮ વીમળદેવી	...	૨૮૮
૧૨૯ રાણુલા	...	૨૯૦
૧૩૦ પ્રવિણકા	.	૨૯૨
૧૩૧ શુભા	...	૨૯૩
૧૩૨ વિશ્વાખા	...	૨૯૩
૧૩૩ બારતી	...	૨૯૫
૧૩૪ શિવા	...	૨૯૬
૧૩૫ પ્રભવા	...	૨૯૬
૧૩૬ ક્ષેમા	...	૨૯૭
૧૩૭ સુપ્રિયા	...	૨૯૮
૧૩૮ બહાદત્તા	...	૨૯૯
પ્રા. ૧૫ સ્ત્રીઓનું પવિત્ર સિ- મળ વ્રત	...	૩૦૦
દુરાચારીણી સ્ત્રીઓ દુઃખી ચામ છે.	...	૩૦૧
સ્ત્રીઓના સોળ શબ્દમાર	...	૩૦૩

૧૩૯ સાનરાણી	...	૩૦૫
૧૪૦ બસમા	..	૩૦૭
૧૪૧ શુભસુદરી	..	૩૦૯
૧૪૨ રાણુદેવી	...	૩૧૧
૧૪૩ વીરમતી	...	૩૧૪
૧૪૪ રતીસુદરી	.	૩૧૯
૧૪૫ રાહિણી	...	૩૨૨
૧૪૬ મામા	.	૩૨૩
૧૪૭ શુકલા	...	૩૨૪
૧૪૮ સુશોભના	...	૩૨૪
૧૪૯ વાસવદત્તા	...	૩૨૬
૧૫૦ મીનળદેવી	...	૩૨૮
પ્રા. ૧૬ વિષવા સ્ત્રીઓના ધર્મ	...	૩૩૧
૧૫૧ અહ્યાબાઇ	...	૩૩૪
૧૫૨ મોરીબાઇ	...	૩૩૬
૧૫૩ લક્ષ્મીબાઇ	...	૩૩૭
૧૫૪ શરતસુદરી	...	૩૩૯
૧૫૫ દેવતાકુમારી	..	૩૪૯
૧૫૬ પના	...	૩૪૦
૧૫૭ સુરદારબા	...	૩૪૧
૧૫૮ ઓ મી	...	૩૪૪
૧૫૯ ચદ્રા	..	૩૪૫
૧૬૦ ઝોપા	...	૩૪૭
પ્રા. ૧૭ સ્ત્રીઓનું ધર્મ પરાયણુ જીવન	...	૩૫૧
૧૬૧ મીરાબાઇ	...	૩૫૩
૧૬૨ મણીદા	...	૩૫૬
૧૬૩ મેનાવતી	...	૩૫૮
૧૬૪ દેવી અધાર કામિની	...	૩૬૧
૧૬૫ બેહુલા	...	૩૬૨
પ્રા. ૧૮ સ્ત્રીઓ એ પતિની અર્ધામના છે	...	૩૬૫
૧૬૬ પતિ સ્તોત્ર	...	૩૬૬

વિષય

પૃષ્ઠ

૧૬૭ સુંદરયા	...	૩૬૮
૧૬૮ લાલયા	...	૩૭૨
૧૬૯ રૂપસુંદરી	...	૩૭૩
૧૭૦ નાગદેવી	..	૩૭૫
૧૭૧ પ્રભા	..	૩૭૬
૧૭૨ વિદુલા	...	૩૭૭
૧૭૩ ચન્દ્રકાન્તા	...	૩૭૮
૧૭૪ ચિન્તા	...	૪૮૨
૧૭૫ શાન્તકા	...	૩૮૮
પ્રા. ૧૬ સસારમાં સ્ત્રી-		
ઓના પદ્ધિ	...	૩૭૦
સતી મહાત્મ્ય		૩૬૧
૧૭૬ પદ્મિની	...	૩૬૪
૧૭૭ રામેશ્વરી		૩૬૭
૧૭૮ કાન્તી	...	૩૬૯
૧૭૯ સુલીયા	.	૪૦૦
૧૮૦ જયા	...	૪૦૧
૧૮૧ કળાવતી	..	૪૦૩
૧૮૨ રેલિણી	...	૪૦૪
૧૮૩ મૃગ નયની		૪૦૫
૧૮૪ મેના	...	૪૦૬
૧૮૫ ઉજય કુમારી		૪૦૭
પ્રા. ૨૦ સ્ત્રીઓના ઉત્તમ		
આચાર વિચાર		
૧૮૬ કન્યા વિક્રય ન કરવો		૪૧૧
૧૮૭ વરવિક્રય	..	૪૧૫
૧૮૮ ધૃત્વનકુમારી	...	૪૧૭
૧૮૯ સારિકા	...	૪૧૬
૧૯૦ ભાનુમતી	.	૪૨૦
૧૯૧ મંગાદેવી	.	૪૨૧
૧૯૨ શિવાદેવી	...	૪૨૨
૧૯૩ રાજ્યાળા	...	૪૨૪
પ્રા. ૨૧ પતિવ્રતા સ્ત્રીઓના પતિ		
પ્રત્યેનો પ્રેમ	..	૪૦૭

૧૯૪ ચન્દ્રમુખી	...	૪૨૮
૧૯૫ લીલાદેવી-ભીમ	...	૪૨૬
૧૯૬ વનદેવી	..	૪૩૦
૧૯૭ ચન્દ્રાવતી	..	૪૩૩
૧૯૮ વિમળદા		૪૩૪
૧૯૯ સોનયા	.	૪૩૮
૨૦૦ લીલાદેવી-ભોજ	.	૪૩૯
પ્રા. ૨૨ મતી સ્ત્રીઓ કેરી હોય		
છે	.	૪૪૨
૨૦૧ મળુલા હમીર	.	૪૪૩
૨૦૨ ભૂપાળ દેવી	.	૪૪૫
૨૦૩ શક્તિદેવી	..	૪૪૫
૨૦૪ જામલયાદ	..	૪૪૭
૨૦૫ રૂપસુંદરી	...	૪૬૬
૨૦૬ અશ્વપાક્ષી	..	૪૫૦
૨૦૭ લક્ષ્મીદેવી		૪૫૨
૨૦૮ હસાદેવી	.	૪૫૪
પ્રા. ૨૩ સ્ત્રીઓ પોતાના પતિને		
શી રીતે વશ કરી શકે છે		૪૫૬
૨૦૯ સતીદામલતા	..	૪૫૬
૨૧૦ પદમાવતી	.	૪૬૧
૨૧૧ નગગાદેવી	.	૪૬૨
૨૧૨ મરરગની	...	૪૬૪
૨૧૩ ઉદયમતી	...	૪૬૫
પ્રા. ૨૪ બાળકો જેવા મનાવવા		
હોય તેના બની શકે છે.		૪૬૮
પ્રા. ૨૫ મર્જાવતી રત્નીએ રાખતી		
જોષ્ટતી સાવચેતી	...	૪૭૮
સુવાવડ વખતે રાખતી જોષ્ટતી		
માવજત	...	૪૮૧
સુતારોગ	..	૪૮૨
સુવાવડ	..	૪૮૩
પ્રા. ૨૬ બાળકોને કેવી રીતે ઉછે-		
રવા	...	૪૮૭

વિષય

પ્રા ૨૭ બાળરોગની ચિકિત્સા	૪૯૭
તાવ—ઝાડો	... ૪૯૯
ઉદરસ, વરાધ, ઉટોટીયો, બાગ	
રહેવો, મળુ પકવું, આમકા,	
ઉલ્ટી, દાંત આવવા, મુખ-	
પાક, માટી ખાવો, પારમલા,	
ચુક	... ૫૦૧
કૃમિયા, દુર્મળતા વધગવળ,	૫૦૨
પ્રા. ૨૮ બાળકોને કેળવવાની મા-	
બાપની ફરજ	... ૫૦૩
પ્રા ૨૯ સ્ત્રીરોગ ચિકિત્સા,	૫૦૬
પ્રદર, રક્તપ્રદર,	૫૧૦
દરતાનના દરદો, નરદાતાન	૫૧૧
સોમરોગ, હિરદીરીયા, થાન	
પાકવું	... ૫૧૨
કુસી બવું, વધ્યત્વ	... ૫૧૩
પ્રા ૩૦ સુખી કુટુંબ	... ૫૧૫
પ્રા ૩૧ મોક્ષનો મામ	૫૨૨

કેકડોવાર અનુક્રમણિકા

અ

૧ અધોર કામીની	... ૩૬૧
૨ અનુસુયા	૩૮
૩ અન્નપૂર્ણા	... ૧૧૬
૪ અપાલા	... ૧૭૩
૫ અરૂંધતી	... ૮૫
૬ અશ્વપાલી	... ૪૫૦
૭ અહમ્મા	... ૮૩
૮ અદલાબાઇ હોલ્કર	... ૩૩૪
૯ અબની	... ૨૪૦
૧૦ અશુભતી	... ૧૭૪
૧૧ અચ્છનકુમારી	... ૪૧૭
૧૨ અનુભતી	... ૬૮
૧૩ અન્ની માતા	... ૭૨

૫૪

૧૪ ખંભા	... ૧૬૭
૧૫ ઉત્તરા	... ૧૬૯
૧૬ ઉદયમતી	... ૪૬૫
૧૭ ઉર્મિલા	... ૧૬
૧૮ ઉભયકુમારી	... ૪૮૭
૧૯ ઉરિજ	... ૭૨
૨૦ ઓખા	... ૨૧૦
૨૧ ઝમંદો-મમરસિહ	... ૨૮૫
૨૨ ઝમંદો-માધુ	... ૨૭૬
૨૩ કલાવતી	... ૨૫૦
૨૪ કલાવતી, કર્ણસિંહ	... ૨૭૮
૨૫ કળાવતી, મરિચી	... ૪૦૦
૨૬ કાદમરી	... ૧૦૨
૨૭ કામક્ષતા	... ૪૫૯
૨૮ કાન્તી	... ૩૬૯
૨૯ કાલિદી	... ૨૩૬
૩૦ કુન્તાજી	... ૧૫૭
૩૧ કુવલયા	... ૧૧૭
૩૨ કુલેયી	... ૧૪૬
૩૩ કોશલા	... ૧૪૪
૩૪ કૃષ્ણાકુમારી	... ૨૭૯
૩૫ ખન્ના	... ૨૪૯
૩૬ અમદેવી	... ૪૨૧
૩૭ ગાગી	... ૧૭૯
૩૮ ગાન્દીની	... ૧૧૭
૩૯ ગાયત્રી	... ૧૧૮
૪૦ ગાધારી	... ૬૨
૪૧ ગુણસુદરી	... ૩૦૯
૪૨ ગોપા	... ૩૪૭
૪૩ ગૌરીબાઇ	... ૩૩૬
૪૪ ગાતમી	... ૩૪૪
૪૫ ઘોષા	... ૧૭૩
૪૬ અન્નવતી-ધોર	... ૧૭૬
૪૭ અન્નપ્રભા	... ૨૬૦

વિષય			પૃષ્ઠ		
૪૮ ચન્દ્રકાન્તા	...	૩૭૮	૮૨ પટાયરા	..	૨૨૫
૪૯ ચન્દ્રમુખી	...	૪૨૮	૮૩ પદમની-ભીમસિંહ	...	૩૬૪
૫૦ ચન્દ્રાવતી-વીરમહેવ	...	૪૩૩	૮૪ પદમની-જયદેવી	...	૨૩૭
૫૧ ચન્દ્રાવતી-ધોર	...	૧૭૬	૮૫ પદમાવતી-પૃથ્વીરાજ	...	૪૬૧
૫૨ ચંદા	...	૩૪૫	૮૬ પદમાવતી-કર્ણ	...	૨૧૭
૫૩ ચૂડાલા	...	૨૫૫	૮૭ પદમા	..	૨૩૬
૫૪ જયધાત્રી	...	૧૮૮	૮૮ પન્ના	...	૩૪૦
૫૫ જન્ના	...	૧૨૧	૮૯ પ્રભા	...	૩૭૬
૫૬ જરેતકાર	...	૧૪૦	૯૦ પ્રભવા	...	૨૬૬
૫૭ જયા	...	૪૦૧	૯૧ પ્રમદરા	...	૨૨૨
૫૮ જસમા	...	૩૦૭	૯૨ પાર્વતી	...	૨૪૦
૫૯ જસલખાપ્ત	...	૪૪૭	૯૩ પુષ્પિકા	..	૨૬૨
૬૦ જેરટા	...	૧૮૭	૯૪ સ્વદેહતા	...	૨૬૯
૬૧ તપતી	...	૬૫	૯૫ વાહી	...	૨૨૨
૬૨ તારા	..	૧૬૪	૯૬ વાહણી	..	૨૬૧
૬૩ તારામાપ	...	૨૮૭	૯૭ મેહુલા	..	૩૬૨
૬૪ તારામતી	...	૯૩	૯૮ ભદ્રા	...	૨૨૦
૬૫ દમયતી	..	૪૮	૯૯ ભામતી	..	૧૪૧
૬૬ દિતી	...	૧૬૧	૧૦૦ ભારતી	...	૧૭૦
૬૭ દુર્ગાવતી	..	૨૮૬	૧૦૧ ભારતી (૨)	...	૨૬૫
૬૮ દુર્ગલા	...	૨૩૫	૧૦૨ ભાનુમતી	..	૪૨૦
૬૯ દેવયાની	...	૮૭	૧૦૩ ભૂપાળદેવી	...	૪૪૫
૭૦ દેવસેના	...	૧૮૬	૧૦૪ ભોગવતી	..	૧૭૫
૭૧ દેવસ્મિતા	...	૧૮૬	૧૦૫ મહાલક્ષ્મી	..	૭૭
૭૨ દેવકુતી	...	૩૧	૧૦૬ મનોરમા	...	૧૧૨
૭૩ દ્રાપદી	..	૫૮	૧૦૭ મમતા	...	૭૧
૭૪ ધન્વા	...	૧૧૯	૧૦૮ મરીચી	...	૧૫૧
૭૫ ધારિણી	...	૨૨૦	૧૦૯ મણુલા	...	૪૪૩
૭૬ નકુલમાતા	..	૨૨૪	૧૧૦ મંગાદેવી	..	૪૬૨
૭૭ નર્મદા	...	૩૩	૧૧૧ મુગનયની	..	૪૦૫
૭૮ નદ્યંતી	...	૨૧૪	૧૧૨ મહાપેતા	..	૧૦૦
૭૯ નાયી	...	૨૫૬	૧૧૩ મહોદરી	..	૧૫૯
૮૦ નાગીલા	...	૨૬૨	૧૧૪ માદ્રી	...	૧૬૧
૮૧ નાગદેવી	...	૩૭૫	૧૧૫ માયાદેવી	...	૧૭૬

विषय					पृष्ठ
११६ भावती	...	२३५	१५० विन्ध्यावली		२१६
११७ भीमजदेवी	...	३२८	१५१ विदुषा-संज्ञ		२६८
११८ भीरामाष्ट	...	३५३	१५२ विदुषा (२)		३७७
११९ मेना	...	४०६	१५३ विद्वत् पत्नी		२७०
१२० मेनावती	...	३५८	१५४ विद्वत्वादा		१७३
१२१ भत्रेयी	...	६१	१५५ विद्याया	...	२६३
१२२ भर्ति	...	२४२	१५६ वीरमती	...	३१४
१२३ यशोदा	...	३५६	१५७ वदवती	...	१६७
१२४ यशोधरा	...	१७७	१५८ वृद्धा	...	८६
१२५ रतीसुहरी	..	३१६	१५९ सत्यवती-मत्स्यमधा		२३२
१२६ राजभागा	...	४२४	१६० सत्यवती-इयिक		२४३
१२७ राजकुला	...	२६०	१६१ सत्यवती-प्रेमानंद		२८०
१२८ रामेश्वरी	...	३६७	१६२ सत्यउपा	...	१७४
१२९ राजकुदेवी	...	३११	१६३ सत्यलामा	...	२३८
१३० इयसुहरी-न्यायिणी...	...	३७३	१६४ सती	...	२०१
१३१ इयसुहरी	...	४४६	१६५ सरस्वती देवी		२०७
१३२ इक्षिमणी	...	१६३	१६६ सरस्वती	...	४६४
१३३ रोजुका	..	१३६	१६७ सरमा	...	२३६
१३४ रेवती	.	१६२	१६८ सरदारमा	...	३४१
१३५ रोजिणी	.	३२२	१६९ सयुक्ता	...	२८३
१३६ रोजिणी	...	४०४	१७० सानित्री	...	३५
१३७ लक्ष्मि	...	२०६	१७१ सारिका	...	४१६
१३८ लक्ष्मिपार्थ	...	३३७	१७२ सीता	...	१५
१३९ लक्ष्मीदेवी-नामराज	...	४५२	१७३ सुकन्या	...	७६
१४० लालाया	...	३७२	१७४ सुमित्रा	...	७०
१४१ लीलादेवी	...	४२६	१७५ सुमित्रा (२)	...	१४८
१४२ लीलादेवी भोज	...	४३६	१७६ सुत्रि	...	११६
१४३ लीलावती	...	२५८	१७७ सुलोचना	...	१५६
१४४ लोपासुद्रा	..	१३७	१७८ सुलदा	...	१६८
१४५ वनदेवी	...	४३०	१७९ सुलदा जैन सती	...	१८४
१४६ वाजदेवी	...	१७२	१८० सुहरी	...	२२१
१४७ वासवहता	...	३२६	१८१ सुनीति	...	२५१
१४८ विमलदेवी-राजसि	...	२८८	१८२ सुलभा	...	२५६
१४९ विमलदेवी-सुरपाण	...	४३४	१८३ सुलता	...	२६६

વિષય		પૃષ્ઠ
૧૮૪ સુપ્રિયા	... ૨૬૮	૧૯૮ શરત્સુદરી ... ૩૩૯
૧૮૫ સુશોભના	... ૩૨૪	૧૯૯ શિનાદેવી . ૪૨૨
૧૮૬ સુદરબા	.. ૩૬૮	૨૦૦ શિવા . ૨૬૬
૧૮૭ સુધીબા	.. ૪૦૦	૨૦૧ શુચિસ્મિતા ... ૨૪૪
૧૮૮ સોનબા	. ૪૩૮	૨૦૨ શુભા ... ૨૬૩
૧૮૯ સોનરાણી આપરાબ	૩૦૫	૨૦૩ શુકલા . ૩૨૪
૧૯૦ સોમા	૩૨૩	૨૦૪ શાંતિકા . ૩૮૮
૧૯૧ સકુતલા	... ૧૦૭	૨૦૫ શાંડિલી .. ૧૩૮
૧૯૨ સમરી	.. ૧૭૮	૨૦૬ શ્રદ્ધા ... ૨૪૩
૧૯૩ શચી-ધન્નાણી	૨૦૭	૨૦૭ શ્રીદેવી . ૧૮૬
૧૯૪ શાર્મિષ્ઠી	૬૦	૨૦૮ શ્રુતાવતી ... ૨૬૭
૧૯૫ શશીકળા	. ૨૪૭	૨૦૯ હસાદેવી . ૪૫૬
૧૯૬ શક્તિ	૨૫૩	૨૧૦ હેમતકુમારી ... ૩૩૬
૧૯૭ શક્તિદેવી	.. ૪૪૫	૨૧૧ ક્ષેમા ... ૨૬૭

ચિત્રોની અનુક્રમણિકા.

સીતાજી—અનસૂયા ૧
સાવિત્રી વટ પૂજન કરે છે ૩૨-૧
દમયંતી—નળ ૪૮-૧
અકલ્યા—રામ લલમણુ વિશ્વામિત્ર ૮૩-૧

સુધારો

પ્રકરણ ૭ પાન ૧૫૯ છે ત્યાં પ્રકરણ ૮ વાચવા

આ લેખકનાં ઉપયોગી પુસ્તકો

કાયદાનો શિક્ષક—જેમા તમામ કાયદાઓનો મગ્ગ છે. કી	૩૧૫-૦
ધનવાન—પૈમાનર બનાવે તેવું હુમરુઠિલોગનું પુસ્તક કી	૩ ૧૦-૦
માસ્ટર ઓફ નોલેજ—અગાળી, અગ્રેજી મગડી, હિંદુ શીખવનાર	૩. ૧૦-૦
હિન્દુસ્તાનનો તીર્થયાત્રા—હિન્દુસ્તાનના તીર્થસ્થાનોનું વર્ણન	૩ ૭-૦
સ્વધર્મનિષ્ઠવીજીવન અને ધર્મમથ્યાપન મહાપુરુષોના જીવનચરિત્રો	૧-૦
ભવિષ્યવેત્તા—જેમા તપ સ્વગદ્ય, સામુદ્રિક પિતર વિદ્યાઓનો મગ્ગ	૩ ૫-૦
ત્રીકાગદશકિદ્ધર્મ—મેરેરીઝમ, યાગ, ઇમગ્રાસ, મંત્રશાસ્ત્ર, વિ.	૩ ૫-૦
સ્ત્રીહિતશીક્ષક—જેમા ૨૦૦ ઉપરાત મતી સ્ત્રીઓના જીવન છે	૪-૦
શ્રી ચરકસહિતા—મુળસહિત ભાષાતર, પૂર્વાદ વૈદકનો ગ્રંથ	૩. ૫-૦
સરવૈ જ્યેષ્ઠ અને પ્રેમજીવર કાયદાનું જીવન (૨૦ ટા નો મગ્ગ)	૪-૦
શ્રામદ્ રાકરાચાર્યનું જીવનચરિત્ર.	૪-૦
શૃદ્ધિણી રત્નમાળા—સ્ત્રી ઉપયોગી રમમય નવલકથા	૧-૮
સુખી શૃદ્ધસંસાર—શૃદ્ધસંસાર સુખી બનાવનાર નવલકથા	૧-૮
ઘરનો વૈદ—વૈદકનું ઉત્તમ પુસ્તક	૦-૧૨
વૈદ યાને વૈદક ભાગ ૧ હો અને બીજો (વૈદકતા પુસ્તકો)	૧-૮
દેશી વૈદ—રાસ્ટ્ર ય દવાઓની બનાવટ	૧-૦
આત્મજ્યોતિ કિવા અભ્યાસન-અધ્યાત્મવિદ્યાનો ગ્રંથ	૩ ૧-૮
રાજર્ષિ—રવિન્દ્રનાથ ટાગોર કૃત નવલકથા	૧-૮
વહુ ઠકુરાણી—રવિન્દ્રનાથ ટાગોરકૃત નવલકથા	૧-૮
વિનોદચંદ્ર—ઉત્તમ રસમય નવલકથા	-૮
તપસ્વી રાજકુમાર—વાર્તાનું ઉત્તમ પુસ્તક	૧-૮
પરશીબનનાઇટસ—અરેબીયન નાઇટસ જેવી વાર્તાઓ	૧-૮
સ્વર્ગીય સુખ—સુખ પ્રાપ્ત કરાવનાર ઉત્તમ મંત્ર	૧-૦
એકાગ્રતા અને દિવ્યશક્તિ—તત્ત્વજ્ઞાનને લગતો ગ્રંથ	૧-૮
મહાત્મા ગાંધી અને હિંદના મહાન નરરત્નો	૧-૮
મહાત્માજીની વાતો—મહાત્મા ગાંધીજીની વાતો	૦-૮
આત્મિકજીવન (મણિલાલ દોસી કૃત)	૧-.
ભાગ્યોદય (માસીક) તત્ત્વજ્ઞાન ને લગતું માસીક લવાજમ	૩ ૩-૦
હુમરુવિજ્ઞાન (માસીક) હુમર, ખેતી ને વેપારને લગતું માસીક-લવાજમ	૩ ૪-૦
જેઠાલાલ દેવશંકર દવે. વ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય-અમદાવાદ	

સ્ત્રીહિત શિક્ષક

બીજો ભાગ—(સચિત્ર)

તૈયાર થાય છે આ વર્ષમાં બહાર પડશે આ પુસ્તકમાં સ્ત્રીઓના કર્તવ્યો, ગૃહસ્થાશ્રમમાં સ્વર્ગના સુખો, પુત્રીઓની કેળવણી, પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ, મંત્રી સ્ત્રીઓ, સદ્વિચારશીલ સ્ત્રીઓ દપતિ સુખ, કેટકમાં ગુલાબ, પતિ વશ કરવાના આધ્યાત્મિક ઉપાયો, ખરી બનેલી વાનો, પતિવ્રતા સ્ત્રીઓના જીવન ચરીત્રો દુષ્કર્મથી બચવાના ઉપાયો, સતી સ્ત્રી પોતાના પતિનું મકંટમાં કેવી રીતે રક્ષણ કરી શકે, બાળકોને મહાન બનાવવા વિગેરે ઉપયોગી વિષયો છે. જેમાં દેવી સ્ત્રીઓનાં સેકડા જીવન ચરીત્રોનો મમાવેશ છે.

મૂલ્ય રૂ ૪-૦-૦ હાલમાં નામ નધાવો.

જેઠાલાલ દેવશંકર દવે.

બવસ્થાપક ભાગ્યોદય—અમદાવાદ.

સ્ત્રીહિત શિક્ષક

અથવા

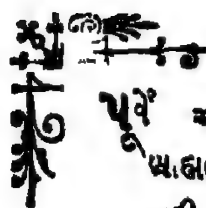
ચન્દ્રકાન્તાની આત્મકથા.

અથ અંગલમ્

આ ગ્રંથ આરંભ કરતા પહેલાં—સર્વ જન્મવૃત્તા ઉત્પન્નકર્તા, પાલનકર્તા અને સંહારકર્તા પ્રભોને—આ કાર્યને પ્રારંભથી અંતપર્યંત પુર્ણ કરવાની શક્તિ અર્પવા માટે પુનઃ પુનઃ પ્રણામ કરું છું.

પ્રકરણ ૧ છું.

ચન્દ્રકાન્તાનો પરિચય.

પૂર્વે અમદાવાદમાં રાયપુરમાં મોહનરાય નામનો એક નાગર બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. મોહનરાયના માઆપ નાનપણમાં મરી જવાથી તે નિરાધાર બન્યો હતો. પાસે પૈસા દેકારું

પણ સાધન ન હોવાથી તે પોતાના મામા શ્યામશંકરને ત્યાં ઉછરી મોટો થયો. શ્યામશંકરે તેને પોતાના ખર્ચે શિક્ષાઓ, મોહનરાય કાંઈક

શુદ્ધિજાળી હોવાથી તેણે વિદ્યાભ્યાસ પણ સારો કર્યો આ વખતે અંગ્રેજોના અભ્યાસ ધણો થોડો હતો તેણે અંગ્રેજ સાત ધોરણ પૂરા કર્યા અને પછી નોકરી શોધવા લાગ્યો. આ વખતે નડીયાદમાં અંગ્રેજ નિયાજના માસ્તરની જગ્યા ખાલી પડી તે જાણી તે ત્યાં ગયો અને તેને મહિને દિવસે ૨૦ પીસ રૂપિયાની નોકરી મળી.

મોહનરાયની ન્યાતના ધર અહીં પણ હતા. તે સવારમાં ઉઠી સ્નાન-સંખ્યાદિ કરી—હાથે રસોષ કરી જમી ૧૧ વાગે નિશાળમાં જતો. સાંજે પાંચ વાગે છટ્ટી સતરામના દર્શન કરવા જતો. અહીં તેના કેટલાક મિત્રો પણ થયા હતા. હજુ મોહનરાય કુવારોજ હતો. મૂળ ગરીબ અને પૈસેટકે પણ સુખી ન હોવાથી હજુ તેના લગ્ન થયાં નહોતા.

નડીયાદમાં નાગરવાડામાં એક સુમન્તરાય નામનો વડીલ રહેતો હતો. સુમન્તરાયને એક પુત્ર અને એક પુત્રી એમ બે સતાન હતાં પોતાના પુત્રે ગુજરાતી અભ્યાસ પૂર્ણ કર્યાથી તેને અંગ્રેજ સ્કુનમાં મુકવાનો વિચાર કરી સુમન્તરાયે, મોહનરાયની નિશાળમાં પોતાના પુત્રને મુક્યો. પુત્રની સભાળ લેવા તેમજ તેની માસ્તરની સુપરફી કનવા સુમન્તરાય નિશાળમાં જતો તેથી મોહનરાય સાથે પરિચય થયો. મોહનરાય પણ સુમન્તરાય પોતાની ન્યાતના હોવાથી તેમના ઉપર સારો ભાવ રાખતો, અને તેમના છોકરાની નિશાળ-માં પણ સભાળ રાખતો. આવી રીતે સુમન્તરાય તથા મોહનરાયનો પરિચય થતા ધણીવાર સુમન્તરાય મોહનરાયને પોતાને ત્યાં આવવા આમંત્ર કરતો. અને તેથી મોહનરાય ધણીવાર સુમન્તરાયને ઘેર નવરાસ મળતી લારે કે રજા હોય લારે જતો અને જેમ જેમ પરિચય વધતો ગયો તેમ તેમ તે બંને વચ્ચે કાદક પ્રેમ પણ વધતો ગયો.

સુમન્તરાયની સ્ત્રીનું નામ સુગુણવદ્ધમી હતું. તે પણ મળતાવડા સ્વભાવની અને પ્રેમાળ હતી. મોહનરાય જ્યારે પોતાને ઘેર આવતો ત્યારે તે ધણીજ પ્રેમથી તેનો આદરસત્કાર કરતી સુગુણવદ્ધમી જો કે કાંઈ વધુ બહેલી નહોતી તોપણ પોતાના ધરના કામમાં અને બાળકોની સંભાળ રાખવામાં કુશળ હતી. પોતાના બાળકોને લવિષ્યમાં સુખી કરવાની જવાબદારી પોતાના શિક્ષણ ઉપર છે તેવું તે સારી રીતે સમજતી અને તેથી તે પોતાની પુત્રી ચન્દ્રકાન્તા અને પુત્ર લક્ષ્મીનદનને વહાલથી યોગ્ય શિક્ષણ આપતી.

સુમન્તરાય ડીસ્ટ્રીક્ટ પ્લીડર હતા આ વખતે અગ્રેજ વકીલો નહોતા પણ ગુજરાતીમાં જ વકીલની પરીક્ષા લેવામાં આવતી હોવાથી પણ ભાગે ગુજરાતી વકીલો પણ હતા. સુમન્તરાય પણ ગુજરાતી વકીલ હતા. અહીંના પ્રમાણમાં તેમની પ્રેક્ટીસ સારી ચાલતી હતી સાધારણ રીતે તેમની ગણતરી અહીંના સારા વકીલોમાં થતી. તેઓ સ્વભાવે જ્ઞાત અને મિશનસાર હતા જેથી અસીલોનાં મન રાજી રાખી, તેમનું કામ કરી, પૈસા મેળવતા અસીલો પણ તેમના ઉપર ખુશી રહેતા અને ન ચાલેજ બીજા વકીલને ત્યાં જતા આવી રીતે સુમન્તરાય નડીયાદમાં એક પ્રતિષ્ઠિત વકીલ તરીકે ગણાતા.

સુગુણવદ્ધમી સ્હવારે ચાર અને પાંચ વાગ્યાની વચ્ચેમાં ઉડતી હી ચરમાથી પૂજા કરેલા વાળી, પાણીવાર વીજળી, પાણી મળતી. પછી ન્હાઈ ઘોઘ તૈયાર થતી ત્યાં જ એક વાગે સુમન્તરાય ઉડતા, અને તે અરસામાંજ ચન્દ્રકાન્તા અને લક્ષ્મીનદન ઉડતા. સુમન્તરાયને દત્તધાવનાદિને માટે ગરમ પાણી, દાંતણુ વિગેરે સુગુણવદ્ધમી આપતી. તે પછી ગરમ પાણી સ્નાન કરવા માટે કહાડી આપતી, અને છોકરાને પણ સ્હવારમાં ન્હારાવી ધોવરાવી તૈયાર કરતી સ્હવારમાં ન્હાઈ સુમન્તરાય સંખ્યાવંદન કરવા બેસતા, તેમને સંખ્યાના વાસણ તૈયાર કરી આપતી. દીવો, પાટલો, આસન વિગેરે તૈયાર કરી આપતી પછી પોતે છોકરાની સંભાળ લેતી અને ચુકે દાન ઓરી બે ઘડી ચાત થઈ માળા ફેરવતી પછી પતિની પુજા કરી, બીજા કામે વળગતી છોકરાને સ્હવારમાં સ્નાન કર્યા પછી ઇશ્વર ભજન કરવાની ટેવ પાડી હતી અને થોડા ઇશ્વરનાં કિર્તન ગાઈ, માળા ફેરવી, તે તૈયાર થતાં કે તેમને માટે એક ખંડ સ્વચ્છ કરી ત્યાં શેનરંજ પાણી આપી લાલુવા બેસડાતી. તેમજ પોતાનું કામ કરતાં કરતા પણ છોકરા શુ કરે છે, અભ્યાસ કરે છે કે નહિ તેની કાગળ રાખતી તે ઘણીવાર તેમની પાસે બેસી સારી સારી વાતો કહી સંભળાવતી ચન્દ્રકાન્તાને તો નાનપણથી જ પોતાના કામમાં મદદ કરવાને તે લેતી. ચન્દ્રકાન્તાને નાનપણમાંથી પૂજા વાળવા, વાસણ ઉઠકર્તા, પાણી મળવું, પાણી ભરવું, સ્વચ્છતા રાખવી, દેવતા પાડવો, રસોઈ કરવામાં મદદ કરવી, આવા આવા કામ રજત સાથે તે કરાવતી.

શ્રીઓને જાણવવા માટે તે હોશ રાખતી તો પણ તે સમજતી કે તેમને ગૃહશિક્ષણ આપવું એ ઉત્તમમા ઉત્તમ કામ છે. અને તેથી તે ચંદ્ર-કાન્તાને નાનપણમાંથી જ ઘર કામમા કુશળ કરવા મથતી. તે છોકગના ઉપર કદી મો ચઢાવતી નહિ, તેમને માળો બાડતી નહિ કે તેમને મારપીટ કરી ધમકાવતી નહિ. પણ તેમને પ્રેમ અને આનંદથી દરેક કાર્ય કરવાનું કહેતી કલેશ થુ છે તે તો આ છોકરા સમજતા જ નહિ, કાંઈ વસ્તુની આડાઈ કરીને કે રડીને હઠ કરતા નાહ.

સુમન્તરાય પૂજા કરી ઓશીસમા ખેસી ખસીલો આવ્યા હોય તેમની સાથે કામ કરતા અને પછી જમી પરવારી ૧૧ વાગે ફાટમા જતા. છોકરાં પણ જમી પરવારી ૧૧ વાગે નિશાળે જતાં એટલે ઘરમા સુગુણવ્રક્ષમી એટલી પડતી. તેથી તે બપોરના વખતે એકા અખોટ કરી પરવારી જો કંઈ અનાજ સાફસુક કરવાનું કે વીણવા ઝાડકવાનું હોય તો તે કરતી સાધતી, કાંઈક કરતી ગુથતી અને નવરાશના વખતમા મારા મારા પુસ્તકો લાચતી. ઘર કામમા તો તે એકેકો હતી તેનું ઘર સ્વચ્છ અને દરેક વસ્તુ વ્યવસ્થિત ગોઠવેલી હોવાથી સોન્દર્યવાળું હતું. ત્યાં આવી બેમનારને બે ધડી આનંદ થતો બપોરના વખતે ધણીવાર આડોશીપાઠોશીના બેરા ત્યાં આવી જરાત અને પોતે તેમને સારો આદરમાન આપતી અને ત્યાંકાંઈની પણ કુશલી કે નિદા ચર્ચ થતી નાહ.

શ્રીઓમા સ્વાભાવિક રીતે નવરાશના વખતમાં તડાકા મારવાનો ગુણ હોય છે ધણી શ્રીઓને શાસ્ત્ર થુ, પુરાણ થુ, ધર્મ થુ, કે એવું જ બીજું જ્ઞાન હોતું નથી આનું દારણ્ય તે શ્રીઓ નથી પણ તેના માઆપોની તેમના પ્રતિની બેદરકારી હોય છે. ધણા માણસો છોકરીઓ પ્રતિ બેદરકાર રહી તેને યોગ્ય શિક્ષણ આપતા નથી જેથી મોટી થતા પણ તે અજ્ઞાન રહે છે શ્રીઓનો સ્વભાવ હડીલો અને વેલ જેવો હોય છે, તેમજ તેઓ સ્વભાવે કાંઈક અધશ્રદ્ધાળું હોય છે પોતાની અજ્ઞાનતાથી કાંઈ કાંઈ વસ્તુઓ માટે હઠ કરી પ્રતિને સતાવતા, દુખ દેતા કે કલેશ કરતાં અચ-કાતી નથી. તેમજ જે સાબલ્યુ કે જોયું તે પ્રતિ આકર્ષાઈ જતાં વાર લાગતી નથી. ધણીવાર તેને કાંઈ કંઈ વાત કરે તો તે ખરી માનતા અચ-કાતી નથી. વળી તે ધર્મની બાબતમાં અધશ્રદ્ધાવાળી હોવાથી ધણા

માણસો તેને ધમ ને બહાને ખેતરી જાય છે. માતા, મહારેવ, કે રણછોડજીનાં દર્શન કરવા તે દેખાદેખી જવાને માટે આડછ કરે છે ચમત્કાર કરનારા સાધુ વેરાગી કે માતા કહાડનારા બ્રાહ્મણોથી ભોળવાઇ જાય છે. આ બધું તેમની અજ્ઞાનતાને લીધે બને છે.

મુગ્ધલક્ષ્મી પોતાની પુત્રીને આ પ્રમાણે શીખામણ આપતી બેઠા !
છોકરી એ પારકા ધરનું ધન ગણાય છે તમારે મોટા થશે એટલે સાસરે જવું પડશે. તમારે રહવારમા બહેનાં ઉડવાની ટેવ રાખવી નેહા ઉઠી ઇશ્વરનું સ્મરણ કરવું, પછી કયરા પુણ કાઠી વાસણો માગવા, જે કામ કરવું તે માથા ઉતાર નહિ પણ ઉત્સાહથી કરવું તમારે રસોઇ કરતાં શીખવું નેહએ. રસોઇ કરવામાં અનાજ ઝાડકી વીણી સાફ કરવું નેહએ. ધરના વાસણકુસણ, રાયરચીકું, લુધકા ત્રિજેરે બરોમર ગોઠવી દેવાં.

પીયેરમા હમેશા માતાપિતાની આજ્ઞા પાળવી, બહુવામાં ઉત્સાહ રાખવો, ઇશ્વરની પુજા કરતા શીખવું. તમે મોટા થઇ લગ્ન થયા પછી સાસરે જાઓ તે પહેલાં ધરનું કામકાજ કરતા અહિં શીખી લેવું નેહએ. પીયેર એ પણ નાની છોકરીઓની શાળા છે. પીયેરમાં જે છોકરી કામકાજ કરવામાં, માતાપિતાની આજ્ઞા પાળવામાં, રસોઇ કરવામાં હોશીયાર થાય છે તેનોજ સાસરીયામાં સમાસ થાય છે

જે છોકરીને તેના માઆપ નાનપણમાં હાડલડારી કંઈ કામકાજ શીખનાડતા નથી તે છોકરીઓ મોટી થયે પીયેરમાંથી સાસરે જાય છે ત્યારે ત્યાં તેને કામ કરવું ગણું અધરૂં લાગે છે, અને સામરીમાં કામ કરનાર ચતુર સ્ત્રી હોય છે તો જ તેના ઉપર તેના સામરીયાની પ્રીતિ વધે છે.

નાની છોકરીઓને પારકે ઘેર મોકલવી છે અને ત્યાં તે હોશિયાર થાય, માઆપની આમર કાઢે તેવી રીતે તેના માઆપે હોશિયાર કરવી ઘટે છે. સાસરીમાં જઈ તમારે તમારા સાસુને માના જેટલું જ માન આપવું સાસુ સસરાની આજ્ઞા માનવી, ત્યાં દીયેર, જેઠ, તેમની બીઓ સાથે પણ મર્માદાથી અને ત્રિવેકથી વર્તવું. છોકરીઓને પીયેરમાં બહેનું ઉડવાની ટેવ હશે, પીયેરમાં કામ કરવું રહેલું લાગ્યું હશે તે સાસરે થયા પછી પણ બહેની ઉઠી વાસી કામ દહાડો ઉઘના પહેલા જ પરચારી લે છે.

સાસરીમાં જઈ તમારા પતિના સંગમાં રહેવું પડે છે. શ્રીને ધન પતિસેવા કરવામાં છે. પતિની સેવા કરનારી શ્રીજ પતિવ્રતા ગણાય છે. પતિનું મન સંપાદન કરવું, પતિને સ્નેહથી જીતી લેવો એ દરેક સતી શ્રીનું કામ છે.

સ્વહારમાં પતિના ઉઠતા પહેલાં ઉઠવું, વામી કામ-પુનઃ કચરા કાઢવા, વાસણ માળવા, પચારીઓ ઢિપાવી, આમતેમ પડેલી વસ્તુઓ લુધડા વિગેરે બરોબર ગોઠવી દેવા એ સર્વ વાસી કામ દહાડો ઉગતા પહેલાં ખરવારી સ્નાન કરી લેવું સ્નાન કરી સાસુ સસરાને નમન કરવું. રસોડું સાફ કરી, દેવતા સળગાવવો, અનાજ ઝાડી વીણી તૈયાર કરવું. પાણી ગાળી પાણીમાં વીંછળી નાખવું. પછી રસોઈ કરવી. સર્વને જમાડવા પછી પોતે જમવું.

શ્રીઓએ તો હમેશા પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરવું એમાં જ ધન સમાવેશ છે. કોઈ પણ વખતે પતિની સાથે હિંદુ સાથે બોલવું નહિ. ધરની રિવાજ પ્રમાણે ચાલવું, સાસુ સસરા સાથે કે દેરણી, જેઠાણી કે નણદ સાથે દિવસ રાત્રી બનથી વરતવું નહિ. તે સર્વની સાથે સખ રાખવો. પતિને ધરેણી કરાવવા માટે કે લુધડા લતા લાવી આપવા માટે હાં કરવી નહિ. કોઈ દિવસ કોઈના ઉપર ગુસ્સે થવું નહિ, રીસાવું નહિ, મોં ચલાવવું નહિ, કદી કોઈ કટુ વચન કહે તો સહન કરવું.

વળી શ્રીઓને આ સંસારમાં સાચી સગાઈ પતિ સાથે છે. માળાપ પણ વેગળા છે, તે માત્ર માળાપને ત્યાં જન્મ લેઈ ઉછરે છે એટલું જ. માળાપ તો દલાલ છે. હોકરીને થોડું ઠગવણી આપી હોશિયાર કરી સાસરે વળાવે છે ત્યાં તેને જન્મારો પરભારી માણસો સાથે ગાળવો પડે છે. તેને તો સાસઈ એજ પોતાનું ઘર છે, પતિ એજ તેનો પાલન કરનાર, સસરાનો સાથી અને તેનો ખરો સખથી છે માટે શ્રીઓએ સદા પતિની સાથે રહેલી વર્તવું, પતિની આજ્ઞા પાળવી અને પતિને વશ થઈ જવું.

શ્રીઓએ હમેશા શુભ આચરણ સેવવાં. ખોટે રસ્તે જવું નહિ, અરામ સોજત કરવી નહિ, ઘર મુઠી પરધર રખડવાની ટેવ રાખવી નહિ. રસ્તે જતાં પણ પરપુરપ સાથે નજર નાંખવી નહિ, પર પુરુષ સાથે ઉભાં રહેવું નહિ કે તેની સાથે વાત કરવી નહિ, તેથી આખરે જાય છે અને

લોકો માથે કથક મૂકે છે. પતિના કાને આ વાત જતાં પતિના મનમાં જોશ આવે છે અને તેથી બંનેના મન ઉર્ધ્વા થાય છે તેથી જન્મારો દુઃખમાં આળવો પડે છે.

પતિ એજ સ્ત્રીનું જીવન છે જેવી રીતિ પતિની હોય, તેવી રીતિમાં સંતોષ માની રહેવું. સામરામાં જઈ સાસુ સસરાને કે સાસરીનાં સર્ગ વ્યાધાને પોતાનાં સર્ગ ગણવાં. કોઈ કદાચ મહેલું મારે તો પણ સામુ બોલવું નહિ. કે રીસાવું નહિ. ધરની છાની વાત બહાર કોઇને જણાવવી નહિ. ધરમાં કોઇને કંઈ વાત થઈ હેય તે આપણે જઈ બહાર કરવી નહિ. ધરની ગરીબ સ્થિતિ હોય તોપણ તેમાં સંતોષ માનવો અને ધરની વાત ઉઘાડી કરવી નહિ.

સાસરે ગયા પછી સ્ત્રીએ લાજમર્દા રાખવી, વડીલોનું માન રાખવું. સાસરે ગયા પછી સ્ત્રીએ કેમ વત્તવું તે સબંધમાં કશું છે કે :

સુશ્રવસ્વ શુરુન્ કુરુ પ્રિય સર્ત્ત્વી વૃત્તિસ પત્નીજને

મર્તુર્વિ પ્રકૃતા પિરોષન તયામાસ્મ પ્રતીપંગમઃ ।

માર્ષિષ્ઠં મવદક્ષિણા પારિજને માગ્યેષ્વનુત્સોકીની

યાત્વેવં ગૃહ્ણીમદં યુવતયોવામાઃ કુલસ્યાધયઃ ॥

તું સાસું સસરાની સેવા કરજે, શોડ્યોની સાથે પ્રિય સખી સરખી વર્તણુંક રાખજે, કોઈ વખતે પતિ તારું અપમાન કરે તો પણ તેથી ઉત્કટી ચાલીશ નહિ, નોકર ચાકર સાથે ધણી બક્ષમનસાધથી વર્તજે, ગડ-તીમાં ગર્વ કરીશ નહિ. આમ કરવાથી સ્ત્રીએ ગૃહિણી એવા મોટા પદને લાયક થાય છે. અને આથી ઉત્કટી રીતે ચાલનારી સ્ત્રી કુલના કથક રૂપ ગણાય છે.

સ્ત્રીએ સાસરામાં સાસુની આજ્ઞા પ્રમાણે કામકાજ કરવું. બહાર જવું હોય તો સાસુ કહે તો જવું. જે ધરમાં કોઈ સ્ત્રી ન હોય અને પુરુષ જ હોય તે ઘેર કદી જવું નહિ. તે ગમે તો આપણા પીયેરનો સંગ હોય છતાં પણ તે એકલો રહેતો હોય તો તેને ઘેર ન જવું. ધરમાં નથુંદ કે દીવેરને તુકારી બોલાવવાં નહિ, કોઈની સાથે તોજાસ રાખવી નહિ.

જેઠાણીને સાસુ જેટલું માન આપવું. દીયેરની સાથે મર્યાદાથી વર્તવું, હાસ્ય મસ્કરી કે હાહાથી બોલવું નહિ. પીયેરમાં ગમે તેટલો વૈભવ કે સુખ હોય છતાં તેના મર્વથી સાસરીયા સાથે તોછડાઇ રાખવી નહિ.

સાસુ કે નણ્યદ ખરાબ સ્વભાવની હોય છતાં પણ તેમની સામા થવું નહિ. તેમની સાથે વિરોધ કરવાથી તે પતિને આક્રુષ્ટ અવશ્ય સમજાવી બરમા ક્ષેષ કરાવે છે, અને પતિ સાથે એકવાર કકાસ થતા એક બીજાના મન ઉંચાં થાય છે અને તેથી સસારતું જે ખર્ચ સુખ મગવું જોઈએ તેના નાશ થાય છે.

સાસરે જર્ઘ શી રીતે વર્તવું તે દરેક છોકરીઓએ શીખવું જોઈએ. હાં મોટાની મર્યાદા રાખવી. ઉપડતા સાદે બોલવું નહિ.

છોકરીઓએ વિદ્યા સપાદન કરવી જોઈએ માર્ગ સારાં પુસ્તકો સતી સ્ત્રીઓની વાતો વાંચી તેમણી બોધ લેવો જોઈએ. નવલકથાઓ બીદકુલ વાંચવી નહિ કારણ કે તેવી ખિચ્તસ વાતો વાંચનાથી સ્ત્રીઓ અરજે રસ્તે ચડી જાય છે.

સ્ત્રીઓને સાચો સખધી તેનો પતિ છે માટે તેનું મન ઉંચું થાય તેવું એક પણ કામ ન કરવું સદા તેની મરજી પ્રમાણે વર્તવું સ્ત્રીએ પતિની જેરહાજરીમાં સારાં સારા વસ્ત્રો કે ધરેણા ન પહેરવાં, પતિ બહારથી આવે ત્યારે હિંમ્મ થઈ તેમને સન્માન આપવું, પ્રસન્ન મુખે તેમનો સત્કાર કરવો જોઈએ.

સ્ત્રીઓએ હંમેશા શાન થવું જોઈએ, ક્યાણુ રહેવું, કદી પશુ રીસ ચઢાવવી નહિ, સર્વની સાથે સપીને રહેવું ધરતું કામકાજ કરતા કટાણવું નહિ.

જે રાજ્યનો કારભારી સ રો અને બાહોશ હોતો નથી તે રાજ્યનો નાશ થતા વાર લાગતી નથી તેવીજ રીતે ધરત્રી રાજ્યની બ્યવસ્થા કરનાર સ્ત્રી છે જે સ્ત્રી ઉત્તમ સુશિક્ષિત અને સદાચારી હોય છે તો ધર સુધરે છે, બ્યવસ્થિત થાય ટે, તનાં બાળકો મહાન પુરુષ તરીકે ખ્યાતિ મેળવે છે, પતિને સુખી ને આનંદી કરી શકે છે. આવી રીતે આ મૂલ્ય રાજ્યનો સધળો આધાર સ્ત્રીઓ ઉપર છે માટે છોકરીઓને નાનપણથી જ

પ્રહરાન્ત્ર ચલ્લાવવાનું યોગ્ય શિક્ષણ આવી બુદ્ધિશાળી બનાવવા માટે યોગ્ય શક્તિ આપવું જોઈએ

સુગુણલક્ષ્મીને ત્યાં આવતી દરેક સ્ત્રીઓ સુશિક્ષિત બની શકતી કારણ કે તેમને તે સારી સારી વાતો કહી સંભળાવતી, પ્રતિવત્તા સ્ત્રીઓનાં જીવનચરિત્રો મેલિથી કહી સંભળાવતી, અને તેમનાં અનુકરણ કરવાને ક્ષમતા આપતી. આ પ્રમાણે સુગુણલક્ષ્મી અપોરના વખતે સ્ત્રીઓને યોગ્ય ઉપદેશ આપવા પ્રયત્ન કરતી ચાર વાગે ચન્દ્રકાન્તા ઘેર આવતી એટલે તેને જરા હરવા ફરવા ને રમવા જવાની છૂટ આપતી પણ તે છે ક્યાં જોગી રમે નહિ કે ખરાબ છોકરીઓ જોગી ભજે નહિ તેની કાળજી રાખતી. ચન્દ્રકાન્તાને તે જે શિક્ષણ આપતી તે રમપૂર્વક અને પ્રેક્ષકીય આપતી. આથી ચન્દ્રકાન્તા નાનપણમાંથીજ બુદ્ધિશાળી થઈ હતી.

સુમન્તરાયનો મોહનરાય સાથે પરિચય જેમ જેમ વધતો ગયો તેમ તેમ એક બીજા પ્રતિબી મમતા પણ વધતી ગઈ મોહનરાય પોતાની ન્યાતનો છે, છોકરો સારો છે, બુદ્ધિશાળી છે એ વાત સુમન્તરાય અને સુગુણલક્ષ્મી રોજ જોખતાં મોહનરાય શરૂઆતમાં તો આમિસ્ડટ માન-રમાં ગયો હતો, અને હેઝમાસ્તરની જગ્યા ફ્રેન્ડ્સ એટ નિવાસ બીજાને આપી શકતી નહોતી તેથી તે તેજ જગ્યાએ કાલમ રહ્યો, પણ તેના બુદ્ધિમગ્નતા પરિણામે કાલ તેને ૫૦ રૂપિયા પગાર થયો હતો. સુમન્તરાયના વિચાર ચન્દ્રકાન્તાનો વિવાહ મોહનરાય સાથે કરવાનો થયો. સુગુણલક્ષ્મીએ તેમાં સંમતિ દર્શાવી ચન્દ્રકાન્તાની ઉંમર હાલ ૧૩ વર્ષની હતી. નાનપણમાં ઢીંગલા ઢીંગલી માફક છોકરાં છોકરીને પરણાવવાં એ સુમન્તરાયને પસંદ નહોતું અને તેથી ચન્દ્રકાન્તાનું હજુ સુધી કંઈ નહોતું ન્યાતમાં વર તો હતા, પણ પૂણ વિચાર કરીને જ નક્કી કરવું કે પાછળથી છોડી સુધી થાય એવા વિચારની હજુ ચન્દ્રકાન્તાની વાત કંઈ કરી નહોતી. સુમન્તરાયે આ પગી મોહનરાયને પોતાના પુત્ર લક્ષ્મીનંદનને ટ્યુશન આપવા માટે રોજ ૧ કલાક પોતાને ત્યાં આવવાનું નક્કી કર્યું. મોહનરાયે પણ તે વાત કબૂલ કરી, તે રોજ રહવારમાં એક કલાક સુમન્તરાયને ત્યાં તેના પુત્રને ભણાવવા આવતો. લક્ષ્મીનંદન સાથે ચન્દ્રકાન્તા પણ તેની પાસે ભણવા એમતી તેને પણ તે ભણાવતો.

જેમ જેમ વય ખીલતી જાય છે તેમ તેમ સાસારિક બાબતોનું જ્ઞાન પણ માણસોમાં આવતું જાય છે. ચ દ્રકાંતાને હજુ તેવું કાંઈ જ્ઞાન નહોતું. જેથી તે મોહનરાયની સાથે રનેહથી વર્તતી. મોહનરાયના મનમાં પણ તેવો કાંઈ ભાવ ન હોવાથી તે સ્વાભાવિક રીતે જ આ પતે બાળકો સાથે હળીમળી જઈ તેમને પ્રેમથી શિક્ષણ આપતો. સ્ત્રીઓને જેની સ.થે પરી-ચય વધુ થાય છે તેની સાથે હળીમળી જાય છે. નાનપણમાં નિકાર વચ-રની બાળા ચન્દ્રકાન્તા મોહનરાય સાથે હળીમળી મંછ હતી કથુ ન આવડે તો ખુદ્દા હૃદયથી પૂછતી મોહનરાયનો સ્વભાવ પ્રેમાળ હોવાથી તેની સાથે ચન્દ્રકાન્તા રનેહથી વર્તતી

મોહનરાય સ્વભાવે શાંત અને માયાળુ હતો કામ કરવામાં કુશળ અને હિત્સાહી હતો. તેને ઘણો વખત સુમન્તરાયને ત્યાં જતો તેના સ્વ ભાવના સુમન્તરાય અને મુગુલુલક્ષ્મી ભોમીયા થયા હતા. ચન્દ્રકાન્તાની હિંમત થતા તેનું લગ્ન હવે આ વર્ષમાં જ મોહનરાય સાથે કરી નાખવાને તેમનો વિચાર થયો તેમણે તે વાત મોહનરાયના મામાને કહી નક્કી કરી. લગ્નની વાત બહાર પડ્યા પછી મોહનરાયે હવે શિક્ષણ આપવાનું કામ બંધ કર્યું. ચન્દ્રકાન્તાને પણ તેની ખજર પડી હવે કાંઈ વખત મોહનરાય સુમન્તરાયને ત્યાં આવતો તો ચન્દ્રકાન્તા તેનાથી શરમાતી. જે પહેલાં છુટથી તેની સાથે બોલો ચાત્રી શકતી તેને હવે મોહનરાય આવતા શરમથી ધરમા પેસી જવું પડતું તોપણ ઘણી વખત કાંઈ ન હોય તે વખતે તેમની નજર નજર મળતા એક બીજાના નેત્રો હસી દેતા

શુભ મુદ્દતે જેમ સુમન્તરાયે પોતાની પુત્રી ચન્દ્રકાન્તાનું લગ્ન મોહનરાય સાથે કર્યું લગ્ન થયા પછી મોહનરાય છુટથી આવતો જતો એકાલમાં સ્ત્રી પુરુષ એકઠા થઈ શકતા હજુ પણ ચન્દ્રકાન્તા શરમાતી. તે હવે મોટી થઈ હતી તેને પતિ સ.થે શી રીતે વર્તવું તેનું શિક્ષણ તેની માએ પરાક્ષ રીતે આપ્યું હતું આજકાલ મા પેતાની ઓકરીને પતિ અને પત્નીનું પરસ્પર શુ કર્તવ્ય છે, પત્નીએ પતિ પ્રત્યે કેવી રીતે વર્તવું તેનું શિક્ષણ આપી શકતી નથી માત્ર ઓકરીને ધર કામ કરતા શીખવાડવું, રસોઈ રાધતા શીખવાડવી, અને બીજું પરચુરણ કામ કર-

વાનું શિખવાડવું એને જ મા મર્વોપરી શિક્ષણ આપ્યું એમ માને છે. ચંદ્રકાન્તાને પરણ્યા પછી પણ તેની મા વારવાર સ્ત્રીઓની દરજ્જા વિશે શિક્ષણ અપતી, પતિવ્રતપણું પાળવું એ સ્ત્રીઓનો ધર્મ છે, પતિ-સેવા કરવી એ સ્ત્રીઓને તરવાનો ઉપાય છે એવું શિક્ષણ અનેક સતી સ્ત્રીઓના દૃષ્ટાંતો આપીને શીખવતી.

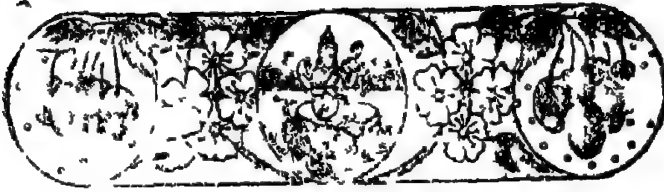
ચંદ્રકાન્તા પણ કુશળ હતી પોતે નવરાશના વખતમાં સતી સ્ત્રીઓનાં જીવનચરિત્ર વચ્ચે તે પ્રમાણે જીવન ગાળવા ચલન કરતી. લગ્ન થયા પછી તેને સાસરે વળાવવામાં આવી. સાસરામાં કાંઈ ન મળે, માત્ર પતિ અને પત્ની બેજ બપોરે મોહનરાય જ મી પરવારી રકુણમાં જાય તે વખતે નવરાશના વખતમાં ચંદ્રકાન્તા આડા અવળા વાતોના તડાકા મારવા ન જતી પણ ધરમાં બેસી સારાં સાગ પુરતકા વાંચતો. આજકાલની નવલ-કથાઓ વાંચી જેમ કાણી સ્ત્રીઓને રસ પડે છે તેમ તેને મનું નહિ નીતિ અષ્ટતાવાળા પાત્રો જેમાં ચિતર્યા હોય તેવી નવલકથાઓ તે વાંચતી નહિ. દરરોજ રાત્રે મહાભારત, રામાયણ, શિવપુરાણ, ઉપાનિષદ વિગેરે ગ્રંથોમાંથી મોહનરાય અનેક સ્ત્રીઓના જીવનચરિત્ર મ્હોડેથી કઢી બતાવતો. સ્ત્રી ઉત્તમ ગૃહણી થી રીતે બની શકે, તે માટે મોહનરાય અનેક દૃષ્ટાંતો થી તેને શિક્ષણ આપતો.

આ પ્રમાણે મોહનરાય માસ્તર અને ચંદ્રકાન્તા શિખ્યા જીવનખર્ચે માટે દમ્પતી તરીકે જોડાયાં. એક બીજાના કુખ સુખનાં ભાગીદાર બન્યાં.

માસ્ટર ઑફ નૉલેજ

આ એક જ પુસ્તકનો બરાબર છ માસ અભ્યાસ કરવાથી ઉપરની દરેક ભાષાઓ લખી, વાંચી ને બોલી શકાય તેવી આવડી શકે છે. કાણા આ પુસ્તક ઉપરથી દરેક ભાષાઓ શીખી શક્યા છે. હજારો રૂપિયા ખર્ચતાં જે લાભ ન મેળવી શકાય તે માત્ર જુજ રકમથી થોડા વખતમાં મેળવી શકાય છે. કીમત રૂ. ૧૦

બવસ્થાપક ભાગ્યોદય—અમદાવાદ.

પ્રકરણ ૨ જી.

સ્રીઓની મહત્તા.

ચંદ્રકાન્તા હવે તેને સાસરે રહેતી હતી. મોહનરાય તેના ઉપર અત્યંત પ્રીતિ રાખતો હતો. આ દમ્પતી એકઠ્ઠે સુખી હતાં ચંદ્રકાન્તા સહવારમાં ચાર વાગે ઉઠતી ધરમાથી કચરો પુળે વાળી સ્નાનાદિથી શુદ્ધ થઈ પતિને જમાડતી પતિને દાનથી પાણી વિગેરે આપી સ્નાન કરવાનું પાણી કઢાડતી પતિ સ્નાન પૂરી રહે તેટલામાં તો પૂજા કરવાનો ખડ વાળીકુડી સ્વચ્છ કરી, દેવ-સેવાના પાત્રો માણ સ્વચ્છ કરતી પાત્ર સંખ્યા કરવા બેસે તે વખતે બેઠવું કવં સાહિત્ય આપી પોતે પાણીચાર સાફ કરી પાણી મળતી પછી દેવતા પ્રજાવાળી રસોઈની તૈયારી કરતી. ચુને દાગ ઓરી પતિ સેવામાં હાજર પતી પતિની સાથે આસન નાખી ઈશ્વરોપાસનામાં બેઠાની. પતિ સંખ્યા વિગેરે કરી રહે એટલે તેમનું પૂજન કરી નમસ્કાર કરતી.

પતિના કંઠમાં પહેલાં ઉઠવું, જમાડીને જમવું અને સૂતા પછી સુવું એ પ્રત્યેક ઓનો ધર્મ છે. પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરવું, પતિની સેવા કરવામાં પ્રીત રાખવી, પતિના વિચારને અનુકુળ વર્તવું, પતિ પ્રત્યે સ્નેહ પ્રખવો એ સતી ઓનો ધર્મ છે પોતાનું તન, મન અને ધર પતિના

ચરણમાં અર્પણ કરી દેવું. પતિને પ્રસન્ન રાખવા યત્ન કરવો. ગૃહની વ્યવસ્થા કરવી, પતિની આજ્ઞાનુસાર ખર્ચ કરવું પતિના પ્રેમને શ્રી લેવો એ પતિવ્રતા સ્ત્રીના ધર્મ છે. સ્ત્રી એ સામાન્ય મનુષ્ય નથી, પણ પુરુષની અધીનના છે તે પુરુષના અર્ધા અગરૂપ છે સ્ત્રી અને પુરુષ મળીને એક અંગ બને છે સ્ત્રી પુરુષમાં અને પુરુષ સ્ત્રીમાં બળી જઈ જ્યારે એકરૂપ બને છે ત્યારે દમ્પતી કહેવાય છે. સ્ત્રી એ મૃદુલિ છે પુરુષનું ક્રમ બહારથી કમાઈ લાવવું અને સ્ત્રીએ તેની ધરમાં વ્યવસ્થા કરવાનું છે. આજે ઘણા માણસો પોતાની સ્ત્રીને જાણે એક ચાકરડી હોય, પોતાની ઇચ્છા વાજ કરવાના સાધનરૂપ હોય, પોતાની સેવા કરવાને જાણે તેણે જન્મ લીધો હોય, તેમ હલકી માની તુચ્છકારે છે પોતાના કોઈ છુકમું સ્ત્રી પાલન ન કરે તો તેથી યુરસે ચર્ચિ જાય છે અને મારતા પણ કરતા નથી. આવા માણસોને અધમ સમજવા

ચંદ્રકાન્તા પતિની સેવા કરવામાં પોતાનું શ્રેય રહેલું છે એમ માનતી. મોહનરાય પોતાની પત્નિને સતોષવી, સુખી કરવી એ પોતાનું કર્તવ્ય માનતો જમી પરવારી મોહનરાય રુદ્રમા જતો એટલે ચંદ્રકાન્તા ધરમાં બેસી કાંઈ વાચતી તેની પોળની સ્ત્રીઓ પોળની મધ્યે ભરાઈ વાતોના તકકા માર્યા કરતી તેમાં તે બળતી નહિ તેની આવી વર્તણૂકથી તેને ઘણી સ્ત્રીઓ અડી છે, અહકારી છે, એમ કહેતી. નવરા બેસી ચાર સ્ત્રીઓના બેમાં બળી જઈ એક બીજીની નિંદા કરવી, જેના અને તેના દોષ બેમાં કરવા, મિથ્યા કુધલીમાં સમય વીતાવી દેવો એ ચંદ્રકાન્તાને પસંદ નહોતું અને તેથી તે આવી સ્ત્રીઓમાં બળતી નહિ

એકવાર તેજ પોળની એક સ્ત્રી તેની પાસે આવી અને કહેવા લાગી કે: “ કેમ બેન, છો કે ? શું કરો છો વાઈ. ”

આ સાંભળી ચંદ્રકાન્તાએ જવાબ આપ્યો કે: “ આવો બેન, બેસો, આજ તમે ક્યાંથી ? ”

તે સાંભળી તેણે કહ્યું: “ બેન આજે નવરી છું ત્યારે કહ્યું લાવો ચંદા બેન પાસે જઈ. રહ્યું તમે તો કોઈ કિવસ બહારેય નીકળતાં નથી ને ! શેજ ધરમાં બેસી શું કરો છો ? બહુ એકલાં બેસી રહેવું ગમે છે ! મને તો જા એક જરીવાર પણ એકલાં બેસી રહેવાનું ગમે નહિ. ”

ચંદ્રકાન્તા—“ શુ કરીએ બેન, નવરા બેસી નકામી વાતો કરી સમય સુમાવવો એ મને પસંદ નથી. આ શરીર તો આજ છે ને કાલે નથી. તેના દારા જેટલું આપણું બહું કરવા ત્વન કરીએ તેટલું આપણું. જરા નવરી પડુ છું ત્યારે બે ઘડી કંઈ વાંચું છું. વળી કંઈ શીવું છું અને ભરવા ગુથવાનું પણ કામ કાઢવું છે. ”

શ્રી—“ ઠીક બેન, ત્યારે તમે તો બહેનનાં જણાવ છો. હું પણ તમારે ત્યાં આવતી રહીશ મને કાંઈ શીખવશો કે ? હું તો બા અભણ છું, એકતું બેય જાણતી નથી. માત્ર ખાવા કરવું અને ખાવું એ સિવાય કાંઈ આવડતું નથી. ”

ચંદ્રકાન્તા—“ હા બહેન, ખુશાથી આવજો. તમારા જેવા સ્ત્રીની સોખત કર્યાંથી, બંધે મેં ઘડી કંઈ સારી મારી શોધી કરીશ. ”

શ્રી—“ વારૂ બહેન, તમે તો ઘણું વાંચું હશે, તો આજે એકાદ વાંચત તો સંભળાવા. અમે તો ચાર જણી મળીએ ત્યારે એલી પેત્રી કુપતી કરીએ, આ પેત્રી તો આવી છે ને તેવી છે, કાંઈના ધરમા તકરાર થઈ હોય તો તે તો બહુકણી છે, અમુક તો તેના પતિને દુખ દે છે અમુક તો દુવડ જેવી છે, એવી એવી નકામી વાતો કરીએ છીએ આજે વિચાર થયો કે ત્યાંથી ચંદ્રકાન્તા પાસે જઈ. બે ઘડી કંઈ વાતો કરીશુ આવો વિચાર કરી અહિં આવી છું આજ કંઈ સંભળાવો તો સારું ”

ચંદ્રકાન્તા—“ બહેન, બંધે આવ્યા મને પણ તમારા જેવા આવે તો ફાયરો છે. આપણે સ્ત્રીઓએ તો સતી સ્ત્રીઓના જીવનચરિત્રો વાંચી તે પ્રમાણે વર્તન રાખવું જોઈએ તમારી મરજી છે તો આજે ચાલો તેવું કાંઈ કહીએ. જુવો બહેન, આપણું સ્ત્રી જાતિનું તો ધરની બધાં સ્થાનો રાખતી અને પતિસેવા કરતી એમાં જ કલ્યાણ છે. પૂર્વે ઘણી સતી સ્ત્રીઓ થઈ ગઈ છે. જેમણે પોતાના પતિની સેવા કરવામાં પોતાનું મહદ્ જીવન માન્યું હતું. તેમણે પતિની સેવા દુખી સ્થિતિમાં પણ કરી હતી. જુવો બહેન મેં રામાયણ વાંચ્યું તેમાં સતી સીતાજીની વાત વાંચી હતી. તે તમારે જાણવા જેવી છે. તે આજે કંઈ છું. ”

સતી સીતા અને રામચંદ્રજી

પુર્વે સીતાજી નામના સતી દેવી થઈ ગયા હતા. તેમનો જન્મ મિથિલા નગરીના રાજા જનકને ત્યાં થયો હતો. જનકે રાજા એક વખતે યજ્ઞ કરાવવાને માટે પૃથ્વી ખેડાવતા હતા તેવામા પૃથ્વીમાથી એક પેદી નીકળી, તે પેદીને ઉઘાડતા તેમાથી દિવ્ય કન્યા મળી આવી. આ કન્યાને જોઈ જનકે રાજા ધણા ખુશી થયા, કારણ કે તેમને પ્રભ હતી નહિ. આ કન્યાનું નામ સીતાજી પાડ્યું. સીતાજી નાની ઉંમરથી જ આનંદી, શુદ્ધિશાળી અને કૌરવ હતા. તેમણે નાનપણમાં વિદ્યાભ્યાસ ઉપરાંત કળા-કૌશલ્યનામા સારી કુશળતા મેળવી હતી.

જનકે રાજાના પૂર્વજોને પુર્વે મહાદેવજીએ એક મોડું ધનુષ્ય વરદાનમા આપ્યું હતું. તે એટલું ભારે હતું કે જે ચર માણસો વચર આધુપાધુ પણ થઈ શકતું નહોતું તેડી તેને દેરસેવામાં રાખી જનકે રાજા તેનું પૂજન કરતા હતા, એક વખતે સીતાજી ત્યાં આવળ રમતાં હતાં. તેમણે તે ધનુષ્યને ઉપડીને રમવા માડ્યું. નારદ ત્યાં આવી ચઢ્યા. તેમણે સીતાને ધનુષ્ય લેઈ રમતાં જોઈ, જનકરાયને કહ્યું કે: "આ કન્યાને કોઈ મહા બળવાન રાજકુવર સાથે પરણાવજો. તમે સ્વયંવર રચી દેશ દેશના રાજાઓને તેડી તેમાં જે બળવાન હોય તેની પરીક્ષા કરીને તેની સાથે આ કુવરીને પરણાવજો." પહેલાં ક્ષત્રીઓમાં ધણી કુવરોએને સ્વયંવર રચીને પરણાવવામાં આવતી હતી જનકે રાજાએ પણ સીતાજી ઉંમર લાયક થતાં દેશદેશના રાજાઓને સ્વયંવર માટે તેડાવ્યા.

અયોધ્યાના દશરથ રાજાના પુત્ર રામ અને લક્ષ્મણને વિશ્વામિત્ર ઋષિ રાક્ષસોનો વધ કરવા માટે લઈ ગયા હતા. તેમણે તેમને ધનુર્વેદ અને સસ્ત્રવિદ્યા શીખાડી હતી. વાં તેમણે મરીચ, સુગ્રાહુ ત્રજેરે રાક્ષસોને મારી ઋષિઓને નિર્ભય બનાવ્યો. આ વખતે જનકરાયની સ્વયંવરમાં આવવાની કોઠાત્રી મળી એટલે વિશ્વામિત્ર ઋષિ રામ અને લક્ષ્મણને લઈ જનકપુરમાં ગયા, અને ત્યાં એક વાડીમાં સુશામ કર્યો. સીતાજી તે વાડીમાં અબાજનાં દર્શન કરવા આવ્યાં તે વખતે તેમણે રામને જોયા, રામને જોઈ મનમાં વિચાર કર્યો કે 'આ કુવર જે સ્વ-

ચંદ્રમા ધનુષ્યને તોડે તો કેવુ સારું ' કેટલીક વાર સુધી તે રામના સામે જોડાટસે જોઈ નહીં પછી સખીઓ સાથે મહેલમાં ગયાં

ખીજે દિવસે સ્વયંવર ભરાયો, તેમાં દેશે દેશના રાજાઓ પોતા-પોતાના આસને બેઠા રામ અને લક્ષ્મણ પણ વિશ્વામિત્ર સાથે ત્યાં આવ્યા હતા. મહાપત્ની વય્યોવય્ય એક વેદી બનાવી તેના ઉપર પેલુ ચક્રરત્ન ધનુષ્ય મૂકાવ્યું. મહાપત્ની બેઠેલા રાજાઓને જોઈ ચક્રાય તેરી રીતે ઉપરના લાગમમાં એક એલેરીમાં ઓઝો બેઠી હતી. સર્વે આવી ગયા પછી જનક રાયનો પ્રધાન સભામધ્યે આવી બોલ્યો કે —“ હે રાજાઓ ! આ વેદિ ઉપર જે ચક્રરત્ન ધનુષ્ય છે તેને જે રાજા હાથવતી ઉઠાડીને તેની ઉપર બાણ સૂંધશે તે સીતાજીને પરણશે ” આ સાંભળી કેટલાક રાજાઓએ અજમાયશ કરવા માંડી, કેટલાક તો ફળેતો થવાના બમયી ઉઠ્યા જ નહિ. લોકોનો રાજા રાવણ પણ આ સ્વયંવરમાં આવ્યો હતો. તે ઉઠ્યો અને ધનુષ્ય ઉપાડવાનો યત્ન કરવા લાગ્યો. ધનુષ્ય ઉઠાવી ઉઘ્યું કરવા જતા તેના ઉપર પડ્યું અને તે ફળાયો રાવણ જેવા બળવાન રાજાથી આ કામ ન બન્યું તો ખીજાનું શું ગણું ? એમ વિચારી રાજાઓ માહોમાહે વાતો કરવા લાગ્યા.

આ વખતે જનકરામના પ્રધાને કહ્યું કે —“ શું પૃથ્વી નક્ષત્રીય થઈ ગઈ ? શું અહિ કોઈ ક્ષત્રીય નથી કે જે ધનુષ્ય ઉઠાવી ન શકે ? ” આ સાંભળી રામે વિશ્વામિત્રના સામું જોયું. તે રામના મનની વાત જાણી ગયા અને કહ્યું કે — “ જાઓ, તમારું પરાક્રમ અજમાવો ? આથી રામ ઉઠ્યા અને વેદી પાસે આવ્યા તેમને ધનુષ્ય ઉઠાવવા ઉઠેલા જોઈ સીતાજી પ્રસન્ન થયા અને મનમાં કહેતા કે “ યા જે ધનુષ્ય ઉઠાવે તો કેવુ સારું ? ” એવામાં રામે ધનુષ્ય ઉઠાવ્યું, તેની તળે ફગાયેલા રાવણ નોકબોલો અને નીચું મોં ધાલી પોતાના આસને બેઠો રામે ધનુષ્ય ખેંચી બાણનું સૂંધાન કર્યું. પછી જેવું ખેંચવા જમ છે કે તરત ધનુષ્ય લાગી કેટલા થઈ ગયું. આથી સર્વે કાંઈ ખુશી થવા લાગ્યા ખીજા રાજાઓના મોં ઉતરી ગયા. સીતાજીના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ તે હાથમાં વરમાળ લઈ મહાપત્ની આવ્યા અને હાથથી રામચંદ્રજીને વરમાળ આરોપી.

બીજે દિવસે હજન મુકુત નક્કી કરી અયોધ્યામાંથી દશરથનામને કક્કાતરી લખી તેડાવ્યા નિર્ણય કરેલા મુકુતમાં સીતાનો કરકમળ રામચંદ્રજીના જમણા હાથમાં આપીને જનક રામએ કહ્યું કે — “આ મારી પુત્રી હું આપને આપુ છું તમે જન્મે પદસ્પર પાત પત્નીના સંબંધથી જોડાઈ દૈનિક અને પારમાર્થિક ધર્મકાર્યો કરી સુખી થાવ. આ અગ્નિ દેવ તમારો ઇચ્છા તૃપ્ત કરો ” ત્યાર પછી હજનાવધિ સમ્પત્તિ વિગેરે વિધિ પુર્ણ કરી જનકરજાએ પહેરામણી આપી.

હજન થઈ ગયા પછી સીતાજીને રામચંદ્રની સાથે સાસરે વળાવ્યા સીતાજીએ સાસરામાં જઈ વિવેકથી મનના મનને હરી લીધાં તેમને જોષ કૌશલ્યા વિગેરે રાણીઓ આનંદ પામી રામ અને સીતાએ પતિપત્ની ધર્મ પ્રમણે રહી કેટલાક વખત આનંદ ભોગવ્યો. દશ થ રાજ વૃદ્ધ હોવાથી તેમણે રામને રાજ્યાભિષેક કરવાનો વિચાર કરી મુકુત ‘નેવરાત્યુ’ દશરથને બીજી કૈકયી નામે રાણી હતી તેને પુત્ર ભરત હતો. એક વખત દશરથ પાસેથી તેણે વચન માગી લીધું હતું, તેને આજે ઉપયોગ કરી રામચંદ્રજીને વનવાસ મોકલી ભરતને આદીએ બે ડડવાનું વચન માગી લીધું જે દિવસે રાજ્યાભિષેક થવાનો હતો તેજ દિવસે રામને પિતાની આજ્ઞા મથે ચઢાવી વનમાં જવું પડ્યું.

દશરથને લજો સતાપ થયો પણ વચન પાળવાની ખાતર રામને દેશવટો દેવો પડ્યો. પુત્ર વત્સલ પિતાને દુઃખ થયું છતાં પણ પોતાના પિતાનું નયન પળાય હેતુથી અને પિતા ગમે તો તે આજ્ઞા કરે તો તે પાળવી એ પુત્રનો ધર્મ છે એમ માની તેમણે ખુશીથી વનમાં જવાનો સ્વિકાર કર્યો. તે પોતાની માતાઓને મળી તેમના મનને સમાધાન આપી આજ્ઞા લઈ સીતા પાસે ગયા. રામને મહેરો ઉદાસ જોષ તે દિલ્હીર થયા અને પોતાના પતિનો આજે રાજ્યાભિષેક થવાનો હતો તેને વનમાં જવાનું સાંભળી, જેમ પવનના ઝપાટાથી વૃક્ષ પડી પડે તેમ સીતાજીને મુઠ્ઠાં આવી પૃથ્વી ઉપર પડ્યા. રામે તેમને સાવધ કરી કહ્યું કે — “મારે પિતાની આજ્ઞા પાળવી જ જોઈએ. તમે આંદ’ રહી માતાઓની સેવા કરી આનંદમાં રહો, અથવા મરજી હોય તો મારા આવતા

સુધી પીયેરમાં રહેા, અહિં રહી વડીલોની આજ્ઞાનુ પાલન કરજો, માતાઓની સેવા કરજો, દીયેરની મરજી સાચવજો, ને કરો સાથે સ્નેહ બાવથો વતજો, સત્યનુ પાલન કરજો, કામ ક્રોધાદિનો ત્યાગ કરજો, અને ઇશ્વર સ્મરણ કરી કાળ આનંદમાં વિતાવજો ”

આ સાંભળી સીતાજી બોલ્યા કે “ પ્રિય ! આપ આ શુ બોલો છો ? આપ વનમાં રખડો અને હું અહિં સુખ ભોગવુ એ બંને જ કેમ ? જ્યાં તમે ત્યાં હું, તમારે દુખે દુખી ને સુખે સુખી રહેવામાં જ મારું શ્રેય છે માટે હું તો આપની સાથે આવી આપની સેવા કરીશ. ” રામે મહું બહુ સમજાવ્યું વનમાં અનેક પ્રકારના દુખ પડશે, નિર્જન સ્થળમાં એકલા રહેવું, ઝાઝ, વરૂનો ત્રાસ, કાંટા ઝાખરાંનો પાર નહિ એવી જગ્યામાં તમે સુકુમાર શરીરવાળાં શી રીતે આવી શકો ? માટે અહીં રહેા. સીતાજીએ તે વાત માની નહિ અને તેથી તે પણ રામની સાથે પતિસેવા કરવાના હેતુથી વનમાં ગયા, રામની માથે તેમના બાઉ લક્ષ્મણ પણ વનમાં જવા નૈવાગ થા ।

તેમણે દીક્ષણ દિશાના પ્રયાણ કયું રસ્તામાં અત્રિ ઋષિનો આશ્રમ આવ્યો ત્યાં રહ્યા ઋષિએ તેમનો સારી રીતે સત્કાર કર્યો, અત્રિ ઋષિની શ્રી અનસૂયાએ સીતાજીને પોતાની પામે મેમાડી કયું કે “ હે પુત્રા ! તું રાજપુત્રા છતાં તારા પતિની સાથે વનમાં આવરા તૈયાર થઇ એ આનંદની વાત છે પોતાનો પતિ નગરમાં કે વનમાં જ્યાં રહેતો હોય ત્યાં સતી શ્રીએ તેની માથે રહેવું જોઇએ પતિ પોતાના વિચારને અનુકુળ હોય કે પ્રતિકુળ હોય છતાં પણ તેને ઇશ્વર તુલ્ય માનીને તેની નિત્ય સેવા કરવી જોઇએ પોતાનો પતિ કુરુચારી હોય, અવગ હોય, કે નિર્ધન હોય તો પણ શ્રીએ તેને પોતાના પરમ દૈવતરૂપ માનવો જોઇએ શ્રીનું હિન તેના પતિમાં સમાયકું છે તું તારા પતિને અનુકુળ રહી તેને સહાય કરજો અને તેમની સેવા કરજો તેમની સાથે રહી સુખદુઃખને સહન કરી માત્ર પતિ સેવામાં જ ચિત્ત રાખજો, તેથી તારૂં બલ્યાણુ થશે. ” આ સાંભળી સીતાજીએ કહ્યું કે “ માજી, હું આપની વચનો માથે ચઢાવુ છું હું જાણું છું કે પાત્ર એ જ શ્રીનું પરમ દૈવત છે, પતિ ગમે તેવો હોય છતાં પણ

તેની સેવા કરવી જોઈએ, સ્ત્રીઓના ધર્મમાં સ્ત્રીના મુખ્ય ધર્મ પતિસેવા જ છે પતિસેવા એ સ્ત્રીના સૌભાગ્યની વૃદ્ધિ કરનાર છે, એ હું જાણું છું.”

આ માંભણી અનસૂયામાતા બધાં પ્રસન્ન થયા અને કહ્યું કે “ પુત્રી, હું ધારતી હતી તેની-૪ તુ ડહી છુ એ જાણી મને સતોષ થાય છે હું તારા પર ખુશ થઈ રુ. હ મેશ પતિસેવામાં જ તારું શ્રેય છે એમ માનજે ” આ પછી એક બે દિવસ રામ ત્યા રહી દંડકારણ્ય તરફ જવા નીકળ્યા, રાક્ષસોનો બંધો ત્રાસ હતો, તે લોકોને બધું હેરાન કરતા હતા. જ્યાં રામ તથા લક્ષ્મણે ત્યા મન્ના રાક્ષસોનો સંહાર કર્યો, પછી ત્યાથી પંચવટી નામના પરિત્ર ક્ષેત્રમાં જઈ રહેવા લાગ્યા.

પંચવટી એ બહુજ સુદર સ્થળ છે. નદીઓ અને લીલી વનસ્પતિની મધ્યમાં આવેલું આ સ્થળ આનંદ આપનાર છે, સીતાએ તે જગ્યા વાળી ખુડી સાફ કરી, આગુઆજી લીલા કુદ ઝાડ રોપી ત્યાની સુદરતામાં વધારો કર્યો રામ, સીતા અને લક્ષ્મણ ત્યા આનંદથી રહેવા લાગ્યા એક વખત રાવણની બેન સુર્પણખાએ રામ અને લક્ષ્મણને ત્યા જોયા તેથી તેને તેમના રૂપ ઉપર મોહ લાગ્યો. તેણી તેમના રૂપને જોઈને બહુ મજા રામે લક્ષ્મણ પાસે જવા કહ્યું. તે લક્ષ્મણ પાસે ગઈ અને તેમને જાણી પોતાને વશ કરવા લક્ષ્યાવવા લાગી, લક્ષ્મણ તો બહુચારી હતા, તે દે.લોકની અપ્સરાથી પણ જગાય તેના નહોતા તો કોણ વિચારી કુરુષ રાક્ષસીથી સુર્પણખા ! સુર્પણખાએ જગનો જય ખતાવ્યો, એટલે લક્ષ્મણે તેનું નાક કાપી લીધું તેથી તે ગુસ્સે થઈ, તેણે લક્ષ્મણના રાવણને રામ અને લક્ષ્મણ વનમાં આવ્યા છે, અને એકલા રહે છે, તેમજ તેમની સાથે સીતાજી પણ આવ્યા છે, ન રૂપવાન અને તારે લાયક છે એમ જાણ્યું, રાવણ સીતાજીના રૂપ ઉપર બહુ દિવસથી મોહવશ થઈ મથેલો હતો. સ્વયંવરમાં તેનું અપમાન થયું હતું, ત્યારથી તેણે સીતાને હરણ કરવાનો વિચાર કર્યો હતો, સુર્પણખાની વાન સામળી તેણે પંચવટીમાં જઈ સીતાનું હરણ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો.

તેણે પોતાના મામા મારીચ રાક્ષસને સોંપેરી જગ્યા માયાવી મૂંઝવનાવી સીતાને લોભાવવા પંચવટીમાં મોકલ્યો. સીતાજી રામ પાસે બેસી

વન સૌધર્મને જોઈ રહ્યા હતા, તેવામાં તેમને આ માયાવી મૃગને જોઈ મોહ ઘાગ્યો, સ્ત્રીઓએ કાષ્ટ પશુ પદાર્થનો મોહ રાખવો ન જોઈએ છતાં સ્ત્રીતા જેવાં સતી ઓ ભાવને વશ થઈ અત્યારે મૃગને જોઈ લોભાયાં. તેમણે રામને કહ્યું કે “ આ મૃગને મારી તેના ચમડાની અને ચોળી શીવ લેવો ? કેવો સુંદર મૃગ છે ? ” પત્નીને સતોષ આપવો એ પતિનું કામ છે તેને ખુશી કરવા તેની ઇચ્છાને તૃપ્ત કરવી એ પતિનો ધર્મ છે, રામચ દ્રજ પોતાની પત્નીને ખુશ કરવા માટે તરત ઉડી મૃગને મારવા દોડ્યા જતાં જતાં લક્ષ્મણને સ્ત્રીતાને સલાજી રાખવાનું કહેતા ગયા, માયાવી મૃગ ખૂબ દોડી ગયો અને ધણે દૂર ગયો તે રામને હાથ ન આવતા તેણે રામના જેવો સ્વર કાઢી ખૂમ પાડી કે “ હે લક્ષ્મણ ! જલદી આવો. ” આ સાંજળી પોતાના પતિ સંકટમાં છે એમ માની સ્ત્રીતાએ લક્ષ્મણને જવા વિનવતી કરી, સ્ત્રીતાને વનમાં એકલાં યુગી જવું લક્ષ્મણને ન રૂચ્યું, પશુ સ્ત્રીતાના આગ્રહથી તે ધનુષ્ય લઈ જે દિશામાંથી આવનાર આવ્યો હતો તે તરફ ગયા.

હવે સ્ત્રીતાજી પર્ણકુટીમાં એકલા રહ્યા, એ જોઈ રાવણુ સાધુને વેશ લઈ રામના આશ્રમમાં આવ્યો, લક્ષ્મણે જતાં જતાં પાનથાની આગપાસ એક લીટી દોરી આણુ કરી હતી કે આ હદની બહાર નીકળજો નહિ. રાવણ તે ઝોળગી અદર જઈ રહ્યો નહિ પણ બહાર ઉભે ઉભે ભિક્ષા માગી સાધુ, સંન્યાસી અને જિજ્ઞુસુને પોષવા એ ગૃહસ્થનો ધર્મ છે, એથી સ્ત્રીતાજીએ ઉમરાની અદરથી ભિક્ષા આપવા માંડી પણ રાવણે કહ્યું કે : “ બહાર આવી ભિક્ષા આપવી હોય તો આપો નહિ તો જઈ છુ ’ સ્ત્રીતાજીએ વિચાર કર્યો કે જો બહાર જઈ ભિક્ષા નહિ આપુ તો આ સાધુ રીસાશે અને શ્રાપ આપશે તેથી તેમણે બહાર આવીને જેવો તેને ભિક્ષુ આપવા હાથ લાખો કર્યો કે તરત રાવણે તેમને ઉચકી લીધાં, અને વિમાનમાં બેસાડી આકાશ માર્ગે ચાલવા માડ્યું સ્ત્રીતાએ ધણી ખૂમો પાડી પણ આ જગલમાં કાણુ સાંભળે ? તે કાયથી મૂર્ચ્છિત થઈ ગયા. જાન આવતાં ધણુ રડવા માડ્યું, પોતાને છોડી દેવા ધણુ કાલાવાલા કર્યાં, પણ રાવણને તેથી ઠશી અસર થઈ નહિ.

રાવણુ તો પોતાના હાથમાં ધણી દિવસથી ધારી મુઠેલો શિકર આવતાં જોઈ ધણો ખુશી થતો હતો અને હવે ક્યારે લઈ આવે કે મનની ઉમેદ બર આવે એમ ધારતો હતો. રાવણુનું વિમાન ઉડતું ઉડતું પંખા સરોવરની પાસેના ઋષ્યમૂક પર્વત ઉપર આવી પહોંચ્યું. સીતાએ ત્યાં નીચે જોયું તો ત્યાં કેટલાક વાનરો ખેઠેલા જોઈ તેમણે પોતાના પગનું ઝાઝર અને એક વસ્ત્ર નીચે કેંકયું. આવી રીતે સીતાજીને રાવણુ હરી જઈ લઈ પહોંચી ગયો. ત્યાં તેણે સીતાજીને અશોક વાડીમાં રાખી રાક્ષસોની ચોડા મુઠી દીધી.

રામ અને લક્ષ્મણુ જ્યારે પાછા આવ્યા તો ત્યાં સીતાને દીકાં નહીં. તેથી તે ધણી દિનગીર થયા અને વનમાં નેમને શોધવા લાગ્યા. આમજી જતાં જતાં સુગ્રીવ અને હનુમાન એ વંદેરે ઋષ્યમૂક પર્વત ઉપર મળ્યા, તેમણે પેલું ઝાઝર અને વસ્ત્ર બતાવ્યું તે જોઈ રામની ખાત્રી થઈ કે નક્કી સીતાને કોઈ હરી ગયું છે. રામ અને લક્ષ્મણે જોઈ સુગ્રીવ અને હનુમાને તેમની સંકીર્ણ પૂજી, પગપર વાળાં અને એળખાણુ થતાં એક બીજા વચ્ચે મૈત્રી થઈ સુગ્રીવના જાણ વા. એ તેનું રાજ્ય અને સ્ત્રી હરી લીધાં હતા તે તેને પાછા અપમાનુ રામે વચન આપ્યું અને સુગ્રીવે સીતાની શોધ કરી મેળવી આપવાને સલાહ કરવાનું વચન આપ્યું. પછી તેમણે કિષ્કિંધાના વાનર રાજા વાલ્મી સાથે યુદ્ધ કયું તેમાં રામે તેને હણ્યો અને સુગ્રીવને ગાદી અપાવી.

રામ અને લક્ષ્મણુ ઋષ્યમૂક પર્વત ઉપર રહ્યા અને સુગ્રીવે હનુમાન વિગેરે વાનરોને સીતાની શોધ કરવા મોકલ્યા. તેઓ શોધ કરતા કરતા અલ્પ પર્વત ઉપર ગયા ત્યાંથી લકામાં જંગ માટે સમુદ્રનું ઉલ્લંઘન કરવું પડે તેમ હતું. હનુમાને એક મોટા શિખર ઉપર ચડીને કુદકો મારી સમુદ્રનું ઉલ્લંઘન કરી લકામાં પડતું નાખ્યું. હનુમાન લકામાં સીતાને શોધતા શોધતા કેટલાક રાક્ષસોને પોતાનું પરાક્રમ બતાવતા અશોક વાડીમાં જઈ ચઢ્યા. ત્યાં સીતા અનેક રાક્ષસીઓની વચ્ચે એક મોટા અશોક વૃક્ષની નીચે બેઠાં હતા. તે ઝાડની ઉપર હનુમાન છુપાઈને ચર્ચા જોવા લાગ્યા.

આ વખતે રાવણ ત્યાં આવ્યો અને સીતાને કહેવા લાગ્યો કે “ હે સીતા ! તું મારી સાથે લગ્ન કરી આ રાન્યવૈભવને ભોગવ, નાહક તારા મૈવનને વર્ષ ગુમાવી ન દે. અહીં તારે જે ભ્રેષ્ઠોએ તે હું કાજર કરીશ અને મારી પટરાણી બનાવી અનેક પ્રકારના સુખ આપીશ. વનમાં રહી દુઃખ વેશવાને તું લાયક નથી. ” આ સાંભળી સીતાએ તેનો તીરસ્કાર કરીને કહ્યું કે “ હે દુરાચારી રાવણ ! તું પ્રભનો રાગ હોવા છતાં આતું લંપટ અને નીચ કામ કરવા કેમ તૈયાર થયો છે કે ? રાગ તો પ્રભનો પિતા તુલ્ય છે, તેણે તો સર્વ સ્ત્રીઓને પોતાની મા બેન મરખી મણવી ભ્રેષ્ઠોએ સતી સ્ત્રી કદી પણ તારી આ રાન્યવૈભવને ભ્રેષ્ઠ લોભાશે નહિ. પતિવ્રતા સ્ત્રીના સતીત્વને બ્રષ્ટ કરવા ઇચ્છનાર પુરુષ નાશ પામે છે. તું પણ મને છેડી સુખી થવાનો નથી. મને તું જોળ્યો છે ? હું મહાત્મા જનક રાજની પુત્રી છું અને રઘુકુળપતિ રામચંદ્રની ધર્મપત્ની છું; તારા રાન્યસુખ અને વૈભવને તો હું લાત મારું નેમાંની છું હું મારા પતિ વગર બીજા પુરુષને ભાઈ કે બાપ સમાન માનુ છું ” રાવણ આ સાંભળીને ગુસ્સે થયો તે બીજી રાક્ષસીઓને તેને સમજાવવાનું કહી ગુસ્સામાં ને ગુસ્સામાં આવ્યો ગયો.

રાક્ષસીઓએ તેને સમજાવવા માંડી પણ સીતાએ તો તેમનો તિરસ્કાર કરી કહ્યું કે. “ ખમરદાર, કુદટાઓ એવી વાત મને કહી તો તમારી ખખર જ લઈ નાંખીશ ” તે પછી રામચંદ્રની ચિંતા કરતા સીતાજી ત્યાં શોક કરવા લાગ્યા. તેવામાં હનુમાનજીએ ઝાડ ઉપરથી રામના નામ-જાણી વીટી તેમના ઉપર નાખી. તે વીટી ભ્રેષ્ઠ સીતા ભરમાયાં પણ થોડીવારે હનુમાને નીચે ઉતરી બે હાથ જોડી પોને રામનો દુત છે એમ કહી રામની હકીકત કહી સંભળાવી તેથી તે ખુશી થયા અને પોતાના માથા ઉપરને આંક નીચાની તરીકે આવ્યો. હનુમાન તે લઈ જ્યાં રામ હતા ત્યાં પાછા ગયા અને સર્વ ખખર કહી.

રામચંદ્રજીએ તે પછી સુગ્રીવ વિગેરે વંદરોની સહાય લઈને લકા ઉપર ચઢાઈ કરી. રામચંદ્રજીએ ત્રાણવડે સમુદ્ર ઉપર પુલ બાંધ્યો અને તે ઉપર ચઢને સર્વ વાદર સેના લકામાં ગઈ. રામચંદ્રજી ચઢી આવ્યાની વાત જાણી રાવણની સ્ત્રી મદોદરીએ રાવણને કહ્યું કે “ હે પ્રિય !

રામચંદ્રજી બળવાન રાજા છે. તેમની સ્ત્રી પતિવ્રતા છે તેનું તમે હરણ કરી લાંબા તે બાળુજ ખોટું કર્યું છે. પરસ્ત્રી ઝેર જેવી સમજાવે તેનો ત્યાગ કરવો જ હિતકારક છે માટે સીતાજીને સોંપી કષ્ટ મારી 'માએ, નહિ તો આ કુળનો નાશ થશે " આમ કહેવા છતાં રાવણે માન્યું નહિ અને રામચંદ્રજી સાથે યુદ્ધ કર્યું. તેમાં રાવણ, તેનો પુત્ર, ભાઈ, અને બીજા અનેક રાક્ષસો માર્યા ગયા તે પછી રામે સીતાને તેડી મળાવ્યા. તેમણે સીતાજીને કહ્યું કે તમે આ રાક્ષસના રાજ્યમાં આવેલા વખત રહ્યા, અને તો તમારી પવિત્રતાની ખાત્રી છે તોપણ માર્ગમાં રાવણનો અપવિત્ર સ્પર્શ થયો હશે તો તેને માટે તમારે આ સામેના અગ્નિમાં પ્રવેશ કરી પ્રાયશ્ચિત કરવાની જરૂર છે. સીતા પવિત્ર અને પતિવ્રતા હતા. તેમણે તરતજ અગ્નિમાં પ્રવેશ કર્યો પણ તે દાઝ્યાં નહિ, અને બહાર આવી ગમચંદ્રજીને પ્રજ્ઞાપ્ત કરીને ઉભાં રહ્યાં.

આ પ્રકારે રામે રાવણને મારી, લંકાનું રાજ્ય વિભીષણને સોંપ્યું અને સીતાને લંકા હિંદુસ્તાનમાં આવ્યા ત્યાં સર્વ વાન્સરોને મૂકી પોતે વનમાં રહેવાની મુદત પૂરી થતા અયોધ્યામાં આવ્યા. રામના વિષાગથી પુત્રવત્સલ દશરથ રાજાએ દેહ છોડી દીધા હતા. હરત રામની પાંદુકાને ગાદી ઉપર મુકી રાજ્યવ્યવસ્થા કરતા હતા રામને આવેલા જાણી તેમણે મોટા આનંદસાક્ષારથી તેમને શહેરમાં આપ્યા અને મોટા ઠાઠમડથી રાજ્યાભિષેક કર્યો.

રાજ્યગાદીએ બેઠા પછી પ્રજાનું પાલન કરતા રામચંદ્રજી સીતા જેવી સ્ત્રી બીની સાથે સુખ વૈશવ ભોગવતા હતા. એક વખતે એક દુતે આવી કહ્યું કે: " આજે હું નગરચર્યા જેવા રાત્રે બહાર ફરેલો હતો ત્યાં એક ધાબીના ધરમાં તેને અને તેની સ્ત્રીને તકરાર થતી મેં સાંભળી ધાબીએ તેની સ્ત્રીને કહ્યું કે ' હું કષ્ટ રામ નથી કે સીતા રાવણને ત્યાં રહી આવી છતાં ધરમાં રાખી તેમ હું તને ધરમાં રાખું. હું તને સંધરવાનો નથી. આ વાત સાંભળી રામચંદ્રજી દિલ્લગીર થયા અને વિચાર કરવા લાગ્યા કે સીતાએ અગ્નિમાં પ્રવેશ કરીને મને પોતાની શુદ્ધિની ખાત્રી કરી આપી હતી પણ તે વાત છાની રહી છે પ્રજા જાણતી નથી. હું જાણું છું કે સીતા પવિત્ર છે છતાં લોકોના સમાધાન અર્થે પણ મારે

તેનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. આવો વિચાર કરી તેમણે લક્ષ્મણને બોલાવી સૂતાનો ત્યાગ કરવાની વાત કરી. લક્ષ્મણે ધણી રીતે સમજાવ્યા પણ તેમણે માન્યું નહિ. આ વખતે સૂતા જાગવતી હતી તેથી રામ તેમને હમેશા અનેક પ્રકારના હાસ્ય વિનોદ કરાવી પ્રયત્ન રાખતા-તેમની ઇચ્છાઓ તુલ્ય કરી ખુશી રાખતા. તેમને આજે દુષ્ટ સ્વપ્ન અભ્યું હતું તેનો શોક કરતા બેઠા હતા. તેજામાં લક્ષ્મણે આવી વનમાં જવાની આજ્ઞા સંભળવી.

પતિની આજ્ઞા રોષ કર્યો વગર માનવી એ સ્ત્રીનું કર્તવ્ય છે. તે પ્રમાણે સીતાજી દિવગીર થયા વગર લક્ષ્મણ સાથે રથમાં બેસી વનમાં જવા તૈયાર થયા વાલ્મીકી ઋષિના આશ્રમ આગળ આવી સીતાને નીચે ઉતારી લક્ષ્મણે કહ્યું કે “રામચંદ્રજીની આજ્ઞાથી હું તમને વનમાં મુકી દેર જઉં છું” એમ કહેતા કડતા રહી પડ્યા. સીતાજી પણ રડવા લાગ્યા. લક્ષ્મણને બાબીનો ત્યાગ કરતાં અત્યંત ખેદ થયો. સીતાજીએ કહ્યું કે. મેં પૂર્વજન્મે એવા શા પાપ કર્યા હશે કે આવી વિપત્તિઓ આવે વખતે આવી હે રામ, તમારા વગર મારા દિવસો આ નિઃશ્વન વનમાં શી રીતે જશે’ આમ કહી રડવા લાગ્યા. થોડીવારે સાવચળ થઈ લક્ષ્મણને જાના રખી કહ્યું કે “મારા તરફથી તમારા બાંધને પ્રણામ કરી કુશળ સમાચાર કહેજો. લોકાપવાદથી તેમણે મારો ત્યાગ કર્યો છે, તે હું જાણું છું છતાં કહેજો કે” “મારે તો તમારો જ આશ્રય છે. જોને પતિ એજ પરમ દૈવત રૂપ છે. જવ, ભાઈ, લક્ષ્મણ હવે તમે જવ.” આમ કહી લક્ષ્મણને પાછા મોકલ્યા, અને વનમાં પોતે એકલાં શોક કરતાં રડકડળ કરવા લાગ્યાં.

આ વખતે વાલ્મીકી ઋષિના શિષ્યો ત્યાં થઈને જતા હતા તેમની નજર સીતા ઉપર પડી. તેમણે તેમની પાસે જઈ પૂછ્યું કે: “જેન તમે કોણ છો. આ બધાકર વનમાં કેમ એકલાં બેઠા છો?” આ સંભળી સીતાએ પોતાની હકીકત કહી સંભળાવી, તે સંભળી તે શિષ્યોએ તેમને ધીરજ આપી અને ત્યાંથી પોતાના આશ્રમમાં જઈ ગયા તે વાત કહી.

શિષ્યોની વાત સાંભળી વાલ્મીકીએ ત્યાં જઈ સીતાજીને આદરસન્નિધિમાં સાથે પોતાના આશ્રમમાં આપવા સીતાજી હવે ત્યાં રહેવા લાગ્યા. તેમને પુરાં દિવસ થતા એ પુત્રને એકી સાથે જન્મ આપ્યો. ઋષિએ મોટાનું નામ લેવ અને નાનાનું નામ કુચ રાખ્યું, અને બાળકો આશ્રમમાં મોટા થવા લાગ્યા, આ એ બાળકોને અગિયારમાં વર્ષે ઋષિએ ઉપનયન સન્નિધિમાં આપી ધર્મવેદનો અભ્યાસ કરાવતા માંડ્યો. સીતાજીએ પણ તેમને નાની નાની વાતો કહી ઉદ્દેશ આપતા માંડ્યો. આ બંને પુત્રો આશ્રમમાં ઉછરી મોટા થયા સીતા રામના વિશેષે વાલ્મીકીના આશ્રમમાં જુગતા હતા રામ પણ તેમના રિયોમરી દુખી હતા. માત્ર લોક નિદાના ભયથી જ તેમણે તેમનો ત્યાગ કર્યો હશે.

સીતાને રામ પ્રાણ સમાન પ્રિય હતા, તેમ રામને પણ સીતા ઉપર અત્યંત સ્નેહ હતો, રામ એક પતિવ્રતધારી હતા, બંનેનો આત્મા એક હતો, માત્ર બોલીમાં ભુદા હતા. મહા વયે રામે અધમેધ થઈ કરવાનો આરંભ કર્યો થયો. ઘેડો દેગેશ કરવા મોકલ્યો, તે ધોરો વાલ્મીકીના આશ્રમે ગયો અને ત્યાં લેવ અને કુચ તેને બાંધ્યા. આ વખતે તે બાર બાર વધના હતા તેમણે ઘેડો બાંધ્યો તેથી તેમની અને લક્ષ્મણની સેના વચ્ચે દારણ્ય યુદ્ધ થયું. તેમાં રામને પણ આવડું પડ્યું તેમનું પરાક્રમ જોઈ રામના મનમાં થયું કે તે બંને પુત્રો મારા હશે. રથવશના કુવરો વગર આવું પરાક્રમ નીજમાં હોય નહિ. આમ વિચાર કરે છે તેનામાં લેવ અને કુચ પણ રામનું નામ સાંભળી ત્યાં આવ્યા અને રામચંદ્રજીને ચરણે પડ્યા, એક બાજુને ઝોળખ્યા. તે લક્ષ્મણ વિશેરેને લઈ આશ્રમમાં ગયા ત્યાં રામે વાલ્મીકીને નમસ્કાર કર્યા. એવામાં શોક, વિયોગ અને દુખથી ધરીરે સુકાઈ ગયેલાં સીતાજી પણ ત્યાં આવા રામને પ્રણામ કરી ઉભા રહ્યા. પછી વાલ્મીકીએ સીતાના પ્રસવની આ બે પુત્રોના જ મતી વિશેરે સર્વ વાત રામચંદ્રજીને કહી સંભળાવી. સીતા શુદ્ધ પતિવ્રત છે તેની ખાત્રી આપી. તે પછી રામચંદ્રજી બંને પુત્રો અને સીતાજીને લઈ અરોધ્યામાં ગયા અને સીતાજીને પાકું સુખ આપ્યું.

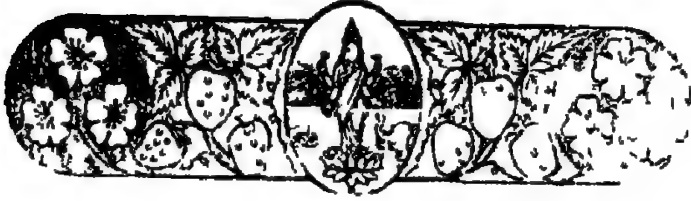
આ પ્રમાણે સીતાજીને અનેક પ્રકારનું કષ્ટ પડ્યું છતાં પણ તેમણે ખતિ ઉપર ક્રોધ કર્યો નહિ. પતિ સેવા ચૂક્યા નહિ. અનેક પ્રકારની લોભ લાલસાનો ત્યાગ કરી સતીત્વને સાચવ્યું. એન, આવી સતીઓ તો કાંઈ વિરલ જ હોય છે. આપણે પણ તેમના જેવા થવું જોઈએ. સીતાજીના ઉપર દુઃખ પડવામાં બાકી રહ્યું નહોતું, છતાં તેમણે તેને હીંમતથી સહન કર્યું, અને પતિભક્તિ ઉપર અચળ શ્રદ્ધા રાખી.

હ્યો બેહેન, હવે આજે માંડુ થયું છે વળી કાલે કંઈ બીજી વાત કરીશું. આપણે આ સીતા માતાની વાત જાણી તેથી કાંઈ વધુ નહિ પણ તે પ્રમાણે આપણે પણ પતિભક્તિ કરતા શીખીએ ત્યારે કામનું.

આ સાંભળી પેલી સ્ત્રી તો ખિચારી છક જ થઈ ગઈ તેનું નામ ગુણવંતી હતું. તેણે કહ્યું “વાહ બહેન તમે તો બડા વિદ્વાન જણાવ છો અને તો લાગતું હતું કે તમે તો કેવાય અતડા હશે પણ હવે જણાયું કે તમે તો ધણા મળતાવડા છો. આજે મારે માટે તમે બહુ મહેનત લીધી હોં. આ રાડો બધી પહોં રોજ એકઠી થઈને નકામી લોકોની નિંદા કરી ખાય છે તે અહિં આવે તો કેવું સારું! કાલે તો તેમને પણ લેણી આવીશ વારૂ બહેન, પેલા અનસૂયા માતાની વાત આમા આવી તે કાણુ હતી વારૂ?”

ચન્દ્રકાન્તા—“બહેન! તે અત્રિ ઋષિના ધર્મપત્ની હતા તે મહા સતી ગઈ ગયાં છે. તેમની વાત કાલે કહીશ તમે આટલા વખત શ્રીત થઈને અહિં બેઠાં અને સાંભળ્યું તે કાંઈ ઓછું છે. હ્યો આવજો હો બા! ”
આ પછી ગુણવંતી જાય છે અને ચન્દ્રકાન્તા પોતાના કામે વળગે છે.

પરશીયન નાઈટ્સ—અરેબીયન નાઈટ્સ જેવીજ રસીક ને બોધક વાતાઓ આ પુસ્તકમાં છે. આ પુસ્તકમાં એક સાહજીબીને પુરુષો ઉપર તિરસ્કાર હોવાથી તે લગ્ન કરતી નથી અને બ્યારે તેને તેની વૃધ્ધ દાસી અનેક વાર્તાઓ કહી પુરુષોની સહન-મતા અને પ્રેમનું વર્ણન કરે છે એટલે તેનો બાવ બદલાય છે અને વિવાહ કરે છે. ધણીજમનોરજક વાર્તાઓનો આ પુસ્તકમાં સમાવેશ છે; કી, ૩ ૧૧૧
ભાગ્યોદય ઓરીસ—અમદાવાદ.

પ્રકરણ ૩ બું.

પતિસેવા—અનસૂયાદેવી અને ઋષિ અત્રિ.

૪ બીજી દિવસે અપોરે ગુણવતી ચન્દ્રકાંતાને ત્યાં આવી સાથે પોળની
 ૪ બીજી બે ચાર સ્ત્રીઓને પણ લાવી હતી.
 ચન્દ્રકાંતાએ તેમને આચાર આપી બેસાડ્યા. ગુણવતીએ કહ્યું “ બેન,
 આજે તો આ ભાગીરથી અને દીવાળી બેન પણ આવ્યા છે આજેજ
 તેમને તમારા ગુણની ખબર પડશે મે તેમને કાલની વાત કહી સભળાવી
 તેથી તેમને પણ આવવાનું મન થયું. હવે અમારા જેવું કાંઈ કામકાજ
 હોય તો કહેજો.

ચન્દ્રકાંતા—“ આવો બેન, મને પણ તમારે લીધે આનંદ થશે.
 સારાં માણસની સેવ્યતા ક્યાંથી? આપણે ધૈર્યએ નવરા બેસી કંઈ સારી
 કામગીરી વાતો કરવો જોઈએ આજકાલ તો ધણી સ્ત્રીઓ એકઠી થઈ
 અહીં અરળી કુચલી કરે છે, પણ તે સારું નથી. બે ધડી ધંધરનું નામ
 લેવું, કંઈ જ્ઞાન મળે તેવી વાતો કરવી, અને બીજાનું કલ્યાણ થાય તેમ
 વર્તવું જોઈએ.

ગુણવતી—“ હવે બહેન, હવે કાલે પેલી અનસૂયા માતાની વાત
 કહેવાનું કહેતાં હતાં તે હવે કહેવા માડો.”

ચન્દ્રકાંતા—હા બહેન, સાંભળો:—

અનસૂયા-અત્રિ ઋષિ.

પૂર્વે કદંબ નામના ઋષિ ઘણા મયા તેમની પત્નીનું નામ દેવહૂતિ હતું, તેમને અનસૂયા નામની એક પુત્રી હતી તે અનસૂયાને નાનપણમાં તેમના ભાઈ કપિવ મુનિ સાથે વિદ્યાભ્યાસ કરાવ્યો હતો, તેમને ઉંમરે આવતા અત્રિ નામના સમય ઋષિ સાથે પરણાવ્યા હતાં. સામ્રે જઈ તે વડીલોની સેવા કરીને પતિના વ્યારહાસિક અને પારમાર્થિક કાર્યોમાં મદદ કરતાં તેમણે સામ્રે જઈ ધરનો બધો કારભાર પોતાને માથે ઉઠારી લીધો હતો સહવારના પતિના ઉઠવા પહેલાં ઉઠતાં, રનાનાદિથી પરવારી પતિના સંખ્યાના વાસણો માણ ૨ વ્ય કરતાં. તેમને પૂજા વખતે જોઈતાં સાધનો તૈયાર રાખતાં, પછી રસોણ બનાવી પતિને જમાડી પછી પોતે જમતા જમ્યા પછી વાસણો વિગેરે સ્વચ્છ કરી બીજા ધરનું કામ પરવારી પતિસેવા કરવામાં વખત ગાળતા. પતિની પતિમંજિત ધણીજ ઉત્તમ રીતે કરતાં. રાત્રે પતિની સેવા કરી પતિના સૂતા પછી પોતે સૂતા.

એક વખતે અત્રિ ઋષિ જમી પરવારી આશ્રમમાંથી બહાર મળા હતા તે વખતે અનસૂયાના સતીત્વાની પરીક્ષા કરવા સારા બ્રહ્મા વિષ્ણુ અને રૂદ્ર ત્યાં આવ્યા તેમણે તેમની અચૂક પતિમંજિત જોઈ જના પછી તેમને પેલા કરવાનું મન થયું, અને રૂપ બદલી તેમની પાસે ગયા તે બાણી સતીએ તેમના માથે દટિ નાખી પોતાના સતીત્વના પ્રમાણથી છ છ મહિનાના બાળકો બનાવો દીરા, અને તેમને પારણામાં સૂતાડી દીરા. થો વારે અત્રિ ઋષિ આવ્યા અને તેમણે પારણામાં બાળકોને સૂતેલા જોયા તેમણે તરત જ યોગદંષ્ટી જોયું તો જણાયું કે આ તો બ્રહ્મા વિષ્ણુ અને રૂદ્ર છે. તેમણે તેમને પોતાની દૈનિકમંજિતની બાળબાળ વમાથી મુક્ત કર્યાં તેમને સતીના સતીત્વની ખાત્રો થઈ અને અનસૂયાને ચરણે મરતક નમાવ્યાં અને તે પછી કટલેક વખતે તે ત્રણેએ એકરૂપ ધરી ચુરુદત્તાત્રય તરીકે સતીના પેટે જન્મ લીધો હતો.

એક વખતે મહા ભય કર દુકાળ પાડ્યો. અત્રિ પાણી કાંઈ મળે નહિ એવી સ્થિતિ થઈ તોડી અત્રિઋષિ મનમાં એક પામી સમાધિ ચલાવે બેઠા.

આ વખતે અનસૂયાએ પોતાના પતિને કંઈ દુઃખ ન થાય તે માટે ટાઢ તકકાને સહન કરતાં, તેમની પાસે બેસી પતિ સેવા કરવા લાગ્યાં. આમ સૌં વષ વિતી જવા આવ્યાં. તેમાં એક વખતે અત્રિ ઋષિએ સમાધિમાંથી જાગી પીરાતુ પાણી માગ્યું. પાણી કાઢી રથજે મળે નહિ, તેથી દેવી કમડળુ લઈ પાણી લેવા ચાલ્યાં. ઘણા જળાશયો, કુંગા, નદીઓ જોયા પછી સર્વ સુકાઈ ગયેલા હતા. પાણી ન મળતાં તે બ્યાકુળ થઈ ખરા તાપમા પોતાના પતિને માટે પાણી લેવા સારૂ રખડવા લાગ્યાં. તેમને પતિસેવામાં એક ચિત્તે રાત્રિ દિવસ ગાળેના હોવાથી કાંઈ પાણી નથી મળતુ, કેમ સર્વ જળાશયો સુકાઈ ગયા હશે તેની ખબર ન પડી તેમને પોતાના પતિને માટે પાણી લેવા આમતેમ રખડતાં જોઈ ગંગાજીએ શરીર ધારણ કરી ત્યાં આવી કહ્યું કે-“બહેન, તમે આમ પતિની સેવા કરવાની મુશ્કેલી ક્યા રખડો છો?” તે સાંભળી તેમણે કહ્યું કે “બેન, હું મારા પતિને માટે પાણી લેવા જઈ છું તમે આશ્રમમાં જાવ હું હમણાં જ આવું છું.” આ સાંભળી ગંગાજીએ કહ્યું કે “બેન, સો વર્ષથી દુકાળ ચાલે છે, તમે ક્યાંથી પાણી લાવવાના છો? સો સો ગાઉ સુધી પાણી મળતું નથી, માટે પાછા જાવ?” દેવીના ‘પાણી મગશે નહિ’ એ શબ્દો સાંભળી સતીને ઘણું ખેદ થયો. તે વિચાર કરવા લાગ્યાં કે ‘અરે, આજે સો વર્ષે પતિ સમાધિમાંથી જાગત થયા, અને પાણી માગ્યું તે પછી આ તો કહે છે કે મળશે નહિ, હે દેવ, હવે શું કરું?’ આમ ખેદ કરતા મુર્છિત થઈ પડ્યાં. થોડીવારે જાગત થઈ કહેવા લાગ્યા કે ‘પ્રભો! જો મેં આજ સુધી મારા પતિની મન, વચન અને કામાવડે એકચિત્તે સેવા કરી હોય તો આજે આ કમડળુ ભરીને પાણી આપજો. મારા સ્વામીજીએ આજે સો વર્ષે મને પાણી લાવવાની આજ્ઞા કરી અને જો તે હું તેમને ન લાવી આપું તો મારી આજ સુધીની કરેલી પતિભક્તિ નિષ્ફળ થાય, હે પ્રભો, સહાય કરો.” આમ બોલતાં રડવા લાગ્યાં. તે જોઈ ગંગાજીએ કહ્યું “હે દેવો, ગભરાશો નહિ હું ગંગાજી છું. અહિં ખાડો ખોદો તેમાંથી જોઈએ તેટલું પાણી નીકળશે. તમારા પતિજાતની વાત જાણી હું તમારા દર્શને આવી છું.” આ સાંભળી સતી તેમને અરજી પડ્યાં. અને પછી ખાડો ખોદો તેમાંથી પાણી ભરી પાત પાસે લઈ ગયાં.

ઋષિએ પાણી પી, તે કપાથી લાવ્યા તે પૂજ્યુ. જેથી સતીએ બનેલી હકીકત કહી સભાગાવી. તેથી ઋષિ ત્યા ગંગાજીના દર્શન કરવા ગયા. તેમણે કહ્યું કે “ આપ હવે અહિં રહો ” જેથી ગંગાજીએ કહ્યું કે:-જો આ સતી તેના સતીત્વનું એક વર્ષનું પુણ્ય મને આપે અને સદા-સીવ પ્રસન્ન થઈ અહિં રહે તો હું અહિં રહું. તે વાત તેમણે કમન કરી અને તેથી ત્યા ગંગાજી અને મહાદેવજી પણ રહ્યા. આજે પણ દક્ષિણમાં શાગીરથી ગંગા અને અત્રિશ્વર મહાદેવ વિદ્યમાન છે ત્યાં દુકાળમાં પણ પાણી સૂકાતું નથી અને ગંગાજી અત્રિ ઋષિના આશ્રમ પાસે વહેવા લાગ્યા.

આ દુકાળ પ્રતિષ્ઠાનપુરમાં રહેનાર શાશિક બાહ્યજીની પતિની સતી નર્મદાએ પોતાના સતીત્વના પ્રભાવથી પોતાના પતિનું મૃત્યુ અટકાવવા માટે સુર્યને ઉગતો અટકાવી દીધો હતો તેથી પડ્યો હતો. તે મટાડવા માટે અનસુયા દેવીએ નર્મદાને સમજાવી સુર્યને ઉગવા દીધો અને દુકાળનું સંકટ દાખ્યું હતું. રામ લક્ષ્મણ અને સીતાવનવાસ ભોગવવા જતા અહીં આવ્યા હતા તે વખતે સતીએ સીતાજીને પતીવ્રતા જોના ધમ

... નેમણે કહ્યું હતું કે —

પતિ ગમે તેવી સ્થિતિમાં રહેતો હોય, ગમે તો નિર્ધન કે નાશવે હોય છતાં પણ જે સ્ત્રીને પોતાનો પતિ વહાલો છે તેમને પરલોક મળે છે, ગમે તેવા દુરાચારી, દુષ્ટ સ્વભાવના કે નિર્ધન પતિને પણ સ્ત્રીઓએ પોતાના પરમ દેવતા સમાન ગણવો જોઈએ. સ્ત્રી માટે આ લોક અને પરલોકના મુખ મેળવવાનું પતિસેવા એજ સાધન છે સતી સ્ત્રીએ પોતાના પતિને દરેક કાર્યમાં સહાય કરવી જોઈએ જે સ્ત્રીઓનું મન કામ-વાસનામાં રમ્યુપમ્યું રહે છે, અને જે પોતાના પતિને પોતાની કમજાઓ તૃપ્ત કરવાને કહા કરે છે, પોતાના ગુણ કે દોષને ન જોતાં આડીઅાળી રખડે છે તેવી ઉદ્ધત સ્ત્રીઓ અતે ધર્મબ્રષ્ટ થઈ નિંદાને પાત્ર થાય છે. માટે તમે પતિ સેવામાં મન રાખજો. આ જગતમાં સ્ત્રીને માટે પતિ જેવો બીજો કોઈ ઉત્તમ સમઘ નથી.

સીતાજી આ સાબળી ધણાજ ખુશ થયાં અને ઉપકાર માનવા લાગ્યા હતા દરેક સ્ત્રીએ અનસુયા દેવીની માફક પોતાના પતિની સેવા

કરવામાં જીવન ગાળવું જોઈએ સનિને દત્તાત્ર્ય નામના સમર્થ પુત્ર થયા હતા. તેમને તેમણે નાનપણમાં ઉત્તમ જ્ઞાન આપ્યું હતું. જેથી તે પણ અત્યારે જમતમાં પ્રસિદ્ધ થયા છે.

બેન ! આજે પણ આપણે જો આ અનસુયા દેવીના જેવી પતિ સેવા કરીએ તો જરૂર આપણે પતિ સેવાના પ્રનાપથી ધારીએ તે વસ્તુ મેળવી શકીએ છીએ.

કેમ બાગીરથી બેન ! ખોટું છે.

બાગીરથી—“ ના બેન ખરી વાત છે આજે અમે તો અનસુયા માતાની વાત સાંભળી ચકિત થઈ ગયા છીએ પણ પેલી નમદા કોણ હતી તે તો કહો ! તેણે પણ રાડે ઓડું જોર માર્યું ? સુર્યને પણ આથમતો અટકાવ્યો ? ”

ગુણવતી—“ ખરી વાત છે સતી ઓ થું ન કરી શકે તમે કર્દમ ઋષિના પતિ દેવહુતિ રિષે પણ જન્મતા હતાં જેની પુત્રી અવા સમય હતાં તેમની મા વળી કયાય હશે ? ખૂબેન આજે દેવહુતિ અને નર્મદાની વાત કહો ને પણ સાંભળીએ તો ખરા ”

ચંદ્રકાના—“ હા, ખૂબેન સર્વની મરજી છે તો સાંભળો. પહેલાં દેવહુતિનું ચરિત્ર કહી પછી નર્મદાનું ચરિત્ર કહી બતાવીશ

દેવહુતિ અને કર્દમમુનિ

દેવહુતિ એ સ્વયંજી મનુની પુત્રી હતા. નાનપણમાં તેમને તેમના પિતાએ ધર્મશાસ્ત્ર, ન્યાય રિગ્વેદ વિદ્યાઓનું જ્ઞાન આપ્યું હતું. દેવહુતિ શુદ્ધિશાળી હતાં તેમને મહાત્મા કર્દમ મુનિ વેરે પરણ્યા હતા. તે સાસરે ગયા પછી પતિસેવામાં, ઘર કામમાં અને ઇશ્વરોપાસનામાં નિત્ય તત્પર રહેતા હતા. નારાજ્ય મળેથી પતિ પાસેથી તત્ત્વજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરતાં તેમને નવ પુત્રીઓ થઈ હતી.

કર્દમમુનિએ વનમાં તપ કરવા જવાનો રિવાજ કર્યો તે જાણી દેવહુતિએ કહ્યું કે “ આપ તો સસાર છોડી આત્મા જાન છો તો પછી મને કોણ જ્ઞાનના ઉપદેશ આપશે ? ” આથી ઋષિએ થોડા દિવસ વનમાં જવાનું બંધ રાખી દેવીને ઇશ્વર ભક્તિમાં ચિત્ત જોડવાનું કહ્યું. કેટલાક

વખત પછી સ્ત્રીને ગર્ભ રહ્યો અને માસ પુરા થયે એક સુંદર પુત્રનો જન્મ થયો. તે પુત્રનું નામ કપીલદેવ રાખ્યું. પુત્ર થયા પછી ઋષિ તપ કરવા વનમાં ચાલ્યા ગયા.

કપીલ મોટા થયા, તેમને તેમની માતાએ ધણાં શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરાવ્યો. તે જ કપીલ જગવાને સાંખ્યશાસ્ત્ર નામનું યોગનું પુસ્તક બનાવ્યું જે તેમાં એવો ઉપદેશ છે કે “યોગીસ તત્ત્વને જાણી તેનાથી પોને જિજ્ઞ છે એમ જે માને છે અને છવીનમાં પુરુષને જે યોગમે છે તેને મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે ચિત્ત જ જીવન બંધન કર્તા છે બ્રહ્મનિષ્ઠાથી આત્મસ્વરૂપનું જ્ઞાન અને સુખ દુખની વિવૃત્તિ થાય છે પરમેશ્વર માથે એકાગ્રતા સાધવાથી મુક્તિ મળે છે. કપીલ મુનિ મહા સમય જ્ઞાની થઈ ગયા. તેમની સાથે તેમની માતા દેવહુતીએ તત્ત્વજ્ઞાન સંબંધી ધણી વાતો કરી જ્ઞાન મેળવ્યું હતું.

કપીલમુનિ તેમને જણાવતા હતા કે—યોગ એ જ મુક્તિનો સરળ માર્ગ છે. મનને વશ કરી અતઃકરણની એકાગ્રતા સાધવાથી યોગ સાધન થઈ શકે છે સંસાર ભોગ ભોગવવા જે ચિત્ત વળે છે તો તે જીવને નિવૃત્તિ મળતી નથી. મન એ ચચળ છે ઇશ્વરમાં મનને લીન કરવાથી અજ્ઞાન, પાપ, વિગેરેનો લય થાય છે સર્વનું મુળ સત સંગમ છે વેદમાં કહેલા કર્મો કરવાથી ઇશ્વરની ભક્તિ થઈ શકે છે જેનાથી હૃદયમાં શકા ન ન હોય તે ઇશ્વરનો સાક્ષાત્કાર થાય તે જ ઉત્તમ જ્ઞાન છે ચિત્તવૃત્તિ કુમાર્ગે દોડે દો તેને દૃઢભક્તિ અને વૈરાગ્યથી વશ કરવી જોઈએ.

આ પ્રમાણે કપીલમુનિ નાનપણમાં પોતાની માતા પાસે જ્ઞાન મેળવી મોટા જ્ઞાની થયા અને પોતાની માતાને ખરા તત્ત્વજ્ઞાનનો ઉપદેશ આપ્યો હતો. તે દેવહુતીના અન્નસુદાદેવી પણ પુત્રી હતાં તેમણે પણ પોતાના બાઈ કપીલમુનિ પાસે ધણું જ્ઞાન મેળવ્યું હતું.

હવે અનસુદાદેવીએ જે નર્મદાને સમજાવ્યા હતા તેની વાત કહું છું.

સ્ત્રિહિત શિક્ષક

સાવિત્રી

સાવિત્રી વટપૂજન કરે છે

સતી નર્મદા અને કૌશિક

પૂર્વે કૌશિક ગોત્રનો એક બ્રાહ્મણ પ્રતિષ્ઠાન નામના નગરમાં રહેતો હતો. તેને પુર્વ જન્મના પાપે આખા શરીરે ઢાઢ ની.જો હતો. તેની સ્ત્રીનું નામ નર્મદા હતું તે પતિવ્રતા હતી. પોતાના વ્યાધિગ્રસ્ત પતિના સેવા હર્ષથી કરવામાં જ પોતાનું શ્રેય માનતી હતી પતિના શરીરમાંથી લોહી અને પડ નીકળતા હતા છતાં જરા પણ ખેદ રૂપો વગર તે પોતાના પતિને નવરાવીને નહાતી, તેમને પોતાના હાથે જમાડીને જમતી, વસ્ત્રો પહેરાવતી અને દવા દારૂ ચોપડતી તેનો પતિ ધણે ક્રોધી હતો આટલી સેવા કરતાં જન પણ તે તેને ધણી ગાળો દેતો. છતાં પણ તે પોતાના પતિની ગાળો સાંચુ જોઈ રોષ ન કરતાં તેમની સેવા ભક્તિ કરતી અને તેમને દેવ તુલ્ય માની સેવતી

કૌશિક દુરાચારી અને વ્યભિચારી હતો તેને કીધે જ તેને આ ઢાઢ અને ઉપદ્રવ (ખોટી ચરમી) નો રોગ થયો હતો આવો રોગી હોવા છતાં પણ તેને છંદ મટ્યો ન હતો એક વખતે તેણે પોતાની સ્ત્રીને આજ્ઞા કરી કે મારી અમુક પ્રેમપાત્ર સ્ત્રી છે તેને ત્યાં તું મને લઈ જ ! પતિ આજ્ઞાનું પાલન કરનારી તે સ્ત્રી તેને અંધારી રાતે પોતાની ખાંધે બેસાડી તે પેલી સ્ત્રીને ત્યાં જવા નીકળી

રાત અંધારી હતી તેથી માર્ગમાં જતાં શળી ઉપર ચઢાવેલા માડવ્ય ઋષિના પગની સાથે કૌશિકનો પગ અથડાયો તેથી ગુસ્સે લઈ માડવ્ય ઋષિએ શ્રાપ દીધો કે: “ મને અથડાનાર પુરુષ આવતી કાલે સુર્યોદય વેળાએ મરણ પામે. ” આ સાંભળી સતી નર્મદાને પોતાના પતિનું મરણ થશે એ વિચારથી ખેદ થવા લાગ્યો. તે પતિને પેલી સ્ત્રીને ઘેર તો લઈ ગઈ અને ત્યાં તેનો મેળાપ કરાવી પતિને લઈ પાછલી રાત્રે ઘેર આવી

ઘેર આવી તેણે પોતાના પતિનું મૃત્યુ ન થાય તેવા વિચારથી સૂર્યદેવની પ્રાર્થના કરી કે: “ જો મારામાં પતિ ભક્તિ હોય તો મારા સત્યના જોરથી સૂર્ય ભગવાન આપ કાલે ઉગશે નહિ. ” સતીના

સતીત્વથી બીજે દિવસે પ્રભાતે સૂર્ય ઉગ્યો. નહિ સૂર્ય ન ઉગવાથી દેવો, મનુષ્યો વિગેરે ગભરાવા લાગ્યા. યજ્ઞ વિગેરે શી રીતે કરવા, યજ્ઞ વગર વૃષ્ટિ શી રીતે થાય, અને વગસાદ ન થાય તો દુકાળ શી રીતે મટે એવા વિચાર દેવોને થવા લાગ્યા. તેથી સઘળા દેવોએ મહા સતી અનસૂયા પામે જઈ કહ્યું કે “ હે દેવી ! તમે નર્મદાને સમજાવો કે સૂર્યને ઉગવા દે ” તે ઉપરથી સતી અનસૂયા દેવી નર્મદાને ત્યાં ગયા તેમનો નમદાએ સારો સત્કાર કર્યો. પછી અનસૂયાએ કહ્યું કે “ સૂર્ય ન ઉગવાથી જગત્માં મહા અનર્થ થઈ રહ્યો છે માટે સૂર્ય ઉગે તેમ તું તેમની પ્રાર્થના કર ” નર્મદાએ કહ્યું કે “ સૂર્ય ઉગે તો મારા પતિ મરણ પામે અને હું વિધવા થઈ માટે તે તો શા રીતે બને ? ”

આ માંભળી અનસૂયાએ કહ્યું કે તારો પતિ મરણ પામશે તો હું જીવતો કરીશ માટે સૂર્યને ઉગવા દે. ’ આથી નર્મદાએ સૂર્યની પ્રાર્થના કરી એટલે સૂર્ય ઉગ્યો અને તેજ વખતે તેનો પતિ મરણ પામ્યો. અનસૂયાએ તેના પાતને પોતાના પતિવ્રતના પ્રભાવથી જીવતો કર્યો તે ઔશિક દ્રવી જીવતો થયો તે વખતે તેનો રાગ મટી ગયો હતો અને દીવ્ય દેહને પામ્યો હતો. તેણે અનસૂયાને વરણ માથુ નમાવી પ્રણામ કર્યા

અવા સતીનો મદિમા છે સતી સ્ત્રી શું ન કરી શકે ? નર્મદાને પતિ દુગયારી અને રોગી હતો, છતાં પણ મતી નર્મદા તેની સેવા કરતી હતી અને તે મરણ ન પામે તેમાજ પોતાનું શ્રેય માનતી હતી.

સ્ત્રીએ તો પતિવ્રતપણાનું યોગ્ય રીતે પાલન કરવું જોઈએ એવી જ રીતે પુરે સાવિત્રી નામની સતીએ પોતાના મરણ પામેલા પતિને પોતાના સતીત્વના પ્રભાવે જીવતો કર્યો હતો. માટે બેન, પતિ ગમે તેવો હોય છતાં પણ સ્ત્રીએ તો તેની સેવા કરવી એ તેનો ધર્મ છે. દુગયારી પતિને પણ સતી સ્ત્રી મદ્યુણી બનાવી શકે છે.

ભાગીરથી—“ બેન, બહુજ સારી વાત કરી. અમે તો આવું કશું બાણીએ નહિ પતિ માળો ભાંડે તે સહન કરવી, અને છતાં પણ રોગી અને સુગ ચહે તેવા પતિની સેવા કરવી એ તો પેલી નમદા જ કરી શકે ? અમે તો ધણી સાથે જગ જગમા ગીસાઈએ, મો અદાવીએ અને

કશી ચીજ ન હારી આપે તો ઘરમા કકામ કરી પતિને દુઝારીએ તે દુ. તમે નાની ઉમ્મરમા પણ સાડે શીખ્યા જણાવ હો? વાડે, પેલી રિતી કાણુ હતી એન? તેણે તેના પતિને તી રીતે જીવેનાં કર્યો હતા તો કહેા ?”

ચન્દ્રકાન્તા—મેન, આજે મોકુ તો થયુ છે પણ તમારા ખર્ચાની રજી છે તો જુલુ છુ.

સતી સાવિત્રી અને સત્યવાન.

ધણા વર્ષ પહેલા અમ્મપતિ નામનો એક રાજા મદદેશમા ગળ્ય કરેના નો. તે સત્યવાન, વર્મજ, અને પ્રાજને પ્રિય હોના તેને કાઠ પ્રજા ન વાંધી તણે સાવિત્રી દેવીનુ અનુટાન કર્યું જે રી દેવીએ પ્રમત થઈ તેને યુ કે “તમને એક મહા તેજસ્વિની પુત્રી થશે” આ પછી કટલાક વર્ષ પી તેમની રાણીને એક મુદર રૂપરાગી કન્યા જન્મી, તે કન્યાનુ નામ સાવિત્રી પાડ્યું સાવિત્રી જ્યારે ઉમ્મર લાયક થયા ત્યારે નમને તેમના પિતાએ કહ્યુ કે “હે પુત્રી તાર કાઠ માયુ કરનું હજુ આવુ ન રી પટે તારી નજરમા આવે તેના પતિને તુ શો રી જાન એટલે કે તેને તાર ન્યાદાન આપીશ હે પુત્રી. ધર્મજાતમા જુલુ કે ક નયમા આવેલી કન્યાનું ના ન દેનાર પિતા, રસનાના જોને રાજા કર્યા પછી લાગ કરનાર પતિ અને પિતાના મરણ પછી માતાની રક્ષા ન કરનાર પુત્રની લોકો નદા કરે છે. માટે તુ તારે માટે પતિના ગોધ કર.”

પિતાના વચન સામગી સાવિત્રીએ ચરમાઈ માનુ નમાન્યુ. તે જુદાં રિતીઓની સાથે રથમા એમા પતિને પસંદ કરવા તોલવમા મહ. અને પા આશ્રમોમા ફરતાં એક અવ માઆપતા પુત્ર સત્યવાનને જોઈ તેને પિતાના પતિ તરીકે પસંદ કર્યો. તેણે ઘેર આવી પિતાના પુછવાથી કહ્યું : “શાલ્વ દેશના ધુમત્સેન ગાજના પુત્ર સત્યવાનને મે મારા પતિ તરીકે પસંદ કર્યા છે માટે ખટતુ કરો.” આ વખતે નારદમુનિ ત્યા હતા તેમણે કહ્યુ કે, “પુત્રી તેના બાપ અધ થયા છે, વળી રાજાપત્રી બ્રહ્મયા છે તેને પરણવાથી શું લાભ? માટે બીજા કેઈ સમુદ્દિશલીન ન કર.”

સાવિત્રીએ આ પ્રાંતનું ન માન્યુ અને કહ્યું કે “મેં તો જોને પસંદ કર્યો છે તેજ ખરો ” આથી નારદે કહ્યું કે “કુવર ગુણવાન અને રૂપાળો તો છે, પણ આજથી એક વય પછી મરણ પામશે માટે હજુ તું વિચાર ફેગવ ” આ સાંભળી સાવિત્રીએ કહ્યું કે “હે પિતાજી પિતાના ધનની વહેવણી એકવાર થાય છે. કન્યાદાન એકવાર જ અપાય છે, માટે મેં જે મારા મનથી પતિને પસંદ કર્યો છે તે ગમે તેવા હોય તો પણ હું તો તેને વરી જ ચુકી છું. માટે બીજાવાર નહિ વરૂં જે મારા ભાગ્યમાં હશે તે થશે, માટે હું તો તેની જ સાથે લગ્ન કરીશ ”

સાવિત્રીનો વિચાર મુક્તિ જણાયાથી રાજ્યએ સત્યવાન સાથે પોતાની પુત્રી સાવિત્રીના લગ્ન શુભ મુહુર્તમાં કર્યા તેને યોગ્ય પહેરામણી આપી. સત્યવાન પોતાને લાયક સદ્ગુણસંપન્ન પત્ની મળવાથી અને સાવિત્રી પોતે ધારેલા પતિને પામવાથી સતુષ્ટ થયા સત્યવાનના પિતાનું રાજ્ય તો જુનુંએએ લઈ લીધું હતું, તેથી વધુકલ પહેરી વનમાં રહેતા હતા સાવિત્રીને પણ તેમની સાથે વધુકલ પહેરી વનમાં ગહેતું પડ્યું, ન્યાં પતિ ત્યાં જ પત્નીએ રહેતું જોઈએ, સાવિત્રીએ સાસરે જઈ પોતાના વૃદ્ધ સાસુ સમરાની સેવા કરવા માડી. તે સત્ય રનેહ અને જીતેન્દ્રિયપણાથી સર્વને રાજી કરતી ખાવા કરવાનું, ધરની વ્યવસ્થાનું અને સર્વની સેવા કરવાનું સર્વ કામ તેણે ઉઠાવી લીધું. કૃતલોક કાળ આ પ્રમાણે પતિસેવા કરવામાં સાવિત્રીએ ગાળ્યા પછી મમય નજીક આવવાથી તેને નારદ ઋષિની વાત યાદ આવી

પોતાના પતિનું મૃત્યુ થવાને સમય નજીક આવેલો જાણી તેણે અનન્દન વ્રતનો આરંભ કર્યો સાસુ સસરાએ તેમને અન્નનો ત્યાગ ન કરવા કહ્યું હતું પછી તેમણે તેમને સમજાવીને આજ્ઞા લઈ તે વ્રતનો આરંભ કર્યો નારદે કહેલો સમય પાસે આવ્યો તે દિવસની આજ્ઞા રાત્રિ દુઅથી ગાળી. આજે પોતાના પતિનો મૃત્યુનો દિવસ છે એમ જાણીને તે દિવસે વહેલી ઉઠી સવારનું સર્વ કામ પરવારી સાસુ સસરાને પગે લાગી. તે જોઈ વૃદ્ધ સાસુ સસરાએ “તમારૂં મૌભાગ્ય અમર તપો ” એવી આશિષ આપી. તે સાંભળી તેણે તે આશિર્વાદ માથે ચઢાવ્યો. સાસુ સસરાએ કહ્યું કે “આજે તમારૂં વ્રત પૂર્ણ થાય છે માટે હવે તમારે જે રસોઈ કરવી હોય તે કરી પારણા કરો ?”

આ: સાલળી સાવિત્રીએ કહ્યું કે " સૂર્ય આઘમ્યા પછી મારે પારણું કરવું એવું વન છે. માટે સાંજે કરીશ " આ પછી સત્યવાન લાકડાં કપવા વનમાં જવા નીકળ્યો એટલે સાવિત્રીએ તેને કહ્યું: " હે પ્રાણનાથ! આજે તમે એકલા વનમાં ન જશો હું તમારી સાથે આવવાની છું. " આથી સત્યવાને કહ્યું કે " વનનો માર્ગ ઘણો ભયંકર છે, તે આજે ત્રણ દિવસથી ઉપવાસ કર્યા છે માટે કાઠા ઝાખરામાં તારાથી ચલાશે નહિ. માટે તું ઘેર રહે. ' આથી સાવિત્રીએ કહ્યું કે " ઉત્તમચરી મને જરા પણ અશક્તિ આતી નથી પણ આજે તો મને તમારી સાથે આવવાનું મન થયું છે માટે આવીશ જ માટે આજા આપો. "

આ સાંભળી સત્યવાને કહ્યું " બહે, તારી મગ્ગ છે તો ચંચ પણ પિતાજી અને બાની આજા લઈ આવ " સાવિત્રીએ તે પછી પોતાના સાસુ સસરાને પ્રણામ કરી, પોતાના પતિ સાથે વનમાં જવાની આજ્ઞા લીધી પછી તે પોતાના પતિનું આયુષ્ય આજે પૂર્ણ થવાનું છે એવો ખેદ કરતી સત્યવાન સાંધે વનમાં જવા લાગી

સત્યવાન તેને વન બનાવવો, ફેટલાક વૃક્ષોનું ઓગખાણ પાડવો આદિ લાગ્યો. ફેટલેક વેગળે ગયા પછી સત્યવાન એક વૃક્ષ ઉપર ચઢી લાકડા કપવા લાગ્યો થોડી વારે તેનું માથું કુખમાં માડ્યું તેથી નીચે ઊતરી કહેવા લાગ્યો કે. " હે પ્રિયે! આજે મને ચેત જણાતું નથી, જીવ મહારાજ છે, માથું નીકળી પડે તેમ થાય છે માટે જરા સૂઈ જકે તેજ ઠીક થશે. " આ સાંભળી સાવિત્રીને ખાત્રો થઈ કે જરૂર આજે નારના વચન પ્રમાણે પતિનું મૃત્યુ થશે હે પ્રભુ! હવે શું થશે એ વિચારથી તે મનમાં ખેદ કરવા લાગી. પણ થોડીવારે હિમત રાખી પોતાના પતિને મધુર વચને હમીને કહ્યું કે. " બહે, મારા જોગામાં માથું મૂકી જશ આરામ લ્યો, હમણા મરી જશો " આમ કહીને પતિનું મસ્તક જોગામાં મુકી સૂાડ્યા. તે મનમાં ધણી જ શોક કરતી હતી. તેમમાં રાતા નેવ-વાળા ન કાળા રંગના એક પુરુષને જોયા. તે યમદેવતા હતા તેમને જોઈ તે ચરચર કપવા લાગી, તે ધીરજથી બોલો કે: " હે દેવ, આપ કોણ છો અને કેમ આવ્યા છો ? "

આ સાબળી યમરાયે કહ્યું કે. “હે સાવિત્રી ! તું પતિવ્રતા છે તેથી કહું છું કે હું યમરાજ છું તારા પતિ સત્યવાનનું આયુષ્ય પુર થયું છે માટે તેને લેવા આવ્યો છું. ” આ સાબળી સાવિત્રીએ અત્યંત ખેદથી કહ્યું કે—“ મનુષ્યોને લેવા તમારા દૂતો આવે છે અને અહિં તમે કેમ આવ્યા ? ” તે સાબળી યમરાજએ કહ્યું કે “ તારા જેવી સતીના ખોળામાં સુનેલા મનુષ્યના પ્રાણ માગ દૂતો નહીં ચક્રતા નથી તેથી મારે જાતે આવવું પડ્યું છે ” આમ કહી તેમણે સત્યવાનના શરીરમાંથી જીવને ખેંચી લીધો.

પ્રાણ જતા શરીર નિઃશ્વેદ, શ્વાસ રહિત અને ક્રાંતિ વગરનું થઈ ગયું. સત્યવાનનો પ્રાણ લઈને યમરાજ દક્ષિણ દિશા તરફ જવા લાગ્યા તેની દુઃખી થયેલી, લૂખે નિર્મળ શરીરવાળી સાવિત્રી પણ તેમની પાછળ જવા લાગી. તેને આવની જોઈ યમરાજએ કહ્યું કે “ હે મતી, તું શા માટે આવે છે ? ઘેર જઈ તેની મરણની ક્રિયા કર ” આ સાબળી સાવિત્રીએ કહ્યું કે “ જ્યાં આપ મારા પતિને લઈ જવ છો ત્યાં મારે પણ આવવું જોઈએ. હે ધર્મરાજ ! ગુરુજનની ભક્તિ, પતિના સ્નેહ, તથા પ્રાપ્ત મર્વ મેં કર્યા છે. તેથી તમારા પ્રસાદે કરી મને કયાંય પણ કોઈ અટકારી શકે તેમ નથી હું તો જ્યાં તમે મારા પતિને લઈ જશો ત્યાં આવીશ. મહાત્મા પુરુષો જેની સાથે સાત પગલાં ચાલ્યા હોય તેને મિત્ર કહે છે અને હું તમારી પાછળ આવું છું. તેથી તમને મિત્ર માનીને વિનવતી કરું છું કે : ઈંદ્રિયો વશ ન હોય એવા પુરુષો વનમા યજ્ઞાદિક ધર્મ બ્રહ્મચર્ય તથા સન્માનને આચરતા નથી પણ જીનેન્દ્રિય પુરુષો જ તે આવરી શકે છે. આત્મજ્ઞાનનું કારણ ધર્મ છે માટે સત્પુરુષો ધર્મને પ્રધાન માને છે દલ છોડી ચાર આશ્રમનાના એક આશ્રમને શ્રદ્ધાથી સેવવાથી મર્વ આશ્રમ તથા જ્ઞાનમર્ગો પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રભો, આપ મારા પતિનું હરણ કરીને મારા ધર્મને નાશ કરવા યોગ્ય નહીં ”

આ સાબળી યમરાજને કહ્યું કે “ હે મતી ! તારી શુદ્ધ ઉચ્ચારવાળી મધુર વાણી સાબળીને હું પ્રસન્ન થયો છું માટે તારા પતિના જીવ વગર તારી જે ઇચ્છા હોય તે વરદાન માગ, અને પછી પાછી જા. ”

સાવિત્રી—‘હે પ્રજુ’ મારા સસરા રાજ્યથી અટકાઈ આવ્યા બન્યા છે ને વનમાં રહે છે. માટે તે તમારા વરદાનથી ચતુરે પ્રાપ્ત કરે અને અગ્નિ તથા સૂર્ય જેવા તેજસ્વી થાય એવું વરદાન આપો.”

યમરાજ—‘હીક, હું તે વરદાન આપું છું હવે તને થાક લાગ્યો હશે માટે પાછી જા.”

સાવિત્રીએ કહ્યું “મને મારા રાખીની પાછળ ચાલતા અમ લાગતો જ નથી જ્યાં તે હોય ત્યાં મારી મનિ છે. તેમને તમે જ્યાં લઈ જશો ત્યાં હું આવીશ. મત્પુરુષને કાંઈ મનુષ્યનો એકદાર સમાગમ થાય તો તે તેને મિત્ર તુલ્ય ગણે છે અને સત્તમ કદી નિષ્ફળ જતો નથી. માટે તમે પણ મને વરદાન આપો. મારી આશા પૂર્ણ થયા વગર હું કદી પાછી જનાર નથી.”

યમ—“હે મતી ! તું બહુ મધુર વાણી બોલે છે, અને સત્પુરુષોને પ્રિય એવા ધર્મના વચન બોલે છે તેથી મત્યવાનના જીવિત વગર તને જે કંઈ ઇચ્છા હોય તે વરદાન માગ.”

સાવિત્રી—‘હે ધર્મરાજ’ ધર્મથી પ્રજનુ પાન કરનારા મારા સસરાનું રાજ્ય જે શત્રુઓએ લઈ લીધું છે તે તેમને પાછું મળે, અને તેઓ પ્રજા પાલનના ક્ષત્રિયધર્મથી પરામુખ ન થાય.”

યમરાજ—‘હે કલ્યાણી ! તારા સસરાને તેમનું મહેલું ગળ્ય પાછું મળશે અને તે નિરતર ધર્મમાં પ્રવૃત્ત થશે માટે હવે તું પાછી જા.”

સાવિત્રી—“હે દેવ ! તમે પ્રાણીઓને કર્મ પ્રમાણે સુખદુઃખમાં નાખો છો અને મનુષ્યોની કામનાઓ પૂર્ણ કરો છો, માટે તમે ધર્મનું શાસન કરનાર ધર્મરાજ બન્યા છો છતાં હે દેવ ! ક્યા કરવી એ મોટા પુરુષોનો મુખ્ય ધર્મ છે અમારા જેવા પ્રાકૃત મનુષ્યો કંઈ કરી શકતા નથી. આપ ક્યાણુ છો માટે મારી મનકામના તમારે પૂર્ણ કરવી જોઈએ.”

યમરાજ—“હે કલ્યાણી ! તારા મધુર વચન સાંભળવાથી મને આનંદ થાય છે હું સારા ધર્મવાળા વચનો સાંભળી પ્રસન્ન થયો છું માટે તું સત્યવાનના જીવ વગર જે કંઈ ઇચ્છા હોય તે વરદાન માગ.”

સાવિત્રી—“ હે ધર્મરાજ ! તમે જો પ્રમન્ન થયા હો તો હું બાઇ વચરની જાહેન છુ માટે મને સો બાઇઓ આપો અને મારા પિતાની કુળની વૃદ્ધિ કરો. ”

યમરાજ—“ હે સતી ! તારી કામના સફળ થશે તને તેજસ્વી એવા સો બાઇઓની તુ જાહેન થઈશ. પણ હવે આપણે બહુ દૂર નીકળી ગયા છીએ માટે હવે તું પાછી જા. ”

સાવિત્રી—“ હે યમરાજ ! મારું મન મારા પતિથી દૂર નથી અને હું સતી છુ એટલે તેમનાથી દૂર થનાર નથી હે ધર્મરાજ ! હજુ પણ હું કહું છુ કે, આપ દયા કરીને મારું કહેવું શ્રવણ કરો હે ભગવાન ! તમે વિવસ્વત સૂર્યના પુત્ર છો, તમે ધર્મ પ્રમાણે સર્વને યથાક્રમ શાસન કરો છો. હે ધર્માત્મા ! જે વિશ્વાસ મનુષ્યને પોતાને માટે હોતો નથી, તે વિશ્વાસ તેને સત્યરૂપેમાં હોય છે અને આપમાં વિશ્વાસ છે માટે હે ભગવાન ! ઇચ્છિત વરદાન આપી મને આપ ખુશી કરો ”

યમરાજ—“ હે સાવિત્રી ! તારા જેવા મધુર, કામળ અને નીતિવાળા વચનો મેં બીજે સાંભળ્યા નથી હું તારા વચનોથી બહુ પ્રસન્ન થયો છુ. માટે સત્યવાનના જીવ વગર તારે જે જોઈએ તે માગ. ”

સાવિત્રી—“ હે દેવતાઓમા હિતમ યમરાજ ! મારા કુળની વૃદ્ધિ કરનાર મળ અને પરાક્રમવાળા સત્યવાનથી મને સો પુત્ર આપ એવું વરદાન આપો. ”

યમરાજએ આનંદમાં ને આનંદમાં કહ્યું કે “ હે સતી ! તારા મનને પ્રસન્ન કરે એવા રૂપાળા, બળવાળા અને ભાગ્યશાળી સો પુત્ર તને થશે. માટે હવે તું પાછી જા. ”

સાવિત્રી—“ હે યમરાજ ! મહાપુરુષોના વચન મિથ્યા થતાં નથી. માટે આ મને કૃતાર્થ કરી. હે યમરાજ ! હવે તમે મારા સ્વામીના આત્માને મિથ્યા શા માટે લાઇ જાઓ છો ? હું સતી છુ અને આપે તેમનાથી મને સો પુત્ર થવાનો વર આપ્યો છે, તો હવે મારા પતિ આપ મને પાછા આપો. હું સત્ય પ્રતિજ્ઞાવાળા ધર્મરાજ ! મારા સ્વામીને લાઇ જઈ હવે તમે મને વિયોગી રાખી શકશો, પણ વિધવા બની શકશો નહીં. કારણ કે

તમારા વરદાનથી મારા સ્વામીથી મને સો પુત્રો થાય ત્યાં સુધી હું સૌભા-
અવતી રહેવાની છુ. હે પ્રભો ! આપે મારા ઉપર મોટી કૃપા કરી અને
આપને બહુ પરિશ્રમ પહોંચ્યો હવે આપ મારા સ્વામીને મારે સ્વાધીન
કરી સુખેથી સ્વધામ પધારો. ”

આ પ્રમાણે સાવિત્રીની યુક્તિથી યમરાજ બધામ જયા અને પ્રસન્ન
થઈ બોલ્યા કે, “ હે સતી ! તમે ધર્મવાળાં મધુર વચનોથી મને જીતી
પતિવ્રતપણાને સિદ્ધ કર્યું છે. હે સાવિત્રી ! તમારું કલ્યાણ થાયો અને
સત્યવાન સજીવન થાયો હવે સત્યવાન સાથે આ જગતને શોભાવતા ધર્મ
અને યશ આપનારું સુખરૂપ જીવન ગાળતાં પૃથ્વીનું રાજ્ય ભોગવો, તમારા
સતીત્વપણાથી હું ધણેજ ખુશ થયો છુ ” સાવિત્રીને એ પ્રમાણે વરદાન
આપીને ધર્મરાજ ત્યાંથી અતર્ધાન થઈ ગયા આથી સાવિત્રી પાછી ફરી
અને જે વૃક્ષ નીચે સત્યવાનનું શરીર પડ્યું હતું ત્યાં આવી પહોંચી, અને
આનંદથી પતિનું સુંદર મસ્તક પેતાના બોળામાં લઈ ધીમેથી માથા ઉપર
હાથ મૂક્યો એટલે તેનામા ચેતન આવ્યું અને જેમ માણસ બર ઉઘમળથી
જાગે તેમ આજસ મરડી જાગત થઈ બેઠો થયો.

સત્યવાન જાગ્યો થયો, પછી બોલ્યો કે “ હે પ્રિયે ! હું ધણીવાર
સુધી તારા બોળામા ઉઘી ગયો છુ રાત્રી પડી ગઈ છે, વખત થઈ ગયો
છતાં તમે મને કેમ ન જાગડ્યો ? મને ધસધસાટ ઉત્ત આવ્યા પછી એક
બચકર સ્વપ્ન આવ્યું હતું તેમાં જાણે મને એક બચકર અને બળવાન
પુરુષ બાંધીને લઈ જતો હતો અને તું મને ડોડાવવા પ્રાર્થના કરતી પાછળ
પાછળ આવતી હતી છેવટે તારા સતીત્વપણાથી તેણે મને છોડી દીધો
અને મારી આખ ઉઘડી ગઈ, આવું બચકર સ્વપ્ન મને કોઈ વખત
આવ્યું નહોતું. ”

આ સાંભળી સાવિત્રીએ હસીને કહ્યું કે. “ બહાનું ! માણસોને માથું
ફુગ્ગે છે ત્યારે એવા જ ખરાબ સ્વપ્ના આવે છે માટે તેનો વિચાર કરવો
નહિ. હે પ્રભો ! હવે આપ જાગ્રત થયા હો તો ચાલો હવે આશ્રમમાં
જઈએ. કારણ કે આપણાં વૃદ્ધ માતાપિતા મોડું થવાથી બેદ કરતા હશે.
માટે ચાલો જઈએ ”

સાવિત્રીના વચન માગળી પ્રમનન થયેયો સત્યવાન તરન જ સાવ-
ધાન મળેને ઘેગ જવા તૈયાર થયો. પછી બંનેને જણા આશ્રમ તરફ
જવા લાગ્યા

આશ્રમમા રાત પડવા છતાં સત્યવાન અને માવિત્રી ન આવવાથી
વૃદ્ધ રાજરાણી ચિતા કરતાં તેમને શોધવા વનમા નોકર્યા હતા ગંગ
અમનુ વરદાન મળવાથી દેખેનો થયો હતો તેથી આશ્રમ આવતા પુત્ર અને
પુત્રવધુને આવતા જોઈ આનંદ પામ્યો

આ પ્રમાણે માવિત્રી અને સત્યવાન તે દિવસે આશ્રમે અર્ચા સભ-
વાનનો જીવ બચ્યો અને સાવિત્રીના આનંદનો પાર રહ્યો નહોતો શ્રીજી
દિવસે શાસ્ત્ર દેશમાથી પ્રધાન મડળે આવી હુમત્સેન રાજાને બોલાવી રા
જ્યાભિષેક કર્યો અને સત્કાગપૂરેક દેશમા તેડી ગયા તે પછી તે શાસ્ત્ર
દેશનુ રાજ્ય મપાદન કરી મુખમા દિવમ ગાળવા લાગ્યા બીજી તરફ સા-
વિત્રીના પિતાને ત્યાં પણ પુત્રો થયા મતી માવિત્રીદેવીના પ્રતાપથી પતિ
જીવતો થયો સાસુ મનરો દેખતા થયા, ગત્ય મચ્યુ પોતાના આપને પુત્રો
થયા અને પોતાને પણ સો પુત્રો થયા સ્ત્રીને પતિમેવા કરવી એજ પરમ
દૈવત ૩૫ છે સતીપણુ પાળવુ એ સ્ત્રીનો ધર્મ છે સતી સ્ત્રી ધારે છે તે
કરી શકે છે

આ પછી માવિત્રીએ સેંકડો વર્ષ મુડી પોતાના પતિ માથે ગળ્યા
વૈભવ ભોગવ્યા અને ધર્મ ઉપર દૃઢ શ્રદ્ધા રાખી પતિમેવા કરતા આન-
ંદમાં દિવસો ગાળ્યા હતા

નાની છોકરીઓને મોટી ઉમ્મર થતા તેને પરણાવી સાસુરે મોકલ-
વામા આવે કે જેની સાથે લગ્ન કરવામા આવે છે, તે તેનો પતિ અથવા
ધણી મહેવાય છે અને તેની સાથે પરણનાર સ્ત્રીએ તેની પત્ની અથવા
સામરીયામા વડુ ગણાય છે પરણ્યા પછી પતિ સાથે શી રીતે વર્તવું તે
દરેક સ્ત્રીએ જાણવાની જરૂર છે સ્ત્રી અને પુરુષ એ બેને લગ્ન કરી જોડ-
વામા આવે છે એ બેનો સમ્બંધ થાય ત્યારે જ ધર મડાયુ ગણાય છે,
સ્ત્રીઓમા પ્રેમનો ગુણ વધુ હોય છે સ્ત્રીએ પ્રેમના મૂર્તિરૂપ છે સ્ત્રીને
અર્ધાંગના કહેવાય છે, એટલે તે પુરુષનું અર્ધું અંગ છે

સ્ત્રી અને પુરૂષ મળી એક અગ ગણાય છે, તેમા અનુ અગ સ્ત્રીનું છે. સ્ત્રી વગર પુરૂષનુ અગ અધુરું રહે છે. સ્ત્રીનું પુરૂષે પોષણ કરવું જોઈએ. સ્ત્રી અને પુરૂષમા પરસ્પર પ્રેમ થાય, તન, મન અને સર્વ રીતે બંને જણ પરસ્પર એકત્ર થાય ત્યારે તે આખુ અગ ગણાય. સ્ત્રીએ પુરૂષ ઉપર અને પુરૂષે સ્ત્રી ઉપર પરસ્પર અત્યંત પ્રેમ રાખવો. બંનેએ એકરૂપ બની જવુ પરસ્પર વિરોધ ન રાખવો. સ્ત્રી પુરૂષના શરીરનો જ સંબંધ સુખરૂપ છે એમ નથી પણ તેમણે પરસ્પર શરીરથી, મનથી અને આત્માથી સંબંધ એકરૂપ બની જવુ જોઈએ, તોજ બંનેની પ્રીતિ અખડ ટકે છે અને ગૃહસ્થાશ્રમનુ સુખ મળે છે.

પુરૂષ એ ગૃહસ્થ છે અને સ્ત્રી એ ગૃહિણી અર્થાત ગૃહિણી છે. સ્ત્રીએ પરણીને મામરે રહેવાનુ છે, ત્યાં સામરીયામા વાસ કરવાનો છે સામ્રાજ્યાં પતિને પ્રેમથી પોતાને વશ કરવો અને આપણે તેનો સ્નેહ જીતી લઈ તેને વશ થઈ જવુ. સાસુ, સસરા અને માસરાના સગાની પણ પ્રીતિ મેળવવી, પતિની સેવા એકનિષ્ઠાથી કરવી સતીપણુ પાળવુ. પતિનન ધર્મને કદી પણ છોડવો નહિ. જે સ્ત્રી પતિવ્રત ધર્મ પાળે છે તેજ દેવી છે, પતિથી તનથી કે મનથી જુદા પડવુ નહિ, પતિની તેમજ સાસરીયાંની સેવા કરવી, શોક્ય હોય તો તેને મોટી બેન તરીકે ગણી તેની સાથે મપ રાખવો, તેના ઉપર ધૃખ્યાં રાખવી નહિ. આપણને પાત તરફથી જે મળે તેમા મનોષ્ઠ રાખવો, વધુ મેળવવા ક કાસ કરવો નહિ, મદા હસમુખો સ્વભાવ રાખવો અને સર્વ સાથે હળીમળીને રહેવુ

પાતની સાથે કદી પણ વિરોધ કરવો નહિ, કોઈપણ વસ્તુ મેળવવા હક કરવી નહિ, રોષ કરવો નહિ, પતિને કલેશ થાય એવુ એક પણ કામ કરવું નહિ. કદાચ પતિ કે સાસુ નણદ આપણા ઉપર ગુસ્સે થાય તો તે મન ઉપર લાગી સામેા ગુસ્સો કરવો નહિ. અને આપણો વાક હોય તો સુધારવો આપણો કોઈ દોષ બતાવે તો તેના ઉપર ગુસ્સે ન થતાં તે દોષ સુધારવા, કોઈનો દોષ જોવાની ટેવ રાખવી નહિ, કોઈની નિંદા કે કુચવી કરવી નહિ.

બધી સ્ત્રીઓ રીશાળ હોય છે, પતિ સાથે કંકાસ કરે છે, સાસુ નણંદની સાથે લડી પડે છે, આવો સ્વભાવ હથકો ગણાય છે. આવું

કરનારી સ્ત્રીઓનો જન્મારો કંકાસમા જાય છે સર્વની સાથે હળીમળીને સંપત્તી ચાલતુ ચાકર નોકર સાથે વધુ છુટથી વર્તવુ નહિ, તેથી જાર જાગી જાય છે, માટે તેમની સાથે ખપ જેટલી જ વાત બોલવી, તેના દોષનો દાક પીછોડો કરવો નહિ,

પારકા ધરમાં જઈ વહુએ સમામ કરવાનો છે, એ કામ ધણુ અઘર છે, પારકા ધરને પોતાનું ધર કરી લેવાનુ છે. અને જેને પારકુ ધર માનવામાં આવે છે તેજ ખર પોતાનુ ધર છે એમ માનવુ તોજ સુખી થવાય છે

સ્ત્રીઓએ નીતિ રાખવી, પત્રિત ઉચ્ચ ગુણોને ધાણુ કરવા મન હમેશાં નિર્મળ રાખવુ નીતિમાન સ્ત્રીના આચાર, વ્યવહાર, વિચાર સ્વ નિર્મળ હોય છે. શલ્યગાર એ થરીરનું ભૂતજ છે, નીતિ એ મનનું ભૂતજ છે. સત્ય પાળવુ તેથી મન શુદ્ધ થાય છે સ્ત્રી એ કાંઈ નિર્માલ્ય વ્યક્તિ નથી, તે મનુષ્યનું અનુ અંગ છે તે પુરૂષને ધર્મ, અર્થ અને કામ પ્રાપ્ત કરી આપનારી વ્યક્તિ છે ધર્મકાર્યોમાં પણ સ્ત્રીને સાથે રાખવી પડે છે. સ્ત્રી એ પુરૂષની ગુલામડી નથી પણ પુરૂષની અર્ધાંગિની અથવા ભાવ્યા છે. પૂર્વે સ્ત્રીઓને ધણુ માન આપવામાં આવતું.

સ્ત્રીઓને ધણુ વિકાસ માટે સમજે છે એ તેમની ભૂથ છે, ધણુ શેડીયાઓ તો તેથી વધીને માત્ર પ્રજા ઉત્પન્ન કરવાના સાધન રૂપે જ માને છે એ મૂર્ખા છે સ્ત્રી વડે જ સંસાર સુખરૂપ નીવડે છે સ્ત્રી માન જે ધરમાં સચવાય છે તે ધરમાં જ લક્ષ્મીનો વાસો રહે છે સ્ત્રીએ પતિને વિપત્તિમાં ધૈર્ય આપવુ, સસારની ચિતા વખતે મિત્ર પેઠે પતિના મનનુ સાંત્વન કરવુ પતિને દરેક કાર્યમાં સહોદર માફક સલાય કરી જોષએ

સ્ત્રીઓ એ રતનની ખાણ છે સ્ત્રીઓ ઉપર ઉચ્ચ પ્રજાનો આધાર છે માટે સ્ત્રીઓને દરેક પુરૂષે યોગ્ય સન્માન આપવુ સ્ત્રીઓ વડે જ પુરૂષોના કુળમાં ઉત્તમ પ્રજા પાડે છે. સસારનુ મૂળ સ્ત્રીઓ છે જ્યાં સ્ત્રીઓ નથી ત્યાં વસ્તાર હોતો નથી અને તેના કુળનો ક્ષય છે. સ્ત્રી વડે જ ધર છે. સ્ત્રીએ ધરના પ્રધાનરૂપ છે. અને ધરનુ રાજ્ય ચલાવવુ એ સ્ત્રીઓનુ કામ છે. પુરૂષ તો પૈસા કમાઈ લાવે છે અને સ્ત્રીઓ તેની કમાણીનો

અવેર કરી બાજુ છે ડાહ્યા પુરુષો સ્ત્રીઓ ઉપર પ્રીતિ રાખે છે. પુરુષોની સમજી મોટાઈ સ્ત્રીઓને હાથે છે

સ્ત્રીના સુખનો પણ પુરુષ ઉપર આધાર છે. એકલી રહેનારી, સ્વતંત્ર થઈ કરનારી સ્ત્રી કદી સુખી થતી નથી કેટલાક કહે છે કે સ્ત્રીઓ એ નરકની બાજુ છે તે સંસારીઓને માટે નહિ. પણ જેમણે સંસાર છોડ્યો છે તેના ત્યાગીઓ માટે સમજવું પતિને તો સ્ત્રી એ અમૃતની બાજુ છે સ્ત્રી વડેજ તે સંસારના સુખને ભોગવી શકે છે. ઘણી સ્ત્રીઓ એ ઉત્તમ પુરુષોની માતા છે અને ઉત્તમ સ્ત્રીઓએજ મહા પુરુષોને જન્મ આપ્યા છે. સ્ત્રી વગર કેમ પણ મનુષ્ય જન્મી શકતો નથી. માટે સ્ત્રીને જગત્પતિ માતા રૂપ ગણી છે સ્ત્રી વગરનું ઘર સ્મશાન જેવું લાગે છે સ્ત્રીના નમ્ર થીજ પુરુષ વિનય વિવેકવાળો બને છે પુરુષની મોટાઈ સ્ત્રીઓના ઉપર આધાર રાખે છે, કુવારા કે વિધુર પુરુષો કરતાં પત્નિવા પુરુષોને વધુ સન્માન મળે છે, તેના ઉપર સર્વ વિશ્વાસ રાખે છે સ્ત્રીવાળા પુરુષનું ચિત્ત સ્થિર રહે છે. સંસાર રૂપી રથને સ્ત્રી અને પુરુષ બે પરડા છે, એક પરડાથી જેમ રથ ચાલી શકતો નથી તેમ સ્ત્રી એકલીથી અથવા તો પુરુષ એકલાથી આ સંસાર ચલાવી શકતો નથી. સ્ત્રી વગરનું ઘર ઉજડ સમજવું. સ્ત્રી વગરનું ઘર શોભતું જ નથી. સ્ત્રી વડે જ પુરુષ ધરમા જઈ સુખી થાય છે માટે સ્ત્રીઓની યોગ્યતા આ સંસારમાં ઉચી છે

સ્ત્રી જ પુરુષને વિનોદ કરાવનાર, પુરુષનું મન રમન કરાવનાર, અને પુરુષને આનંદ આપી દુઃખમાં વિસામો આપનાર છે બહારથી થાક્યા પાક્યા આવેલા પુરુષને સ્ત્રી એ શિશ્રુતિનું સ્થાન છે. સ્ત્રી રૂપવાન, સદ્ગુણી પ્રેમાળ, મીઠી વાણી બોલનારી અને પતિના શોકને મટાકવા વિનોદ વાતો કરી પતિના મનને શાંતિ અને આનંદનું ભાન કરાવે છે. પતિના શોકને, શાંતિ અને ચિત્તાને ઉત્તમ સ્ત્રી તરત જ પોતાના મધુર હાથથી દૂર કરી શકે છે. પતિની બધી મુશ્કેલી મટાકી તેને ઉમંગ, ઉત્સાહ અને ધૈર્ય આપનારી સ્ત્રી જ ગણાય છે. સ્ત્રી વગરનો સંસાર સુનો ગણાય છે.

ધરમાં ગમે તેટલા વૈભવો, દ્રવ્ય બધુંય હોય છતાં પણ તે સવ સ્ત્રી વગર આનંદ આપી શકતા નથી. માટે સ્ત્રી એ પુરુષને સુખ આપનાર, પુરુષનો સાથી, મહદમાર અને પતિના અર્ધા અંગરૂપ છે. સ્ત્રી પોતાના પ્રેમથી

પતિની મંદળી ચિંતાઓને મટાડી દે છે આ સસારને પાર ઉતરવા માટે નીતિમય જીવન ગાળવા માટે પુરૂષને સ્ત્રીની ખાસ જરૂર પડે છે સ્ત્રીવાળો પુરૂષ મનને જીતી ઇન્દ્રિયોને વશ કરી શકે છે સ્ત્રી સહવાસવાળો પુરૂષ ઉદાર, મદાયરણી, પરાપકારી અને દયાળુ બની શકે છે.

સ્ત્રીએ પતિની સાથે રહી સારી રીતે સસાર ચલાવવો, પતિની પ્રેમ-પૂર્વક સેવા કરવી, તેના કાર્યમાં મદદ કરવી અને બંનેએ સાથે મળી ધર્મ કાર્યો સાધી મોક્ષ પર્યંત સુખ મેળવવું

સ્ત્રીનું જીવન પોષણ કરવું. તેને સુખી રાખવી, તેનું મન સપાદન કરવું એ પતિનું કાર્ય છે સ્ત્રી પર પુરૂષના સંવર્ણન સુખનો આધાર છે. પતિનો વિશ્વાસ મેળવવો, પતિ પોતાની આગળ જે વાત કહે તે કાંઈ વખત કરી બહાર કાઢીને કરવી નહીં સ્ત્રીનું પ્રસન્ન સુખ જ પુરૂષના હૃદયના આનંદને જન્મી શકે છે સ્ત્રીનું આનંદી સુખ, તેના રૂપની સુદરતા અને હૃદયનો રતેહ એ પતિના કલેશ કકાસથી તપેના ચિત્તને પણ શાંત કરે છે. સ્ત્રીએ પુરૂષનો આશ્રય લઈ સસારમાં રહી પતિને સુખી કરવો પતિના સુખે સુખી અને દુઃખે દુઃખી થનારી સ્ત્રી જ સતી માનવી

સ્ત્રી પુરૂષના દુઃખનો બોળે બોળે કાઢે શકે છે સ્ત્રી પોતાના પતિને પ્રેમથી જીતી લે છે તેનો વિશ્વાસ મેળવી શકે છે એટલે બંને એક બીજાના મનનાં વાત એક બીજાને કહી શકે છે, પતિના સંવર્ણન સુખનો આધાર સ્ત્રી ઉપર છે સ્ત્રીએ પતિની આજ્ઞા માનવી તેવી જ રીતે સાસુ સસરાની આજ્ઞા માનવી, સાસરીયા સાથે એવી રીતે વર્તવું કે જેથી પતિ રાજી રહે.

ત્યો બહેન ! હવે મોકુ થયું છે, આપણે પણ આવી મતી સ્ત્રીઓની વાતો સાંભળી તેમના જેવા પતિવ્રતપણાને પાળતા શીખીએ તો આપણે સુખી થઈએ.

ગુણવંતી—“ બહેન ! આજે તો બહુ જ સારી વાતો કહી અમે તો તમારો જેટલો ઉપકાર ન માનીએ તેટલો બોલો છો. આવી બીજી સતીઓની વાતો મેંજ અમને કહેતા જાઓ. જો કંઈ અમારો મનખો સુધરે તો ! ”

અન્દકાન્તા—“ બેન, કાલે વળી સીતા જેવા જ દમયંતી નામનાં સતી થઈ ગયા છે તેની વાત કહીશ. આજે તો હવે બંધ કરીશું. ” આ પછી સર્વે હિંદને જાય છે.

પ્રકરણ ૪ થું.

પત્નીનો પતિ પ્રત્યેના વર્મ.

મોહનરાયને ચન્દ્રકાન્તાને સર્વે વાત ટૂંકી મળવારી, ચન્દ્રકાન્તાની આ સાથે મામળો મોહનરાયને આનંદ થયે તેણે કહ્યું કે “તે ધણુ જ સાર કરવા માડ્યું છે. ત્હી સ્ત્રીઓના જીવનચરિત્રો સાથે ધણી સ્ત્રીઓ મુપરી જશે આપણે જો અને તેટલા બીજા માણસોના જીવન સુધારવા જેવું છે. તેમાં ધણીનો ધરમ મારે સ્ત્રીઓ હસીકી અને અજાન હોવાથી કુંખમાં જાય છે. આ જમતમા સ્ત્રીઓને સુધારવા જેવું બીજું પુણ્ય કામ નથી સ્ત્રીઓ મમજાણી, પતિ નરક પોતાની થુ થુ કરજ છે તે જાણનારી અને ધરનાં મરને આત્મ આપનારી હોય છે તો તે ધરમા કલેશ થતો નથી, માટે આ ધણુ જ ઉત્તમ કામ છે.” પોતાના પતિની આજ્ઞા મળવાથી ચન્દ્રકાન્તાને હર્ષ થયો અને વધુ ઉમંગથી તેણે પોતાનું કામ બજાવવા માડ્યું.

બીજે દિવસે રોડના નિયમ પ્રમાણે સર્વે સ્ત્રીઓ આવી, એકે એકે સ્વ સ્ત્રીઓને આ વાનની ખમર પડી તેથી હવે નવરી ખેસી લોકોની કુચલી કરવાને બદલે ચન્દ્રકાન્તાને ત્યાં મર્વે ભરાવા મંડી. ચન્દ્રકાન્તાનું તે કેટલુંક ધરનું કામ પણ કરવા લાગી ચન્દ્રકાન્તાનો સુશીલ અને પ્રેમાળ

સ્વભાવ જોઇ સર્વ સ્ત્રીઓ તેના પ્રત્યે પ્રેમ રાખતી સર્વના આવી ગયા પછી તેણે વાત શરૂ કરી તેણે પત્નીને પોતાના પતિ પ્રત્યે શુ ધર્મ છે તે સમઘી કહેવા માંડ્યુ કે —

સતી દમયંતી અને નળરાજા.

દમયંતી એ પૂર્વે થઇ ગયેલા વિદર્ભ દેવના ગામ ભીમકંતી પુત્રી હતી, દમયંતી રૂપાળી, તેજસ્વી અને મૈમ્ય હતી. વિદર્ભ દેશના કવિઓ દમયંતીના ખીજ દેશના રાજાઓ પામે ધણીજ વખાણ કરતા હતા. તેમના કોઇ કવિએ નિષધ દેશમા વિરસેનનો પુત્ર નળ રાજા ગળ્ય કરનો હતો તેના આગળ દમયંતીના વખાણ કર્યા તે સાંભળી તે કન્યા ઉપર નળને પ્રીતિ ઉત્પન્ન થઇ અને દમયંતી જે પોતાની સાથે હમ કરે તો કેવુ સાર એવો વિચાર કરવા લાગ્યો. તેને દમયંતીના જ વિચારો આવના, ખીજ કશામા મન ચોટતુ નહિ એક વખતે તે રાજમહેલના બાગમા દમયંતી સખધી વિચાર કરતો ફરતો હતો ત્યાં કેટનાક હમો અને હમીઓ આવ્યા અને વિનાસ કરવા લાગ્યા તેમને પરસ્પર આનંદ કરતા જોઈ નળ તેમની પાસે ગયો અને તેમના મૌહવને જોઈ રાજાએ તેમના એક હસને પકડી લીધો એક હમ પકડાના ખીજ હસ—કસીઓ ઉડીને કદબના ઝાડ ઉપર બેઠા. રાજાએ પકડેલા હસની સ્ત્રી હમી વણી વ્યાકુળ થઇ અને રાજાને શાપ આપ્યો કે ' જેમ તમે મને મારા પતિથી વિખુટી પાડી છે તેમ તમારી સ્ત્રી તમારાથી વિખુટી પડજો ' વળી પકડાવના હમો મનુષ્ય-વાણીથી કહ્યું કે " હે ગજન, તમે મને છોડી દો હુ તમને દમયંતી સાથે પ્રીતિ કરાવી આપીશ

દમયંતીનુ નામ સાંભળી રાજાએ તેને છોડી દીધો, તે હસ પોતાની સ્ત્રી અને ખીજ હસેને મળી પછી વિદર્ભ દેશમા ગયો અને જે વાડી-મા દમયંતી અને તેની સખીઓ હમેશા ક્રિંડા કરતી હતી ત્યાં જઈ નળના શુભો ગાવા લાગ્યો હસને જોઈ દમયંતી અને તેની સખીઓ પ્રસન્ન થયા તેણે હસને પકડવા ધણી યુક્તિઓ કરી તેને પકડ્યો. હસે નળને આપેલા વચનપ્રમાણે નળના યશોમાન ગાઇ દમયંતીને નળની રહ

સિદ્ધિ શિક્ષક

નળ-દમયંતી

નળ-દમયંતી વનમાં જતા પુત્ર, પુત્રીને મોક્ષાળ મોકલે છે

હામીડી નળને મેળવો આપવાનું હસે વચન આપી ત્યાંથી તે છુટ્યો અને નળને આવી વાત કરી હમના મયા પત્ની દમયતીને નળને મદદ એવો મોહ લગાડ્યો કે તે રાત્રિ દિવસ નળને પરણવાના વિચારો આવ્યા કરતા.

દમયતી ઉમ્મર લાંબક થતા બીમક રાજ્યે દેશદેશના રાજ્યોને કંઠાત્રી લખી સ્વયંવર ગ્યો. નાગદંત્રીએ તે વાત જાણી સ્વર્ગમા જઈ દેવોના આગળ દમયતીના રૂપગુણની પ્રશંસા કરી અને સ્વયંવર રચાય છે તે પણ કહ્યું નારદની વાત સાંભળી ઇંદ્ર, યમ, અગ્નિ અને વરુણ દમયતીને વરવાની ઇચ્છાથી વિમાનમા બેસી પૃથ્વી ઉપર ગયા તેમને સ્વયંવરમા જતા નળ રાજ રસ્તામા મળ્યા. નળને જોઈ નેમણે કહ્યું કે: 'હે રાજ, તમે મત્સ્યવાદી છો માટે અમારું કામ કરો.' દેવોની વાત સાંભળી નળે કહ્યું કે 'શુ કામ છે ને કહે હું તમારું કામ કરીશ' આ સાંભળી દેવોએ દમયતી પોતાને વરે તે કામમા નળના નની મદદ માગી અને નળે તેમના દુન થઈ તેમને મદદ કરવાનું કહ્યું.

સ્વયંવર રચાયો હતો ત્યાં જઈ નળ દેવના દાન થઈ દમયતી પાસે ગયા. તેને જોઈ દમયતી ધણીજ આનંદ પામ્યા લાગી નળે કહ્યું કે 'હું તો મનુષ્ય છું જેથી મને પરણવા કરતા આ દેવો આગ્યા છે તેમાના કોઈ એકને પસંદ કરીને વરો કે જેથી તમને સ્વર્ગના સુખ વૈભવો મળશે' દમયતીએ આ સાંભળી કહ્યું કે "હે રાજ! મેં જ્યારે આપની પ્રશંસા સાંભળી છે ત્યારથી હું મને કરી આપને વરી ચુકી છું. માટે હવે આપ મને દેવલોકને પરણવાનું કહેો નહિ." તેની વાત સાંભળી નળરાજ્યે પાછા જઈ દેવતાઓને સમાચાર જણાવ્યા કે દમયતી તો તમને વરવાનું ના કહે છે. બીજે દિવસે વર પસંદ કરવા દમયતી હાથમા વરમાળ લઈ સ્વયંવરમા ગઈ. ત્યાં દેશદેશના રાજકુવરો મોટી મોટી આજ્ઞાથી બેઠા હતા. છેલ્લે નળ રાજ બેઠા હતા તેમને જોઈ તે નળરાજ પાસે ગઈ. ત્યાં જઈ જુએ છે તો નળના જેવાજ રૂપવાળા જ જણુને એકલા દીઠા, પરંતુ ખરા નળને ઓળખી ન શકવાથી મહારાવા લાગી. તેથી તે બોલી કે.-'હે દેવતાઓ, હસનાં વચન સાંભળીને હું જે નળરાજને મને કરી વરી ચુકી છું'

તે નળરાજને આપ જ મને જનાવો કારણકે આપ મત્યના પ્રેરક છો, અને આપે લીધેલા તેમના જેવા રૂપ બદલી આપના અમલરૂપે દર્શન આપે.”

આ સ્ત્રીબળી દેવતાઓ શરમાયા અને પોતાના રૂપ ધારણ કરી દમયતીની પ્રશંસા કરી નળને જનાવ્યો ખરા નળને ઓળખી દમયતીએ પ્રસન્નતાથી તેને ડડમા વરમાળ આરોપી આથી હર્ષ પામી નળરાજ્યએ તેને કહ્યું કે “હે દેવી! દેવોની રૂપર જે પ્રેમને લીધે તમે મને પસંદ કર્યો તે જ પ્રેમથી તમે મને તમારો સ્વામી બાંધ્યો,” જ્યાં સુધી મારા દેહમાં પ્રાણ છે ત્યાં સુધી હું તમારો છું એમ માનજો.” આ પછી દેવો તેમને આડ વરદાન આપી ચાલતા ચાલતા, પણ દમયતી ઉપર પ્રેમવાળો કળીયુગ તેથી ગુસ્સે થઈ તેમનામાં વિદ્યુત પાડવાની તક શોધવા લાગ્યો.

ભીમકરાયે મોટી ધામધુમથી તેમના લગ્ન કર્યા પછી કેટલોક વખત નળ સાસરે રહ્યો, પછી યોગ્ય પહેનામણી આપીને રાજ્યએ વર કન્યાને વગવ્યા. આ પ્રમાણે એક બીજાના ઉપર પ્રેમ રાખનાર આ દમ્પતી પગણીને સુખ વૈભવ ભોગવવા લાગ્યા તેમણે એક બીજાના પર પ્રેમ અને આનંદમાં ધણે કાળ ગાળ્યો. કળીયુગ તો તેમનામાં કાંઈ દોષ થાય કે પોને વેર લઈ શકે તેની તક શોધતો હતો. એક વખતે નળ રાજ્ય ભ્રમરે જઈ આવી હાથ પગ ધોવામાં જરા પગ ફારો રહી ગયો છતાં મહેલમાં ગયો. કળીયુગે આ લાગ આવેલો જોઈ તેમનામાં પ્રવેશ કર્યો નળરાજ્યમાં કળીનો પ્રવેશ થતા તે નીચ કામ કરવા લાગ્યા. કળીએ નળના ભાઈ પુષ્કરને ઉશ્કેરી નળ સાથે જુગાર રમવા પ્રેર્યો. પુષ્કરની માગણીથી નળ રમવાને કબુલ થયો. પાસામાં કળીએ પ્રવેશ કર્યો તેથી નળ હારતો ગયો. આથી તેણે પોતાનું સર્વ રાજ્યપાટ જુગારમાં ખોઈ દીધું અને વનમાં જવા વખત આવ્યો. દમયતીએ પોતાના બાળકોને પીથેર મોકલ્યા અને પતિસેવા કરવાની ઇચ્છાથી તે નળની સાથે એક વનને વનમાં ચાલી નીકળી.

કેટલોક વખત પગે ચાલતાં આ દમ્પતીને બૂખ લાગી કોઈ દિવસ પગે ચાલે નહિ, તકકાનું મો જીવે નહિ, હાં કહેતાં હનરો હજુરીયા આવી ખમ્મ થાય તેવી સ્થિતિનો ત્યાગ કરી બૂખે અને તરસે આ રાજ્ય રાણીએ વનમાં ખરા જોરે રખડવા માડ્યું. તેવામાં એક પક્ષીને જોઈ તેને પકડવા નળે પોતાનું વસ્ત્ર તેના ઉપર નાખ્યું. આ પક્ષીનું રૂપ કળીએ લીધું હતું

તેથી તે વસ્ત્ર લઈ ઉડી ગયું અને નળરાજ નગ્ન થઈ રહ્યો, આ વખતે નળ દમયતીને દુખી થતી જોઈ કહ્યું કે “હે દેવી! તું પીયેર જા? આ વન જા ખરામા મારી સાથે થું કરવા રખડે છે? મારે લાગ્યું હું ભોગતી લઈશ.” આ સાંભળી દમયતીએ કહ્યું કે — “હે પ્રભો! આપ મારા દુખની દુઃખી થાવ નહિ. હું તમારી સાથે સુખદુઃખ ભોગવવાને જ સરળપણી છું, તો આ દુઃખ વખતે તમને મુકી કેમ જઈ? આપ જો મારે પીયેર આંતો તો આપણે બંને ત્યાં જઈએ, પણ આપને અહિં એકલા મૂકી હું તો નહિ જઈ ઓંઓનો ધર્મ કે કે પતિ જેવી સ્થિતિમાં હોય તેવી સ્થિતિમાં રહી તેની સેવા કરવી જોઈએ. માટે હું તો આપની સાથેજ રહીશ.”

આ પછી તે ધણે દૂર આગળ ચાલી નીકળ્યા. ચાલતા થાક લાગવાથી એક ઝાડ તળે બેઠે જણ રાતરામો ગાગવા માટે સૂઈ ગયા થાક અને ભૂખથી દમયતી તો ધમધમાટ ઉઘી ગઈ, એટલે નળ જાગ્યો અને વિચાર કયો કે “અરે, મારે લીધે સુકુમાર સ્ત્રી દુઃખ પામે છે માટે જો હું એને અહિં મુકી ચાલ્યો જઈ તો પછી તે એકલી પડતા તેને પીયેર જશે.” એમ વિચાર કરી તેણે દમયતીનું અર્ધું વસ્ત્ર ફાડીને પહેરી લીધું અને નાઈય થઈ તેને ત્યાં ઉઘતી મુકા ચાલી નીકળ્યો.

સવાર થતા દમયતી જાગી તો નળને જોયો નહિ તેથી તે ધણી જ દુઃખી થઈ. તે રડતી કંકળતી તેને ખોળતા વનમાં આમનેમ રખડવા લાગી. તે નળના વિયોગે બાન વગરની બેમાકળો બની ગઈ હતી, આગળ ચાલતા એક અજગર મો વકાસી પડ્યો હતો તેના મુખમાં તેનો પગ પડ્યો. અજગરે તેને મળવા માડી, તે જોઈ તેણે બુમો પાડી એટલે એક પારંધીએ આવી અજગરને મારી નાખી તેને છોડવી પારંધીએ દમયતી જેવી રવરૂપવાન કોઈ સ્ત્રી જોઈ નહોતી, તેથી તેને જોઈ તેનું મન લલચાયું અને વનમાં એકલી જોઈ તેની લાજ લેવા તૈયાર થયો. દમયતી સતી હતી. તે જામે તેવી સ્થિતિમાં પણ પોતાના પતિ વિચાર અન્ય પુરુષનો સ્પર્શ કરે તેમ નહોતું. તેણે પોતાનો જીવ બચાવનાર પારંધીને ધણી કાઢાવાલા ક્યો અને કહ્યું કે “ભાઈ, હું સતી છું. મને ન અઃ” તો હું તારી પાછા પ્રમાણે તારે વશ થઈ તેમ નથી.” આમ જોઈ તેણે ન માન્યું અને સતીને

એકલી જેમ તે જિયારી શું કરવાની છે, તેમ માની તેની સાથે જન્મ-જરતી વાપરી, પોતાની લપટ હમ્મણે તૃપ્ત કરવા તૈયાર થયો દમયતી સતી હતી, તેણે તેને પોતાના ઉપર બળાત્કાર કરવા આવતો જોઈ ત્રાપ આપ્યો અને તેથી તે પારધી જન્મ થઈ ત્યાં જ પડ્યો, ૨૧ીની વાજ ૨૧ી.

આગળ જતા એક વણજારાની પોઠ મળી તેની સાથે દમયતી ચાલવા લાગી. વણજારાની પોઠમ' પણ જગલી હાથીઓથી ઉપદ્રવ થવાની તેણે દમયતીને કોઈ પીશાચીડી હશે એમ ધારી ઢાંટી મુની તે રખડતી રખડતી ચેદી દેશમાં ગઈ અને ત્યાં મુમાડુ રાજાની બહેન મુનદાની દસી થઈને રહી.

નળ દમયતીને મુકી આગળ ચાલ્યો ગયો ત્યાં ફેટલેડ દુર ગયા પછી એક જગ્યાએ દર બળતો હતો તેમથી 'મચાગે, બચાગા,' એવો રુદ્ધ તેના સાલજારામાં આવ્યો. તેથી નળે તે નગર જોયું તો એક નાગ દ્રાવ-નળમાં બળતો જણાયો તેને નળે અગ્નિમાંથી બહાર ખેંચી કહ્યો બહાર આવતા જ તે નાગે નળને ડાખ માયો જેથી ગાન બેઠાળ મની ગયો. નાગનું નામ કુર્કાટક હતું તેણે રાજાને કહ્યું કે 'હું તમારું જીવું કરવા તમને ડાખ્યો છું. તમે હાલ અયોધ્યાના રાજા ઋતુપર્ણને ત્યાં સાગડી થઈને બાહુક નામ આપીને રહેજો જ્યારે તમને તમારું અમલરૂપ લેવાની ઇચ્છા થાય ત્યારે માત્ર રમરણ કરજો એટલે અમલ રૂપે થશો' આ પછી સાપ ચાલ્યો ગયો, અને નળ પણ ત્યાંથી આગળ ચાલ્યો તે અયોધ્યાના રાજા ઋતુપર્ણને ત્યાં સારથી થઈને રહ્યો.

વિદર્ભ રાજાને નળ અને દમયતી વનમાં નીકળ્યા છે એ વાતની ખબર પડતાં તેમને શોધવા માણસો મોકલ્યા, તેમાં એક સુદેવ નામનો બ્રાહ્મણ તેમને ખોળતો ખોળતો ચેદી રાજાને ત્યાં આવ્યો તેણે દમયતીને ઝોળખી અને દમયતીએ તેને પણ ઝોળખ્યો, એટલે ત્યાં વાત પ્રકટ થઈ. મુનદાની મા એ દમયતીની મામી થતી હતી તેથી તે દમયતીને દામી તરીકે ગળી જાણી ધણી જ ખેદ કરવા લાગી પછી તેને વિદર્ભ દેશમાં તેના બાપને ત્યાં મોકલા.

દમયતી પીયેર જઈને પતિ વિયોગથી રહેવા લાગી. તેણે પોતાની આંતરે પતિની શોધ કરવાનું કહ્યું. જેથી તેણે બીમક રાજાને કહી નળન

ચોખ્ખ કરતાં બાલ્યજો દેગેદેશ મોકળા દમયંતીને બાલ્યજોને આ પ્રમાણે દેશે. દેશ મોકલવાનું કહ્યું કે “ હું કપડી ! અગર વનમાં અર્ધું વસ્ત્ર કાપી મુનેલી કીનો ત્યાગ કરી ગયા એ તમને ઘટે નહિ કેમકે પનિએ પોતાની જોનું જાણ્યોણણ અને ગ્લગ્લ કરવું એ તેનો ધર્મ છે ” આમ આવનો બોનનો એક બાલ્યજો અરોધ્યામા ગયો તેને આવું બોનના મામળો નગ જે બાલ્ય-કનુ કપ ધરી ત્યા ગ્લો હનો તેણે એકનમા લઈ જઈ કહ્યું કે “ જે કુળવાન જી કુખી હાતતમા આવ્યા છા પશુ પેતાના શીરમને સાચવે છે તે સ્વર્ગને પામે છે પોતાના નિર્વાંડ વારતે પક્ષીને પકડવા જતા જેનું વસ્ત્ર દગ્લ થયું છે એવે પાતાનો પનિ પાડો આવે તો નેના પર ક્રોધ ન કરો ” આ માનળી બાલ્યજો પાછા આવી આ વાત દમયંતીને કહી દમયંતીએ જાણ્યું કે તેજ નગરાજ છે તેથી તેને બોધાવી અગાવતા અને વધુ એળખાણ થાય ને માટે તેણે યુક્તિ રચી કે “કનુ પશુ રાજ પાસે જઈ કહેવું કે ‘દમયંતીનો ફગી સ્વયંવર થાય છે માટે જો ઇચ્છા હોય તો આજે ને આજે ત્યા આવો ’ બાલ્યજો જઈ ઝનુપણું રાજને આ વાત કહી તેથી રાજએ નગરપે ગહેલા બાલ્ય માગ્યીને આ વાત જણાવી

રાજની વાત સાંભળી નજે વિચાર કર્યો કે ‘ શું દમયંતીનો ફગી સ્વયંવર થનો હશે ? હશે જોઈએ તો ખરા કે શું થાય છે ’ એવો વિચાર કરી તેણે રાજને ધારેલા સમયે ત્યા પહોંચાડવાનું કહ્યું નગ ઘેડા હાકવામાં કુશળ હોય, તેણે રથ જોડ્યો અને રાજને બેસાડી ઘેડાને વાયુને હાકવા રસ્તામા ચાલતા એક બેડાના વૃક્ષને જોઈ રાજએ તેના શાખા, પાદડાની ગણતરી કરી તરત કહ્યું કે ‘ જો બાલ્ય ! આ વૃક્ષને પાચ કરોડ પાન ને બે હજાર ફળ છે ” નજે તરત રથ ઉભો રાખી ગણતરી કરી તો ખરું પડ્યું તેથી રાજએ કહ્યું કે ‘ તમે મને આ વિદ્યા શીખવાડો તો હું તમને મારી અશ્વવિદ્યા શીખાડીશ ’ રાજએ તેને ગણવાની અને પાસનાખવાની વિદ્યા શીખવાડી. એથી ઈગીયુગ તેનામાથી નીકળી ગયો અને તેને સુખુદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ રાજએ અશ્વવિદ્યા પોતાની મરજીમા આવે ત્યારે શીખવાનું કહેવાથી નજે રથ ચલાવ્યો ને ધારેના સમયે કુદનપુરમા પહોંચી ગયા. રથના પરડાનો અરાજ સાંભળી દમયંતીએ વિચાર કર્યો કે જરૂર નજ

વગર આના ઘોડા કાઠ હાકી શકે તેમ નથી તેણે અગામીમા ચડી જોઈું
તો ઋતુપર્ણ રાજને ઓળખ્યો પણ ૨૪ હાકનાર સારથી જે નળ હતો
તેનું ૩૫ બેડોળ હોવાથી ઓળખી શકી નહિ, જેથી દમયંતીએ દામીને
સારથીની તપાસ કરવા મોકલી. તેણે જઈ બાહુકને પુછ્યું કે ‘ તમે કોણ
છો અને કેમ આવ્યા છો ? ’ બાહુકે કહ્યું કે ‘ દમયંતીનો સ્વયંવર થવાનો
છે માટે રાજ આવ્યા છે ’ હું નળ રાજનો સારથી હતો તે નળ વનમા
જવાથી ઋતુપર્ણને આ રહ્યો છું તેને પ્લાહણ્ય જોડે મોકલેલા સંદેશાની
વાત કરી, તે માલગી બાહુકે રડી પડ્યો પણ જવામ ન આવ્યો. દામીએ
આવી દમયંતીને વાત કરી તો તેણે નક્કી જાણ્યું કે તેજ નળ છે

દમયંતીએ તેની પરીક્ષા કરવા માનાપની આગ્રા હાથ તેને પોતાના
મહેલમા એકાતમા બોલાવ્યો અને કેટલાક વચનો કહ્યા. તેની પાસે વગર
દિવતાએ રસોઈ બનાવવાની બાકી ઘડા આપી તેમા પાણી ભરાવ્યું. રસોઈ
કરાવી જમી વિગેરે પરીક્ષાથી તેને ખાતરી થઈ કે તે નળ જ છે પણ ૩૪
બેડોળ છે તેના આમુ જોતા તે પગરપર રડી પડ્યા. દમયંતીના જવાબમાં
તેણે કહ્યું કે — “ દુષ્ટ કલીને લીધે ભ્રમીત થયેલી બુદ્ધિથી આ મધુ મધુ
છે. એમા મારો દોષ નથી ” આ માનગી દમયંતીએ કહ્યું કે “ તમારું
૩૫ કેમ બદલાઈ ગયું ? આ છોકરા તમને જોઈ જઈવે છે ” નળે કહ્યું
કે:— “ દુષ્ટ સહેવાને માટે આ મારું ૩૫ બદલાયું છે, ” એમ કહી કંઠો-
ટક નાગનું સ્મરણ કર્યું એટલે મૂળરૂપ પ્રમાણે નળ બની ગયો જેથી તેને
ઓળખી દમયંતી અને છોકરા રાજ થયાં. તેમનો ધણા દિવસનો વિયોગ
મટયો. તેના સાસુ સમરો પણ પ્રસન્ન થયા તે જોઈ ઋતુપર્ણ રાજ પણ
આનંદ પામ્યો અને વગર ઓળખે નળ પામે સારથીનું કામ કરાવ્યું તેથી
દિલ્લગી થયો, થોડા દિવસ નળ અને દમયંતી કુદનંદુરમાં રહ્યા પછી
બાળકોને લઈ દેશમા ગયા ઋતુપર્ણ પાસેથી નળ જુગાર રમતા શીખ્યો
હતો એથી પુષ્કળ માથે જુગાર રમી સર્વ રાજપાટ જીતી લીધું અને દમયંતી
સુખમા રહેવા લાગ્યા.

આ પ્રમાણે જુગાર રમવાથી નળને મહા દુષ્ટ પડ્યું, રાજ્યપાટ
મળ્યું, પત્નીનો વિયોગ થયો અને સારથીપણું કરવું પડ્યું આવી જ રીતે
પૂર્વે પાડવોએ કૌરવો સાથે જુગાર રમીને રાજ્યપાટ ખોડ્યું હતું અને તેમની

સતી સ્ત્રી દ્રૌપદીને પણ દમયંતીની માફક અનેક પ્રકારનું દુઃખ પડ્યું હતું, છતાં પણ તેણે પોતાના સતીત્વને નષ્ટ થવા દીધું નહોતું.

જેનું ' સ્ત્રીઓએ ગમે તેવી સ્થિતિમાં પણ પતિવ્રતપણું પાળવું જોઈએ. પતિ ગમે તેવો હોય તો પણ તેની સેવા કરવામાં, તેની આજ્ઞા પાળવામાં, તેને અનુકુળ રહેવામાં અને તેને પ્રમદન રાખવામાં સ્ત્રીનું શ્રેય છે. દમયંતીએ પતિને લીધે આટલાટલું દુઃખ પડ્યું છતાં પણ તેણે પોતાનો ધર્મ તજ્યો નહિ અને સતીત્વપણાને ટકાવો રાખ્યું, તેમ આપણે પણ આપણા પતિની સેવા કરી પતિવ્રતપણાને પાળવું જોઈએ જે સ્ત્રી પતિવ્રતા અને પતિપરાયણ થઈને મર્વદા ખુશીથી સ્વામીની સેવા ચાકરી કરે છે તેજ ધર્મભાગિની છે સ્ત્રી અને પુરુષ બેના યોગથી વગ્નમાર્ગ ચાલે છે પતિએ સ્ત્રીનું ભરણપોષણ કરી રક્ષણ કરવું જોઈએ તેથી તે સ્ત્રીને ભર્તા કહેવાય છે સ્ત્રીનું પાલન કરવાથી તે પતિ કહેવાય છે સ્ત્રીની કામના પુરી કરનાર હોવાથી કાન્ત, પ્રીતિ આપવાથી પ્રિય, સ્ત્રી શીંગતો તે ધણી હોવાથી સ્વામી અથવા ધણી અને પતિ એ સ્ત્રીના પ્રાણને આત્મ આપનો હોવાથી પ્રાણનાથ કહેવાય છે તે સ્ત્રીને ઐશ્વર્ય આપના હોવાથી તેનો હથ કહેવાય છે. માટે સ્ત્રીએ સર્વ કાળમાં પોતાના પતિની મેરામાં જ મન રાખવું જોઈએ.

જુવો જોઈએ ! આજે ધણી સ્ત્રીઓ પોતાની પોતાના પતિ પ્રત્યે શી શી ફરજો છે તે જાણતી નથી, અને તેથી રાગદાર પેના પતિને દુઃખ થાય તેવી રીતે વર્તે છે સ્ત્રીએ પોતાના પતિ ઉપર પ્રીતિ રાખવી, તેની મરજી માયવવી, તેની આજ્ઞા પાળવી, અને તેની દેવની પેઠે પરિચર કરવી જોઈએ. પતિ એજ સ્ત્રીનો સસારમાં માથો માથો છે સ્ત્રીને પતિનો સેવા કરવા વગર પતિની આજ્ઞા સિવાય બીજું ધર્મ, વ્રત, ધન કે તીથ કરવાના કંઈ નથી પતિ જે શુભ કર્મો કરે છે તેમાંથી તેની સ્ત્રીને અર્ધું ફળ મળે છે, માટે સ્ત્રીને તો પતિસેવા એજ શુભ મન છે તે વડે અનેક વૈભવો મળી શકે છે પતિને જ સ્ત્રીનું સૌભાગ્યપણું કાયમ રહે છે.

સતી સ્ત્રીને માટે પતિ એજ પૂજ્ય યોગ્ય, જીવનના આવાર રૂપ, તેના પ્રાણ સમાન પ્રિય છે તેની સતી સ્ત્રીએ નિરતર ભક્તિ કરવી, તેને માન આપી પૂજ્ય ગણવો, તેનું મન દુઃખ એવું કર્મ કરવું નહિ. પતિ બહારથી ઘેર આવે ત્યારે ઉમા થઈ હસતા હસતા તેની સામે જઈ સત્કાર

કરવો. પાણી પાવું, તેનાં કપડા ઠંડાણે મુકવા પતિને લાવે તેની ઉત્તમ રસોઇ બનાવી જમાડવા પતિ ગુસ્સો કરે તો સામે સ્ત્રીએ ગુસ્સો ન કરતાં ધીરજ અને શાંતિથી સહન કરવો, પતિની બુલ હોય તો તે નેને કોઈથી નહિ જણાવતા શાંતિ અને રોહથી જણાવવા યત્ન કરવો, તેમની માથે કિપડતે સાદે બોલવું નહિ. તેને દુખમાં મદદ આપી દમપત્નીની માફક મદાય કરવી. ઘરકામ વ્યવસ્થિત રાખવું. આવક પ્રમાણે પતિની આજ્ઞા અનુમાન ખર્ચ કરવો, સ્ત્રીને જન્મ આપનાર મળ્યા છે, તેના ત્યાગ કરી તેને પોતાના પતિ માથે જન્મારો માળવાનો છે, તેથી તેજ તેનો ખરો સખી અને આ લગ્નગરને તારનાર છે.

સ્ત્રીના મનમાં હમેશા પોતાના પતિને રાજી રાખવાના જ વિચાર ચાલતા હોવા જોઈએ. યુ કરવાની પતિ પોતાના ઉપર ખુશ થાય એવા વિચાર કરી તેને રોહથી વશ કરી લેવો જોઈએ. ગમે તેવો ખગલ ચાલે તો દુષ્ટ અને ક્રોધી પતિ હશે તોપણ તે સ્ત્રી । પ્રેમથી જીનાઈ શકશે પતિને જે સ્ત્રી પ્રસન્ન ગમી શકતી નથી, જે સ્ત્રી પતિને રોહથી પોતાનો કરી લેતી નથી તે સ્ત્રીમાં ખીજી ગમે તેટલી આવડત હોય, ગમે તેટલી બુદ્ધિ હોય તોપણ તે નદામી છે. સ્ત્રીએ હમેશાં પતિની આજ્ઞામાં ગહેવું. પતિ કહે તેમ વર્તવું તેની રાગ વગર મહાર જવું નહિ કે કોઈ કાર્ય કરવું નહિ સતી સ્ત્રીએ તો લગ્ન થયા પછી પતિ ગમે તેવો દુષ્ટ, ઉડાઉ, માર માગનાર, લપટ, રોગી કે કદડપો તોય છતાં પણ તેના ઉપર ભાવ રાખી તેની સેવા કરવી જોઈએ. પુરુષ એ ધરનો રાજા છે અને સ્ત્રી એ ધરની કારભારી છે માટે કાગલારી જેમ ગાનની સમિતિ લઈ તે પ્રમત્ત રહે તેમ રાજ્યકાગલાર ચલાવે છે તેમ સ્ત્રીએ પણ પોતાના ધરનો કારભાર પતિ રાજી રહે તેની રીતે તેની આજ્ઞા પ્રમાણે ચલાવવો. સ્ત્રીએ પતિની ક્ષયા પ્રમાણે રહી, પ્રાણ તજવા પડે તોપણ સ્વામીના હિતમાં તત્પર રહેવું. પતિ એજ પરમાત્મા છે સીતાજી જેવાને પણ રામચંદ્રજીએ વગર અપરાધે તેમને વનમાં મોકલ્યા હતા પોતાની પતિ ઉપરની પ્રીતિ ઓછી કરી નથી. સતી સ્ત્રી તો પતિભક્તિ કરવામાં જ જીવગી ગુજારે છે.

જે સ્ત્રીને પોતાના પતિ ઉપર રોહ હોતો નથી, પોતાના પતિ ઉપર રોહજસાજ બાબતમાં રોષ કરી બેસે છે તે સ્ત્રીને કુલ્હા માનવી સ્ત્રીનું

તો પોતાના પતિના તામામા રહી તેમની સેવા કરવામા જ બુધ્ધ છે. તેણે નિર્મળ અતઃકૃષ્ણ પતિને ચ્હાવે, તેના કાચમા મદદ કરવી, અને તેના તન્મયી મળતા પદાર્થોથી મનોર પામવો. પતિ મિત્રાચ શ્રીને પુરુષ ગમે તેવો રૂપાળો, પૈઆદાર, યુવાન, કે વૈભવવાળો હોય છતાં પણ તેને કાગચિટ્ટા મમાન તુરંત ગણવો. તેના મામી નજર પાણુ ન કરવી, કેવડે જે સ્ત્રી પગપુરપતી માથે પ્રીતિ કરે છે તે નરકમા પડે છે અને અલેક અને પરલોકથી પણ ભટ ધાય છે. પતિનના શ્રીએ પોતાનો પ્રાણુ નદ ને. પણ પોતાનુ પતિવ્રતપણુ છોડવુ ન જોઈએ.

પતિને પુજન માતા નની તન, મન અને ધનથી પ્રેમપૂર્વક સેવા કરવી તેને ઉત્તમ વસ્ત્રાભૂષણોથી રજી કરવાને બદલે મદ્યગુણોવડે જ મોહીત કરવાની આલા રાખવી મદ્યગુણ વગરની સ્ત્રી ગમે તેટલા ત્યાગ કરીને ધાગણુ કરે પણ તે ખાલી બપડા નિદા કરના સમાન છે વશી સ્ત્રીઓ પોતાના પાત તરફ પોતે કેમ વર્તવું તે ન સનજતા નેને ગમે તેમ બોલે છે—ધમકાવ છે, અને આજો દેવાને પણ ચુકની નથી હડ કરી અપમાન કરે છે, મામુ બોન છે પતિનો એક પણ બોન સહન કરવી નથી. પાન ખહાગ્યો મહેનત કરી થેગ આને નો તે વખતે તેની માથે હાસ્યવિનોદ કરવાને બદલ લોહાની નિદા કરવામા, મામુમસરાની કુથલી કરવામા માથું પકવી નાખે છે, બીજાના સારા વસ્ત્રો કે ધરેણા જોઈ તે લાવા આપવાની પતિ પામે હડ કરી સનાવે છે, પોતે બેસી રહે અને પતિ પાસે કામ કરાવતા શરમાતી નથી, આવી પતિને ન ગણકારનારા સ્ત્રી લોહી વૃત્તિથી ધસીવાર ખાટે રસ્તે ચઢતા શરમાતી નથી, કેટલીક સ્ત્રીઓ ઉપરથી મતીપણાના ડોળ રાખી લામ ફાવે છે ત્યાર કુર્મ કગની ફરે છે તે સ્ત્રીઓ નિદા થેગ છે આવી સ્ત્રીઓનો અવનાર હલકો ગણવો તેમની સોગત કરવી નહિ સુદ સ્ત્રીએ તો પતિ તરફથી જે ચીજે મળે તેમા જ સતેષ માનવો પારકી વસ્તુ કે ધનનો નોબ રાખવો નહિ.

સ્ત્રીએ સ્વતંત્ર થઈ ગમે તેમ વર્તવું નહિ, તેણે કદી પણ પતિનો સ્વતંત્ર થવાનો ઇન્કાર રાખવી નહિ. તેણે હમેશા પોતાના પતિને અશ્વિન રહી પતિની મરજી પ્રમાણે ચાલવું, પતિને આનંદ આપવો, પતિના સંકટ વખતે સહાય કરવી. પતિ જેવી સ્થિતિમા હોય તેવી સ્થિતિમા રહી સાથે

માનવો. પતિના સખધી કાઠ ગમે તેવું આકુ અવળું ભેગવે છતાં પણ કાચાં કાન રાખી તેથી બરમાલુ નહિ. પતિમા શ્રદ્ધા રાખવી કદાચ તે દુરઝારી હોય તોપણ તેની સાથે પ્રેમ અને સ્નેહ રાખવો અને તેના બની બધ સ્નેહથી સુધારવા મત્ન કરવો.

સ્ત્રી અને પુરુષ, પતિ અને પતિના પરસ્પરતા હૃદય પ્રેમરૂપી ગાંઠથી સંબંધ જોડાય, ગમે તેટલું દુઃખ પડે તોપણ બંધ ન પડે, પતિને જે પ્રિય તેજ પોતાને પ્રિય અને તેને જે અનુકુળ હોય તેજ પોતાને અનુકુળ બધાવું જોઈએ, જ્યાં આવા પ્રેમી જોડા હોય છે ત્યાં સ્વર્ગ સમાન સુખ મળે છે, સ્ત્રીએ પોતાના પતિપર જ અખડ પ્રેમ રાખવો જોઈએ, કેમ એન ખોટું કહું છું ?

ગુણવતી — “ બહેન, ખરૂં કહેા છેા સ્ત્રીએ તો પતિની મેવામા જ ચિત્ત રાખવું જોઈએ બુદ્ધિને દમચંતીરોએ બોધુ દુઃખ સહન કર્યું ? વારૂં ભારે દ્રૌપદીવે વીશે તો કાઠ કહેા ? ”

અન્દરાન્તા—જુવો બહેન, તમારી મગ્ગ છે તો દ્રૌપદીનું ચરિત તમારા આગળ કહી સંભળાવું છું

સતી દ્રૌપદી અને પાંડવો.

પૂર્વે પાંચાલ દેશમા—કુપ્ત નામના રાજા થઈ ગયા હતા તેમની પુત્રીનું નામ દ્રૌપદી હતું દ્રૌપદી ઉત્તમ રૂપ અને નુશુભાળી હતી તે ઉમ્મર લાયક થયા એટલે દ્રૌપદ રાજાએ તેમને માટે સ્વયંવર ન્યો તે વખતે દેશે દેશના રાજાઓ ત્યાં આવ્યા હતા

આ વખતે પાંડવો વાગણાવત નગરમા લાખાગૃહમા ગેહના હતા ત્યાંથી મહેલ જળતા ગુપ્ત રીતે નાસીને બ્રાહ્મણના વેશમા ફરતા હતા. તેમને સ્વયંવરની ખબર પડવાથી તે પણ ત્યાં આવ્યા હતા ત્યાં સ્વયંવરમા ઉંચે લટકાવેલા મત્સ્યને તેનું પાણીમા પડતું પ્રતિબિંબ જોઈને તે મત્સ્યને જે કાઠ બધુ વડે વીધે તેને દ્રૌપદી વરે એવી પ્રતિજ્ઞા હતી એ કામ બધા રાજાએ ખાણુ માર્યા પણ ન બન્યું છેવટે અર્જુને બ્રાહ્મણના વેશમાં

છી યાજ્ઞનું સંધાન કરી મત્સ્યને વીંધ્યુ જેથી દ્રૌપદીએ અભુનને વરમાળ આરોપી

અહીં પાંડવોનો મુકામ એક કુંભારને ત્યા હતો, તેથી દ્રૌપદી પણ તેમની સાથે કુંભારને ત્યા ગઈ ત્યા જઈ કુન્તામાને બહારથી પાંડવોએ કહ્યું કે, “મા, મા કંઈ બેઠે લાવ્યા છીએ” તે માંબળી કુન્તાએ કહ્યું કે- “હા, તમે ખાંચ જણા વહેચી છો.” આથી દ્રૌપદીના કોની સથે લગ્ન કરવા એનો નિશ્ચય થઈ શક્યો નહિ. માનુ વચન તો પાળવું જ જોઈએ એ પ્રમાણે વિચાર કરે છે ત્યા વેદવ્યામ આવે છે અને તેમની આજ્ઞાનુમાર પાંચે ભાઈઓએ દ્રૌપદીની માથે લગ્ન કરવા એવો નિશ્ચય કર્યો તે પ્રમાણે દ્રૌપદરાજાએ પણ વેદવ્યાસની આજ્ઞા માથે અદારી પોતાની પુત્રી દ્રૌપદીનાં પાંચે પાંડવો સાથે લગ્ન કર્યા લગ્ન થઈ રહ્યા પછી ઘણી પહેરામણી આપી વરકન્યાને વરાવ્યા.

પાંડવો દ્રૌપદીને હાથ દસ્તિનાપુર ગયા ત્યા તેમને રાજ્યમા અર્ધોભાગ ધૃષ્ટરાષ્ટ્રે આપ્યો જેથી તેમણે ઇંદ્રપ્રસ્થ નામે શહેર વસાવી ત્યા રહી રાજ્ય કરવા માંડ્યું આ પાંચે બાઈઓ બહાદુર હતા અર્જુન બાણાવળી હતો, બીમ મદાયુદ્ધમા બળવાન હતો ધ્રમરાજ ધર્મિષ્ઠ હતા સહદેવ અને નિકુળ એ નાના ભાઈઓ હતા ધર્મ, બીમ અને અર્જુન એ કુન્તાના પુત્રો હતા અને પાંડુરાજાની બીજી પત્ની માદ્રિના સહદેવ અને નીકુળ એ બે પુત્રો હતા. ડૉરવો કગતા પાંડવોનો રાજ્ય વૈભવ વધવા લાગ્યો તે જોઈ ડૉરવો અદેખાઈ કરવા લાગ્યા દુર્યોધન એ ધૃતરાષ્ટ્રનો મેટો પુત્ર હતો. તેણે પોતાના મામા શકુનીની સલાહ લઈ પાંડવોને જુગ રમવા તેમના, ભારી બુલાવે તેમા કાંઈ દોષ ? જેમ નળે જુગાર રમી રાજવૈભવનો ત્યાગ કર્યો હતો તેમ ડૉરવોના બોલાવવાથી પાંડવો ધ્રમરાજને આજેવાન કરી દૂત (જુગાર) રમવા ગયા, આ જુગારમા પાંડવોએ પોતાનું રાજપાટ, સપતિ સર્વ ગુમાવ્યું છેવટે દાવમા દ્રૌપદીને મુકી તેને પણ હારી ગયા.

સ્વયંવરમા દ્રૌપદીને વરવાની દુર્યોધનને ઇચ્છા હતી, પણ તે ઇચ્છા પુરી ન થવાથી મનમા બળ્યા કરતો હતો જેથી વેર વાળવા માટે દ્રૌપદીને પાંડવોના દેખતા સજામાં એક દાસી તરીકે બોલાવી. દ્રૌપદી તે દિવસે

રજસ્વલા હતી જેથી સમામા આવવા ના પાડી છતાં દુર્યોવનના બાઈ દુઃશામને તેનો ચેટલો પકડીને રસ્તામા ધમકડને ધમકડને મળામા એચી આણી અને સમા મધ્યે દુર્યોધનની આજ્ઞાથી દુઃશાસને તેના વસ્ત્ર એચ્યા. આ વખતે પોતાના પતિ પડવા સનક ટૌરવોએ અનીનિ કરવા માડી સેથી તેને ધનુ લાગી આગ્યુ તેણે આ વખતે ત્રીજીજીની પ્રાર્થના કરવા માડી નાનપણમા એક વખતે ત્રીજીજીની આગળીએ કંઈ વાગવાથી લોહી નીકળ્યુ હતુ તે વખતે તરતજ દ્રૌપદીએ પોતાની કીમતી સાડો ફાડો પાડેા માધ્યે હતો તે કંકડામા દટદટ તાર હતો જેથી આ વખતે ત્રીજીજી તે સતીની લાજ રાખવામા અતિ મ નહી જેમ જેમ દુઃશાસન વસ્ત્ર એચનો ગયો તેમ તેમ નવા નવા વસ્ત્રો પુરા પાડ્યા અને સતીના સ્ત્રીયજની રક્ષા કરી આ વખતે દ્રૌપદીએ સલમા બેઠેના વૃદ્ધ બીજમપીતા મહા, વિદુર, પાંડવો વિભેરે સામુ જેમ મહાય કર તે માટે વિનનિ કરી પણુ કોષ્ટએ દુર્યોધનને અટકાવ્યો નહિ, પરંતુ હથેર વગર તેને કોઈ મહાય કરે તેમ નહતુ તે બુદ્ધિશાળી હતી એટલે પોતાનો અચાવ કરવા તેણે પ્રશ્ન પુછ્યો કે —

“ યુધિષ્ઠર પ્રથમ પોતાના શરીરને હાર્યા છે કે મને હાર્યા છે ? ” —

સાલજી બીજમે કહ્યુ કે ‘તે પહેલા પોતાના શરીરને હારી દામ યન્યા છે તેથી તમારા સ્વામી નહિ ગહેવાયો તમને સરતમા મુગી થકે નહિ.’ વળી દુર્યોવનના બાઈ વિકર્ણે કહ્યુ કે ‘ જુગારની રમત એ અધર્મરૂપ છે માટે તેવા માણસે કરેલો ક્રિયા મંજુર કરી શકાય નહિ વળી તમે પાચે પાંડવની સ્ત્રી છો તેથી એક યુધિષ્ઠર તમને દાવમા મુકી શકે નહિ. માટે ધારવા પ્રમાણે દ્રૌપદી જીતાયેલ ન ગણવી’

આ આપણી ધૂનગણે તેને વચન માગવા કહ્યુ તેણે પહેલા પાંડવને દામપણુમાથી મુક્ત કરાવુ વચન માગ્યુ તે તેણે આ'યુ, પછી બીજી વચન માગવા કહ્યુ ત્યારે તેણે કહ્યુ કે “ વધારે લોભ એ પાપનુ મુગ છે, માટે હવે માગથી મગાય નહિ મારા પતિ દામપણુમાથી મુક્ત થયો નો તે સત્યકર્મોવડે ધારવો તે કમી શકશે ” આ પછી દ્રૌપદી અને પાચે પાંડવને મુક્ત કર્યા, પાંડવને જુગારનો સરત પ્રમાણે બાર વર્ષ વનમા રહેવાનુ હતુ અને વેરમુ વર્ષ ગુપ્તપણે રહેવુ એવી સરત હતી.

પાંડવો વનમાં ગયા ત્યારે સતી દ્રૌપદી પણ તેમની માથે વનમાં ગયાં હતા તેમને તેમના પતિએ ધણીએ ના કહી છતાં તેમણે મન તો પતિસેવામાં જ લાગેલું હતું તેથી તે ઘેર ન રહેતા વનમાં ગયા વનમાં પાંચે પતિની સેવા કરવી, તેમને જમાડવા, તેમને મહાય કરવી એ સર્વે તે કરતી એક વખત શ્રીકૃષ્ણ સત્યજામાને લઈ તેમને મળવા આવ્યા ત્યારે સત્યજામાએ તેમને કહ્યું કે “ તમારા પતિ તમારા ઉપર તમે એવું શું વશીકરણ કર્યું છે કે આવી પ્રાંતિ રાખે કે તમારી પામે પતિને વશ કરવાની જે વિદ્યા હોય તે બતાવો ” આ મામળો દ્રૌપદીએ કહ્યું કે “ હું સત્યજામા ! નીચ સ્ત્રીઓજ પોતાના પતિને વશ કરવા માટે કામચુદુમણી કે મંત્ર જત્ર કરે છે જે સ્ત્રી પોતાના પતિને વશ કરવા માટે જુવા જતીને સાધી દવા દારૂ કરે છે, તે નિંદા યોગ્ય છે. ”

વશીકરણ કરવાથી પતિ વશ થાય એ વાત હસવા જેવી છે આવું આવું કરવામાં તો ધણી સ્ત્રીઓએ ફટલીક ઝેરી વસ્તુ પોતાના પતિને ખવરાવી દેઈ મારો નાખ્યા હોય છે જે તેની વાત તેનો પતિ જાણે તો તેની સ્ત્રીનો વિશ્વાસ તે રાખતો નથી અને જેમ ધરમાં રહેલા સર્પથી માણસ નાસે તેમ તેવી સ્ત્રીનો બચ ધરીને નાસે છે. પતિને વશ કરવું જે વસ્તુ અવગવવામાં આવે છે તેથી ધણીવાર તેને રોગ થાય છે. માટે સતી સ્ત્રીઓ તો પતિને વશ કરવા માટે આવા ઉપાયો કરતી નથી એ તો કુલ્હા સ્ત્રીઓનું કામ છે. સતી સ્ત્રીઓ તો પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરીને તેમને રનેહથી પ્રસન્ન રાખે છે, હું તો મારા પતિઓને વશ કરવા માટે તેમની સેવા કરું છું કામકોષાદિ કુર્ગોણોના ત્યાગ કરી તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે વસ્તુ છું ખોટી રીતે જોવા બેસવા, અને ચાલવાથી હું ખીતી રહું છું પરપુરુષ તરફ મારી નજર સરખી પણ ફરતી નથી. હું મારા પતિને જમાડવા વગર જમતી નથી, અને સુવાડવા પહેલાં સુતી નથી. પતિ બહારથી ઘેર આવે ત્યારે ઉભી થઈ હસ્તા મુખે તેમને જળ આપી સત્કાર કરું છું ધરની વસ્તુઓ-સ્વચ્છ રાખું છું રસોઈ હું જાતે જ મારા પતિને બાવે તેવી સ્વાદીષ્ટ કરી વખતસર તેમને જમાડું છું.

હું મારા પતિનું ટાઇ પણ વખતે અપમાન કરતી નથી, આંજણ મધ દિવસે નામી બેસી રહેતી નથી કે દિવસે ઉઘતી નથી, નીચ

ત્રીઓની સાથે સખધ રાખતી નથી રરના ઉપર કે પારણામા ઉભી રહેતી નથી ક્રોધ કરતી નથી. સાસુની આજ્ઞા પાળું છું અને તેમની સેવા કરું છું, પતિની ગેરહાજરીમા અવકાર દુર કરી નિમમ પાળી રહું છું. સત્ય બોલુ છું. પતિના કલ્લા પ્રમાણે ચાલુ છું અને તેમની સેવામા તત્પર રહું છું સ્વામી જેનો ત્યાગ કરે તેનો હું ત્યાગ કરું છું, હું મારા પતિને ઇષ્ટ દેવથી પણ વધુ માનુ છું સામુ વિગેરે વડીલો સાથે વાદવિવાદ કરતી નથી.

પતિનુ આરાધન કરવામા ભુખ, તરસ, ઉષ કે થાકને જીધી જઈ છું ધરના ઉપજ ખચનો હિમામ હું રાખુ છું, ઉઝાઉપણે અર્ચ કરતી નથી, ચાકરો ઉપર દેખરેખ રાખુ છું. આ પ્રમાણે તમારે પણ તમારા પતિની મરજી સાચી વર્તવું, પતિએ કહેલી આનમી વાત પેટમા રાખવી, નોકરો હોવા છતાં પણ પતિનું કામ આપણે ઉઠીને કરવું, નોચ ત્રીઓની સોખત કરવી નહિ, અભિમાન કરવું નહિ, બહુ બોલવું નહિ, મનને કમજે રાખવું. લુગડા ધરણાની લાલચ રાખવી નહિ. પતિને જે વાત અપ્રિય હોય તેનો ત્યાગ કરવો આ પ્રમાણે વતશો તો શ્રીકૃષ્ણ તમારે વચ્ચ થશે.” આ સાબળી સત્યબામાએ તેમનો ઉપકાર માન્યો હતો.

એક દિવસે પાડવો વનમા શિકારે ગયા હતા ત્યારે પર્ણકુટીમા દ્રૌપદી અને ધૌમ્યમુનિ એકલા હતા, તે વખતે દુર્યોધનનો અનેવી ને નિધુ દેશનો રાજા જયદ્રથ તમા આવી ચઢ્યો તે દ્રૌપદીનુ રૂપ જોઇ મોહવશ થઇ ગયો, જેથી તેણે કુશુદ્ધિ કરી, અને દ્રૌપદીનું હરણ કરીને ચાલવા માડ્યુ, તેણે દ્રૌપદીને ઘણુ સુખ આપવાનુ કહી લલચાવી પણ દ્રૌપદી સતી હતી, તેથી તે તેની લાલચમાં ફસાય તેમ નહોતી, તેણે પોતાના શીમળનું રક્ષણ ક્યું, પાડવો શિકારમાથી ધેર આવ્યા તો દ્રૌપદીના હરણની વાત જાણી તેઓ તરત જ જયદ્રથ પાછળ દોડ્યા અને જયદ્રથને હરાવી દ્રૌપદીને ઊઝાડી ખાંધી લાવ્યા.

પાડવોને બાર વર્ષ વનમા વીતી ગયા જેથી છેલ્લુ તેરમુ વષ શુભપણે રહેવાનુ હતુ તેથી તેઓ વેશ બદલીને વીરાટ દેશના રાજાના

દરબારમાં જુદા જુદા નામ ધારણ કરીને નોકરીએ ગયા, ત્યાં ધર્મ મંત્રીનું કામ કરતા. બીમ રમોઇનું કામ કરતા, અંજુને વડરનું કામ કરી રાજની પુત્રી કિતરાને લાજવાવાનું માથે રાખ્યું મહદેવ અને નીકુળ પણ તે પ્રમાણે નામ બદલી નોતર રહ્યા, દ્રૌપદિ પોતાનું નામ સૈરધ્રો રાખીને વૈરાટ રાજની રાણી સુદેષ્યા પાસે દામી થઈને રહી અહીં રાજના સાળાને રાણીના બાઈ ડેવાકીચક્રના તેના ઉપર દ્રષ્ટિ પડી. કીચક ત્યાં કારભારીનું કામ કરતો હતો તેણે સૈરધ્રોને જોઈ ત્યારથી જ તેને મેળવવાની આજ્ઞા રચી. તેણે યુક્તિ રચી સૈરધ્રોને પોતાને ત્યાં તેડાવી, અને પછી આતરો લઈ પોતાની દુષ્ટ વાસના તૃપ્ત કરવાની માગણી કરી.

સૈરધ્રોએ તે વખતે હિમનશી કહ્યું ? “ હું પતિવ્રતા છું માટે મારો પાસે આવી દુષ્ટ ઇચ્છા કરવી તમને યોગ્ય નથી મૈને પોતપોતાની સ્ત્રી બહાલી હોય છે તેમ હું મારા પતિને બહાલી છું ” માટે મને જવાબો અને છેડા નાહ.

આમ છતાં કીચકે માન્યું નહિ અને બળાત્કાર કરવા ગયો. દ્રૌપદી પણ ક્ષત્રિયાણી હતી. તેણે કહ્યું કે “ હે અભીચારી દુષ્ટ ! તું હાથે કરી મોતને તેડાવી ન લે. મેં મને કરીને કાઢ પણ પુરુષ સાથે બળિયાર કર્યો નથી. મારી ઉપર બળાત્કાર કરવા જાય છે પણ મારે પાંચ ગાંધર્વો પતિ છે તે જાણશે તો તારો જીવ લેશે ” છતાં તે ન સમજ્યો અને દ્રૌપદીને પકડવા ગયો. જેથી દ્રૌપદીએ ગુસ્સે થઈ પોતાના હાથમનિ વાડકા તેના માથામા માર્યો જેથી લોહી નીકળ્યું. તે પપાળવા રહ્યો અને દ્રૌપદી નાસી છુટી.

આ વાત તેણે બીમસેનને કહી જેથી બીમસેનને ગુસ્સો ચડ્યો. તેણે સંકેત પ્રમાણે કીચકને નિશાળમા મળવાનું સૈરધ્રોને કહ્યું. સૈરધ્રોએ કીચકને તે પ્રમાણે નિશાળમા આવવાનું કહ્યું અને ત્યાં બીમે તેને મારી નાખ્યો તેનું કિપરાણું લઈ તેના સો બાઈ સૈરધ્રોને બાળવા તૈયાર થયા તો તે સોએ બાઈને પણ બીમે તેજ ચીતામા બાળી દીધા. આ પ્રમાણે સતી દ્રૌપદીની લાજ રહી અને સતી ઉપર કુદ્રષ્ટિ કરનારા માર્યા ગયા. માટે કાંઈ પણ પુરુષે પરત્વી ઉપર કુદ્રષ્ટિ કરવી નહિ

દ્રૌપદીએ આ પ્રમાણે પણ સકટમાં પતની માથે રહી નેમની સેવા કરી હતી તે વારવાર પોતાના પતિને હિત્સા અને ધીરજ આપતા માથે આવી પડે તે સહન કરી છુટવું એમ કહેતા તે સ્વભાવે જ્ઞાન, હસમુખા, ક્ષમાશીલ અને ધૈર્યવાળા હતા. તેમણે વારવાર દુઃખમનનું વેગ લેઈ રાજ્ય લેવા પતિને ઉત્તેજીત કર્યા હતા.

જ્યારે પાંડવોને તેર વર્ષ વનમાં પૂરા થયા ત્યારે તે દસ્તિનાપુરમાં ગયા પણ કૌરવોને મમજનવર્તા છતાં રાજ્યમાં લાગ ન આપ્યો તેથી પાંડવ કૌરવ વચ્ચે મહા દાણુ યુદ્ધ થયું તેમાં કૌરવો માર્યા ગયા અને પાંડવોને રાજ્ય મળ્યું લડાઈ પૂરી થઈ ત્યારે દ્રૌપદીના પાંચ પુત્રો મૃતા હતા તેમને અશ્વત્થામાએ છુપી રીતે વધ કર્યો તેથી દ્રૌપદીને ઘણો કલેશ થયો, અર્જુને તે વખતે તેને શાત કરવા માટે પોતાના પુત્રને માગ્યારને મારીને આજ સાજ સુધીમાં તેનું માથું તેમની પામે લાવવાની પ્રતિજ્ઞા કરી આ મંછી અર્જુને અશ્વત્થામા સાથે ધોગ યુદ્ધ કર્યું અને તેમને બાધીને દ્રૌપદી પાસે આણ્યા તેમને હમજા મારી નાખ્યો એ વિચારથી દ્રૌપદીને દયા આવી અને પોતાના પુત્ર તો મરી ગયા છે તે હવે કાંઈ આ ગુરુપુત્રને મારવાથી જીવતા થવાના નથી માટે તેમને ન મારવાનું કહેવા લાગી. જેથી અર્જુને અશ્વત્થામાના માથાની જોપગી ઉપાડી લઈ તેમને જીવતા જવા દીધા અને દ્રૌપદીને શાંતિ આપી આ જોઈ તેની ક્ષમાદષ્ટિ માટે શ્રીકૃષ્ણે પણ પ્રશંસા કરી હતી.

આ પ્રમાણે દ્રૌપદી દેવી મહાસતી થઈ ગયા છે તેમના જેવી દરેક સ્ત્રીએ પતિ સેવા કરવી જોઈએ, આવી સતી સ્ત્રીઓના જીવનચરિત્ર સાંભળી આપણે તેમના જેવાં સતી બનવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ, આપણો આપણા પતિની સેવા કરવારૂપ મહાધર્મ છે તે ધર્મનું પાલન કરવાથી આપણે આ લોક અને પરલોક તરી શકીએ.

આ પછી ચન્દ્રકાતાના ગુણ ગાતી સર્વ સ્ત્રીઓ પોતપોતાને ઘેર મઠ, ઘણી સ્ત્રીઓ ઘેર જઈ આ સતી સ્ત્રીઓની વાતો સાંભળી તે પ્રમાણે પતિ સેવા કરવામાં મન પરોવવા લાગી.

હવે બં જી સતી સ્ત્રીઓના દષ્ટાંત કહુ છું તે મન દબને સાલશે -

તપતી

પુર્વે સુર્યદેવને બે પુત્રી હતી સાવિત્રી અને તપતી. તપતી તપ કરવામાં તત્પર રહેતી તે ધર્મી રૂપવાન હતી તેને યોગ્ય રૂપ ગુણુવાળો મોઢ વર સુર્ય દેવને શોધના ન જાયો જેની સુખ દેવને નેત્રી ચિતા થવા લાગી. એવામાં કુરુચેષ્ટરાગ સમ્રથ સુય દેવની આગમના કળના હતા પૌરવ નદન સવરણ ન્હાત્ર યોધ એકાગ્રચિતે સુય દેવની ઉપાસના કરતા હતા તેમને કૃતવ્રત, ધર્મવ્રત અને રૂપ સખ જોઇ સુર્યદેવ તપતીએ તેમની સાથે પરજીવવાનો વિચાર કર્યો.

રાગ સમ્રથના ગુણ આખી પૃથ્વીમાં ફેલાયા હતા. એક દિવસે મહા પરાક્રમી રાગ સમ્રથ ગુણ શિઝાર રમવા માટે પર્વતની પામેના એક જંગલમાં ગયા ત્યાં પ્રુમ દોડાવ્યાથી થોડો લુખ, તરમ અને ચાકથી લમડો પડ્યો અને મરી ગયો જેની ગળ એકલો ઉઠાવ થઇ વનમાં ઉભો રહ્યો ત્યાં સામે ઘાઠ જંગલમાં મક રૂપવતી કન્યા નેના જોવામાં આવી, તે કન્યાનુ આનાધારણુ રૂપ જોઇ રાગ વિચાર કરવા લાગ્યો કે આવી રૂપવતી કન્યા મે કદી જોઇ નથી આ શુ લક્ષ્મી હશે ? તેનું તેજ અગ્નિની જ્યોતિ જેવું છે તેના મ્હેરા ઉપર પ્રસન્નતા છે શુ તે કાષ્ઠ દિવ્ય મુર્તિ હશે. એવા વિચાર કરેના રાગ દિગ્મુઢ બની ગયો.

રાગનુ મન અને નેત્ર એકાગ્ર થઇ એ સુંદરી તરફ આકર્ષાયું. તેમના મનમાં અનેક તરંગો આવવા લાગ્યા ધીમે ધીમે તે આમળ ગયા અને તે કન્યાને કહેવા લાગ્યા કે ' હે સુંદરી, તુ આ નિર્જન વનમાં એકલી શા સારૂ ફરે છે ? તું સુદર છે, તારા શરીર પર કોમતી વસ્ત્ર-લકારા પણ છે છતાં તું તેનાથી શોભતી નથી પણ તારાથી તે શોભે છે. તું દેવકન્યા, ગાંધવ કન્યા કે માનવકન્યા કણુ છે ? તે હું કહી શકતો નથી. મે આ જીવગીમાં જોટના સ્ત્રી રત્નો જોયા છે તે સર્વથી તારૂ રૂપ લક્ષ્મી ઉત્તમ છે હું તારૂ ઉત્તમ રૂપ જોઇ કામદેવ દ્વારા પીડાઈ છુ ' આવા વચનો સાંભળી તે સુંદર કન્યા ત્યાંથી એકદમ ચાલી ગઈ.

આ સુદર લલના તપતી હતી, તે રાગનાં વચન સાંભળી એકએક અદ્ભુત યથ જવાથી રાગ તેની શોધમાં ચારે તરફ ગાડાની માફક ફરવા લાગ્યો પણ તે ઓતો પતો ન લાગ્યો. દુઃખથી તેને મુર્છા આવી ગઈ.

રાગ મુર્છિત થતા તપતી પાછી તેની પાસે આવી અને રાગને કહ્યું, "રાગજી ઉઠો, તમે પૃથ્વીના રાગ યથ આમ એકએક મોહને વશ થુ થાઓ છો. તપતીના વચનો સાંભળી રાગની મુર્છા વળી ગઈ અને તેમણે એ સુદરીના સામુ જોયું થોડીવાર તે તે ગદરી સામુ જોઈ રહ્યા પછી રાગએ કહ્યું કે હે સ્ત્રી! હું તારા ઉપર મોહ પામીને દરેક ક્ષણે તારૂં જ ભજન કરી રહ્યો છું તું કૃપા કરીને મારી ઇચ્છા સંજળ કર, તારા વગર હું જીવી શકીશ નહિ માટે જીવન તારાજ હાથમાં છે, તારા વગર હું જીવી શકું તેમ નથી માટે મારા ઉપર કૃપા કર, મારો ત્યાગ ન કર, અને મારી સાથે પ્રીતિ પામીને મને જીવિતદાન આપ. તને જોઈ મારા હૃદયમાં રનેહનો આવિર્ભાવ થઈ આવ્યો છે હું તારે શરણે આવ્યો છું માટે તું પ્રસન્ન થઈને તારા આ ભક્તને સંતુષ્ટ કર. તું મારી વેદનાને આત્મદાન દ્વારા મટાડી દે હે સ્ત્રી! તું ગાધર્વ રીતીની મારી સાથે લગ્ન કર, કારણ કે ગધા વિવાહોમાં ગાધર્વ વિવાહ જ શ્રેષ્ઠ ગણ્યો છે.

તપતીએ કહ્યું હે રાગ, મારે માથે મારા પિતાજી છે, તમારી જો મારા ઉપર પ્રીતિ હોય તો મારા પિતાજી પાસે માગુ કરો. જેની રીતે મેં તમારા મનનું હરણુ કર્યું છે, તેવી રીતે તમે પણ હર્ષન માનથી મારા હૃદયનું આક્રમણ કરી લીધું છે.

હે રાગ, સ્ત્રીઓ સ્વતંત્ર નથી, મારા દેહ ઉપર મારો પોતાનો અધિકાર નહિ હોવાથી હું તમારી પાસે આવી નહોતી, તમે મારા પિતાજી આદિત્ય ભગવાનને તથ્યર્થથી પ્રસન્ન કરી માટે માગું કરજો. જો પિતાજી તમને માટે દાન કરવા રાજી હશે તો હું સદા તમારે અધીન રહીશ.

હે રાગ, માટે નામ તપતી છે, હું સૂર્ય દેવની પુત્રી અને સાવિત્રીની નાની બેન છું. આટલું બોલી તપતી ત્યાંથી ચાલી ગઈ. એટલે ઇંડો જમીન ઉપર ઢળી પડ્યો.

રાજાને શિકારમાં ગયે થયો વખત થયો તેમના સાથીઓ તેમને શોધતા અહીં આવી અઢયા તો રાજાને જમીન ઉપર પડેલા દોડા. એ જોઇ તે સર્વે ચિતાતુર થયા, પશુ વિત્તને જ્ઞાન કરી અનેક ઉપચારેથી તેમણે શોધાતુર રાજાની મુર્છા જાળી અને તેમને પૃથ્વી ઉપરથી ઉઠાડ્યા. રાજાએ પછી કારભારીને ત્યાં રાખી બીજા બંદાને ત્યાંથી વિદાય કર્યા એટલે પછી રાજા પર્વત ઉપર જઇ નાહી ધોઇ ઉભા રહી સુપંદેવની આરાધના કરવા લાગ્યા એ જગ્યાએ રાજા બાર દિવસ અને બાર રાત્રી સુધી ઉભા ઉભા તપ કરવા લાગ્યા.

વસિષ્ઠ ઋષિએ આ વાત જાણી એટલે તે ત્યાં આવ્યા અને રાજાએ તપતી મેળવી આપણુ કહ્યું. પછી વસિષ્ઠ સુર્ય પાસે જઇ તેમને પ્રશ્ન કરી કહ્યું કે ! હે દેવ, આપની નાની તપતી કન્યા છે તેનું હું રાજા સવરણ માટે માગુ કરું છું. રાજા સર્વ વાતે યોગ્ય છે. માટે તમારી કન્યા માટે બીજા કોઇ વર એવો નહિ મળે. તેથી સુર્ય દેવે કહ્યું કે હે મુનિ, રાજા સવરણ સર્વ રાજાઓથી શ્રેષ્ઠ છે, અને તપતી સર્વ રમણીઓથી શ્રેષ્ઠ છે માટે તે બંનેના લગ્ન થાય તો મને અગ્રણ્ય નથી, હું ખુશી છું. આમ કહી સુર્ય દેવે તપતીને વસિષ્ઠ મુની સાથે સવરણ સાથે મોકલી.

વસિષ્ઠ તપતીને લઇ સવરણ પાસે આવ્યા. સવરણ રાજા તપતીને આવેલી જોઇ અત્યંત પ્રસન્ન થયા. રાજાનું બાર રાત્રીનું તપ સંપૂર્ણ થઈ એટલે વસિષ્ઠે તપતી સાથે રાજાનું લગ્ન કરાવ્યું પછી રાજાએ એ સુંદર પર્વત ઉપર રહી તપતી સાથે વિકાર કરવા લાગ્યા વસિષ્ઠ પોતાના આશ્રમે ગયા રાજાએ પોતાનું રાજ્ય વિગેરે કારભાર મંત્રીને સોંપી પોતે બાર વર્ષ સુધી તપતી સાથે એ પર્વત ઉપર રહી તપતી સાથે કોઇ કરવા માંડી.

આથી ઇન્દ્રે તેમના ઉપર અપ્રસન્ન થઇ તેમના રાજ્યમાં વરસાદ ન વરસાવ્યો જેથી રાજાની સવ પ્રજા જીવે મરવા લાગી અને નાસી જવા લાગી. દુઃખમયી દેશ પીડાઇ લાગ્યો. આથી વસિષ્ઠે રાજાના મુખારો કરવાનું ધારી રાજાને તપતીની સાથે નગરમાં લાગ્યા. રાજા નગરમાં આવ્યા

એટલે ઇંદ્રે વરમાદ વરસાઓ અને પાક થવાથી પ્રજા પણ સુખી થઈ. રાજાએ તપતી સાથે આર વાં મુંચી ચત્ત કર્યો તપતી પતિને સંધ્યે ધર્મ કાર્યોમાં મદાય કરતી અને બહુવાગ રાજકારમારમાં પણ મદાહ આપતી.

તપતીને પેટે કુર રાજાનો જન્મ થયો હતો તે કુર રાજાની પ્રજા કૌરવ પાડવો થયા અને તેથી તે કુરવળી ગણાય છે તપતી મદગુળી હતી અને તપતીને લીધે આખો કૌરવવંશ વખણાવો તપત દેવકન્યા હતી. છતાં મનુષ્ય રાજા મવરણને પરણી પતિવ્રતા ધર્મ પાળી પેતાના પતિને સતોષ આપતી અને આ અત્યંત રનેહ હતો, અને એ રનેહનું ફળ તેમને કુર પુત્ર પરાક્રમી પામ્યો હતો.

ઇન્દુમતિ

પુર્વે માયર રાજાને એક પુત્રી હતી તેનું નામ ઇન્દુમતિ હતું તે ધણી રૂપવાળી અને ગુણવતી હતા તે જ્યારે મોટી થઈ ત્યારે તેના પિતાએ તેને પરણાવવા માટે સ્વયંવર રચ્યો અને દેશ પ દેશના રાજાઓને આમંત્રણ આપ્યું એ આમંત્રણને માન આપી ઇન્દુમતિને વરવા માટે ધણી રાજાઓ આવ્યા.

અયોદ્યાપતિ રઘુરાજાના પુત્ર અજ પશુ તે સ્વયંવરમાં અગ્રા અજ રાજા ધણી સુદર, નેજરી અને પરાક્રમી હતા. ઇન્દુમતિએ અજરાજાની પ્રથમા ધણી વખતથી સાજાળી હતી અને તેથી તેમની સાથે લગ્ન કરવાનો તેના નિશ્ચય થઈ ગયો હતો.

સ્વયંવરમાં અધા રાજાઓની સભા થઈ તે વખતે ઇન્દુમતિ જણુગાર મંજરે હાથમાં વરમાળા લઈ દાસીઓ સાથે સ્વયંવરમાં આવી તેણે પ્રથમથીજ અજરાજાને વગવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો એટલે તે એક પછી એક રાજાઓને મુકી અજરાજાની પાસે આવી અજ રાજાને જોઈ તેને ધણી જ હર્ષ થયો અને મધુર હાસ્ય વદતે તેણે મનના માનવા પતિ અજરાજાને વરમાળ પહેરાવી દીધી. ઇન્દુમતિએ અજરાજાને વરમાળ પહેરાવી તેથી બીજા રાજાઓ નિરાશ થયા અને અજરાજાને મારી નાખવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યા.

રાજાએ ધન્દુમતીના લગ્ન અજરાજ માથે વચ્છી લામધુમથી કર્યા અને કન્યાદાનમાં પુષ્કળ વન, વસ્ત્રાવકાર, રથ, હાથી, શ્રીડો વિગેરે આપ્યું. લગ્ન થઈ ગયા પછી અજરાજ ધન્દુમતીને લઈ અયોધ્યા તરફ વિદાય થયા. આગળ જતા નિરાશ થએલા રાજાએ ધન્દુમતી અને અજરાજને ઘેરી લીધા અને 'મારો, પકડો' એમ કહેવા લાગ્યા આવી ધન્દુમતી ગમરાઈને રડવા લાગ્યા તે વખતે અજરાજ ધન્દુમતીના ખોળામાં માથું મુકીને સુતા હતા અને રથ ચાલતો હતો. ધન્દુમતીના રડવાથી અજરાજ જાગી ઉઠ્યા અને શત્રુઓને ધમી આપેલા જેમ પોતે સાવજ થઈ શત્રુની ઉપર ત્રાજુ સાધવા લાગ્યા તેના અસહ્ય પરાક્રમથી શત્રુઓ હારી ગયા અને પોતે ધન્દુમતીને લઈ અયોધ્યા ગયા.

ધન્દુમતી અને અજરાજ ધણી પ્રેમપુર્વક પોતાનું જીવન સુખમાં ગાળવા લાગ્યા. જાણે અજરાજ ટેહ અને ધન્દુમતી પ્રાણુ હોય તેમ વર્તતા હતા ધન્દુમતી રાજાને રાજકાર્યમાં પણ સલાહ અને સહાય આપતી હતી. એક ખીજનો વિયોગ તે સહન કરતા નહિ તેટલો અસ્વસ્થ તેમનામાં પ્રેમ હતો થોડા વખત પછી ધન્દુમતી ગર્ભવતી થઈ અને તેમને પુત્ર જન્મ્યો આ પુત્રનું નામ દશરથ પાડ્યું.

આ દશરથ મહારાજના પુત્ર હજારાવતાર શ્રી રામચંદ્રજીનાં યશોચાન આજે ઘેર ઘેર ગવાઈ રહ્યા કે મહારાજ અને મહારાણી પુત્રનું મેં જેમ આનંદમાં રહેવા લાગ્યા, તેમને સવ વસ્તુઓ પ્રાપ્ત હતી પુત્ર થયા પછી તેમના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. એક વખત અજરાજ અને ધન્દુમતી પુષ્પ વનમાં આનંદપુર્વક ક્રીડા કરી રહ્યા હતા એવામાં નારદ મુની આકાશ માર્ગે થઈ જતા હતા નમની પારીજન માળા પતનના જોરથી આકાશમાંથી નીચે પડી ગઈ. આ વખતે અજરાજના ખોળામાં મહારાણી ધન્દુમતી સ્થપન કરી રહી હતી. અને ઉપરથી પારીજન માળા જેવી નીચે ધન્દુમતીના ઉપર પડી કે તરત જ ધન્દુમતીનો પ્રાણ ચાલ્યો ગયો. આના એકાએક દુખદ બનાવથી અજરાજના દુખનો પાર રહ્યો નહિ, રાજા અત્યંત વિલાપ કરતા હતા. જે રાણીનો એક પક્ષ ખિસક વિયોગ સહન કરી શકતા નહિ તેમને રાણીના હવે ચિર વિયોગ થતાં અસહ્ય દુખ થયું.

પોતાની વ્હાલી પાની વગર હવે જમતમા જીવી શકાશે જ નહિ એમ તેમને લાગ્યું અને જે પારિજાત માળાથી પોતાની પિતાના પ્રાણ મચા હતા તે જ માળા પોતાના ઉપર જોરથી મારીને પોતાના પ્રાણને ત્યાગ કર્યો જેમને પોતાની જો ઉપર એટલો બધો પ્રેમ હતો કે તે સ્ત્રીનો ત્યાગ એક દિવસ પણ સહન કરી શક્યા નહિ આવી અત્યંત પ્રીતિ ફરેક પુરૂષે પોતાની સ્ત્રીમા રાખવી અને જેમ સાકરમાં દુધ બળી જાય તેમ સ્ત્રી પુરૂષે એક બીજાની સાથે એવો સ્નેહમા બળી જઈ મધુરતાનો લાભ લેવો.

સુમિત્રા

સુમિત્રા એ રાજ દશરથના પત્ની અને લક્ષ્મણના માતા હતાં. તેમણે પોતાના સુખ સ્વાર્થને ન ગણીને પોતાના પતિ, શોક્યોના પુત્રોના હિત માટે પોતાનું જીવન ગાળ્યું હતું.

દશરથ રાજના પટરાણી કૌશલ્યા હતા, કૌશલ્યાને તો તે રૂપાળી ગણીને વ્હાતા હતાં, તે બેના જેવો સુમિત્રા ઉપર તેમનો સ્નેહ જણાવ્યો નહોતો. આમ છતાં સુમિત્રા એકદી પોતાની શોક્યો ઉપર ધ્યાન કરી નથી, અને પોતાના પ્રાણ કરતા પણ વ્હાલા પુત્રો લક્ષ્મણ અને શત્રુઘ્નને હમેશાં રામ અને ભરતની દાસની માફક સેવા કરવાનું કહેતી તે બંને બાઈ રામ અને ભરતની અત્યંત સેવા કરતા, તેથી તેને કદી ઝોણું આવતું નહિ, પણ તે કહેતી કે તમે નાના બાઈઓએ તો મોટા બાઈઓની મેવા કરવી એ જ ધર્મ છે.

ગમચ્છ સાથે લક્ષ્મણ વનમાં જવા માટે માતા સુમિત્રાની આજ્ઞા લેવા ગયા ત્યારે સુમિત્રાએ કહ્યું. 'બેટા, તું જેવી રીતે નાનપણથી રામના ઉપર પ્રીતિ રાખતો આવ્યો છું, તેવી રીતે તે રામની સાથે વનમાં જઈ તેમની મેવા કરવી એજ નાના બાઈનો ધર્મ છે, એ ધર્મ તું પાળજે. વનમાં ગમન ગુણ કરવામાં પાછી પાની કરીશ નહિ, રામને તારા પિતા તુલ્ય માન આપજે અને સીતાને મારા જેવી ગણી સુખે તું તેમની સેવા કરવા વનમાં જા.

રામના ગયા પછી કૌશલ્યા અત્યંત રૂદ્ધ કરવા લાગ્યા ત્યારે સુમિત્રા-
એ આવી તેમને કહ્યું કે હે મોટી બહેન ! તમારા પુત્ર શ્રી રામ પિતાનું
વચન પાળવા માટે રાન્ય હોડી વનમાં ગયા છે, જોયી તેમની કાર્તિક અ-
ક્ષય થશે, તેમના નામથી રમુવચને ધન્યવાદ મળશે, વળી પતિવ્રતા સીતા
પોતાની મરજીથી સ્વામી સાથે ગયા છે, માટે દુઃખ શું લાવે હો, આ જ
તમે વડીલ હો તો તમારે બચાને ધીરજ આપવી વડે છે, બેન, રામચન્દ્ર
મહા પરાક્રમી છે, લક્ષ્મણ તેમની સાથે છે, રામના કરતાં બીજાં કેમ મનુષ્ય
પૃથ્વીમાં ક્રિષ્ટ છે જ નહિ, તમે રડશો નહિ અને કોઈ વાતનો બચ રાખશો
નહિ, ચૌદ વર્ષ પછી રામ પાછા આવશે, આવી રીતે કૌશલ્યાને તે રામ
વિશેષ પછી વારવાર ધીરજ આપતા હતાં, તે ધણી ધીરજ અને
હિંમતવાળા હતા.

સુમિત્રાને પરાક્રમી લક્ષ્મણ અને શત્રુદ્ધ બે પુત્રો હતા, તે ધણી
પરાક્રમી અને પિતૃભક્ત હતા, લક્ષ્મણ નામ પણ આજે રામચન્દ્રની
સાથે ઘેર ઘેર ગાય છે, તેવા ત્રીર પુત્રને જન્મ આપનાર માતા સુમે-
ત્રાને ધન્ય છે.

મમતા

મમતા એ અસાધારણ પ્રેમ પરાયણ સ્ત્રી હતી, તેમને દીવનમહા
નામે પુત્ર હતા, તે મમતા ઋષિ થઈ ગયા છે, મમતા અગ્નિના ઉદ્દેશથી
પવિત્ર સ્તુતિ પઠ કરતી હતી, ઋગ્વેદમંદિતાના એક મંડળના ૧૦ મા
સૂક્તનીઋચાર્માં તેનું ઉદાહરણ નીચે પ્રમાણે છે

હે દીપ્તિમાન, અમૃત્યુ શિખાતાળા અને દેવોને મોતોવનાર અગ્નિ !
તમે બીજા અગ્નિની મદદથી પ્રકાશિત થઈ આ મનુષ્ય સ્તોત્ર સાંભળે સ્તો-
ત્રાઓ મમતાની પેઠે અગ્નિના ઉદ્દેશથી તે મનોહર સ્તોત્ર પવિત્ર લીલી
પેઠે અપાંચુ કરે છે.

ભરદ્વાજ ઋષિ કહે છે, સતત પાઠ કરનારા મમતાની પેઠે અગ્નિના
સ્તોત્રનું દરિયારણ કહે છે.

ઈન્દ્રની માતા

ઈન્દ્રપિતા પિતાએ ધણીનાર લગ્ન કર્યો હતો. તેમની મધ્યમ પત્નીઓએ માથે ઋગ્વેદ સહિતાના દશમા મંડલની ૧૫૩મા સુક્તની પાંચ ઋચાઓની રચના કરી હતી. તેમણે કશ્યપ ઋષિના આરમ અને આદિત્યદેવીના ગર્ભથી જન્મ ધારણ કર્યો હતો. તેમના ૧ નું નામ દેવગમિ હતું બધી સ્ત્રીઓ એક માળની સાથે ઇર્ષ્યા કે દ્વેષ ન રાખતાં એકમતે મત્રની રચના કરતી હતી. એક બીજામા ઉત્તમ સપ હતો.

ઈન્દ્રની માતાઓ ઇન્દ્રને ઉદ્દેશી કહે છે કે " હે ઈન્દ્ર ! જે તેજ-શો શત્રુઓને જીતી શકાય એ તેજ તહમારામા છે એટલા માટે અમે તમારી પુજા કરીએ છીએ. તમે પુત્રના વધ કર્યો છે, આગ્રશને વિસ્તાર કર્યો છે, પોતાની શક્તિ વડે સ્વર્ગન મનમુખ કરી દીધું છે, સુખ તમારો સહચર છે. તમે તેને બાહુ પાશમા અબદ્ધ કર્યો છે આ વાક્યો વૈદિક યુગમા આગ્રહ પુરક ગવાતા હતા.

ઉશિજ

ઉશિજ એ કલિંમ વાજની રાણીની દાસી હતી, અને મમતાના પુત્ર દીર્ઘતમા ઋષિની સ્ત્રી હતી. તેનામા એમ ઉત્તમ ગુણ હતા કે ઋષિની પત્ની થઇ હતી તેના પુત્ર કાક્ષીવાન એ પ્રખ્યાત ઋષિ થઇ ગયા છે, તેમણે ૧ મંડળના ૧૧૬ થી ૧૨૧ સુકનો બનાવ્યા હતાં ઉશિજનો પુત્ર પણ વિદ્વાન હતો તેણે પોતાના સત્તાનોને ઉત્તમ પ્રકારનું શિક્ષણ આપ્યું હતું. તેણે પતિની સેવામા પોતાનું બાળ્ય સમજી સુખમા કિવસો વિતાવ્યા હતા તેનો બીજો પુત્ર દીવશ્રમા પ્રખ્યાત ઋષિ હતા.

ઓઓ વિદ્વાન થઇ શકે અને પોતાના બાળકોને પોતાની કેળવણીથી વિદ્વાન અને શુભ ગુણવાળા બનાવી શકે તેનું ઉશિજનું દૃષ્ટાંત ખાસ અનુકરણ કરવા જેવું છે.

પ્રકરણ ૫ અં.

પતિનો પોતાનો પત્નિ પ્રત્યેની ફરજ.

બીજા દિવસે વખતમર મરે ચન્દ્ર ૧-નાને ત્યા બરાબા હવે આ પોગર્મા
ચન્દ્રનાં તાન ત્યા ત્રીઓ એકડી થવા લાગી. બાજે
તેમાંની એક લક્ષ્મીઆઈ કરીને એક બાઈએ કહ્યું કે “ બેન ચ દ્રક ન્તા
આ તો તમે અમને શીખામણ આપો છો. પણ પતિની તેની પત્ની પ્રત્યે
શુ કરજો છે તે વાત આજે કહો. અમે તો તમારી વાનો સાબળી ધણી
જ ખુબી યત્નએ છીએ. આ પ્રમાણે બધી સ્ત્રીઓ ચાન તો ઘેર ઘેરથી
કકાસ નીકળી જાય, આ પેલી દુર્ગા તો રોજ તેના ધણીને જણાવે માટે
સતાવે છે તે બિચારાને પૂરું પેટ ભા' ને ખાવા પણ આપતી નથી તેમાં
વળી હમણાં તેને છોકરો જનમ્યો છે એટલે હાથ હાથ કુદે છે ધણીને
તો હિસાબે નજીવી નથી બિચારો સતારમાં ઉડી ખાટના ઉપાડે, પાણી
મૂંડે અને પાણી કાઢી આપે ત્યારે સુબદા ન્હાય છે જમવા બેસે તો
પાણીના લોટા પણ ધણી ભા' આપે ત્યારે પાણી પીવે રાત્રે પણ ખાટલા
પાથરવાના ધણીને અને ધણી કઈ કહે તો કહે કે ‘ જમર નથી, આ
છોકરો રડે છે તે ? ઉભા છો ત્યારે પાણીનો લોટો લાવતા શું થાય છે ?’
વળી હજીકા જાકોટા પણ તેવા જ કરે છે. એ બિચારી દુર્ગાને કાલથી
તો અહીં લાવરી છે.

અમે તો તમારો ઉપકાર જોઈને માનીએ તેટલો ઓછો છે. અરે
ઓ ખુદન, હું તો વળી ખીજ વાતો કરવા લાગી, તમે ચકાવો.

અન્નકર્તા—“ જુઓ બહેન ! આપણે રાજ સાબળાએ તેથી કંઈ કામદો નથી પણ જે પ્રમાણે સાબળાએ તે પ્રમાણે વર્તીએ ત્યારે અર-
જેમ પતિની સેવા કરવી એ પત્નીનો ધર્મ છે તેમ પત્નીનું રક્ષણ કરવું,
પોષણ કરવું અને તેને રાજી રાખવી એ પતિનું કામ છે ધર્મા અજ્ઞાન
પુરુષો પત્નીને પોતાની કલ્યાણરી ખનાવવા માટે તેને માગો દે છે,
કેટલાક માર પણ મારે છે અને સ્ત્રીને દુઃખ દે છે તે પુરુષો પાપી
અણ્યાય છે. હવે છે કે ‘ યજ્ઞનાયસ્તુ પુણ્યન્તે રમન્તે તત્ર દેવતા
જે ધરમાં સ્ત્રીઓનું માન સચવાય છે ત્યાં દેવતાનો વાસો રહે છે. સ્ત્રી
એ લક્ષ્મીનો અવતાર છે માટે તેને સતોષવાથી લક્ષ્મી પ્રસન્ન રહે છે, સ્ત્રી
એ ધરની દેવીતુલ્ય છે જે ધરમાં સ્ત્રીઓ દુઃખી થાય છે તે કુળનો નાશ
થાય છે. સ્ત્રી અને પુરુષ વચ્ચે જે ધરમાં રાજ કાસ થાય છે તે ધર-
માંથી લક્ષ્મી વાસી જતી રહે છે

પતિએ પોતાની પત્નીનો તિરસ્કાર કરવો નહિ, ક્રોધ કરવો નહિ,
તેને ગાળ દેવી નહિ, તેને મારવી નહિ, તેવું મન દુભાય તેવું કાંઈ કરવું
નહિ, કદાચ કંઈ કહેવું ધટે તો છાકરા ને નોકરાના દેખતા ઠપકા આપવો
નહિ. તે અજ્ઞાન હોય તો તેને જ્ઞાન આપી પોતાના અનુકુળ ખનાવી મુક્તિ
રવી જે પુરુષોએ આ જગતમાં સુખ સર્પાન મેળવી સદ્ગતિને મેળવવી
હોય તેમણે તો પોતાની સ્ત્રીમાં પ્રીતિ ગાખવી, તેનામાં હિતમ ગુણો આવે
તેવી રીતે કેળવવી ધર્મમાં સ્ત્રી કેળવાયતી હોય છે તો તે તેના છાકરાને
હિતમ કેળવણી આપી શકે છે માટે યુગ પર્યં તે પોતાની પત્નીને
કેળવી લાયક ખનાવવી જોઈએ ધર્મમાં કંઈક કરવો નહિ, એક બ્રીજના
મન ઉઠ્યા થાય તેવી કૃતિ કરવી નહિ જે ધર્મમાં કલેશ થાય છે ત્યાં દેવોનો
વાસ રહેતો નથી પણ જુતોનો વામ થાય છે અને સર્વ મુખનો નાશ થાય
છે સ્ત્રીને મારવાથી ધરમાંની સર્વ મિદ્ધિનો નાશ થાય છે ધર્મ પત્નીનું
લાલનપાલન કરવું એ તેના પતિની ફરજ છે

જે કુળમાં સ્ત્રીઓ દુઃખથી શોકમાં રહે છે તે કુળનો નાશ થાય છે
અને જે કુળમાં સ્ત્રીઓ હમેશા આનંદમાં રહે છે તે કુળ રહિત પામે છે
પતિએ પોતાની ધર્મ પત્નીને કોઈપણ વખતે જરાપણ દુઃખ દેવું નહિ કહી

તેનાથી કંઈ અપરાધ થઈ જાય તો પણ ક્ષમા કરવી અને ફરી તેવી જાન ન કરવા માટે સમજણ આપવી.

આપણા લગ્ન થાય છે ત્યારે સપ્તપદી બહામ છે. પણ નાનપણમાં લગ્ન થતા હોવાથી ઘણી જાણોને તેનું જ્ઞાન હોતું નથી. રાત્રે લગ્ન થઈ વખતે કન્યા સાત પ્રતિજ્ઞા બરે છે અને તે દરેક પગલે આ પ્રમાણે કહે છે.

વર કન્યાનાં લગ્ન થાય છે ત્યારે સપ્ત શૈલની પૂજા કરતાં વર અને કન્યાને સાત પ્રેમ પ્રતિજ્ઞાઓ કરવી પડે છે અને કન્યાની પ્રેમાતુરાગમલ સાત પ્રતિજ્ઞાઓમાં તે પાંચ પાસે માંડે છે.

સપ્તપદી

સપ્તપદીમાં કન્યાને સપ્તપદ એટલે સાત પગનાં ભગવતી વખતે વર પાસે કન્યાને સપ્ત શૈલની ખેંચાવવામાં આવે છે. 'સરથે સપ્તપદામ્બક મામનુવ્રતામ્બક' એમ કહી કન્યા પાસે વરને લગ્ન વખતે પગલે પગલે મળી સાત પગલે સાત પ્રતિજ્ઞાઓ લેવાય છે.

પ્રથમ પગલે કન્યાને કહેવાય છે કે

सुख दुःखानि सर्वाणि त्वया सह विभज्यते ।

यत्र त्वं तदहं तत्र प्रथमे साऽब्रवी दिदम् ॥ ૧ ॥

મારા સર્વ સુખ દુઃખનો વિભાગ તારી સાથે કરવામાં આવે છે જ્યાં તું ત્યાં હું એવું પ્રથમ પગલે તે બોલે છે. ૧

कुटुम्बं रथयिष्याम्या बाल वृद्धकादिदम् ।

अस्ति नास्तीति पश्यामि द्वितीय साऽब्रवीदिदम् ॥ ૨ ॥

ખાજકથી તે વૃદ્ધ થતાં સુધી હું તમારા કુટુંબનું રક્ષણ કરીશ. જે છે અને જે નથી તેને જોઈશ અથવા અગળ પાછળની તપાસ રાખીશ એવું તે બીજો પગલે કહે છે. ૨

मर्तुं भक्तिरता नित्यं सदैव प्रिय भाषिणी ।

अ विद्यामि पदे चैव तृतीये साऽब्रवीदिदम् ॥ ૩ ॥

ભારી એટલે પતિની ભક્તિ કરવામા હત્ય તત્પર રહીશ. હ મેઘા પ્રિય લાગે તેવુ બોલનારી હુ થઇશ એવુ ત્રીજે પગને કહે છે.

આર્ત આર્તા મવિષ્યામિ સુત્વ દુઃસ્વ સમાગિની ।

તવાજ્ઞાં પાલ્કયિષ્યામિ કન્યા ત્વં પદેઽવ્રવીત્ ॥ ૪ ॥

તું દુ.ખી હોઇશ તો હુ પણ દુ.ખી થઇશ, સુખ દુ.ખની મહાભાગીની થઇશ. મન, વચન અને શરીરથી તારી આજ્ઞાનુ પાલન કરીશ એવું લે આથે પગલે બોલે છે. ૪

ઋતુકાલે શુચિસ્નાતા ક્રીડિષ્યામિ ત્વયાસહ ।

નાહં પરતરં ગચ્છેઃ કન્યા પશ્ચપદેઽવ્રવીત્ ॥ ૫ ॥

ઋતુકાળમા સ્નાન કરી પરિત્ર થઇ હુ તારી માથે ક્રીડા કરીશ, હું કદી પણ પર પુરુષ સાથે જઇશ નહિ અવુ પાંચમા પગને કહે છે ૫

इहाथ साक्षी नौ विष्णु स्त्वयाहं नैव वाञ्छना ।

उभयो मीनिः संभूता कन्या षष्ठपदेऽव्रवीत् ॥ ६ ॥

આ સ્થાનમા આપણા બંનેના સાક્ષી વ્યાપક વિષ્ણુ પરમાત્મા છે. આપણી બંનેની મીનિ થઇ ચુકી છે, તે મન છેતરીને થઇ નથો એવુ છઠે પગલે કહે છે.

होम यज्ञादि कार्येषु भवोभि च सहयिनी ।

धर्मार्थ काम कार्येषु कन्या सप्तपदेऽव्रवीत् ॥ ७ ॥

હોમ યજ્ઞાદિ કાર્યોમા તમારી સહાયતા કરીશ. તેમજ બીજા ધર્મ કૃત્યોમા અને ગૃહકૃત્યોમા પણ હું સહાયિત્રી થઇશ એવું તે સાતમે પગલે કહે છે

પોતાની પત્ની સાથે ખરી પ્રીત રાખવી. જે ઘરમા સ્ત્રીનાં આસુ પડે છે લે ઘરમા અકલ્યાણ થાય છે, સ્ત્રીઓને મતુષ્ઠ અને પ્રસન્ન રાખવી એ પતિની ફરજ છે પોતાની પત્ની મને તેવી હોય, અપંગ હોય છતાં પણ તેનું જન્મારા સુધી પ્રેમથી પોષણ કરવું. ધર્મ, મર્થ અને સુખમા પરિએ પોતાની ધર્મપતિને સાથે રાખવી.

જેમ સ્ત્રીને પોતાના પતિ સિવાય બીજા પુરુષનું મોં નોંચે ચોખ્ખું નથી તેમ પુરુષે પણ પોતાની ધર્મપત્નિ સિવાય બીજી સ્ત્રીનું મુખ પણ કુદૃષ્ટિથી જોવું નહિ જેમ સ્ત્રીએ પાત્રવ્રત પાળવું જોઈએ તેમ પુરુષે એક પત્નીવ્રત પાળવું જોઈએ. સ્ત્રી એ ધરની લલમીરૂપ છે સ્ત્રી વગરનું ઘર રાત જેવું અમજવું પુરુષના રુધિર સુખના આધાર સ્ત્રી છે સ્ત્રી એ પુરુષની અધોગત છે માટે તેને પોતાના પ્રાણુ જેટલી જ બહાલી મળવી. સ્ત્રીને સુધારવી એ તેના પતિનું કામ છે જેમ ઋતુધ્વજ પોતાની સ્ત્રી મદાલસાના વિચોગી શોકતુર થયો હતો અને તે જ્યારે મળી ત્યારે જ ચોગીવશ હિતાર્થે હતો તેવા દૃષ્ટિ પુરુષે પોતાની પત્ની તરફ પ્રેમ જાદ થવું જાણ્યું હતું તે સતી મદાલસાની વાત ક' - છું

મદાલસા અને ઋતુધ્વજ.

મદાલસા એ વિશ્વશુદ્ધ ગર્ધની પુત્રી હતી તે રૂપાળી દેવકન્યા જેવી હતી તેની સગાઈ અયોધ્યાના રાજા શવજીના કુંવર ઋતુધ્વજ સાથે કરવામાં આવી હતી એક વખતે તે પુરમાવનમાં હતી તે વખતે પોતાના પીયેરમાં સખીઓ માથે વનમાં વનલીલા જોવા ગઈ હતી એવામાં એક પાતાલકેતુ નામના રાક્ષસે તેને જાણ તેથી મોહ પાડ્યો અને તેથી તે મદાલસાને ઉપાડી પોતાને વેર લઈ ગયો. આમ મદાલસાનું હરણ થયેલું જોઈ સર્વે ખેદ કરવા લાગ્યા, તેના બાપ વિશ્વશુધે ઘણી તપાસ કરાવી પણ પતા ન આધો.

મદાલસાની ગુમ થયાની વાત જાણી ઋતુધ્વજ ધણો જ ખેદ કરવા લાગ્યો તેની તેના ઉપર પ્રીતિ અત્યંત હતી તેથી તેને આ જાણી કાઈ ચેન પડવા ન લાગ્યું.

પાતાલકેતુ રાક્ષસ મદાલસાને પોતાના મહેલમાં લઈ જઈ તેને લલ-આવવા માટે ઘણી લાલચો આપવા લાગ્યો દ્રવ્યની, અનેક પ્રકારના સુખની વૈભવોની વગેરે અંક લાલચો જતાવાં પણ તે કન્યા તેથી લોભાઈ નહિ, ગમે તેવો પુરુષ પોતાની ગમે તેટલી લાલચોથી પણ દૃઢ સકલ્પવાળી સ્ત્રી. અલાયમાન કરી શકતા નથી. જેણે સતીત્વને જ પોતાના દેવી ધનરૂપે ગણ્યું હતું તેવી મદાલસાને રાક્ષસ પોતાને તાણે કરી શક્યો

નહિ. રાક્ષસને બહુ મથનો જોઇ તે તેનાથી ઇચ્છા ઉપાય શોધવા બાગી છેવટે તેણે કહ્યું કે તમારા જે જે સમા હોય તેમને ખોનાવી નાવો ત્યાર પછી લમ કરીશું. તેથી તે પોતાના બાઇ જે ગાનવ ઋષિના યજ્ઞનો બચ કરવા ગયો હતો તેમને તેડવા ગયો. આ યજ્ઞનું રક્ષણ ઋતુધ્વજ કરતો હતો. તે પાતાલકેતુને તથા તેના બાઇને મારવા તૈયાર થયો જેથી તે બંને ત્યાંથી નાસી ગયા. ઋતુધ્વજ તેમની પાછળ પડ્યો. તેણે એકને તો મારી નાખ્યો ને પાતાલકેતુને ખોળવા તે પાતાળમા ગયો.

ત્યાં ઋતુધ્વજ પાતાલકેતુને શોધતો હતો તે વખતે એક ચિકુડલા નામે રાક્ષસી મળી તે તેને મદાલસા પાસે લઈ ગઇ એવામા નારદ મુનિ ત્યાં આવ્યા અને તેમણે કહ્યું કે આ દુષ્ટ રાક્ષસે ધણી કુમારિકાઓને આવી રીતે કેદ કરી છે માટે તમે મદાલસાને પગથી તે મર્વને છોડાવો. આલો ઝટ કરો હું લમ કરાવી દઉં પછી ઋતુધ્વજ અને મદાલસાનું ત્યાં નારદે લગ્ન કરાવ્યું તે પછી તેણે સર્વ રાજકન્યાઓને છોડાવી અને મદાલસાને લઈ અયોદ્યામાં ગયો. આ વાતની વિશ્વશુદ્ધને પણ ખબર મળી તેથી સર્વેએ આનંદ માન્યો અને ધામધુમથી મદાલસા સાથે ઋતુધ્વજના લગ્ન કર્યા. પાતાલકેતુ આ વાત જાણી ધણેજ ખેદ કરવા લાગ્યો.

પાતાલકેતુએ પછી તે કપતીને દુખ દેવાનો વિચાર કરી બાલશુનો વેશ લીધો અને ત્યાં ઋતુધ્વજ પોતાના મિત્રોને મળવા એક સરોવર ઉપર જતો હતો ત્યાં જઈ પ્રવચ્ચ કરી મદાલસાનો ગૂઝમણિ લઈ લીધો. અને તેમને ઉત્કુંડ સમજાવી તે અયોધ્યા ગયો. ત્યાં જઈ મદાલસાને ચૂડામણિ ખતાવી ઋતુધ્વજ મરણ સંકટમાં છે એમ કહી મદાલસાને પોતાની સાથે આવવા કહ્યું થોડે વેગે જતા પછી મદાલસાને તેણે ઉપાડીને એક જગ્યાએ સતાડી દીધો.

ઋતુધ્વજ ઘેર આવ્યો તો પોતાની પત્નીને દીડી નહિ તેથી તે મરણ તૈયાર થયો. તે ત્યાંથી થઈ મદાલસાનું રક્ષણ કરતો તેને શોધવા વનમાં નીકળી પડ્યો. તેને તેનાં મામાએ બીજી ધણી સ્ત્રીઓ બાવી આપવાનું વચન આપ્યું. મદાલસા કરતાં પણ ઉત્તમ ગુણ અને રૂપવાળી સ્ત્રીઓ પરણાવવાનું કહ્યું પણ તેણે તે ન માન્યું. તેને તો મદાલસા ઉપર જ

પ્રીતિ હતી તેને જોઇ અજરક નામના પુત્રો દિલગીર થયા અને તેમણે શીશને પ્રમન્ન કરી મદાલમાને શેઠી કંઠાડી, પછી તેમણે ઋતુવજને મનાવતાનો મેળાપ કરાવ્યો ત્યાર પછી ઋતુવજને તમાગીનો વેશ બદલ્યો ને તેનું ચિત્ત ઠેકાણે આપ્યું.

મદાલસાએ પાતાળકેતુની ધણી લાલચોનો ત્યાગ કરી અનેક દુઃખ વેઠ્યા પણ પોતાના પરિવ્રનપણ્યનો ત્યાગ કર્યો નહિ અને અતે પતિને મેળવી સુખ પામી. ઋતુવજને પણ પત્નીના વિયોગથી ચેન ન પડ્યું. તેને તેના ઉપર એવો રનેહ હતો કે તેનો વિયોગ થતાં તેને પોતાનું રાજ્ય વૈભવ સર્વ હલકું લાગ્યું, અને જ્યારે પત્નીને શેઠી કાઢી ત્યારે જ ઋતુવજને ખેડો આ પ્રમાણે પત્નીના ઉપર પતિએ પ્રીતિ રાખવી જોઇએ. આવીજ રીતે એક સુકન્યા નામના સતી થઇ ગયા છે તેમની વાત કહું છું.

સુકન્યા અને અવનકપિ.

પૂર્વે થઇ ગયેલા સર્વાંતિ રાજની પુત્રીનું નામ સુકન્યા હતું, તે રાજને ધણી વહાલી હતી ગંગા જ્યારે બહાર ફરવા જતો ત્યારે તેને સાથે લઇ જતો હતો. એક વખત રાજ પોતાની કન્યા સુકન્યાને લઇ બહાર ફરવા ગયો હતો. તે ફરતો ફરતો અવનકપિના આશ્રમ આગળ આવ્યો. સુકન્યા પણ પોતાની સખીઓ સથે ત્યાં ફરવા લાગી તેણે ફરતા ફરતા એક જુના રાફડાને જોયો, તેની અંદર જોયું તો મેં ચળકતી ચીજો અંદર જોઇ તેથી તે શું ચળકતું હશે તે જોવાની ઇચ્છાથી તેણે પાંચે પડેથી બાવળની સૂળ લઇ તેની અંદર ઘેાંધી જેથી તેમાંથી લોહી નીકળવા માડ્યું. આથી કાંઇ જનાવર હશે એમ માની સુકન્યા રમતી રમતી બીજી તરફ ગઇ, અવનકપિ ધણી વખતથી અન્ન ત્યાગ કરી એક ખાસને બેસી તપ કરતા હતા તેમને તપ કરતાં મજા વર્ષ વીતી ગયાં જેથી સહીર ઉપર માટીનો રાફડો બધાઇ ગયો. માત્ર તેમાંથી તેમની બે ચળકતી ચીજો જણાતી હતી. તેમાં સુકન્યાએ કાંઇ ચળકતી બીજી ચીજ હશે એમ માની સૂળ ઘેાંધી તેથી ઋષિ આધળા થયા.

અવનકપિએ કામ કૌશલો ત્યાગ કર્યો હતો. તોપણ નિરર્થક તપસ્વીનો અપરાધ કર્યાના પાપને લીધે ત્યાં પડેલા રાજ અને તેના

માણસોનો ઝાડો પેશાબ બધ થઈ ગયા, ગાળએ સરેને પૂછ્યું કે તમે કોઈએ કોઈનો અપરાધ કર્યો છે? આ આશ્રમમાં અપરાધ કર્યા વગર આવું અચાનક દુઃખ આવે નહિ. આમ પૂછપૂરછ કરે છે તેવામાં સુકન્યા રમતી રમતી ત્યાં આવો ચઢી, અને તેણે આમ પોતાના બાપને ગભરાયલા બાણીને કહ્યું કે —“પિતાજી, હું ફગતી હતી તે વખતે એક રાત્રીમાં બે ચળકતી ચીજો જોઈ મેં શળ ઘોઝી હતી તેથી લોડી નીકળવા માંડ્યું છે” પુત્રાના વચન સાંભળી રાત તે સ્થળે ગયા અને તપાસ કરી તો અદ્વૈતથી શરીરે સુક છ ગયેલા વૃદ્ધ વ્યવનઋષિ નીડળ્યા તેમની આખો શળ ઘોઝવાથી પુટી ગઈ હતી.

ઋષિને જોઈ મર્મને મદા ખેદ થયો. તે ભય પામ્યા કે મુનિ ત્રાપ આપશે તો શી વલે થશે! આથી રાત્રીએ દીનપણે મુનિના ચરણમાં પ્રણામ કરીને કહ્યું કે “મહાત્મન! મારી પુત્રીથી આપના નેત્રોનો અનુમનજે નાશ થયો છે તેની હું ક્ષમા માગુ છું તે બાળક છે, કાંઈ મમજતી નથી માટે અપરાધ ક્ષમા કરો” આ માલગી વ્યવનઋષિએ ક્ષમા આપી અને કહ્યું કે “હે રાત્ર, જે થયું તે હવે મટનાર નથી, પણ હું આખે અંધ થવાથી મારાથી ધર્મ કાર્યને માટે જોઈતા સાધનો લાવી શકાશે નહિ. માટે તે કન્યા તું મને પરણાવ કે જેથી તે મને માગ ધર્મ કાર્યમાં સંહાય કરે. હું તને શાપ આપતા છંદ્ધનો નથી”

વૃદ્ધ ઋષિનો થયેલો અપરાધ બાણી સુકન્યા બાણી ખેદ કરતી હતી. તેને અત્યારે પોતાના પિતાને મુઝગણમાં આવી પડેલા જોઈ તે બોલી કે: પિતાજી, મેં તેમને મહા અપરાધ કર્યો છે, મટે હવે મને આપ તેમની સાથે ખુશીથી પરણાવો. હું તેમને જન્મારા પર્યંત સેવા કરીને ખુશી કરીશ” આથી રાત્રએ ઋષિની સાથે સુકન્યાનું લગ્ન કર્યું. તે પછી તેણે રાવદિવસ મુનિની સેવા કરી તેમના રતેહને જીતી લીધો.

તે સ્વવારમાં બહેલી ઉઠી પતિને સ્નાન કરાવીને પછી પોતે સ્નાન કરતી. તેમને અગ્નિહોત્ર માટે કાષ્ઠ, ફળપુલ, સમિધ, ધાન્ય વિગેરે લાવી આપતી. તે પતિને જમાડીને જમતી અને રાત્ર સુવાડયા પછી સુતી. જાગની પુત્રી રાત્રને ત્યાં અત્યંત રતેહમાં ઉછરવા છતાં પણ અહિં એક નિ-

સ્ત્રીહત શિક્ષક

અહુદ્યા

ગમ, લક્ષ્મણ અને વિશ્વામિત્રનાં દર્શન થતા શાળામાંથી મુક્ત થાય છે

ધન ઋષિની સાથે ૫૦ ડિ વસ્ત્રો પહેરી વનમાં રહેતી તેને પોતાના પાપના રાજ્યવૈભવ કરતા વૃદ્ધ પતિની સેવા કરવામાં વધુ આનંદ થતે પે ને મર-
શુ માન અને સુદૃઢ હતી, છતાં પંપુરૂપનો સ્વપ્ને પગ નિચાળ મરમા કરતી
નહોતી. નાના પતિ વૃદ્ધ અને આચળા રાત્રા છતાં નેનના પ્રતિ કાષ્ઠપથ્ય
વખતે અમૃતોષ દર્શાવતી નહિ. પતિની આગ્રા પ્રમાણે ચાલતી

એક વખત સૂર્યપુત્ર અશ્વિનીકુમારો ફરતા ફરતા ત્યાં આગ્યા તેમણે
સરોવરમાંથી સ્નાન કરીને માવતી સુકન્યાને જોઈ તેનું રૂપવૈભવ જોઈ
અશ્વિનીકુમારો લોભાયા. તેમણે તેને ઉભી રાખી પુછ્યું કે ‘હે સુદરી!
તું કોણ છે? તું આ વનમાં એકલી કેમ ફરે છે? તું કોણ દેવન ત્યાં ગોઠ્યું
એવી છે છતાં વસ્ત્રો પહેરી કેમ ફરે છે? આ સાક્ષીને જોઈ જશું કે --
‘હે દેવ! હું મહાત્મા અયવનઋષિ. ધર્મપત્ની છું મારા પતિ વૃદ્ધ અને
અધ છે તેમની સેવા કરી આનંદ માનું છું’ આથી દેવકુમારે એ કહ્યું કે --
‘હે સુદરી, તારા જેવી કપાળી સ્ત્રી તો અમે હજી સુધી જોઈ નથી આવા
નિષેધ, વૃદ્ધ અને અધ પતિ સાથે વનમાં ગહેવાનું તું શી રીતે નથી. તું
રાજ્યકન્યા હોવાથી રાજ્યવૈભવ ભોગવવા લાયક છે આવા ભગ્યહિન પતિની
સાથે શું સુખ મગવાનું છે? અમે તારા ઉપર મોહ પામ્યા છીએ તારા
વૃદ્ધ પતિનો ત્યાગ કરી અમાનામાંથી કોઈ એકને પસંદ કરી અમારી સાથે
ચાલ અને અનેક પ્રકારના દેવોના રાજ્યવૈભવને ભોગવી સુખી થા.’

આ સાક્ષીની પતિવ્રતા સુકન્યાને ક્રોધ થયો છતાં પણ ત્રિવેકથી ભ્રમી
કે:— ‘તમે દેવતાઓ થઈને સતી સ્ત્રીઓના ધર્મ જાણતા નથી! હું સતી
છું. મારા પતિ અમે તેના વૃદ્ધ કે અધ છે છતાં પણ હું તો તેમની સેવા
કરવામાં જ મારું સૌભાગ્ય માનું છું મતી ત્યાં તો પોતાનો પતિ ગમે
તેવો હોય છતાં પણ તેને તેના સિવાય બીજું કંઈ જાણું નથી મારે તો
તે જ દેવતાઓના પણ દેવરૂપ છે અને આપ દેવ થઈને ખોટે માર્ગે
ચલાવતા શરમાતા નથી? સારા માત્રાપત્ની પુત્રી તો પોતાના પુરુષ
સિવાય બીજા કોઈને જાણે જ નહિ, અને સમુ પશુ ન જાણે મારે
તમે હવે પછી એ વાત બોલશો નહિ. નહિ તો હું શાપ આપીશ.’

આ સાક્ષીની અશ્વિનીકુમારો ભગલિન થઈ બોલ્યા કે — ‘હે સતી!
અમે તો તમારી પરીક્ષા કરતા હતાં. મારે હાથ મારો. અમે તમારો ટેક

નેષ્ટ પ્રસન્ન થયા છીએ માટે કાષ્ટ વરદાન માગે. અમે દેવતાઓના વૈદ્ય છીએ માટે તમારા પતિને અમારા જેવાજ સુંદર રૂપવાળા બનાવી દઈશું અને દેખતા કંઈશું, આ વાત સુકન્યાએ પોતાના પતિને કહી અને તેમને પોતાના પતિ પામે લઈ ગઈ. અશ્વનિકુમારે અને ઋષિ એ ત્રણેએ પાસેના એક સિદ્ધિપ્રદ નામના ધરામાં સ્નાન કર્યું અને બહાર નીકળ્યા તો ત્રણે સરખા રૂપવાળા જણાયા તેમાં સ્વયંવર ઋષિ કોણે ને સુકન્યા ઓળખી શકી નહિ તેથી તેણે દેવોને પોતાના પતિ બતાવવા પ્રાર્થના કરી, જેથી તેમના બતાવવાથી સ્વયંવર ઋષિને ઓળખી હર્ષથી તેમને ચરણે પડી તે જીવાન રૂપવાન અને દેખતા થયા હતા.

સ્વયંવર મુનિએ તેમને બદલામાં અશ્વન કુમારોને યજ્ઞમાં સોમપાન કરવામાંથી દેવોએ બાતલ કર્યા હતા, તેથી તેમને સોમપાન કગવવાની હા પાડી. આ પછી આ બંને અશ્વનિકુમારે પ્રમજ્જ થઈ ચાલી ગયા. પછી સર્પાતિનાજ યજ્ઞ કરાવવા માટે મુનિને તેડવા આશ્રમમાં આવ્યા તો પોતાની પુત્રી એક તેજસ્વી અને યુવાન પુરુષની સેવા કરતી દીડી તેથી તેમને ધણો ખેદ થયો અને કંઈક દે હે પુત્રી ! તે માઈ અને મુનીનું બંનેનું કુળ હું ।ત્વું । ધિક્કાર છે તને ! રૂષિનો ત્યાગ કરી આ કોણ યુવાન પુરુષને તું સેવુ છું ? તે' વૃદ્ધ મુનિને કહ્યા જણાય છે ' આ સ્ત્રીલિંગી સુકન્યાએ કહ્યું કે --પિતાજી, મેં ધર્મને છોડ્યો નથી, તે આજ રૂષિ છે, અશ્વનિકુમારોના પ્રતાપથી તે જીવાન બન્યા છે ' સ્વયંવર રૂષિએ પણ કહ્યું કે. રાજન ! ખરી વાત છે. હું તે જ વૃદ્ધ સ્વયંવર મુનિ છું. ” પછી રાજાએ તેમને પ્રણામ કર્યા અને યજ્ઞ માટે પોતાને ત્યાં તેડી ગયો, ત્યાં સોમયજ્ઞનો આરંભ કર્યો તેમાં રૂષિએ સોમરસ અશ્વનિકુમારોને પાયો આપી ઇન્દ્રે ક્રોધ કરીને સ્વયંવર રૂષિને મારવા માટે વજ્ર ફેંક્યું પણ રૂષિએ પોતાના તપના બળથી તેને અધવચ થભાવી રાખ્યું.

વૃદ્ધ અને અધ રૂષિની સાથે માત્ર શ્રદ્ધાથી જ સુકન્યાએ લગ્ન કર્યું હતું અને તેમની તે અનન્ય બાંધે સેવા કરતી હતી. સતીત્વપણાને લીધે તેણે બલિષ્ઠમાં સુખ મેળવ્યું. વૃદ્ધ રૂષિનો પોતે અપરાધ કર્યો અને તેથી પોતાના પિતા સહદમાં આવી પડ્યા. તેમના બચાવ માટે જ તેણે અધ અને વૃદ્ધ પતિને પરણ્યાનું કબુલ કર્યું, અને પતિ વૃદ્ધ, અધ

અને નિધન હોવા છતાં પણ પોને રાજ્ય કુવરી હોઈ ના, મન અને ધનથી પતિની સેવા કરવામાં ઝવન ગાળતું સતી સ્ત્રીઓ આવી હોય છે, આવી રીતે અહલ્યા નામના એક સતી થઈ ગયા છે.

અહલ્યા અને જૈતમઝપી

અહલ્યા એ જૈતમ ઝપના પત્ની હતા, તે પોતાના પતિને સદાચ કરતા. જૈતમઝપિ તેમને તત્ત્વગાનનો ઉપદેશ આપતા મહાત્મી મોનાં અહલ્યા ગણાય છે. તેમને શ્યામનદ નામનો કુત્ર અને અજની નામે પુત્રી થઈ હતી અહલ્યા ગુણવાન, વિદ્વાન અને રૂપાળા હતા. તેમનાં મોઢાં ઉપર ભવભવા દેવો મોહવશ થયા હતા. સતીનું ચિત્ત તો પતિસેવામાં લાગેલું હતું તેમને પોતાના પતિ વગર બીજા પુરુષનું મો પણ જોવાનું ગમતું નહિ.

એક વખતે અહલ્યાદેવીના રૂપમાં મોહ પામી ઇન્દ્ર કુકડાનું રૂપ ધરી મધ્યરાત્રે આશ્રમમાં આવ્યો અને ‘કુકડે કુક’ બોલ્યો, તેથી ઝપિ પ્રાતઃજાગ થવા આવ્યું છે એમ માની ઉઠ્યા અને સ્નાન કરવા નદી ઉપર ગયા. તેમને ગયેલા જોઈ ઇન્દ્ર જૈતમને વેશ લઈ સતીને છળવા માટે ઘરમાં આવ્યો. સતી દેવતાની માયામાં અજાણ થયા અને ઇન્દ્ર પોતાનો પતિ છે એમ માની લીધો. આથી ઇન્દ્ર તેમની સાથે સુખ ભોગવવાનો પત્ન કરવા ગયો, તેજ વખતે બહારથી જૈતમઝપિ સ્નાન કરીને ઘરમાં આવ્યા. મુનિને આવેલા જોઈ ઇન્દ્ર ગભરાયો. મુનિએ પોતાનો વેશ લઈ આવેલા ઇન્દ્રને ઓળખાવી લીધો. તેમણે તેને કહ્યું કે- “હે દુરાચારી ! તેં મારૂં રૂપ લઈને આવું નીચ કામ કેમ કર્યું ? આ પાપકર્મ કરવાથી તને આખા જીરે કાણાં પડી જશે અને તું પુરુષાર્થહીન થઈ જઈશ.” તે પછી અહલ્યા તરફ જોઈને તે બોલ્યો કે- “હે સ્ત્રી ! તેં પણ ઇન્દ્રને ઓળખ્યો નહિ અને હું બહાર ગયો છું તે જાણ્યા છતાં મારૂં રૂપ લઈ આવેલા ઇન્દ્ર સાથે અનીતિ કરવા તૈયાર થઈ, માટે તું આ આશ્રમમાં હજારો વર્ષ સુધી રહેલા થઈને પડીશ. પણ જ્યારે સમય-દ્રશ્ય રિત્થિનિત સાથે મારું અવશેષ તારે તેમના ચરણોનાં તને રૂપકર્મ થતાં તું જાપમાથી મુક્ત થઈ સ્ત્રીરૂપને ધારણ કરીશ, અને તેમનાં ચરણરૂપકર્મથી તારા પાપ બળી જતાં મને

મળી શકીશ” આમ કહી ઋષિ તે રથજનો ત્યાગ કરી હિમાલયમા નથ કરવા ગયા, અને અહલ્યા શિલા થઇ ત્યા પડી રહી આ પછી હજારો વર્ષે શ્રી રામચન્દ્રજી ત્યા આવ્યા ત્યારે તેમના ચરણનો સ્પર્શ થતા અહલ્યાએ પોતાનું સ્ત્રી રૂપ ધારણ કર્યું અને જૌતમઋષિ પણ તે વખતે ત્યા આવી પહોંચ્યા રામ અને લક્ષ્મણ તેમને પગે લાગ્યા, અને ક્રેટલાક દિવસ ત્યા રહી પાછા ગયા.

પછી અહલ્યા પોતાના પતિ જૌતમની મેલા કરવા લાગી તેમનું ખતિવ્રત વખાણુતા જેવું હતું પણ ઇન્દ્રે તેમના રૂપનો મોક પામી ઋષિનું રૂપ ધારણ કરી તેમને ઇચ્છા હતા દુરાચરણી પુરુષોથી ગતી સ્ત્રીઓએ બહુજ સાવચેતી ગાખવી તેમનાથી દૂર રહેવું વશા લપટ પુરુષો મિયાગી બોળી સ્ત્રીઓને અનેક પ્રકારની લાલચો આપીને ફસાવતા ચુકતા નથી માટે ગમે તેવી સ્ત્રી હોય તોપણ તેણે પોતાના પતિ મિવાય બીજા કોઈ પણ પુરુષનો સમ કગ્વે નહિ સતીપણ પાળવું, પરપુરુષને જાયે પણ છિલા રહવું નહિ આવીજ રીતે વમિષ્ઠ ઋષિના પત્ની અરૂંધતી નામના એક સતી થઇ ગયા છે.

બાબરથી ઠક્કર ગીરધરલાલ નરસીદાસ લખે છે કે આપતું જ્ઞાન્યોદય વાચી મને વણોજ આનંદ થયો છે, તે મને ઘણુંજ પ્રીય લાગ્યું છે, આ માથે એક ગ્રાહક કરી મોકલુ છું. હું એવા ઘણા ગ્રાહકો વધારી આપી બાગ્યોદયનો આભારી થઈશ.

સરવૈ રેવન્યુ અને ફોજદારી કાયદાનું જીવ.

ચોથી આવૃત્તિ આ પુસ્તકમાં ઇડીઅન પીનલ કોડનો અમલની કલમો, કોમોનલ પ્રોસીજર કોડ, ડીસીક્ટ પોલીસ એક્ટ, વિલેજ પોલીસ એક્ટ, લેન્ડરેવન્યુ કોડ, તે ઉપર થયેલી રૂઠ, મામલતદાર કોર્ટ એક્ટ, ગામના ને તાલુકાના નમુના, સરવાઇની રૂઠ, સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટરની રૂઠ, અરીજનોએક્ટ, બાબકારી એક્ટ, મીઠાનોએક્ટ વ.ર. કાયદાઓ છે રૂ. ૧૨

વ્યવસ્થાપક—જ્ઞાન્યોદય અમદાવાદ.

અરૂંધતી અને વસિષ્ઠ,

વસિષ્ઠ ઋષિના પત્નીનું નામ અરૂંધતી હતું. તે હંમેશા પતિ સેવા કરી પતિને પ્રસન્ન રાખતી હતા. તેમના સતીત્વના પ્રતાપથી સંકટ મનુષ્યો તેમના ચરણે પડતા એક વખત મહા દુઃકાળ પડ્યો ત્યારે વસિષ્ઠ અને અરૂંધતી અનાજ વગર ઉપવાસો કર્યા કરતા, તેઓ અમાયક વ્રત પાળતા હતા વસિષ્ઠે તેમને વેદ, ન્યાય અધ્યાત્મગ્નાન વિગેરેની કેળવણી આપી મહાભુક્તિમાન બનાવ્યા હતા તે ધરકામમાં કુશળ હતા તે પોતાના સાચા સસરાની સેવા કરતા અન્ય પ્રાણીઓ પ્રતિ દયા રાખતા, પતિ સાથે તીર્થ યાત્રા કરતા.

એમને અન્ન ન મળવાથી ઉપવાસ કરતા જોઈ એક વૃષાદર્શિ નામના રાજાએ આવી તેમને અન્ન અને ધન આપવા માડ્યું, પણ અરૂંધતીએ તે ક્ષેત્રની ના પાડી, રાજાએ તેમની પાસે દૂતો મોકલી ધન અને અનાજ સેવાને ધણા લલચાવ્યા, પણ તે ડગ્યા નહિ. તેથી રાજાએ એક કૃત્યા છિત્પત્ર કરી તે દમ્પતીને મારવા મોકલી તે કૃત્યા પણ તેમને મારી શકી નહિ, તેમણે ક્ષુધા ભોગવી પણ અમાયક વ્રતને ન તોડ્યું, તે સદા પતિ-સેવામાં તન્મય રહેતા તેમને શક્તિ નામનો મહાસમર્થ પુત્ર થયો હતો. તે શક્તિને પરાસર નામના પુત્ર થયા હતા વસિષ્ઠના ઉપર દેવે મળી વિદ્યામિત્રે તેમના સો પુત્રોને મારી નાખ્યા પણ તેથી સતીને ખેદ થયો નહોતો તે શાંત અને ક્ષમાશીલ હતા. તેમનામાં સામર્થ્ય હોવા છતાં પણ વિદ્યામિત્રે શાપ આપ્યો નહોતો. તેમના ઉપર તેમના પતિની ધણી પ્રીતિ હતી. તે હંમેશાં પતિસેવા કરવામાં જ મગ્ન રહેતા હતા. સદા પતિની મરજી પ્રમાણે વર્તતાં. તે ધણી વખતે પતિને સલાહ આપતા, સંકટ વખતે ધીરજ આપતા.

જેમ અહલ્યાને ઇંદ્રે છળ્યા હતા તેમ પૂર્વે જુદા નામની પતિવ્રતા અને વિશ્વયુએ કેવી રીતે છળ્યા હતા તે સાંભળો.

સતી વૃદ્ધા અને જલધર.

પૂર્વે વૃદ્ધા નામની એક પતિવ્રતા સ્ત્રી થઈ ગઈ છે. તે જલધર નામના રાક્ષસની પત્ની હતી જલધર એ સમુદ્રનો પુત્ર હતો તેણે પોતાની પતિવ્રતા સ્ત્રીના પ્રતાપથી દેવતાઓને અનેકવાર હરાવ્યા હતા તે વારવાર દેવો ઉપર બુદ્ધિમંત્ર કરતો. દેવો સમગ્રા બુદ્ધિમંત્ર સહન ન થવાથી વિષ્ણુ પાસે ગયા, અને જલધરથી બચાવવાની પ્રાર્થના કરી વિષ્ણુ બચવાને બળુ છે કે જલધર તેની સ્ત્રીના પતિવ્રતાપણાથી આટલો બળવાન બન્યો છે માટે તેનો ઉનાય મારે કરવો જોઈએ તેમણે દેવને નિર્ભય રહેવા વચન આપ્યું.

જલધરે વિષ્ણુ સાથે યુદ્ધ કર્યું તેમાં જલધર જીત્યો. એક વખત નારદે જલધરને કહ્યું કે “ તારી સ્ત્રી તો ધણી સુદર છે પણ શંકરની પાર્વતી જેવી તો સુદર નહિ જ તારે લાયક તો પાર્વતી છે, આથી તે દેવ શામળ બન્યો અને પાર્વતીનું હરણ કરવાનો વિચાર કરવા લાગ્યો. આ વાત સતી વૃદ્ધાના જાણવામાં આવતા તેને સમજાવ્યો કે — પાર્વતી તો માક્ષાન શક્તિનો અવતાર છે તેમના સતીત્વનો પ્રભાવ આખા વિશ્વમાં પ્રખ્યાત છે તેની સામે કુદાઈ કરવાને કોઈ સમર્થ નથી. જો તમે તેની ઇચ્છા રાખશો તો આપણો વિનાશ થશે સતીનું કહેવું કામધ જલધરે માન્યું. તે શંકરનું રૂપ લઈ એક વખતે સતીને છગા કૈલાસમાં ગયો, તેન જોઈ પાર્વતીએ ઓળખી લીધો, તરત તેમણે હરિહરનું રમરણ કર્યું જેથી દેવ નાસી ગયો, આ પછી દેવો સાથે જલધરે મદા યુદ્ધ કર્યું છતાં તે હાર્યો નહિ તેથી વિષ્ણુએ પોતાની પત્ની લક્ષ્મીજીને તેમના સાથે જલધરનું મૃત્યુ સાથી થાય તે પૂછ્યું. પોતાના બાઈને મરવો એ કોઈ સ્ત્રી સાથે લાગે ? છતાં પતિની ઇચ્છાને માન આપી લક્ષ્મીજી બાઈને ત્યાં ગઈ અને પોતાની બાબત વૃદ્ધા પાસે રહી જલધરનું મૃત્યુ સાથી થાય તે પૂછ્યું, વૃદ્ધાએ કહ્યું કે ‘ જ્યાં સુધી હું પતિવ્રતાપણું પાળું છું ત્યાં મૃત્યુ તે મરવાના નથી. આ સંભળી લક્ષ્મીએ આવી પોતાના પતિને જાણવું મૃત્યુ સાથી નથી થતું તે જણાવ્યું, વિષ્ણુએ વિચાર કર્યો કે હવે જલધરનું જીવન છળ્યા વગર છુટકો નથી તેથી તે સાધુનો વેષ ધારણ કરી જલધરના આગમમાં ગયા, ત્યાં અનેક પ્રકારની મયા કરી વૃદ્ધાને મોહ પમા-

હ્યાં, પછી જલધર તો લક્ષ્મીમાં ગયો હતો ને તો તેનું રૂપ લઈ વૃદ્ધ સાથે રહી તેમાં પતિવ્રતનો જન્મ કર્યો વૃદ્ધ વિષ્ણુની માયાથી જાણ અને તેનું પતિવ્રતપણું નષ્ટ થતાં જનનર મરાયો અને દેવોને નિજ્ય થયો.

વૃદ્ધ નરન એની ગણ કે વિષ્ણુએ મને જાણી નેથી ઘણી જ પસ્તાવા ધાળી. તેમણે નેમને સાપ આપ્યો કે તમે મને જાણી માટે નમને પશુ તમારી સ્ત્રીનો વિયોગ જનાં વનેવન રખડશે, અને પથ્થર રૂપ વનશે. વિષ્ણુએ કહ્યું કે હું પથ્થર બનીશ તો તું કશું થાજ, તાર નામ તુળશી પડશે અને તારું પાન મરતક ચડશે આ પછી મતી વૃદ્ધાએ ચિત્તા મળવાની નેનાં પડી બાળી મૂકી, વિષ્ણુએ પશુ દેવને મારવા માટે મતી સ્ત્રીને શ્રેષ્ઠ મતી માટે કોઈ પશુ સ્ત્રીએ પરપુરનો વિધામ રાખે નહિ તેની જાળમાં ફના નહિ. મતીના સાપથી વિષ્ણુ શાનીંગામ તરીકે બન્યા અને સતી વૃદ્ધ તુળશી થઈ

બહેન ! આ પ્રમાણે મતી સ્ત્રીઓ પશુ અજ્ઞાનથી ફસાય છે માટે આપણે તેના માધુ બૂવથી ભોળાવા નહિ ધણા ઢોળી લોકો માધુનો વેષ લઈ ભોળી સ્ત્રીઓને મંતર જતરની લાલમાં બનાવી કાઢી જાય છે માટે આપણે તો કોઈ પશુ પરાયા પુરુષનો વિશ્વાસ રાખતો નહિ, માત્ર પતિની સેવામાં જ કષ્ટાણુ માનવું જનની કે કેમપણુ પ્રકારની લાલચથી લોભાવું નહિ પૂર્વે દેવયાની નામના સતી થઈ ગયા છે, તેની વાત સંભળો.

સતી દેવયાની અને કૃત્ય તથા યજ્ઞાતી.

દેવયાની એ પૂર્વે થઈ ગએલા દૈત્યોના ગુરુ શુક્રાચાર્યની પુત્રી હતી. આરે દૈત્યો અને દેવોને યુદ્ધ થતું ત્યારે મરેલા દૈત્યોના શુક્રાચાર્ય સજીવની વેલાથી સજીવન કરતા હતા તેથી દેવોએ વિચાર કર્યો કે દેવોના ગુરુ બ્રહ્મરપતિના પુત્ર કૃત્યને શુક્રાચાર્ય પાસે સજીવની વિદ્યા શીખવા મોકલવો કૃત્ય વિદ્યા બચવા શુક્રાચાર્ય પાસે ગયો તે દુરમનના પક્ષનો હોવા છતાં પશુ ક્યાણુ ગુરુએ તેને વિદ્યા શીખવાડવા માટે પોતાની પાસે રાખ્યો. શુક્રાચાર્યને દેવયાની નામની એક પુત્રી હતી તે તેમને ધણી બહારી હતી. કૃત્ય અને દેવયાની ભેગા રમતા તેથી એક બીજાને રનેહ થયો.

દેવોના ગુરુનો પુત્ર કય શુક્રાચાર્ય પાસે મજાની વિદ્યા શીખી જાય એ દૈત્યોને ઠીક ન લાગ્યું, તેથી તેમણે કયને મારી નાખવાનો વિચાર કર્યો એક વખત કય વનમાં યજ્ઞને માટે જાકડા લેવા ગયા હતા ત્યાં દૈત્યોએ તેન મારી નાખી કડકા કરી આમતેમ ફેફા દીધા. રાત્ર જ્યારે તે ઘેર આવ્યો નહિ ત્યારે દેવયાનીએ શુક્ર ચાર્યને કહ્યું કે - 'પિતાજી ! કય આવ્યો નથી, માટે તે આશી ત્યારે હું જમીશ' શુક્રાચાર્યે ખ્યાનમાં જોયું તો કયને મારી નાખેલો જણાયો તેમણે પોતાની સજીવની વિદ્યાથી ના સજીવન કર્યો, જેથી આવી કાજર થયા ફરી દૈત્યોએ તેને મા । નાખ્યો ને ગુરુએ ફરી પાછો જીવનો કર્યો, આથી દૈત્યોએ તેને ત્રીજીવાર મારી નાખી તેના શરીરને બાળી બખ્ખ કરી, અને તે બખ્ખ પોતાના ગુરુને મદીરા સાથે પાષ દીધી

રાત્રે જ્યારે કય ઘેર ન આવ્યો ત્યારે દેવયાનીએ તેના વગર બોજન ન કરવાના હઠ લીધી શુક્રાચાર્યે નને કયું કે 'વારવાર હું તેને જીતી કઈ છું અને દૈત્યો મારી નાખે છે માટે હવે હઠ છોડી દે ?' પણ દેવયાનીએ હઠ ન છોડી જેથી શુક્રાચાર્ય ખ્યાન ધરી જોયું તો તેને બખ્ખ કરી પોતાને પાષ દીધેલો જણાયો. તે હવે શી રીતે જીવતો થાય ? એ તેને જીવનો કઈ છું તો હુંજ પહેલા મરી જઉં છું. એમ ગુરુએ કહ્યું. પણ દેવયાનીએ કહ્યું કે - "એમા શુ ! તમે પહેલા તેને સંજીવની વિદ્યા શીખાવો અને પછી તે બહાર નીકળી તમને જીવતા કરશે."

— સાલગી શુક્રાચાર્યે કયને સજીવની વિદ્યા શીખવાડી અને જીવનો કર્યો, એટલે કય ઋષિનું પેટ ફાડીને બહાર નીકળ્યો, અને ગુરુને સજીવન કર્યો, તે જે શીખવાનું હતું ન શીખ્યો એટલે ગુરુની રજા લઈ ઘેર જવા તૈયાર થયો તે દેવયાનાની રજા લેવા ગયો તો તે શોકમાં વિચાર કરતી જણાઈ તેણે કયને આવેલો જોઈ નોંધુ મયુ પણ કાંઈ મોટી નહિ, તે શરમાઈ એટલે કયે ત્યાં આજવા માડ્યું, તેન જનો જોઈ દેવયાના મ તેનો હાથ પકડી કહ્યું કે - 'હ પ્રિત ! તમે મને તમારી સાથે વધ જાઓ ? તમારા સુખ દુખના ભાગીશ્યુ માાવે.' આ સાંજળી કય સમજ્યો કે તે પોતાની સાથે લગ્ન કરવા માગે છે, પણ તે ગુરુ પુત્રા હારાથી એન તરીકે છે, તેથી કય કહ્યું કે "બડન ! તુ મારા ગુરુની પુત્રા બટલે મારી બંદન

કહેવાય, તારાથી આવું અનટીન ન મોઢાય” આ સાંભળી દેવયાની નિરાશ થઈ, તેણે તેને ધણું ધણું સમજાવ્યો પણ કંઈ એકતો એ થયો નહિ. તે તેના રૂપથી કે ગુણથી બ્રજ ન થયો. છેવટે દેવયાનીએ ગુસ્સે થઈ શાપ આપ્યો કે: “તું મારું અપમાન કરે છે માટે તારો વિદ્યા નિષ્ક્રાંતિ જશે,” કંઈ પોતાને નિરપરાધિ શાપ આપેલો જોઈ કંઈ કે “ભયે મારી વિદ્યા નિષ્ક્રાંતિ જશે પણ હું જોને શીખવાડીશ તેને તો તે આવડશે જ પણ તું મને નહીં શાપ આપે છે માટે હું પણ તને શાપ આપું છું કે તું બ્રાહ્મણ કન્યા હોવા છતાં તને બ્રાહ્મણ પતિ મળશે નહિ” આ પ્રમાણે એક જીમ્નને શાપ દેઈ છુટા પડ્યા દેવયાની નિરાશ થઈ અને કંઈ દેવલોકમાં ગયો.

આવી સ્વરૂપ ગુણવાળી સામા આવેલી કન્યાનો ત્યાગ કરનારા તો કંઈ જોવા કોઈક જ મળે છે. આજે સ્ત્રીઓથી ન લોભાય તેના તો કોઈ વિરત પુરુષો જ છે. દેવયાની ઘણી જ ખિન્ન રહેતી. તેને કંઈનો સંવાસ થતોજ સાનનો. એકવાર દૈત્યોના રાજ વૃષપર્વાની કુવરી શર્મિષ્ઠા સાથે તે નમા રમવા ગઈ ત્યાં સર્વે સખીઓ સાથે સરોવરમાં સ્નાન કરવા લાગ્યા એવામાં શકર પાર્વતીની સ્વારા જતી જોઈ સર્વેએ તરત મહાર નીકળી રત્નો પહેર્યાં. ઉત્તરવજ્રમાં શર્મિષ્ઠાએ દેવયાનીના વસ્ત્ર પહેર્યાં જેથી બંને સખીઓ વચ્ચે તકરાર થઈ તેમાં શર્મિષ્ઠાએ ગુસ્સે થઈ તેને કુવામાં નાખી દીધી અને પોતે નગરમાં ગઈ દેવયાની કુવામાં પડી ખૂબ પાડવા લાગી એ ખુબ સાંભળી ત્યાં મૃગયા રમવા આવેલા યયાતિ રાજ ત્યાં ગયો અને તેને કુવામાંથી બહાર કાઢી.

દેવયાનીએ રાજને પોતાનો હાથ આપ્યો માટે તેની સાથે વરવાની ધ્રુજા ખતાતી, રાજને તેના પિતાની મરજી હતી તો હું તને પરણીશ એન કંઈ. પછી ન ઘેર ગઈ અને શુક્રાચાર્યને વાત કહી. શર્મિષ્ઠા કરેલા અપમાનનો બદલો લેવા કંઈ જેમાં શુક્રાચાર્યે કોઈ ભરાઈ તે નગર છોડવાનો વિચાર કર્યો, તે જાણી દૈત્યોના રાજ વૃષપર્વાએ મારી માગી અને તેમને નગર ન છોડવાનો આગ્રહ કર્યો. શુક્રાચાર્યે દેવયાનીને પ્રસન્ન કરવા કંઈ. દેવયાનીને બહુ વિનવતા તેણે કંઈ કે “જો શર્મિષ્ઠા સો સખીઓ સાથે મારી દાસી થઈને રહે તો મારા પિતા બહી રહે” રાજને

શર્મિષ્ઠાને આ વાત પૂછી તેણે પોતાના અપરાધને લીધે પિતાને આવા મહેલું દુઃખ ટાળવા દાસી થવાનું કહ્યું. અને જ્યારે શુક્રાચાર્યે દેવ-
યાનોને યજ્ઞાતિ રાજ સાથે પરચારી ત્યારે શર્મિષ્ઠા પણ તેની દાસી તરીકે
વેનો સથે ગઈ હતી. અહિં દેવયાનોએ પોતાના પતિની સેવા કરી નેમને
રાજા થયાં. તે પતિની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલતી. આ શર્મિષ્ઠાએ ત્યાં દાસી
થઈને યજ્ઞાતિ તથા દેવયાનોનો સેવા કરી નેની હડીકા આ પ્રમાણે છે.

શર્મિષ્ઠા અને યજ્ઞાતી

દૈત્યોના રાજા વૃષપર્વાનો પુત્રી શર્મિષ્ઠા શાશ્વી અને મગધુ હતી
શુક્રાચાર્યે પોતાના પિતાને ત્યાંથી જન તો પિતાના કુળનો દેવો નાથ કરી
નાખે. તે ન થવા માટે તેણે દેવયાનોનું દાસીપણ સ્વિકારી વિના ના સકળને
ટાળ્યું. થયાંનિ રાજા સાથે જીવન થવા પછી દેવયાની સાસરે રહેવા લાગી
શર્મિષ્ઠા પણ તેની દાસી તરીકે ત્યાં રહી રાજાએ તે બંનેના મહેલ જુદા
જુદા બનાવી આપ્યા હતા. પોતાના પતિને ન મળવાની પણ શર્મિષ્ઠાને
દેવયાનીએ તાડીદ આપી હતી.

દેવયાની પોતાના પાંત સાથે રાજ્ય વૈભવના મુખ્ય ભોગની આન
જામવા લાગી ત્યારે શર્મિષ્ઠાને પતિપત્નીના મુખ્ય જોડું કુચારા રહેવાય
દુઃખ થતું. એક વખત તે બાગમાં ફગતી ફગતી એક માવન ગાતી હતી
તે વખતે યજ્ઞાતી રાજા પણ ફરનો ફરનો ત્યાં ગયો. વસનઝડતુ આલેખ
હતી. સુર વન પક્ષીઓ લેનામડપમાં મંદુરાના ન કરી રચાં હતા શર્મિષ્ઠા
રૂપવતી હતી અત્યારે તે માવનના પુરમહારમા હતી તેના મુખ ઉપ
સૌંદર્ય જાગ્રા બિડ્યું હતું, તે પોતાની જુવાની વડી જવા છતાં પણ કુવાન
રહી દુઃખ વેડાના વિચારમાં ગરક થઈ ગઈ, તેમાં રાજાની દૃષ્ટિ નેન
ઉપર પડી તેનું રૂપ જોઈ તેને મોહ ઉત્પન્ન થયો. અને તેને પાછળ
આવી પકડીને પોતાની કામવામનાને નૃત્ત કરવા વિનવવા લાગ્યો. આ જો
શર્મિષ્ઠા શરમાઈ ગઈ. તેણે કહ્યું “હે રાજા !” આ શું ! આના ખમો
હમણા રાણી દેવયાની આગશે તો મારી અને તમારી શી વહે થશે ?
વળી શુક્રાચાર્યને કહેશે તો ફરનો થશે આપણે વચનથી એ બીજાને

અડકવા બધામાં છીએ તે વચનને કેમ તોડો છો ? આમ છતાં પણ રાજાએ તેને ન છોડી અને મહેલમાં લઈ ગયો.

આ પછી શર્મિષ્ઠા સાથે રાજાએ દેવયાનીથી છત્રી મંત્રી બાંધી તેથી તેને પુત્રો થયા, તેની દેવયાનીથી ખમર પડી જેથી પોતાને પીથેર રીસા-છને ચાલી ગઈ. રાજા તેને મનાવા શુક્રાચાર્ય પાસે ગયો. ત્યારે શુક્રાચાર્યે તેને 'વૃદ્ધ થઈ જ' એવો જાપ આપ્યો, તેથી તે રાજા વૃદ્ધ થયો, પણ તે બીજાની જીવાની લાકડાં શેકે એવો તેમણે અનુગ્રહ કર્યો ધેર આવી તેણે દેવયાનીના પુત્રો પાસે પોતાનું ઘરડપણ આપી જીવાની લેવાની માગણી કરી, પણ તેમણે ના પાડી. છેવટે શર્મિષ્ઠાના પુત્ર પુરુષે પોતાની જીવાની પોતાના બાપને આપી હતી જેથી આ પુરુષે રાજાગાદી મળી અને તેના વંશમાં જ કૌરવ પાડવો ઉત્પન્ન થયા હતા.

આ પ્રમાણે થયાતી રાજાની દેવયાનીએ અને શર્મિષ્ઠાએ સેવા કરી. તે પોતાના પતિને રાજી રાખવા યત્ન કરતાં, શર્મિષ્ઠાએ પોતાના સ્નેહ-વડે પોતાના પતિને જીતી લીધો અને તેમની પ્રીત મપાડન કરી.

આવી રીતે તેમણે પતિસેવા કરી. તેમ મૈત્રેયી નામની એક મતી થઈ ગઈ છે. જેણે પોતાના પતિના ધનવૈભવ કરતા પોતાના પતિની સેવા કરવામાં જ પોતાનું સુખ માન્યું છે તેની વાત સાંભળો.

મૈત્રેયી યાગવલ્કય.

પૂર્વે યાગવલ્કય નામના એક મહા સમર્થ ઋષિ થઈ ગયા હતા. તેમની ક્ષીનુ નામ મૈત્રેયી હતું. યાગવલ્કયને બે સ્ત્રી હતી એક મૈત્રેયી અને કાત્યાયની, મૈત્રેયી પોતાના શોક સાથે પોતાની સગી બહેન જેવા દેવથી વર્તતી. બનેલા સારી પ્રીતિ હતી, એક વખતે યાગવલ્કયે પોતાની બે સ્ત્રીઓને કહ્યું કે : " હું વૃદ્ધ થયો છું માટે તમે અહીં રહો અને હું બનમા જઈ તપ કરું એવી મારી કન્યા છે મારી સપત્તિ હું તમને સરખે હીરસે આપુ તે લાકડાં સુખ ભોગવો, " આ સાંભળી કાત્યાયની તો કાંઈ બોલ્યા નહિ પણ મૈત્રેયી બોલ્યા : " હે પ્રભો ! આ ધનથી શું મને મોક્ષ

મળવાનો છે ? ” આથી યાત્રવદ્ભયે કહ્યું કે—ધનથી તમારું જીવન ધન-
વાનોના જીવન જેવું બનશે, કાંઈ અમર નહિ થવાય ? ” તેથી મૈત્રેયીએ
કહ્યું કે : “ તો મારે તે ધન શું કામનું ? મને તો મોક્ષ મળે એવા બ્રહ્મ-
જ્ઞાનનો ઉપદેશ આપો. ” આથી યાત્રવદ્ભયે કહ્યું કે “ હું મૈત્રેયી ! તમે
મને પ્રિય છો. કાંઈ સ્ત્રી સ્વામીની ઇચ્છાનુસાર તેને પ્રિય થવાની ઇચ્છા
રાખતી નથી, પરંતુ આત્માની કામનાના અનુરૂપ પતિને પ્રોતિપાત્ર થાય
છે. સ્ત્રી પોતાની ઇચ્છા પૂર્ણ થવાથી સતુષ્ટ થાય છે. પત્ની પતિને ન
ગળે તો સ્વામીયા છુટી પડે છે પુત્રો પિતાને બિવિખ્યમા સુખ આપે માટે
જ પિતાને પ્રિય લાગે છે. જે પુત્ર પિતાના કલ્યાણમાં ન રહે તે કદી પણ
પિતાને પ્રિય થતો નથી, સર્વ કાંઈ સ્વાર્થને માટે એક બીજાને બહાણ
લાગે છે આત્મા સિવાય બીજા કંઈ પણ માણસને પ્રિય નથી, પુત્ર, સ્ત્રી
વિગેરે સર્વ આત્માના સ્વાર્થને લીધે બહાણ લાગે છે. ” આમ મહા યાત્ર-
વદ્ભયે બ્રહ્મજ્ઞાનનો ઉપદેશ આપી પોતાની સાથે તેડી ગયા હતા.

પતિવ્રતપણુ ગાંધારીએ તેમજ તારામતીએ કેવી રીતે પાળ્યું તે હવે
કહું છું તે સાંભળો

ગાંધારી અને ધૃતરાષ્ટ્ર.

ગાંધારી એ વૃતરાષ્ટ્રરાજની પત્ની હતી, તે માયાળુ અને પતિસેવામાં
એકો હતો. પોતાના પતિ ધૃતરાષ્ટ્ર આધળા હોવા માં ન પણ જન્મારા સુધી
આખે પાટા બાંધીને રહ્યા હતા, પોતાના પતિ અધ હોવા જત પણ તે ના
હિપર તેને કદી અભાવ કે અપ્રીતિ ઉત્પન્ન થયા નહોતાં. તે પતિવ્રતપણું
બરોબર પાળતાં હતાં આકર નોકરો અને સૌ પુત્રો હોવા છતાં પણ
પોતાના પતિની આજ્ઞા પોને પાળના તેમનો સેવા કરીમાં આનંદ માનત.

તે કાર્યકુશળ હતા, ધણીવાર તે પોતાના પતિને રાજ્ય કારભારમાં
પણ સલાહ આપતા. પાંડવો અને દ્રૌપદોના યુદ્ધ વખતે તેમણે પોતાના
પતિને અને પુત્રને કુટુંબ બંધન ન કરવા, અધમે ન ચાલવા અને ધર્મથી
વર્તવા સલાહ આપી હતી. યુગાર રમીને રાજ લાઇ તેવું એ પાત્ર છે,

માટે ન કરવા તેમણે વારંવાર ઉપદેશ આપ્યો હતો. તેમણે કહ્યું ન માનવાથી કૌરવોએ પાકવો માથે યુદ્ધ કર્યું અને પોતાનો વિનાશ કર્યો. પુત્રો લડાઈમાં મરાયા છતાં પણ તેણે ટ્રૌપદી પાસે જઈને પોતાના પુત્રોએ દીધેલા દુઃખ માટે ક્ષમા માગી હતી.

આ સ્ત્રી પતિવ્રતપણ ઉત્તમ પ્રકારે પાળી જીવ્યા ત્યાં મુધી પતિ સેવામાં જ ચિત્ત રાખ્યું હતું.

આવી જ રીતે તારામતી નામના એક સતી થઈ ગયા છે તેમણે પણ પતિની આજ્ઞા માની પતિના વચન ખાતર સર્વસ્વને આપી દીધું હતું.

સતી તારામતી અને સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્ર.

ઘણા વર્ષ પૂર્વે અયાખ્યામાં હરિશ્ચંદ્ર કરીને મદા મત્યવાદી રાજા થઈ ગયા હતા. તેમના પત્નીનું નામ તારામતી હતું તે પતિવ્રતા હતા. જાને પતિ પત્ની સત્યવાદી હતા હમેશા મત્યનું પાલન કરતા તેમના સત્યના દેવો પણ વખાણ કરતા. તારામતી દાન આપવામાં પણ પ્રખ્યાત હતા. એક વખતે તેમના સત્યની પરીક્ષા કરવાને વિશ્વામિત્ર ઋષિ તેમની પાસે આયા, અને તેમણે તેમની પાસે દાનમાં સર્વસ્વ માગી લીધું. હરિશ્ચંદ્ર દુનિશ્વરી અને મત્યવાદી હતા તેથી તેમણે જે માગ્યું તે આપી દીધું અને રાજપાટ રૂપિને સોંપી પહેર્યું છુગડે તે રાજા રાણી નગર બહાર નીકળ્યા.

વિશ્વામિત્રને આથી સંતોષ ન થયો અને પાછળ જઈ દાન પાછળ દક્ષિણા માગી, રાજાની પાસે લો હવે કાંઈ રહ્યું ન હતું તેથી તેમણે સત્યને ખાતર પોતે વેચાઈને પણ ઋષિને દક્ષિણા આપવાનું ધાર્યું. તેમણે ઋષિને કાશીમાં આવવાનું કહ્યું, અને પોતે કાશી ગયા. ત્યાં પોતાની આ તારામતીને દાસી તરીકે એક બ્રાહ્મણને ત્યાં વેચી, અને આવેલી રકમ મુનિને દક્ષિણામાં આપી. આટલી દક્ષિણાથી મુનિ સંતુષ્ટ ન થયા અને વધારે માગી તેથી રાજા પોતે એક અંગળને ત્યાં વેચાયા અને આવેલી રકમ મુનિને દાન કરી સંતોષ્યા.

દાન લઈ મુનિ ચાલ્યા ગયા, અને હરિશ્ચંદ્ર ચડાળને ત્યાં અને સતી તારામતી બ્રાહ્મણને ત્યાં ગયા. તે બંને છુટા પડતા બહુ દિલ્લથીર થયા. તારામતીએ પોતાના પતિને પ્રજ્ઞામ કરી કહ્યું કે “ સત્ય વચનને પાળવા જેના બીજો ધર્મ નથી. હે પ્રભો ! મેં જો સતીપણું પાળ્યું હોય, દાન આપ્યું હોય તો તેના પ્રતાપથી ફરી આપ મારા પતિ બને. ”

“ છુટા પડતા રાજાની આખમા આસુ આવી ગયા. હે પ્રયે ! મને પરણીને તમે સુખ ભોગવવાને નહલે દાસીપણું ભોગવવા તૈયાર થયા. તમારા વચર હવે મને પુરાણની કથા કોણ સંભળાવશે ? મને રાજ્ય જવાથી જે દુઃખ થતું નથી તે દુઃખ તમારા ત્યાગ કરવાથી થાય છે. ” આ પછી બ્રાહ્મણ તારામતી અને તેના પુત્રને લઈ ચાલ્યો ગયો અને હરિશ્ચંદ્ર ચડાળને ત્યાં ગયા.

તારામતી રાણી કે જે રાજ્યવૈભવમાં ઉછરી હતી. તડકાનું મોં જોવાનું પણ કોઈ વખત પામી ન હતી. હજારો દામીઓ જેની હેનાતમાં હતા તે અત્યારે સત્યની ખાતર, પોતાના પતિના વચનના ટેકની ખાતર બ્રાહ્મણને ત્યાં દાસીપણું કરવા લાગી રાજ્યપ્રમુખ ભોગવનાર રાજા ચડાળને ત્યાં રમજાનમાં શ્રમ ઉપરના કપડા અને કર લેવાને માટે મુકાયો. બંને સત્યવાદી હતા તેથી પોતાનું કામ બરાબર પ્રમાણિકપણે કરતાં. એક બીજાને મળવા પણ કામ મુકીને જતા નહિ.

બહુ કાળ થયો તેવામાં બ્રાહ્મણને ત્યાં તારામતીનો પુત્ર રાહી-દાસ બાગમાં પુલ લેવા ગયો હતો ત્યાં તેને નાગ કરડવાથી મરો ગયો. તે જાણી દુઃખમાં આવી પડેલા પુત્ર વત્સલ માતા તારામતીના દુઃખને પાર રહ્યો નહિ, દાસીપણું ભોગવતાં બ્રાહ્મણીના હુંકારા ટુકારા સંહન કરવા છતાં પણ તારામતી માત્ર પોતાના પુત્રનું મુખ જોઈ દિવસ કાઢી હતી. પુત્રના મરણની વાત સાંભળી તેના હોશકાશ ઉડી ગયા નિરાશ થઈને રહવા લાગ્યા. તે પુત્રને અગ્નિદાહ કરવા રમજાનમાં લઈ ગયાં. ત્યાં જઈ તેમણે પેઠે પેઠે રડવા માડ્યું. તે સાંભળી રમજાનની રક્ષા કરનાર ચંદ્ર-બાને ત્યાં રહેલા હરિશ્ચંદ્રે કહ્યું કે “ અરે કાણ છે ? અહિં મારા રોકેનો કર આખા વચર કોણ બાળવા આવ્યું છે ? પહેલો કર આપ પછી શબને બાળ ? ”

આ સાંભળી તારામતી બોલી કે: 'અરે! મારી પાસે કાંઈ પણ નથી. હું શું આપું? મારા પુત્રની દયા લાવીને જગવા લા. અરે દૈવ! મહા સામર્થ્યવાન રાજા હરિશ્ચંદ્ર રાજાની આ દશા! પુત્રને જાગવાને માટે કર આપવાને પણ કાંઈ ન મળે.' "

ધણે વખત થવાથી તેમજ અધારી ગત હોવાથી રાજાએ રાણીને ઓળખી નહોતી પણ તેણે પોતાનું નામ સાંભળ્યું તેથી મમત્ત્વે કે.— આ તો મારી રાણી અને આ મરેલો પુત્ર તે મારો રોકિલસ! આ જાણતા જ તે શોક વશ થઈ મૂર્ચ્છા ખાધને પડ્યો. થોડીવારે જાગ્યું થયે અને દુઃખથી ખિન્ન થઈ જીને તથા પુત્રને જોઈ રડવા લાગ્યો. તેણે સતીને કહ્યું કે "તું જે તાન પતિનું નામ દે છે તેજ હું નિર્ભાગી, વજ્ર હૃદયનો હરિશ્ચંદ્ર છું. કયા એક વખતનો હું ગમ્મ અને કયા એક આજે ચડાળની નોકરી કરનારો હું ગુનામ 'વડાલી' છું અને પ્રાણુથી પણ અધિક વડાલી છે. પુત્ર પણ મને મારા પ્રાણુથી વધુ પ્રિય છે, છતાં મારાથી મારા શેઠને કર લીધા મિત્રાય નેને જાગવા દેવાય નહિ, જે માણસ પોતાને માટે કે પોતાના સગા સ્નેહીઓને માટે પોતાના શેઠનું અહિન કરે છે તે અધમ ગણાય છે, માટે તું જીન કાંઈ પામેથી માગીને પણ મને કર આપ કે જેથી મારો ધર્મ જાળ નાહ."

આ સાંભળી તારામતી સ્મશાનનો કર લેવા પછી નગરમાં ગઈ જતાં રસ્તામાં એમ મુએલા જાળકને પડેલું જોઈ દયાથી તે કાણુ છે તે જોવા ગઈ, તેવામાં પાછળથી રાજાના સિપાઈઓ તેણે જ જાળકને મારી નાખ્યો. છે એમ માની તેનો શિરચ્છેદ કરવાનો હુકમ કર્યો, રાણીને સ્મશાનમાં લઈ ગયા, અને ચડાળે પોતાના નોકર હરિશ્ચંદ્રને તેને મારી નાખવાનો હુકમ આપ્યો, શેઠની આજ્ઞાનું પાલન કરવા તેણે તારામતીને મારવા માટે તથાવાર ઉગામી આ જોઈ સતી તારામતીએ કહ્યું કે: "હે રાજા! ખુશીથી તરવાર મારા ગળામાં મારી તમારા ધર્મને પાળી મારો ઉદ્ધાર કરો. તમારાથી અસત્ય ન બને. રાજા તરીકે પ્રજાનું પાલન કરવું, બ્રાહ્મણને સંતોષવા, વિવેકે ધર્મો તમે બરાબર પાળ્યા છે તો વખતે શેઠની આજ્ઞાનું પાલન કરવા રૂપ સેવકધર્મને પણ પાળી બતાવો. મારાં સત્યકર્મ અને પતિવ્રતા ધર્મના પ્રતાપથી જન્મતાંરે પણ આપની કાસી થઈ એવી ઇચ્છા છે."

આ સાક્ષી રાજ્યે કહ્યું કે “ હે પ્રિયે ! નિષ્કપટપણે મારા સ્વામીની આજ્ઞા પાળી એ મારો ધર્મ છે. તેડી આપણે મન થોડા જ વખતમા સ્વર્ગમા એકઠાં થઈશું હવે આપણા વિયોગને આ તરવાર વડે વખન સહન કરવાની નથી ” આમ કહી જેડી તરવાર ઉગામી ત્રા કડવા જાય છે કે તરત જ વિશ્વામિત્ર સાથે દેવાએ આવી તેડો હાથ પકડી લીધો અને કહ્યું કે હે રાજ ! પ્રાણુ જતા પણુ ને તારા ધર્મને છોડ્યો નથી માટે તને ધન્ય છે પતિવ્રતા મહાગણી તારામની ! તમે ધર્મ સત્ય અને પતિવ્રતાથી ડગ્યા નથી તમાગ મત્યને જોઇ અમે પ્રમજ થયા ત્રીએ અમે તમારી પરીક્ષા કરવા જતા તમાગ મત્યથી જીતાયા છીએ તમારો કુંવર જીવતો થાય અને તમને ફરી તમારૂં રાજ્ય મળો ખીજુ જે ઈચ્છા હોય તે માગો ”

વિશ્વામિત્ર અને દેવેના વરદાનથી રોહિત જીવતો થયો તેમણે તેમના ચરણમા પ્રણામ કર્યા મતી તારામનીના પ્રતિવ્રતપણથી, હર્ગિશ્વરના સત્યથી અને રોહિતના માઆપ પ્રત્યેના ધર્મથી દેવો પ્રમજ થયા અને કહ્યું કે “ ધર્માચરણ વગર મનુષ્યોનું, કલ્યાણ થતું નથી માટે મનુષ્યોએ ક્રોધ પણુ રીતે ધર્મને પાળવો જોઈએ પછી દેવો અતર્ધ્યાન થઇ ગયા અને રાજ તથા રાણીએ અયોધ્યા જઇ રાજ્ય મેળવ્યું. મતી તારામની પોતાના પતિનું વચન જગ ન થાય ને માટે દાસી તરીકે વેચાઇ સકટ જોગવ્યું છતાં પણુ પોતાનો પતિવ્રતપણનો જગ ન કર્યો અને છેવટ સુધી તેમણે પતિ ભક્તિ કાયમ રાખી સત્ય અને ધર્મને પાળી દુઃખ સહન કર્યા તો અતે રાજ સુખ મળ્યું, દેવેના દર્શન થયા અને આનંદમાં રહેવા લાગ્યા સતી સ્ત્રીએ તારામતીની માફક પોતાના પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરવું જોઈએ જે સ્ત્રી પોતાના પતિની આજ્ઞા પાળે છે. પતિના સુખને માટે, તેના વચનને માટે પોતે સર્ગસ્વને અર્પણ કરે છે, દુખનો પણુ વિચાર કરતી નથી તે પતિવ્રત સ્ત્રી સમજવી

પતિવ્રતપણુ પાળવાની ઈચ્છા રાખનારી સ્ત્રીએ તારામતીના અરિતનું મનન કરવું જોઈએ. પોતાનું મન વશ રાખવું. પતિ ઉપરજ અત્યંત સ્નેહ રાખવો પતિની સેવા કરવામાં જ ચિત્ત રાખવું. પોતાના પતિની ઈચ્છા

તરત જાણી જઈ તે પ્રમાણે વતવું. તેમને પ્રસન્ન રાખવા યત્ન કરવો ધરમા સ્વચ્છતા રાખવી. ખુણે ખોચરે પણ પુત્રે એકઠો થવા દેવો નહિ. પતિની પ્રસન્નતા માટે તેમને ખેસવા હિંસાની જગ્યા સ્વચ્છ અને સુખ રાખવી. પતિની આજ્ઞા લીધા વગર કંઈ કામ કરવું નહિ. ગમે ત્યાં જવું આવવું નહિ. પોતાના પતિની પ્રીતિ સંપાદન કરવા માટે જે રીતે તે રાજી રહે તેમ વર્તવું. ધરના સાસુ સમગ્રને પોતાના માયાપ તુલ્ય મમજી મવા કરીને પ્રસન્ન રાખવા નજીક ઉપર પણ સ્નેહ રાખવો કામ કરવામાં તાદ રાખવો નહિ. ધરનાં માણસો ગુસ્સે થાય તેવી રીતે વતવું નહિ. પોતાના પ્રાણ કરતા પણ શિયળને વધુ કિંમતી ગણી સાચાવું. પતિની સ્થિતિ અનુસાર પોતાને અન્ન વસ્ત્ર વિગેરે જેવું મળે તેમાજ નંતા અને આનંદ માનવો.

પતિવ્રતા સ્ત્રીએ તો હમેશાં પતિ ગમે તેવો હોય પોતાને માગતો હોય, ગુસ્સે થતો હોય છતાં પણ અન્ય પુરુષમા પ્રાંતિ આધરી નહિ. કોઈ પણ વસ્તુનો લોભ રાખવો નહિ. કસાય પ્રજા ન થાય તો તેથી પણ દુઃખી ન થવું. ઇશ્વરની તેમ છત્તા હશે એમ માની ન તોષ માનવો. પણ પ્રજા થાય તે માટે ભુવા જતીના હાથમાં મપડાવું નહિ. અન્ય કપડી પુરુષોની સાથે પ્રજા થવાની આશાએ પ્રાંતિ માધવાથી ધર્યાં દુઃખ પડે છે અને જગતમા શીટકાર થાય છે, અને રરનોઠમા ન કના પડે છે. સતીએ તો પોતાને પ્રાપ્ત સ્થિતિમાં આનંદ માનવો.

સતી સ્ત્રીએ વિપત્તિમા પણ ધૈર્ય રાખવું તે દુઃખ ટાળવા અન્યના ધનની છત્તા રાખવી નહિ. પારકે ઘેર જવું નહિ. જે ધરમા સ્ત્રી ન હોય તેવા એકલા રહેતા પુરુષને ત્યાં તો તે ગમે તેવો સંગો હોય છતાં પણ જવું નહિ. સહવારમાં ચાર વાગે હિંસુ. ધરને સ્વચ્છ રાખવું. ધરના કપડાં, વાસણ વિગેરે તમામ સામાન સાફસુદ્ધ રાખી નિયમમર જોડવા. ધરમાં ગમે તે વસ્તુ ગમે ત્યાં પડી ન રહે તેની કાગજી રાખવી ગમે તેવું સુંદર ધર હોય છતાં પણ લીંપીધુપીને સ્વચ્છ રાખવું. ધરની સ્વચ્છતા જોઈને તે ધરની સ્ત્રીની સુધઃપણાની પરીક્ષા થઈ શકે છે.

પતિ શી રીતે રાજી રહે તેવાજ વિચાર કર્યા કરવા. પતિને માટે

સ્વાર્થ સેાઈ બનાવી જમાડયા પછી જમવું અનાજ વીણીને સ્વચ્છ રાખવું. તેમાં જીવજતુ ન હોય, કાકરા ન હોય તેની ઢાગજી રાખી. રમોડુ સ્વચ્છ રાખવું ઉપર ધુમાડીથી આવું ન ચોડી રહ્યા હોય તેની ઢાગજી રાખવી, કારણ ધણીવાર તે માવામાં જતુઓ બરાબ રહે છે અને રાધેલી વસ્તુમાં પડે છે તો રોગ થાય છે રસોઈ કરતી વખતે કેંઈ ચીજ ઉઘાડી રાખવી નહિ. તામણો સ્વચ્છ રાખવું તામળીના તામણો સ્વચ્છ રાખવા. દરરોજ પાણી ગળીને ચાપરવું. માટીઓ પણ ખરોખર હાથમાં રોજની રોજ વીજળીને પાણી ભરવું પાણી ગળવાનું ગળાચું ધોઈને સ્વચ્છ રાખવું ખપોર જમી પરવારી જે કોઈ સીરવાનું હોય તો ખીવવું, ખીચું ધરકામ કરવું, ધરકામથી પરવાર્યા પછી જ્ઞાન મળે તે માટે કંઈ ચાચવા લખવાનો અભ્યાસ પાડવો.

પતિને કોઈ વખતે કંઈ શોડ થાય તો પતિવ્રતા બીએ પોતાના હાસ્યવિનોદથી તે શમાવી દેવા પોતાના માસુ નથુદ વગર મહાર એકલા જવું નહિ પતિને દુખમાં પણ આનંદ આપવો તેમનું મન રાજી રહે તેવા આનંદી અને મધુર વચનો કહેવા અન્ય પુરુષ સાથે નજર નજર મેળવી વાત કરવી નહિ. શરમ રાખવી, ઉંચે સ્વરે બોલવું નહિ, કોષ કરવો નહિ કદી પણ પોતાના પાંત ઉપર ગુસ્સે થવું નહિ રોડ ચલાવવી નહિ. તેમનું મન દુઝાય તેમ વર્તવું નહિ પતિ મહારથી કમાઈ લાવે અને ધરમાં તેનું રક્ષણ કરવું, સાચવવું અને વ્યવસ્થા કરવી એ પત્નીનો ધમ છે. કોઈ લપટ પુરુષ કુદ્ધુદ્ધિ કરી પતિવ્રતાના સામુ જીએ, તેને રાજી કરવા ધનવૈભવની લાલચ આપે, છતાં પણ સતી સ્ત્રી મતી બગાડતી નથી પતિ નિધન, રોગવાળો કે વૃદ્ધ હોય છતાં પણ તેના ઉપર અપ્રીતિ કરતી નથી. પરપુરુષની સાથે સ્નેહ રાખવાની વૃત્તિ થતી નથી પોતાનો પતી ગમે તેવો હોય છતાં પણ તેને દેવતુલ્ય ગણી પૂજે છે, તેનામાજ સ્નેહ રાખે છે.

દુર્ગુણી મનુષ્યો ગમે તેવી રીતે વીનવે, ધનાદિનો લોભ ખતાવે, છતાં તે ચળતી નથી. પરપુરુષના ધનને પથ્થર તુલ્ય માને છે. મેળામાં વધુ માણસોની ભીડમાં જતી નથી. પરપુરુષનો પોતાના શરીરને સ્પર્શ થઈ જાય તેવી રીતે કંઈ જતી આવતી નથી. શરીર આરપાર જણાય તેવું પાતળું

વસ્ત્ર પહેરતી નથી ગાઠે સાલ્સો પહેરી ફરતી નથી, કાચળીને હમેશાં પહેરી રાખે છે માથુ ઉઘાડું થઈ જાય, પાલવનો છેડો ખસી જાય, પમની પાની દેખાય, પેટ જણાય તેવી રીતે બેઠકારીપણે વસ્ત્ર પહેતી નથી કપડા પડ્યાં વચર સ્નાન કરતી નથી તીરી નજરે ચાલે છે વસ્ત્રાલોકારો કરતાં સદગુણોને ધારણ કરવા માટે તે વધુ પ્રીતિવાળી હોય છે. કોઈની માથે કલેશ કરતી નથી કોઈની નિદા કરતી નથી, કાંઈના દોષ બોધ કુથલી કરતી નથી, પતિનુ અપમાન ચાચ ને સહન કરી શક્તી નથી. પીયેરમાં બહુ દિવસ રહેતી નથી હમેશા પતિ સાથે જ રહેવામાં તેને આનંદ જણાય છે હનકી આંચોની સોપત કરતો નથી પોતાનાથી વૃદ્ધ અને સતી સ્ત્રીઓની જ સોપત કરે છે સુખ કે દુઃખમાં ધીરજ રાખી રહે છે.

પતિવ્રતા સ્ત્રી પતિની જેવી સ્થિતિ હોય તેમાંજ રહેવામાં આનંદ માને છે સારા કપડા કે ઘરેણાની દગ્ગાર કરતી નથી પતિને તેના હક કરી સત્તાવતી નથી. પતિ જે આપે તેમાંજ મતોલ માને છે સતીપણુ પાળવુ એ તરવારની ધાર ઉપર ચાલવા જેવું છે આ જગતમાં અનેક કુદ્દા સ્ત્રીઓ અને લપટી પુરુષોની લાલચોમાં ન ફમાવુ, એ મતિપણુને જ સર્વ કરતાં કિમતી મણીને પાલન કરવું એ વણુ દુર્ધટ છે જે સ્ત્રી મન, વચન અને ક્રમંથી પતિની સેવા કરે છે પતિનાજ સુખે સુખી અને દુઃખે દુઃખી રહે છે, પતિના જ સ્નેહને મેળવવાને મથ્યા કરે છે, જેને સવ કરતા પોતાનુ શીયળ અને પતિનો સ્નેહ બહાલો છે તેજ જો સતી-પણુ પાળી શકે છે, સ્ત્રીએ જે બરાબર પાતસેવા શુદ્ધ હૃદયથી કરી હોય છે તો તેનું એક પણ વાક્ય મિથ્યા જવું નથી, તેના ઉપર ઇશ્વર પ્રસન્ન રહે છે અને આ જગતમાં દેરી જેટલું સામર્થ્ય ધરાવે છે.

સતી સ્ત્રી પોતાના સ્નેહથી પતિને જીતી લે છે પતિ જે દુરાચારી હોય છે તો તેને નખાતી સુધાર

મહાશ્વેતા-પુંડરીક.

મહાશ્વેતા એ પૂર્વે થઇ ગયેલા હસ મુનિની પુત્રી હતી તેમની માતાનું નામ ગૌરી હતું તે માઆપની સાથે હેમકૂટ પર્વત ઉપર લાડમાં ઉછર્યા હતા, તેમને તેમની માએ વ્યવહાર, નીતિ અને ધર્મનું જ્ઞાન આપી કળવ્યા હતાં. એક વખતે વસત ઋતુમાં મહાશ્વેતા સખીઓ સાથે હિમાલય પર્વતની તળેટીમાં આવેલા અચ્છોદ સરોવરમાં સ્નાન કરવા ગઇ હતી તે વખતે વસતઋતુ ખીલી રહી હતી વનની શોભા જોતી મહાશ્વેતા આમતેમ ફરતી હતી તેવામાં ત્યાં એ મુનિકુમારને જોયા તેમાંના એકના કાનમાં ઘાસેલો પુષ્પમંજરીની સુગંધીથી ચારે બાજુ સુવાસ પ્રસરી રહ્યો હતો. મહાશ્વેતા મુનિકુમારના સૌંદર્ય ઉપર મોહ પામી, મુનિકુમાર પણ તેને જોઇ મોહ પામ્યો મહાશ્વેતાએ તે મુનિકુમારના મિત્રને પુછ્યું કે — “આ કોણ છે ? તેના કાનમાં જે પુષ્પ મંજરીઓ છે તે કયા વૃક્ષની છે ? તેણે કહ્યું કે “તેનું નામ પુંડરીક છે, તેના કાનની મંજરીઓ પારીખતક વૃક્ષની છે અને તે નદનવનમાંથી દેવતાએ અર્પણ કરી છે ” આ વાત સાંભળી પુંડરીકે આવી કહ્યું કે: “તમારે એ મંજરીઓ જોઇતી હોય તો હ્યો તમે પહેરો, ” આમ કહી તેણે પુષ્પમંજરીઓ પોતાના કાનમાંથી કાઢી મહાશ્વેતાને પહેરાવી.

આ વખતે બનેલા મનમાં કામ હિતપન્ન થયો. પુંડરીકે માળા આપવા જતાં હાથ કપ્યો અને માળા નીચે પડી ગઇ, તે કાંઈ મહાશ્વેતાએ કંઠમાં પહેરી લીધી પછી કુમારને પ્રણામ કરી પોતાની સખીઓ સાથે ત્યાંથી ચાલી ગઇ તે અચ્છોદ સરોવરમાં સ્નાન કરી માતા સાથે હેમકૂટ ઉપર ગઇ, પણ તેનું મન તો પુંડરીકમાં જ રહ્યું.

પાછળથી એક સખીએ આવી એક પત્રીકા આપી. તે પુંડરીકની લખેલી હતી તે વાંચી વધુ વિચ્છળ થવા લાગી. તે દાસી સાથે તે મુનિકુમાર વિષે વાત કરતી હતી ત્યાં પુંડરીકનો મિત્ર હર્ષિજીવ ત્યાં આવ્યો આ કહ્યું કે. “તમારા સમાગમ વગર મારા મિત્ર પુંડરીકનો ગ્રાણુ જવા બેઠો છે.” આ વાત સાંભળી તેની માતા પાછળથી

આવતી જણાઇ અને તેથી કપિજનના મંત્રાદિનો પાર રહ્યો નહિ કાપજન ત્યાંથી ધીમે રહીને ચાલ્યો ગયો. પછી મહાશ્વેતા પોતાની સખી તરનિકાને લઇ પુંડરીક પાસે જવા નીકળી.

પુંડરિક મહાશ્વેતાને જોઇ ત્યારથી તેને મેળવવાને માટે તેનું મન તલપી રહ્યું હતું તેને મહાશ્વેતા વગર ચેન પડ્યું નહિ તે કામથી વિવશ થઇ ગયો. આખરે તે મહાશ્વેતાના વિયોગથી તરફડી મગ્ન પામ્યો. તેના મરણથી તેનો મિત્ર કપિજન છાતીપાટ રડવા લાગ્યો. મહાશ્વેતા બાન-દથી તેને મળવા આવતી હતી પણ તેને મરેલો જોઇ દુઃખ પામી, તેણે પણ શોકથી રડવા માડ્યું. પોતે મનથી માનેલા પતિ સાથે જળી મરવા તૈયાર થઈ પણ આકાશચાણી થઈ કે ‘‘તું પ્રાણુ ત્યાગ કરીશ નહિ તને તારા પતિનો સમાગમ થશે’’ કપિજન મિત્રના શોકથી રૂબી ગયો અને તેના પ્રાણને છોડવા આકાશમાં જવા લાગ્યો. મહાશ્વેતાએ ત્યાં આખી રાત રડી રડીને કાઠી

બીજા દિવસે સરોવરમાં સ્નાન કરી મુનિકુમારના કમન્ડલ વડકલ અને માળા પહેરી. સફેદ વસ્ત્રો ધારણ કરી ત્યાં જ આવેલી એક ગુફામાં રહી તપસ્વિનીનું ઝાન ગાળવા લાગી ત્યાં આગમ એક સંકરનું દેવગ હતું. તેમની પુજા કરી તે આજો દિવસ ઇશ્વરની આરાધના કરવામાં ગાળતી. તેની વાત સાંભળી તેના માતૃપિતાને શોક થયો તેની નાનપણની મમી કાદમ્બરીએ તેની આવી દશા જોઇ, પોતે પણ લગ્ન નહિ કરવાનો નિશ્ચય કરી તેની સાથે રહેવા લાગી

પુંડરિકનો જન્મ ઉજ્જયીનીના રાજા તારાપીડના મંત્રી શુકનાસને ત્યાં વૈશ્વપાયન તરીકે થયો એક વખતે તે રાજકુમાર ચન્દ્રાપીડ સાથે શિકાર કરવા વનમાં ગયો હતો ત્યાં તેની દષ્ટિ મહાશ્વેતા ઉપર પડી. તેને જોઇ તેને પૂર્વજન્મના સ્નેહથી મોહ ઉત્પન્ન થયો. તે એક સિલ્લા ઉપર સૂતી હતી ત્યાં જઈ વૈશ્વપાયને તેના કાનમાં કાંઈ વાત કરો. તેથી મહાશ્વેતા જાગી અને પરપુરુષને આવી રીતે પોતાની સાથે અમર્ષાદિપણે વર્તતો જોઇ ક્રોધ કરી શાપ આપ્યો કે, ‘‘તું પોપટની પેઠે બોલે છે માટે પોપટમાં તારો જન્મ થશે.’’ આ શાપથી તે તરતજ ત્યાં મરી ગયો અને તેનો જન્મ પોપટમાં થયો.

પોપટ થયેલો પુંડરિક એક વખતે પારધીની જાળમાં ફમાયો. તેને પકડી તેની કન્યા લક્ષ્મી શુદ્ધ રાજ પાસે ગઈ. ત્યાં તેના શાપનો અંત આવતા પોપટનો દેહ છોડી દીધો અને પોતાના મુગ દેહને પામી કપિજલ સાથે આકાશમાંથી ઉતરી મહાશ્વેતા પાસે આવ્યો. મહાશ્વેતા જે પોતે મનથી માનેલા પતિના ત્રિયોગથી પતિવ્રતપણું પાળી તપસવી જીવન ગાળતી હતી તે પુડરીદને ઘણા વર્ષે મળી આનંદ પામી પછી તેમનું લગ્ન થાય છે અને મુખે આનંદને ભોગવે છે. પોતાના મનથી માનેલા પતિના ત્રિયોગથી મહાશ્વેતાએ કેટલું કષ્ટ વેડ્યું પતિવ્રત પાળવામાં કેટલું કષ્ટ વેડ્યું છતાં પણ પતિનું રમરમ કરી ઘણા વર્ષ સુધી ત્રિયોગને સહન કર્યો તો અતે મુખ મળ્યું, મહાશ્વેતા કાદમ્બગીની વનુ વાત હતી પછી કાદમ્બગીના ચરિત્રમાં કહેવાશે.

સતી સ્ત્રીઓ પતિની સાથે આવો રત્નદ ગમી શકે છે, તેનાથી એક પગવાર પણ પતિનો ત્રિયોગ સહન થઈ શકે નહીં તેની બેન કાદમ્બગી પણ સતી હતી.

કાદમ્બરી અને ચન્દ્રાપીડ.

પૂર્વે થઈ ગયેલા મધર્વના રાજ ચિત્રચંદ્રી પુત્રી મંદિગની પુત્રીનું નામ કાદમ્બરી હતું. કાદમ્બરી અને મહાશ્વેતા મને સખીમો હતી. મહાશ્વેતાએ મનનો માનેલો પતિ પુડરિક મરણ પામ્યો અને મહાશ્વેતા વિધવા થઈ એ વાત કાદમ્બરીએ જાણી તેથી તે ત્રણ દિવસો સુધી રૂંધાઈ અને પોતે પણ લગ્ન કરવાની ના પાડી તેના માનાસ્થિતિએ ત્રણ મહાગરી પણ તેણે માન્યું નહિ. આ જાણી મહાશ્વેતાએ પોતાની સખી તરફથી જોડે તેને લગ્ન કરવાનો સંદેશ મોકલ્યો. તેના જવાબમાં તેણે મહાશ્વેતાને કહેવરાવ્યું કે—“તારા જેવી સખી વિધવા થઈ ૬ મ વડે છે તો પછી મારે ત્રણ સુખ શુ કામ ભોગવવું ? તું પતિવ્રતથી પરપુરુષનું મુખ સંરખી જોતી નથી તો મારે પરપુરુષનો વિચાર શા માટે કરવો ? તારા હિપના પ્રેમને લીધે મારાથી લગ્ન કરી મુખ ભોગવી શકાશે નહિ માટે તું હવે આગ્રહ કરીશ નહિ.”

આ વખતે તારાપીડ નામનો રાજા હિંદુસ્તાનમાં રાજ્ય કરતો હતો તેના પુત્રનું નામ ચંદ્રાપીડ હતું મહાશ્વેતાનો પતિ પુડરીક બ્રીજ જ મે આ રાજના કારભારીને ત્યાં વેશપાન તરીકે જન્મ્યો હતો તે બંનેને મિત્રતા હતી, એક વખતે ચંદ્રાપીડ પોતાના મિત્ર વેશપાન અને બ્રીજ સેના લઇને દિગ્વિજય કેવા નીકળ્યો હતો તેવામાં એક દિનરના બેડાને હિમાચલ ઉપર હમતુ રમતુ બેઠ ચંદ્રાપીડે ઘોડો તેના તરફ દોડાવ્યો તે બેડો ગે જતુ રચું પચું તે ચાલતો ચાલતો કાદબરીની સખી મહાશ્વેતા પતિ વિયોગે મ્હી જ્યાં સ્થ કરતી આત્મના કરતી હતી ત્યાં આવી ચઢ્યો, દેવકન્યા જેવી આ સ્ત્રીને તપસીની તરીકે જીવન ગાળના બેઠ તેને આશ્ચર્ય થયું, તેને બેઠ મહાશ્વેતાએ રિવેન્પૂર્વક મનમાન આપ્યું અને પુછવાથી પોતાને તપ કરવાનું કારણ કહી બતાવ્યું

મહાશ્વેતાએ ચંદ્રાપીડને રૂપ ગુણવાન બેઠ કાદબરી પામે લઈ જવાનું ધાયું, તેણે કહ્યું કે “ હે કુવર ! હેમકૂટ પર્વત ઉપર ચિત્રગ્ર રાજા રાજ્ય કરે છે માટે ત્યાં પચારો ? ત્યાં કાદબરી બસ કરવા ના કહે છે તેને આપણે સમજાવીશું તમારા સમાગમમાં દુખી હૃદયને આશ્વાસન મળશે ” આ સાંભળી તેણે કહ્યું કે “ ભગતી ! તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે હું આવવા તૈયાર છું ” આથી બંને જણા હેમકૂટ તરફ ગયા ત્ય ચિત્રગ્ર રાજા રાજનો વંશવ દેવ જેવો હતો બંને જણ કાદબરીના મંદિરમાં ગયા કાદબરી વચ્ચાળુપચ પહેરી સખીઓની મધ્યમાં બેઠી હતી. તેનું રૂપ અને તેજ કાષ્ઠપણુ પુરુષને મોહ પમાડે તેવા હતા

કાદબરીએ પોતાની સખી મહાશ્વેતાને આવેરી બેઠ તેથી હર્ષથી તરત જ ઉઠી તેના ગળે વળગી પડી બંને સખીઓ પરસ્પર બેઠી હર્ષાશ્રુ પાડવા લાગી મહાશ્વેતાએ ચંદ્રાપીડનું ઓળખાણ પાડ્યું ચંદ્રાપીડનું રૂપ પણ એવું હતું કે તેને બેટા જ કાદબરીનું મન મોહવશ થઈ ગયું તેણે વેગબેથી તેને પ્રણામ કર્યા અને મહાશ્વેતા સાથે એક પદમ ઉપર પોતે બેઠી ચંદ્રાપીડને પણ સામેના આસન ઉપર મેમાડ્યો બંને સખીઓ સુખ દુઃખની વાતો કરવા લાગ્યા, પછી પાનનાં બીડા બતાવ્યા. તે પાન લઈ કાદબરી મહાશ્વેતાને આપવા લાગી ત્યારે મહાશ્વેતાએ કહ્યું કે:-“સખી !

મેં તો લીધું છે પણ આ મેમાન આવ્યા છે તેમને (ચન્દ્રાપીડને) આપ. આ સાબળી કાદખરી શરમાઈ અને બોલી કે-“ બહેન ! તેમની સાથે જોળખાણ ન હોવાથી આપતા શરમાઈ છું માટે તું આપ. ”

મહાશ્વેતાએ ફરી પણ તેને જ પાન આપવાનો આગ્રહ કર્યો તથા કાદખરી ધડકતા હાથે પાન આપવા ઉઠી અને આડી નજરે ચન્દ્રાપીડને પાન આપ્યું. આમ વાતો થતી હતી ત્યાં રાજા ચિત્રરથ અને રાણી, મહાશ્વેતાને મળવા આવે છે એમ દાસીએ કહ્યું. એટલે મહાશ્વેતાએ કહ્યું કે

“ ચન્દ્રાપીડ કયા ઉતરશે ? ” ત્યારે કાદખરીએ કહ્યું -“ સખી, એમાં સવાલ શો ? જ્યાં તેમની મરજી હોય ત્યાં બધે ઉતરે. ” એટલે મહાશ્વેતાએ ચન્દ્રાપીડને મુકામ પ્રમોદવનમાં આવેલા મણિમહેલમાં કરાવ્યો, અને તે રાજા ચિત્રરથ- મળવા મંડ.

ચન્દ્રાપીડ મહાશ્વેતાના મહેલમાંથી પછી મણિમહેલમાં ગયો. ત્યાં પાથરેના એક પલ્લમાં પડ્યો પડ્યો વિગ્રાતિ લેવા લાગ્યો થોડીવારે મદન-લેખા મદન અને પુષ્પતા હાર લઇને આવી અને તેને પહેરાવ્યો. કાદખરીનું મન ચન્દ્રાપીડને જોઈ કામ વચ્ચે જતી ગયું હતું, તેનો લગ્ન ન કરવાનો આગ્રહ મનમાંથી છુટી ગયો હતો તે પોતાના મહેલની અમાશી ઉપર ચઢીને ચન્દ્રાપીડને જોવા લાગી.

સાવકાળે કાદખરી તેને મળવા આવી, તેને જોઈ પોતે પત્તગ ઉપરથી બેઠો થયો. કાદખરી આવીને નીચે બેઠી એટલે ચન્દ્રાપીડ પણ નીચે બેઠો, ચન્દ્રાપીડે કહ્યું કે “ મારામાં એવું શું છે કે આપ આટલી બધી કૃપા કરો છો ? આ સવક પાસેથી આપને યોગ્ય લાગે તે માગી લ્યો. ” આવામાં મદન ખા બોલી કે ‘ તમે સેવક કહીને બોલો છો, તથા મારી સખીને દુખ લાગશે તમારું સર્વસ્વ મારી સખીએ સ્વીકાર્યું છે માટે હવે બીજી વાત ન કરો ’ પછી થોડીવાર ઉજ્જવળી નગરી ફેરી છે ? રાજા શું કરે છે વિગેરે વાતો કરી મોડી રાતે કાદખરી પોતાના મહેલમાં જઈ સૂઈ રહ્યો, અને ચન્દ્રાપીડ પણ સૂઈ ગયો.

સવારમાં ઉઠી સન્ધ્યાદિ કરીને કાદખરી તથા મહાશ્વેતાને તે મળ્યો તે ત્યાંથી પગ રજા લઇને અંધવો સાથે અચ્છોદ સરોવર પર આવ્યો, અંધવોને રજા આપી. પછી ત્યાં બીજે દિવસે કેલુરકે આવી ચન્દ્રાપીડને

કહ્યું કે. “ તમારા વગર કાદબરીને ચેન પડતું નથી માટે ફરી આપ પધારો. ” તેથી તે ફરી હેમકુટ ગયો અને કાદબરીને મળી આશ્વાસન આપી પાછો આવ્યો, બીજો દિવસે તેના પિતાનો તેને તેડાવવાનો પત્ર આવ્યો, તેથી તે પોતાની સેના પોતાના મિત્ર વૈશંપાયનને સાથે પોતે એકલો અવંતી ગયો.

તે ઘેર આવ્યો પણ તેને કાદબરી સિવાય ચેન પડ્યું નહિ, આ તરફ કેટલાક દિવસ પછી કેયુરકે આવી કહ્યું કે. “ જો તમારે કાદબરીને જીવતી રાખવી હોય તો તેની પાસે ચાલો, તે તમારે રમરણ કરી વિયોગથી મરવા જેવી થઈ ગઈ છે. પોતાનું સૈન્ય મેધના સાથે પાછું આવ્યું પણ મિત્ર વૈશંપાયન આવ્યો નહોતો તેથી ચંદ્રાપીડને ચિતા થવા લાગી તેથી તેને શોધવા માટે તે માયાપની રમ્મ લઈ અવંતીની નીકળી અઝઠાદ સરોવર પાસે આવ્યો. શોધવા વૈશંપાયનનો પતો લાગ્યો નહિ.

તે વૈશંપાયન વિષે પુછપરછ કરવા મહાશ્વેતા પાસે ગયો તો ત્યાં મહાશ્વેતાને રડ્યા કરતી જોઈ તેને રડતી જોઈ તેણે કહ્યું કે - “ કેમ રડો છો ? ” આ સાંભળી મહાશ્વેતાએ કહ્યું કે “ આપના મયા પત્ની હું અહિં આવી અને આપના જેવા રૂપવાન એક કુમાર મારી પાસે આવ્યા અને જોઈ તેમની નજર ખમડી અને મારા સતીપણાને કંઈક લગાડવાનો તેમણે વિચાર કર્યો. તે મારી પાછળ પાછળ ફરવા લાગ્યા મેં તેમની તે વાત જાણી ધણી સમજાવ્યા પણ ન સમજ્યા એક વખત હું શીવા ઉપર સુઈ ગઈ હતી, તે વખતે તે પાછળથી આવી પોતાની દુષ્ટેશ્વરી તૃપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરવા લાગ્યા. તેથી હું ભયથી એકદમ ઉડી ગઈ અને દોડ્યો તેને શાપ આપ્યો કે - “ તું પોપટ માફક સમજ્યા વગર ખોલે છે માટે જ પોપટ થઈને જનમ. ” મારો શાપ થવાથી તરતજ તે મરી ગયા તેના મરણ પછી મને ખમર પડી કે તે આપના મિત્ર હતા, અને મારાથી મહા અપરાધ થયો તેથી હવે ક્ષમાત કર છું.

જને મિત્રો વચ્ચે અવશ્યનીય રહેલું હતો ચંદ્રાપીડે પોતાના મિત્ર વૈશંપાયનના મરણની વાત સાંભળી તરતજ પોતાનો ગ્રાણ્ય ત્યાગ કરી દીધો, આમ એકાએક ચંદ્રાપીડને મરી ગયો જાણી મહાશ્વેતા તથા

તેની સખી તરલિકા મલગટમાં પડી ગયા આ તરફ કાદમ્બરી પણ ચન્દ્રા-
પીડના આવવાની વાત જાણી ત્યાં આવી ચઢી, તેને પોતાના પ્રીતિપાત્ર
ચન્દ્રાપીડને મરણ પામેલો જોઈ મુઝ્ઝાં આવી ગઈ થોડીવારે તેને ચેતન
આવતા ચક્રકળ કરવા લાગી તેણે ચન્દ્રાપીડના શમને પોતાના ખોળામાં
લઈ બેઠી મરવાનો વિચાર કર્યો પણ આ વખતે આકાશવાણી થઈ કે 'તું
એ શખને બાળીશ નહિ તેમ તું પ્રાણ ત્યાગ કરતી નહિ શમને એમને એમ
રહેવા દેજે' આથી કાદમ્બરીએ બેઠી મરવાનો વિચાર મધ્ય રાખ્યો અને
શખને જાળવી રાખ્યું

આ તરફ ચન્દ્ર પીડ અને વંશ પાત્ર ન આનાથી નેમની ખમર કાઢવા
રાજાએ માણસો મોકલ્યા. તેમણે તપાસ કરી નેમના મગજના મમાયાર
રાજાને કહી મલગળ બધા તેથી મર્વે વિશ્વગીત થઈ વિલાપ કરવા લાગ્યા ચન્દ્રા-
પીડનું શય હજી છે તેવું ને તેવું છે એમ જાણી મર્વે નેતરફ ગયા તેમને
આવતા જોઈ મદાશ્વેતા દુખની મારી ગુફામાં પેડી ગઈ અને કાદમ્બરી
દુખની મારી મુછિત થઈ પડી રાજા તારાપીડ અને રાણી વિલામવતી નથા
પ્રધાન શુકનાથ અને તેની સ્ત્રી મનેરમા ગડના રડના આવી પહોંચ્યા તેમણે
ચન્દ્રાપીડ શય જોઈ છાતીફાટ રડવા માંડ્યું અને વિલાપ કરવા લાગ્યા

થોડીવારે શાત થઈ કાદમ્બરી જે મુઝ્ઝાં બાંધેને પડી હતી તેને ગાણીએ
જાગ્રત કરી. તેને પોતાના પુત્રના શખને આટલા દિવસ જાગવી રાખવા
બદલ ઉપકાર માનવા લાગ્યા પુત્ર રોકતી રાજા ગાણીને આ મમાર ઉપ
રથી મોઢ ઉઠી ગયો અને તેમણે કાદમ્બરીને પુત્રના શખને જાગવવાનું
કહી વનમાં વાસ કર્યો.

કેટલાક વખત પછા વસન્ત સત્તુ ઝેડી, ચૈત્ર મામમાં વન ચારે બાજુ
લતાપક્ષવેથી ખીલી રહ્યું હતું એક દિવસ સંખાકાળે કાદમ્બરીએ સ્નાન
કરી ચન્દ્રાપીડના શખને પણ સુમધી જળથી સ્નાન કરાવ્યું તેના માથે પુ-
ષ્પને મુકુટ પહેરાવ્યો શીતળ ચદનના લેપ કર્યો. શરીરે વસ્ત્રાલકારો પહે-
રાવ્યા પછી તે શખના મુખ સામે કામવામનાથી ટગર ટગર જોવા લાગી
અને વખતે મહાશ્વેતા જોતી તો નહિ હોય એવા વિચારથી આજીઆજી
જોતી હતી, એકાંત હતું, વસન્તનો પવન વાઈ રહ્યો હતો પતિને બેઠવાને

તત્પર થઈ રહેલી કાદમ્બરીએ એકાંતનો લાભ લઈ ચન્દ્રાપીડના શરીરને એ હાથવડે આગિગતુ કર્યું. કાદમ્બરીનું અમૃતમય શરીર શમની સાથે આલિંગન થતા તરતજ ચન્દ્રાપીડના શમમા પ્રાણ આવ્યા. તેના હૃદયમા ચેતન આવી શામ ક્ષેત્રે ચાલુ થયો. આખો ઉધડી અને જાણે ઉધમાથી કાઠ માણસ જાગે તેમ ચન્દ્રાપીડ જીવતો થઈ આલિંગન કરેલી કાદમ્બરી । સુખમાં વધારો કર્તો બોલ્યો કે “ પ્રિયે ! હવે હું સજીવન થયો છું તારા જેવી અમૃતમાથી ઉપત્તિ થયેલી સ્ત્રીનો રૂપશ્ચંદ્ર થતાં મૃત્યુ હોયજ કયાં ? આજે મારો શાપ પૂરો થયો છે હવે આનંદને ભોગવ ”

આ તરફ મહાશ્વેતાનો પતિ પુડરિક કે જેણે વૈશંપાયનનો જન્મ લીધો હતો અને પોતાની પત્નીના જ શાપથી મરણ પામ્યો હતો ને પણ જીવતો થયો તે ચન્દ્રાપીડ પાસે આવી પહોંચ્યો. તે જોઈ કાદમ્બરી મહાશ્વેતા પામે પુડરિક અને ચન્દ્રાપીડ જીવતા થવાની વધામણી ખાત્રા ગઈ. આ સમયાર રાજા તારાપીડ તથા ગણીને, પ્રધાન શુકનાસ તથા તેમની પત્નીને મળ્યા એટલે મધ્યાં ત્યાં આવ્યા અને ચન્દ્રાપીડ તથા પુડરિક જીવતા થયા જાણી કલેશનો ત્યાગ કરી આનંદ માનવા લાગ્યા.

આવી રીતે કાદમ્બરી અને સતી મહાશ્વેતા પોતપોતાના પતિને મેળવી સુખ ભોગવવા લાગ્યા. કાદમ્બરી પતિસેવા કરી આનંદ માનતી જેણે પોતાના મરણ પામેલા પતિના શમની આટલી બધી સેવા કરી તે પોતાના પતિ જીવતા થયા પછી કેટલી સેવામા તત્પર રહેતો હશે તેનો આપણે જ વિચાર કરવો ઘટે છે, આવીજ રીતે સતી શકુન્તાનું ચરિત્ર પણ અદ્વિતીય છે.

શકુન્તલા-દુષ્યંત.

શકુન્તલાનો જન્મ વિશ્વામિત્ર દ્વારા મેનકા અપ્સરાને પેટ થયો હતો. તેને જન્મ આપીનેજ તેના માતા મેનકા અને પિતા વિશ્વામિત્રે તેનો ત્યાગ કર્યો હતો. જેવી તે નાનપણમાથી જ કણ્વશ્રમિને ત્યાં ઉછરી મોટી થઈ હતી. શકુન્તાએ મેનકા જેવું વિશ્વામિત્રને મોહ પ્રમાડી તપથી બ્રષ્ટ કરનાર મોહિની અપ્સરાની પુત્રી હતી તેથી તે અત્યંત રૂપાળી હતી. તેણે મહાત્મા કણ્વશ્રમિના આશ્રમમાં રહીને ધણો સારો અભ્યાસ કર્યો હતો, તેને માથે

અતિથીનો સત્કાર કરવાનું કામ હતું. મુનિએ તેને વિવેકી અને ધર્મનિષ્ઠ બનાવી હતી.

એક વખતે પુરુષશ્વેનો રાજા દુષ્યત મૃગયા રમવાને તે વનમાં આવી ચઢ્યો. તે મુનિના દર્શન કરવાને આશ્રમમાં આવ્યો અને પુછ્યું કે: “મુનિ છે ?” રાજાને આ પ્રમાણે પૂછેને જોઈ તપાસ્વનીના વેશમાં રહેલી સ્વરૂપ સૌદમ્યવાન શકુન્તલાએ પણ કુટીમ્બથી બહાર આવી કહ્યું કે — ‘ગુરુજી બહાર પધાર્યા છે. આવો, પધારો ?’ આમ કહી તેણે રાજાને ભેમવા માટે આસન આપ્યું અને પાણી વિગેરેથી સત્કાર કરીને પુછ્યું કે “ શી આજ્ઞા છે ?” રાજાએ કહ્યું કે. હું તો માત્ર મુનિના દર્શન કરવા જ આવ્યો હતો ” તેથી શકુન્તલાએ કહ્યું કે “ બસો હમણાજ આવશે.”

આમ થોડીવાર વાતચિત કરી શકુન્તલાનું રૂપ જોઈ રાજાને મોહ લાગ્યો. તેણે શકુન્તલાને કહ્યું કે — ‘ તે મારો અતિથીસત્કાર કરી મારા હૃદયને જીતા લીધું છે તું ક્ષત્રિયાણી હોઈ આ વનમાં રહેવાને લાયક નથી. તું તો રાજવૈભવ ભોગવવાને લાયક છે તારી ઇચ્છા હોય તો મારો વિચાર તને મહાનાણી બનાવવાનો છે. આ સાલળી શકુન્તલા શરમાઈ ગઈ અને શરમથી નીચું જોઈ બેઠી કે “ લગ્નની નામતમાં મારા ધર્મપિતા કણ્વ જે કરે તે ખરું, ” આમ કહી શકુન્તલા ઉભી થઈ અદર જવા લાગી એકાંત જોઈ રાજાએ તેનો હાથ પકડી કહ્યું “ આમ જવાય કે ? અતિથીની સેવા કેણુ કરશે ? ક્ષત્રિયો તો ગાધર્વવિવાહ કરી શકે છે તું ઉચ્ચ લાયક છે તેથી જો તારી મરજી હોય તો લગ્નની આખતમાં પતિ પત્નીના પરસ્પરના પ્રેમની જ જરૂર છે તુંજ નારૂ દાન કરવા યોગ્ય છે. ”

રાજાનું રૂપ જોઈ શકુન્તલા પણ મોહ પામી હતી, રાજાનો આગ્રહ જોઈ તે પણ શરમાઈ મનમાં ને મનમાં હસવા લાગી શકુન્તલાનું માન અને હાસ્ય જોઈ રાજાએ તેની સમતિ માની લીધી અને ત્યાં ગાધર્વ વિવાહથી લગ્ન કરી દીધા શકુન્તલા પણ લગ્નથી રાજી થઈ. પછી તે પરસ્પર આનંદ ભોગવવા લાગ્યા થોડીવારે રાજા તેની રજા લઈ નગરમાં જવા તૈયાર થયો તેને જતા જોઈ શકુન્તલાએ કહ્યું “ મહારાજ, આપ તો જાવ છો, પણ હવે મારી શી વહે ?” આથી રાજાએ કહ્યું “ તારે ચિંતા કરવી નહિ, હું શહેરમાં જઈ તને તેડવા માંડીશ.”

આ પછી રાજ નગરમા ગયો અને શકુન્તલા ધરકામ કરવા લાગી. થોડી-વારે કપવન્કપિ આશ્રમમા આવ્યા, તો શકુન્તલાને શરમથી અડુ જોઇ ઉભેલી દોડી. મુનિએ પોતાના તપના પ્રભાવથી તેના મનથી બનેલી વાત જાણી લીધી તેમણે શકુન્તલાને સાત્વન આપી કહ્યું કે “ । તે ધમ-વિરૂદ્ધ કામ કર્યું નથી માટે ગભરાઇશ નહિ, ક્ષત્રિયો ગાધર્વ નિવાહથી પરણી શકે છે. તે જેને પતિ તરીકે માની લીધો તે પુરૂષશ્વનો મોટો રાજ છે ” આવી શકુન્તલા નિર્ભય થઇ કહેવા લાગી કે “ પિતાજી, મને જે પુત્ર થાય તે મહાન પરાક્રમી અને પુરુષશ્વતુ રાજ્ય કરે તેવો થાય એવું માગુ છું ” કહેવે એ માલળી તેને તેમ થશે તેવો આશ્વર્વાદ આપ્યો.

શકુન્તલાને નગરમાંથી કોઈ નેડા ન આવ્યું, જેથી તે આશ્રમ-માજ રહી, તેને દશમે મહિને પુત્રનો જન્મ થયો તે પુત્ર નાનપણ-માંથી જ પગક્રમી જણાતો હતો હસ્તની રેખાઓ પણ ધણી સારી હતી. માથું મોટું હતું. સ્વરૂપ દેવ જેવું સુંદર હતું. તે કુમાર છ વર્ષનો થયો ત્યારે આશ્રમની બહાર વનમા ગમતા રમતાં વાઘ, સિંહ ગિરે હિંસક પશુઓને પકડી લાવતો અને કુતરાની માફક તેમને બાંધી રમાડતો, આથી તેનું નામ ઋષિએ સર્વદમન પાડ્યું કુમાર હિમ્મર ત્રાયક થયો એટલે ઋષિએ શકુન્તલાને કહ્યું કે “ પુત્રી, હવે કુવર યુવરાજના અભિષેકને લાયક થયો છે માટે તું તેને લઇ સાસરે જા, મોટી હિમ્મર થયા પછી કન્યાએ સાસરે રહેવું જોઈએ, ઘણો વખત પીયેરમા રહેવાથી કન્યાના ચરિત્રને અને કીર્તિને કલક લાગે છે ને ધર્મને હાનિ થાય છે. માટે તારે સાસરે જવું સારું છે. ” શકુન્તલાને પણ હવે સાસરે જવાનું મન થયું હતું તેથી તે પુત્રને લઇ ઋષિની આજ્ઞાથી રાજ પામે જરા તૈયાર થઇ. મુનિના શિષ્યો તેને મૂકવા ગયા. શકુન્તલા સાસરે જતી વખતે ઋષિ તથા ઋષિપત્નીને તેના રનેહથી ઘણું લાગી આવ્યું. મુનિએ મુખી થવાનો આ-શ્વર્વાદ આપ્યો. પિતામાતાના રનેહમાંથી છુટી પડી સામરે જતા શકુન્તલાને પણ આસુ આવી ગયાં. સર્વના આશિર્વાદ મળ્યા.

શકુન્તલાને મુનિના શિષ્યો પુત્ર સાથે હસ્તિનાપુરમા દુષ્યંત રાજ પાસે લઇ જઇ તેમનું ઓળખાણ કરાવી પાછા ગયા શકુન્તલાએ રનેહથી રાજને નમન કરી કહ્યું કે -“ રાજાજી ! આ પુત્ર તમારો છે. તમે કપર-

ઋષિના આશ્રમમાં મને જે વચન આપ્યું હતું તે પાળો” આ સાંભળી રાજા બોલ્યો કે — “તું કોણ છે? હું તને ઓળખતો નથી, મેં તારો સાથે સંબંધ કયો હોય તે મને યાદ નથી માટે તારો મરજીમાં આવે ત્યાં જ”

આ સાંભળી જાણે વજ્ર તુડી પડ્યું હોય તેવી વેદના શકુન્તલાને યશ. તે કોધથી અત્યંત ચઢાવીને બોલી કે — “રાજા ! તમે આપણા લગ્નની વાત જાણો છો છતાં અમન્ય બોલી તમારા આત્માને અને પુરુષશત્રુને કતક લગાડો છો. તમારામાં રહસી સાક્ષીરૂપ પરમાત્મા ને વાત જાણે છે જે મનુષ્ય પાપકર્મ કરે છે તે જાણે છે કે કોઈ જાણતું નથી પણ તેની બુદ્ધિ છે તેના કરેલા કર્મને સૂર્ય, ચન્દ્ર, અગ્નિ, વાયુ આકાશ, ભૂમિ, જળ, હૃદય, દિવસ, રાત્રિ અને સંજાકાળ તથા ધર્મ જાણે છે જે અસત્ય બોલીને પેતાના અતરાત્માને હાજર છે તેનું કલ્યાણ થતું નથી.

હું પતિવ્રતા સ્ત્રી છું આ વાત હું રાજાપ્રમથા વચ્ચે કહું છું પુરુષ પોતે જ પોતાની સ્ત્રીમાં પુત્ર તરીકે જન્મે છે. તેથી સ્ત્રીને જ્ઞાત્રમાં જાણા કહી શકે. પુત્ર પુત્ર નામના નરકમાંથી પિતાને તારે છે માટે તે પુત્ર કહેવાય છે જે સ્ત્રી ધરકામમાં કુશળ, પ્રજાવાળી અને પતિ ઉપર પ્રીતિવાળી હોય છે તેને જાણી કહે છે સ્ત્રી એ પુરુષના મિત્ર સરખી છે ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષના મુદ્રારૂપ સ્ત્રી જ છે આપત્તિ વખતે તે પોતાના પતિને મિત્ર તરીકે મદદ કરે છે. સ્ત્રી ધરકામમાં પિતા સમાન, દુષ્ટમાં માતા સરખી અને ત્રિપાતમાં ત્રિશ્રામના સ્થાનરૂપ છે. સ્ત્રીને લીધે જ પુરુષનો ગૃહસ્થાશ્રમ છે માટે સ્ત્રી જ પુરુષનું સર્વસ્વ છે પતિવ્રતા સ્ત્રી પતિને નરકમાંથી તારનારી છે.

તાપથી તપતો પુરુષ જેમ શીતળ જળથી સ્નાન કરી શાંત થાય છે તેમ આધિવ્યાધિથી પીડાતા પુરુષને સ્ત્રી શાંતિ આપે છે. રતિ, પ્રીતિ, અને ધર્મના આધારરૂપ સ્ત્રી છે. સ્ત્રી ક્ષેત્રરૂપ છે તેમાં પતિનો આત્મા પુત્રરૂપે જન્મે છે. પોતાની સ્ત્રીને વિષે હૃત્પન્ન થયેલા પુત્રને જોઈને પુરુષ જાણે તકનામાં જોતો હોય તેવો આનંદ પામે છે. શરીરે ધુળથી રંગાયેલા-યલો પુત્ર જો પિતાના ખોળામાં ચઢીને બેમે છે કે તેને જળે વળગી પડી ભેટે છે તો તેના પિતાને તે વખતે જે આનંદ થાય છે તેવો આનંદ મીઠા કથાથી થતો નથી. સ્ત્રીને પોતાના પતિનો સંબંધ આ લોક અને પરલોક એમ બન્ને લોકમાં છે.

મારા જેવી પતિવ્રતા સ્ત્રી અને કામદેવ સમાન રૂપાળો આ તમરો પુત્ર તમારા સામુ જોઈ ઉભા છીએ તો તમે અમારી અવગણના ન કરો. કીડી વિગેરે જ તુએ પશુ પોતાના ઈંડાનુ રક્ષણ કરે છે, તો તમે ધર્મથી થઈને અમારું કેમ રક્ષણ કરતા નથી? આ પુત્ર ભવિષ્યમાં બ્રહ્મચારી રાજા થવાના છે, તેને આલિંગન કરી મુખને લાલ થયો. હું સુવાવડી હતી ત્યારે આકાશચાણી થઈ હતી કે, “આ પુત્ર આખા ભરતખંડનો રાજા થશે, અને સૌ અશ્વમેધ યજ્ઞ કરશે” મેં પૂર્વે શા પાપ કર્યા હશે કે જન્મતા જ મારા માતાપિતાએ ત્યાગ કર્યો અને અત્યારે તમે મારો ત્યાગ કરવા બેઠા છો? તો બલે મારો ત્યાગ કરો તો હું આશ્રમમાં જઈ રહીશ

આ સાંભળી રાજા બોલ્યો કે ‘તું કોઈ જુડી સ્ત્રી અને વળગી પડવા આવી હોઈ એમ મને લાગે છે. માટે ચાલી જા? મેં તારી માથે લગ્ન કર્યાં તું યાદ આવતું નથી’ આ સાંભળી શકુન્તલાએ કહ્યું કે “તમે મારા પતિ થઈને સત્ય બોલો છો તેની હું શરનાઉ છું મુખ માણસો અન્યતા દોષનું ગ્રહણ કરે છે, પણ સાધુ પુરુષો તો મદ્યભોજનનું ગ્રહણ કરે છે. સર્વજનની નિંદા તો મુખ જ કરે છે. પુત્રનો ત્યાગ કરવો એ ધર્મને ત્યાગ કરવા બરાબર છે તમે સત્ય ધર્મને પાળનાર હોવા છતાં આવું અસત્ય બોલો એ યોગ્ય ન કહેવાય મત્સ્ય જેવો બીજો ધર્મ નથી માટે તમે સત્યનો ત્યાગ ન કરો. મારો અને આ પુત્રનો સત્યની ખાતર સ્વીકાર કરો. જો તમે ના કહેશો તો હું ચાલી જઈશ, પણ આ આ પુત્ર તમને જીતી તમારું રાજ્ય મળાતકારે લઈ લેશે. આમ છતાં રાજ્યને ન માનવાથી શકુન્તલા રીક્ષ ચઢાવી પાછી વળી, પણ તરત જ આકાશચાણી થઈ કે “હે દુષ્યત! શકુન્તલા તારી સાથે આધર્મવિવાહથી પરણેલી સ્ત્રી છે, અને એ પુત્ર તારો છે માટે તેનો સ્વિકાર કર, અને પુત્રને રાજ્યાસન ઉપર બેસાડી તારી કીર્તિનો વધારો કર.”

આ સાંભળી દુષ્યત પ્રસન્ન થયો અને કહ્યું કે. “હું જાણતો હતો કે શકુન્તલા મારી સ્ત્રી છે છતાં પણ જો તેને વગર તપાસે ધરમાં રાખત તો લેખિપવાદ ચોટતો અને મારો અને શકુન્તલાની નિંદા કરત પણ આકાશચાણી થવાથી સર્વની ખાતરી થઈ, માટે હવે તેમને બોલાવો.” આ પાછી

તેણે શકુન્તલાને અને પુત્રને પોતાના રાજમહેલમાં રાખ્યા અને આનંદ તેમને આલિંગન આપી સુખ ભોગવવા લાગ્યો.

તેણે શકુન્તલાને કહ્યું કે " દેવી ! મેં તમારૂં અપમાન કર્યું તેથી ખોટું લગાડ્યો નાહ. આપણે સખધ આશ્રમમાં છુપી રીતે થયો હતો, તથા મેં તમારી તથા મારી પવિત્રતા સિદ્ધ કરતાં તેમ કર્યું હતું આથી લોકોને ખાતરી થઇ છે માટે કોમમાં કાંઈ વધુ બોલાયું હોય તો ક્ષમા કરશો" આમ કહી રાણીને રાજ કરી અને પુત્રને રાજસભિષેક કર્યો."

શકુન્તલાએ પતિસેવા કરી પતિના રનેહને જીતી લીધો, ને રાજ્ય-કાર્યમાં પણ કુશળ હતા, તેમણે નાનપણથી પુત્રને રાજ્યને યોગ્ય કેળવણી આપી બહાદુર બનાવ્યો હતો, આવી રીતે આ શકુન્તલાએ પોતાનું નામ પતિસેવા કરી પતિવ્રત ધર્મ પાળી જમતમાં અમર કર્યું છે. માટે બહેનો ! આપણે તેમના ચરિત્ર ઉપરથી પતિસેવા કરવાનું શિખારાનું છે હાલ તો મહિર્વ લગ્ન થઈ શકતા નથી માટે તેવા રસ્તે કામને ચઢી જવું નહિં પણ પોતાના આખા પે જોને આપણા માટે પતિ તરીકે પસંદ કરી લેવા કર્યો હોય તેને જ આપણે પ્રિય પતિ માનીને રહેવું, તેને જ સુખ અને આનંદ આપવા કળજી રાખી પતિસેવા કરવી.

બીજી પવિત્ર સતીઓના જીવન ચરિત્રો સાંભળો.

મનોરમા-કાર્તવીર્યાર્જુન

મનોરમા કરીને પૂર્વે થઇ ગયેલી સતી ધણી વિદ્વાન હતી, પતિની સેવા પરાયણ હતી, તેમનું લગ્ન ચદ્રવંશી મહારાજા કાર્તવીર્યાર્જુન સાથે થયું હતું, કાર્તવીર્ય રાજ્યએ સમદ્રોષા, અને સમસાગરા પૃથ્વીને જીતી હતી. રાજા પોતે ધણા ધર્મિષ્ઠ હતા.

એક વખતે પરશુરામ સાથે રાજ્યએ યુદ્ધ કરવાની તૈયારી કરી ત્યારે તેમની પત્ની મનોરમા તેમને સલાહ આપવા સભામાં ગઇ ત્યારે રાજ્યએ કહ્યું કે. હે પ્રિયે, મેં જમદગ્નિ મુનિને યુદ્ધમાં મારી નાખ્યા છે, જેથી તેમનો પુત્ર પરશુરામ બાઇ બાકુ સાથે મારી સાથે યુદ્ધ કરવા માટે નર્મદા

તદ સુધી આવી પહોંચ્યો છે. તેણે મને યુદ્ધ કરવા આમત્રણ કર્યું છે, અને તેમણે ભવાની પત્નિ પાસે વરદાન રૂપે કદી યુદ્ધ નહિ એવાં અસ્ત્રો મેળવ્યાં છે, તે અસ્ત્રોથી તેમણે ૨૧ વાર નક્ષત્રી પૃથ્વી કરવાનો વિચાર કર્યો છે, પરશુરામનું નામ સાંતળી મને ભય થાય છે, માઈ કાણુ અંત ફરકે છે. મને રાત્રે ખરાય સ્વપ્નો આવ્યા છે, હવે મારે શુ કરવું તે કહે.

સ્વામીના વચન સાંભળી મનોરમાએ રડતે રડતે કહ્યું. હે મહારજ, તમે મને પ્રાણથી પણ અધિક બહાલા છો, આપ મારી કલ્યાણકારી સલાહ સાંભળો. ભગવાન જમદગ્નિના પુત્ર પરશુરામે નારાયણનાં અશરૂપે જન્મ ધારણ કર્યો છે, તે ધણુ બળવાન છે અને જગત્તો સહાર કરનાર શકરના શિષ્ય છે, માટે મારી તો એવી સલાહ છે કે એમની સાથે યુદ્ધ ન કરવું. પાપાચારી રાવણને હરાવ્યાથી આપ બળવાન છો એમ માનો છો. પણ રાવણને આપે આપના બળથી જીત્યો નથી, તે તો એના પાપથી જ હાર્યો છે, જે માણસ ધર્મનું રક્ષણ નથી કરતો, તેનું આ જન્મતમા કાષ્ઠ રક્ષણ કરતું નથી, એવા અધર્મી મનુષ્યો પોતાની મેળે જ નાશ પામે છે.

હે મહારાજ ! પુત્ર, ભાયાં વગેરે સખધીઓ, સુખ, વેલવ અને સર્વ પાણીના પરપોટાની પેઠે થોડા વખતનું છે. એનો નાશ જરૂર થાય છે. આ સંસારને સ્વપ્નામાં દેખેલા પદાર્થોની પેઠે મિથ્યા ગણીને ડાહ્યા મનુષ્યો સદા ધર્મનો વિચાર કરવામાં અને ભક્તિપૂર્વક તપ કરવામાં ગાળે છે. હે પ્રભો, આપ શુ દત્તાત્રેય મુનિનો ઉપદેશ બૂલી ગયા ! જે તે ઉપદેશ સ્મરણમાં હોય તો આપે વિપ્રની હિસા કરવાનું મનમાં કેમ ધાયું ! આપ મૃગયા કરતા કરતા બૂખ્યા તરસ્યા જમદગ્નિના આશ્રમે ગયા, ત્યાં તેમણે તમને મિથ્યાન્ન જમાડીને સારી રીતે આગતા સ્વાગતા કરી તો તેના બદલામાં તમે તેમની જ હત્યા કરી. જે કાષ્ઠ ગુરુ, પાત્રણ અને દેવતાનું અનિષ્ટ કરે છે તેના ઉપર દેવ કાપે છે. અને તેના ઉપર આપત્તિ આવે છે. માટે હવે તમે ગુરુ દત્તાત્રેયનું સ્મરણ કરો. ગુરુભક્તિથી લોકોની સંધળા વિપત્તિ ટળી જાય છે. માટે તમે ગુરુભક્તિ કરી પરશુરામને શરણે જાઓ.

વિપ્રો અને દેવો પ્રસન્ન થાય તો ક્ષત્રીને કાષ્ઠ દિવસ કાષ્ઠ વિષ નહતું.

નથી. ક્ષત્રિયો બ્રાહ્મણોના દાસ છે માટે બ્રાહ્મણને શરણે જવામાં અપ-
કૃતિ થવાની નથી. બ્રાહ્મણો દેવતાથી પણ શ્રેષ્ઠ છે, માટે જો તે પ્રસન્ન
થશે તો આ આપત્તિ ટળશે માટે તમે પરશુરામને શરણે જાઓ !

આમ ઉપદેશ આપતી મનોરમા વિલાપ કરતી પતિ સામે જોતી હતી.
વળી તેણે કહ્યું : હે મહારાજ, જરા વિલપ કરો, હું આપને થોડી સામગ્રી
ખવરાવી લઉં, આપના આ સુંદર શરીર ઉપર સુમધીદાર મન્દન કર્તુ-
રીનો લેપ કરું હે નાથ, આપ થોડીવાર સિંહાસન ઉપર બિરાજો, મારા
હૃદય ઉપર વિલાસ કરો, આપ શય્યા ઉપર વિશ્રામ કરી લ્યો, હું ધરાઈને
આપના દર્શન કરી લઉં. હે મહારાજ ! પતિવ્રતા સ્ત્રીનો પુત્ર કરતા પણ
પતિ ઉપર અધિક રનેહ હોય છે.

મનોરમાના આ વાક્ય સાંભળી પડિત મહારાજ કાર્તવીર્યાર્જુને
મનોરમાને કહ્યું કે.

હે પ્રિયે, મેં તારી બધી વાત સાંભળી છે. શોકાર્ત મનુષ્યની વાત
સંભામાં માન્ય ગણવામાં આવતી નથી. હે સુંદરી ! સુખ, દુઃખ, ભય, શોક,
લઠડાઈ, ટટો સર્વ મનુષ્યોના શુભાશુભ કર્મોને લીધે થાય છે.

એ બધી કાળની ગતિ છે, કાળ કદી કોઈને રાજ્ય અપાવે છે તો
કદી મૃત્યુ પણ કરે છે કાળની ગતિથી લોકો સંસારમાં જન્મ લે છે.
પરમાત્મા તો જગતના અદૃષ્ટાંતા છે અને તેજ સર્વને તપ વિગેરેનું
ફળ આપે છે. તેની આજ્ઞા વગર કોઈનો નિનાશ થતો નથી. પરમાત્માની
આજ્ઞાથી જ સર્વ પદાર્થ ઉત્પન્ન થાય છે અને તેની જ આજ્ઞાથી લય
થાય છે. માટે હું ઈચ્છાપૂર્વક પરશુરામની સાથે લઠડાઈ કરું છું એમ
ન માનતી.

હે પ્રિયે ! પરશુરામ નારાયણની કૃપાથી મહામળવાન છે તે હું જાણું
છું. અને પરશુરામ પૃથ્વીને ૨૧ વાર નક્ષત્રી કરશે, તેને કાષ્ટ રોગી ચક્રશે
નહિ, એ હું જાણું છું હે બહાવી ! પરશુરામની પ્રતિજ્ઞા કદી નિષ્ફળ જ-
વાની નથી. હું તેમની સાથે યુદ્ધ કરી પરાજય પામીશ તે હું જાણું છું.
માટે તું જ્ઞાત થા, હું બલિષ્ઠ જાણુવા છતાં પરશુરામને શરણે જઈ શામાટે
લઠકો પડુ આ જગતમાં આબરૂદાર મનુષ્યને માટે અપકૃતિ કરતાં તો
મૃત્યુ શ્રેષ્ઠ છે

આમ પોતાની પત્ની મનોરમાને કહી રાજ કાર્તવીય પરશુરામ સાથે લડવા માટે રણક્ષેત્રમાં જવા તૈયાર થયા રાજાને ધનુષ્યાણુ લઈ લડવા જતાં જોઈ સતી મનોરમા સ્તબ્ધ બની ઉભી રહી, તેણે પોતાના પતિને યુદ્ધમાં ન જવા ધણી વિનંતી કરી, છતાં જ્યારે રાજાએ ન માન્યું એટલે તે કાતવિયને લઈ કોડા જવનમાં મૂકી અને ત્યાં તેમને પાસે ખેસાડી તેમના મુખકમળનું દશન કરતાં કરતાં તેમને વારવાર સ્નેહથી ચુબન કરવા લાગી મનોરમાને ધણી ચિન્તા મૂકી તેથી તેણે પોતાના પુત્રો વિગેરે સમઘીઓને બોલાવ્યા, અને પતિ વિયોગ થશે એમ માની તેણે હરિનું ધ્યાન ધર્યું અને યોગક્રિયાથી સસાર ઉપરથી આસક્તિ છોડીને સ્વામિના પહેલાં જ પોતાના પ્રાણ છોડી દીધા. આ વખતે પણ તેની દૃષ્ટિ રવામી તરફ હતી, અને તેના બંને હાથે તેણે પોતાના પતિને કહે આનિગન અયુ હતું

પોતાની પત્નીનું મૃત્યુ જોઈ કાર્તવીયાર્જુન વચ્ચે વિનાયક કરવા લાગ્યો અને યુદ્ધ કરવાનો સંકલ્પ છોડી કહેવા લાગ્યો કે હે મનોરમા, હું તો ખરી, હું યુદ્ધમાં નહિ જઈ, મારી સાથે રહેલાં આલ, હું પરશુરામ સાથે યુદ્ધ નહિ કર, આમ વિલાપ કરવા લાગ્યો આ સામગી એકાગ્રેક દેવવાણી મૂકે —

હે મહારાજ ! સ્થિર થાઓ, રડો છો શા માટે, તમે જાનીઓ છો શ્રેષ્ઠ છો, આ સંસાર પાણીના પરપોટા જેવો છે, તારી સાધ્વી પત્ની, દેવી મનોરમા કમળાના વિલાસ જવનમાં મૂકે છે, તું પણ રણક્ષેત્રમાં જઈ વૈકુંઠમાં આવ અને ત્યાં પત્નીને જોડે ” આવી દેવવાણી સામગી રાજાએ શોક તપછ દીધો અને મનોરમાની પુત્રના હાથે અત્યેષ્ટી ક્રિયા કરાવી, આલણેને દાન આપ્યું અને પછી પોતે પરશુરામ મથે યુદ્ધ કરવા ગયો. યુદ્ધમાં પરશુરામના હાથે તે મરાયો.

આવી પતિવ્રતા બીઓને ધન્ય છે. પતિ સ્નેહ સ્ત્રીઓમાં કેટલે મુઠ્ઠી ફોંપી શકે તેનું આ દૃષ્ટાંત ઉત્તમ છે પતિનો વિયોગ થશે, તેમનું મૃત્યુ થશે એવું નક્કી માનતા મનોરમાએ પોતાનો દેહ દાડી દીધો, ધન્ય કે સતી હોય તો આવી જ હોજો.

ઉર્મિલા

મિથિલા નગરીના રાજા જનકની પુત્રી ઉર્મિલા હતા. ઉર્મિલા સીતાની બહેન અને લક્ષ્મણના પત્ની હતા.

રામચંદ્રને રાજ્યાભિષેકની તૈયારી વખતે ઉર્મિલાને અત્યંત આનંદ થતો હતો. પણ રામને વનવાસ જવું પડ્યું અને તેમની સાથે લક્ષ્મણે વનવાસ જવાની રજા માગી પતિને રામની સાથે ચૌદ વર્ષ વનવાસ જવાની વાત જાણી ઉર્મિલાના દુખનો પાર રહ્યો નહિ, પરણીને આવ્યા પછી થોડાજ સમયમાં પતિ વિયોગ સહન કરવાનો ઉર્મિલાને પ્રસંગ આવ્યો.

સીતા દેવી માદ્રકજ ઉર્મિલા પણ પોતાના પતિ સંબંધમાં ઉચ્ચ જાણના હતી. તેણે પોતાના પતિને તેમના બાપ રામચંદ્રજી સાથે જવા દેખ પોતે વિયોગ દુખ સહન કર્યું અને પતિને આડખીલી કરી નહિ.

વનવાસમાંથી આવ્યા પછી એક ચિત્ર ઉપર ઉર્મિલાની છબી લક્ષ્મણને બતાવી સીતાએ પુછ્યું કે લક્ષ્મણ આ કાણુ છે? લક્ષ્મણ સીતાજીના કટાક્ષ સમજી ગયા અને શરમાઈ ગયા તેમણે સીતાજીના પ્રશ્નનો ઉત્તર ન આપતા તે ચિત્ર ઉપર હાથ મુકી ઢાંકી દીધું.

ઉર્મિલા સંબંધમાં રામાયણમાં સ્પષ્ટ વાત લખાયેલી નથી, પણ તે એક સતી હતા અને આદર્શ સ્ત્રી તરીકે તેમનો દરજ્જો ઉચો છે.

અન્નપૂર્ણા

એક દિવસે મહાદેવજીને પાર્વતીજી સાથે કસહ થતા મહાદેવજી ભિક્ષાની ઝોળી લઈ ત્રણ લોકમાં ભિક્ષા માગવા નીકળ્યા. આ વખતે દેવી અન્નપૂર્ણા કાશીમાં રહી બધા લોકોને અન્નનું દાન આપતા હતા, મહાદેવજીએ પણ તેમની પાસે ભિક્ષા લીધી હતી દેવી અન્નપૂર્ણાએ દેવીનું નામ છે. ચૈત્ર સુદ ૮ ને રોજ તેમનું પુજન થાય છે. કાશીમાં તેમની મુર્તિ પણ છે.

સ્ત્રીઓએ અન્નપૂર્ણા દેવી જેના થઈ અતિથી સત્કાર કરવામાં નિપુણતા મેળવવી ધરે છે બીજું ન બને તો અન્નદાન તો જરૂર આપ્યાજરૂરું.

કુવલયા.

કુવલયા એક વારામના હતી તે અપ્સરા જેવી સુંદર હતી. એક વખતે શ્રાવસ્તી નગરીમાં ઉગ્મણી હતી ત્યાં દૂર દેશાવરના અનેક ઓપુરખો આવ્યા હતાં ત્યાં કુવલયા પણ ગઇ અને ભર સભામાં તેણે કહ્યું કે મારા સૌંદર્યનું આકર્ષણ કરી શકે એવો કોઇ પુરુષ અહિં છે ?

આ સાંભળી એક પુરુષે કહ્યું હા એક ગૌતમ નામનો શ્રમણ છે. અને તે જોતવનમાં તપ કરે છે

આ સાંભળી કુવલયા જોતવનમાં બુદ્ધભગવાન તપ કરતા હતા ત્યાં ગઇ અને બુદ્ધના સન્મુખે જઈ વેશ્યાની માત્રક નાચ નખગ કરી તેમને પોતાનું સૌંદર્ય બતાવવા લાગી બુદ્ધદેવ મહા તપસી અને ઇશ્વરવતારી પુરુષ હતા તેમણે પોતાની અમાનુષિક શક્તિના પ્રભાવથી કુવલયાનું સૌંદર્ય નષ્ટ કરી દીધું અને તે એકદમ એવી વચની કોશી જેવી બની ગઇ, શરીર કદરૂપુ થઇ ગયું આથી તેને પોતાના પછલા પાપકર્મોનો પસ્તાવો થયો અને તેણે તરત બુદ્ધદેવને પ્રણામ કરી પોતાના પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત બતાવવા ચિનતી કરી. દયાળુ બુદ્ધદેવે તેને ખતે ઉપદેશ આપી તેનું ચરિત્ર સુધાર્યું, અને તેમના ઉપદેશનાં તે વિદુષી બની પાછળની ગૌરવ પરિવાનિકાં તરીકે તેણે સારી નામના મેળવી.

અરાબ રવભાવની ઓઝો પણ સત્સગથી કેરી સુવરી થકે છે તેનું આ દષ્ટાંત છે.

ગાન્ધિના

કોશી રાજાની કન્યાનું નામ ગાન્ધિની હતી, જ્યારે ગાન્ધિની તેની માતાના ગર્ભમાં હતી અને પુરા દિવસ થયા છતાં કોઈ અવતર્યું નહિ ત્યારે કોશીરાજ ચિતા કરવા લાગ્યા, ત્યારે કન્યાએ ગર્ભમાંથી કહ્યું કે: જો મને રાજા એક ગૌદાન આપવાની રજા આપો તો હું ગર્ભમાંથી બહાર આવું. આ વાત કોશીરાજએ કબુલ કરી એટલે પછી ગાન્ધિનીનો પ્રસવ

થયો તે મોટી થયા પછી રાજ ગૌદાન આપતી. તેણે દાન વડે બધા બ્રાહ્મણોને પ્રસન્ન કર્યા હતા.

ગાન્ધિનીને યદુવંશના રાજા મન્દુક સાથે પરાશુર્યા, તેમને અકુરજી નામે પુત્ર થયા. તેમને બીજા તેર પુત્રો અને એક કન્યા હતી. તે સર્વા બાળકોને ગાન્ધિની સારી કેળવણી આપતી, પોતે પતિની સેવા કરવામાં તત્પર રહેતી.

અકુરજી મથુરાના રાજા કસને ત્યાં રહેતા હતા, તેમને કસે કૃષ્ણ અને બલરામને તેડવા ગોકુળ મોકલ્યા હતા. અકુરજી શ્રીકૃષ્ણના પિત્રાઈ કાકાના પુત્ર હતા. અને કૃષ્ણના ભક્ત હતા. તેમને તેમની માતા ગાન્ધિનીએ ઉત્તમ ધર્મની કેળવણી આપી હતી.

ગાયત્રી

ગાયત્રી બ્રહ્માના પત્ની હતા. બ્રહ્માએ પ્રથમ સાવિત્રી સાથે લગ્ન કર્યું હતું. એક વખતે બ્રહ્માએ યજ્ઞ આરબ્યો અને તે વખતે સ્ત્રીની જરૂર પડે તેમ હોવાથી તેમણે સાવિત્રીને બોલાવવા ઇન્દ્રને મોકલ્યા. ઇન્દ્રે સાવિત્રીને જઈ બ્રહ્માનાં સંદેશો વહાવ્યો. ત્યારે સાવિત્રીએ કહ્યું કે, લક્ષ્મીજી ત્રિજેરે હજી આવ્યા નથી. મને તે બધી સ્ત્રીઓ આવશે એટલે હું આવીશ. આ વાત ઇન્દ્રે બ્રહ્માને કહી એટલે બ્રહ્મા ગુસ્સે થયા.

બ્રહ્માએ બીજા સ્ત્રી પરણવાનો નિયત કર્યો, જેથી ઇન્દ્ર પાતાળમાંથી એક ગોવાક્ષને પકડી લાવ્યા. જેની સાથે બ્રહ્માએ ગાયત્રી વિધિથી લગ્ન કર્યું, આ સ્ત્રીનું નામ ગાયત્રી હતું, તેને બે હાથ, એક હાથમાં મૃગનું સિંગડું અને બીજા હાથમાં કમળ હતું તેના વસ્ત્ર લાલ હતાં, ગળામાં મુક્તાહાર હતો, કાનમાં કુંડળ હતા, માથા ઉપર મુકુટ હતો.

ગાયત્રીને વેદની માતા મણી છે. ગાયત્રી એ વેદ ધર્મમાં બીજા મંત્ર છે, અત્યારે કરોડો લોકો ગાયત્રી મંત્રદ્વારા પરબ્રહ્મ પરામાત્માની ઉપાસના કરે છે. ગાયત્રી મંત્ર એ બ્રહ્મણોનો ઈષ્ટમંત્ર મણાય છે. તે ગાયત્રી મંત્રની અધિષ્ઠાતા દેવી ગાયત્રી છે.

ધન્યા

ધન્યા દેવી એ જનકના સ્ત્રી હતા. ધન્યા દેવી સાધ્વી, પતિ પરાયણ હતા. તેમને પતિને માફક આ રાજવૈભવમાં કાંઈ પણ આસક્તિ નહોતી. તેમની પુત્રી જાનકીજી હતી, જેમને શ્રી રામચંદ્રજી સાથે પરણાવ્યા હતાં. તે સીતાદેવીને આજે જગત માતા તરીકે પુજે છે, સીતા દેવીને ધન્યા દેવીએ ઉત્તમ કેળવણી આપી હતી.

ધન્યા દેવીને પતિ ઉપર અન્યત્ર સ્નેહ અને ભક્તિ હતા, તે પતિના જમતા પહેલાં કંઠી પણ જમતા નહિ, રાજર્ષિજનક સંખ્યા પુજામાં મગ્ન રહેતા, ધણે વખત શૂખ્યા રહેતા તો ધન્યા પણ શૂખ્યા રહેતાં જ્યારે પતિ જમતા ત્યાર પછી જ તેમને જમતા વધેલું પોતે જમતા પતિની આજ્ઞા વગર તે કાંઈ કામ કરતા નહિ, તે બધાના ઉપર અન્યત્ર સ્નેહ રાખતી સીતાજી તો તેમના પાશ્વ પુત્રિ હતા છતાં તેમને પોતાના પુત્રો તુલ્ય ગણી પાળી ઉઠેરી ઉચ્ચ કેળવણી આપી હતી.

સીતાજી ઉપર તેમનો અત્યંત સ્નેહ હતો. તે તેમને પોતાના પ્રાણ કરતા પણ વધુ વહાલા હતા. જ્યારે સીતાજીએ પાતાળમાં પ્રવેશ કર્યો ત્યારે ધન્યાએ કન્યાના મૃત્યુ શોકને લીધે પોતાના દેહને, ત્યાગ કરી દીધો હતો આવી પોતાની પુત્રી ઉપર તેમની અન્યત્ર પ્રીતિ હતી.

સુર્ય

સુર્ય એ અપ્સરા હતી, તે બધી સુદર હતી, તે જ્યારે હિમાલયના મોટા શિખર ઉપર બેઠી હતી, ત્યારે ત્યે નજર પહોંચાડીને જોતા એક જગને ઉજડ રસ્તેથી જતા જોયો, તે કાણ છે ને ક્યાં જાય છે તે જાણવાની તેનું ઇચ્છા થઈ, તેની તપાસ કરતાં તેને જણાયું કે તે ઈન્દ્રનો દૂત છે, ત્યારે તેણે તેને કટલાક પ્રશ્નો પૂછ્યા કે: હે મહાભાગ્ય, આપ ક્યાંથી આવો છો, અને ક્યાં જાઓ છો ?

તે દ્વે કહ્યું કે: અરિષ્ટનેમી નામના રાજાએ ધડખડને લીધે મંસા-રની તૃષ્ણાઓનો ત્યાગ કરી પોતાના હોકરાને રાજ્ય સોંપ્યું, અને હાલ

તે ગધમાદન પર્વત ઉપર મોટી તપશ્ચર્યા કરે છે, તે રાજની પાસે મને ઇન્દ્રે મોકલ્યો હતો અને હવે હું મહેન્દ્રની પાસે જઈ છું.

સુર્યચિત્રે કહ્યું-તો આપને તે રાજ જોડે શી વાત થઈ તે કહેશો !
હોતે કહ્યું. હા, સાબળો. અરિષ્ટનેમી રાજ ગધમાદન પર્વત ઉપર તપ કરવાનો આરંભ કરે છે, તે સાબળી મને ઇન્દ્રે આજ્ઞા કરી કે આ વિમાન લઈને જાઓ અને તે રાજને અહીં લઈ આવો. હું ત્યાં ગયો, અને રાજને આવવા કહ્યું. ત્યારે રાજએ કહ્યું કે સ્વર્ગમાં શા ગુણ છે અને શા દોષ છે તે વાત મને કહો.

એટલે મેં તેને કહ્યું કે. ઉત્તમ પુણ્યો એકઠા થવાથી સ્વર્ગમાં સુખ મળે છે, પુણ્યના પરિણામ પ્રમાણે સુખ ભોગવવામાં પણ ફેરફાર છે, પણ સ્વર્ગમાં મળેલો માણસ જો શુદ્ધ આનંદ ભોગવી માણસની હિસા કરે તો તેનો ધર્મ ઓછો થાય છે આવી રીતે પુણ્ય ઓછું થવાથી સ્વર્ગ-માના માણસથી સ્વર્ગ બ્રષ્ટ થવાય છે.

આ વાન સાબળી રાજએ કહ્યું કે હું એવા ખરાબ ફળ આપનાર દેવલોકમાં આવવા ઇચ્છું નથી હું તો મોટું તપ કરી એકી વખતે પાપનો નાશ કરવાની ઇચ્છા રાખું છું. માટે તમે પાછા જાઓ, મારે નથી આવવું.

એટલે હું પાછો ગયો અને ઇન્દ્રને વાત કરી, એટલે ઇન્દ્રે કહ્યું કે તમે હવે ફરી રાજ પાસે જાઓ, અને તેને સાથે લઈ સર્વ તત્ત્વ જાણનાર વાદ્મીકિના આશ્રમમાં લઈ જાઓ.

ઋષિને કહેજો કે સંસારના કપેશથી લય પામનારા અરિષ્ટ-નેમીનો મોક્ષ થાય એવી વ્યવસ્થા કરો એટલે હું ગયો અને રાજને વાદ્મીકી પાસે તેડી ગયો વાદ્મીકી સાથે રાજ વાતો કરવા લાગ્યા એટલે હું પાછો જઈ છું.

રાજ અરિષ્ટનેમી અને મહર્ષિ વાદ્મીકી વાતો કરવા લાગ્યા, તે ઉપરથી યોગવસિષ્ઠ ઋષિની રચના થઈ. સુર્યચિત્ર એક અસાધારણ સ્ત્રી હતી, જે યોગવસિષ્ઠ ઋષિની પ્રસ્તાવનાનું મુજબ છે, તે ધણી પવિત્ર હતી. તે ધર્માનું તત્ત્વ સારી પેઠે જાણનારી અને સમજનારી હતી.

જના

જના એ નીલકંઠ રાજાની રાણી હતી નીલ વજ રાજા પુર્વે માહિષ્મતી નગરમાં રાજ્ય કરતા હતા જનાની ગંગાજી ઉપર વધુ ભક્તિ હતી, અને ગંગાજીના વૈધી તેન પ્રવીર નામનો પુત્ર થયો હતો. જ્યારે યુધિષ્ઠરે અશ્વમેધ યજ્ઞ કર્યો ત્યારે યજ્ઞનું રક્ષણ કરતા અર્જુન માહિષ્મતી નગરીમાં આવ્યા.

જનાના પુત્ર પ્રવીરે યજ્ઞનો અશ્વ ખાધો અને જેથી અર્જુને અશ્વ પાછો આપવા અશ્વ તો યુદ્ધ કરવા આમંત્રણ કર્યું. અર્જુન જેવા સમર્થ રાજા સાથે યુદ્ધ કરવાનું નીલકંઠનું શુ ગજી? જેથી રાજા ભયભીત થયો. નીલકંઠ કૃષ્ણનો ભક્ત હતા, અને તેથી અર્જુન તરફથી કૃષ્ણ યુદ્ધ કરવા આવે તે વખતે કૃષ્ણ મને પોતે યુદ્ધ ન કરી શકે એવા વિચારથી તેણે અશ્વ પાછો આપવાનો નિશ્ચય કર્યો.

પ્રવીર બળવાન હતો, ઘોડાને પોતે અભિમાનપૂર્વક ખાધા પછી પાછો આપવો તે તેને કીઠ ન લાગ્યું, તેમ પોતાના પિતાની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરવું તે પણ તેને અસહ્ય જણાયું. પોતાના પિતાનું વચન તો ગમે તેવું દુષ્ટ વેડીને પણ પાગલુ જ પડે એવું તે માનતો હતો જેથી હવે શું કરવું તેની ચિન્તા કરતો તે પોતાની માતા પાસે ગયો.

જના પણ શુદ્ધ ક્ષત્રીયાણી હતી, તેણે પોતાના પુત્રની વાત સાંભળીને કહ્યું હે પુત્ર! તારી વાત સાંભળી મને ધણો આનંદ થાય છે, તારે કાંઈની ચિન્તા કરવી નહિ, તારી વીર વાસના મગામાતા પુરી કરો, ક્ષત્રીયે પાછી પાતી કરવી નહિ, તું તારા પિતાનો નમ્યું આપવાનો હલકો વિચાર છોડી દઈ યુદ્ધ કરવા તત્પર થા. આવી માતાની સલાહ મળવાથી પ્રવીર ખુશી થતો મહેલમાં ગયો.

જનાએ પોતાના પતિ પાસે જઈ પુત્રની ઇચ્છા જણાવી. નીલકંઠે કૃષ્ણ અને અર્જુન સાથે યુદ્ધ કરવાયાં રાજાનો નાશ થવાનો ભય જણાવ્યો. જેના શ્રીકૃષ્ણ સહાયક છે તેના પાંડવોના તામેદારી સ્વીકારવામાં નાનમ નથી એમ જણાવ્યું જેથી જનાએ તેમને કહ્યું આપ ક્ષત્રીય ધર્મ આવી વાત કેમ ઉચ્ચારો છો. જે ખરો ક્ષત્રીય હશે તે આવું નહિ બોલે, તમે કાંઈ પાંડવો કરતાં નીચ નથી, તે પણ ક્ષત્રીય છે, તમે પણ ક્ષત્રીય છો,

માટે આપ આપના ક્ષાત્રધર્મનું સ્મરણ કરો તમારા અને આ વીર પુત્રના બાહુબળ હિપર બરોસો રાખો, ડરો છો શુ કામ ! વગર યુધ્ધે શત્રુને શરણે જવું તેના કરતાં શરવું સારું આ રાજ્ય, વૈભવ, જીદગી, કર્તું ચિરસ્થાયી નથી, દરેક યુગમાં કેટલાય રાજ્યો નવા થતા હશે અને કેટલાનો નાશ થતો હશે. એકની મિલકત નાશ થઈ બીજાને મળે છે, એકનું ધર ભાંગે છે તો બીજાનું મડાય છે. દરેક ક્ષણે અસપ્પ્ય જીવે આ સંસારમાળી નાશ પામે છે, અને અસપ્પ્ય જીવે નવા જન્મે છે, તો પછી આ નાશ-વત ધન, દોલત, રાજપાટ, ધરખાર કે જીદગીની મમતાથી ધાર્મિક મનુષ્યે પોતાના ધર્મનું હિલ્લ ધન કરવું ન જોઈએ

મહારાજ આપ પુરુષ છો. વીર છો, હું તો સાધારણ છો છુ આપને શુ કહું ! આપ આપનું કર્તવ્ય ન બોલો પોતાને હલકો ધારવાથી મનુષ્ય ધીમે ધીમે હલકો પડતો જાય છે જેને મનુષ્યત્વનું અભિમાન છે તે કદી હીનતાનો વિચાર કરતો નથી

પોતાની વીર પત્ની જન્તાનાં આવા વચનો સાંભળી નીલકંઠ શર-માયો, અને પાડવોને શંકે જવા ક્રોધા તેમની સાથે લડવા જવું સારું છે. એમ માનવા લાગ્યો પણ તેણે કંઈ કે હું શ્રીકૃષ્ણનો ભક્ત છુ માટે કૃષ્ણ મારા ઇષ્ટદેવ છે તે અર્જુનની માથે લડવા માટે આવ્યા છે તો હું તેમની સાથે શી રીતે યુદ્ધ કરું ? એટલે જન્તાએ કંઈ કે ભગવાનનો પણ એ જ હિપદેશ છે કે મનુષ્યોએ પોતાનો ધર્મ પાળવો જોઈએ ક્ષત્રીઓએ વીર થવું ક્ષાત્રધર્મ પાળવો એવી ભગવાનની જ આજ્ઞા છે તો પછી કૃષ્ણ ક્ષત્રીય થઈ લડવા આવે તો તમારે તેમની સાથે લડવામાં કશોય વાધો નથી

રાજા પત્નિનું કંઈ માનો યુદ્ધમાં જવા તૈયાર થયો નીલકંઠ રાજા, પ્રવીર પુત્ર સાથે યુધ્ધે અઢ્યો આમે પાડવોનું સૈન્ય હતું પહેલે દિવસે તો વીર પ્રવીરનો જ થયો પણ બીજે દિવસે કૃષ્ણની મુકિતથી પ્રવીર મરાયો.

શ્રીકૃષ્ણ અને અર્જુને વીર પ્રવીરની મરાયાથી શોકાતુર થયેલા નીલ-કંઠ સાથે યુદ્ધ કરવાનું માડી વાંજ્યુ અને પ્રવીરની વીરતા માટે તેને અભિનંદન આપ્યુ અને બધુતાની નિશાની તરીકે ચણનો ઘોડો પાછો માગ્યો. નીલકંઠ શ્રીકૃષ્ણનો વિચાર તથા સાદાઈ જોઈ, પોતાનો પુત્ર શોક

વિસરી જઇ અર્જુનને મિત્ર તરીકે ભેટી પડ્યો. અથ તોમને પાછો આપી તોમને પોતાના નગરમાં તેડી ગયો.

શ્રીકૃષ્ણના ચરણરજથી નગર પવિત્ર થયું માની તેણે પ્રવીરના શોકનું રૂદન કરતાં નરનારીઓને તેણે આનંદોત્સવ કરવાની આજ્ઞા આપી શોકથી છવાયેલા નગરમાં પાંચી ધ્વજ પતાકા ઉડવા લાગી, અને ઠેર ઠેર મંગલિક વાજ વાગવા લાગ્યા.

જનાને આ આનંદોત્સવ અસહ્ય ચર્ષ પડ્યો. પુત્રની વીરતાના અભિમાનને લીધે પુત્રના અકાળ મૃત્યુને દારૂ શોક પણ તે સહન કરી શકી નહિ, કૃષ્ણ હોય કે કૃષ્ણને મિત્ર અર્જુન હોય પણ તેમણે શત્રુપે આવીને પોતાના પ્રાણથી પણ અતિ વહાલા પુત્રની હત્યા કરી હતી એ દારૂ શોક ભલી જઇ ખરા ક્ષત્રીની પેઠે પુત્ર હત્યાનો બદલો લેવાનો પ્રયત્ન કર્યા વગર રાજ પુત્રની હત્યા કરનાર શત્રુને પોતાના નગરમાં પધગવી આનંદોત્સવ કરી રહ્યા છે. એવા તિરસ્કાર અને ક્રોધથી તેજસ્વિની જનાના હૃદયમાં દારૂ અગ સળગી ઉઠી.

જના પોતાના સ્વામી પાસે ગઇ અને કહ્યું કે ‘મહારાજ, અપના નગરમાં આ આનંદોત્સવ શાનો થાય છે ? પ્રીર યુદ્ધમાં વિજય મેળવીને ઘેર આવ્યો કે શુ ? મહારાજ પ્રત્તિર કયા છે ? પ્રવીર તોમને અજિતદન્ત આપવા કેમ ન આવ્યો ? પ્રીરનું લોહી દુરવાણુ થયેલું શમ હજુ રણક્ષેત્રમાં પડેલું છે, શિયાળ, ગીધ, વિગેરે પક્ષીઓ તજી માસ ખાવાની લાલચમાં એ દેહને ફાડી ખાઇને ભયકર આનંદ ધ્વનિથી રણભુમિમાં ઘૂમ કરી રહ્યા છે ત્યારે, આપણે રણક્ષેત્રમાં જઇ એ દૃશ્ય એક વાર જોઇ આવો-એ ! પછી પ્રવીરના ખરડાયેલા લોહીની અજ્ઞા આપીને તમારા ઇષ્ટદેવના ચરણની પૂજા કરજો.

કૃષ્ણ આજે તમારે ત્યાં કેમ આવ્યા છે ? શુ ભક્તની ભક્તિથી સંતુષ્ટ થઇ કોઇ દેવ આ સર્વોદ્ધ આપવા ઘેર આવે તોમ એ તમારે ઘેર આવ્યા છે ! તમારી આખની કીર્તિરૂપ, રાજ્યની આશારૂપ એકના એક પુત્રનું શમ આજે એ કૃષ્ણની યુક્તિથી રણમાં રમદોગાય છે, એવો શું તોમનો આશ્ચર્ય છે ? કયા ઉત્સાહથી, શુ મહો લઇને તમે આજે કૃષ્ણ-

ની પુળ કરવા તૈયાર થયા છો ? જે તમે ક્ષત્રીય હોતો જાણ્યો કે એ કૃષ્ણ તમારા શત્રુ છે, તમારા વીર પુત્રને મારનાર એ તમારા પરમ શત્રુ છે. માટે પુળ ન કરતા પુત્ર હત્યાનો બદલો લેવા તમે હાથમા તલ્વાર લઈ તેમની સાથે યુદ્ધમા ઉતર્યા હોત તો કૃષ્ણનું ખરું સ્વાગત કયું કહેવાત આપ તો સમજી છો, ક્ષત્રીય ધર્મનો ત્યાગ કરી આજે આપે ક્ષત્રી-ઓના નામને કલક લગાડ્યું છે.

હજી પછી મોહ અને બ્રાન્તિ છોડી ટેક સાચવવા ઇચ્છતા હો વીર કુટુંબની કીર્તિ સાચવવા માગતા હો તો નિમત્રણ કરેલા અનિયતો ખુબ આદરસત્કાર કરો અને કાલે તેમને સમરક્ષેત્રમા આવવાનું તેડું મોકલો જે પુત્રહત્યા કરનાર દુશ્મનના લોહીથી પુત્રનું તર્પણ ન કરી શકે તો પોતાના લોહીથી પુત્રનું તર્પણ કરે.

નીલધ્વજે પોતાની સ્ત્રી જનાને ઘણું સમજતી, પણ જનાએ પુત્રના ધાતથી ઘણું લાગી આવેલું હોવાથી કાંઈ ન માન્યું તમે મારા મરેલા પુત્રનો સ્મૃતિમા શત્રુઓના માનમા આનંદોત્સવ કરી મારું અસહ્ય અપમાન કરી રહ્યા છો, આપ મારા સ્વામી છો, આપના પગલે ચાલવું એ મારો ધર્મ છે, પણ મારા પુત્ર પ્રવીરનો ધાન મને સાક્ષી રહ્યો છે ક્ષાત્ર ધર્મ ત્યાગનાર રામીને પગલે ચાલવા ખાનર ક્ષત્રીય ધર્મ પાલન કરનાર પુત્રનું અપમાન નહિ કરી શકું. તેણે માહિમતી રાજ્યના સન્માન ખતર સમર-ક્ષેત્રમાં પ્રાણ અર્પ્યો છે, તેનું આપ આજે અપમાન કરી રહ્યા છો પુત્ર પ્રવીરની જનની જના પણ હવે એક ક્ષણ આ નગરમા રહેવા માગતી નથી. જે નગર પોતાના વીર યુવરાજના મૃત્યુને બીજે દિવસે હર્ષ માને છે તે પાપી નગરીનો હું હમણાં જ ત્યાગ કરું છું તમે એકલા જ આ નગરમા વામ કરજો આમ કહેતી પુત્ર વિયોગે દુખી થઈ તે ગાંડની માફક મ્હેલને છોડી દઈ ત્યાંથી ચાલી ગઈ અને એકલી એકાંત જગલમા ચાલી નીકળી. તેને કોઈ પાછું વાળી શક્યું નહિ, અહાર, નિદ્રા ભય સર્વ છોડી તેણે એકાંત વનમાં ચાલ્યા કર્યું, તે ગંગા નદિના તીરે જઈ ચડી. ગંગાના પ્રવાહમાં તેણે પોતાના દેહને વિસર્જન કયું મહારાણી જનાએ ઇચ્છેતી ગંગાનું સ્મરણ કરી ગંગાના ખોળામા ચિન્થાન્તિ મેળવી. પુત્ર વિયોગે દેહ છોડી દીધો. આવી પુત્ર પ્રેમી માતાઓ પણ આછીજ હોય છે.

પ્રકરણ ૬ હું.

શ્રીઓએ ઘરનો કારભાર કેવી રીતે ચલાવવો ?

મોહનરાયે કેટલોક વખત નોકરી કરી પછી તેની સુરત ખદ્ધી ચઢ્યું.
ત્યાં હેડાસ્તર સાથે તકરાર થવાથી તેને નોકરી
છોડવી પડી હતી તેને નોકરીમાં અત્યારે પોણાસોનો પગાર મળતો હતો.
પગાર વધવાનો સભવ હતો છતાં ઉપરી જોડે વારવાર તકરાર થવાથી
તેને નોકરી કરવી ઠીક લાગી નહિ આજકાલ ધણા માણસો નોકરીને
પસંદ કરનારા નીકળે છે કેટલાક તો ગૃહસ્થ હોવા છતાં પણ હાથે કરીને
શુદ્ધામી પસંદ કરે છે. ખરી રીતે તો સ્વતંત્ર ધધો કરવો તેના જેવું શુભ
નથી. નોકરીમાં હજાર રૂપિયા પગાર મળતો હોય છતાં પણ તે માણસ
પૈસાદાર થઈ શકતો નથી તેમજ તેણે જીદગી સુધી નોકરી કરી હોય છે
છતાં પણ મરી જાય છે ત્યારે તેનો નોકરીનો વારસો તેના છોકરાને મળ-
તો નથી. ખાનગી ધધો કરનાર જે વેપાર કે ધધો જન્મારા પર્યંત કરે
છે તે ચાલુ ધધો જ્યારે મરણ પામે છે ત્યારે તેના વારસોને સોંપી જાય
છે તેણે જો વેપારની સારી પેઢી જમાવી હોય છે તો તેજ પેઢી તેના
પછી તેના છોકરા ચલાવી શકે છે. તેના ધધાની કમાણીનો વારસો તેના
પુત્ર ભોગવી શકે છે

અત્મારની કૃણવણી જાણે નોકરો થવાનું જ શિક્ષણ આપતી હોય તેવી અપાય છે. બધીને પરીક્ષા આપતા જો મેટ્રીક થાય છે તોપણ કેટલાક કારકુનની નોકરી માટે ફાઈન આરે છે. કહાય નોકરી ન લેતાં આમળ

કોલેજમાં જાય છે તો ટ્રેન્યુએટ થવા પછી પણ નોકરી જ કરે છે. ફેટલાક કાયદાનો અભ્યાસ કરી વકીલાત કરે છે. આ મોટામાં મોટી લાયકાત. બાગ્યે જ ટ્રેન્યુએટ થવા નેટલી કેગવણી મેળવી ક્ષાત્ત રસત ત્ર ઉલ્લાસ કરી શકે છે. પરીક્ષામાં જે પાસ ન થાય અને જેને સરકારી નોકરી મળવાનો સંભવ હોતો નથી તેજ ખાનગી નોકરીમાં જોડાય છે અથવા તો ખાનગી વેપાર રોજગાર કરવા લાગે છે. મોહનરાયે નોકરી કરવી છોડી દીધી તેણે ક્ષાત્ત પણ વ્યાપારી પેઢીમાં નોકરી કરી શિક્ષણ લઈ ખાનગી ધંધો કરવાનો વિચાર કર્યો ચન્દ્રકાન્તાની પણ તેમાં સંમતિ હતી. ખાનગી ધંધામાં શરૂઆતમાં પગાર ઘણો જ ઓછો મળે છે જેથી મોહનરાયને શરૂઆતમાં પચીસ રૂપિયા પગારની નોકરી અમદાવાદમાં એક કાપડીયાને ત્યાં મળી. આના દુકા પગારમાં પોતાનું અને પોતાની સ્ત્રીનું ભરણપોષણ કરવાનું, બાકું આપવાનું અને ખીજું જોઈતું ખર્ચ કરવાનું હતું. મોહનરાય પ્રમાણિકપણે ચાલતો અને ધંધર ઉપર શ્રદ્ધા રાખી પોતાને જે પગાર મળતો તે ઉપર જ પોતાનો કારભાર ચલાવવા લાગ્યો. ચન્દ્રકાન્તા રિવેકી, ડાહી અને પતિની સ્થિતિ અનુસાર રહેવામાં સુખ માનતી

તે પોતાના પતિનું ઘર તે જ પોતાનું ઘર છે એમ માનતી. તેની માએ તેને ધરવ્યવસ્થા શી રીતે કરવી તેનું સાફ શિક્ષણ આપ્યું હતું. તે રહવારમાં હંમેશા ચાર વાગે ઉઠતી. દાંતણુ પાણી કરીને ધરનો કચરો પુળે વાળી નાખતી ધરને ખુણે ખોચરે કચરો પડી ન રહે તે માટે તે પેટી પટારા ને ખૂંચેઓમાંથી સભાળપૂર્વક કચરો વાળી ધર સ્વચ્છ કરતી. બીને પણ જાળા બરાબ ન રહે માટે સાવરણી ફેંગવી તે જાણતી કે ઉપર ઉપરથી કચરો વાળવાથી ખૂણે ખોચરે પુળે બરાબ રહે છે અને તેથી ચાચડ, મચ્છર વિગેરે જન્મ્યો. ઘેતા હવા ખગડે છે વળી ધરમાં બરાબ રહેલો કચરો હવામાં ઉડી આપણા શ્વાસદ્વારા પેટમાં જતાં રોગ ઉત્પન્ન કરે છે ધરમાં પાણી ઢળે અને તેથી જમીન ભીની થાય તો તરત સાફ કરતી, કારણ કે ભીનાશથી શરદી થાય છે તે જાણતી હતી. ધર સ્વચ્છ કર્યાં ધરની સર્વ વસ્તુઓ વ્યવસ્થિત ગોઠવતી માદી, તકીયા, ખુરશી રેમલો ખંખેરી સાફ કરી સઠિ સઠિની જગ્યાએ ખરોખર ગોઠવતી તરફા-

ઓ ઉપર ભળા ખાત્રી ન ભય તેની કાળજી રાખતી પછી ધરના વાસી વાસણો સારી રીતે અજવાળાને બરાબર ગોઠવતી વામણોમાં મેન રહેવાથી તે મેલ ખાવાપીવામાં પેટમાં ભય છે તેથી રોગ થાય છે એમ તે સમજતી. ત્યાર પછી ખાટલા ગોઠામાં પરસેવો ચોટવાથી માથુ થાય છે માટે બે ચાર દિવસે તડકે નાખતી. પછી શરીર ચોળાને સ્નાન કરતી પછી પાણી-આર વીંછળી સ્વચ્છ કરી ચોળા વીંછળા પાણી મળાને ભરતી. પતિ ઉઠે એટલે તેમને દાતણ પાણી આપતી તે દાતણ પાણી કરી રહે એટલે તેમને માટે ન્હાવાનું પણ તૈયાર રાખતી.

ન્હાતી વખતે શરૂ કર ધસાને ન્હાતી યુગલુ પહેર્યા વગર સ્નાન કરતી નહિ બીજે દિવસે માથુ ખારાયા, કે આમળાયા, કે હાસથી ચોળા સ્વચ્છ કરતી, ન્હાયા પછી ટુવાનથી શરીર ધસીને ઘોષ નાખી પછી ધોયેલા વસ્ત્ર પહેતી. તે ન્હાવામાં ટાદુ પાણી વાપરતી-કારણ કે હિના પાણીએ સ્નાન કરવા કરતા ટાદા પાણીએ સ્નાન કરવાથી આંગળ સારૂ રહે છે એમ તે માનતી. પતિને સ્નાન કરાવતી. તેમને પાણી, સાબુ, ધોયેલાં વસ્ત્રો વિગેરે હાજર કરતી. પછી તેમને માટે દેવસેવાના વાસણો માંજ આપતી. દેવગૃહ સ્વચ્છ કરી, આમન, ધુપ, દીવો. ચઢન વિગેરે તૈયાર કરી ભૂકતી. પતિ દેવસેવા કરવા બેસે તે વખતે તે રસોડુ સ્વચ્છ કરી ચુલો સળગાવી દાળ ચોતી, પછી પતિની સાથે આસન નાખી થોડી વાર ઇશ્વર સ્મરણ કરવા બેસતી.

ત્યાર પછી રસોઈ કરવા જતી, તેને રસોઈ કરવાનું તેની માએ સારી રીતે શીખવ્યું હ પ્રથમ રસોઈનો જોડનો ધણો સામાન રસોડામાં મુકતી. મીઠા મરચા વિગે થાલો સ્વચ્છ રહે, તેમાં કાંઈ પડે નહિ તેવી કાળજી રાખતી, અનાજ વીણી, ઝાટકી સ્વચ્છ કરી મુકતી હમેશા વિણ્યા વગરનું અનાજ રસોઈમાં વાપરતી નહિ પતિને ભાવે તેવો સ્વાદિષ્ટ રસોઈ બનાવતી. ભોજન કરવાની જગ્યા સ્વચ્છ અને સુવડ બનાવતી. જમતી વખતે મન આનંદમાં રહે તે માટે ધુપ પણ સળગાવતી. પતિ દેવસેવા કરી રહે એટલે તેમને સુંદર પાટલા ઉપર મેસાડી ગરમાગરમ રસોઈ પીરમતી. પાણી પીવાને જળપાત્ર સ્વચ્છ કરી મળાને પાણી ભરી તૈયાર મુકતી. જમતી વખતે આનંદની વાતો કહતી હાસ્યવદને પતિનું મન રમન કરતી તેમને જે જે

વસ્તુ જોઈએ તે પીરસવામા કાળજી રાખતી બોજન થઈ રહ્યા પછી પતિને પાન સોપારી આપતી. જો કાંઈ અતિથી આવેલા હોય તો તેમને પશુ પતિની સાથે બેસાડી આનદથી જમાડતી જમનારને ઉદ્દેગ થાય નહિ કે જમતા શરમાય નહિ તેની કાળજી રાખતી. સર્વને જમાડી પછી પોતે જમતી જમ્યા પછી વાસણો માણ, રસોડુ અખોટ દહીં સ્વચ્છ કરતી, પછી ધરકામમાં ચિત્ત પરોવતી.

ધરતુ ખર્ચ પોતાના પતિને મળતા દુક પગારમા કરકસરથી ચલાવતી ધરના અનાજ, મચ્છાલા, ઘી, ગોળ વિગેરે વ્યવસ્થીત રીતે ભરતી અને વીણી ઝાડકી સ્વચ્છ રાખતી. ધણી વખતે કાળજી ન રાખવાથી અનાજ સળી જાય છે અને તેથી નુકશાન થાય છે. કાંઈ વસ્તુ ઉઘાડી રહે નહિ તેની કાળજી રાખતી. ધણી સ્ત્રીઓ બેકાળજી રાખી અનાજના ડાઘ, પાણીની ગોળા વિગેરે ઉઘાડુ મુકો દે છે ને ઢાકવાનું ભૂલી જાય છે તેથી તેમા જીવજતુ પડતા કે ઉપર ધરોળા વિગેરે ફરતા હોય તો તેનો ઝેરી ગંધ પડે છે તેથી મહા અનર્થ થાય છે. તેમ તે કરતી નહિ દરેક વાચ-જીભા ભરેલી વસ્તુ તે ઢાકવાને ભુલતી નહિ અનાજ ઉઘર ખાય નહિ કે ઘી, દુધ ખીલાડી ઉઘાવી ન દે તેની કાળજી રાખતી. ધરની દરેક વસ્તુ ધણીજ વ્યવસ્થીત રીતે ગોઠવતી બહારથી આવનારને ધરની સ્વચ્છતા અને સુઠરતા જણાઈ આવે તેવી રીતે વ્યવસ્થા રાખતી જે વખતે જોઈએ તે વખતે ઝટ મળી શકે અને ખેળવી ન પડે તેમજ બગડે નહિ તેવીરીતે દરેક વસ્તુઓ ગોઠવતી. કપડા બરોબર ગડી વાળીને વળગણીએ નાખતી, વધારાના લુભડા ધોઈ સ્વચ્છ કરીને મૂકી દેતી

ધર પંદર વીસ દિવસે લીપી સ્વચ્છ રાખતી. પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ અને દૈવી પુરુષો અને દેવદેવીઓના સુદર ચિત્રો મઢાવીને ધરમા લટકાવતી, સુવાનો ખડ સ્વચ્છ રાખતી આગણુ વાળી ઝુડી, પાણી છાટી સ્વચ્છ રાખતી. ધરમાંના બારી બારણામા કચરો ભરાઈ ન રહે તે માટે તેને હમેશા વાળી ઝુડી સ્વચ્છ રાખતી, ખર્ચ આવકના પ્રમાણમા જ કરતી. જે વસ્તુ થઈ રહે તે આઠ દિવસ પહેલાં લાવવાનું પતિને કહેતી. ધરમા ઉપયોગ વગરની વસ્તુ મંગાવતી નહિ. મોજશોખની વસ્તુઓમા પૈસો ખર્ચતી નહિ.

પોતે સાર્થ પશુ સ્વચ્છ વસ્ત્રો પહેરતી, અનેક ફેરીઓ સાડી વિગેરે વેચવા આવે તા તે ખન હોય તો બરાબર તપાસ કરી પતિની આગળ લઈ લેતી કેબાદેખી તેને કાંઈ ચીજ લેવાનું મન થતું નહિ કે વસ્તુ સારી છે આટલે મોઢ પામી કાંઈ વસ્તુ લેતી નહોતી.

ધરમા મહિનામાં થું ખર્ચ થાય છે તેનો હિમાય તે જાતે બખની આટલી નાની રકમની આવકમાંથી પશુ કાંઈ બચાવવાની ગળજી રાખતી. તે ધારતી કે આવકમાંથી બચાવ કરવાની ભવિષ્યમાં કાંઈ વખતે કામ લાગે છે. તેથી હિડાઉપણે જેમ ફાવે તેમ ખર્ચ કરતી નહિ. જે જમાં બધું સાધું અને વેવધારી જિખારોએ આવતા ભેંકોના હાથ જેમ, બાધા આપી, કેટલાક ચમત્કારો બતાવી ભોળાં શ્રીઓને ઠગી જતા. ચન્દ્રકાતા તેમનાથી ખેત રાય તેવી નહોતી પાત્ર જેમ દાન આપતી. પૈમા તો સાધુને અપાય જ નહિ તેમ તે માનતી.

બીજી શ્રીઓને સારા સારા કપડા કે મારી મારી જથ્થો પહેરતા જેમ મનમાં તેવી જથ્થોસો કે કપડા લેવાનો તે વિચાર સરખો પશુ કરતી નહિ, તે કાંઈ ચીજ લાવી આપવાના પતિ પાસે હક તો કરતીજ નહિ પતિને પશુ પોતાને માટે કાંઈ કિમતી વસ્તુ લાવી આપવાનું કહે તો ના જ કહેતી. તે પોતાની સ્થિતિ સમજીત તે પ્રમાણે જ ખર્ચ કરતી ધરનું ખર્ચ કરકસરથી ચલાવતી જે ચીજ વગર ચાલે તેમ હોય તે વગર ચલાવતી. ન છુટકે જે વસ્તુની ખાસ અગત્ય હોય તે જ લાવતી. તે ધરની કાંઈ વસ્તુ બગડે નહિ, દાણા ઉઠર ખાય નહિ, કપડા રઝગતા ન રહે તેની ગળજી રાખતી.

આ જગતમાં ગૃહસ્થાશ્રમમાં દ્રવ્યની ડગલે તે પગલે જરૂર પડે છે. બ્યવહારમાં પૈમા વગર કાંઈ ચીજ મળતી નથી, માટે તે પૈસાની કિમત ધણી ગણતી. કોઈને પૈસા કે વસ્તુ આપવા લેવામાં ચોખવટ રાખતી ઉધારે ગળ ઉપરાંત કાંઈ વસ્તુ લેતી નહિ. વર કામમાંથી પરવાની પોને ધરમાં પશુ થોડું કમાઈ શકે તે માટે નવરી ખેતી ન રહેતા ભરવા ગુથવાનું કામ કરતી. ધરમાં નોકર રાખતી નહિ, પાણી ભરવું, દળવું, ખાંડવું વિગેરે તમામ કામ જાતે કરતી. તેથી પૈસાનો બચાવ થાય અને જીરૂર સારું રહે

તેમ તે માનતી. બપોરે પતિ બજારમાં બધા ત્યાગે પોતે જમી પરવારી કાંઈ ને કાંઈ ગુથતી. સાડીની કારો બરતી અને મઢીને દિવસે ત્રીણ પચીસનું તો તે કામ કરતી થોડું ધણું સ્ત્રીઓનું અને બાળકોનું વૈદ્ય પણ શીખી હતી તેથી દવા આપવાનું પણ કામ કરતી તે ધારતી કે સ્ત્રીઓએ પણ સ્વતંત્ર રીતે પોતાનું ગુજરાન ચાલ એવો ધધો તો શીખવો જ જોઈએ. તે ધધો ધરમાં બેઠા કરી શકાય અને એ પૈમા મેળવી શકાય તેવો કરતી.

ધરના ખર્ચનો હિમાખ તે લખતી દર માસે કેટકેટલું ખર્ચ કંઈ વસ્તુમાં કર્યું એની તારવણી કાઢતી અને વર્ષે દિવસે સરવાળું પણ તેજ કાઢી વર્ષમાં શુ ખર્ચ થયું તે નોંધી રાખતી. ધરનું ખર્ચ આપણું ગણાય છે. તેથી હિસાબ રાખ્યા વગર ખર્ચ કરવાથી બહુ વખતે શામા શુ ખર્ચ થયું તે સમજાતું નથી અને આવક કરતાં વધારે પણ ખર્ચ થઈ જાય છે. કાંઈની વસ્તુ ઉઝીની લાવતી કે કાંઈને ઉઝીની આપતી તો તે પણ લખી રાખતી કે બૂધ ચાલ નહિ ઉવારે માલ લાવતો તો તેની પણ નોંધ રાખતો બહુ વાર ઉવારે વસ્તુ લાવીએ અને ઘેર હિસાબ ન રાખીએ તો ધણે દહાડે તે માણસ એકમે રકમ વધારે લખે તો આપણે જાણી શકીએ નહિ અને નુકસાનમાં આવી પડીએ છીએ એમ તે જાણતી. તેથી દરેક વસ્તુનો ચોખ્ખો હિમાખ રાખતો. તે હિસાબ લખવામાં જરા પણ આજીવ રાખતો નહિ. પતિ એ રાખ છે અને પત્ની એ ધરની કારભારી છે. ધરની વ્યવસ્થા કરતી એ સ્ત્રીનું કામ છે એમ તે માની ધર કારભાર સારી રીતે ચલાવતી. બપોરના દાંધમે નવરી બેમી રહેતી નહિ કે ઉઘી વખતનો દુરુચોમ કરતી નહિ. પોતાની પાસે સ્ત્રીઓ આવતી નો તેમને હુનર ઉઘોગનું, પતિમેજાનું અને ધરકામનું શિક્ષણ આપતી સતીઓનાં ચરિત્રો સભાગાની તે સુધરે તેમ કરતી. તે જાણતી કે આ જગતમાં સ્ત્રી એ સમ્મારના પાયારૂપ છે સ્ત્રીને સુધારવાથી જ સસાર સુધરે છે માટે સ્ત્રીઓને સુધારતી એ ધણુંજ પુણ્યનું કામ છે. એક સ્ત્રીને સુધારી પતિસેવા કરવામાં લગાડવી, આનંદી રહેતાં શીખવવું, એ સેકડો કુટુંબને સુખ આપ્યા મન્દાન ફળ આપનાર છે. માંજે પતિ ઘેર આવતા ત્યારે તેમને આનંદ થાય તેમ હસતે મોઢે આવકાર આપતી. વાળુ કર્મ પછી પોતાના પતિ પાસે જ્ઞાનની વાનો સંભળતાં આ જન્મ

સાર્થક કરવા ઇશ્વર સ્મરણ કરવું એ મુખ્ય કર્તવ્ય છે એમ તે માનતી તેથી ભજન કિર્તન પણ પતિ સાથે જાતી.

ટુકા પચારમાં પણ આ જોડું આનંદ અને સુખમાં રહેતું મોહન-રાયની ભુદ્ધિ વેપારમાં વધી. તેની પ્રમાણિકતા અને હોશીઆરી જોઈ શેઠે તેનો દુકાનમાં ભાગ કર્યો અને બીજી શાખા ઉઠાડી. મોહનરાય કામ કરવામાં મહેનતુ, ઉત્સાહી અને પ્રમાણિક હોવાથી ધીમે ધીમે આગળ ચઢ્યો. સ્વ-તંત્ર થઈ જઈ શકે તેવું જ્ઞાન પણ મેળવ્યું નોકરી કરતા વેપારમાં સારી કમાણી છે તેની તેને ખબર પડી કેટલોક વખત ને અમનવાદમાં રહ્યો. પછી શેઠે તેને મુમાઈ મોકલી લા એક સારા પાયા ઉપર તેની પાસે દુકાન કરાવી. ચન્દ્રકાંતા પણ મુમાઈ ગઈ તેમને હવે સાગ પૈમાં મળતા થયા. છતાં પણ ચન્દ્રકાંતા છત દેખી છલકાઈ ગઈ નહોતો આવકના પ્રમાણમાં અર્ચાને ઉપભોગ પણ ડરી જાયતા, મુમાઈમાં ગીરગામડી માણુન. આવેલા એક માળામાં ત્રીજે માળે ત્રણ ખડ તેમણે બાંડે રાખ્યા હતા. એક દિવાનખાનું, અને અદર જે ખડ હતા હવે ફરતીયર પણ સાર વસાવ્યું હતું, એક ધાટીને કામ કરવા પણ રાખ્યો હતો. ચન્દ્રકાંતા હવે સુખી હતી. તે માળામાં પચીસેક કુટુંબ રહેતા હતા. બપોરના વખતમાં સર્વ સ્રીઓ ચન્દ્રકાંતાના દિવાનખાનામાં એડી થતી અને આનંદસાતી કરતી.

અહિં પણ ચન્દ્રકાંતા સતી સ્રીઓના જીવનચરિત્રો તેમને સમગ્રાચી સ્રીઓને પતિવ્રતપણું પાળવાનો ઉપદેશ આપતી એક રખતે સર્વે બપોરના લા બરાબા એટલે લા આવેની સ્રીઓમાંથી એક ચંદનગૌરી ડરીને સુરતનો જૈન વાણીયણ હતો તેણે કહ્યું — “ બેન ! આજે તો અમે સુવરીએ એવી કાઈ વાત કહો ” આથી ચન્દ્રકાંતાએ મવની માંજી જોઈ સ્રીઓનું ગૃહીણી પદ એ ત્રિષે વાત શરૂ કરી.

સ્રીઓનું ગૃહીણી પદ.

જુઓ બેનો પુરુષ એ ધરના રાજ તુલ્ય છે, અને સ્રી એ ઠારખારી મમાન છે. સ્રી અને પુરુષ અને મળી દપતી મણાય કે ને સ્રી અને પુરુષ એક બીજામાં સપ રાએ, એક બીજામાં વિચરે મળા થા, પરસ્પર રિશત

ન કરે, મતભેદ ન ઉત્પન્ન કરે અને સદા એકબીજાને અતુકુળ રહે તો ગૃહ-સ્થાવ્રમના પથાર્ય સુખને મેળવી શકે છે.

પુરુષ બહારથી કમાઇ લાવે છે, અને તેની કમાઇનો સદુપયોગ કરવો એ સ્ત્રીનું કામ છે, સ્ત્રીઓએ ઘરમાં રહી ઘરનું કામકાજ કરવું, ઘરના ખર્ચનો હિસાબ રાખવો, આવક પ્રમાણેજ ખર્ચ કરવું, પતિની જોટલી કમાઇ હોય તે પ્રમાણેજ ખર્ચ કરવું. કરકસરથી ખર્ચ કરી કમાણીમાંથી થોડું ધણું પણ બચાવવું જોટલું કમાયા તેટલું ઉઝાડી દેવાથી ભયિષ્યમાં પસ્તાવાનું થાય છે. કારણ કે મનુષ્યની હંમેશા એક સરખી સ્થિતિ રહેતી નથી. સ્ત્રીઓએ ખડું ખર્ચાળ થવું નહિ પોતાને માટે ધરેણા અને લુધડામાં પણ બહુ ખર્ચી નાખવાની દાનત ન રાખવી, પતિની મરજીમાં આવે તે પ્રમાણે લાવી આપે તેમાં સંતોષ મનવો.

દર મહિને આવકમાંથી થોડું ધણું પણ બચાવવું બહુ કળુસ પણ ન થવું જરૂર જોટલું તો ખર્ચ કરવું. જાતે સુખેથી રહેવું અને મળ પ્રમાણે સુખ વૈભવ ભોગવવા પણ તેમાં કમાયલું સઘળું ખર્ચી ન નાખવું, નજીવું પણ ખોટું ખર્ચ ન કરવું મનુષ્ય માત્રે પૈસાનો સંગ્રહ તો કરવો જ.

કરકસર કરી ઘરની આવકમાંથી બચાવ કરવો એ સુત્ર સ્ત્રીનું કામ છે, જે આવેલું ઉઝાડી દે છે, આવક કરતાં વધુ ખર્ચ કરે છે તે સ્ત્રી પ્રવચ ગણાય છે. ધણી સ્ત્રીઓ રાધવામાં પણ કાળજી રાખતી ન હોવાથી વરા કરતાં બમણું રાધે છે એટલે ધણું પડી રહે છે અને વધેલું વરે પડે એમ વધેલું નાખી દેવું પડે છે અને નુકશાન થાય છે. લુધડાનતામાં પણ મળ ઉપરાંત ખર્ચ કરવું નહિ, સાદા અને સ્વચ્છ વસ્ત્રો કીમતી પણ મેક્ષા વસ્ત્રો કરતા સારી શોભા આપે છે.

કાચનાં વામણાં જેવી ચીજો વધુ ખરીદવી નહિ કારણ તે બાગી જના પેમાં નકામો જાય છે, તાંબા પીતલના વામણુ રાખવા કે બાગે નહિ અને બાગ વપગશે લાગે તૂટે તો અર્ધા પૈસા પણ ઉપજે છે સ્ત્રીએ ધગની દેવી છે, તેને ધગની ગૃહિણી ગણી છે કરકસરથી ઘર ચલાવવું એ તેનું કામ છે.

સાસરે ગયા પછી દીકરી મરી તે વડુ થાય છે શરૂઆતમા તેને સાસુ નથુંદની તામેદારી ઉઠાવવો પડે છે, પતિની મરણ ઉઠાવવી પડે છે ત્યાં જમ તેણે સામર એ પરભાયું ધર ન ગણતા પોતાનુ ધર મણુ સા સુના કલ્લામા રહેવુ નથુંદની માથે સ્નેહ રાખવો અને પતિની સેવા કરી મવની પ્રીતિ મેળવી લેવી નાની હોય ત્યા સુધી વડુ અને મોટી થયે તે પશુ માસુ થાય છે પતિનુ ધર એજ પ નીનુ વર છે પીયેર એ તો પારકુ ધર માનવુ.

મામરે પણ સ્ત્રીએ સહવારમા બહેલા ઉડવુ, પતિને પગે લાગી તેમના મુખ દર્શન કરવા. પતિના ઉઝા પહેલાં વાની કામ પરવરી, નહાવ ઘેષ્ટ પતિને જગાડવા, તેમને દાનશુ પાણી આપી તેમને નહાવા માટે પાણી ગરમ કરી આપવુ પછી તેમને પુજનુ સાહિત્ય તૈયાર કરી આપવુ.

પછી પાણીયાર, રમોડુ ત્રિગેરે માફ કરી પાણી ગળા, યુલો સળગાવી રસોઇની તૈયારી કરી સાસુને પગે લાગવું પોતાના પતિને ગળ રાખવા, તેનુ મન ન દુઝાય તે માટે સ્ત્રીએ બતતી કાગળ રાખવી પતિનુ કામ તો સ્ત્રીએ જ કરવુ સ્ત્રીએ મમજવુ કે તેના સર્વ મુખને આધાર તેના પતિ ઉપર છે પતિની સેવા કરવા એ તેના મુખ્ય ધર્મ છે

કહ્યું છે કે —

મનો વ કર્મભિ શુદ્ધા પતિ દેશાનુવર્તિની ॥

છાયેવાનુગતા સ્વેચ્છા સત્ત્વેવ દિત કર્મસુ ॥

દાસી વા દિષ્ટ કાર્યેષુ માર્યા મર્તુઃ સદા ભવેત્ ॥

સ્ત્રીએ મન વાણી તથા કર્મ કરી સદા શુદ્ધ, પતિની આજ્ઞા પાલન કરનારી, તેને છાયાનો માફક અનુમરદારી, પવિત્ર, તેના હિતકાર્યમા મિત્ર સરખી અને હુકમ માનવામા દાસી સમાન થવુ જોઇએ

સ્ત્રીને હમેશા પતિને જમાડી, વડીન માસુ, સનરા અને ધરના માણસોને જમાડી પ ની જમવુ જમા પછી એક અમોટ કરવા અને અપોરના વખતમા કાંઈ ભરતા ગુચાનુ કે વાચાનુ કામ કરવુ સ્ત્રીએ અપોરના વખતે નવરા જેમી રહેવું નહિ પશુ કાંઈ કામ કરવુ

કાંઈ પણ દિગે વહુએ તો ધરના માસુ સસરા કે પતિ માથે ઉપ-

હતા સાદે બોલવું નહિ, તેમને અગ્રિય લાગે તેવાં વચન બોલવાં નહિ, વિવાહ કરવો નહિ, જીકું બોલવું નહિ, અહિસા પાળવી, સાયુજ બોલવું બહાચર્ચ પાળવું, ચોરી ન કરવી, અભિમાન રાખવું નહિ, પીયેરની મોટાઈ ભૂલી જવી, કોઈની નિંદા કરવી નહિ, કોઈનો દેષ કરવો નહિ, અદેખાઈ કરવી નહિ.

શ્રી અને પુરૂષના સુખનું સ્થાન ગૃહસ્થાશ્રમ છે. ગૃહસ્થનો આશ્રમ એ ગૃહસ્થાશ્રમ છે. શ્રી પુરૂષે દ પતિ બાવે એકરૂપ બની રહેવું અને સ-સારના સુખવૈભવો ભોગવવા અતિથિની મેગ કરવી, દાન ધર્મ કરવું, એ ગૃહસ્થ ધર્મ છે. પુરૂષ એ ગૃહસ્થ છે અને શ્રી એ ગૃહણી છે. ગૃહસ્થાશ્રમનું ચર્ચા રીતે પાલન કરવાથી સુખ અને આનંદ મળે છે, શ્રીએ સદા પોતાના પતિના કલ્યાણમાં રહેવું.

શ્રીઓએ નાની ઉમ્મરના પીયેરમાં રહી જ્યાં સુધી કુવારી હોય ત્યાં સુધીમાં વિદ્યા ભણવી, યોગ્ય કેળવણી લેવી, અને શ્રી તરીકેનું સર્વ કામ-કાજ શીખી લેવું પડે છે, પછી તેનું લગ્ન થાય છે, ત્યાર પછી તેને સાસરે રહેવાનું થાય છે. ત્યાં જેની મથે તેનું લગ્ન થાય છે તે તેના પતિ સાથે તેણે આખી ઉમ્મર સુધી તેને આશ્રિત થઈ રહેવું પડે છે, ત્યાં કદી પણ શ્રીએ પતિના આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરી મનસ્વીપણે વર્તવું નહિ, પતિના કલ્યાણમાં ન રહેનાર શ્રીને પતિ સાથે બનવું નથી અને તેથી તેનો જન્મમારો ભેગ કકાશમાં જાય છે.

શ્રીઓએ બાલ્યાવસ્થામાં માળાપને આશ્રિત રહેવું પડે છે, યુવાવસ્થામાં પતિને આશ્રિત અને વૃદ્ધાવસ્થામાં પુત્ર કે પતિનાં મગા બહાલાને આશ્રિત ન રહેનારી શ્રી કુખી થતી નથી. તેણે સદા પોતાના પતિની સાથે આનંદ અને પ્રેમથી તેને વશ થઈ જવું તેણે પતિ ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખવો જોઈએ, ચાલુક્ય નૃતિમાં કહ્યું છે કે -

આહારા દ્વિગુણાઃ સ્ત્રીણાં લજ્જા ચાપિ ચતુર્ગુણા ।

સાહસં ષડ્ગુણૈવ કામ શ્રાષ્ટગુણઃ સ્મૃતઃ ॥

શ્રીઓને પુરૂષ કરતા આહાર મમણો હોય છે, લજ્જા ચાર ધણી, સાહસ છ ધણું તેમ કામ આઠધણું હોય છે.

વળી શ્રીઓના સંબંધમાં મનુસ્મૃતિમાં કહ્યું છે કે:
 મોજને દ્વિગુણા સ્ત્રીણાં બુદ્ધ કૃત્યે ચતુર્ગુણા ।
 નિશ્ચયેષદ્વિગુણા પુમ્યઃ કામ વેગસ્તયાષ્ટધા ॥
 બાલયાવા યુવત્યાવા વૃદ્ધયા વાપિ યોષિતા ।
 ન સ્વાતંત્ર્યેણ કર્તવ્યં કિંયિત્કાર્યં ગૃહેષ્વા પે ।
 બાલયે પિતૃર્વશે તિષ્ઠેત્યાણિ ગ્રાહસ્ય યૌવન ।
 પુત્રા ણાં મર્તરિ પ્રેતે ન મજેત્ સ્ત્રી સ્વતંત્રતામ્ ॥
 પિતા રક્ષંતિ કૌમારે મર્ત્તો રક્ષતિ યૌવને
 રક્ષંતિ રથવિરે પુત્રાન સ્ત્રી સ્વાતંત્ર્ય મર્હતિ ॥

જમવામાં શ્રીઓને આહાર બમણો, બુદ્ધિમાં ચાર વણો, નિશ્ચયમાં છ ધણો અને કામમાં છ ધણો વેગ હોય છે

બાળ, યુવાન કે વૃદ્ધ સ્ત્રી હોય છતાં પણ તેણે ધરતું કાંઈપણ કામ સ્વતંત્રપણે કરવું નહિ

બાળપણમાં સ્ત્રીએ માબાપને, જુવાનીમાં પતિને, અને પતિ ન હોય તો પુત્રના કલ્યાણમાં રહેવું સ્ત્રીએ કદી સ્વતંત્ર વર્તવું નહિ

શ્રીઓનું નાનપણમાં પિતા રક્ષણ કરે છે, જુવાનીમાં પતિ રક્ષણ કરે છે અને વૃદ્ધાવસ્થામાં પુત્ર રક્ષણ કરે છે જેથી તેણે સ્વતંત્ર રહેવું નહિ.

આવી રીતે શાસ્ત્રો પણ કહે છે તો શ્રીઓએ સ્વતંત્ર થવું નહિ. સ્ત્રી એ દેવી છે અને પતિ એ દેવ છે સ્ત્રીનું તેનો પતિ રક્ષણ કરી શકે છે. સ્ત્રીએ પતિના કલ્યાણમાં રહેવું પતિનો પ્રેમ પોતાના ઉપરથી ઓછો થાય તેવી રીતે કદી વર્તવું નહિ.

ઉપરનો અર્થ શ્રીઓને ગુલામડી કે દાસી બનાવવાનો નથી પણ પતિની ગૃહદેવી બનાવવાનો છે. સ્ત્રીનું રક્ષણ કરવાનો, તેનું પાલનપોષણ કરવાને તેનો પતિ બધાયલો છે

આજ કાલ સુધારાના પવનથી ઉછરતી વયની જુવાન છોકરીઓને અંગ્રેજી લાક્ષ્ય પછી સ્વતંત્ર હરવા કરવાનો મોહ લાગ્યો છે. પણ સ્ત્રીઓએ સ્વતંત્ર હવું એ તેમને અનિર્વાચ્ય જીવનના નાશનાર છે, ધણી

પુરુષો અને ધણી સ્વતંત્ર ખીજાની સ્ત્રીઓ-સ્ત્રીઓની સ્વતંત્રતાની હિમાયતી થઈ જાય છે, અને પુરુષ સ્વતંત્ર છે તો સ્ત્રીઓ સ્વતંત્ર કેમ નહિ એમ કહેનારી છે. પણ આવી સ્વતંત્ર હરફેર કરનારી સ્ત્રીઓતુ ચારિત્ર્ય ભાગ્યેજ હિત્ય હોય છે. તે પતિની સેવા કરતી નથી, પતિવ્રતા ધર્મ પાળતી નથી. અન્ય પુરુષો સાથે સ્નેહથી હસે ખેલે છે, તેમની સાથે એકાંતમાં વાતો કરે છે, એકલી પરપુરુષ સાથે હળવા ફરવા જાય છે, આ બધું સ્ત્રીઓએ ધર્મબ્રષ્ટ કરાવનાર છે. માટે જે સ્ત્રીઓ નીતિમય જીવન ગાળવું હોય, પતિવ્રતા સ્ત્રી બની સતી થવું હોય, દેવી તુલ્ય હિત્યજીવન અનુભવવું હોય તેણે કદી સ્વતંત્ર થવાની ઇચ્છા રાખવી નહિ.

સ્ત્રી અને પુરુષનો, પત્ની અને પતિનો સંબંધ એવો નથી કે તે એક બીજાથી સ્વતંત્ર પડી શકે. જ્યાં એક બીજાના મનમાં સ્વતંત્રતાનો વેગ હોય છે કે તરત તેમની પવિત્ર સ્નેહની ગાડ-લગ્ન બંધનની ગાડ, દમ્પતિ સૂત્ર તુટે છે અને પરિણામે એક બીજાનાં મન ઉઘાડાય છે, માટે હંમેશાં હિત્ય કુળની સ્ત્રીઓએ તો સ્વતંત્રતા મેળવનાનો વિચાર સરખો પણ ન કરવો. મદા પતિના સંયોગમાં પતિની સાથે એકમેક બની જવામાં જ પોતાની જાતને ધન્ય માનવી. અતઃકરણ નિર્મળ રાખવું. પતિના વિશ્વાસપાત્ર બની જવું, નીતિમય જીવન ગાળવું, મનને વશ રાખવું, લોભ લાલચને વશ થઈ જવું નહિ. સત્યત્વ પાલન કરવું અને મદા પતિની મરજી સાચવી ચાલવું એજ સ્ત્રીઓને શોભા આપનાર ગુણો છે.

સ્ત્રીએ ધરના ખર્ચમાં કરકસર કરતા શીખવું, પરધેર જઈને ધરના છિદ્રની વાત ઉઘાડી ન પાડવી - નિર્ધનતા બહાર ખતાવવી નહિ. ધરની વસ્તુઓ સાફ રાખવી, વાસણ કુમણ માણ સ્વચ્છ રાખવાં, વસ્ત્રાવકાર સજાળવાં. બાળકો ઉછેરતા શીખવું, બાળકોને કેળવતા શીખવું. વિનય અને વિવેક રાખવો, સ્વભાવ રાખવી, શિયળ સાચવવું, પતિમાંજ ચિત્ત એટલું રાખવું, સાસરામાંજ સુખ માનવું, નાટક જોવા કે મેળામાં એકલા જવું નહિ, સાસુ સસરા વિગેરે વડીલવગની આજ્ઞા માનવી એ સ્ત્રીઓના ખાસ ધર્મ છે.

સ્ત્રીઓને ધરેણી પહેરવા ધણી ગમે છે, મારાં સારાં વસ્ત્રો પહેરવાં

બહુ મને છે. આથી ઘણી શ્રીઓ પતિની પાસે લુધડાં ધરેણીની હઠ લે છે, અને ધરમા કઠાસ કરે છે. અને એથી શ્રી પુરૂષ બંને દુઃખી થાય છે. પતિની સ્થિતિ અનુસાર તે જેવા કષ્ટાં કે ધરેણા લઈ આપે તેમા સતોષ માનવો, સેકડે પોણોસો ધર એવા હોય છે કે જે શ્રીઓની હઠથી ત્રાસી જાય છે. જ્યાં રાત દિવસ ધરેણીની અને લુધડાંની હઠ કરી શ્રીઓ પોતાના પતિને રળડે છે.

આવી શ્રીઓ પોતાના પતિને, માત્ર નણુદને પણુ રળડે છે. એક બીજીને જીલ્લું ભરવી વેર ઉત્પન્ન કરાવે છે ઘણી શ્રીઓ પતિના ઉપર જોર ચલાવે છે, પતિ કઠાસનો માર્થો હાથ હા કરે છે, તેને શ્રી એમ સમજે છે કે મે પતિને વશ કર્યો પતિ એક કહે તો તે તેને બે સમજાવે છે, પતિના સામુ બોલે છે એવી શ્રીઓ કુઆરજી ગણવી

ઘણી શ્રીઓ પતિને વશ કરવામા, પતિના ઉપર હુકમ ચલાવવામા પોતાનું ડહાપણુ સમજે છે. ઉત્તમ, મધ્યમ અને કનીષ્ઠ શ્રીઓ હોય છે તેમા ઉત્તમ તે છે કે જે સદા પતિને વશ થઈ જાય છે પતિના ઉપર આજ્ઞા કરનારી શ્રી અધમ ગણાય છે, જે શ્રી દુરાચરણી હોય છે તેનો પતિ કદી સુખી થતો નથી.

હવે લોપામુદ્રા કરીને એક મતી થઈ ગયા છે તેનો વર્ણન મળે.

લોપામુદ્રા.

પૂર્વે ૧૬૯૪ રાજ થઈ ગયા તેમની પુત્રીનું નામ લોપામુદ્રા હતું, તેમને નાનપણુમાથી તેમના પિતાએ સારી કેળવણી આપી હતી તેનાં રૂપ અને ગુણ જોઈને અમરત્ય મુનિએ રાજ પાસે જઈ લોપામુદ્રાની માગણી કરી. રાજને પોતાની લાડકવાળી પુત્રીની ઋષિએ માગણી કરતા ચિના જઈ તે વાત લોપામુદ્રાએ જાણી એટલે તેણે કહ્યું ‘ પિતાજી! આપ વિતા ન કરો, હું ખુશીથી એ મુનિની સાથે લગ્ન કરીશ સર્વ કરતા ધર્મનું સુખ સર્વોત્તમ છે અને તે મને ઋષિ સાથે મળી શકશે માટે તેમની માગણી કબુલ કરો. ’ રાજાએ પોતાની પુત્રીના આજ્ઞા વચન સાંભળી તેને ઋષિ સાથે

પરજીવી તે પછી લોપામુદ્રા રાજવૈભવનો ત્યાગ કરી, પોતાની પતિની માફક વદકલ મારણ કરીને પતિ સાથે મનમા રહેવા ગઇ.

નાનપણમાં રાજવૈભવમા ઉછરી ગળ્યસુખ ભોગવનાર લોપામુદ્રા અત્યારે પતિસેવા કરવા માટે વનમા જઈ પતિની મન, વચન અને ક્રિયાથી સેવા કરવા લાગ્યા. પતિની આજ્ઞાનુસાર વર્તતા, તેમને પ્રસન્ન રાખવા યત્ન કરતા રહવારમાં બેલા ઉઠી પતિને સ્નાન કરાવી પોતે સ્નાન કરતા, તેમને જમાડ્યા પછી પોતે જમતા અને સૂતા પછી સૂતા હમેશા અતિથિ, ગાય વિગેરન જમાડા જમતા પાતની આજ્ઞા પ્રમાણે આજ્ઞતાં પણ પોતાના મનનું ધાર્યું કરતાં નહિ તે પતિના કાર્યમાં મદદ કરતા. અહર્નિશ પતિસેવામાં તેમનું મન ચોટેણું રહેતું તેમણે પોતાના પતિ પાસેથી તત્ત્વજ્ઞાન મેળવ્યું હતું તેમને એક પુત્ર થયો હતો તેનું નામ દદદરથુ હતું ગાદાવરી નદીના ઉત્તર કાંઠે લોપામુદ્રાનો દડકારણ્યમા આશ્રય હતો.

લોપામુદ્રા એક રાજની રાજકન્યા હોવા છતાં તેમણે પોતાના ઋષિ-પતિની સાથે વનમા રહી પતિસેવા કરવામાં આનંદ માન્યો, તેમની પિતૃ-લકિત, અને પતિલકિત અનુકરણ કરવા જેવા હતા તેમના ઉપર ઋષિની પણ પ્રીતિ હતી તેમણે પતિ પાસેથી જ્ઞાન સુખ મેળવી આનંદ મેળવ્યો હતો. સતી સ્ત્રીનો પ્રજાવ જુદો જ હોય છે તેવી જ રીતે એક શંકિલી નામના તપસ્વિની થઈ ગયા છે તેની વાત કહું છું તે સાંભળો —

શંકિલી.

તપસ્વિની શંકિલી ઋષભ પવત ઉપર રહી પોતાના પતિ સાથે ધમ-મય જીવન ગાળતા હતા. આ આવ્યા ગયાનો અતિથિ મત્કાર તે કરતાં એક વખતે ગરુડ પોતાના ગુરુ ગાલવમુનિને કાળા કાનવાળા હજાર ધોળા ધોળા આપવાની શોધ કરવા તેમને લઈ નીકળ્યો હતો તે આ પર્વત ઉપર આવ્યો. સતીએ તેમને સત્કાર કરી અન્નપાનાદિથી સતોષ પમાડ્યો. રાત્રે ગરુડ અને ઋષિ સુષ્પ ગયા પછી સતીનું રૂપ જોઇને ગરુડને વિચાર આવ્યો કે આ સ્ત્રીને ઉપાડી જઈ પ્રજા, વિષ્ણુ કે રૂદ્રની પાસે લઈ જઉં તો કેવું સારું ? ઠીક સવારે વાત છે આવા વિચાર કરતો તે ઉઠી ગયો. સવારે ઉઠી

જુએ છે તો પોતાના પાંછા ગરી ગયેલાં બેમાં અને ચાલવાની શક્તિ પણ તેને ન રહી. આ બેઠા જાલવન્દ્યપિએ વિચાર કર્યો કે -“ ખરે ! આ ગરુડે આ પવિત્ર આશ્રમમા આવી કેમ દુષ્ટ વિચાર કર્યો હશે, તેથી તેમણે ગરુડને તે વાત પૂછી ગરુડે તે વાત કબુલ કરી. જેથી ઋષિએ કહ્યું કે: “ જાઓ તે સિદ્ધ સ્ત્રીની પામે ક્ષમા માગો તો કાષ્ઠ વળશે ” ગરુડ ગુરુની આજ્ઞાનુસાર શાંકલ્પી પાસે ગયો અને માફ માગી. તેથી સતીએ તરતજ ક્ષમા આપી અને કહ્યું કે. “ તે ખોટો વિચાર કર્યો તેથી તારી આ દશા થઈ છે, જા તારી પાખે સાજી થશે, હું પતિ પરામણ્ય જીવન ગાળી સદા ચરણ અને તપપરાયણ રહું છું. જેથી દુષ્ટતાના પાપો વિચારો તરત જાણી શકો છું તારે હવે કેમ પણ સતી સ્ત્રીના સંબંધી ખોટા વિચારો કર્યા નહિ કે તેની નિંદા કરવી નહિ. સદાચારથી તેમજ સ્ત્રીની પતિ સેવાથી ધર્મ અથ અને કામની સિદ્ધ થાય છે. અને તે દુષ્ટને ટાળી શકે છે. ”

આ પછી ગરુડની પાખે સારી થઈ અને તે ચાલ્યા ગયા. શાંકલ્પી પોતાના પતિવ્રતના પ્રભાવથી સ્વર્ગમા ગઈ, ત્યાં સુમના નામની સ્ત્રીએ પ્રુછ્યું કે ‘ તમે ક્યા દુષ્ટથી સ્વર્ગમા આવ્યા ? ’ ત્યારે શાંકલ્પીએ કહ્યું કે: “ હું માત્ર એકનિષ્ઠાથી પતિસેવા કરવાથી સ્વર્ગ લોકને પામી છું. કાષ્ઠ ભગવા પહેરી સાધુ થવાથી આવી નથી મેં નિત્ય મારા સાસુ, સસરા, પતિ દાચેર અને જેઠના સેવા કરી છે તેમને રાજી રાખ્યા છે. અતિથિની સેવા કરી છે કેમ વખતે દોષની નિંદા કે કુચલી કરી નથી, લાજ શરમ છોડી લુગડુ મથેથી કે છાતીએથી ખસી જાય તેવી હરીકરી નથી. હું દરેક કામ મારી જાતે કરવાની મારી ફરજ સમજતી. કાષ્ઠ દિવસ કાષ્ઠની સાથે ઉંચે સ્વરે બોલી નથી હું વિવેક અને મર્યાદાને સાચવતી પતિના ઉડતા પહેલાં હોતી, જમાડ્યા પછી જમતી અને સુવાડ્યા પછી સુતી. પાતની આઘા પાળવામા મારો ધર્મ માનતી. પરપુરુષને ભાષ કે બાપ સમાન ગણી તેમની સાથે મર્યાદાથી વર્તતી. પતિ મનમા જરા પણ અપ્રસન્ન થાય તેવું એક પણ કૃત્ય મેં કર્યું નથી. આવી રીતે પાતવ્રતપણ્ય પાળ્યાથી હું અહિં આવી છું. ”

આ સાંભળી સુમના પ્રસન્ન થઈ અને તેમને ધન્યવાદ આપ્યો. આવી રીતે એક જરતકાદે નામના સતી થઈ ગયા છે.

જરતકાર.

જરતકાર એ વાસુકી નાગની બહેન હતા. બધા સર્પોના નાશ થવા બાબતનો તેમની માતા કદુનો શાપ થયો હતો. તેમણે છુટવા માટે બધા સર્પોએ વિચાર કરી ઉપાય શોધવા લાગ્યા. બ્રહ્માએ સર્પોને પ્રાર્થના કરી તો કહ્યું હતું કે “વાસુકીની બહેન જરતકારના લગ્ન જરતકાર નામે પ્રખ્યાત શ્રોત્રિય અને પ્રખ્યાત મહર્ષિ સાથે કરવા તેનાથી આસ્તિક નામે પુત્ર થશે તે સાંપોને તેમની માતાના શાપમાંથી મુક્ત કરશે, જરતકાર નામના ઋષિ ધ્વજાયર્ષ પાળી તપ કરતા હતા તેમનો વિચાર લગ્ન કરવાનો નહોતો તે ફરતા ફરતા એક ખીણ પાસે ગયા તો ત્યાં પોતાના પિતૃઓને ઉંઘે માથે એક વેશા ઉપર લટકતા જોયા તેમણે જરતકારને લગ્ન કરી પુત્ર ઉત્પન્ન કરે તો અમે છુટીએ એમ કહ્યું. જેથી ઋષિ પોતાને લાયક કન્યા શોધવા લાગ્યા.

ઋષિએ ઘણી શોધ કરવા માંડી પણ પોતાને લાયક કન્યા મળી નહિ. ફરતા ફરતા કહેતા કે મારે જે સ્ત્રીનું પોષણ કરવું પડે નહિ તેવી ને મારા નામનીજ કન્યા હોય તેની જોડે લગ્ન કરવું છે. તે શબ્દ વાસુકી નાગે સાંભળ્યો તેથી તેમણે પોતાની બહેન જરતકારને ઋષિ માથે પરણાવી. પછી ઋષિ પોતાની પત્ની સાથે ચલા, પત્નીને કહ્યું કે “તારે મને અપ્રિય લાગે તેવું વચન બોલવું નહિ કે કાર્ય કરવું નહિ. જો તું તે પ્રમાણે કરીશ તો હું આ ઘરનો ત્યાગ કરી ચાલ્યો જઈશ” જરતકાર સ્ત્રીએ કહ્યું કે “મનો ! હું આપની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તીશ ” તે પછી તે સ્ત્રી ઋષિની મહુજ સાવધાનતાથી મેવા કરવા લાગી મુનિ અપસન્ન ન થાય તેને માટે તે મહુ ચેતતી રહેતી. પનિસેનામાજ જેનું ચિત્ત બેઠાયલું છે તેવી સતી સ્ત્રીને ગર્ભ રહેા

એક વખત ઋષિ પોતાની પત્નીના બોળામાં માથું મુરી ઉતારા હતા તેવામાં સૂર્યનારાયણ આગમના લાગ્યા જેની સતી જાણે સન્ધ્યા કરવાનો સમય થયે છે, મટે હવે પાતે જગડા ક નહિ તેમનો સ્વભાવ વણે કોપી છે જો ઉડાડુ છું તો ને કોવ કરશે અને નારો ઉડાડતી તો સૂર્ય આગમી જરાની નેમના ધર્મનો લાપ થશે આના વિચારથી તેણે પતિને ધીમે રહીને કહ્યું કે “હે પતિ, સૂર્ય આગમી જવા આગ્યો છે, સન્ધ્યા વખત થયો છે માટે જાગ્રત થાવ ના સાર” આ

સાબળી ઋષિ જગી ઉડ્યા અને ગુસ્સે થઈ કહેવા લાગ્યા કે “હે સ્ત્રી !
તે માફ અપમાન કર્યું માટે હવે હું તારી પાસે ન રહેના વનમા ચાલ્યો
જઈશ” આ સાબળી સ્ત્રીએ કહ્યું ધર્મનો લોપ થવાના ભયથી ઉડાડ્યા તે માટે
માફ કરો જેથી દયા કરી વનમા ન જશો ?” ને મામળી ઋષિએ કહ્યું
કે — “મને ખાતરી છે કે જો હું ઉધતો હોઉં તોપણ જ્યાં સુધી મેં
સન્ધ્યા ન કરી હોય ત્યાં સુધી મગદ્ધર નથી કે સુર્ય આથમી શકે ? માટે
હવે હું અહીં નહિ રહું” સતી સ્ત્રીએ ઋષિને સમજાવ્યા પણ તેમણે તો
કહ્યું કે “જો, વચન તો એક છે મેં તને લામ વખતે જો કહ્યું હતું તે
કાંઈ મિથ્યા નહોતું માટે હવે મારા જવાથી તું શોક કરીશ નહિ તને જો
મર્જા રહ્યો છે તે મહામર્થ પુત્રરૂપે જન્મશે અને તે તારા બાપનું
સકટ તારશે.”

આમ કહી ઋષિ ચા'વા ગયા. તે પછી થોડા મહીને જન્મકારને
પુત્રનો પ્રમત્ર થયો બ્યતે તેનું નામ આરિતક પાડ્યું સતી જન્મકારને
હમેશા પતિની સેવા કરી તેમને પ્રસન્ન રાખવામા જ પોતાનું સૌભાગ્ય
માન્યું હતું, તેમનું મન સાચવવા તે ધણુ કષ્ટ વેડતી બ્યતે એક મનથી
એવું જરા પણ અપમાન થયું તો ચાલી જવાની પ્રતિજ્ઞા લેનાર ઋષિની
સેવા કરતી, તેને થયેલા પુત્ર આરિતકે યજ્ઞમાથી વાસુકી વિગેરે સર્પોને
બળતા અટકાવ્યા કતા આવી જ રીતે પૂર્વે એક ભામતી નામના સતી
મૃત ગયા છે

ભામતી—વાયરપતી ભ્રમ

પૂર્વે મૃત્ર ગયેલા ભામતી નામે વિદુષી સ્ત્રી એ વાયરપતી ભ્રમના
પતિ હતા. વાયરપતિ ભ્રમ વિદ્વાન અને પઠન પાઠનમા લિન્ન થઈ
રહેનાર હતા તેઓ એક વખતે શ્રી શકરાચાર્યના ભાષ્ય ઉપર
ટીકા લખતા હતા તે કામમા એવા તન્મય થઈ ગયેલા હતા કે
પોતે શુ કરે છે, ક્યા રહે છે જુદે છે કે જાગે છે તેનું જ્ઞાન
પણ નહોતું. સતી ભામતી પણ વિદ્વાન હતી તે પોતાના પતિને તે કામમાં
મદદ કરવામાં પોતાનું કર્તવ્ય સમજતી. વાયરપતિ ભ્રમને લખવામાં,
મૃત્યુ શોધી આપવામાં, અને શકાનું સમાધાન કરવામાં ભામતી પતિને

મદદ કરતા. જને જીવાન હતા. ભામતી પણ પરણીને ભરપૈવામાં પડે-
લ-હેલા જ સાસરે આવ્યા હતા જને સાથે ખેતરમાં, ઊંઠતા અને સૂતા
જના વાયરપતિમિત્ર તો તે જાણે પોતાનો સહાધ્યાથી મિત્ર હોય તેમ
જાણતા. પાતને બાળ્ય ઉપર ટીકા લખવાના કામમાં રાતદિવસ ગુલાયેલા
જેમ ભામતિ તેમને વિશ્લેષ ન થાય તેની કાળજી રાખતાં તે શરમાળ,
ચિનથી, સુશીલ અને આનદી હતા, પતિ એજ પરમેશ્વર છે એમ માનતા.

ટીકા લખતા લખતા જ નેની જીવાની ત્યાગી ગઈ અને પ્રેતાવસ્થામાં
આવ્યા જના પતિએ સસાર સુખની ઇચ્છા સરખી કરી નહિ. એક વખતે
મધ્યરાત્રે ભામતી થાકીને ઊંઘી ગયા હતા અને ઋષિ બાળ્ય લખ્યા કરતા
હતા તેવામાં દીવેલ ખૂટી પડવાથી દીવો ઝાખો થઈ ગયો ને લખવાની
કક્કમ અટકી ગઈ. તેથી વાયરપતિ મિત્રે સૂતેલી ભામતીના સાધુ જોયું
તેઓએ તેને તે જ વખતે પોતાની સ્ત્રી છે એમ જણ્યું અને પ્રસન્ન થિને
બોલ્યા કે -“ હે પ્રિય ! તને ધન્યવાદ ઘટે છે તે મારા શ્રમને સફળ કર્યો
છે. તે મને જીતી લીધો તારી અપૂર્વ સહાયથી આ ટીકા મેં લખી માટે
તારા નામથી જ તેને પ્રસિદ્ધ કરીશ ” આમ કહી તેમણે તે ટીકાનું નામ
ભામતી રાખ્યું.

ભામતી આ સાંભળી જામત થયા અને જે હાથે પ્રજ્ઞાપ્ત કરીને કહ્યું
કે “ પ્રભો, આ સંસારના મિથ્યા સુખો કરતા મેં આપની પાસેથી જ્ઞાન સુખ
મેળવવું ઉત્તમ મણ્યું હવે મને તેવા મિથ્યા સુખની ઇચ્છા નથી. આપના
ચરણની સેવા કરવામાં જ મને આનંદ થાય છે ” આ સાંભળી વાયરપતિ
મિત્રે તેમને ધન્યવાદ આપ્યો આ પછી સતી ભામતીએ પોતાના પતિને
ઇશ્વર જાણી જન્મારા પર્યંત સેવા કરી, તેમને પ્રસન્ન રાખવા યત્ન કરતા.
તેમણે પતિસેવાથી પોતાના પતિ પાસેથી તરતજ્ઞાન મેળવ્યું પતિના ધર્મ-
કાર્યમાં સહાય કરવામાં જ પોતાને ધન્ય માનતા હતા.

આજે તો મિથ્યા સુખને માટે સ્ત્રીઓ પતિની અવગણના કરી
રહી છે પતિને વિશ્લેષ કરવા ચૂકતી નથી પતિને પ્રસન્ન રાખવાને બદલે
પતિ પોતાને પ્રસન્ન રાખવા મથે એવું ઇચ્છે છે, ને દોષરૂપ છે તેમ થતું
જોઈએ નહિ સ્ત્રીઓએ તો પતિસેવા કરવામાં જ પોતાનું સર્વસ્વ માની
લેવું ઘટે છે.

પ્રકરણ ૭ મું.

સ્રીઓની જવાબદારી

અનંકાન્તાએ બીજે દિવસે સર્વ સ્રીઓ આવી મયા પછી દરરોજની માફક આમળ વાર્તા શરૂ કરી તેણે કહ્યું કે બેનો ! આપણુ સ્રીઓને માટે મહાન જવાબદારી છે પોતાના પતિને સુખી કરવો, પતિને આનંદ આપવો અને લેવો, ધરમામ સભાગતુ, આવક ખર્ચનો હિસામ રાખવો, તે ઉપરાંત સ્નેહિ, સખધી સાથે મળતાવડો સ્વભાવ રાખવો. છોકરાને સારા સંસ્કારો આપી ઉછેરવા, સ્રીને માથે પ્રજાને ઉછેરી તેમને સત્ત્વસ્કારી બનાવવાની મોટામા મોટી જવાબદારી છે. સ્રીએ પુરુષની માફક કામો કરવાના નથી. તેની પ્રકૃતિ નાબુક હોય છે. નીતિથી ચાલવું, સત્ય બોલવું, પ્રમત્ત રહેવું, ક્રોધનો પણ ઉપકાર કરી છુટવો એ ગુણો તો સ્વભાવાસર દરેક સ્રીમા હોવા જ જોઈએ.

સ્રી એ ધરના શણગારરૂપ છે, બાળકો સારા નરસા થતાં એ સ્રીના હાથમાં છે. નાનપણમા બાળકોના ઉપર જેવા સંસ્કારો પાડવામા આવે છે તેવાં તે થાય છે માતાનામા જેવા આચારવિચાર હોય છે તેમા બાળકો થાય છે. કેળવણી સ્રી ધરનો કારભાર માથે ઉઠાવી લે છે એટલે પતિને ધર તરફની ચિંતા રહેતી નથી સ્રીએ બહેલી હોય છે તો છોકરાને નાનપણથી જ વિદ્યાભ્યાસ કરવાના સંસ્કારો પડે છે, ધરમા કલહ ન થાય અને હમેશા આનંદ જ રહે, સર્વ સાથે સખથી રહે એ સર્વ સ્રીના ઉપર આધાર રાખે છે સરખે સરખા સ્વભાવના સ્રી પુરુષ મળે છે તો તેમને આનંદ થાય છે અને સુખથી ગૃહારંભાર ચલાવી શકે છે તેમાંથી એક વિપરીત સ્વભાવનું હોય છે તો હમેશાં કલેશ થાય છે ને ગૃહસ્થાશ્રમ

દુઃખરૂપ થાય છે. માટે સ્ત્રીઓએ જો પોતાનો પતિ પ્રતિકુળ વિચાર કે આચારનો હોય તો તેને પ્રેમથી સન્માર્ગે વાળી પોતાના સ્વભાવને અનુકુળ કરી લેવો જોઈએ.

સ્ત્રીઓએ સર્વેની સાથે બલમનસામ્રતી વર્તવું. ગૃહિણી તરીકે આ સસારમાં સ્ત્રીને માથે મહાન જવાબદારી છે. તેને ધણાના મન રાખીને ચાલવાનું હોય છે પતિની મરજી સાચવવી, પતિના સગા બહાલાની મરજી સાચવવી, ઘર ઘરબાર ચલાવવો, અને બાળકોને ઉછેરવા તથા કેળવવામાં સ્ત્રીની મુખ્ય જવાબદારી છે તેણે હમેશા પોતાના મનને કબ્જે રાખવું. પતિ ઉપર નિર્મળ પ્રેમ રાખવો, તેની મન, વચન અને પ્રેમથી સેવા કરવી, પતિના કાર્યમાં ઉત્સાહ આપ્યા કરવો. પતિની આજ્ઞા વગર પરધેર જવું નહિ પોતાનામાં અનેક સદ્ગુણોને ધારણ કરી રાખવા, પતિને સ્નેહથી જીતી લેવો. સતી સ્ત્રી પોતાના સતીચરના પ્રતાપથી આ જગતમાં ધારે છે તે કરી શકે છે, કૌશલ્યા કરીને એક પવિત્ર સતી થઈ ગયા. ઇશ્વરાવતાર કે જેમને પેટે શ્રી રામચન્દ્રજી પુત્ર થઈ આવતર્યા હતા.

કૌશલ્યા

કૌશલ્યા એ અયોધ્યાના રાજા દશરથના પત્ની હતા તે કૌશલ દેશના રાજાની પુત્રી હતા. નાનપણમાં વિદ્યાભ્યાસ કરી વ્યવહારિક કેળવણી સારી રીતે મેળવી હતી. દશરથ રાજા ભગવદ્ભક્ત હતા. તેમનો ધણો કાળ તરત ચિત્તનમાં જતો. કૌશલ્યા તેમને પુરાણની વાતો કહી મનરંજન કરતાં. તે હમેશા પતિની સેવા કરવામાં ચિત્ત ગમ્મતાં. રામચન્દ્રજી તેમના પુત્ર હતા. શ્રીરામચન્દ્રજીને કેળવવામાં રાત્રિધર્મનું અને પરમાર્થધર્મનું ઉપયોગી જ્ઞાન આપવામાં કૌશલ્યાએ કયાસ રાખી નહોતી. તેમણે તેમને ધર્મ અને નીતિનું શિક્ષણ આપ્યું હતું તેમણે પોતાની બુદ્ધિથી રામને ચિન્તી, નમ્ર, આજ્ઞકિત, વડીલો તરફ પુણ્ય બુદ્ધિવાળા, અને વીર બનાવ્યા હતા. રામ ઇશ્વરાવતાર હતા તેમને કૌશલ્યાએ કેળવી ધર્મરૂપ મનાવી દીધા હતા, રામ ઉપર સર્વેની પ્રીતિ હતી.

રામને જ્યારે રાજ્યાભિષેક વખતે કૌશલ્યાની હાથી દશરથ રાજાએ

દેશવટે દીધો ત્યારે તેમના માતા કૌશલ્યા, બાઈ લક્ષ્મણ, શત્રુઘ્ન વિગેરેને મહા સતાપ થયો. પણ રામે તે સર્વને જ્ઞાત પાડ્યા. પિતાની આજ્ઞા પાળવી એ પુત્રનો ધર્મ છે એમ માની રામે પિતાનું વચન માથે ચઢાવી પોતાના પિતાની પ્રતિજ્ઞા પાળવા વનમા ગયા. કૌશલ્યા માતાએ પોતાના પુત્રને ગમે તેવી સ્થિતિમાં પણ માબાપની આજ્ઞાનું પાલન કરવું જોઈએ, એવું શિક્ષણ આપેલું તે પ્રમાણે રામે પિતાની આજ્ઞા પાળી બતાવી.

આમ છતાં પણ કૌશલ્યાએ પોતાના પતિ દશરથની અવગણના કરી નહિ. જો કે તેમણે રામને વગર અપરાધે વનમા મોકલ્યા હતા છતાં પણ દશરથની સેવા કરવામાં કૌશલ્યાએ કાંઈ ક્યાસ રાખી નહિ. નમરિયોગે દશરથ ધણી શોક કરવા લાગ્યા તેમને કૌશલ્યા પુરાણોની અનેક વાતો કહીને સાન્તવન આપતા દગ્ધે કૌશલ્યાને કહ્યું કે. “હે દેવો! મેં કૈંક ચીની હઠથી, તેનું વચન પાળવા પુત્ર રામને વનવાસ કહાડી તારો મોટો અપરાધ કર્યો છે, તે ક્ષમા કર પતિ ગુણી હોય કે ગુણુ વગરનો હોય તો પણ સ્ત્રીએ તેનો અનાદર કરવો ધટીન નથી. માટે મારા પ્રતિ-દ્રેષ ન રાખતા રત્નેક બાવથી વર્તજો,” આ સાંભળી કૌશલ્યાની આખમાં આસુ આવી ગયાં, તેમણે કહ્યું કે “હે બહાલા! આપ મારી ક્ષમા માગો એ મને અપમાન આપવા જેવું છે રામ શું તમને બહાલો નથી? મને અને આપને સરખોજ બહાલો છે જે સ્ત્રી પતિને સતાવે અને પતિ તેને આજીજી કરી વિનવે, પતિના દુઃખમાં જે સ્ત્રી રીસાઇને તેના દુઃખને વધારે તેને ધિક્કારવા જોય છે. આપ સત્યવાદી છે. તમે મારી જાહેન કૈંકથીને વચન આપ્યા પ્રમાણે ‘જરતને રાજ્ય આપ્યું અને રામને વનવાસ મોકલ્યા’ એ કાંઈ ખોટું નથી. તમારું વચન ભંગ કરવા હું ઇચ્છતી જ નહોતી. તમે પુત્રને વનવાસમાં મોકલી વચનને પાલન કરનાર ગણાયા છો. માટે મારા હિપર પ્રસન્ન થાવ, મારા મનમાં કાંઈ નથી માટે શોકનો ત્યાગ કરો.”

કૌશલ્યાના આ વચન સાંભળી દશરથ પ્રસન્ન થયા. કાશલ્યાએ પોતાના પુત્રને પતિએ વનમાં મોકલ્યા છતાં પણ તેમના હિપર રોષ ન રાખતા પ્રેમ રાખ્યો એ સતી સ્ત્રીજ કરી શકે તેવીજ રીતે કૈંકથી જે દશરથ રાજાના બીજા પત્ની હતા તેમણે પણ પતિસેવા કરી નામ અમરકર્તુ છે.

કૈકયી

રાજને વનવાસ મોકલવા હઠ લેનાર કૈકયી એ દશરથનાં પત્ની અને કૈકય રાજાનાં પુત્રી હતા. તેમને નાનપણમાં બાપે બાણાત્રી મોઝ કૈકયણી આપી હતી, તેમને દશરથ રાજ સાથે પરણાવ્યાં હતા. તેમનામાં પતિસેવા કરવાનો અને પતિનું મન જીતી લેવાનો ખુબી વલ્લે જ ઉત્તમ હતો તેથી તે દશરથ રાજના માનીતા રાણી થયા હતા.

એક વખતે દેવ અને રાક્ષસો વચ્ચે યુદ્ધ થયું તેમાં દેવોએ દશરથને મદદ આપવા આમંત્રણ કર્યું હતું, તેમાં દેવો તરફથી દશરથ રાજ બહુ ગયા હતા. દશરથ રાજની સામે માયાની રાક્ષસ શંખર યુદ્ધ કરવા આવ્યો તેણે પોતાની માયાની સત્તાથી દશરથના રથની ધરી જાગી નાખી અને દશરથ રાજ બેશુદ્ધ થઈ ગયા. તે વખતે રથ પડી ન ગય તે માટે કૈકયીએ પાતાનું જિના સાવધ થઈ સુધી રચની ધરીને પોતાના બધા ઉપર લઈને રથને પડવા દીધો નહોતો અને શત્રુને મારવામાં દશરથને સહાય કરી હતી. જો કૈકયીએ રથની ધરી જીલી ન રાખી હોત તો દશરથનો પસંબ થાત. આવી તેની હિમ્મતથી દશરથે તેને વચન આપ્યું કે—“હે દેવી! તારા બહાદુરીના આ કર્મથી હું ગળ થયો છું તું માગ હું તને બે વરદાન આપીશ આ સાબળી કૈકયીએ તે વરદાન હું જ્યારે જોઈશે ત્યારે માગી લઈશ એમ કહ્યું આવી રીતે પતિને સહ વખતે મદદ કરવાથી કૈકયી રાજને પ્રીય થઈ પડ્યા. દશરથને કૌશલ્યા કૈકયી અને સુમિત્રા ત્રણ રાણીઓ હતી તેમાં કૌશલ્યાને સગ, કૈકયીને ભરત અને સુમિત્રાને લક્ષ્મણ અને શત્રુઘ્ન નામે પુત્રો હતા.

રામ સર્વથી મોટા હતા તેમને રાજ્યાભિષેક કરવાનો વખત થયો, ત્યારે મથરા નામની દાસીએ કૈકયીને પાણી ચઢાવ્યું અને ભરતને રાજ્ય મળે તે માટે રાજ પાસે માગણી કરવાનું કહ્યું. કૈકયી સમજી છતાં હડીયા અને કાચા કાનના હતા તે કાંઈની વાત ઝટ માની જતા. તેને કહ્યું કે: “તમે રાજના માનીતા છતાં તમારા પુત્રને રાજ્ય કેમ ન મળે ? માટે રણુમાં તમને રાજ્યએ બે વરદાન આપ્યા છે. તે બન્ને તમે ભરતને રાજ્ય

આપવાનું માગે અને રામને વનમાં મોકલેા કે પછી ફાસ જાય ! રામ બળવાન છે માટે અહીં રહેશે તો ભરતને પગવશે. ” આથી કૈકેયીનું મન ફરી મયું અને રાજ પાસે ગયાં. રામને રાજ્યાભિષેક થવાનો હતો તેજ વખતે તેમણે આનંદમાં વિદન નાખ્યું. અને દશરથ પાસે તેમણે આરેલાં બે વચનોમાં રામને ૧૪ વર્ષ વનવાસ મોકલવા અને ભરતને રાજ્ય આપવાનું આશી લીધું.

કૈકેયી જેવી સમજી સ્ત્રી પણ ખરામ સમત-મચરા જેવી નીચ દાસીની બહેરણીથી અનથ કરી બેઠી. માટે સ્ત્રીઓનો સહવાસ રાખવો નહિ આ સાબળી સર્વને કહેશ થયો. પણ રામ નો પ્રમુખ ચિત્તે મનમાં કાંઈ ન આવતા પિતાની આજ્ઞા માથે ચલાવી વનમાં ગયા. કૈકેયી પતિ માટે પ્રાણ આપે તેવી સતી હતા છતાં પણ ખરામ સોગતથી પતિને વૃદ્ધાવસ્થામાં રામ જેવા સમર્થ પુત્રનો વિયોગ કરાવ્યો અને તેજ વિયોગે ઝુરી ઝુરીને દશરથે પ્રાણ છોડ્યો. માટે હમેશાં ઓએ ખરામ કે હલકી સ્ત્રીઓની સોગત કરવી નહિ, તેમના ઉપર ભરોસો રાખવો નહિ મન શાંત અને સ્વભાવ ગંભીર રાખવો કાંઈ પણ આમતમા હિતાવગીયો નિશ્ચય ન કરવો. કૈકેયીના પુત્રભરત બુદ્ધિશાળી, ભાઈના ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખનાર અને સદ્ગુણી હતા. તે મોક્ષાળથી ઘેર આવ્યા ત્યારે રામને વનવાસ ગયેલા જોઈ દુઃખી થયા પોતાની માતાને ઘણો કપકો આપ્યો અને પોતે રાજ્યનો સ્વિકાર કર્યો નહિ પણ રામની પાડુસ રાજ્ય માછી ઉપર મુકી તેમણે રામના આવતા સુધી રાજ્યવહીવટ ચલાવ્યો. પોતે રામના વિયોગથી વહકલ ધારણ કરી રહેતા તેથી કૈકેયીને પણ પશ્ચાતાપ થયો હતો. માટે આવી રીતે કાંઈ ઓએ અવિચારથી પતિને દુઃખી કરવા નહિ દશરથ રાજની ત્રીજી સ્ત્રી સુમિત્રા હતા.

નાશીકથી નરભેરાંમ નારણદાસ લખે છે કે. આપના જીવનથી મારા સ્નાયુ, તદુરસ્તી અને મમજતતુઓને ઘણું જ પોષણ મળ્યું છે. અને સારી રીતે હાયદ્રાબાદ નીવડેલ છે. બીજે એક કબો તરત મોકલો. હવે કેમીકલ વર્કસ-અમદાવાદ

સુમિત્રા

સુમિત્રા એ દશરથના ત્રીજી સ્ત્રી હતા તે પતિસેવા કરતા. પતિને દેવ તરીકે માનતા. તેમને લક્ષ્મણ અને શત્રુઘ્ન કરીને બે પુત્રો હતા. બંને પુત્રોને સુમિત્રાએ ઉચ્ચ કેળવણી આપી મહાગુણી બનાવ્યા હતા. સુમિત્રા ઉપર દશરથની પ્રીતિ સારી હતી તે પોતાની શોક્ય કૌશલ્યા અને ડેકથી ઉપર પણ સગી બહેનો જેટલી પ્રીતિ રાખતા તેમના ઉપર દેશ ગમતા નહિ પોતાની શોક્યના પુત્રો રામ, અને બારત ઉપર પણ પોતાના પુત્ર જેટલી જ મમતા રાખતા તે ગિવેદી, મહાગુણી, અને સ્નેહાળ હોવાથી સર્વને પ્રીતિ પાત્ર થયા હતા તેમના ગુણ લક્ષ્મણમા આવ્યા હતા લક્ષ્મણ જેગે બ્રતભાવ કાઢનામા જોવામા આવશે નહિ તે પોતાના મોટા ભાઈ રામ ઉપર અત્યંત સ્નેહ રાખી માન સાચવના

રામ જ્યારે પિતાની આજ્ઞા પાળી વનવાસ જવા તૈયાર થયા ત્યારે પોતાના બ્રાતૃભાઈ લક્ષ્મણ પણ તેમની સાથે જવા તૈયાર થયા સુમિત્રાએ લક્ષ્મણને વનમાં જતા કહ્યું કે “ભાઈ ! તું તારા મોટાભાઈની સેવા કરવા વનમાં જાય છે માટે હું તને આજ્ઞા આપું છું મોટાભાઈની આજ્ઞા પાળવી એ તારો ધર્મ છે તું હવે રામને પિતાતુલ્ય ગણજે, સીતા જે તારા ભાભી થાય છે તેમને માતા ગણીને ચાલજે ! આ પછી રામ, લક્ષ્મણ ને સીતા વનમાં ગયા ત્યારે પોતાના પતિ દશરથ શોકમાં મુર્છા ખાઈ પડ્યા હતા, કૌશલ્યા રડકકળ કરતા હતા તે વખતે સુમિત્રાએ તેમને આ પ્રમાણે ધીરજ આપી હતી કે —“પ્રભો ! આપ મિથ્યા શોક ન કરો ? રામ સર્વગુણ સમ્પન્ન ને બળવાન છે તેમને વનમાં દુઃખ પડવાનું નથી. તે સત્યવાદી છે જેથી તમારું વચન પાળવા વનમાં જાય છ માટે શોક ત્યજો લક્ષ્મણ તેમની પિતાતુલ્ય સેવા કરશે માટે ચિંતા ન કરો.” આવી રીતે તેમને સુમિત્રાએ ધીરજ આપી જ્ઞાત પાડ્યા હતા

સુમિત્રા પતિવ્રતા સ્ત્રી હતા પતિને કષ્ટ થતું તે જોઈ શક્તા ન હતા પુત્રને કેળવણી આપી બહાદુર બનાવવામાં પણ તત્પર રહેતા. લક્ષ્મણનામા તેમનો સ્વભાવ ઉતરી આવ્યો હતો શોક્યના પુત્ર ઉપર પણ સખૂણું પ્રીતિ રાખતા પોતાના પતિને કષ્ટ વેડીને પણ મદદ કરવા તત્પર

રહેતાં. પોતાના પુત્રને દેશવટે જતાં જોવા છતાં પણ પતિ અપ્રસન્ન થાય તેવું કાંઈ ક્યું નહિ. પણ તેમને હિંમત આપી અને શોકને દૂર કરવા ચલન કરતાં. આ પ્રમાણે બાળકોને મહાન પુરુષ બનાવવાની પણ સતી સ્ત્રીઓને માથે મોટામા મોટી જવાબદારી છે. આવીજ રીતે સતી રેણુકા કરીને એક સતી થઈ ગયા હતાં. તેમના ચરિત્રમાંથી કેટલેક બોધ આપણે મહશ્વ કરવા જેવો છે તે ધ્યાનપૂર્વક સાંભળો.

રેણુકા

રેણુકા એ જમદગ્નિ ઋષિના સ્ત્રી હતા, રેણુકાએ નાનપણમાં પતિ પાસે યોગ્ય કેળવણી મેળવી હતી. તેમણે પતિસેવાપરાયણ રહી પતિના સ્નેહને છતી લીધો હતો. તે હમેશા પતિમેવામાં જ મનને જોડી રાખતા. તેમને પરશુરામ કરીને મહાસમર્થ પુત્ર થયા હતા કે જેમણે એકવીસ વાર નક્ષત્રિય પૃથ્વી કરી હતી પરશુરામ ઇશ્વરાવતાર મનાતા હતા આવા સમર્થ અને બળવાન પુત્રને રેણુકાએ જન્મ આપીને યોગ્ય કેળવણી આપી હતી રેણુકા આશ્રમમાં રહી પતિની સેવા કરી ધર્મપરાયણ જીવન માળતા.

એક વખતે રેણુકા ગંગા નદીમાં પાણી ભરવા ગયા હતા તે વખતે ગંધર્વ રાજા કેટલીક સ્ત્રીઓ સાથે ત્યાં જળક્રોડ કરતો હતો. તેને ત્રિષય-વાસના વધારનારી જળક્રોડ કરતાં જેઈ રેણુકાનું મન રજેગુણી થયું, અને અપવિત્ર વિચાર આવ્યો, તેથી પતિની સેવામાં તત્તર રહેનાર રેણુકા તેમની જળક્રોડ જોતાં ત્યાં ઉભા રહ્યાં પણ થોડીવારે પોતાનામાં પાપવાસના ઉત્પન્ન થએલી જેઈ ચરીર કપતા લાગ્યું અને પશ્ચાત્તાપ કરતાં જાગ્યા કે “અરે! પ્રભો, મારી પતિસેવા કરેલી કયા મન? મને આ વખતે કેમ મિથ્યા ત્રિષય પ્રતિ મન થયું? આ થું સૂઝતું?” આમ પસ્તાવો કરતાં ધેર આવ્યા તેમણે આશ્રમમાં જઈ પતિ જમદગ્નિને પ્રણામ કર્યાં અને નીચાં મુખે ઉભા રહ્યાં. તેમને નિસ્તેજ મુખે ઉભેલાં જોતાં જમદગ્નિએ પોતાના ધ્યાનથી જેઈ લીધું કે તેણે મહા અનય કર્યો છે તે ઋષિ મહુ કોંધી હતા, તેમને વસુ, પરશુરામ ત્રિગેરે પાંચ પુત્રો હતા. તેમને બોલાવી એકે એકે કહ્યું કે “તમે મારા પુત્ર હો તો તમારી માતાનું માથું જુડું કરો.” એ સાંભળી વસુ ત્રિગેરે માનું માથું કાપતાં તૈવાર ન થતાં જેની

મુનિએ તેમને શાપથી બાળી બામ કર્યા અને સૌથી નાના પુત્ર પરશુરામને માતાનું માથું છેદી નાંખવાની આજ્ઞા કરી પિતાની આજ્ઞા પાળવા પરશુરામ તૈયાર થયા અને ઝટ દરશીયા માનું માથું ઉઘાડી દીધું.

આ પ્રમાણે પોતાની આજ્ઞા પાળેલી જોઈ જમદાગ્ન પરશુરામના ઉપર ખુશી થઈ અને કહ્યું કે. “હે પુત્ર! તે ચારી આજ્ઞા પાળી તેથી હું તારા ઉપર પ્રસન્ન થયો છું, માટે જે તારી ઇચ્છા હોય તે માગ ?” આ સાંભળી પરશુરામે પોતાની માતા તથા મધ્યા ભાષ્યો પાપમાંથી મુક્ત થઈ જવા માગ્યું એવું વચન માગ્યું. જેથી રેણુકા તથા તેમના બીજા પુત્રો જાતા થયા, પરશુરામે પોતાની માતાને પગે પડી કરેલા અપરાધની ક્ષમા માગી. પણ રેણુકાએ કહ્યું કે “હે પુત્ર! તેમાં તારો અપરાધ નથી. તે તારા પિતાની આજ્ઞા પાળી બધું સાર કર્યું છે પિતાની આજ્ઞા પાળવી અને તેમના મનમાં દુખ થાય એવું કાંઈ કરવું નહિ, એ તેનું કામ છે.”

રેણુકાએ પરશુરામને માઆપની આજ્ઞા પાળવા વિષે નાનપણથી શિક્ષણ આપ્યું હતું. તે કહેતા કે અન્ય ધર્મ પાળવા છતાં જે માઆપની સેવા કરતા નથી તેમને તે ધર્મનું ફળ મળતું નથી વળી પુત્રને નિભયતાનું જ્ઞાન આપી પોતે મૃત કરવા મમથ અને બળવાન છે એમ માનવાનું શિક્ષણ આપ્યું હતું, તેમને પતિએ મારી નખાવ્યા છતાં પણ પોતે પતિ ઉપર મુલ્તે થયા નહિ કે અપ્રમન થયા નહિ પણ જેવાને તેમજ રનેહથી પતિસેવા કરવા લાગ્યા. આજ તે પતિ હુંકારો કરે તે ચાર દહાડા સુધી મો ચઢાવી દરનાર સ્ત્રીઓ મળી આવશે પણ રેણુકા જેની કે ટ્રાશલ્યા જેવી સ્ત્રીઓ કે જે પતિના દુખ આપવા છતાં પણ રોષ ન ગમતા પાત ઉપરનો રનેહ જેવાને તેવો કાયમ રાખનારી ઓછી જણાશે.

રેણુકાએ પોતાના પુત્ર પરશુરામને બાલ્યપણથી જ એવું શિક્ષણ આપ્યું હતું કે તેમણે મહાબળવાન થઈ એકવીસ વાર ક્ષત્રિયોનો સહાર કરી પૃથ્વીને ક્ષત્રિય વગરની બનાવી હતી, અને તે ઇશ્વરાવતાર મનાયા હતા સ્ત્રીઓએ પતિસેવા સાથે પોતાના પુત્રીને આવી ઉત્તમ કેળવણી આપી મહાપુરુષ થાય તેવી ભાવનાથી પોષવા જોઈએ,

આજ પ્રકારે મરીચી નામની એક સતી મધ્ય મધ્ય છે.

મરીચી.

સિક્રિમ દેશના રાજના પ્રધાન યશલાલસિંહની પુત્રીનું નામ મરીચી હતું. તે નાનપણથી જ ધર્મી સુંદર અને મોહક હતી તેનું હૃદય ગ્રેમી અને મન આનંદી હતું તેને તેના મામાપે નાનપણથી જ ધર્મનું શિક્ષણ આપ્યું હતું. તે પોતાની રાજપુત્રીની મરિચી કુપરિકા મ્હા હતી. તેના બાપ તેના ઉપર મ્હો પ્રેમ રાખતો, તેમના દેશમાં કન્યા ઉચ્ચ લાયક થાય એટલે પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે રને એના રીવાજ હોય છે, પણ નીતિને રસ્તે ચાલે તો મામાપ વચ્ચે પડે નહિ મરીચી પોતાના પ્રાણ કરતા પણ પોતાના શિયળનું મુધ્ય વધારે સમજતી,

મદિગમાં રહેનારી સ્ત્રીઓ પોતાના શિયળનું રક્ષણ કરવા અમોઘમાં છરીઓ રાખે છે તેમ મરીચી પણ રાખતી એક દિવસ તે પોતાના બહેન સાથે ફરવા ગઇ હતી ત્યાંથી થે પાળી આવી ત્યારે તેણે એક અગ્નિયા પુરૂષને ઓસરીમાં ફરતો જોયો, મરીચી નિર્ભયતાથી ધરમાં ગઇ તેને જોઈ તે પુરૂષે તેને પોતાની સાથે આવવા કહ્યું, અને કહ્યું કે હું તને ધણુ સુખ આપીશ, તેણે ધણી લાલચ બતાવી, તેમ પોતાને તાબે નહિ થાય તો તેને મારી નાખવાની મીઠ પદ્ય બતાવી પરંતુ તે સાંભળી મરીચી કાંઈ નેત્રી નહિ, આવી ને પુરૂષ તેની પામે આતો હાથ પકડતા લાગ્યો એટલે તે વેગળા ખસી ગઇ જેથી તે પુરૂષે તેને માથમાં પકડી લીધી તેની મરીચી તેને તરકોડી નાખી દૂર ખસી ગઇ, એમ જતા અયારે મરીચી એકલીને જોઇ તે ફરી તેના ઉપર પરચો એટને મરીચીએ મુસ્તે થઇ કહ્યું કે: “ નિર્લજ્જ મને અડક નહિ નહિ તો ડેર મારીશ ” આ સાંભળી ને પુરૂષે કહ્યું કે “ તું એકલી છું મને શું કરવાની છું ? મારી પામે આવ અને અનેક સુખ ભોગવા સુખી થા. ” આમ કહી તેણે તેને પકડી તેણે ધણુ બળ કર્યું પણ પેલા માણસે તેને છોડી નહિ

પોતાના શિયળનો ભગ થવાની અચી આવી, હવે બીજો ઉપાય રહ્યો નહોતો તેથી તેણે પોતાની માથામાં સંતાડેલી છાં કાઢી અને જેવો તે પુરૂષ તેને જતાપાટ નાંખી ઉપર ચઢવા ગય છે કે તરતજ તેણે તે છરી

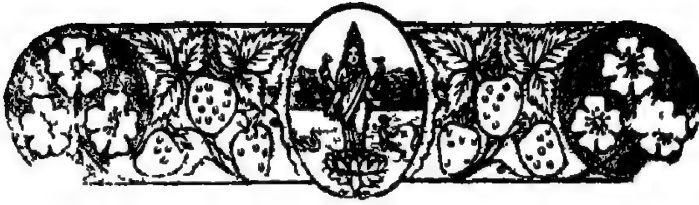
તેની છાતીમાં ખોસી દીધી. આથી તે પુરુષ તરત જીમ પાડી મગડી પડ્યો. અને તે કન્યાએ પોતાનું શિયળ સાચવ્યું. સતી સ્ત્રીઓ આવી હોય છે. છેવટે કાંઈ ન ચાહે તો મરવા તૈયાર થાય છે પણ શિયળનો ત્યાગ કરતી નથી, શિયળને સાચવવું એજ સ્ત્રીઓનો મોટામાં મોટો ધર્મ છે, શિયળને સાચવનારી સ્ત્રી જ સતી છે. આ પ્રમાણે મરીચીએ પોતાનું શિયળ બહાદુરીથી સાચવ્યું, બહેનો ! કાંઈપણ વખતે શિયળ જામ થવાનો પ્રસંગ આવે. દુષ્ટ લોકોના પાઝામાં સપડાવાય, તે લાલચો આપે છતાં પણ શિયળને ન ત્યજશો પણ મરીચી માફક બહાદુરી બતાવી તેને તમારું સતીપણું બતાવી આપજો.

ચન્દ્રકાન્તાએ આ પ્રમાણે સ્ત્રીઓની જવાબદારી કેટલી છે તે આજે સમજાવ્યું પછી વખત થતા સર્વે પોતપોતાને ઘેર ગયા.

જીવન

એ ખરેખર જીવનજ છે આ જીવનનો ચાલુ ઉપયોગ કરવાની દીર્ઘ જીવન પ્રાપ્ત થાય છે, મગજ પુષ્ટ થઈ શુદ્ધિ અને શક્તિ વધે છે, હાતુ-મત દોષો મટાડી શરીર પુષ્ટ બનાવે છે. તેમાં પકડી રસ્તુઓ વનસ્પતિની અને નુકસાન ન કરનાર છે. ખાવામાં સ્વાનિષ્ટ, દહેજતદાર અને આરોગ્ય અને બીજાને માટે ફાયદો બક્ષનાર છે. નજાગાંધ, પાકુ, ખાંસી, કાશ, સંમ-હણી, મરડો, અભણીત તથા હાતુવીકારનાં દરદોમાં તેનો ગુણ અનુભવ સિદ્ધ છે. તેની ૧ રતલના ૩૫૦ની કીમત રૂ. ૨-૦-૦ રાખી છે ત્રણની કીમત રૂ. ૫-૦-૦ પોસ્ટેજ ૦-૧૪-૦. વિદ્યાર્થીઓ, મગજનું કામ કરનારા; આસ્તરો; વધીલો વિગેરે માનસિક મહેનત કરનારને તો તે અમૃતતુલ્ય છે. ખરોચી કામેદાર નથુરામ લખે છે કે, જીવનથી ધણો ફાયદો થયો છે.

દેવે કેમોકલ વર્કસ—અમદાવાદ.

પ્રકરણ ૭ મું.

સંકટ વખતે પત્નીએ પતિને સહાય કેવી રીતે કરવી ?

સ્ત્રીએ પોતાનો પતિ અવળે રસ્તે ચાલતો હોય તો તેને સન્માર્ગે વાળવો જોઈએ હકથી નહિ પણ રહેથી તેના દુર્ગુણો છોડાવવા જોઈએ સંકટ વખતે પોતાના પતિને સહાય આપવી. ધીરજ આપવી અને ઉત્સાહ વંદારવો એ સ્ત્રીનું કામ છે. કેટલીક વખતે પતિને બ્યવહારમા એકાએક મહા સંકટ આવી પડે છે તે વખતે તેને દુનિયામા દુ બધી ઊભુ રહેવાની જગ્યા પણ જડતી નથી. તે વખતે સ્ત્રી દુ બધી ન મહારાવા પતિને ધીરજ આપે જે તેને દુ.ખમાથી બચાવવા મદદ કરે છે, અને ઉત્સાહ આપી ભવિષ્યમા સુખી બનાવી શકે છે પતિને સંકટ વખતે પોતાના ધરણ્યા પણ અર્પી દે છે. જો પતિને સુખ થતું હોય છે તો તે પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કરવાને સુકતી નથી. પુર્વે મદદારી નામની સતી થઈ ગઈ છે તેણે પોતાના પતિ રાવણને કુમાર્જે જતા ધગીય શી-ખામણ આપી હતી

મદદારી—રાવણ

મદદારી એ રાવણની સ્ત્રી હતી. તે મય નામે દાનવની પુત્રી હતી. તે રૂપ અને ગુણમા સર્વોત્તમ હતી. પતિસેવા કરવામા પ્રીતિવાળી હતી તેણે નાનપણમા બ્યવહારીક ઉપરાત ધાર્મિક જ્ઞાન પણ મેળવ્યું હતું રાવણ સહામા રાખ્ય કરતો હતો તે પોતાની સત્તાના બળે અહારી થઈ ગયો.

હતો. કોધી પણ તેવોજ હતો, છતાં મદોદરીએ તેને સ્નેહથી વશ કરી લીધો હતો. મદોદરીમા તેની પ્રીતિ હતી, છતાં પરસ્ત્રી ભોગવવાની ઇચ્છા તેને રહ્યાં કરતી તેણે જ્યારથી સ્વયં વરમાં સીતાજીને જોયા ત્યારથી તેમને મેળવવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. મદોદરી રાવણની વાત જાણી ગઈ હતી. તેણે રાવણને પરસ્ત્રી સામે કુદૃષ્ટિ ન કરવા ધણો સમજાવ્યો. પણ કામી રાવણ મનજ્યો નહિ અને મીતાનું દરજ્જું કર્યું ને જોઈ તેની સતી સ્ત્રી મદોદરીએ કહ્યું કે “ તમે જળવાન રાજા છો તમારે પરસ્ત્રીને મા-ખેન સમાન ગણવી જોઈએ પરસ્ત્રીના શિષ્યજનો ભગ કરવો, સતીને દુષ્કાર આપવું એ ધણજી અનિષ્ટ કર્તા છે જેમ કેર પીને જીવી શકાતું નથી. મને પથર બાધીને તરી શકાતું નથી તેમ પરસ્ત્રીની ઇચ્છા કરનાર માણસ કુખી થતો નથી માટે સીતાને પાછી સોપો, નહિ તો મહા અનર્થ થશે. આમ છતાં રાવણે માન્યું નહિ.

પતિવ્રતા સ્ત્રી પરસ્ત્રીની લાજ જવા વખતે મદદ કર્યા વગર રહેતી નથી મદોદરી પણ ધણીવાર સીતાજી પાસે જતી અને તેમને ધીરજ આપતી. સીતાજી તેને જ્ઞાન આપતા સીતાજીના મહવાસથી તેને તેમના ખરા સ્વરૂપનું જ્ઞાન થયું એટલે મદોદરીએ તેમને પગે લાગી કહ્યું કે ‘ માજી તમે શક્તિનું રૂપ છો એમ મને જણાયું તમારા સમાગમથી મને આપના સત્ય સ્વરૂપનું જ્ઞાન થયું ’ આ પછી મદોદરીએ રાવણને કહ્યું કે “ હે બહાદુર! સીતાજીને છોડી મોખો, હડ છોડી દો તે મનુષ્ય નથી પણ દેવી છે તેમનો કાપ થશે તો મહા અનર્થ થશે માટે સતીને રામ પાસે મોકલો અને બચવું હોય તો મારી માગો. પરસ્ત્રીની ઇચ્છા રાખનાર કાઈ પણ પુરુષનો નાશ થયા વગર રહેતો નથી, માટે માનો અને થના અનર્થથી બચો ’ આમ છતાં પણ અહકાશી રાવણે માન્યું નહિ, અને કહ્યું કે. “ હું રામને જીતીશ પણ સીતાને સોપનાર નથી ” આથી મદોદરી નિરાશ થઈ અને મનમાં ખેદ કરવા લાગી

જ્યારે રામ સીતાની ગોધે લકષ્મી આગ્રા અને રાવણ સાથે યુદ્ધનો આગ લાયકો ત્યારે રાવણના લાખ વિભિષણે પણ તેને ધણો ઉત્તેજ આપ્યો. પણ રાવણે કાંઈ માન્યું નહિ મદોદરીને ઇન્દ્રજીત નામે એક જળવાન પુત્ર હતો. મદોદરીના શીક્ષણથી નાનપણથી જ નિર્ભય અને

બહાદુર નીવડ્યો હતો. સ્વયંજે દેખવું ન માન્યું. વિભીષણ ઉપર ગુસ્સે થઈ તેને દેશપાર કર્યો જેથી તે રામ પાસે ગયો. મદોદરી ધરમા ખેદ કરતી ચિતા કરવા લાગી. પુદ્ગલા રાવણનું ધનુ સૈન્ય, પોતાને બાઈ કુંભકર્ણ અને પુત્ર ઇન્દ્રજીત મરાયા. છેવટે રાવણ પોતે લડ્યા તૈયાર થયો, તે વખતે પણ સતી મદોદરીએ નેને ધણે સમજાવ્યો. અને સીતાને મેંદાસી આવવા વિનંતિ કરી, સતીને ત્રામ ન દેવા વિનવ્યો. પણ તેનું કંઈ ન માન્યું અને લડાઈમાં રામને હાથે મૃત્યુ પામ્યો.

પરશ્મીના ઉપર કુદૃષ્ટિ મરનાર બાગ્યેજ બચે છે. સતી સ્ત્રીનો શ્રાપ લાગ્યા વગર રહેતો નથી દુષ્ટ અને લપટ પુરુષો પરશ્મી સાથે વ્યભિચાર કરવા લક્ષ્યાય છે પણ બાણ્યતા નથી કે તે ઝેરને હાથે કરી પીવા જેવું છે રાવણ જેવો મહાઅગત્યના રાખ પણ સીતા ઉપર કુદૃષ્ટિ કરી તેના શ્રાપ પામ્યો. પુત્ર, બાઈ કુટુંબ અને રાખ્ય સર્વ પાપમાલ થઈ ગયું. પતિનું મૃત્યુ થયું બાણી મદોદરી રડતી કકગતી સતી થવા માટે બાંધ રાવણનું શ્રાપ પડ્યું હતું ત્યાં મર્ધ આ વખતે રામે તેની પાસે બેઠ કહ્યું કે. “સતિ, શામાટે રડો છો? આ જગત નાશવત છે, કાળે કરીને સર્વ બધ છે જ સવ પોતપોતાના કર્મ પ્રમાણે ફળ ભોગવે છે, રાવણ જેવાને ત્યાં પણ તમે સતી ધર્મ પાળી તેની એક ચિત્તે સેવ. કરી છે તમે તમારો ધર્મ બજાવ્યો છે તમારા પતિને ધર્મ અને નીતિના ઉપદેશ આપી આ દુષ્ટ કર્મ ન કરવા વિનવ્યો હતો. માટે શાન્ત થાવ, તમારી મજાત્રો મહા સતીઓમા થશે.

સતીએ તેમનાં દર્શન કર્યાં, અને રાવણની ઉત્તરક્રિયા કરી. રાવણ જેવા મહાક્રોધી, અહકારી અને પરસ્ત્રોત્તમન કરવાની ઇચ્છા રાખનારા પતિની પણ મદોદરીએ એકચિત્તે પતિસેવા કરી તેનો રનેહ મેળવ્યો હતો. પોતાના પુત્ર ઇન્દ્રજીતને નાનપણથી જ ઉચ્ચ કેળવણી આપી સમર્થ અને બળવાન બનાવવામા તેણે કયાસ રાખી નહાતી પતિ તેના ઉપર ગુસ્સે થતા પણ તેણે પતિના ઉપર રોશ કર્યો નહોતો, તેણે પતિની સેવા કરી, પતિને સન્માર્ગે વાળવા બાણી મહેનત કરી હતી, જેથી આજે તે મહા-સતીઓમા ગણાય છે, ઇન્દ્રજીતની સ્ત્રી સુલોચના પણ સતી થઈ ગઈ છે, તેની સાથે પણ મદોદરીએ પુત્રો જેવા રનેહ રાખ્યો હતો.

સુલોચના-ઈન્દ્રજીત

રાવણના પુત્ર ઇન્દ્રજીતની સ્ત્રીનું નામ સુલોચના હતું. તે જ્ઞાત, સ્નેહાળ અને દયાળુ હતો, રાવણ અને ઇન્દ્રજીત પોતાના રાક્ષસી સ્વભાવ પ્રમાણે કુર કર્મો કરતા હતા નહોતા. તે વખતે મદોદરી અને સુલોચનાને દયા હિપ્ત થતી, તે પોતાના પતિની સેવા કરવામાં, તેને રાજી રાખવામાં કુશળ હતા, પોતાનો પતિ ગમે તેવો હોવા છતાં પણ તેમના હાર તેનો અત્યંત સ્નેહ હતો, પતિને સુવારવા તે ધણીયાર ઉપદેશ આપી જ્યારે રાવણે સીતાનું હરણ કરીને તેમને લકષ્મીમાં આપ્યા ત્યારે સુલોચનાને ધણું દુઃખ થયું, તેણે પોતાના પતિને કહ્યું કે. “પ્રિય ! પરસ્ત્રીની સામે કુદૃષ્ટિ કરવાથી નાશ થાય છે. જેની હું તમને ઠાકી છું, અને માગી સામે કોઈ કુદૃષ્ટિ કરે તો મને અને તમને કેવું થાય ? તેવું મીઠાને પણ થાય ” આ વાત ઇન્દ્રજીત સમજતો પણ રાવણ જેના કોપી પિતા પાસે કાંઈ કહી શકે નહિ, રામ અને રાવણના યુદ્ધ વખતે પિતાની આજ્ઞા પાલન કરવા તે લડવા ગયો, રામચન્દ્રજીના ભાઈ લક્ષ્મણની સાથે તેને ધોર યુદ્ધ થયું, તે ૧૧ તે મરાયો અને તેનો હાથ ઉડીને સુલોચના પાસે પડ્યો. સુલોચના પોતાના પતિનો હાથ જોઈ દુઃખથી મુર્ચ્છિત થઈ પડી જમત થતા તે અત્યંત વિશ્વાસ કરવા લાગી તે હાથમાં તેણે કનક અને કાગળ આપ્યો, તે હાથે પોતાના મૃત્યુ અને મરતક રામચન્દ્રજી પાસે છે તે લખી જણાવ્યું શોક અને દુઃખથી વ્યાકુળ થઈ તે પોતાના પતિનો હાથ લઈ સતી થતા માટે પતિનું મરતક લેતા રામચન્દ્રજી પાસે ગયું.

સુલોચનાએ ત્યાં આવી મરતક માગ્યું ત્યારે વાનરોએ કહ્યું કે ‘માથું હસે તો આપીએ.’ આ સાંભળી સ્ત્રી વિનાય કરતા લાગી અને કહ્યું કે- ‘જો મારા પિતા અહિં હોત તો આમ થતા ન પામત.’

આ સાંભળી માથું હસ્યું. કારણ કે મૂંઝા પડી ઇન્દ્રજીતે જરૂર કે જેને માટે તું કહે છે તે તારા પિતા શેષનામના અવતાર લક્ષ્મણે જ મને આપ્યો છે તે પડી સુલોચના પોતાના પતિનું મરતક જોળામાં મુકી ચિતા ખડકાવી સતી થઈ, પતિ ગમે તેવા સ્વભાવનો હોય છતાં પણ સ્ત્રી સ્ત્રી

એ તો મુશોયનાની માફક પતિ ઉપર સ્નેહ રાખી તેમની આજ્ઞાનુ પાલન કરી સેવા કરવી જોઈએ.

કુન્તા માતાનું ચરિત્ર પણ બોધ લેવા જેવું છે તે હવે કહું છું.

કુન્તાજી-પાંડુ.

પૂર્વે શરૂ નામના જન્મને ત્યાં કુન્તાજીનો જન્મ થયો હતો તે શરૂ રાત્રીએ પોતાની ફાંજના પુત્ર કુતીભોજને કહેયું કે જો મને પુત્રી થશે તો હું તમને આપીશ તે વચન પ્રમાણે પોતાનો કન્યા પૃથાને તેમણે કુતીભોજને આપી. તેમનું નામ પહેલાં પૃથા હતું. પણ કુતીભોજને ત્યાં આ યા પત્ની તેમનું નામ કુન્તા પડ્યું તે પોતાના માપને ત્યાં અનિર્ગિ પ્લાઠ્ઠણોના સત્કારનું કામ કરતી કુન્તા કાઢી, વિવેક, બહેલી અને રૂપાળી હતી. નાનપણમાં તેને ઉચ્ચ શિક્ષણ આપવામાં આવ્યું હતું.

એક વખતે દુવોસા મુનિ કુન્તાભોજને ત્યાં આવ્યા તેમની સારી રીતે સેવા કરવાથી કુન્તા ઉપર મુનિ પ્રસન્ન થયા અને કહ્યું કે: પુત્રી “હું તારા ઉપર ખુશી થયો છું આ મત્ર હું તને શિખવાડું છું તે મત્ર જાપી તું જે દેવનું આવાહન કરીશ તે તારી પાસે આવશે, અને તને પુત્ર આપશે ” પછી મુનિ વિદાય થયા. સ્ત્રીએનો રત્નભાવ કુતુહલવાળો નોય છે તેથી કુન્તાએ કુવારી અવસ્થામાં જ તે મત્ર માનો છે કે જુદો તેની પરીક્ષા કરવા સારું મત્ર જાપીને સુર્યદેવનું આવાહન કર્યું. તરત જ સુર્ય દેવ આવતા જણાયા. તેમના તેજથી કુન્તા અજ્ઞાત ગયા અને આશ્ચર્ય પામ્યા. સુર્યે આવી કહ્યું કે “ હે સ્ત્રી ! મને શામાટે ખોનાવ્યો છે તે કહે ? ” આ સાંભળી કુન્તાએ કહ્યું કે “ મેં તો મુનિએ આપેલા મત્રની પરીક્ષા કરવા સારું આપનું આવાહન કર્યું છે માટે માફ કરો. ” આથી સુર્યે કહ્યું કે “ હું આવેલો તો હવે પાછો ન જઉં, મારાથી તને એક પુત્ર થવો જોઈએ, ” કુન્તાએ પોને કુવારી છે અને પુત્ર ચાપ તો પોતાની ફાંજેતી થાય, એમ ધારી ના પાડી, પણ સુર્યે કહ્યું કે: “ તને મારાથી પુત્ર થશે જતા તું કુવારી જ ગણામ્મ. ” આ પછી

સૂર્યવેને પુત્ર આપી વિદાય થયા, આ પુત્રનું નામ કર્ણું પાડ્યું અને તેને પેટીમાં મુકી નદીમાં તરતો મુકી દીધો.

પુત્ર થયા છતાં પણ કુતાની કન્યાવરના કાયમ રહી તે પછી તેને હિમરે આવેલી જોષ કુતીભોજ રાજ્યએ સ્વયંવર રચ્યો, તેમાં પાંડુ રાજાનું રૂપ જોષ તેમને કુતાએ વરમાળ આરોપી, અને કુતાનું લગ્ન પાડુરાજ સાથે થયું, પાડુરાજ કુતાને લઈ હસ્તિનાપુર આવ્યા કેટલાક સમયે રાજ્યએ ફરી માદ્રી સાથે લગ્ન કર્યું. તે બંને સ્ત્રીઓ સાથે આનંદ ભોગવવા લાગ્યા. કુતા પોતાની શોક્ય માદ્રી સાથે સગી બહેન જેટલું હેન રાખતી, આજ્ઞાક જોમ બે શોક્યોને પરસ્પર બનતું નથી ને કલેશ કર્યા કરે છે તેમ કુન્તી કરતી નહિ.

એક વખતે પાડુ રાજ વનમાં મૃગયા રમવા માટે સ્ત્રીઓને લઈને ગયા હતા ત્યાં એક મૃગ અને મૃગલી કામ તૃપ્તિ કરતાં આનંદ ભોગવતાં હતા તેમના ઉપર માયુ માર્યું આ મૃગ એ મહામુનિ હતો અને જેણે મૃગના વેષ લીધો હતો. તેણે મરના મરતાં શાપ આપ્યો કે: “ હે રાજ, તેં મને મારી સ્ત્રી સાથે રતિક્રિયા કરતાં માયુ મારી મારા આનંદમાં ભગાયુ પાડ્યું, તેથી તું પણ તારી સ્ત્રી સાથે રતિક્રિયા કરતાં મરણ પામીશ. ” આથી પાડુરાજને ધણો ખેદ થયો. તે પછી તેમણે વનમાં રહેવાનો નિશ્ચય કર્યો. તેમના સાથે કુન્તા અને માદ્રી પણ તૈયાર થયા.

એક વખતે બ્રહ્મણે બ્રહ્મજોકમાં જવા તૈયાર થયા ત્યારે રાજ પણ પોતાની સ્ત્રીઓ સાથે તેમની સાથે જવા તૈયાર થયો ત્યારે ઋષિઓએ કર્ણું કે: ‘ હે રાજ, જે માયુસ, દેવ, ઋષિ, પિતૃ અને મનુષ્ય ઋણુ-માથી મુક્ત હોય તેજ બ્રહ્મજોકમાં આવી શકે છે ” આ સાંભળી રાજાને ખેદ થયો. કારણકે તેમને પુત્ર નહોતો અને પિતૃઋણુમાથી મુક્ત થયા નહોતા. વળી સ્ત્રી સાથે રતિક્રિયા કરતાં મરણ થવાનો શાપ હતો, તેથી પછી ચિંતા થઈ આ પછી તેમણે કુન્તાને પોતાની વાત કરી પુત્ર ન હોવાથી દિલગીરી બજાવી. કુતા બધું બાલુતા હતા તેથી પતિને ચાતવન આપતાં, તેમણે પોતાને દુર્ગામાં મુનિએ આપેલા વરદાનની વાત કરી, અને કહ્યું કે: ‘ જો આપ કહો તો હું તે મંત્રનો ઉપયોગ કરું, ” પાડુએ તે સાંભળી કુતાને

પુત્ર મેળવવાનો આગ્રહ કરી જેથી કુન્તાએ ધર્મ, વાયુ અને ઈર્દેવતાનું આવાહન કરી. તેમનાથી ધર્મસભા, ભીમ અને અર્જુન એ ત્રણ પુત્રોને ઉત્પન્ન કર્યાં. પછી પાંડુએ માદ્રીને પણ પુત્ર યાચ્ય તો સાફ તેની ઇચ્છા કરી જેથી તેણે અશ્વિનાકુમારનો મન પોતાની શોધ માદ્રીને આપ્યો અને તેણે પણ નકુળ અને સહદેવને ઉત્પન્ન કર્યાં, આ પ્રમાણે પાંચ પુત્રો થયા.

પાંડુ રાજા એક વખતે વસતઃકુતુબા કામ ઉત્પન્ન થતાં એકંત હોવાથી માદ્રી સાથે સંગ કરવા ગયા. માદ્રીએ પતિને ધણાજ વર્ષો પણ ન માન્યુ અને ઋષાપનાશ આપથી નરનાજ યુદ્ધ પામ્યા માદ્રીએ તે પછી રડવા માડ્યું તેથી કુન્તા પુત્રો સાથે ત્યાં આઘ્યા તેમણે પતિને મરણા નોષ ધણો વિચાર કર્યો પુત્રો માદ્રીને સોંપી પતિ સાથે સતી થવાને તે તૈયાર થયા, પણ માદ્રીએ કુન્તાને કહ્યું કે પુત્રોને તમે સલામો ફૂલ સતી થઈશ એવો આગ્રહ કર્યો. આથી માદ્રી સતી થઈ અને કુન્તા પુત્રોને લઈને હસ્તિનાપુરમાં ગયા ત્યાં પાંડુના પાંચ પુત્રો પાડવો કહેવાના તે ધતરાષ્ટ્રના પુત્રો ડૌરવો સાથે રહેવા લાગ્યા.

પાડવોમાં ભીમ બળવાન અને અર્જુન અત્યશક્તિમા સર્વથી ચઢીયાતો હતો તેથી ડૌરવો તેમનો દ્રેષ કરવા લાગ્યા. કુન્તાએ પોતાના પાંચ પુત્રોને બ્યાવહારિક અને પારમાર્થિક કેળવણી ઉચ્ચ પ્રકારની આપી તે બળવાન થાય, સંજ્ઞા ચલાવવાને યાગ્ય શરવીર અને હિમતવાળા થાય તેવું શિક્ષણ આપ્યું. ડૌરવોએ બળવાન ભીમને મારી નાખવા ઉત્કળિમા એરના લોકુ ખવરાવી ગંગામાં ફેંકી દીધો, છતાં પણ તે ન મર્યો અને પાતાળમાં નાગકન્યાને પરણી જીવતા થઈ પાછો આવ્યો, ત્યારે સર્વ પાડવોને વારણાવત નગરમાં મોકલી પુરાચન પાસે લાખામ્રહ બધાવી તેમાં બાળા નાખવાનો વિચાર કર્યો. તેમાંથી પણ વિદુરનો સલાહથી તે જીવતા બચ્યા અને કુન્તાજી સાથે પાંચ બાહ્યુનો વેશ લઈને ચક્રનગરમાં રહ્યા.

ડૌરવોએ તો તે બાળા મુલા છે એમ સમજી ઉત્તરક્રિયા પણ કરી. પાડવોએ જે ગામમાં મુકામ કર્યો હતો તે ગામમાં બકરાશ્વસને રોજ એક માણસનો ભોગ આપવો પડતો, એક વખતે જંને ઘેર પાડવોનો મુકામ હતો તે બાહ્યુનો વારો આવ્યો, તેથી તે, તથા તેના સ્ત્રી છોકરાં રડવા લાગ્યાં, તે જોઈ કુન્તાને દયા આવી તેથી તેણે બાહ્યુને ધીરજ આપી.

અને તેને બહુલે પોતાના પુત્ર ભીમને બકરાશ્વસ પાસે મોકલ્યો, ભીમે તે રાક્ષસને મારી નાંખ્યો અને આખા ગામ ઉપર ઉપકાર કર્યો

ત્યાર પછી કેટલેક વખતે દ્રૌપદીના સ્વયવરની વાત પાડવોએ જાણી તેથી તે પણ સ્વયવરમાં ગયા અને અર્જુને મચ્છવેધ કરી દ્રૌપદીને જીત્યા, તેને લઈ ઉતારે ગયા અને કુન્તાને કહ્યું કે “મા, મા, બિલ્લા લાવ્યા,” તેથી કુન્તાએ કહ્યું કે “બધા સરખે ભાગે વહેતી થયો” તે સાંભળી માનું વચન પાળવા વ્યાસમુનિની આજ્ઞાનુસાર પાચે ભાઈઓ દ્રૌપદીને વર્ષા

પાડવો તે પછી કુન્તામાતા સહિત દ્રૌપદીને લઈ હસ્તિનાપુર ગયા અને રાજ્યમાં ભાગ મેળવી ઇન્દ્રપ્રસ્થનગર વસાવી ત્યાં રહી રાજ્ય કરવા લાગ્યા છતાં પણ ડૌરવો ન ઝપ્પા તેમની સાથે જુગાર રમી તેમને વનમાં કહાડ્યા પાડવો સાથે સતી દ્રૌપદી પણ વનમાં જવા તૈયાર થયાં ત્યારે કુન્તાએ તેમને દુષ્ટી થતા વનમાં જવાની રજા આપી. તેમણે સતી દ્રૌપદીને વનમાં પતિની સાથે રહી પતિમેવા કરવા, શીયજ, માયવવા અને દુઃખમાં ન મહારાજા હિતવચન કહ્યા પાડવો વનમાં ૧૨ વર્ષ રહ્યા અને તેરમે વર્ષે વૈરાટ નગરમાં ગુપ્ત રહ્યા પછી પાછા આવી રાજ્ય માગ્યું પણ ડૌરવોએ ન આપ્યું જેથી પાડવોએ ડૌરવો સામે યુદ્ધ કર્યું

કુન્તાનો પ્રથમ પુત્ર કણ્વ કે જેને તેણે પેટીમાં પૂરી નદીમાં મુકી દીધો હતો તેને એક સારથીએ ઉછેરી મોટો કર્યો હતો તે મહાસભર્ય અને બળવાન હતો તેથી દર્યોધને તેની મૈત્રી કરી હતી કણ્વ યુદ્ધ વખતે ડૌરવાના લક્ષમાં હતો જેથી તે એક વખતે સૂર્યની ઉપાસના કરતો હતો તે વખતે કુન્તા તેની પાસે ગયા અને કહ્યું કે “હે કણ્વ ! તું મને જોજો છો ? તું મારો મોટો પુત્ર છે તને જન્મ આપનાર માતા હું છું. માટે તારે તારા ભાઈ પાડવોની સહાય કરવી જોઈએ” આ સાંભળી કણ્વે કહ્યું “જમે તેમ હો છતાં પણ મેં જન્મથી ડૌરવોનું લુણ આધુ છે તેથી તે અત્યારે હરામ કરનાર નથી. તમે મારી માતા છો તેથી હું યુદ્ધમાં અર્જુન સિવાય બીજાની માથે યુદ્ધ કરીશ નહિ મારે શ તો અર્જુનને મારીશ” આ સાંભળી કુન્તાજી તેનું કહ્યાણું ઇચ્છી પાછા વળ્યા.

યુદ્ધમાં ડૌરવો મરાયા અને યુધિષ્ઠરને રાજ્યાભિષેક કર્યો ધૃતરાષ્ટ્ર પુત્રો મરાયાર્થી શોક કરવા લાગ્યા. પછી તે પાડવોને પુત્રો સમજી રહેવા

લાગ્યા. છેવટે ધૃતરાષ્ટ્ર અને માધારી વનમાં જઈ જઈ જોડાણીની સેવા કરી તપ કરવા માટે જવા તૈયાર થયા પુત્રોએ માતાના વિયોગ થવાના દુઃખે તેમને વનમાં ન જવા વિનંતિ કરી. છતાં કુન્તાજીએ પુત્રોને જ્ઞાન પમાડ્યા અને પોતે ધૃતરાષ્ટ્ર સાથે વ્યાસઆશ્રમમાં જઈ રહ્યા.

માતાના જવાથી બળવાન પાંડવો ખેદ કરવા લાગ્યા. કુન્તાએ આ પ્રમાણે પતિસેવા કરી, પતિની આજ્ઞાનુ પાલન કર્યું અને પતિનું મરણ થતાં વૈધવ્ય પાળી હિંમત હારી ન જતા પેતાના પુત્રોને યોગ્ય શિક્ષણ આપ્યું. શ્રીઓને માથે બાળકોને કળવણી આપવાની કાંઈ ઓછી જવાબદારી નથી.

માદ્રી

માદ્રી પણ પતિવ્રતા હતી. તેણે પણ પતિસેવા કરવામાં કયાસ રાખી નહોતી. પોતાની શોક્ય કુન્તા સાથે પણ તે સ્નેહથી વર્તતી તેને કુન્તાએ અશ્વનિકુમારેનો મત્ર આપ્યો હતો તેથી એ પુત્રો સહદેવ અને નીકુળ થયા હતા. પતિ સાથે તે પણ વનમાં મંદિર હતી પોતે રૂપચાન હતી તેથી વસન્તઋતુમાં પાકુરાજ શાપ હોવા છતાં પણ તેની સાથે કામ ક્રિડા કરવા તૈયાર થયો તે વખતે તેણે પોતાના પતિને ધણું ધણું સમજાવ્યા અને ના પાડી છતાં પણ તેમણે ન માન્યું અને શાપ બરણ પામ્યા. કુન્તા પોતાના પતિ સાથે સતી થવા તૈયાર થયા તે વખતે પોતાના પતિ ઉપર અત્યંત પ્રેમ હોવાને લીધે કુતાને સતી થવાનું ના કહ્યું અને પોતે પોતાના પતિ સાથે મતી થઈ તેનો પ્રેમ પોતાના પતિ ઉપર અત્યંત હતો, અને તેથી જ તે પતિને વિયોગ સહન કરી ન શકી.

પુર્વે તેવી રીતે અદિતિ નામના સતી થઈ ગયા છે.

દિતી, અદિતી-ઋષિ કશ્યપ

અદિતી એ કશ્યપ ઋષિના પત્નિ હતા અને હજુ પ્રજાપતિનાં પુત્રી હતાં નાનપણમાંથીજ તેમને ધર્મનું શિક્ષણ આપવામાં આવ્યું હતું પરણી સાસરે આવી પતિસેવા કરી, પતિની આજ્ઞાનુ પાલન કરતા, તેમણે પતિની સાથે ધાર્મિક તથા બાવહારિક કાર્યોમાં ભાગ લઈ પતિના સ્નેહને જીતી લીધો હતો દિતી પણ હજુ પ્રજાપતિના પુત્રી હતા દિતી અને અદિતી બંને બેનોને કશ્યપ વેરે પરણ્યા હતા દિતીના પુત્રો રાક્ષસો થયા

અને અદિતીના પુત્રો દેવો થયા દૈત્યો અને દેવો સાથે હ મેઘા યુદ્ધ થયા કરતું. સ્વર્ગનું રાજ્ય દેવોને મળ્યું હતું તે લેવા દૈત્યો હ મેઘા યુદ્ધ કરતા. તેમણે દેવોને જીતીને સ્વર્ગનું રાજ્ય લીધું. આથી અદિતીનું શરીર ચિ-તાથી સુકાવા માડ્યું. કશ્યપ ઋષિ સમાધીમાંથી ઉઠ્યા, તે વખતે પોતાની પતિને ઉદાસ જોઈ પુછ્યું કે “બાલી ! તું આજે ઉદાસ કેમ છે ?” અદિતીએ કહ્યું કે મિતીના પુત્રો દૈત્યોએ મારા પુત્રોનું રાજ્ય લઈ લીધું છે માટે ઉદાસ છું માટે આપ તેમને રાજ્ય મળે તેમ કરો ” તેથી કશ્યપ મુનિએ કહ્યું કે “ હે પ્રિયે ! તે ઘણી રીતે મારી સેવા કરી પતિસેવાનો ધર્મ બળ્યો છે. તું ફાગણ મહિનામાં શુદ્ધ ૧ થી બારસ સુધી કવળ કુષ્ઠ પીને વિષ્ણુ ભગવાનનું પુજન કરજે, અગ્નિમાં ગેય હોમ કરજે, અહ્યયર્થ પાળી, મૌનવ્રતનું સેવન કરજે, ક્રોધ કરતી નહિ બ્રાહ્મણોને ભોજન આપી તેરમે દિવસે પારણ કરજે આ વ્રતનું નામ પયોવ્રત છે તે કરવાથી તને શરવીર પુત્ર ઉત્પન્ન થશે.”

આ પ્રમાણે અદિતીએ વ્રત કર્યું તેથી તેમને પેટે ઉપેન્દ્ર નામના ભગવાને અવતાર લીધો, તેમણે વામનરૂપ ધરીને બલીરાજા પાસેથી ત્રણ પગલા પૃથ્વી માગી અને તે ત્રણે પગલામાં ત્રણે લોક જીતી લીધા, અને દૈત્યોએ લઈ લીધેલું સ્વર્ગનું રાજ્ય દેવોને અપાવ્યું આ પ્રમાણે પતિસેવા કરીને અદિતીએ પરક્રમી પુત્ર પેદા કરીને પોતાના શ્રીજા પુત્રો દેવોના દુષ્ટ અને દાહ્ય

રેવતી-બળદેવ.

રેવતી એ પૂર્વે થઈ ગયેલા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના ભાઈ બલદેવના પત્ની હતા. તે રૂપાળા હતા તેમ ગુણો પણ તેમનામાં ઘણા હતા. તે રેવતદેશના રાજા ધ્રુવમુનના પુત્રી હતા. લગ્ન પછી સામરે આવતી રેવતીએ પોતાના પતિની સેવા કરવામાં કયાસ રાખી નહોતી. તેમને તેમણે પોતાના સ્નેહથી જીતી લીધા હતા બનેના શરીર જાદા હતા પણ મન અને આત્મા એક રૂપ થઈ રહ્યો હતો, તેમના નામનો કુડ દારિકામાં છે. તેમાં લોકો સ્નાન કરી પોતાને પવિત્ર થયા એમ માને છે. તેમણે પતિવ્રતા ધર્મ પાળી પતિની પ્રીતિ સંપાદન કરી હતી.

રૂક્મિણી-શ્રીકૃષ્ણ.

રૂક્મિણી એ વિદર્ભ દેશના રાજા લીમકના પુત્રી હતા તેમના બા-
ર્ધનું નામ ઋક્ષિમ હતું, રૂક્મિણીને નાનપણમાં તેના માતાપે સાડે ચિત્તણુ
આપ્યું હતું. તેમણે શ્રીકૃષ્ણ બગવાનના પરાક્રમેની વાતો સાંભળી સારથી
તેમનું મન શ્રીકૃષ્ણઉપર એટલું હતું, તેનો બાપ તેની વાત જાણી દિવ-
ગીર થયો. તે શિશુપાળ અને કસનો મિત્ર હતો તેની પોતાની બેન રૂક્મિ-
ણીની ઇચ્છા ન જાણી પણ તેણે તેનું મગપણ શિશુપાળ માથે ક્યું હતું.
લમનું મુહૂર્ત નક્કો કરી રૂક્મિણીએ કંકાત્રીઓ લગી, રાત્રીમાં ધામધુમ થવા
માડી, જતા પણ રૂક્મિણીને સતાપ થતો હતો, તેનો વિચાર તો કૃષ્ણને
વરવાનો જ હતો.

રૂક્મિણીએ એક પત્ર લખી પોતાના ઘરના એક વિશ્વામુ બ્રાહ્મણ
સાથે શ્રીકૃષ્ણને મોકલ્યો, શ્રીકૃષ્ણ રૂક્મિણીનો પ્રેમ પોતાના ઉપર છે તે
વાત ઘણા વખતથી જાણતા હતા, રૂક્મિણીનો પત્ર વાંચી શ્રીકૃષ્ણે સ્વા-
જ્વાનો નિશ્ચય કર્યો, તે તરત રથ ભેગવી વિદર્ભદેશમાં ગયા ત્યાં રૂક્મિણીને
શિશુપાળ સાથે પરણાવવાની ધામધુમ ચાલતી હતી રૂક્મિણીના મનમાં
ખેદ થતો હતો, તે શ્રીકૃષ્ણની વાટ જોતી હતી તેવામાં પેદા બ્રાહ્મણે આ-
વીને કહ્યું કે “ શ્રીકૃષ્ણ આવ્યા છે અને તમને પરણવા પોતાની ખુશી
ખતાવી છે ! ” આ માંભળી તે ખુશી થઈ

લમ થતા પહેલાં રૂક્મિણીની પુજા કરવા લઈ ગયા, ત્યાં પુજા
કરીને જેવી મહાર નીકળી કે તરત જ કૃષ્ણે તેને હિંચકી લઈ રથમાં બે-
સાડી, રથને હાંકી મુક્યો. કન્યાનું હરણ થયેલું જોઈ સર્વ નાગઓ પાછળ
પડ્યા, તેમને કૃષ્ણે કહ્યું કે ‘ હું રૂક્મિણીની સાથે લગ્ન કરવાનો છું. માટે
હરણ કરી જઈ છું ’ પછી રૂક્મિણી તથા શિશુપાળ સૈન્ય લઈ પાછળ
લાડવા દોડ્યા, શ્રીકૃષ્ણે તેમને આવતા જોઈ રથ ઉભો રાખ્યો અને તેમની
સાથે યુદ્ધ ક્યું તેમાં શત્રુ-સેના ઘણાં માર્યા ગયા. રૂક્મિણીને જીવતો
પકડ્યો. તેને મારવા જતા હતા પણ રૂક્મિણીએ ન મારવા વિનતી કર-
વાથી તેને જીવતો છોડી દીધો.

પછી શ્રીકૃષ્ણે રૂક્મિણી સાથે લગ્ન કર્યા તેજો એક ધીજને પ્રથ-
મથી જ સ્હાતા હતા તેથી લગ્ન થયા પછી પણ પરસ્પર પ્રેમથી આનંદ

માનતા રૂક્મણી રાજનીતિમાં તેમજ ધર્મનીતિમાં કુશળ હતી, પતિસેવા કરવામાં તેમ જ પતિને રાજકાર્યમાં પણ સહાય આપવામાં તે કુશળ હતી શ્રીકૃષ્ણની સેવા કરવી અને તેમની આજ્ઞાનુ પાલન કરી તેમને પ્રસન્ન રાખવામાં જ રૂક્મણીજી પોતાનું મહાભાગ્ય રમજતા.

તારા-વાલી.

તારા એ મહા સતીઓમાંની એક મતી ગણાય છે તે કુષેયુ નામના રાજાની પુત્રી હતા તેમને નાનપણમાં સારી કેળવણી આપી હતી તેમનું લગ્ન કિષ્કિંધાના નાગ વાલી મારે થયું હતું, વાલી મહાબળવાન અને શુદ્ધિમાન હતો, તે ધણીવાર પોતાના કામમાં પોતાની સ્ત્રી તારાની મનાહ લેતો શાસ્ત્રમાં સ્ત્રીનું પુરૂષની મત્રી કહેલાં છે પુરૂષને ધરકારભાર ચલાવવામાં અનેક પ્રમંઝે સ્ત્રી પોતાના પતિને સલાહ આપે છે તે ગૃહકુશળ હતી, પતિસેવા કરી પતિની મરજી સાચવવામાં જ પોતાનું ઐય માનતી.

બંને પતિપત્ની વચ્ચે પ્રેમ ઉત્તમ હતો તેઓ આનંદી રહેતા. તારાને અગ્ર નામે પુત્ર થયો હતો તેને જાળપણમાં યોગ્ય કેળવણી આપી વિદ્વાન, મળવાન અને હલ્લા બનાવવામાં તારાએ ધણી મહેનત લીધી હતી વાલીના બીજા ભાઈનું નામ સુગ્રીવ હતું, તે બંને ભાઈ બંનેનું નહોતું સુગ્રીવને પોતાના દેશમાંથી વાલીએ કહાડી મુકવાથી તે દુઃખી થયો હતો, ધણીવાર અદર અદગતા કકાશથી નાશ થવાનો વખત આવ્યો છે તેમ આ બંને ભાઈના કલકથી વાલીને માટે બન્યું.

રામ જ્યારે સીતાની શોધે નીકળ્યા ત્યારે સુગ્રીવને મળ્યા. સુગ્રીવે સીતાની શોધ કરી જાવવાની અને તેમને મેળવી આપવાની ખાત્રી આપી અને રામે વાલીને મારી કિષ્કિંધાનું રાજ્ય સુગ્રીવને આપવાનું વચન આપ્યું તેથી સુગ્રીવે ગમ, લક્ષ્મણની માથે કિષ્કિંધા ઉપર ચઢાઈ કરી. વાલી બળવાન અને હુપદરાજો હતો તે પોતાના ભાઈ સાથે લડવા તૈયાર થયો તે વખતે તારાએ પોતાના મહેલમાં રહી સુગ્રીવના સૈન્ય સામે નજર નાખી. તનું મૈન્ય જોઈ પોતાના પતિના વિજય માટે તેને શકા થઈ તેથી તેણે પોતાના પતિને કહ્યું કે “ઝડપા શત્રુનું મૈન્ય વધારે છે માટે કોઈ છાદી દો, કારણકે આ સુગ્રીવનું મનુ નથી પણ રામ અને લક્ષ્મણ બે વીર

પુરુષો સીતાની શોધે નીકળ્યા છે તેમની સહાય મળી હોય એમ લાગે છે. માટે આ વખતે સલાહ કરવામા જ સાર છે.” આમ છતાં વાલીએ પોતાની પત્નીનું કહ્યું ન માન્યું અને લડવા ગયો. તેમાં રામે સુગ્રીવને આડો રાખી જોરથી ખાણ મારી વાલીને માર્યો. તારા પતિ મરાયાની વાત જાણી રહી કકળી ત્યાં આવી અને નામતા યોદ્ધાઓને ન નામવા કહી રામ અને લક્ષ્મણ પામે જઈ કહેવા લાગી કે “હે રામ! તમે સાક્ષાત ઇશ્વરાવતાર છો એમ મેં માન્યું છે, તમે વચર અપરાધે માગ પતિનો વધ કરી મારે ધર્મજીવ અનિષ્ટ કર્યું છે હવે મને પણ મારી નાખો કે હું પણ મારા પતિ સાથે જઉં ” આ સાંભળી રામચન્દ્રે કહ્યું કે- “આ મા છે તે મરતો નથી, માટે શોક ન કરતા તમે અમદને આગ્રા આપો કે તે તેની ઉત્તર ક્રિયા કરે.”

આ વખતે વાલી ધામલ થયેલો રણુમા પડ્યો હતો તેના પ્રાણુ જતા નહોતા, તેની દષ્ટિ સુગ્રીવ ઉપર પડી ભાષના ઉપર પ્રેમ ઉત્પન્ન થયો. તેણે કહ્યું કે —“ હે ભાઈ, હું મરતી વખતે તારી બાનીના મનમધમાં બલામણુ કરે છું કે, તે વ્યવહારકુશળ અને સુદક્ષ યોદ્ધા કરવામા કુશળ છે. તે જે કહે છે તેજ પ્રમાણે થાય છે માટે તારે તેની મસાહ પ્રમાણે વર્તવું.” આમ કહી તેણે પોતાના પ્રાણુ છોડી દીધા.

તારા ગૃહકાંમા કુશળ હતી બુદ્ધિમાન હતી. વાલીએ તેની સલાહ ન માની તો મરણ પામ્યો તેથી વાલીએ મરતી વખતે તેની અગમજુદ્ધિની પોતાના ભાષને બલામણુ કરી તારા ભણેલી પતિસેવા કરવામા કુશળ, રાજકાજમા બુદ્ધિમાન અને અનુમાનથી ભવિષ્ય જાણી શકવાની શક્તિ વાળી હતી. ત્યાર પછી તે પોતાના દિયેર સુગ્રીવ સાથે રહી હતી. તેનો પુત્ર અગ્રહ પણ મહાજગવાન અને બુદ્ધિશાળી થયો હતો સતી સ્ત્રી પતિસેવા કરે છે, પતિને તેના કાર્યમા યેગ્ય સલાહ નિર્ભયપણે આપે છે. પતિનું મન રાજી રાખે છે અને પોતાના બાળકોને ભવિષ્યમા મહાન થાય તેવી કેળવણી આપી ઉઠે છે

ચન્દ્રકાન્તા—“ હવે કહો તો બધ કરીએ વળો કાલે કહીશું ” સર્વેએ વખત ચતા બંધ કરતા મરજી જણાવી તેથી આગળ વાર્તા બધ કરી. સર્વ ઓળો ચન્દ્રકાન્તાનો ઉપકાર માનતી પોતપોતાને ઘેર ગઈ.

પ્રકરણ ૬ મું.

સતી સ્ત્રીઓ કેવું જીવન ગાળી શકે.

બીજા દિવસે વખત જતા સર્વ સ્ત્રીઓ ચન્દ્રકાન્તાને ત્યાં એકઠી થવા લાગી ચન્દ્રકાન્તાએ સર્વને આવેલી જોઈ આગળ ચલાવ્યું તેણે કહ્યું કે બેનો, આપણે સતી સ્ત્રીઓના જેવું પવિત્ર જીવન ગાળવું જોઈએ. પતિને આપણા પ્રાણ સરખા ગણવા જોઈએ તેમની ગમે તેવી સ્થિતિમાં પણ આપણે તેમને અનુકુળ રહી સહાય કરવી જોઈએ. ધર કામમાં કુશળ થવું જોઈએ પતિના ઉપર વિપત્તિ આવી પડે તો તે વખતે હિંમત આપી સ્ત્રીએ પોતાનું મત્રીપદ ઉત્તમ પ્રકારે જાળવી રાખવું. પતિ એ સ્ત્રીના અધારરૂપ છે. સ્ત્રી એ પુરુષની અર્ધાંગના ગણાય છે તે પતિના અર્ધ અંગ તરીકે ધરમા રહી પતિની મેવા કરે છે.

સતી સ્ત્રીઓએ સારા મારા કપડા અને જશ્યુસે કરતા સદગુણરૂપી અવકારોને ધારણ કરી શોખ વધારી જોઈએ. પુરુષ ગમે તેવો કઠોર હૃદયનો હોય છે છતાં પણ સતી સ્ત્રી તેને કામળ અને દયાળુ બનાવી શકે છે પતિ ચીડીયા સ્વભાવનો હોય છે છતાં પણ સતી સ્ત્રી તેની માળો સહન કરે છે તેના સામી થતી નથી, ધરમા કઠાસ કરતી નથી, પોતાના પતિને પ્રેમથી વશ કરવા યત્ન કરે છે તે ધરકારભાર ઉત્તમ પ્રકારે ચલાવે છે, બાળકોને ઉછેરવા અને જીવવામાં કાળજી રાખે છે. સસાર વ્યવહારના બીજા ઠાંરોમાં પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરી પતિને મદદ કરે છે ઉત્તમ ચારિત્ર્યવાળી માતાના પુત્રોજી ઉત્તમ થાય છે. માટે સ્ત્રીઓએ સાગ ગુણોને પોતાનામાં ધારણ કરવા

ઈલા-શક્તિ.

પૂર્વે ઈલા નામની સતી સ્ત્રી થઈ ગઈ છે તે મનુના પુત્રી હતા. મનુએ પુત્રીને નાનપણમાં ધર્મશાસ્ત્ર અને ઇતિહાસની કથા વાર્તા સંજગારી કુશળ બનાવ્યા હતા. ઈલા સદ્ગુણી અને રૂઝા હતા. તેમને ત્રિવિધ ઋષિના પુત્ર શક્તિ સાથે પરણારી હતી. ઇલાએ મન, વચન અને ક્રમથી શક્તિની સારી રીતે સેવા કરી હતી.

ઈલાને પરાશર નામના પુત્ર જન્મ્યા હતા. પરાશર માતાની કેળવણીથી મહા સમર્થ યાત્રી થઈ ગયા. તેમણે માતાપિતાની ઉત્તમ પ્રકારે સેવા કરી હતી. પુત્રો સારા કે ખોટા નીવડવાની જવાબદારી માતાને માથે છે. તેમણે પરાશરને નાનપણમાં અનેક ધર્મની વાતો કહી હતી. તેમની કેળવણીથી પરાશર મોટા ધર્મશાસ્ત્રના બનાવનાર અને પ્રસિદ્ધ મહાપુરુષ થયા હતા. પ્રજા સારી નરસી થવામાં સ્ત્રી આધારરૂપ છે. જો સ્ત્રી કેળવાયેલી હોય છે તો પ્રજાને ઉત્તમ બનાવી શકે છે.

વેદવતી

બૃહસ્પતિના પુત્ર કુશપ્થની પુત્રીનું નામ વેદવતી હતું. તેને નાનપણમાંથી જ વિદ્યા આપી યોગ્ય કેળવણી આપી હતી. તેનું રૂપ પણ બહુબલવાને મોહ પમાડે તેવું હતું. તેની પણ રાજ્યોએ માગણી કરી પણ તેમના માગાપે ના પાડી. તેની દૈવતા રાજ્ય શુભે માગણી કરી તેને પણ ના પાડી. શુભે તેથી ગુસ્સે થઈ તેના પિતાને મારી નાખ્યો. જો તેની માતા પણ પતિ પાછળ સતી થઈ

વેદવતી એકલી રહી, તે હિમાલય ઉપર જઈ તપ કરવા લાગી. એક વખતે રાવણ દુરતો દુરનો ત્યાં જઈ મળ્યો. તેણે વેદવતીને તપ કરતા જોઈ. વેદવતી રૂપાળી હતી. વસ્ત્રવધારણ કરી. જ્યાં વધારી એકચિત્તે તપ કરતી હતી. તેને જોઈ રાવણનું મન લોભાયું. તેણે તેની પાસે જઈ કહ્યું કે: “હે સ્ત્રી! તું આવી રૂપાળી છે જ્યાં તારા

કરીને શા માટે કષ્ટ વેઠે છે? તુ તો કાંઈ રાજમહેલમાં શોભે એવી છું, તને શુ દુ:ખ છે કે તું તપ કરી શરીર માળી નાખે છે?”

આ સાલળી વેદવતીએ તેને કહ્યું કે “હે ગવણ, તારા મનની વાત મેં જાણી છે, માટે તારે જતુ હોય ત્યાં જા, હું પરપુરુષ સાથે વધુ વાત કરવા પુશી નથી.” આ સાલળી રાવણે કહ્યું કે હે “મતી, તું યુવાન, રૂપવાન હોવા છતાં તપ કરે તે ગોભે નહિ હું લકાનો રાજા છું, મારી સાથે લગ્ન કરી રાજ્યવૈભવને ભોગવી સુખી થા’ આ માલળી સતી ગુસ્સે થઈ બોલી કે “હે કુષ્ટ બુદ્ધિવાળા, તુ તારે રસ્તે ચાલ્યો જા, સતીને છેડવામાં સાર નથી’ આથી ગવણે ગુસ્સે થઈ નેનો ચોટના પકડ્યો અને પોતાના વિમાનમાં બેસાડવા તાણવા લાગ્યો વેદવતીએ પોતાનો ચોટલો કાપી નાખ્યો, અને કહ્યું કે “હે નાચ’ તું મને અડક્યો તેથી હવે હું મારા દેહ અગ્નિમાં હોમી દઈ તારો નાશ કરવા પૃથ્વી ઉપર ફરી જન્મ લઉં.” આમ કહી અગ્નિ સળગાવી તે બળી મરી

આ વખતે સતી ઉપર પુષ્પની વૃષ્ટિ થઈ બીજો જન્મે તે જ વેદવતીએ સીતાનો અવતાર લઈ રાવણનો નાશ કર્યો પતિવ્રતા બોનો પ્રતાપ આવો હોય છે તેને છેડનાર પુરુષનો નાશ થવા વગર રહેતો નથી. શ્રીકૃષ્ણની એન સુભદ્રા પણ મતી થઈ ગયા છે

સુભદ્રા-અર્જુન.

શ્રી કૃષ્ણની બહેનનું નામ સુભદ્રા હતું એક વખતે અર્જુન કૃષ્ણને મળવા દ્વારકામાં આવ્યો હતો તે સંવાસીના વેશમાં યાત્રા કરતો કરો વનમાં ફરતો હતો તે વખતે સુભદ્રા પોતાની સખીઓ સાથે વનમાં રમવા નીકળી હતી સુભદ્રાને જોઈ અર્જુનનું મન લોભાયું સુભદ્રાનાં પણ નજર તેના ઉપર ફરી. મનેની આખે આખ મળતા એક બીજામાં પ્રેમ ઉત્પન્ન થયો સુભદ્રાનું લગ્ન દુર્યોધન સાથે કરવાનો બળભદ્રનો વિચાર હતો, પણ શ્રીકૃષ્ણની મરજી અર્જુન સાથે કરવાની હતી તેથી અર્જુને કૃષ્ણની સમતિથી સુભદ્રાનું હરણ કર્યું, બળદેવને તેથી ક્રોધ થયો પણ તેમને કૃષ્ણે સમજાવી શાન પાડ્યા. અને અર્જુન સાથે સુભદ્રાના લગ્ન કર્યા

સુભદ્રા ગુણવાન અને રૂપાળી હતી. તે પતિ ઉપર પ્રીતિરાળી હતી. દ્રોપદી પણ અર્જુનના પત્ની હતા. તેમની માથે ને રત્નેહથી વર્તતાં તેમનામાં પતિમેવા કરવાનો, વડાજ મામુડી પ્રીતિ મપાદન કરવાનો અને દિયેર જેહની સેવા કરવાનો ઉત્તમ ગુણ હતો. તેમને અભિમન્યુ નામનો મહાબળવાન પુત્ર જન્મ્યો હતો. પાડવો વનમાં ગયા ત્યારે સુભદ્રા અભિમન્યુને લઈ પીએરમાં રહેતા. સુભદ્રાએ નાનપણમાં જ બાળક અભિમન્યુને પતિના જેવો બળવાન બનાવવા માટે યોગ્ય શિક્ષણ આપ્યું હતું.

વિરાટ રાજાની પુત્રી ઉત્તરા માથે અભિમન્યુનું લગ્ન કરવામાં આવ્યું હતું. સુભદ્રાની ઉત્તરા ઉપર પ્રીતિ સારી હતી પાડવો અને દ્રૌપદો વચ્ચે યુદ્ધ થયું તે વખતે દ્રૌપદાએ અર્જુનને મસમકો માથે લડવા બોલાવ્યો અને ચક્રવ્યૂહની ગ્યના કરી, ને વખતે દ્રૌપદા સાથે લડવાની અભિમન્યુએ હા પાડી ઉત્તરાને તેનામ જ પીએચી બોલાવી, ઉત્તરાએ અભિમન્યુને અશિર્વાદ આપ્યો. જીવાન જીતે, માને અને સર્વ મનથીને મુજી અભિમન્યુ લડવા ગયો અને ત્યાં વીરના બતાવી અનેક સૈનિકોનો ઘાણુ લડ્યો. છેવટે કપટથી તે મરાયો. ને વખતે રીરપુત્રની માતા સુભદ્રાએ હિમન રાખી ખેદ કર્યો નહિ, અર્જુનના ઉપર સુભદ્રાની ઉત્તમ પ્રતિ હતી તેને તે વારવાર એક રીરને જાજે તેવી સલાહ અને હિમન આપી.

ઉત્તરા-અભિમન્યુ.

ઉત્તરા એ વિરાટ રાજાની પુત્રી હતી, જ્યારે પાડવો વેશ બદલી એક વખતે વિરાટ રાજાને ત્યાં રહ્યાં ત્યારે અર્જુન ઉત્તરાને નૃત્યકળા શીખવવા રહ્યો હતો. જ્યારે દ્રૌપદાએ બોધન છૂટવા વિરાટનગરમાં ગૈન્ય બોલ્યું ત્યારે અર્જુને ઉત્તરાકુમાર સાથે ગોપનને પાછું વાળી દ્રૌપદસૈન્યને હરાવ્યું હતું. પાડવો જ્યારે જાહેર થયા ત્યારે વિરાટ રાજાએ પોતાને ત્યાં નોકર તરીકે પાડવો રહ્યા તેને માટે ખેદ જાહેર કર્યો અને પોતાની પુત્રી ઉત્તરાને અર્જુન સાથે પરણાવવાની ઇચ્છા બતાવી. પણ અર્જુને તો તેને બણાવી છે તેથી પુત્રી સમાન છે એમ કહ્યું ત્યારે યુધિષ્ઠરે તેને અર્જુનના પુત્ર અભિમન્યુ સાથે પરણાવવાની વાત જણાવી, જેથી ઉત્તરાનું લગ્ન અભિમન્યુ સાથે થયું.

પાડવો ઉત્તરાને પીયેરમા મુઠી હસ્તિતાપુરમા ગયા ત્યા કૌરવોએ રાજ્ય આપવાની ના પાડવાથી યુદ્ધ થયું. અર્જુન સમપ્રકો સાથે લડવા મથેલો જોઇ કૌરવોએ કોઠા યુદ્ધ પ્રમાણે લડવાની માગણી કરી. આ કોઠા યુદ્ધ અર્જુન વગર બીજો જાણતો નહોતો તેથી યુદ્ધિષ્ઠરને ખેદ થયો પણ અભિમન્યુએ કહ્યું કે “હું કોઠા યુદ્ધ જાણુ છું માટે તમે ખેદ કરશો નહિ, આથી પાડવો રાજી થયા અને યુદ્ધમા અભિમન્યુએ જવાનો નિચાર કર્યો.

યુદ્ધમા અભિમન્યુ જવાનો છે તે વાત જાણી દ્રૌપદી દિશગીર થયાં કે કાકા છતાં છોકરો યુદ્ધ શું કરે? ત્યારે સુભદ્રાએ કહ્યું કે “મેદા, આપાશ છે! ક્ષત્રિયનો પુત્ર યુદ્ધ કરવાને વાસ્તેજ જન્મ લે છે, માટે બલે જાય.” આ પછી દ્રૌપદીએ ઉત્તરાને તેડી મગાવવાની યુરિષ્ઠર પાસે વાત કરી જેથી અભિમન્યુના રણુમા જવા અગાઉ ઉત્તરાને પીયેરમાથી તેડી મગાવી રાત્રે પતિપત્નીએ આનંદ વાર્તા કરી, ઉત્તરાએ પતિને રણુમા જતા જોઇ શરમ મુકી અભિમન્યુના રથના ઘોડાની લગામ પકડી પોતાના પતિને રણુમા જવાનો આગ્રહ જોઇ ઉત્તરાએ કહ્યું કે “હે પતિ! તમે રણુમા પાછા હશે નહિ ક્ષત્રીયને છાજે તેવી રીતે મારજો કે મરજે?” આ પછી ઉત્તરા ખસી ગઇ અને અભિમન્યુ યુદ્ધમા ગયો ત્યાં તેણે ઘણી બહાદુરી બતાવી છેવટે તેને કપટથી દુસારીને જ્યદ્રથે માર્યો.

અર્જુને ઘેર આવી પુત્રને મરેલો જાણી ઘણો ખેડ્યો તેણે પુત્રને મારનાર જ્યદ્રથનો તેજ નિસે સૂય આથમતા પહેલાં વધ કરવાનું પણ લીધું અને તેને માર્યો ઉત્તરાને અભિમન્યુથી ગમ રહ્યા અને પુત્ર અત્યર્યો. તેનું નામ પરીક્ષીત પાડ્યું. તેનાથી પાડવોનો વશ રહ્યા. ઉત્તરા મિત્રારીએ એકજ રાત પાંચ સુખનો આનંદ ભોગવ્યો. સતી તરીકે તેણે ઉત્તમ પ્રકારે પતિને દિગ્ધત આપી હતી

ભારતી-મંડનમિશ્ર

ભારતીએ પડિત મંડનમિશ્રના પત્ની હતા પુર્વે આલિણુગામ મામમાં થઈ ગયેલા નિષ્ણમિત્ર નામક આલિણુના પુત્રી હતા. તેમનું બીજું નામ સરસ્વતી હતું. પોતાના પતિ પામેથી તે ઇતિહાસ, પુરાણ, અર્થશાસ્ત્ર,

અવહારનીતિ, અણિતકાત્ર, વિગેરે ઉપયોગી વિદ્યાઓ ભણીને હોશીયાર થઈ હતી. તેની માતાનું નામ સુભાગા હતું તે સર્વ વિદ્યામાં પારંગત થઈ હતી. સરસ્વતી હંમેશાં આવતા તેના માળાપે તેને લાયક વર શોધી તેનું લગ્ન કરવાનો વિચાર કર્યો.

એક વખતે નર્મદાની પ્રકાશા કરનારા ડેટલાક બાહ્યો રિષ્ણુ મિત્રને ત્યાં આવ્યા, તેમના મુખેથી માહિત્તમતી ગામના હિમમિત્રનો પુત્ર મંડનમિત્ર મહા વિદ્વાન છે એ વાત તેમના બાળુવામાં આવી. તેમની સાથે મંડનમિત્રને પત્ર લખ્યો, અને તે પછી મંડનમિત્ર સાથે સરસ્વતીનાં લગ્ન કર્યાં. મંડનમિત્ર સમર્થ વિદ્વાન હતા. તેમણે ઔદ્યોગિક મંડન કરી વેદધર્મનું મંડન કર્યું હતું. સરસ્વતી જેવી વિદ્વાન સ્ત્રી સાથે લગ્ન બંધી મંડનમિત્રને આનંદ થયો.

એક વખતે શકરાચાર્ય દિગ્વિજય કરતાં મંડનમિત્ર સાથે વાદવિવાદ કરવા આવ્યા ત્યારે બંનેમાં કાણુ જીત્યું તેની પરીક્ષા કરવા સારુ ભારતીને અધ્યક્ષ નીમી હતી. તે ન્યાયી હતી તેથી શકરાચાર્યે તેને અધ્યક્ષ પદે કબુલ કરી. તેમાં બંને જણુ વચ્ચે વાદવિવાદ થયો. તે વખતે સરસ્વતીએ બંનેના મળામાં કુંવળના હારો પહેરાવ્યા અને કહ્યું કે 'જેનો હાર કરમાશે તે હાર્યા છે એમ મનાશે.' આ વાદમાં મંડનમિત્રની હાર થતાં ભારતીએ પોતાના પતિની હાર અને શકરાચાર્યનો જય થયો એમ જાહેર કર્યું.

વાદવિવાદમાં જે હારે તે બોળના ક્ષિપ્ત થાય એવી સરત હતી તેથી મંડનમિત્ર શકરાચાર્યના શિષ્ય થયા પણ સરસ્વતીએ કહ્યું કે 'પત્ની એ પતિની અર્ધામના છે માટે મને જીતે તો ખરું' આથી શકરાચાર્યે કહ્યું કે 'યજ્ઞસ્ત્રી પુરુષો સ્ત્રીઓ સાથે વાદ કરતા નથી માટે હું તમારી સાથે વાદ કરવા ચેત્તુ નથી.' આથી ભારતીએ કહ્યું કે 'પુર્વે યાજ્ઞસ્ત્રીએ ગર્ભો સાથે વાદ કર્યો હતો. જનકે સુલભા સાથે વાદ કર્યો હતો. માટે સ્ત્રી સાથે વાદ કરવામાં હરકત નથી.' આથી શકરાચાર્યે તેની સાથે વાદ કરવાનું કબુલ કર્યું અને વચ્ચે વાદવિવાદ સતત દ્વિવિધ સુધી ચાલ્યો પણ શકરાચાર્ય હાર્યા નહિ. જેથી સરસ્વતીએ વિચાર

કર્થો કે:-આ આચાર્ય બાળપણથી મન્યાસી થયા છે, બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું છે. માટે કામશાસ્ત્ર સંબંધી વાદ કર્યા વગર તેમનો પરાજય થશે નહિ તેવો વિચાર કરી તેમણે કામશાસ્ત્ર સંબંધી પ્રશ્નો પુછ્યા, આથી શંકરાચાર્યે એ વિષય માટે એક મહિનાની મુદત માગી.

શંકરાચાર્યે તે મુદતમાં પરકાયા પ્રવેશની વિદ્યાથી એક ઋતરામના શબ્દમાં પ્રવેશ કરી, ત્યાં રાજ્યવૈભવ ભોગવી કામશાસ્ત્ર સંબંધી જ્ઞાનમેળવ્યું અને મુદત થતાં પોતાના શરીરમાં પ્રવેશ કરી સરસ્વતી સાથે વાદ કર્યો. તેમાં શંકરાચાર્યનો જય થયો સરસ્વતીની વિદ્વતા માટે શંકરાચાર્યે તેને બધું માન આપ્યું. મંડનમિશ્ર શંકરાચાર્યના શિષ્ય થયા અને સન્યસ્ત લીધું, અને સરસ્વતી તુમલદ્રા નદીને કાંઠે વૃગગિરીને નામે પ્રખ્યાત છે, સરસ્વતીએ ત્યાં રહી ભાગતી સપ્રદાય રચાવ્યો. મંડનમિશ્રને શકરે તત્ત્વ-મસિ 'તે તુ છે' એ વેદવાક્યનો ઉપદેશ આપ્યો અને તેમનું નામ સુરે-શ્વરાચાર્યે રાખ્યું હતું.

પૂર્વે બીએ પશુ આવી સમ્યક વિદ્વાન હતી પોતાના પતિની સેવા કરવી, ધરકામ કરવું, પતિને મદદ કરવી ઉપરાંત વિદ્વતા મેળવવા કરવી એ કાંઈ સહેલું કામ નથી, પોતાના પતિનો પણ લાભ શંકરાચાર્ય સાથે સર-સ્વતીએ વાદવાદ કર્યો હતો.

વાગ્દેવી.

પૂર્વે ચર્ચા થયેલા અલ્પજ્ઞ ઋષિની પુત્રીનું નામ વાગ્દેવી હતું તે ધર્મ પરાયણ હતી. તેણે પોતાના આત્મામાં બ્રહ્મની શક્તિનો અનુભવ કર્યો હતો તે ઋગ્વેદના ૧૦ મંડળના ૧૧૫ ના આઠ સુક્તના મંત્રોની દ્રષ્ટા છે. તેમજ તેના અનાવેશ છે, તે દેવીસુકત તરિકે પ્રખ્યાત છે. ચંડીપાઠનો જે અર્થ છે તેમાં પહેલા દેવીસુકત આવે કે. ચંડીનો પાઠ કરનારે પહેલાં દેવીસુક્તનો પાઠ કરવો જોઈએ. તે વિદ્વાન, ધર્મનિષ્ઠ અને ઉદાર હતા. તેમણે વિશુદ્ધપણે પવિત્ર જીવન ગુજાર્યું હતું.

અપાલા

પુવે અપાલા નામની વિદ્વાન સતી થઇ ગઇ છે તે અત્રિમુનિની પુત્રી હતી તેમને રકતપિત્તનો રોગ થતાથી પનિએ ત્યાગ કર્યો હતો, જેથી તે પિતાને ત્યાં રહી ઇશ્વર રમરચમાં કાગ ગાળતી હતી, ને પિતાની ભક્ત કરતી, પોતાના આપ અત્રિમુનિના ખેનગ્મા અનાજ ન પાકવાથી ઇંદને સોમરસ અર્પણ કરી વરદાન મેળવ્યું હતું તે વિદ્વાન હતી, ને સગ્વેન્ના ૬૧ માં સુકતથી માન ઋચાઓની દ્રષ્ટા છે, પુર્વે આવી મમર્થ વિદ્વાન સતીઓ થઇ ગઇ છે જે વેદમત્રની દ્રષ્ટાઓ થઇ હતી, એવીજ રીતે પુર્વે વિશ્વવાહા નામની ઓ મત્રની દ્રષ્ટા થઇ છે

વિશ્વવાહા

વિશ્વવાહાનો જન્મ અત્રિજોત્રમા થયો હતો, તે ઋગ્વેદના પાંચમા મંડળમાં ૨૮ સુકતની છ ઋચાઓના દ્રષ્ટા છે, અગ્નિને મળગતો જોઇ તે ઘી દાઇને અગ્નિ પામે જાય છે, તમે યજ્ઞમાનને પગ, ધન, સત્ય વિગેરે આપો છો, હે અગ્નિ, દપતીનો બંધ સાકળથી બાંધો ને કુત્રુઓના તેજને હરો હે અગ્નિ, તમે તેજસ્વી છો, યજ્ઞમાનો તમને પ્રજવલિત કરીને બોલાવે છે, આ વિગેરે તેની છ ઋચાઓ છે, આ ઓ વેદમંડળમાં થઇ ગઇ છે, તેના આપ કે પતિ ત્રિષેની કાંઇ માહિતી મળી શકતી નથી

ધોષા

ધોષા પણ વિશ્વવાહાની માફક ઋગ્વેદના દસ મંડળના ૩૬ ને ૪ સુકતની દ્રષ્ટા હતી તે કશ્વિવાન રાજાની પુત્રી હતી. તેને અપાલાની માફક રકતપિત્તનો રોગ થયો હતો. તે અશ્વનીકુમારે મટાડ્યો હતો. રોગ મટ્યા પછી તેનો વિવાહ થયો હતો. તે મહા સમર્થ વિદ્વાન હતી તેમણે રચેલી દ્રષ્ટાઓમાં જણાવ્યું હતું કે હે અશ્વનિકુમારે ! તમારો રથ પ્રાતઃમંદેકે હરેક માણસ પાસે ધન લઇ જાય છે. તમે આજે ક્યાં આનંદ કરો છો ?

કાણે તમને બાધી રાખ્યા છે ? આ વિગેરે ઝગ્યાઓથી તેણે અધનિકુમારોને પ્રસન્ન કરી વરદાન મેળવ્યું હતું. વેદમાં તેમની ઝગ્યાઓ હોવાથી તેનું નામ અમર થઇ ગયું છે.

સત્યરૂપા

સત્યરૂપા એ સ્વયંભૂ મનુની પત્ની હતા. તેમને જગત ઉત્પન્ન કરવા માટે ઉત્પન્ન કર્યા હતા. પતિની સાથે નૈમિષારણ્યમાં રહી તેણે ઘણી સેવા કરી હતી. પતિ સાથે રહી કદમૂળ ખાઈ તપ કર્યું હતું. ને અવકાશના વખતમાં ગૃહકાર્ય અને ઇનિહાસ પુરાણ અવલું કરવામાં કાળ ગાળતા. તેમને દેવહુતી પુત્રી હતી, અને પ્રિયવ્રત તથા ઉત્તાનપદ એ પુત્રો હતા. પતિમેલા આં તેમજ છોકરાને કેળવવામાં તેણે તૃણી કાળજી રાખી હતી. તેમની કેળવણીથી દેવહુતીએ મોટી પ્રતિષ્ઠા મેળવી હતી.

અંશુમતી-સુવ્રતમુનિ.

પૂર્વે બ્રહ્મ ઋષિને અશુમતી નામની પુત્રી હતી. તેમને નાનપણમાં સારી કેળવણી આપી હતી. તેમનું વગ્ન સુવ્રત નામના મુનિ સાથે કર્યું હતું. તે પતિ સેવા કરતા, અવકાશ મળે તે વખતે દીન અને દુષ્ટીને સ્થાય કરતા. અન્ન, વસ્ત્ર આપી ગરીબોની પીડા ટાળતા. તે ત્રણ દયાળુ હતા. તે કહેતા કે સર્વ ઉપર દયા રાખવી, તમારો અપરાધ કરનાર ઉપર પણ દયા કરવી. છોકરાને નાનપણમાંથી જ ધર્મની કેળવણી આપી દયાળુ બનાવવા. પરમાત્માનું સ્મરણ કરી ઇન્દ્રિયોને વશ રાખી રહેવું અધર્મ અને અનીતિના માગે ચાલવું નહિ. તેમણે પોતાનું જીવન દુષ્ટીઓના દુષ્ટ ટાળવા માટે અને લોકોને સન્માર્ગે ચલાવવું ઉપદેશ આપવામાં ગળ્યું હતું. તે પતિસેવા કરી પતિને રાજ રાખતા. પતિની આજ્ઞા લઈ પરોપકારાર્થે જનસેવા કરતા હતા.

એવીજ રીતે ઘણી સ્ત્રીઓએ પતિસેવા કરવા ઉપરાંત દેશસેવા પણ કરેલી છે. વિદ્યા સંપાદન કરી વેદની ઝગ્યાઓ રચી સમય વિદ્વાન તરીકે પ્રસિદ્ધ થઈ છે.

ભોગવતી-નાગરાજ.

ભોગવતી એ પૂર્વે થઇ ગયેલા વિજયરાજની પુત્રી હતી. નાનપણમાં તેને ઉત્તમ જ્ઞવણી આપી હતી. નૃતિધર્મ, આચારવિચાર, શ્રીઓનું કર્તવ્ય, અથશાસ્ત્ર, પુરાણ વિગેરે ધણી બાબતનું તેને જ્ઞાન આપ્યું હતું. તેનું લગ્ન શરસેન રાજના પુત્ર નાગરાજ સાથે થયું હતું. નાગરાજ નામ પ્રમાણે કુર, નામ જોયે, કદરૂપો અને અભણ હતો. વિજયરાજે વરની પરીક્ષા કર્યા વગર ભોગવતીને પરણાવો હતી.

ભોગવતી સાસરે ગઈ ત્યારે તેના સાસુ સમરાએ તેના પતિને મળવા દીધી નહિ. ભોગવતી વિદ્વાન અને રૂપાળી હતી અને નાગરાજ અભણ અને કદરૂપો હોવાથી રાજકન્યા તેને જોઈ ખેદ પામે તે માટે તેને મળવા ન દીધી. ભોગવતી માસુ સસરાની સેવા કરવા લાગી. કેટલાક વખતે તેને પોતાનો પતિ કાળો અને કદરૂપો છે માટે તને મળવા દીધી નથી એવી ખબર પડવાથી તે પોતાની મેળે પોતાના પાન પામ ગઈ અને પતિને કદરૂપો જોઈ જરા પણ શ્રદ્ધા નહિ. હવેથી પતિને મળી અને તેની આનંદથી સવા કરવા લાગી.

એક વખતે નાગરાજે કહ્યું કે “તમે મારાથી કેમ ગઈશો નથી ?” તે સાંભળી ભોગવતીએ કહ્યું કે “જાને પતિ તો ઇશ્વર તુલ્ય છે, ઇશ્વરનો ભય હોય ખરા / ગમે તેવા પતિ હાય છતાં પણ તેને ઇશ્વરતુલ્ય સમજી સેવા કરવી જોઈએ ” આમ કહી તેમણે પોતાનો પતિ રાજી થાય તેવી રીતે રહેવા માડ્યું. ભોગવતી વિદ્વાન હતી તેથી પોતાના પતિને નવરાજના વખતનું ઉત્તમ જ્ઞાનનો ચાતો પુરાણોના દર્શાતો સાથે કહી સંભળાવતી. પતિને વિદ્યા ભણાવી વિદ્વાન બનાવ્યો અને કુર પતિને પણ તેણે રનેહથી હતી દીધા. નાગરાજે તેને કહ્યું કે “તમે ગોદાવરીમાં અને સ્નાન કરાવી એક શિવાલય બંધાવો એટલે હું મારા અસહ રૂપને ધારણ કરીશ ?” આથી ભોગવતીએ તેને ગોદાવરીમાં કદ જઈ તેના દેહા પ્રમાણે કહ્યું તેથી નાગરાજનો મહેરો બદલાઈ ગયો અને સુદર રૂપ મળ્યું.

પછી બંને પાછા આવ્યા. નાગરાજને તેના બાઈઓ ઓળખી શક્યા નહિં તેથી તેને રાજ્યમાં પેસવા દીધો નહિ. આથી નાગરાજ બાઈઓ

સાથે લડવા તૈયાર થયો. પણ ભોગવતીએ કહ્યું ન કેનેશ ન થવા દેવા અને પોતાના દીયેરનો નાશ ન થાય તે માટે પોતાના પતિને સમજાવ્યું કે, “હે બહાલા! ભાઈ વગર ગમે તેવો માણસ પણ એમ વગરનો છે. ભાઈઓ સાથે સપ રાખવાથી ક્યારેક કે જે ભાઈઓને પોષે છે તે જ ધનવાળો છે આપત્તિમાથી બંધુ જ હિંગારે છે, માટે બહાલા, ભાઈઓ સાથે યુદ્ધ ન કરો!”

આથી નાગરાજે યુદ્ધ ન કર્યું. તેણે ભાઈઓને કહ્યું કે “તમે મારા નાના ભાઈઓ છો જલે તમે રાજ્ય કરો” આમ સમાધાન થતા નાના ભાઈઓએ પણ નાગરાજની ક્ષમા માગી ગળ્ય તેને સોંપ્યું આવી રીતે ભોગવતીની શીખામણથી ભાઈઓમા સપ થયો. અત્યારે બીઓ પતિને જોતા ભાઈઓ સાથે લડાવી મારવામા કુશળ હોય છે ભોગવતીએ પોતાનો પુત્રીકરણો હોને છતાં પણ આનંદથી તેની સેવા કરી, ભાઈઓ વચ્ચે કોઈ કુસપ ન થવા દીધો અને સુખથી રાજ્ય ભોગવ્યું પતિવ્રતા બીઓ આવી હોય છે.

માયાદેવી-શુદ્ધોદન

કેટલાક વર્ષ ઉપર શુદ્ધ જગત્તન થઈ ગયા તેમની માતાનું નામ માયાદેવી હતું. માયાદેવીનું લગ્ન કપિલ વસ્તુના ગળ શુદ્ધોદન સાથે થયું હતું. માયાદેવી પવિત્ર હૃદયની અને પતિસેવામા આનંદ માનનારી હતી. એક વખત તેને સ્વપ્ન આવ્યું અને તે ગળને કહેવા લાગી કે “પ્રિય! મને સ્વપ્ન આવ્યું કે જલે એક ધાળો હાથી મારી કુખ ચીરીને તેમાં દાખલ થયો.” આ સાંભળી રાજાએ પાછાણોને પૂછ્યું કે ‘આ સ્વપ્ન કેવું? પાછાણોએ વિચાર કરી કહ્યું કે: ‘રાણીને એક ધર્મનીશ, મહાસમર્થ પુત્ર થવાનું જણાય છે’ રાણીને ગર્ભ રહ્યો અને પૂરા દહાકા થતા આવ્યા ત્યારે તે પીયેર જવા નીકળ્યા ત્યાં જતા રસ્તામાં જ પુત્રનો જન્મ થયો પુત્રનો જન્મ થતાં તેને જોઈ માયાદેવી પુત્રને પોતાની બહેન અને શોકયને સોંપી પ્રસવ વેદનાથી મૃત્યુ પામ્યા આ પુત્ર તેજ પત્રી શુદ્ધરૂપે પ્રસિદ્ધ થયા છે. સતી ધર્મશીલ, પવિત્ર અને હૃદય વિચારનું સેવન કરનારા હતા પતિ સેવા કરી પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરવામા જ આનંદ માનતા રાજાએ એ કુવરને ઉછેરી મોટો કર્યો. તેનું નામ સર્વાર્થસિદ્ધ પાડ્યું હતું

યશોધરા-બુદ્ધ

સર્વાર્થસિદ્ધ નાનપણથી જ ધર્મનીક અને દયાળુ હતો, તેને અણુબ બનાવો જોતાં સસાર ઉપરથી મોહ છુટી જતો તેથી તેને હમેશા આનન્દમાં રાખતા કુવર મોટો થતા યશોધરા નામની સ્ત્રી સાથે તેનું લગ્ન કરવામાં આવ્યું.

સર્વાર્થસિદ્ધને સંસારના મોજશોખ પસંદ નહોતાં. તે લગ્ન થયા પછી પોતાની પત્નીને બેઠીરૂપ માનતો. લોકસેવા કરવા માટે, દુઃખીને સુખી બનાવવા માટે તેને હમેશા વિચારો આવ્યા કરતા. તેને સસારના સુખ વૈભવમાં આનન્દ જણાતો નહિ. માણ્યમેળે મરના જોઈ તેને થતું કે આ સસારમાં જન્મીને મરવું એ જ્ઞાને માટે છે માટે તેનો લાગ કરી સુખ મેળવવા વલ્લ કઈ તો ઠીક. પતિવ્રતા યશોધરા પોતાના પતિન પ્રસન્ન રાખવા ઘણું મથતી, તેમની આજ્ઞાનું પાલન કરતી તેમની સેવા કરી આનન્દ આપતી છતાં સર્વાર્થસિદ્ધનું મન તેના ઉપર ચોટતું નહિ.

આવી રીતે કેટલાક મરિના થયા પછી યશોધરાને ગર્ભ રહ્યો અને પુત્રનો જન્મ થયો. પુત્ર થતા સર્વાર્થમિદ્ધે વિચાર કર્યો કે આ સસારમાં જન્મી રાખનાર બીજા બેઠી પડી હવે તો પુત્ર રનેહ થતા પહેલાં જ આ સસારને છોડી દેવો જોઈએ. યશોધરા કુવરને લઈ ઘેર આવી ત્યારે શુદ્ધોદ્ધનને પુત્રનો પુત્ર જોઈ આનન્દ થયો. રાજ્યમાં સધળે સર્વદોષત્તવ થવા લાગ્યો પણ સર્વાર્થમિદ્ધ તો હવે આ બેઠીમાંથી છુટકાનો વિચાર કરતો હતો. સસાર ત્યાગનાજ વિચારો તેના મનમાં રમી રહ્યા હતા.

મધ્યરાત્રે સ્ત્રી યશોધરા ઉઘી ગઈ ત્યારે સર્વાર્થમિદ્ધ ઉઠી પત્ની અને પુત્રનું સુખ જોઈ રનેહ ઉભરાતા રડી પડ્યો, પણ વિચાર કરવા લાગ્યો કે 'આ સર્વ' સુખ અતે દુઃખ આપનાર છે અને જોડું છે માટે હવે તેમાં મોહ રાખી લપટાવું ન જોઈએ.' આમ વિચાર કરી તરત જ સર્વાર્થસિદ્ધ રાજ્ય, સ્ત્રી, પુત્ર વૈભવ, લક્ષ્મી સર્વનો ત્યાગ કરીને વનમાં તપ કરવા ચાલ્યો થયો.

સવારમાં ઉઠી તેને ન જોતા આનન્દને બહુને શોક હાલ રહ્યો, સતી યશોધરા પતિ વિયોગે દુઃખી થઈ, તો પતિ વગર સર્વ સુખ નાશનું

લાગ્યું. તે આકુળવ્યાકુળ થઈ છાતીફાટ રડકકળ કરવા લાગી. પુત્રને જોઈને કહેવા લાગી કે 'હે પુત્ર, તું આવો નિર્ભાગી કથારી જન્મ્યો કે આ દુઃખ આવ્યું.' આમ પતિના ત્રિયોગમા સતી યશોધરાએ કેટલોક કાળ દુઃખમા ગાળ્યો.

સર્વાધસિક્ષે વનમા જઈ તપ કરી ઇશ્વરનો સાક્ષાત્કાર કર્યો અને પછી તે મહાત્મા શુદ્ધ તરીકે પ્રખ્યાત થયા તેમણે શુદ્ધ ધર્મનું સ્થાપન કર્યું. કેટલેક વખતે તે પોતાની જન્મભૂમિ કપીલવસ્તુમા માધુ તરીકે આવ્યા અને તેણે પોતાની જો તથા પુત્રને શુદ્ધ ધર્મની દીક્ષા આપી સંસાર નિસાર છે એવું સમજાવી શાત પાડ્યા આ પ્રમાણે મહાત્મા શુદ્ધ ભગવાનનાં જોએ પતિસેવા કરે પતિત્રિયોગે સુખનો ત્યાગ કર્યો હતો.

શયરી

શયરી એ રામચન્દ્રજીના વખતમા થઈ ગઈ છે તે બીરડી હતી તે ઋષિઓની સેવા કરતી, નાનપણની વનમા પપાસરોગના કાઠ આશ્રમ આધીને રહેતી અને યમનિયમોનું પાનન કરી તપ કરતી હતી ઋષિઓની સેવા કરવાથી તેને અધ્યાત્મજ્ઞાન થયું હતું જ્યારે રામ અને લક્ષ્મણ સીતાની શોધે જતા હતા ત્યારે તેઓ ત્યાં ગયા હતા શયરીએ તેમને આસન આપી જળપાન કરાવી પૂજા કરી હતી તેણે રામચન્દ્રજીને કહ્યું કે 'પ્રભો, આપના દશધી હું આજે કૃતાર્થ થઈ છું હું ઋષિ મુનિયેની સેવા કરતો તમારી રાહ જોઈ ગઈ હતી આપ મુખ્યા હશે, મેં ધણું વખતથી સ્વાદીષ્ટ ફળો નાચઢી ગમ્યા છે તેનો સ્વિકાર કરવા કૃપા કરો.' પછી રામે તેનાં મીઝા બેર ખાવા પછી શયરીએ રામચન્દ્રજીની સાથે ફરીને તપોવન ખતાવ્યું, અને પોતાના ગુરુઓના આશ્રમે બતાવ્યા પછી રામે તેમને આશ્ચર્ય આપ્યો.

રામચન્દ્રજીની આજ્ઞાથી શયરીએ ચિતા સળગાવી દેહનો ત્યાગ કરી દિવ્ય દેહને પામી રમગમા ગઈ, આ જા નીચ જાનિતી હતી છતાં મહાપુરુષોની સેવા કરી તરો ગઈ, મહાપુરુષની સેવા કરવી એ ધણું જ ઉત્તમ છે ત્રિદુષી જોઓ પશુ ઇશ્વરનું સ્મરણ કરા આ લોકને તરી જાયછે.

માર્ગી

પૂર્વે વચકનું ઋષિ થઈ ગયા છે તેમની પુત્રોનું નામ માર્ગી હતું. પિતા પાસે નાનપણમાં માર્ગીએ વદાભ્યાસ કર્યો હતો તે વિદ્વાન મથાતા. પોતે બ્રહ્મચારી રહ્યા હતા, વિદ્વાનોનો સહામાં જન્મ વાદવિવાદ કરતા હતા. એક વખતે જનકે યજ્ઞ કર્યો, તે વખતે રાત્રીએ શશુ વિદ્વાન કે તે જણવાની ઇચ્છા કરી તેથી નેમણે એક હજાર ગાયોના શિશુને મુગધુ ગાવી યજ્ઞમાં આવેલા બ્રાહ્મણોમાંથી જે વિદ્વાન હોય તેને આવવાનો ઇચ્છા બજાવી. બ્રાહ્મણોમાંથી કોઈ જનકનો આમળા ગયો. લેવાનું તૈયાર થયું નહિ તેથી યાજ્ઞવલ્ક્યે પોતાના શિષ્યને તે ગાયો પોતાના આશ્રમે હાકી જવાનો આગ્રહ કરી. તે એક બીજા બ્રાહ્મણોએ દેવશો યાજ્ઞવલ્ક્યને કહ્યું કે ‘તમે બ્રહ્મવેતા હો તો અમારી ખાત્રી કરી આપો પછી ગાયો ત્રઈ નવ’

આ પછી યાજ્ઞવલ્ક્યની માથે બ્રાહ્મણોએ વાદવિવાદ કર્યો તેમાં યાજ્ઞવલ્ક્ય જીત્યા, ત્યારે માર્ગીએ પણ નેમની પરીક્ષા કરતા માફ તેમનો માથે વાદવિવાદ કર્યો હતો, માર્ગીએ યાજ્ઞવલ્ક્યની પરીક્ષા કરી અને અન્ન બ્રાહ્મણોને કહ્યું કે તમે યાજ્ઞવલ્ક્યને બ્રહ્મરાષ્ટ્રમાં જીતવાના નથા તેમની બુદ્ધિ અમાવ છે. આ પ્રમાણે માર્ગી પણ જો હાર્યા ત્યાં મમથ વિદ્વાન થઈ ગયા છે સ્ત્રીઓએ સારી વિદ્યાને મપાદન કરીને પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.

ચન્દ્રવતી

ચન્દ્રવતી એ ઘેર રાક્ષસની સ્ત્રી હતી ઘેર બધારે તપશ્વર્ગમાંથી પાછા આવ્યા ત્યારે સર્વ ચન્દ્રવતીને પરીને ત્રારી લેવા માટે આખા નગરને શશુગારાબુ, અને અત પુરમાં પણ મોટા ઉત્સવ કર્યો ઘેરને ઘેર આવતા આવ્યા હર્ષ ભર્યો આવકાર મળવાથી તે પોતાની સ્ત્રી ઉપર બધા પ્રસન્ન થયા અને પોતાની પત્ની સાથે પ્રેમથી ચારોડાય કરવામાં તેમનું તપનું મધુ દુ.ખ ઓછું થઈ ગયું.

ચન્દ્રવતી ધણે વર્ષે ૨૫૦ પાછા આવ્યાથી આનંદમાં આવી તેમની સાથે રહેલા રહેવા લાગી પાતને નિત્ય કર્મ કરવામાં કાંઈ અડચણ ન પડે તેની જાતે કાળજી રાખતી. ઘેર રહવામાં બહેણા ઉઠી સ્નાન સંધ્યાદિ કરી પોતાના દુષ્ટદેવની ઉપાસના કરતા પછી રાજસભામાં જમ કામકાજ તપાસતા હતા, આવક ખર્ચનો હિસાબ લેતા રાજ્યનું રક્ષણ કરતા.

એક વખતે દૈત્યરાજ ઘેરના પુત્ર વજ્રદેડે પોતાના પિતાને કહ્યું કે. પિતાજી! મારા કહેવાથી ખોટું લગાડશે નહિ, રાજાઓએ પોતાના રાજ્યનો વિસ્તાર વધારવો જોઈએ એવી મારી ઇચ્છા છે આથી ઘેરે હસીને કહ્યું કે બેટા, શારીરિક, માનસિક બધા દુશ્મનોનો વિજય કરીને, ભગવાન વિષ્ણુની કૃપાથી મને તારી માતા ચન્દ્રવતી જેવી વિશુદ્ધ ચરીત્રની પ્રેમાળ સ્ત્રી, તારા જેવો પુત્ર, આવું ઉત્તમ રાજ્ય મળ્યા છતાં હવે મને વધુ રાજ્ય મેળવવાની ઇચ્છા રહી નથી. હવે મારી કોમળી સાથે યુદ્ધ કંવાની મરજી નથી. એવામાં મંત્રી સુસેન બોલ્યો કે મહારાજ! ગંજકુમાર ખરો ખર કહે છે. પોતાના રાજ્યથી સતોપ માનીને બેસી રહેલા રાજાઆની ખડતી આવે છે. વનવાસમાં રહેનારા મુનિઓને પણ બીજાનું વલ્કલ છીનવી લેવાની મરજી થાય છે, તો આપણે શા માટે રાજ્યનો વિસ્તાર ન વધારવો? મંત્રીની સલાહથી રાજાએ પુત્રને વિજય પ્રાપ્ત કરવા જવાની રજા આપી પુત્ર પિતાની રજાથી ત્રિપુરનો વિજય કર્યો આ વખતે ઈન્દ્ર દાનવેશ્વર ઘેરની સાથે સંગ્રામ કરવા માટે બહારપાતની સલાહ લેતા હતા. એટલે તેમણે કહ્યું કે ધર્માત્મા ઘેર ખરાકમી છે, તેને કાંઈ જીતી શકશે નહિ. તે શુણ્યવાન છે માટે તેનો યુદ્ધમાં કાંઈ પરાજય કરી શકશે નહિ.

આથી દેવોએ તે રાજા કુમાર્ગે વળે તેવો યત્ન કરવા માડ્યો તેને પરસ્ત્રીલપટ બનાવવો, અને વેદ, શાસ્ત્ર, દેવો અને બ્રાહ્મણો ઉપર તિરસ્કાર રાખનારો, ભક્તિહીન અને આચાર બ્રજ કરવો જોઈએ વળી તેમણે તેની માધ્વી અને પણ ધર્મબ્રજ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો અને તે માટે દેવર્ષિ નારદને તેમણે ઘેર પાસે મોકલ્યા.

નાગ ઘેરને ત્યાં ગયા. એટલે ઘેર રાજાએ તેમને સારી રીતે આદર સતકાર કર્યો, નારદે કહ્યું કે વિષયભોગ સુખજનક છે, અને વિષય

માણસ જ ભાગ્યવાન છે, ભોમ અને રમણી વિવાસમાં નિમગ્ન રહી રોજ નવી નવી સ્ત્રીઓ સાથે ભોમ ભોગવવા એજ તપનુ ફળ છે. ત્રિલોચન મહાદેવ પણ મુનિ કન્યાઓ સાથે કોડ કરતા, તે પણ ત્રિપથભોગ કરતા હતા. ત્રિપથએ પણ લક્ષ્મીને વક્ષસ્થલ ઉપર રાખી મૂકી છે. સ્વ દેવો પણ સુખને ઇચ્છે છે, ત્રિપથભોગ એ ધર્મ અને તપનુ ફળ છે.

આવો વિપરીત ઉપદેશ મામળા દેવરાજે વિરમ પામી કહ્યું: નારદ, આપ કહો છો તે ધર્મ પ્રમાણે નથી, હે મહાત્મન ? મયમી જ ઉત્તમ છે અસયમી પણ જેવા મનુષ્યોને નરકમાં પડવું પડે છે, જીતેન્દ્રિય પુરુષ જ વિદ્વાન અને વિનયી છે લોકોને જે ખુશ કરી શકે છે તે મપત્તિ મેળવે છે, ઔષધ સેવન કરવાથી રોગ મટે છે પણ ઇન્દ્રિયોનું સેવન કરવાથી તો દોષ વધે ઠ. ગામ વધ્યા પછી તેનો નાશ કરવો મુશ્કેલ છે ચળ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ અને ગંધ એ પાંચ વિષયોનો અનુભવ કરનાર પાંચ જાનેન્દ્રિયો અને પાંચ કર્મેન્દ્રિયોને જે વક્ષ રાખે છે તેનું જ કન્યાશુ ધાય છે જે ત્રિપથી મનુષ્ય ત્રિપથોમાં આસકત રહે છે. તે મુગમાત્રી જ સડી ગયેલા વૃક્ષની રેંઠે ધણો જલ્દી ઔષધ બ્રષ્ટ ધાય છે.

સ્ત્રીઓમાં આમકિત, સુરાપાન, દિવસે ઉઘનુ, નાશ તમાસા જેવા, જીભાર રમવો, રૂથા કરવું, મૃમયા એ બી કામનાસનાઓ, કડવા વચન, ઇર્ષ્યા, અસહ, દુ પાહમ, અપકાર વિગેર નેત્રમાંથી ઉત્પન્ન થતા દુર્ગુણો એ સર્વ મૃત્યુનું કારણ થઈ પડે છે દેવો પણ એવા દુર્ગાચારથી મનુષ્ય પામે છે.

નારદે આ સાંભળી રાજાને નીનિમગ્ન કરતા ફગે કહેા મહુ કે હે રાજન, જે કાર્યો કન્યામાં દોષ ન હો તેવા કામ મનાવું જનુઓને જીતીને ધર્મથી રાજ્યનું પાલન કરવું, સારાકુળમાં ઉત્પન્ન થયેલી અનાથ કન્યા સાથે લગ્ન કરવું જેવા દોષી ધરાવું નહીં રાજન એજ ધર્મનું સાધન છે, રાજ્ય એ ઉત્તમ ઔષધ મેળવવા માટે છે. રાજાએ એક રાજ્ય અને એક પત્નીનો ભોગ કરતા કરતા પણ બીજા રાજ્ય અને બીજા પત્નીનો ભોગ કરી શકે છે, મગવાન રાજાએ બાધીવાળી અને વૃદ્ધ સ્ત્રી સાથે વિવાસ ન કરવો જોઈએ, આવી અનેક વાતો કહીને રાજાને અગે માગે બહારના માટે નારદે પ્રાર્થના કર્યો

નારદના આવા દુરાચારના ઉપદેશથી, તેમણે બતાવેલી વિષયભોગની લાલસાઓથી મુગ્ધ થઇ આખરે રાજ ધોરની મની ફરી, તે પાપ કર્મ કરવામાં, પરસ્ત્રી સાથે અનાચાર કરવામાં દોરાયો, તે અવળે રસ્તે વળ્યો, એટલે તેણે પોતાની સતી સ્ત્રીનો સહવાસ, વિષ્ણુની પૂજા અને અતિથિ-ઓની સેવા કરવાનું છોડી દીધું અને રોજ નવી નવી પરત્વો સાથે વિલાસ કરવામાં પડ્યો.

નારદની આવી ઉધી સલાહથી રાજ અવળે માર્ગે ચઢ્યો. આથી તેની રાણી ચન્દ્રવતીએ ઠારભારીને બોલાવી કહ્યું બાપ ! મારા પતિ જેમ આ રાજ્યના રાજ છે તેમ તમે મુખ્ય પ્રધાન છો, મારા નરસાનું તમને જ્ઞાન છે તમે કુમારે નહિ જાઓ એવી મને ખાત્રી છે, રાજ્યએ મત્રીની સલાહથી કામ કરવું જોઈએ અને આજે રાજ તમારા કલ્યાણમાં નથી, તેમને દુર્ભસનમાં ફસેલા જોઈ મને ઘણો ઉદ્વેગ થાય છે, તેમને તમારે મારી સલાહ આપવી ને કહેવું કે તમારા આચરણથી તમારી સ્ત્રી પુત્ર વિગેરે ઘણા નાશુક છે, તમે મારી સલાહ પ્રમાણે ચાલો અને નારદની આપેલી અધમ સલાહને છોડી દે

રાજાને સારી સલાહ આપવી એ મત્રીનું કામ છે, હું તો સ્ત્રી છું, મારા બોલવામાં કાંઈ ભૂત હંડાય તો દરગુજર કરશે, માટે આપ રાજાને જેમ અને તેમ સવળે રસ્તે વાળો

આ સાંભળી પ્રધાને કંચુ હે દેવી, આપ ધારો છો તેવા કાણુ રાજ ઉપર મારો નથી, શુદ્ધિશાળી ગજની શુદ્ધ નારદના ઉપદેશથી ફરી છે, તે મારી સલાહ કંઈ પૂછતા જ નથી, મને તો તેમણે નાપમદ ક્યો છે નારદે મારા માટે ખોટી રીતે ગજને ભભેર્યા છે, તોપણ આપની આજ્ઞા છે તો હું જાઉં છું અને તમે પણ રાજાજીને રૂમરૂમા શિખામણ આપજો.

સતી ચન્દ્રવતી પણ પતિને સલાહ આપવા પતિ પાસે ગઇ, અને પતિને કહેવા લાગી કે હે સ્વામીનાથ, મને જોયા છતાં આપ મારા સામું કેમ જોતા નથી ? મહાન પુરુષો કદી અજાણી, વગર પરણેલી સ્ત્રી સાથે ઉપભોગ કરતા નથી, એવી દંત્યાઓથી ધણું ભયકર પરિણામ આવે છે, વળી જે લોકો તપસ્વીનો વેશ ધારણ કરનારા, કપડી, હીઝા, કોંધી,

બીજા અને સંતુના અનુચર ઉપર, તેમ જોશી ઉપર બહુ વિશ્વાસ લાવે છે તેનો જાણી વિનાશ થાય છે. પરસ્મા એ મહા અનર્થનું કારણ થઈ પડે છે, ધર્મરાજ જેવા પુરુષો પણ જે પરનાગીના હાથમાં પડે તો તેમને વશ થઈ જાય છે, પાન આસન. સંધ્યા, રમણી, વાહન અને અજ એ સારા-સારના વિચાર કર્યા તરફ વાપર્યાં તો બ્યાવિ અને મૃત્યુમગ્ન થવાય છે, માટે હે નાથ ! પરસ્માલપટ કદી કરી નહિ.

પૂર્વે જે જે રાજાઓ પરસ્મામાં લપટાયા હતા તેની શી દશા થઈ હતી તેનો વિચાર કરો.

પૂર્વે કૌશલદ્વીપમાં સુમેધા નામનો રાજા હતો તેને ૧૬ હજાર રાણીઓ હતી. ધણી સપત્તિ, સૈન્ય વિગેરે સમૃદ્ધિ હતી, તે નિષ્કટક ગત્ય કરતો હતો તે એક વખતે શાક દ્વીપમાં આવી ચઢ્યો, ત્યાં તેણે ચિકાર ખેલતા મંત્રાણ્યુ કે પુષ્કન્કણિને ધણી રૂપાળી એક કન્યા છે જેથી તે રાજા ઋષિના આશ્રમે ગયો, તો ત્યાં ઋષિ ન મળ્યા પણ તેની કન્યા ભદ્રામાં એકની જોઈ રાજાને તેની સાથે વિવાહ કરવાના ઇચ્છા થઈ, તેને જોઈ તે એટલો બધો ત્રિસ્તન થઈ ગયો કે તેને હિતાહિતાનું જ્ઞાન રહ્યું નહિ અને ભદ્રાવાની ઇચ્છા ન હોવા છતાં તેનો હાથ પકડ્યો ભદ્રા-માએ રડારોડ કરી મૂકી પણ રાજાએ તેને છોડી નહિ અને પોતાની ઇચ્છા પાર પાડી પોતે પોતાના ઉતારે પાઠો ગયો ઋષિ બહાર ની આવ્યા તો પોતાની પુત્રીને કલ્પાત કરતી જોઈ, ઋષિને દુષ્ટ રાજાની વાતની ખબર પડી તેથી તેમણે તેને સાપ આપ્યો અને રાજા નરકમાં પડ્યો. આવી રીતે મને પણ બીજાઓના જાપનો જાણ થાય છે માટે આપ આ અવળો રસ્તો છોડી ધર્મ માટે આવો '

રાજા ધણો દુરાચારી થઈ ગયો હતો તેથી તેણે પોતાની સાધ્વી સ્ત્રીનું કંઈ ન માન્યું, ચન્દ્રવતીએ જાણ્યું કે પતિ માનશે નહિ તો તેનું પરિણામ ખરાબ આવશે એમ માની શોક કરવા લાગી,

દૈત્યરાજ ધોર અવળો રસ્તો વળ્યો, પરસ્મામાં લપટાયો, દુરાચારી બન્યો અને અતે પોતાની સતી સ્ત્રીનું કંઈ ન માનવાથી દેરી દુર્ગ સાથે સુદ્ધ કર્ણ અને તેમાં તે મરાયો.

સદગુણી સ્ત્રીઓ પતિને અવળે માર્ગે જતા અટકાવી શકે છે, પોતે ઉપદેશ આપી દુરાચારી પતિને સુધારી શકે છે, પોતે દુરાચારમાં ફસાતી નથી પણ પતિ તરફ પ્રેમ રાખી તેમને સન્માર્ગમાં સ્થાપવા મત્ન કરે છે.

જૈન સતી સુભદ્રા

સુભદ્રા એ વસતપુરના રાજા જીતશત્રુના પ્રધાન જીનદાસની પુત્રી હતી તેની માનુ નામ તત્ત્વમાલિની હતુ તેના મામાએ તેને ધર્મ તથા નીતિશાસ્ત્રનુ ઉચું શિક્ષણ આપ્યુ હતુ. તે પોતે જૈનધર્મી હતા તેથી પુત્રીને પણ જૈનધર્મનુ શિક્ષણ આપ્યુ હતુ.

એક વખતે ચપાનગરીનો બુદ્ધદાસ નામે બૌદ્ધ, વણીક એ મામમાં આવ્યો તે સુભદ્રાને જોઇ ધણો મુગ્ધ થયો, તે કન્યા સાથે લગ્ન કરવાની તેને ઇચ્છા થઇ, તે કન્યાને કાંઇ બુદ્ધિશાળી અને ધર્મિષ્ઠ જૈન સાથે પરણાવવાની તેના મામાપત્ની ઇચ્છા છે, એવી તેણે વાત જાણી તેથી તેણે બુદ્ધ ધર્મનો ત્યાગ કરી જૈનધર્મ અગ્રીકાર કર્યો અને તેણે સુભદ્રાના મામાપત્ની પાસે જઈ તેમને પોતાના આચાર વિચાર અને ધર્મના જ્ઞાનથી ખુશી કર્યા, એટલે તેમણે સુભદ્રાનું આ બુદ્ધદાસ સાથે લગ્ન કર્યું. સુભદ્રા ધણી રૂપાળી તેમજ મદંગુણી હતી, તેની સાથે લગ્ન થવાથી બુદ્ધદાસને ધણો આનંદ થયો પોતે કેટલાક વર્ષ ત્યા રહી પછી સુભદ્રાને લઇ પોતાને મામ ગયો.

સુભદ્રાએ સામરે જઇ સાસુ સસરાને પ્રણામ કર્યા, બીજે દિવસે તેણે જૈન મંદીરમાં પૂજા કરવાની સાસુ પાસે રાજ માગી એટલે તેને ખમર પડી કે સાસરીયા તો બુદ્ધ માગી છે સાસુએ તેને તેનો જૈનધર્મ છોડી બુદ્ધ ધર્મ પાળવા ધણો આગ્રહ કર્યો, પણ તેણે પોતાનો ધર્મ છોડ્યો નહિ જેથી સાસુ તેના ઉપર અપ્રસન્ન થઇ. પછી તે દરરોજ તેની ખોડા કહાડી બુદ્ધદાસના કાન બહેરવા લાગી. પણ બુદ્ધદાસની સુભદ્રા ઉપર એટલી બધી પ્રીતિ હતી કે તે સુભદ્રાને કાંઇ કહેતો નહિ. એક વખત એક જૈન સાધુ સુભદ્રાને ત્યાં મિત્રા મામરા આવ્યો તે સાધુની આખમા તજ-ખજુ પડ્યુ હતુ. તેથી તે ધણો દુઃખી થતો હતો. સુભદ્રાએ પોતાની જમ

તેની આખમા ફેરવી તે સાધુની આખમાનું તણખડું ટહાડી નાખ્યું. આ વખતે સુભદ્રાના લલાટ સાથે મુનિના લલાટનો સ્પર્શ થયો, અને પ્રશ્નરે-
અગ્રે સુભદ્રાના કપાળના ચાંદિાને કાંઈ સાધુના કપાળમાં પડયો. સાધુના
કપાળમાં પડેલો ચાંદિાનો કાંઈ સુભદ્રાની સાસુએ જોયો, તેથી તેને સુભ-
દ્રાના ઉપર વડુમ આગ્યો. અને તેણે તે વાત વધારીને યુદ્ધદાસને કહી.

યુદ્ધદાસ આ વાત જાણ્યા પછી ધણે શકાશીલ રહેવા લાગ્યો. તેની
સુભદ્રા ઉપર અપ્રીતિ રહેતી પતિનું હૃદય મન જોઈ સુભદ્રાને ધણુ લાગી
આવ્યું. એ પછી તેણે પ્રભુના ભજન ધ્યાનમાં વધુ લક્ષ્ય આપવા માંડ્યું.
પોતાના ઉપર આવી પડેલા જુદા પ્રસંગની વાત જાણી ધણી દુઃખી થઈ
અને તે કંઈક શી રીતે ટળે તેનો ચિન્તા કરવા લાગી.

બીજે દિવસે રહસ્યારમાં શહેરના દરવાજા ઉઘાડવા માડ્યા પણ ઉ-
ઘડ્યા નહિ, જેથી દ્વારપાળાએ તે વાત રાજાને કરી, રાજાએ પણ દરવા-
જાના કમાડ ઉઘાડવા પ્રયત્ન કર્યો પણ કમાડ ઉઘડ્યા નહિ. એવામાં આકાશ
વાણી થઈ કે જે કોઈ મતી આ સુતરના કાચા દોગથી આળણીવડે કુવા-
માંથી પાણી કઢાડે અને તે પાની દરવાજાને ઢાટે તો દરવાજા ઉઘડે.
આથી રાજાએ ગામમાં તેવો દહેરો પીટાવ્યો, અને જે સતી પાણી કાઢી
આપશે તેને ધનામ આપવાનું જાહેર કર્યું આથી શહેરની ધણી સ્ત્રીઓએ
કુવામાંથી પાણી કાઢવા પ્રયત્ન કર્યો પણ કાઢ વળ્યું નહિ, સુભદ્રાએ પણ
કુવામાંથી પાણી કાઢવા જતાની સાસુ પાસે રજા માગી પણ સાસુએ તેને
હસી કહાડી, છતાં તેણે માસુને સમજાવ્યું કે જો હું સતી હોમશ્વ, પતિ
ભક્તિમાં મિત્ત રાખતી હમશ્વ અને માઈ શિયળ અખડિત હશે તો મારાથી
પાણી નીકળશે, માટે મારી પણ પરીક્ષા થશે માટે મને જવા દો, આ
સાબળી સાસુએ તેને રજા આપી એટલે સુભદ્રાએ કુવા પાસે જઈ કાચા
તાતણાથી આળણીવડે કુવામાંથી પાણી કઢાડી દરવાજાને ઢાટ્યું કે નમ-
રના ત્રણ દરવાજા ઉઘાડ્યા. પછી તેણે બીજી સ્ત્રીઓને કહ્યું કે હવે તમા-
રામાંથી કોઈ સતી હો તો આ ચોથો દરવાજો ઉઘાડો, પણ કોઈ સ્ત્રીએ
તે ચોથો દરવાજો ઉઘાડવાની હિમત કરી નહ.

આ પછી રાજાએ સતી સુભદ્રાનો ધણો સત્કાર કર્યો અને દેરી
ગૃહ્ય માનવા લાગ્યો. સુભદ્રાની સાસુને પણ પોતાના પુત્રની સતી વહુને

દુઃખ આપવાથી પરતાવે થયો. આ પછી બુદ્ધદાસ પણ પોતાની સ્ત્રી સુભદ્રા ઉપર અત્યંત રોષ કરવા લાગ્યો અને તેની માથે ધણી વર્ષ સુધી સુખી જીવેલી ગાળી. સતી સ્ત્રીઓને મહિમા કોઇ અજબ જ છે, સ્ત્રીઓને સતીત્વને પાળે છે તો દૈવી શક્તિયો તેની પામેને પામે હાજર રહે છે.

શ્રીદેવી

શ્રી દેવી એ શ્રીકુર નગરના રાજા શ્રીધરની રાણી હતી, તે ધણી રૂપાળી અને ધર્મિષ્ઠ હતી. તેના ઉત્તમ ગુણોથી તેનો પતિ શ્રીધર રાજા તેના ઉપર અત્યંત પ્રસન્ન રહેતા એક વખતે શ્રીધર રાજા અને શ્રીદેવી બાગમાં ફાટ કરવા ગયા ત્યાં કમલકેતુ નામનો એક વિદ્યાધર ત્યાં ફરતો હતો તે શ્રી દેવીને જોઇ તેના ઉપર મોહિત પડ્યો.

વિદ્યાધરે માયાથી અદભુત થઇ શ્રીદેવીનું તે સ્થાનેથી હાથ કરી તેને પોતાને ત્યાં લઇ ગયો ત્યાં તેની સાથે ભોગ રમવાની તે કમલકેતુએ પ્રયત્ન કરી એટલે શ્રી દેવીએ તેને કહ્યું બાપ, આવું બોલ નહિ, વિચાર કર જે પુરુષ પરદારાત્રી સેવન કરે છે, તે સરોવર મૂકી ઘડામાંથી જળ પીનારા કામડાના જેવો છે, પત્ની સમથો તો નગકમા પડાય છે, માટે તમે બારી અધોગતિમાં પડવાની વાત ન કરો બાપ શીત એ સ્વર્ગના સુખનું દ્વાર છે. શીતવતી સ્ત્રી અને ધનિયારી પુરુષને દેવ પણ નમે છે માટે તમે વિદ્યાધર થઇ આવી બુદ્ધિ કેમ કરો છો.

શ્રીદેવીના ઉપદેશથી વિદ્યાધરને જ્ઞાન થયું અને તે પોતાના પાપનો પસ્તાવો કરતો ક્ષમા માગવા લાગ્યો અને પોતે શ્રીદેવીને પાત્રી જ્યાં હતી ત્યાં મૂકી આવ્યો. રાજા પણ શ્રીદેવીના એકદમ અદ્ભુત થવાથી શોકમાં ડુબી ગયો હતો તે ક્ષણવારમાં સતોને પાછી આવેલી જોઇ ખુશી થયો.

એક વખતે શ્રીદેવી પોતાના મહેનમાં એકલી એકી વર્મના પુસ્તકો વાંચતી હતી, તેનું રૂપ જોઇ કોઇ દેવ તે સ્થળે આવ્યા અને શ્રીદેવી પાસે આવ્યાં તેનો મંગ કરવાની પ્રયત્ન કરી, દેવીએ તેને વિનયથી કહ્યું હે દેવ, આપ દેવ હોવા છતાં આવી પગની સમાગમની બુદ્ધિ કરો તે અધર્મ.

છે હું સતી છું, મારો પ્રાણુ જીવ તો બંધે પણુ હું કદી પરપુરુષનો મંજૂ કરીશ નહિ. આવા તેના દહ નિશ્ચયથી તે દેવ ત્યાંથી અદશ્ય થયો. આરી સતી સ્ત્રીઓને ધન્ય છે.

જેષ્ટા.

જેષ્ટા એ જોતોના ૨૪ તીર્થંકર મહાત્મા શ્રી મહાવીર સ્વામીના મોટા બાઇ નદિવર્ધનની સ્ત્રી હતાં જેષ્ટાના પતિાનુ નામ સિદ્ધાર્થ અને માતાનું નામ ત્રિજ્ઞા હતાં. જેષ્ટા ધણી સુંદર અને સદગુણી હતી. તેને નાનપણમાં જ તેના માઆપોએ ઉચ્ચ કેળવણી આપી હતી.

નદિવર્ધન જેવો સુયોગ્ય પતિ મળવાથી જેષ્ટાને ધણો આનંદ થયો. જેષ્ટા સદા પતિસેવામાં નતપર રહેતી સાચુ સમગની મેવા કરતી, જોન ધર્મ પાળતી, તેના રનેહાળ સ્વભાવથી નદિવર્ધનની તેના ઉપર અત્યંત પ્રીતી હતી. તેનુ સતીત્વ જામ કરવા ॥ એક દેવને ઇચ્છા થઇ તેથી તેણે અદશ્ય રીતે જેષ્ટાને હરણુ કરી ઘેર અરણ્યમાં લઇ ગયો અને ત્યાં પોતાના દેવી પ્રભાવથી અનેક લાવ લશ્કર સમૃદ્ધિ એકઠી કરી મતીને કહ્યું કે હું રાજા છું તું અહીં એકલી છું, તારૂં રક્ષણુ કરે તેવુ અહિં કોઇ નથી માટે મારી સાથે ચાલ અને મારા અપુર્વ વૈભવની સ્વામીની બની મારી રાણી થઇ સુખ ભોગવ.

જેષ્ટાએ તે વખતે તેને કહ્યું કે હે અધમ પુરુષ ! તુ તો શું પણુ ઈન્દ્ર આવી તેની સર્વ સપત્તિ અને આદિ દે હતા પણુ હું તે સપત્તિથી લોભાઇ મારા પતિ સિવાય બીજા કોઇ પણુ પુરુષ સાથે સંજો કદી તેવી નથી, મારા મન તો મારો પતિજ તણુ લોકમાં સત્વથી ઈષ્ટ છે મારે પ્રાણુ જીવ તો બંધે પણુ હું મારા શિયળને જામ થવા નહિ દઉં, મારા પતિ પ્રેમ આગળ હું તણે લોકના વૈભવોને ધુળ તુલ્ય સમજુ છું આમ જતા પણુ તે દેવ તે સ્ત્રી ઉપર બળાત્કાર કરવા માટે તેની પાસે ગયો. એટલે સતીએ કોઇ કરી કહ્યું : દુસ્ત હર રહે, જો તું મારા ઉપર બળાત્કાર કરવા કાંદા મારીશ તો હું મારો પ્રાણુ ત્યાગ કરી તેને સ્ત્રીહત્યા આપીશ, માટે હર

અસ. આ પમાણે સતીને તેના સીમગધર્મમાં દહ જોઈ પ્રસન્ન થયો અને સતીને તેના સ્થાને મૂકી દઈ પોતે પોતાને સ્થાને ગયો.

નંદિવર્ધનને પોતાની સોના આવા સતીત્વની ખમર પડી એટલે તેને તેના હિપર ધણે રનેહ વધ્યો અને તે પછી પતિ પત્ની પોતાના ગૃહસ્થાશ્રમમાં સુખપુરંક રહી ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષની સિદ્ધિ સાધવા લાગ્યા.

જેરડાએ પછી પાછલી અવસ્થામાં મહાતીર સ્વામી પાસે દીક્ષા લીધી હતી અને સ્ત્રીઓને બોધ આપવામાં પોતાનું બાકીનું આયુષ્ય આપ્યું હતું.

દેવી જગદધાત્રી.

જગદધાત્રી એ દેવી છે એકવાર બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ્વર વિગેરે દેવોએ વિચાર કર્યો કે આપણા સિવાય બીજા કોઈ દેવ નથી અને આપણે જ ઇશ્વર છીએ. આ વિચાર દેવી જગદધાત્રીના જન્મના આભ્યાસી તેમને ધણે ખેદ થયો. જેથી પોતે હિમ જ્યોતિ સ્વરૂપે બની દેવો પાસે ગયાં. અગ્નિ, વાયુ વિગેરે દેવો તે જ્યોતિ સ્વરૂપનો નિર્ણય કરી શક્યા નહિ, એટલે તેમણે પવનદેવને તેમની પાસે મોકલ્યા.

દેવીએ વાયુની પાસે એક તણખલુ મુકીને કહ્યું કે તમે આ તરખલુ ઉરાડો તો હું તમને ખરા દેવ ગણુ. વાયુએ ધણુ જોર કર્યું પણ તરખલું હતું ત્યાંથી ઉડ્યું નહિ એટલે તે પાછા ગયા, પછી આગદેવ ગયા ન અને દેવીએ કહ્યું. આ તરખલુને માળો તો હું તમને ખરા દેવ ગણુ અગ્નિ એ તેને બાગવા પ્રયત્ન કર્યો પણ માળો શક્યા નહિ.

આમ સર્વ દેવો સામર્થ્યહીન થયાં એટલે દેવોનું અતિમાન ઉતરી ગયું, તેઓ જ્યોતિર્મયી દેવીને પરમેશ્વરી ગણી પૂજવા લાગ્યા તેમનું લાગણું કે: અમને મામર્થ્ય આપનાર પણ કોઈ બીજો ઇશ્વર છે ખરો. આ દેવીને બ્રહ્માગામા વણા માને છે તેને ચાગ્લુજા, તણ નરન, અને મિહનુ વાહન છે વણો લાલ અને શરીરે અવંકારો છે. આ જગદધાત્રી દેવીએ પરમાત્માના મહિમાને વધાર્યો.

સ્ત્રી પણ દેવીનું સ્વરૂપ છે, પુરુષોએ તેમનો આગ્રહના કામી જોઈએ નહિ, પણ સદા તેને પ્રસન્ન રાખી તેમની મરજી સાચવવી જોઈએ જે

ધરમા સ્ત્રી સદા કલેશી રહે છે, દુખી રહે છે તે ધરમાથી લક્ષ્મીજી પણ ત્રાસીને ચાલ્યા જાય છે. માટે દરેક પુરૂષે હમેશા સ્ત્રીઓના ઉપર રનેહ રાખી તેમને ખુશી રાખવી જોઈએ, તો જગદ્દાત્રી દેવી તેના ઉપર પ્રસન્ન થાય છે

દેવ સેના.

દેવ સેના એ બ્રહ્માની પુત્રી હતા સાવિત્રી દેવસેનાની મા ચાચ દેવસેના માતાને ઘણી મદદ કરતી તેનું બીજું નામ વૃષ્ટી હતું. કાર્તિકેય સાથે દેવસેનાનું લગ્ન થયું હતું. દેવસેના પતિસેવા કરવામાં કુચળ, બાળકોને પાલન પોષણ કરી ઉત્તમ ઉપદેશ આપવામાં પ્રવીણ હતા. કાર્તિકેય સદા તેમનાથી પ્રસન્ન રહેતા.

દેવી સ્ત્રીઓ પણ પતિની સેવા સુક્રુપા કરી પતિની મરજી સાચવવામાં તત્પર રહે છે, સતીનો ધર્મજ પતિ સુશ્રુષામાં છે તેને પતિ સિવાય બીજા કોઈપણ પરપુરુષ ઉપર પ્રીતિ જતીજ નથી. તે સદા પતિભક્તિમાં જ લીન રહે છે.

દેવસ્મિતા.

ધર્મગુપ્ત નામના એક વણિકની પુત્રીનું નામ દેવસ્મિતા હતું દેવસ્મિતા રૂપાળી, ગુણવાન સુશીલ અને ધર્મિષ્ઠ હતી. રામાયણ અને મહા ભારતની કથા તે વાંચતી. તામ્રલિપી નગરના એક મણિભદ્ર નામના યુવક સાથે દેવસ્મિતાનું લગ્ન થયું હતું. બંને પતિપત્ની રૂપ ગુણમાં સમાન હતા. એક બીજા ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખતા.

દેવસ્મિતા પતિવ્રતા હતી, તે જુખ્યા તરસ્થાને અન્નદાન પણ આપતી તે આદેશીપાડેશી ઉપર સારો સહભાવ રાખતી તે રહનારમાં બહેલી બહી સ્નાનાદિથી પરવારી સાસુને પણ લાગતી, હાડો ઉઘા પહેલાં તો ધરનું વાસીકામ પરવારી લેતી. સાસુ સસરા પણ તેના કામકાજથી પ્રસન્ન રહેતા.

કેટલાક વખત પછી દેવસ્મિતાનો સસરા મરી ગયો એટલે સાસુએ ઘર કામ છોડી દઈ પોતે બાણે વખત ધર્મ કાર્યમાં ગાજવા માડ્યો. પિતાના મરણથી મણિભદ્રને ધવા રોગમાગતી પશુ ચિંતા વધી, અને દેવસ્મિતાને માથે બધું ધરકામ માથે પડ્યું. મણિભદ્ર વેપારમાં કુશળ તો થયો હતો કેટલાક વખત પછી વધુ વેપાર ખેડવા મણિભદ્રને પરદેશ જવાની ઇચ્છા થઈ, દેવસ્મિતાને પતિ વિયોગ થવાની વાત જાણી લાગી આવ્યું પણ તે સમજી કે પરદેશ ગયા વગર દાઈ ધન નજે નહીં, માટે પતિને પરદેશ જવાની રજા આપી અને પ્રેમનુ સ્મરણ રહેવા મને એ એક ખીજનો વીંટીયો બદલા લીધી

મણિભદ્ર પરદેશ ગયો, પતિનો વિયોગ થવાથી દેવસ્મિતાએ અલકા-રાનો ત્યાગ કર્યો, સાદા વસ્ત્ર પહેરવા લાગી અને દુરમહે સાસુ પાસે જઈ ધર્મના પુસ્તકો વાંચતી મણિભદ્ર કટાક નગરમાં જઈ વેપાર કરવા લાગ્યો. ત્યાં તેને કેટલાક દુરાચારીઓ સાથે મિત્રતા થઈ તેમના સંગે તે દારૂ વિગેરે પીઈ દુરાચારમાં વળ્યો તેણે એક વખત પોતાની સ્ત્રીની વાત પેનામિત્રોને કરી કે મારી ત્રીસો ધણી અધી અને સતી કે, આથી પેલા લોકોએ તેની સ્ત્રીની પરીક્ષા કરવાનો વીચાર કર્યો.

મણિભદ્રના દુરાચારી મિત્રો તેને તેના ઘરનું ઠેકાણું પૂછીને તેના ગામમાં ગયા તેમણે ત્યાં જઈ ધર્મશાળામાં મુકામ કર્યો અને પોતાનું કામ મિદ્ધ કરવા કોઈ વૃદ્ધ સ્ત્રીને પૈસા દક્ષ આપી પોતાની સામીત બનાવી, જ્યાં તે સ્ત્રીએ તેમનું કામ કરી આપવાની હા બાણી.

તે સ્ત્રી દેવસ્મિતાને ઘેર મહુ, દેવસ્મિતાએ તેને તપસ્વિની જાણી સારો સત્કાર કર્યો, તે વૃદ્ધ સ્ત્રીએ પણ ધર્મની વાતો કરી એટલે દેવસ્મિતા તેને ધર્મિષ્ઠ સમજી, તે પછી દેવ સ્મિતાનો પ્રેમ જોઈ તે વારવાર તેને ઘેર જવા લાગી. મનેને મહુ સખંધ વધ્યો એટલે તે સ્ત્રીએ એક વખતે દેવ સ્મિતાને તેની જીવાનીમાં પતિ વિયોગનું દુઃખ શી રીતે સહન કરી શકે છે એવું પુછ્યું. પણ દેવસ્મિતાએ તેની વાત ઉપર કાંઈ બ્યાન ન આપ્યું. એક વખતે દેવસ્મિતા એકલી હતી તે જોઈ પેલી વૃદ્ધ સ્ત્રીએ પેલા દુરાચારી લોકોની તેને વાત કરી અને કહ્યું કે: તું જીવાન છે અને મારે

ત્યાં દુર દેશના જુવાન વેગારીઓ આવ્યા છે તે તારા ઉપર ખુલી થયા છે માટે તુ તેમની સાથે રુબાંધ રાખીશ તો સુખી થઈશ.

દેવસ્મિતા અચાનક આવી વાત સાંભળી આશ્ચર્ય પામી, તેણે જણ્યું કે અત્યારે હું એકલી છું માટે તેમને સમજાવી ગળ આપીશ તો હીક એવો વિચાર કરી તેણે કંઈુ કે હીક હું તમારી વાતનો વિચાર કરી કાલે જવાન આપીશ આ પછી તે જીએ ધાડું કે. દેવસ્મિતા પલળશે તા ખરી, અને આપણું કામ પણ થશે

પેલી વૃદ્ધ સ્ત્રીના મયા પછી દેવસ્મિતાએ ન વાત પોતાની સામુને કહી, એટલે સાસુએ કંઈુ કે કાલથી એ રાંડને પેનવા દઈશ નાંદ, દેવસ્મિતા પણ ચતુર હતી, તેણે વિચાર કર્યો કે એ હરમખોરાન સળ તો કરવી જ જોઈએ, જેથી તેમને પેનાને ત્યાં બોનારવાની સાસુપામ રળ મેળવી. બીજે દિવસે પલી સ્ત્રી આવી એટલે દેવસ્મિતાએ તને કંઈુ કે હીક, તે લોકોને મારી પાસે લાવજો, હું પુઝીદ કે તે જા માટે મને મળવા મામે છે ?

દેવસ્મિતાએ પોતાના બે વિશ્વાસુ નોકરોને પોતાની પાસે રાખ્યા, બીજા દિવસે મધ્યાહ્ન મયા એટલે પેલી વૃદ્ધ સ્ત્રી પેના ચારે યુવકને ત્યાં તેડી લાવી તે એકે એકે ધરમા પેડા દેવસ્મિતાએ પોતાના નોકરોને તપાસે લોકોના કુતરાના પગ પામે રાખરાખી આગા કરી હતી એવો પહેલો એક જણ ધરમા પેડો કે તરત જ પેના નોકરે તેના માથામા કુતરાના પગનો કામ દીધો અને રાત્રે બીજા બારીએથી બહાર ફેંકી દીધો એવી રીતે ચારેન કામ દઈ બારીએથી ફેંકી દીધા તે બધા ધરમાઈને ચુપચાપ રતોવઈ ત્યાંથી જ રહ્યા

દેવસ્મિતાએ બીજે દિવસે પેલી વૃદ્ધ સ્ત્રીને પોતાની પાસે બોલાવી ઘણી ધનકાંચી અને કંઈુ કે તુ આમ લોકોને છેતરવા માટે બિલુકીનો વેશ લઈ ફરે છે ? ઉપરથી ડોળ સાંતુનો રાખી કુટણીનો ધ ધો કંઈુ છે ? પેલા ચાર જણને તો મે બરોમર શિક્ષા કરી જ, હવે તને શી શિક્ષા કંઈુ કહે! તે સ્ત્રી બહી ગઈ અને રડી પડી પણ દેવસ્મિતાએ એવી દૃષ્ટ સ્ત્રીને તો બરોમર સળ કરવી જોઈએ એવું જણાવી ધર્મશાળાના મહાશયે બોલાવી તે સ્ત્રીની બધી વાત કહી દીધી જેથી તેણે પેલી વૃદ્ધ સ્ત્રીને રળ આપી.

બીજે દિવસે દેવસ્મિતાને વિચાર થયો કે આ દુરદોષ સંધ કરી મારા

પતિને તો નહીં સતાવે માટે મારે હવે પતિની તપાસ કરવી જોઈએ તેણે પોતાના પતિના ધણા વખતથી સમાચાર નથી માટે તપાસ કરવા જવાની સાસુ પાસે રજા માગી, અને પતિને ઘેર તેડી લાવવાનું જણાવ્યું. એટલે સાસુએ તેને રજા આપી, જેથી દેવસ્મિતા પોતાની દામીઓ સાથે પુરૂષનો વેશ લઈ પતિની શોધ કરવા કટાહ બંદરે ગઈ.

દેવસ્મિતાએ ત્યાં જઈ પાતળી દુકાન પાસે એક મકાન બાંહે રાખી ત્યાં રહેવા માડ્યું ત્યાં મણિબદ્ર કુસમમા પડ્યો હતો પેલા ચાર મિત્રો પણ ત્યાં આવ્યા હતા, તેમણે તેને તારી સ્ત્રી ખરાબ ચાનતી છે એવી રીતે કહી કાન લભેયાં દેવસ્મિતાએ ત્યાંની બધી હકીકત મેળવી પછી એક દીવસ રાત્રની કચેરીમાં જઈ કહ્યું કે મારા ચાર ગુલામો નાસીને અહિં સતાર્ધ રહ્યા છે. માટે આપ તપાસ કરીને તેમને મને સોપો તે વખતે ત્યાં સૂરસેન કરીને ધર્મિષ્ઠરાજ રાજ્ય કરતો હતો તેણે કહ્યું કે તારા ગુલામોનું નામકામ નિશાન બતાવ એટલે તપાસ કરીએ

દેવસ્મિતાએ એ ચારેના નામ જણાવ્યા એ ચારે જણ ત્યાંના ધનવાન પુરૂષોના પુત્રો હતા, એટલે પહેલાં તો કોઈએ એની વાત માની નહીં પણ તપાસ કરવા પેલા ચાર જણને બોલાવી મંગાવ્યા પછી રાજ્યએ કહ્યું કે જેમને તું તારા ગુલામો કહે છે તે તો મારા રાજ્યના ધનવાન પુરૂષોના પુત્રો છે માટે તું એમનું અપમાન કરીને ગુન્હેગાર ઠરે છે.

આથી દેવસ્મિતાએ વધુ પુરાવામાં કહ્યું કે મા. ગુલામોના માથામાં કુતરાના પઝાનું ચિન્હ છે એ લોકોએ પાધડીની નીચે તે ચિન્હ સતાડી રાખ્યું છે માટે આપ એમની પાધડી ઉતરાવી જુઓ એટલે મારી વાત ખરી ઠરશે, રાજ્યએ તે લોકોની પાધડીઓ ઉતરાવી એટલે તે ચારે જણના કપાળમાં કુતરાના પઝાના ચિન્હ જણાયા, આ જોઈ સભાજનો આશ્ચર્ય પામ્યા રાજ્યએ તેમને પૂછ્યું કે તમારા કપાળમાં આ ચિન્હો કયાથી ? તો પણ તે શરમાઈને કશું ખુલાસો કરી શક્યા નહીં, એટલે દેવસ્મિતાએ એ દુરાચારીઓના પાપની વાત બધી રાજ્યને કહી સભાવાળો

ગળ ધર્મિષ્ઠ હતો એટલે તેણે આ દુષ્ટોના અનાચનની વાત સભાજનો તેમને કેદની સજા કરી પણ તેમનાં માથાપોએ દેવસ્મિતાને પણ પડી સમા માગી એટલે તેણે રાજ્યને કહી તેમને મારી અળવી રાજ્યએ દેવ-

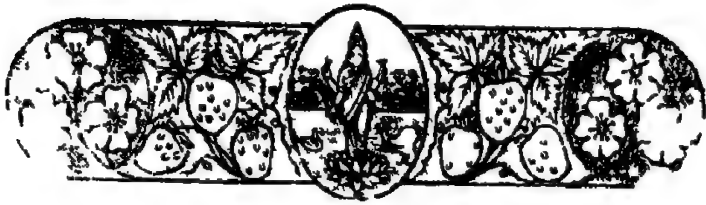
સ્મિતાના પતિધર્મના વખાણુ કર્યા. તેણે તેને ધન અને અલ્પકારો આપી તેનું સન્માન કર્યું.

મણિભદ્ર પોતાની ઓંનુ પરાક્રમ સાબળી પ્રસન્ન થયો, અને પોતાના દુરાચારી મિત્રોથી પોતે દુરાચારમાં હસાયો હતો તેથી પ્રસ્તાવ લાગ્યો. આ પછી મણિભદ્ર અને દેવસ્મિતા ત્યાંથી મળેનું ધન વિગેરે લઈ પોતાના દેશમાં ગયા. ઘેર ગયા પછી દેવ સ્મિતાનું શુદ્ધિ ચાતુર્ય અને હિમન જોઈ તેની સાસુ ઘણી ખુશી થઈ અને તેને ધન્યવાદ આપ્યો.

આવી સતી ઓંઓનું સાહસ પણ જન્મક હોય છે, ને દુરાચારમાં હસાતી નથી પણ દુરાચારીઓને સજ્જ કરી ગઈ છે, અને પોતાના પતિને સન્માર્ગે સ્થાપી શકે છે.

આવી ગીત ઓંઓ પોતે વિદ્વાન થઈ જન્મતમાં પુત્ર્ય બની શકે છે, પતિની સેવા કરી પવિત્ર જીવન ગાળી શકે છે, અત્યારે તો કેટલાક માન્યાપો ઓંઓને ભણાવવામાં પાપ સમજે છે કહે છે કે ‘ભણીને કયાં નોકરી કરવા મોકલવી છે?’ આમ વિચારી છોકરીઓને કેળવવામાં ઓંઓનું લક્ષ આપે છે પુર્વે છોકરીઓને ભણાવી વિદ્વાન બનાવવામાં આવતી. કેળવાયેલી ઓં જ ઘરમાં સુખી રહી અન્યને સુખી બનાવી શકે છે.

આપણે પણ ન ભણ્યા હોઈએ તો રોજ થોડો થોડો સમય કાઢી ઘેર અભ્યાસ કરી લખતા વાચતા આવડે તેટલું તો ભણવું જ જોઈએ, ભણેલાં હોઈએ તો સારા સારા પુસ્તકો વાંચી જ્ઞાન મેળવી શકાય છે ત્યો બહેનો, હવે બંધ કરીએ જેટલું જાણીએ તેટલું આચારમાં મુકવું જોઈએ, જ્યાં સુધી આપણે જાણ્યા પ્રમાણે વરતીએ નહિ ત્યાં સુધી જાણેલું નકામું છે.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

સ્રીઓનુ દૈવી જીવન.

નિયમ પ્રમાણે બીજે દિવસે ચન્દ્રકાન્તાને ત્યાં સર્વ એકઠા થયા, એટલે ચન્દ્રકાન્તાએ સવની મરજી બણી કથા શરૂ કરી.

• હોનો, આજે તો આપણે સ્રીઓ દૈવી જીવન શી રીતે આજી શકીએ તે કહેવાનો વિચાર રાખ્યો છે. શાસ્ત્રમા સ્રીઓને દેવીની ઉપમા આપેલી છે. જે સ્રી સુશિક્ષીત, પતિસેવામા આનંદ માનનારી, પતિના સુખમા હિતબુદ્ધિ રાખનારી હોય છે તે પોતાના ધરમા દૈવી જીવન આજી શકે છે. અમે તેવી સ્થિતિમા રહેવા છતાં પણ સ્રીઓએ પતિના સુખે સુખી અને દુખે દુખી થવું જોઈએ.

જ્યાં સ્રીથી તેનો પતિ સતોષ પામે છે, અને પતિથી સ્રી સતોષ પામે છે ત્યાં હમેશા સુખ અને કલ્યાણ સંધાય છે. પતિએ પોતાની સ્રીને સતોષ આપવો, વસ્ત્રાભુષણે પોતાની સ્થિતિ અનુસાર આપવાં પ્રરુપના સુખનો આધાર સ્રી છે, જે ધરમા સ્રી હોય છે તે ધરજ મુદર લાગે છે, પુરૂષને સ્રી જેવું સંબંધી બીજું નથી, તે તેને સંકટ વખતે વિસામે આપનાર છે.

સ્રી એ લક્ષ્મીદેવીનો અવતાર ગણાય છે, તે સંસારની જનેતા છે. સ્રી થકી જ પ્રજા ઉત્પન્ન થાય છે, પ્રજાનું પાલન કરવું, તેને શોચ ઠેજવણી આપવી એ સ્રીનું કામ છે, પતિ બહાર ગામ જાય તો સ્રીએ તેમને અપશુકન થાય તેવું કશું બોલવું નહિ, તે વખતે રહવું નહીં, પતિની ગેર હાજરીમાં સ્રીઓએ શરીર તેલાદિ ચોપડવાં નહીં, ધણા ધરણા પહેરી

રાપટીપ કરવી નહી, પતિવ્રત ધમ પાળી નીતિથી રહેવું. પતિની ઝેરહા-
જરીમા સાસુ પાસે સુવું, એકલાં સુવું નહી, આખે મેથ આજની નહી.
દાંત કાઢી હસવું નહી, પરપુરૂષો સાથે બેસઊઠ ન કરવી, તેમની સાથે
હાસ્ય વિનોદ કે મસ્કરી હાં ન કરવા. ગમે ત્યાં એકલા જવું આવવું નહી,
સાલ્સો એકલો કે ધાધરો એકલો પહેરી ફરવું નહી, આના રીતે શીયજનું
રક્ષણ કરી પતિને આવવાની વાટ જોવી

જે ઓની સાથે પુરૂષનું લગ્ન થાય છે, તે જ્ઞાનામા તે પુરૂષના ગુણ
આવે છે, જેમ સમુદ્રમા નદી મળે છે ત્યારે સમુદ્રના ગુણ નદીમા આવે
છે તેમ પુરૂષના ગુણ સ્ત્રીમા આવે છે. હલકા કુળની સ્ત્રી હોય જા ને
તેને ઉચ્ચ સદ્ગુણી વર સાથે પરણાવવામા આવે તો તે વરના ગુણ તેની
સ્ત્રીમા આવે છે

પતિ ઉપર અસાધારણ સ્નેહ રાખનારી સ્ત્રીમા પતિના મના ગુણો
આવે છે, પરસ્પરના વિરોધ જાત ટપી જાય છે, વિનયશીલ સ્ત્રીનો પતિ
ગમે તેવો કઠોર હશે છતાં તે પતિના શુદ્ધ સ્નેહથી તેના ઉપર પ્રમત્ત રહે
છે, અને એક બીજાના સ્વભાવ સરખા થતા અનેને સાઈ અને છે, અને
મસારના ખરા સુખને ભોગવી શકે છે.

પતિમા સ્નેહ રાખનારી સ્ત્રીને પતિના દોષ જણાતા નથી તેને
કુરાચારમા પ્રીતી થતી નથી, પરપુરૂષો સાથે સ્નેહ બધાનો નથી, તે નો
પોતાની વહાલામા વહાલી વસ્તુ પતિને જ ગણે છે.

પતિની સાથે અણુમનાત્ર કરી સ્વતંત્ર હરવા ફરવાની ઇચ્છા રાખ-
નારી સ્ત્રીઓ કુરાચારી થઈ શકે છે, સ્ત્રીઓએ પતિમા અત્યંત માત્ર
રાખવો, સુઘ સ્ત્રીઓએ તો પતિનું પુજન કરવું, પતિનું પુજન કરી તેમને
નમન કરી, પતિને જમાડ્યા પછી જ જમવું, આથી પતિ તરફ પુજ્યમાત્ર
ઉત્પન્ન થાય છે અને પતિનો પોતાની સ્ત્રી ઉપર સ્નેહભાવ વધે છે

પુર્વે જે જે સતીઓ થઈ ગઈ છે તેમણે પતિ સેવા કરી પોતાનું
નામ અમર કર્યું છે, પતિને જમાડી જમવું, પતિ સુતા પછી જ પોતે
સુવું, પતિ ઉઠે તે પહેલાં ઉઠવું. પતિ ગુસ્સે થાય જા સામું ન બોલવું,
પતિ માથે છતાં તેના ઉપર રોષ કરવો નહી, પતિ ગુમ પાડે તો ધરના

સર્વ કામ પડવા મુકી પતિ પાસે જઈ હાજર થઈ જવું, પતિવ્રતા સ્ત્રીએ ઘરની બહાર ઓટલા ઉપર બેઠા નહિ, છાત્રમા કે બહાર ખારીએ ઉભા રહેવું નહી, પત્ની જે જે કામ કહે તે કામ આનદથી કરવા.

પતિવ્રતા સ્ત્રી પતિનું જમણું જમે છે, પતિનું ખાધેનું ફળ ખાય છે પતિ આરોગ્ય તેને મહાપ્રસાદ માની આરોગ્ય છે, વ્રતમા નકામું ખર્ચ કરવું નહિ, પતિના નામ વગર વ્રા, નિયમ, ઉપવાસ કે દેવદર્શન કરવા નહી, પાંચેરમા પતિનો આજ્ઞા લઈ જવું, લગ્ન પ્રમગે કે નાત જનમા પતિની આજ્ઞા હોય તો જ જવું, કંઈ પણ એકલા જવાની હક કરી નહી

પતિને જ્યાં મેકા હોય ત્યાંથી પોતાના કામ માટે જીમ મારી પાસે બોલાવવા નહી, કામ હોય તો તેમની પાસે જઈ પુછી આવવું ત્યાં કાંઈ અન્ય બેઠું હોય તો પતિ જ્યારે આવે ત્યારે અથવા તો કંઈ મિથ કાઢી પુછી લેવું

જે સ્ત્રીઓ તેના પતિ સાથે કલેશ કે કાશ કરતી હોય તેની સંજ્ઞાત કરવી નહી, રસ્તો નગર નગર થઈ નહાવું નહી પતિનું વચન ઉઘામવું નહી, પતિનું અમાન કરવું નહી વ્રતમાં કંઈ વસ્તુ ન હોય તો તેની મદાર વાત કરવી નહિ, સ્ત્રીએ તો પોતાના પતિના અરજીની સેવા કરી એમા જ સર્વ દેવોની સેવા રહેલી છે એમ માનવું, નાકે કાંટો, જડ કે વાળા પહેરવી, કાને લોળીયું, એરીય કે વાળીઓ પહેરવી, હાથે કંકણ, ચુડી કે બંગડીઓ પહેરવી, ચાલ્યો કરવો, પગે સાકળાં પહેરવાં, માથું હમેશા ગુચવું, નહારી સ્ત્રીઓના સહીપણાં કરવા નહી, સામરીયાનું શુદ્ધ બોલે તેના સંજ્ઞાત કરવી નહી.

પતિની સાથે જે રીસ ચઢાવે છે, પતિના સામું બોલે છે, તેની સ્ત્રીઓ દુરાચારી ગણાય છે. નકામી કાષ્ટની નિહાકુચકી કરવી નહિ, કાંઈ માથે લટવું નહી, ઉત્ત્રાડા પડી હસવું નહી, પતિને મેલી કદી પોતે જમવું નહી, પતિ બહારથી આવે જ્યારે ઉભા થઈ તેમને સન્માન આપવું, આસન આપવું, પીવાનું પાણી આપવું, મધુર હાસ્ય વચનથી તેમને સંતોષ આપવો.

સ્ત્રીને તેનો પતિ જે આપે છે તેટલું કાંઈ આપી શકતું નથી, તેને

ભાઈ કે માપ પણ પતિ જેટલું આપી શકતા નથી પતિને જેમ સ્ત્રી આખી તેની મજ રહે છે તેમ પતિની સર્વ મિલકત તેની પત્નીની બની જાય છે. પીયેરથી આવી તે પતિના ધરની માલીક બની જાય છે, પતિ જોજ સ્ત્રી-ઓનો દેવ છે, પતિની સેવા કરવામાં જ સતીત્વ ધર્મ રજાય છે.

પતિને તરછોડનારા સ્ત્રી મમે તેટલા દાન કરે, પુન્ય કરે, દેવદર્શન કરે ધર્મ પાળે, તીર્થયાત્રા કરે પણ તે સર્વ પતિસેવા વગર નકામા છે. સતી પતિથી કદી પણ જુદી પડતી નથી, તે તો પતિની છાયા માફક રહે છે. પતિમતા સ્ત્રીનું સામર્થ્ય ધણું છે, ને સકલ માત્રથી ધારે છે તે કરી શકે છે.

મમે તેવો ખરામ, દુર્મુણી કે નિપન પતિને પણ પતિવ્રતા સ્ત્રી તો પરમેશ્વર માની પૂજે છે પતિથી હિતદુ કદી પણ ચાલવું નહિ, નીચ પુરૂષો ધનની, વઆલકારની લાલચ આપે છતાં પણ લોભાવું નહિ, પતિની ક્રુપડીમાં જ આનંદ માનવો.

પતિ વગરની સ્ત્રી વિધવા સ્ત્રી અમંગલગર મણાય છે તોનું માન પતિને લાઇને જ છે. રસ્તામાં જતા વિધવા સ્ત્રી સામી મળે તો અવશુકન થાય છે, જ્યારે સત્રવા સ્ત્રી સામી મળે તો શુકન થાય છે માત્ર મનુષ્યને પોતાની મા વિધવા હોય તો તેની આશિષ લેતી એવું કહ્યું છે સ્ત્રીએ કદી અહકાર કરવો નહિ. પરપુરુષની સાથે કડી પણ રનેડ રાખવો નહિ જે સ્ત્રી શીયગત્ર સાચવે છે ને મરી છે મમે તેવા સકલમાં પડવા છતાં પણ સ્ત્રી પરપુરુષમાં લોભાતી નથી.

કાઈ દુરાચારી પુરુષ પોતાના સાસુ જુવે, સાસુ જન્મ હમે, તો પણ સતી સ્ત્રી તેના સાસુ જોતી નથી, પરપુરુષ રુપાળો હોય, ધનવાન હોય, પોતાના ધનની લાલચ આપે છતાં પણ સતી સ્ત્રીઓ લોભાતી નથી. પરપુરુષ મમે તેવો હોય, મમે તો દેવ હોય છતાં સતી સ્ત્રી તેથી લોભાતી નથી પતિની આજ્ઞા વગર કાઇને પણ કાઢ વસ્તુ આપતી નહિ પતિનું અહિન થાય તેવું કડી કરવું નહિ.

સતી સ્ત્રીએ પતિની મરણ પ્રમાણે ચાલવું, ધરમાં શોકપ હોય છતાં તેના ઉપર દ્રેષ રાખવો નહિ કાઈના ઉપર દ્રેષ કરવો નહિ, કાઈની નિંદા

કરવી નહિ, પતિની મરજી વિરૂદ્ધ કામ કરવું નહિ, પતિના રાષને મન ઉપર લાવવો નહિ, મોટા ઘાટા પાડી બોલવું નહિ, પતિવ્રતા સ્ત્રીને તેના પતિ જેવું બીજું કોઈ વહાલું સગું નથી, પતિ જેવું કોઈ સુખ આપનાર નથી, પતિજ તેનું સર્વસ્વ છે પતિ જો તેના ઉપર રોષ રાખે છે તોજ તેને સુખ મળે છે.

ધર સ્ત્રીનું જ મજ્જાપ છે જે વેર સ્ત્રીઓ ઉપર તેનો પતિ રાજી ગઢે છે, એ હળીમળીને ચાલે છે, એક બીજા સાથે કદી વિખવાદ કરતાં નથી તે ધરમા જ સુખ હોય છે. જ્યાં સ્ત્રીઓ કંકાશ કરે છે, પતિના દુખથી ત્રાસી જાય છે, જ્યાં સ્ત્રીઓ દુખથી ગરડ કરે છે તે ધર દુખમય છે. જેમ પતિવ્રતા સ્ત્રીએ પતિની સેવા કરવાની છે તેમ સુઘપુરૂષે પોતાની ખરનીને હરેક પ્રકારે સંતોષવી જોઈએ જેને ત્યાં સ્ત્રી ઉત્તમ ગુણવાળી હોય છે તેનું જ ધર સુખી નીવડે છે જ્યાં સ્ત્રી પુરૂષને ખનતું નથી તે ધર જન્મમારું સુધી દુખી સમજવું સ્ત્રી એ ધરની શોભા છે, સ્ત્રીએ ધર સભાગવું, પતિને સુખ આપવું અને બાળકોને ઉત્તમ શિક્ષણ આપવું જોઈએ. સ્ત્રીઓ લગ્ન કરી પીયેર ત્યજી પતિને ઘેર જઈ રહે છે. પતિના ધરને પોતાનું ધર માને છે, પતિને પોતાનો માની લે છે ઉત્તમ સ્ત્રી ઉપર જ પુરૂષના સુખનો આધાર છે તેમ સુઘ પુરૂષથી તેની સ્ત્રી સુખી થાય છે.

નાની છોકરીઓ કુવારી હોય છે ત્યાં સુધી માઆપને ઘેર પીયેરમાં રહી વિદ્યા ભણે છે માના હાથ નીચે ધરનું કામકાજ શીખે છે તે પરણ્યા પછી સામરે જાય છે, તેને જન્મ આપનાર માઆપથી જુદી પડે છે અને આખી ઉમ્મર પતિ સાથે સાસરામાં રહી ગાળે છે. નાનપણમાં સાસરું માને છે તેજ તેનું ધર થાય છે સાસરીમાં જઈ ધણી કુટીલ સ્ત્રીઓ પતિને વશ કરવા ઇચ્છે છે સાસરામાં પોતાનું ચલણ થાય એમ વર્તે છે. ધણી તો પતિ પોતાના કલ્યાણમાં રહે તે માટે યોગ્ય ઉપાયો કરે છે આવી સ્ત્રીઓ કુટીલ સમજવી

જે સ્ત્રીઓ પતિને ત્યાં જઈ પતિને વશ કરવા માટે પોતે જ પતિને વશ થઈ જાય છે. પતિને પોતાના કલ્યાણમાં રાખવા કરતાં પોતેજ પતિની

કહાગરી બને છે તે ઔજ ઉત્તમ ગણાય છે. સાસરે જઈ સ્ત્રીએ પોતાના પતિની સાથે આનંદથી પ્રેમપૂર્વક રહેવું. કદી પણ યત્ર મત્ર કે જતથી પતિને વશ કરવાનો વિચાર કરવો નહિ, પણ પોતે પ્રેમથી પતિને વશ કરવા માટે પ્રથમ પાતને વશ થઈ જવું, પતિ સેવાથી, પતિ આજ્ઞાનું પાલન કરવાથી, પતિથી વિરોધ ન કરવાથી, પતિને સર્વ રીતે સુખ આપવાથી પતિનો તેની ઔ ઉપર સ્નેહ વધે છે માટે જે રીતે પોતાનો પતિ રાજી રહે તેવું વર્તન રાખવું.

જે ધરમા પતિ પત્ની પરસ્પર પ્રેમ રાખે છે, એક બીજાને જોઈ જેમનાં હૃદય સ્નેહથી ઉછળે છે તેજ દંપતી સુખી થઈ શકે છે તેમને જ સર્વ ભોગ એવંચ આવી મળે છે. પણ જ્યાં એક બીજાના મન ઉંચાં ચાપ છે, એક બીજા ઉપર અપ્રસન્નતા થાય છે એક બીજાને ગનતુ નથી ત્યાં દરિદ્રતા પણ પેસારો કરી જાનેને દુઃખ આપે છે.

ઔએ કદી પણ પતિની આજ્ઞા વગર તીથ યાત્રા કરવા જવું નહિ, સાધુ સંતોમા બટકવું નહિ, દેવદર્શન કરવા રજીવું નહિ, પતિની મરજી પ્રમાણે સર્વ કાર્ય કરવું કાંઈ કામની હઠ કરી ધરમા કકાસ કરવો નહ.

ઔએ સાસરીમાં સાધુ સમરા વિગેરે પતિનાં મગાને પોતાના મગા માની વતવું. કાંઈ વાત પતિની મરજી વિરુદ્ધ તેમને કહેવરાવવાની હઠ કરવી નહિ. સ્ત્રીને માટે તો પતિ સેવા, નિર્મળતા, ઉચ્ચ ચારિત્ર્ય, પવિત્રતા, સત્યતા, શુદ્ધીલતા એજ ઉત્તમ આજુષણો છે માટે વસ્ત્રાદિકારો મેળવવા પાન સાથે હઠ કરી ધરમા કકાસ કરવો નહિ.

પતિની સામુ બોલવું નહિ, પતિની નિંદા ગહાર કે ધરમા કરવી નહિ. પતિની ઝેરહાજરીમાં પરપુરૂષનો સંગ ન કરવો. પતિની કામકાજની સંધળી બ્યવસ્થા સ્ત્રીએ રાખવી, પતિ જે રીતે પ્રસન્ન રહે તે રીતેજ વર્તવું. નિયમસર વર્તવું, ધરકામ કરવામાં આગસ રાખવી નહિ, પતિને ગમે તેવા આપ્રય વચન સંભળાવવા નહિ.

કહાય કાંઈ જુલ થઈ હોય તો પાત પાસે સાચુ બોલી મારી માગરી, ધરની આખરૂ સાચવી ધધો કરવો, ધરની કાંઈ વાત ઉઘાડી પાડી નહિ, પતિ સાથે અંતરનો પ્રેમ રાખવો, પતિને સુખ આપવાજૂ પોતે સુખ

માનવુ. પતિ કદાચ અપમાન કરે, માળ દે, કે ગુસ્સે થાય છતાં સામું અપમાન કે ગુસ્સો ન કરવો પણ તે વાત જુદી જમ પતિ સાથે રને હથી વર્તવું.

ઉઘાડુ શરીર રાખવુ નહિ, સાધુ સતોમા હરવુ નહિ, ધરમા પણ મને તેમ લાજ શરમ મુકી હરવુ હરવુ નહિ, ઝીણા અંગ દેખાય તેવા વસ્ત્રો પહેરવા નહિ. પતિ સાથે ગુસ્સે થઈ કદી બોલવું નહિ, પતિને જે જે જરૂરનાં કાર્ય હોય તે કરવામા મદદ કરવી, પતિની આજ્ઞા થનાં જ મને તે કામ પડ્યુ મુકી પતિ આજ્ઞા પાળવા તત્પર રહેવુ.

પતિની કે સાસુ સસરાની કદી નિંદા કરવી નહિ, પતિન વચ્ચ કરવ દેદી પણ જત્ર મત્ર કે તત્ર કરવા નહિ. દવા ખવરાવવી નહિ. આર્ય બણી વાર પતિને હાની થાય છે અને સ્ત્રીઓનો જન્મારે બમડે છે, પતિ ના દોષ જોવા નહિ. તેનામા કદી કાંઈ દોષ હોય તો તે પ્રેમથી સુધરાવવ પ્રયત્ન કરવો સ્ત્રીએ સદા પતિની દાસી થઈ રહેવુ પતિની સાથે અને બની જઈ તેમય થઈ જવુ.

પતિના સ્ત્રી તો પતિની ઇચ્છા એજ તેની ઇચ્છા છે પતિનો હુકમ માનવામા જ કર્તવ્ય સમજે છે પતિને સુખ આપવામા જ સુખ માને. અને પતિને ખુશી રાખવા યત્ન કરે છે પતિના સદ્ગુણો સ્ત્રીમા આવે. તેથી પતિની તેણે ઉપાસના કરી પ્રસન્નતા મેળવવી.

પતિ અને પત્ની અત કરણના પ્રેમથી બધાઈ જાય છે. ઉપર ઉપર નો પ્રેમ નક્કો છે

પતિ એ પોતાની સ્ત્રીને મરજી સાચવવા યત્ન કરવો, બરિબ્યના મુખ નો આધાર સ્ત્રી ઉપર છે એમ માની વતવુ એક ખીજા વચ્ચે કવેચક થા તેવુ વર્તન ચલાવવુ નહિ. પત્નીને સારે માર્ગે ચલાવવી, તેને સદ્ગુણ બનાવવી, ઉચી કેળવણી આપવી એ તેનું કામ છે કદાચ સ્ત્રી ઉદ સ્વભાવનો મગી હોય તો તેને રનેહથી સુચારવી પત્નીનુ માની માન્યાપ વિરોધ કરવો નહિ કે માન્યા નુ માની પત્ની સાથે કલેષ કરવો નહિ. પ બનેનો ત્રિષ્ણવાદ મટે તેવો યત્ન કરવો.

પતિને દુઃખ આ ધીરજ આપી દુઃખનો ત્યાગ કરવા, પ્રયત્ન કર

સલાહ આપવી તે તેનું કામ છે. તો પારે છે. તો તે પોતાના ધરમાં આનંદને વર્તાવી શકે છે. તે પારે છે તો કલેશને વધાર્યા કરે છે. ધરમાં મુખદુઃખનો આધાર ઓઝોનો વતણુંક ઉપર છે.

ઉત્તમ ઓઝોએ તો પોતાના ધરમાં સર્વ કાર્ષ દૈવીજીવન માળી આનંદનો અનુભવ કરતા થાય તેમ કરવું જોઈએ. સવ સાથે સપથી રહેતું કોઈનો ત્યાગ કરવો, શાત અને આનંદી રહેવું. આપણા પ્રતિ દેવ કરનાર ઉપર પણ ઉપકાર કરવા ચૂકવું નહિ. ઓ ઓ વરનો મુખ્ય માણસ મજાબ છે તે જો સુધરેલી હોય છે તો ધરના બીજા માણસોને તે સુધારી શકે છે. પૂર્વે દેવી સતીએ મધ મધ છે તેમણે પતિસેવા કરી દૈવીજીવન માણ્યું હતું આપણે પણ જો આપણા ગૃહસ્થાશ્રમને સુખી અને આનંદી બનાવવો હોય તો દૈવીજીવન માળવું જોઈએ.

સતી-શંકર

મતી એ બ્રહ્માના પુત્ર દક્ષપ્રજાપતિની પુત્રી હતા. તેમને માહાદેવજી વેરે પરણ્યા હતા તેમની માતાનું નામ પ્રસૂતી હતું સતી પતિસેવા કરવામાં પોતાને ધનઆગ્ય માનતા એક વખતે નૈમિષારણ્યમાં પ્રજાપતિ-ઓએ મોટા મુદ્દા આરંભ્યા હતા તે વખતે દક્ષપ્રજા પતિ મ. ત્યારે સવ દેવોએ ઉઠા મધ તેમને માન આપ્યું પણ મહાદેવજી અને બ્રહ્મા ઉભા થયા નહિ. બ્રહ્મા તો જાણે તેમના પિતા હતા એટલે કાંઈ ન લાગ્યું પણ શંકર જમાઈ થઈને ન ઉઠ્યા અને પોતાનું અપમાન કર્યું જોઈ તેમણે ગુસ્સે થઈ શાપ આપ્યા કે. ‘બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને કન્દ વિગેરે દેવો સાથે હવે પછી મનોમા શકરને લાગ મળવો ન જોઈએ ’ આ સાંકળી શકર ગુસ્સે ન થયા પણ તેમના નદીશ્વર વિગેરે મણોને ગુસ્સો કર્યો અને બે-લવા લાગ્યા. લડતમાં વચી પડી અને તેથી શકર અને દક્ષપ્રજાપતિ વચ્ચે વધુ બોલબોલા મધ બને ગુસ્સે થઈને ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા.

શંકરનું દક્ષપ્રજાપતિએ અપમાન કરવાથી સતી દેવીએ પોતાના બાપને ત્યાં જવાનું બંધ કર્યું. તેમણે પોતાના પતિનું અપમાન એ પોતાનું

જ અપમાન માનીને આપને ત્યાં કયો સતી સ્ત્રીઓ પોતાના પતિ કરતાં કોઈને પણ વધારે ગણતી નથી. પછી તે આપ હોય કે બાપ હોય સતીને પોતાના આપ ઉપર રીશ ચઢી તેમણે પતિ ચરણમાં ચિત્ત જોડી પતિને આનંદમાં રાખવા તેમની સેવા કરવા માંડી. દક્ષે પણ છોકરી તો સાસરે સારી એમ ગણી સતીને પીયેરમાં તેડી નહિ, આમ કેટલોક વખત ગયા પછી મતીએ એક વખત દેવો અને દેવગનાઓને જમાનમાં બેસી જતા જોયા, તેથી તે કયા જાય છે તે જાણવા કૈલાસ ઉપર ગયા, તે વખતે નારદજી ત્યાં આવી ચઢ્યા તેમને સતીએ કહ્યું કે ' તમે બધા ક્યાં જાઓ છો. '

આ સાંભળી નારદે હસીને કહ્યું કે ' જોહો ! તમે શું જાણતાય નથી કે ? તમારા પિતા દક્ષપ્રજાપતીને ઘણાએ પ્રજાપતિઓના ઉપરોનીમાં તેની પુત્રાલીમાં તેમણે મોટા યજ્ઞ કરવા માડ્યો છે, ત્યાં સર્વે જાય છે. તે તમને બૂલે એવા તો નથી ! આવે વખતે સર્વને તેમણે કેત્રીઓ લખી તેડાવ્યા છે ને ફીકરી જમાઈને ન તેડાવે એવું તો ન બને ! કદી નોક રોને હાથે કામ લેતા બૂલ ચઢ ગઈ હશે ? કદાચ તમને આમત્રણ ન મળ્યું હોય તો શું ચઢ ગયું ? આપને ત્યાં યજ્ઞ મહોત્સવ છે અને તમે જાણ્યા છતાં ન જાવ તે પણ ખોટું ! આપને ત્યાં જવું એમાં વળી નેડા શા ? '

આ સાંભળી સતીએ કહ્યું ' હે હું તો કાંઈ જાણતી નથી બહુ કંઠાત્રી વગર તો કોણ આવે ? ' આ માંભળી નારદે કહ્યું કે " એવું તે થાય કે, તમારા આવ્યા વગર ચાલે કે ? કયા પારકે ગેર જવું છે કદી તેમની બુન ચઢ ગઈ હશે, પણ નહિ આવો તો તમારું ખોટું દેખાશે. આ સાંભળી સતીને પોતાના આપને ત્યાં જવાનું મન થયું તે પછી નારદ વીણા વગાડતા ચાલ્યા ગયા, અને સતી પુષ્પ વીણી પોતાના પતિ ચક્ર પાસે જઈ કહેવા લાગ્યા કે. " હે પ્રભો ! મારા પિતાને ત્યાં મોટા યજ્ઞ થાય છે જેથી ત્યાં બધા દેવા વિગેરે જાય છે મારે આપણે પણ જવું જોઈએ. "

આ સાંભળી ચક્રે કહ્યું " દેવી, ત્યાં જવાને હરકત નથી પણ આપણને આમત્રણ નથી. " આ સાંભળી સતીએ કહ્યું કે " એમ બને કે ? આમત્રણ નથી તો ભલે, પરંતુ આપણે ગયા વગર તે ચાલે ? તે ઘણું કામમાં બૂલી ગયા હશે ! આપણે તો ત્યાં જઈ સારું દેખાડવું જોઈએ. " ચક્રે કહ્યું કે " બૂલ તે ચાય કે ? જેણે બધા દેવાને આમત્રણ મોકલ્યા,

તેમાં ભૂલ ન થઈ અને દીકરી જમાઈને તેડાવવામાં ભૂલ થાય કે? વગર તેડાવ્યે જઈએ તો અપમાન થાય અને દેવોની રૂબરૂમાં માન જમ. માટે તમારે જવું હોય તો બધે જવું પણ હું તો નહિ જ આવું.”

આ પ્રમાણે પતિની આજ્ઞા મળતા સતી વગર આમત્રણે પિતાને ત્યાં ગયાં, સંકરને ખબર હતી કે દસે જણી જોઈને આમત્રણ મોકલ્યું નથી જેથી તેવું અપમાન થવાનું છે. તેથી તેમણે સતીની સાથે નદી બેઝેરે ગણેને મોકલ્યા હતા. સતી વગર નોતરે બાપને ત્યાં ગયા તો ખર્ચ પણ તેમને ત્યાં કાઢ્યો બોલાવ્યા નહિ. પોતાની સાથે પણ મોકલ્યા નહિ. તેથી તે ધણી દિલગીર થયા પતિના ના કહેવા છતાં પરાણે બાપને ત્યાં પણ કાઢ્યો આવકાર ન દેસથી તે યજ્ઞ મંડપમાં પોતાના બાપ પાસે ગયા. પિતાએ પણ તેમને રોકથી બોલાવ્યા નહિ. વળી ત્યાં સર્વ દેવોની સાથે યજ્ઞમંડપમાં શકરનું સ્થાપન પણ કરેલું જોયું નહિ તેથી તેમને ધણો ક્રોધ થયો. તેમણે ગુસ્સે થઈ પોતાના માપન કહ્યું કે “ મને પિત્તાર છે કે સારા પતિના ના કહેવા છતાં વગર તેડે અહિં બાપને ત્યાં આવી જ્યાં પતિનું માન સચવાતું ન હોય ત્યાં સતી સ્ત્રીઓએ જવું ન જોઈએ? પછી મહેલે તે બાપ હોય કે ભાઈ હોય. અહિં મારા પતિનું સ્થાપન પણ કરેલું જોતાં આવતું નથી હું અહિં આવી તે પણ મને કિશ્કુપદ લગાડનાર છું. જ્યાં પતિનું અપમાન, ત્યાં પતિવ્રતા સ્ત્રી ઉભીજ કેમ રહી શકે? તમારા આવા યજ્ઞમાં આજ મુકાળે ” આવી રીતે સતીએ ગુસ્સે થઈ પોતાના પતિનું અને પોતાનું અપમાન કરનાર બાપને શાપ દીધો. પરંતુ યજ્ઞમાં આગ લાગી અને યજ્ઞમાં લગાણું પડ્યું. સતીએ પોતાના મણે સાથે પતિને કહેવરાવ્યું કે “ આ સમયે વાત મારાવતી ત્યાં જઈ શકરને જણાવજો. હવે હું જીવી શકીશ નહિ, હું પણ અગ્નિમાં પડી મરું છું ” આમ કહી પતિના અપમાનથી ગુસ્સે થઈ સતી ત્યાંજ મળી મર્યા.

આ પ્રમાણે પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ પોતાના પતિનું અપમાન સહન કરી શકતી નથી પતિના ના કહેવા છતાં સતી બાપને ત્યાં ગયા તો ત્યાંજ તેમને મળી મરવું પડ્યું. માટે દેવીજીવન ગાળનારી સ્ત્રીઓ તો પતિની આજ્ઞાનું

હંમેશાં પાલન કરે છે. પતિના ના કલા છતાં જે કામ કરે છે તેને પાછળથી સતીની માફક પસ્તાવું પડે છે.

પાર્વતી

સતી બીજે અવતારે હિમાલયને ત્યાં પુત્રી રૂપે અવતર્યા અને તેમનું નામ પાર્વતી રાખવામાં આવ્યું, તે નાનપણથી જ રૂપાળા અને મનોહર હોવાથી માતાપને પ્રિય થઈ પડ્યા હતા, માતાપે તેમને પનિવ્રતા સ્ત્રીને યોગ્ય કેળવણી આપી હતી. પાર્વતી પરશુરા યોગ્ય થયા પછી તેમને લાયક વર ન મળવાથી તેમના માતાપ ચિંતા કરવા લાગ્યા, તે વખતે નારદ આવી પહોંચ્યા. તેમને પાર્વતીના લગ્ન વિષે પુછતા તેમણે કહ્યું કે. “તમે શા માટે ચિંતા કરો છો ? ઉમા એ કાઈ મનુષ્ય નથી પણ દેવીને અવતાર છે. માટે તેમને સવથી શ્રેષ્ઠ વર મળશે, તેમની પાસે યોગ્ય વ્રતા કરાવવામાં.” આ પછી નારદ આજ્યા ગયા.

પાર્વતીનું શ્રીશુ નામ ઉમા હતું તે મમજાણ્યા થયા એટલે તેમણે પોતાની મા મેનારાણીને કહ્યું કે. “મા, મારે વનમાં જઈ તપ કરવું છે. માટે વનમાં જવાની રજા આપો,” મેનારાણીએ કહ્યું કે. “તું કામળ યુગ્મ જેવી વનમાં જઈ એકલી શી રીતે તપ કરીશ. આપણે ઘેરજ રહીને તારે જે કરવું હોય તે કર ” પણ ઉમાએ માન્યું નહિ તેને. આમજી જોઈ તેમણે તેને વનમાં જવાની રજા આપી, જેથી ઉમા પોતાની જ્યા અને વિજ્યા એ સખીઓને લઈ વનમાં જઈ તપ કરવા લાગ્યા.

કેટલોક કાળ ગયા પછી તેમને તપમાં દૃઢ થઈ બેઠેલા જોઈ શકર ભગવાન વૃદ્ધ બ્રાહ્મણનું રૂપ લઈ તેમની પાસે આવ્યા. તેમણે ઉમાને તપ કરતી જોઈ પૂછ્યું કે “હે કન્યા ! શા માટે તું આવા કડિન તપ કરે છે ? આવા તપથી સ્વર્ગ મળવું મુશ્કેલ છે તારા જેવી રૂપાળા કન્યાએ આવું ઉત્તમ તપ શા માટે કરવું પડે છે ? ” આ સાંભળી ઉમાએ કાંઈ જવાબ ન આપ્યો. ત્યારે તેમની દાસી જ્યા અને વિજ્યાએ કહ્યું કે : મહારાજ ! તે તો શકર ભગવાનને વરવા માટે તપ કરે છે કહો વાહ, શંકર તેને મળશે કે કેમ ? આ સાંભળી બ્રાહ્મણના રૂપમાં આવેલા શંકરે કહ્યું

કે “ હે, શુ એ શકર માટે તપ કરે છે । અરે ભગવાન, એ શકરમાં તે તેણે શુ દીધું ? તે તો શરીરે ભજ્ન ચોપડી, ગળે સાપ નાખી, વાહનું ચામડું પહેરી જૂનોમા રૂપાં કરે છે, એવા શંકરને આરી રત્નરૂપ કન્યા શુ જોઈને વરના વિચાર કરતી હશે । ઉમા, તું તો એ જાન હાથી ઉપર સ્વારી કરના લાયક છે તે પોતીના ઉપર શી રીતે મેસાશે ? આવું તમારૂં રૂપ તે ભજ્ન ચોપડેના શંકર પાસે રમજ્ઞાનમા શી રીતે શોભશે ? ” આ સાંભળી ઉમાએ કહ્યું ‘ મહારાજ । મક્ક કરો, હું તમારૂં મામજાના મામની નથી, માટે આવ્યા હો ત્યાં પાછા જાવ. ”

શકરે પાર્વતીની કસોટી કરી જોઈ તેમને મક્કમ જોઈ તરત જ પોને બાહ્યગુન રૂપ મદલી શકેનું રૂપ ધાગ્યું કહ્યું ઉમા શરમાઈ તારી ઉડી ચાલવા લાગી ત્યાં શંકરે તેનો હાથ પકડી કહ્યું કે “ હવે જવાજ કે ? ” ઉમા ઉભા રહ્યા અને નીચું મુખ રાખી શરમાઈ મનમાં ને મનમાં હસવા માંડ્યું “ શકરે જ્યાં અને રિજવાને કહ્યું, ‘ હું પ્રમજ્ઞ થોા છું. જાવ ઘેર જઈ લમની તૈયારી કરાવો ” આમ કહી શકરે ઉમાનો હાથ મુકી દીધો, ઉમા હર્ષાતી હર્ષાતી, ધડી ધડી પાછું જોતી શરમાતી શરમાતી સખીઓ માથે ઘેર મજા ઉમાના બાપ દિમાલયે લગ્નની તૈયારી કરી અને દેવો સાથે શંકર પરજીવા આવા અનેના લગ્ન ધામધુમથી થયાં. પછી પહેરામણી આપી શકર પાર્વતીને વળાવ્યાં.

પાર્વતીએ પતિ સાથે કૈવાસમા જઈ મતજન્મમા બનેલી દુઃખાળા વાત માટે પોતાના પતિ શંકર પાસે ક્ષમા માગી. શકરે ક્ષમા આપતાં કહ્યું કે “ પ્રિયે ! પતિમના સ્ત્રીઓને તો પતિ એ જ સર્વસ્વ છે પતિને પરમેશ્વર માનીને જે સ્ત્રીઓ પતિને સુખી કરે છે તેમને કન્યા છે, આ પછી પાર્વતીજી મત જન્મમાં કરેલી પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે નવો અવતાર ધારણ કરી ઉગ્ર તપ કરી પોતાના પતિ શંકરને વર્યાં. સ્ત્રીઓનું પોતા પતિ ઉપર આવું હેત હોતું જોઈએ. પતિ એજ પોતાનું સર્વસ્વ માનવું જોઈએ. પતિની અવગણના કરનાર બધે પિતા હોય કે ભાઈ હોય છતાં પણ તેનો સાજ કરી સતીની માફક પતિ ભક્તિ બતાવી આપવી જોઈએ.

લક્ષ્મીજી-શ્રીવિષ્ણુ

લક્ષ્મીજી એ ભગવાન વિષ્ણુના પત્ની છે જ્યારે અમૃત માટે દેવો અને દાનવોએ સમુદ્રનું મંથન કર્યું ત્યારે તેમણી લક્ષ્મીજી નીકળ્યા હતાં. તેમને સર્વ દેવોએ વિષ્ણુની સાથે પરણ્યા, લક્ષ્મીજી સ્વરૂપવાન, ગુણવાન અને નમ્ર હતા. પતિ સેવા કરવી એજ સ્ત્રીઓનું કર્તવ્ય છે એમ માનતા લક્ષ્મીજી હમેશા પોતાના પતિની આજ્ઞાનુસાર રહી પતિસેવા કરવામાં ધન લાગ્યે માનતા. જ્યારે પૃથ્વીનો ભાર ઉતારવા વિષ્ણુ ભગવાન પૃથ્વી ઉપર અવતાર ધારણ કરે છે ત્યારે લક્ષ્મીજી પણ અવતાર ધારણ કરી તેમના પત્ની તરીકે રહી પતિસેવા કરી અને સ્ત્રીઓને અનુકરણ કરવા યોગ્ય ચરિત્ર મુકી જતા, જ્યારે દેવોને પોતાના જનધર રાક્ષસ સાથે યુદ્ધ થયું અને તે કાષ્ઠનાથી ન જીતાયો સર્વ દેવોને રાજડવા લાગ્યો ત્યારે તેનું મરણ જ્ઞાનાથી છે તે પુછવા શ્રી વિષ્ણુ ભગવાને લક્ષ્મીજીને મોકલ્યા હતા. લક્ષ્મીજી જાલધરની બેન હતા, જાલધર પણ સમુદ્રમાંથી ઉત્પન્ન થયો હતો. પોતાના પતિનું સકટ ટાળવા, પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરીને તેમણે પોતાના ભાઈનું મોત શાથી છે તે પીચેર જઈ પોતાનો ભાઈ વૃદ્ધ પામેથી જાણીને પતિને કહ્યું.

પતિનું સકટ ટાળવા પોતાના ભાઈ જાલધરનું મોત જાણી આવવાનું કામ લક્ષ્મીજીએ કરી પતિભક્તિની હદ મનાવી છે, તે જાણી વિષ્ણુ ભગવાને છજ કરી જાલધરની પત્ની વૃદ્ધને છજી તેના પતિવ્રતનો ભ્રમ કર્યો અને તેથી રણમાં જાલધર દેવોને હાથે મરાયો આમ પોતાના ભાઈને મારવા વિષ્ણુએ છજ કર્યો છતાં પણ લક્ષ્મીજીએ પોતાના પતિ ઉપર શેષ કર્યો નહિ. અને પતિ ઉપર અણગમો ન આવ્યો, આનું નામ તે પાત ભક્તિ.

પૃથ્વી ઉપર શ્રી વિષ્ણુએ રામનો અવતાર લીધો ત્યારે પોને સીતાજી રૂપે અવતરી પતિસેવા કરી હતી. શ્રીકૃષ્ણનો અવતાર લીધો ત્યારે તેમણે રૂક્મણી રૂપે અવતાર ધરી પોતાના પતિની સેવા કરી હતી જ્યારે જમનાનો લય થાય છે ત્યારે શ્રીવિષ્ણુ ભગવાન ક્ષીરસાગરમાં શેષનાભના ઉપર સ્થપન કરે છે. તે વખતે લક્ષ્મીજી તેમની પાસે બેસી તેમના પગ પોતાના

ખોળામાં લઇને ચાપ્યા કરે છે, અને આવી રીતે પતિસેવા કરી પોતાની પતિભક્તિ રૂપ ઉત્તમ ધર્મ અર્જવે છે.

આવી દૈવી સ્ત્રીઓનાં જીવનનું પણ અનુકરણ કરી સ્ત્રીઓને ધણું જાણવાનું છે, આપણે તો રહેઝસાજ બાળ્યમાં નાપણા બાઈ કે આપણું જો પતિ અપમાન કરે તો પતિની સાથે રોકણા માડીએ છીએ પીએરને બહાણું મણી સાસરાને અઠાર મણીએ છીએ આપણે તો લક્ષ્મીજી અને પાર્વતી જેવાં થયું જોઈએ. તેમની પતિ સેવાથી અત્યારે આપણું તેમને પૂજીએ છીએ.

સરસ્વતી.

મરસ્વતી એ બ્રહ્માના પુત્રો હતા તેમની માનુ નામ સાવિત્રી હતું. માતાએ પોતાની પુત્રી સરસ્વતીને નાનપણમાં વિદ્યાદાન આપી જાતી બનાવી હતી. તે ઉત્તમ ગુણવાળા અને રૂપાળા હતા તેમણે લગ્ન ન કરનાં જન્મારો કુવારા રહી જગતમાં સરકૃત બાધા અને મગીન વિદ્યાને ઉત્પન્ન કરીને સર્વને તેનો લાભ આપ્યો. ગણીત, મુગાક્ષરો, બંજન વિગેરે તેમણે બનાવી વિદ્યાનો ફેલાવો કર્યો છે, જેથી આજે સરસ્વતી એ દેવી તરીકે સ્થળે સ્થળે પૂજાય છે.

હર વર્ષે વેપારીઓ પોતાના ચોપડામાં દીરાગીને દિવસે તેમનું પૂજન કરે છે. કતિયો, લેખકો, વિદ્વાનો સર્વે પ્રથમ સરસ્વતીને વંદન કરી પોતાના કામનો આરંભ કરે છે.

તે હિંદુસ્થાનમાં મરસ્વતી નદી રૂપે પણ પૂજાય છે. તેમાં લોહા સ્નાન કરી પાપનું નિવારણ કરે છે આવી દૈવી સ્ત્રીઓ વિદ્યામાં કટકી નિપૂણ હતી તે તેમના દૃષ્ટાંતથી જણાય છે.

ઈન્દ્રાણી-શયી-નહુષ.

પૂર્વે પુલોમરાગને શયી નામની પુત્રી હતી. તેનું લગ્ન દેવેના શબ્દ ઈન્દ્ર વેરે થયું હતું. સ્ત્રી સ્વરૂપ સૌન્દર્યમાં શ્રેષ્ઠ હતી, તેનામાં સદગુણોમાં ખામી નહોતી. નિરંતર પતિ સેવા કરવામાં આનંદ માનતી.

તે નીતિ કુશળ અને વિદ્વાન હતી દેવો અને દાનવો વચ્ચે વારવાર યુદ્ધ થતું તેમાં કચ્છી ઇન્દ્રને ધણી ઉપયોગી સલાહ આપતી, એક વખત દૈત્યોનો પક્ષ લઇ વૃત્રાસુર દેવો સાથે લડવા આવ્યો તેમાં ઇન્દ્રે તેને મારી નાખ્યો, વૃત્રાસુર પાછા ફર્યો હતો તેથી ઇન્દ્રને બ્રહ્મહત્યા લાગી અને તે તેની પાછળ પડી. ઇન્દ્ર તેને પાછળ પડેલી જોષ કીડાનું રૂપ લઇ માનસરોવરમાં જઈ તે કમળના નાળમાં છુપાઇ ગયો. જ્યેષ્ઠી પેઢી બ્રહ્મહત્યા જઈ ચડી નહિ.

ઇન્દ્રના નાસી જવાથી ઇન્દ્રાણી પતિ ત્રિયોગથી દુઃખી થઇ રડકડક કરવા લાગી. દેવો તેને ધણુ આશ્વાસન આપના પશુ તેને ધીરજ રહી નહિ. આ વખતે નહુષ કરીને એક રાત્ર સ્વર્ગમાં ઇન્દ્ર થવા માટે તપ કરતો હતો તેનું તપ સિદ્ધ થવાથી દેવોએ તેને ઇન્દ્ર તરીકે સ્વર્ગના મિહાસન ઉપર બેસાડ્યો. તેણે રાત્ર મન્યા પછી ઇન્દ્રાણીને જોષ તેથી તેનું મન લેભાયુ તેની દાનત બગડી અને શયીને કહેવરાવ્યું કે ‘હવે તો હું ઇન્દ્ર થયો છું માટે મારી રાણી થઈને મુખ ભોગવ દેવે કંઈ તારો પતિ ઇન્દ્ર અહિ આવવાનો નથી એ તો કુળાય પડ્યો હશે.’

શયી પતિવ્રતા હતી તેથી અન્ય પુરુષમાં આમંત્રિત રાખે તેની નહોતી તેણે તેને કહેવરાવ્યું કે “હું પતિવ્રતા છું મારા પતિમાં પ્રજ્ઞમુદ્ધિ સ્થાપીને રહેનારી છું મરણ કરના પક્ષ શીયળને વધુ કિમતી ગણુ છું, માટે તમારી લાલચથી હું લોભાઉ તેમ નથી પારકી સ્ત્રી સાથે લગ્ન કરવા ઇચ્છતા સ્વરમાતા નથી?” આ સંદેશો સાંભળી નહુષ ઘણો ગુસ્સે થયો અને ફરી કહેવરાવ્યું કે. “તને મારી પત્ની થવામાં જ લાભ છે હું ઇન્દ્ર છું તો તારે ઇન્દ્રાણી તરીકે મારી પટરાણી થવું જ જોઈએ” આમ છતાં જ્યારે શયીએ ન માન્યું ત્યારે તેણે તેના ઉપર બળાઝાર કરવાનો નિશ્ચય કર્યો.

આથી ઇન્દ્રાણી દેવોના ગુરુ બ્રહ્મરૂપિની પાસે ગઇ અને નહુષથી શી રીતે મન્યવું તે પૂછવા લાગી તે વખતે તેમણે તેને ધીરજ આપી પોતાનો આશ્રય આપ્યો. આ જાણી ઇન્દ્ર નહુષ કોધે બરાયો અને તેણે તેમને કચ્છીને પોતાને સોંપી દેવા કહ્યું તેમણે તેને કહ્યું કે “હે ઇન્દ્ર, ઇન્દ્રાણી તો પારકી સ્ત્રી છે, પારકી સ્ત્રીના શીયળનો ભગ કરવાથી અવધન થાય માટે તમે તેની ઇચ્છા ન રાખતા ધર્મથી વર્તો,” આમ છતાં ઇન્દ્રે ન માન્યું. તેણે શયીને પકડી મગાવી, આ વખતે શયીએ નહુષ પાસે ચોક્ક

માસની મુદત માગી અને કહ્યું કે “ જો મહિના પછી હું મારું વત પુરું થયે જો ઇન્દ્ર નહિ આવે તો તમારી સાથે લગ્ન કરીશ.” આથી નહુપે તે કહ્યું હતું.

આ પછી દેવો ઇન્દ્રને પ્રહારિત્યાથી ઓડાવવા માટે વિષ્ણુ પાસે ગયા. વિષ્ણુએ ‘ ઇન્દ્ર અશ્વમેધ યજ્ઞ કરે તો પાપમાંથી મુક્ત થાય ’ એમ કહ્યું આથી દેવો ઇન્દ્ર ન્યાં સતાપ ગયો હતો ત્યાં ગયા અને તેની પાસે અશ્વમેધયજ્ઞ કરાવ્યો. તેથી તે પાપમાંથી તો મુક્ત થયો, પણ ઇન્દ્રપદ લેવાને નહુપની સામે યુદ્ધ કરવાનું બાક નહિ હોવાથી સતાપ રહેતું પડ્યું. ઇન્દ્રાણીની મુદત પુરી થવા આવી. તે પોતાના ધીમળને ભ્રમ ન થવા દેવાની ચિંતા કરવા લાગી.

ઇન્દ્રાણી પોતાનો પતિ ન્યાં સતાપ ગયો હતો ત્યાં ગઈ અને નહુપે તેની કરેલી માગણી વિષેની હકીકત કહી સંભળાવી. ઇન્દ્ર શુદ્ધિચળે હતો તેથી તેણે તેને કહ્યું કે “ મારાથી તો હમણાં ન્યાં સુધી નહુપનું બાળ વિશેષ છે ત્યાં સુધી અવાય તેમ નથી પણ હું તને એક ઉપાય બતાવું છું તે પ્રમાણે કર.” તારે નહુપની પાસે એકાત્માં જઈને કહેવું કે “ હવે હું તમારી સેવા કરવા ખુશી છું પણ જો તમે મારે ત્યાં ઋષિઓની પાસે પાલખી ઉચકાવી તેમા બેસીને આવો તો હું તમારી મરજીને તાબે ચાહું ” ઇન્દ્રાણી આ સાંભળી પાછી ગઈ અને પતિના કહ્યા પ્રમાણે નહુપની પાસે જઈને કહ્યું.

નહુપ શ્રીનું ૩૫ જોષ કામી એટલે ગયો થઈ ગયો હતો કે તેને ધર્મ અધર્મનું જ્ઞાન ન રહ્યું તે શ્રીને મળવાને આતુર થઈ ગયો હતો. તેથી તેણે ઇન્દ્રાણીની વાત કહ્યું કરી અને ઋષિઓની પાસે પાલખી ઉચકાવીને ઇન્દ્રાણીના મહેલે જવા નિકળ્યો. પ્રાહણ્યથી પાલખી ન ઉચકાવાથી તે જરા ધીમે ધીમે ચાલવા લાગ્યા એટલે નહુપે ગુસ્સે થઈને અમરત્ય ઋષિ જે પાલખી ઉચકી ચાલતા હતા તેમને લાત મારી અને કહ્યું કે. “ જલ્દી ચાલો ”

આથી ઋષિ ગુસ્સે થઈ ગયા અને પૂછ્યું કે “ હે ઇન્દ્ર! તું આ શું કરે છે? તને પ્રાહણ્ય અને ગાયોના પ્રોક્ષણ મંત્રો માન્ય છે કે નહિ? ” નહુપ કામી થવાથી શુદ્ધિહીન થઈ ગયો હતો તેણે કહ્યું કે, “ ના, મને તે

આન્ય નથી વાનો કચ્છી જવા દે ને જલ્દી ચલાવ, નહિ તો મીછ પ શે.”
આથી ઋષિ મો ગુપ્તે થઇ ગયા. અને તેને શાપ આપ્યો કે- જન તું અજ-
ગર થઇ જા પૃથ્વી ઉપર પડ ' આ શાપથી નહુપ તરતજ ઇન્દ્ર મટી અજ-
ગર બની ગયો અને પૃથ્વી ઉપર પડ્યો. પગોની ઇચ્છા રાખનાર નહુપે
ઇન્દ્રામન ખોલ્યું અને દેવ મટી અજગર બની ગયો.

નહુપની આ પ્રમાણે ટાંકે પાણીએ ખમ જતા શયી વિચિત્ર બની
અને ઇન્દ્ર પાછો રવગમા આવી ઇન્દ્ર મન ઉપર બેઠો પતિવ્રતા સ્ત્રીમોનો
પ્રતાપ આવો હોય કે. શયીએ પોતાના પતિન પાપમાયી મુક્ત કર્યો અને
નહુપના લાનચોમા ન ફસાતા પોતાના શીવળને સાચવો ઉપર પતિને
રુજા અપાવ્યું.

પતિના સ્ત્રીઓ આવી રીતે પતિના ચરણમા ચિત રાખી પોતાના
શીવળને સાચવે છે.

ઓખા-ઉષા-બાણામુર.

એક વખતે મહા' જી તપ કરતા જતા હતા ત્યારે પાર્વતીએ કહ્યું
કે- “ આપ તપ કરતા જાય છે, પણ મને એકલીને નહિ મળે નહિ
મટે કરે તો એક બે આગકો ઉત્પન્ન કરે. આથી મહાદેવજી સાર કહી
તપ કરવા મવા, પત્રી પાર્વતીએ પોતાના જમણા અંગમાંથી મેલ કાઢીને
એક પુત્ર મનાવ્યો અને ડામી તરફના અગમાંથી મેલ કાઢી કુત્રી ઉપ-
જાવી પાવતી પોતાના બે આગકો માથે આનંદ કરતા પતિની ગેઠાજ-
રીમા ડૈવામના રહેલ લાગ્યા તેમાં ફરતા ફરતા નારદ સ્વા આગ્યા,
તે આ બે બાળકાન બેધ આશ્ચર્ય પામ્યા. ‘ વડીનાર ગમ્મન થયો’ એમ
માની તેની વચામચી ખાતા તે સર તપ કરતા હતા એ મવા બો કયું
કે. “ તમ તો જના માયમ ઠો. તમે અહ તપ કરો છો ને ઘેર તો
પાર્વતી. મે છોડતા જન્મ્યા, એ શું આવુ તો બોગપણુ હોય? ” આમ
કહી તપ ગાદતા મવા.

સકારને આ માલગી કે ધ ચડ્યો અને ત્રિશુન તથ ડૈવામમા મવા.
તે વખતે પાર્વતી બહાર નીકળ કરતા હતા અને બહાર બે છોકરાને

એમારી કહેતું કે 'કાંઈ આવે તો આરસ ન દેગો' શકતે આવતા નેડ
પેચા ઊકળમે કયું કે 'અ' કાં જન કે, મારા મા હવેનું રાત
કરે છે મારે નહિ જાય ઉભો રહે કામ હોય તો ? આ માનની શકતે
વધુ મુશ્કેલી અગો તે અદર જવા મળ્યા એવે ઊકળે માને જા
અને માપ દીગતે અકમલ જી આ મેને નડતા જેન ઊકળી તા તો
મિયાની નાગી મન અને નીચા મી તો પાટીના મન ધર્મ ગઈ શકે
મુશ્કેલી થઈ શકેલાનું માયુ ઉડાવો નીડ અને માગુ ઉવડી લડા અન્ન
જવા પતિને અમ અચારક આવે તો જેન પારતીમે હાલી પૂજા
“ઓઢો ? આપ કાશ ? માગુ માગ મે માગકા હતા તેનમે તમે
અટકતા નહિ ?” આ માનની શકતે કયું કે “કેકરામે તા તો કયું
પણ મે તેને મામે કયે તો જેન નાયુ ઉડાવો નીડ અને કાકી તો નાગી
અર્થ આ માનની પુત્ર શોકી દુ ખી થઈ પારતી ત મે ૧૮-૨૩ માગુ
આપતી શકે કયું કે. “પણ એ માગકા થતા ની રીતે ?” પારતીમે
કયું “કમ, તમે તપ કરતા મળ ત્યાર મને મે માગકા ઉત્પત્ત કરાનું
નહે તા કહેતા મળ ?” આ માનની શકતે થાક અયુ આ પોતાની
જુન મટે પત્નારા લાગતા કે અરે ! આ તો નાકક પેના નાનું વ મા
લગાઈ જમતી.

શકે પારતીને વધુ મમલ-યુ પણ તે તો જાત રહે જ થાતા ?
આખરે તે મકરાને જાતા કરાનું તેમજ કયું એટલે પારતી જતા
રહ્યા પતી મકાદેરજ મે નહીને કયું કે 'જન, જે સામુ મળે નીડ માયું
લાલી આ લડને ચોટાડો' મકાગ નીડગતી મામે હાલી આગો તેનું
માયુ કાલી લડ ઉપર ચોટાડી પુત્રો જાતો કર્યો. પણ માયું લાગનું ને
શીર મનુષ્યનું જેન પારતીને સતાવ ન થયો તેથી શકે કયું કે 'આ
પુત્રી સર દેવોમા પ્રથમ પૂજા થશે, તેમનું નામ મનુષ્યે કદરામે તેને
મિદિ અન્ન રિદિ એ પટરાણી થશે આથી પારતી પ્રમત થતા આ વડુ
થગયુ પેટને ઊકળી કયા જન દો ને મામયુ તેને જાવતા મીડાલી કાલીમાં
તે મળી આવી તરી પારતીમે તો સાપ આવી કયું કે. 'જ લાગતી
માકક તું ઓળખે ?' આવી એમ એ મારી માળી, રડતા રડતા તે કહેલ

લાગ્યા કે ‘ મા તમારે મારા ઉપર ગુસ્સો ન કરવો જોઈએ હું તો બાળક છું. ’ પછી પાર્વતીએ તેના ઉપર રાજ થઈ વરદાન આપ્યું કે ‘ જ તારા નિમિત્તે જે સ્ત્રીઓ ચૈત્ર માસમાં અલુણ્ડ ખાશે તેમનું સૌભાગ્ય વધશે. ’

આ અરસામાં નર્મદા કિનારે શોણિતપુરમાં બલિગન્નના પુત્રને પુત્ર બાણાસુર રાજ્ય કરતો હતો, અને દ્વારકામાં કૃષ્ણ જન્મ્યો સાથે પૃથ્વીનું રાજ્ય કરતા હતા. બાણ અસુર હતો તેણે રાવણની માફક કૈલાસમાં જઈ તપ કરી શકરને પ્રસન્ન કર્યા શકરે તેને હજાર હાથ આપી મહાબળવાન બનાવ્યો. બળવાન બાણાસુરે બળના અહંકારથી સર્વ રાજાઓને જીતી લીધા તેને પ્રજા હતી નહિ એક વખતે તે મવારમાં ઉઠી ઝોટલે બેઠો હતો તે વખતે એક ઝાડુ વાળનારીએ તેનું મો ન જોવા માટે આડી સાવરણી ધરી, તેથી બાણે પૂછ્યું કે ‘ કેમ તે આડી સાવરણી રાખી છે ’ તો તેણે કહ્યું કે ‘ આપને પ્રજા ન હોવાથી વાઝીયાનું મો સવારમાં જોઈ તો આખો દહાડો દુઃખમાં જાય ’ માટે તમારું મો હું જોઈ શકું નહિ. આ સાંભળી બાણને ધણે જોદ થયો તેણે પ્રજા થવા માટે શકરનું ફરી તપ કરું. પણ શકરે તો કહ્યું કે તારા નસીમમાં પ્રજા નથી એટલે તારા ભાગ્ય વગર મારાથી કંઈ અપાય નહિ. ’ પછી બાણે નિરાશ થઈ પાર્વતીને પ્રસન્ન કર્યા. પાર્વતીએ પ્રસન્ન થઈ પોતાની ઓખા તેને આપી અને કહ્યું કે ‘ આ છોકરી લઈ જા, તેને છોકરીની માફક પાળીને દેવાશે મેળવજે. ’

બાણ તેને લઈ ઘેર ગયો અને આનંદથી રહેવા લાગ્યો. ઓખા સ્વરૂપવાળી હતી. બાણે પોતાના પ્રધાનની પુત્રી ચિત્રલેખાને તેની ખાસે રહેવાનું કહ્યું. અને નાનપણમાં રમતા ને સુખ ભોગવવા લાગ્યા, બાણને પોતાના હજાર હાથના બળથી ગર્વ થયો હતો તેણે દેવલોકોને પણ જીતી લીધા અને પોતાના બળની પરીક્ષા કરવા માટે કૈલાસને બાથ બીડીને ઉપાડ્યો. કૈલાસ ઉપડવાથી પાર્વતી મંદિરમાં ઉભા હતાં તે પડી ગયા જેથી શકર ગુસ્સે થયા અને બાણને શાપ આપ્યો કે “ હવે તારા હજાર હાથ કપાઈને તારો મર્વ ઉતરી જશે. ” આથી ગભરાઈ બાણે પ્રાર્થના કરી જેથી શકરે કહ્યું કે ‘ જા, આ ધન લઈ જા અને તે તારા રાજ્યમહેશ

ઉપર મુકજે. જ્યારે તે તુટી પડે ત્યારે જાણુજે કે તારા દુશ્મન પેદા થયો છે. અને તેજ દુશ્મન તારી ઓખાનો વડસમરો તારા હજાર હાથ કાપી તારા મર્વને ઉતારશે. '

જાણે ઘેર આવી ઓખાને પરણાવતી જ નહિ એવો ઠરાવ કર્યો, અને તેને એકદંડીયા મહેલમા રાખી તળે ચોપી મુકી માત્ર પ્રધાન કૌભા-કની પુત્રી ચિત્રલેખાને તેની પાસે રાખી ખાવાનું પણ તેને મહેલમા જ મોકલવા માડ્યું. ઓખા ઉંમર હાથક થઈ. તેને પતિ પરણવાનો ઉમર થયો પણ અહિં ઉપાધ નહોતો, એક વખતે તેને સ્વપ્ન આવ્યું અને તે જાણે પરણીને પતિ સાથે આનંદ ભોગવતી હોય તેવા સુખમા તે ઉઘર્મા જળડવા લાગી, તેજ વખતે ચિત્રલેખાએ તેને જમાડી, જેથી ઓખા તેના ઉપર ગુસ્સે થઈ ગઈ અને સ્વપ્નની વાત કહી, હવે સ્વપ્નમા જેની સાથે તેનું લગ્ન થયું હતું તે વરને મેળવી આપવા તેણે તેને જણાવ્યું.

હવે ઓખાને એન પડવા ન માડ્યું, તે ચિંતાતુર રહેવા લાગી ત્યારે ચિત્રલેખાએ તેને દરેક દેશના રાજકુમારાના ચિત્રો ચિત્રોને ચતાવવા માડ્યા તેમાંથી એક ચિત્રને જોઈ તેણે તેને પોતાને સ્વપ્નમા વરલો પતિ આજ હતો એમ કહ્યું, તે ચિત્ર કૃષ્ણના પુત્ર પ્રહુમ્નના પુત્ર અનિરૂદ્ધનું હતું. ઓખાએ તેને પોતાની પાસે ગમે તેમ કરીને તેડી લાવવાનું ચિત્રલેખાને કહ્યું. તેની અત્યંત આજીજીથી ચિત્રલેખા આકાશ માગે વિમાનમા એનો દારિકામા મંડ અને રાત્રે પ્રહુમ્નના મહેલમા પ્રવેશ કરી અનિરૂદ્ધ સુતેલો હતો ત્યાંથી ઉપાડી ઓખા પાસે આણ્યો. ઓખાએ અનિરૂદ્ધને ઓળખ્યો.

સવાર થતા અનિરૂદ્ધ જાગ્યો, અને અહિં અગાધ્યે રથને આ બે સ્ત્રીઓ વચ્ચે આવેલો જોઈ સતાપ કરવા લાગ્યો, ચિત્રલેખાએ તેને સમ-જાણ્યો અને ઓખા સાથે ત્યાં પરણાવ્યો. ઓખા અને અનિરૂદ્ધ હવે પતિ પત્નિનું સુખ ભોગવી શકે માટે ચિત્રલેખાએ ત્યાંથી જવાની રાજ માગી પછી ત્યાં ઓખા અને અનિરૂદ્ધ એકલા રહ્યા. બીજે દિવસે ખાસ આપ-નારને શક પડ્યો કે માળીમામા ચિત્રલેખાને બદલે કાંઈ પુરૂષ છે તેથી તપાસ કરવા પ્રધાન કૌભાડ માણસો સાથે આવ્યો, તેને અહિં કાંઈ પુરૂષ નથી એમ ઓખાએ કહ્યું પણ તેણે ન માન્યું. અને અંદર જવા લાગ્યો જેથી

અનિ હ આરણી બૂંચળ કાઢી તેની સમે રયો અને તેમને માર મારીને નસાડી મૂક્યા.

ખાણ આ વાત સાંભળી ગુસ્સે થયો અને મહેનમાં ગયો તેણે અનિ-રૂદને ગાગપાટથી બાંધી કેદમાં પૂર્યો અને ઓખાને મખન પહેામાં રાખી. આ વાત નાનકના જાણવામાં આવતા તેમણે દ્વાગિકામાં જઈ અનિરૂદને કેદમાં પુર્યાના રુમાચાગ જણાવ્યા જેથી રૂમિમણીએ કૃષ્ણને પાણી ચઢાવ્યું. કૃષ્ણે માંવો સાથે જાણી ઉપર ચઢાવ કરી જાણને જાગનો અર્થ થયો હતો. તેથી તે કૃષ્ણનો હિમાજ ન મહત્તા જોરથી 'સામે લડવા ગયો. કૃષ્ણે તેના હાથ ટાપી નાખ્યા, એટલે તેણે જાણ્યું કે 'ખગેજ, શકરનો શાપ ફળ્યો' તેણે શકની રતુનિ કરી એટલે તેને પક્ષ લાઇ શકે લડવા આવ્યા, તેથી પક્ષએ આવી રુમાધાન કરાવ્યું ને ઓખા અનરૂદને પ-જાગી.

ઓખાએ રૂમના અંરૂદને જોયેલા હોઇ તે જ્યારે તેની સાથે પાણી ત્યાગે જ તેને ચેન પાડ્યું. પનિના મેવા કરી પાપત્ની દૈવીજ્વન રાગના મુખનો અનુભવ કરવા લાગ્યા. સ્ત્રીઓએ પોતાના પનિના ઉપર આને રનેદ રાખવો જોઈએ. ઓખાએ પણ પનિના રનેદે કરી આપનું ન માન્ય અને મમગાએ જાણના હાથ કાપી નાખ્યા છતાં પણ ૧૫૨૬ પતિને વધુ મણી પનિસેવામાં ચિત્ત જોડ્યું. આવું દૈવાજ્વન આપણે સ્ત્રીઓએ નાખવું જોઈએ.

નંદયંતી.

નંદયંતીને જન્મ સોમાગપુરમાં થયો હતો. તે નામદત્તની પુત્રી હતી તેણે લગ્ન પોતનપુર નગરના સાગરમેલ વાણીયાના પુત્ર મમુદ્દન સાથે થયું હતું ન ચતાને નાનપણથી જ તેના માતાપ તરફથી ઉત્તમ શિક્ષણ મળ્યું હતું, તેને પોતાના પતિ સાથે સારી રીતે જાનતું હતું, સમુદ્ર ત પસંદ વેલા' ધધાના કુળમાં હતો, એક દિવસે તેને વેાર અર્થે દેવાવર જવાની ઇચ્છા થઇ, પણ તે એકના એક પુત્ર હોવાથી પિતાની મજા તેને દેવાવર મોકલવાની નહતી. તેથી તેણે કહ્યું કે: આપણે ધનની ક્યા ખોટ કે ! ત્યારે સમુદ્રને કહ્યું કે પિતાજી, દેવાવર જવાથી અનુભવ વધે છે, ઘેર એકા એકા

મન સંકટું થઈ જાય છે, માટે આપ મને દેશવર જગા દો. આમ છતાં પણ પુત્ર પ્રેમી પિતાએ પુત્રને દેશવર જવાની સમર્પિ આપી નહિ.

સન્દ્રક્ષે જાણ્યું કે પિતાજી જાણે ના કહે, પણ મારે જવું તો ખરું જ, એવો નિશ્ચય કરી એક દિવસે મધ્ય રાત્રિએ ને ઉઠી મહાર ભીડળો. થોડે મયો રાજા તિયાર કર્યો કે. મામાપને તો મળવાનું હવે રહ્યું નથી પણ જાવ, મારી જોને તો મળુ. એવો આર દરી ને પારા વળો.

જહારથી જોયું તો નંદવતી જમની હતી અને તે પિતે પાન ન ન જોવાથી રાતી હતી, પરિ નક્કી દેશવર નાસી ગયા એમ ધારી તેણે હવે પતિ નિયોજે નહિ રહેવાય એમ માની કામો ખાઈ મળી જવાને નિશ્ચય કર્યો હતો, આ વખતે સમુદ્રદત્ત અદર આગો અને પિતેને રસો માતાં અટકાવી તેણે પોતાની પત્નીને કહ્યું કે: હું દેશવર માત્ર વેતાર અથે જઉં છું અને તું મને રજા આપ, દેશવર જવાથી ધન કમાઈશ તો કમાઈશ પણ મને થણું શીખવાનું મળશે.

નંદવતીએ પતિની સલાહી વાન માલગી પરિને જગા માટે રજા આપી અને પતિના આવના સુધી અને કષ્ટ સહન કરીશ એ નિશ્ચય કર્યો એટલે સમુદ્રદત્ત દેશવર નીકળી પડ્યો અને નંદવતી ત્યાજ નિ નિયોગ કષ્ટ સહન કરતી દુખમા દિવસો વિતાવવા લાગી.

સમુદ્રદત્તના ગયા પછી ત્રણેક મહિને નંદવતી જમવતી કે એવું તેના સાસુ સસરાને જાણ્યું ત્યારે તેમને થકા થઈ કે ડોકરો તો દેશવર ગયો છે અને આ જો મળવતી શી રીતે થઈ, માટે નક્કી આમાં કાષ્ટક મોટ જો છે, આવી રીતે નંદવતી માટે તેમને થકા થઈ અને આખર રાખા. માટે તેમણે નંદવતીને એક નોકર માથે જમનમા મોકલાવી દીધી.

નંદવતીને જમનમા એકલી મુશી નોકર ધેર જતો રહ્યો, અને તેને કાઠી મુકવાનું શુ કારણુ છે, તે નેને કહ્યું આમાં નંદવતીને ગણું જાગી આવ્યું તે દિવસ જગા તેના ઉપર જુદું કવચ મુશી મામુ મમરાએ તેને કાઠી મુકી તેથી તે દુઃખથી રડવા લાગી, એવામાં મૃતપુરના રાજા પશ્ચરાજ ત્યાં થઈ જતો હતો તેણે નંદવતીને ત્યાં રડતી જોઈ પાસે ગયો અને બધી વાત પુછી નંદવતીએ ખરી વાત જણાવી દીધી તેથી

રાજાને દયા આવી અને તેને મમ્મની બેન ગણી પોતાના નગરમાં લઇ ગયો.

રાજા પોતાની બેન તરીકે નદયતીને ગણતો અને રાજાની મરજીથી તે ત્યાં પુષ્કળ દાન પુણ્ય કરવા લાગી. ત્યાં તેણે સદાવર્ત આશુ કર્યું ત્યાં તેને પૂરા માસે પુત્રનો પ્રસવ થયો. તે પુત્રને રાજા પોતાના પુત્રતુલ્ય ગણી પાળવા લાગ્યો.

કેટલાક વર્ષ પછી સમુદ્રદત્ત પુષ્કળ પૈસા પેદા કરી ઘેર આવ્યો. ત્યારે તેને પોતાની સ્ત્રીની કુર્દશા થવાની ખબર પડી તેને પોતાની સ્ત્રીની પવિત્રતાની ખાત્રીજ હતી અને તેથી તે ઘણો દુઃખી થયો. પત્ની રિયોગે તે દુઃખી થઇ તેની શોધ કરવા નીકળ્યો અને ફરતો ફરતો મૃગપુરમાં આવી પહોંચ્યો, ત્યાં નદયતી પુણ્યદાન કરવામાં, અને પુત્રનું પાલન પોષણ કરવામાં પોતાનો સમય વિતાવતી હતી.

સમુદ્રદત્ત ત્યાં ગયો ત્યારે ઘણો ભૂખ્યો તરસ્યો અને ચાકથી નોથ-પોથ થઇ ગયો હતો. તે અતક્ષેત્રવા જન્મ ગમ્યો. ત્યાં તેણે દૂરથી નદય-તીને જોઇ, નદયતી ત્યાં પરિત્ર રહી છે કે કેમ તેની ખાત્રી કરવાને તેણે નિશ્ચય કર્યો તેણે ગામમાંથી ત ગામ માટે એક દૂતીને શોધી કઢાડી તે કામ સારૂ મોકલી તે દૂતીએ નદયતી પાસે એકાનમાં જઇ કહ્યું કે હે સ્ત્રી, તું આવી ભરજીવાન છે, તારું જીવન કેમ બ્યથે ગુમારી દે છે ? અહિં એક ઘણોજ રૂપાળો અને ધનાઢય વણિક પુત્ર આવ્યો છે, તે તારા ઉપર મોહવશ થયો છે, અને જો તારી મરજી હોય તો તેની સાથે તારું ચોકડું બેસાડી આવું.

નદયતીએ આવું સાંભળી તે દૂતીને ધુતકારી કાઢી અને કહ્યું જો ફરી અહિં આવી આવું બોલી તો તારી ખબર લઇ નાખીશ, હું સતી છું. મારા પતિ સિવાય હું પરપુરુષનો અંગીકાર કરું તેની નથી, જો તું કાંઈ વધુ ખટપટ કરીશ તો પછી મુછ મમજળે.

નદયતીનો આત્મ દહ વિચાર જણી તે પાત્રી આવી અને સમુદ્ર-દત્તને તે વાત કહી. સમુદ્રદત્તને ખાત્રી થઇ કે નદયતી પતિવ્રત છે. એટલે તે પોતાનો ખરો વેષ લઇ નદયતી પાસે ગયા, તેણે પતિને ઓળખી લીધો અને તેને આવતો જઇ હાથની સામે જઇ ઉત્પ્રાહયી આશિર્વાદ આપ્યું એમ બન્ને ઘણા વર્ષે મળ્યા, અને મુખી થયા.

મુમુરના રાજાને નદવતીના પતિ આગળની ખમર પડી એટલે
જે પશુ તેને સારો આવકાર આપે પછી પતિ સાથે નદવતી પોતાને
જ ગઈ અને બધાં વર્ષ સુધી અને દનપતિ સુખમાં રહ્યા.

સતી ઓઝો પતિની ગેરહાજરીમાં પશુ પતિ સેવા, પતિ ખ્યાન,
મને પતિ ચિંતન કર્યા કરે છે. તેમનું ચિત્ત પતિની સાથે એવું ચોટકું
હે છે કે તે મરણને પશુ આજે માર્ગે આવતી નથી, કદી પતિને દેખ
તી નથી. તે તો સદા પતિના સુમે જ સુખી રહે છે.

પદ્માવતી

અંમદેશમાં પૂર્વ કર્ણ કરીને રાજા હતો. આ અંમ દેશ હાલ ઊંચા
ભાગપુર છે તે પૂર્વે અંમદેશ કહેવાનો પાડવોના વખતમાં કૌરવ પદ્માં
જ્યું મકામેલો હતો, તે કુન્તાજીનો પ્રથમ પુત્ર હતો. પશુ તેનો કુન્તા-
જીએ લાગ કરવાથી તે કૌરવપદ્માં બળી ત્ય ઉછી મોટો થયો હતો.
જ્યુંની ઓનું નામ પદ્માવતી હતું તે વચ્ચે પવિત્ર અને પતિ સેવા કરતારી
હતી. કર્ણ મકા દાનેશ્વરી હતો, તેમ મકા પરાક્રમી હતો. એક વખતે એક
બાહ્યે કર્ણને ત્યા જઈ ભોજન માગ્યું એટલે કર્ણે કહ્યું બહે, આપને
શું જમવાની ઇચ્છા છે?

બાહ્યે કહ્યું કે: આપ દાનેશ્વરી છો, એકવાર આપીશ કલ્યા પડી
રતા નથી, માટે મારે જે જમવાની ઇચ્છા છે તે હું માગુ ત્યારે આપ
ફરી નહિ જાઓ એવું હું ઇચ્છુ છું.

કર્ણે હસીને કહ્યું. બાહ્ય આપને નેપથ્યે તે ભોજન માગી દ્યો હું
ખુશી છું બાહ્યે કહ્યું. એ ભોજન હું એવું ઇચ્છુ છું કે જે આપનાં
આપને આયોગ લાગશે માટે જો ના કહેવું હોય તો પહેલેથી કહેજો.

કર્ણે કહ્યું: આપ મારો પ્રાણ માગશો તો તે પશુ આપીશ, માટે
આપ ખુશીથી માગો.

બાહ્યે કહ્યું. આપના ઓ પદ્માવતીના હાથે આપના પુત્ર વૃષકેતુને
મારી તેનું માંસ મને આપે. આ સાંભળી કર્ણે તો સ્તબ્ધ જ બની ગયો,
નેણે કહ્યું: આપ બાહ્યે છો કે શયુ! તે હું જાણી શકતો નથી, જ્યાં

આપને મનુષ્યનું માંસ ખાવાની ઇચ્છા હોય તો બહે આપ મારે માંસ માગી લ્યો.

પ્રહસ્ય કહ્યું. આપને આપવું હોય તો આપો, નહિ તો ના કહો, કહો તો આપના જાગક દૃષ્ટિ તુરં જ મન જોઈને જો ના કહેશો તો બહે, હું પાછો જઈશ.

કયું આ માલગી મહા વિચારમાં પડ્યો જોડારને માગી માંસ આપવું કે વચન જામ થયું તે. વિચાર થતો પડ્યો પુત્રને હવે પેતાને હાથે કમ મનાવું હું તો કાન્યકિમા કાંઈ પણ એમાં માતા પેતાના પુત્રને કમ માનવા દેશે.

કર્ણ વિચાર કરી કહ્યું હું તો કાન્યકિમા પુત્રને મારી તેનું માંસ આપને આપીશ, પણ મારી જો પછી તો હાથે માતા તે માનવાની ના મળે છે. ત પતંગ કે કમ ને સરખા જો પોતાના પુત્રનું કુળ નક્કન ન કરી શકે તે આપ જાણો છો, માટે પચાવતી. આ કામમાંથી મુક્ત રાખો.

પ્રહસ્યે કહ્યું. વચન અનુષ્ઠાન જાતી સાથે થાય છે, માટે તમે જાનેયે રજાને વૃંદાવનું જાનિદન આપવું પડશે જો તમારાની ન પડે તો ના કહો. આપ કહ્યું પોતાની જાને કહેવા બનુ મારા મયો અને કહ્યું ત્યાં જો.

અહો શણી પદ્મ ઉપર બેસી વૃંદાવનું સ્તોત્રો બોલતો હતો તે જાનિદી સામજતી હતી કર્ણ અદર મયો એટલે વૃંદાવનું હમનો હમનો તેને બગી પડ્યો તેણે તેનું સ્તોત્રી ચૂની લીધી, પછી કહ્યું કે. જ બેટા હમણાં જ મી આન, પછી સ્તોત્રો બોલતો.

હજો વિશામ નાખતો પચાવતીનું બનેલી વાત કરી પચાવતી એ સાલળી ઈંદન ચમ્પ બધું, થોડીવારે જામન થતા ગોઠી રડતા લાગી. તે દોઢ બેલી ચમ્પી નહિ.

કર્ણ તેને હજી બાલી. ધર્મમંદ આગ્યું છે, આવી વખતે તું અમદા દેવ, આપણી અજો પરીક્ષા છે, પુત્ર આપણને પ્રાણ કરતા પણ અધિક ગણે છે તેનું બનવાનું ધર્મને માટે આપણું અમદા તો ધર્મ હાંવો અને પ્રાણણને ના રહેવું એજ કલ્પ છે.

પદ્માવતીએ હૃદયરને પ્રાર્થના કરી પોતાના પતિને કહ્યું ૦૬૧૮,
આપનું પશુ ન જવા દેવું, ધમ્મીમે પ્રાર્થુ હશે તેમ થશે. જામો ને બહુ-
જીને બોધાવી લાવો. એ પછી વૃષકેતુ અને પતિ પત્નીને અનિદાન
આપ્યું. અને તેનું માસ બાહ્યજીને જમવા બેસાડ્યો, બહુજી કહ્યું હવે હું
સતોષ થયો પશુ હું એકલો જમીશ નહિ તમે કાષ્ટ પાળકને બોધાવી
લાવો એ પશુ મારી સાથે જમવા બેસશે

કર્ણ કાષ્ટ પાળકને તેડવા બહાર આગ્યો તો સામે વૃષકેતુજ પોતાના
મિત્રો સાથે રમતો હોડો, થોડીવાર કર્ણ વિચારમાં પડ્યો, કે વૃષકેતુ
તો બહિદાન અપાઈ ચુક્યું છે ને આ એકરો કોણ? આમ વિચાર કરે
છે ત્યાં તો વૃષકેતુ દોડ્યો દોડ્યો હરે ॥ પોતાના પિતાને મળે માઝી હશે.

કર્ણ મગમળો થઈ પુત્રને લઈ અદર મો તો બાહ્યજી ન મળે.
હૃદયે સાક્ષાત કર્ણની પરીક્ષા કરતા બહુજીનું રૂપ લીકું હતું પરંતુ માત્ર
કસોટીમાં કર્ણ પાસ થયો. પતિની પ્રિતા પાળતા માટે પદ્માવતીને પશુ
પુત્ર બહાલો ન કર્યો, અને કર્ણ દાનેષી મણુ પ છે.

આવી સ્ત્રીને તો બાળ્યેજ કાઈ હશે પશુ એટલું તો ખરું કે દરેક
સ્ત્રીએ પોતાના પતિને સહકર્મા મદદ કરવી, અને દરેક રીતે પતિને
અનુકુળ વર્તવું.

શ્રી વિંધ્યાવલીજી.

વિંધ્યાવલીજીએ બનીરાજની રાણી હતી. વામન ભગવાને ભારે અવિ-
રાજને તેનું રતન ન પાળતા માટે પડ્યો ત્યારે વિંધ્યાવલીજીને પ્રભુને
કહ્યું કે. પ્રભો, આપ તો ત્રણ ભવનના નાથ છો આપને અમે છું દાન
આપી શકીએ, આ પૃથ્વી વિગેરે સર્વ આપનું જ છે, અમે તેનું આતે
છી રીતે દાન આપીએ, અને જો તેનું દાન આપવાનું સાધન કરીએ તો
તે મિથ્યા અભિમાન જ છે.

વામન ભગવાને અધિરાજનું રાજ્યપાટ લઈ લેતા પશુ વિંધ્યા-
વલીજીએ પતિનો કે ભગવાનનો વાક ન રહાડ્યો, તે ધારતી કે સાક્ષી

મુશ્કેલ આપણી કસોટી કરવા માડી છે તો પછી રાજ્યપાટ શું કામનું !

વિશ્વાવશી પણ પ્રભુ ભક્ત હતી, પતિસેવા કરવામાં કુશળ અને સદા પતિને અનુકુળ વર્તતી હતી.

ભદ્રા

ભદ્રા એ એકાક્ષીવાન રાજની પુત્રી હતી, તેને બ્યુષિનાથ સાથે પર-
ણાવી હતી, તે ધણી સુંદર હતી, યુવરાજ હતી તેમ મની હતી તે એકાગ્ર
ચિતે પતિની ભક્તિ કરતી હતી તેના પતિની પણ તેના ઉપર અત્યંત
પ્રીતિ હતી. મને પતિપત્ની એક ખીન્ન ઉપર અન્યત્ર રનેહ રાખતાં તેનો
પતિ તેનો એક દિવસ પણ વિયોગ સહન કરી શકતો નહિ.

તેના પતિને નાના ઉમ્મરમાં જ દમ લાગુ પડ્યો અને તેથી તે મરણ
પામ્યો. પતિ મરણ પામ્યાથી સતી ભદ્રા પણ વિલાપ કરવા લાગી. તે
મૃત પતિને જીવતા થઈ પોતાની સાથે વાત કરવા કાલાવાજા કરવા લાગી
અને પતિ વિયોગે હવે રહેવાશે નહિ માટે હું તમારી પાછળ સતી થઈશ
એમ કહેવા લાગી તે સતી હતી તેથી તેને આકુળબાકુળ થઈ મથેલી
જાણી દેવચાણી થઈ કે હે સતી, તું જાત યા, હું બ્યુષિનાથ તારા ગર્ભ-
માં સંતાન કૃત્તમ કરીશ તું ઋતુસ્તાન કરી તારા પતિ માથે પથારીમાં
સુજે ત્યાં સુધી તારા પતિનો આયુષ્ય લખાશે આવી આકાશવાણી
થયા પછી તેનો પતિ જીવતો થયો અને તેનાથી તેને સાત મતાન થયા.
તે પછી તેના પતિનો પ્રાણ છુટી ગયો અને તેની સાથે સતી ભદ્રાએ
પણ પ્રાણ છોડ્યો, પતિ વિયોગે તે જીવી શકી નહિ, આવો સતિનો પતિ
ઉપર રનેહ હોય છે પતિ વગર જીવવું તેને મરણતુલ્ય લાગે છે, જે
કોનો પોતાના પતિ ઉપર આવો પ્રેમ હોય તેવી સ્ત્રીઓને ધન્ય છે.

ધારિણી

ધારિણી એ ચંપાપુરીના રાજ દધિવાહનની સ્ત્રી અને ચેટક રાજના
પુત્રી હતી. તેને પદ્માવતી પણ કહેતા. તે ધણી સ્વરૂપવાન તેમ વિદ્વાન

હતી, તે સદા પ્રસન્નતામાં રહેતી, હિંમતવાળી હતી, સંકટમાં પણ મન-
ચાતી નહિ, તે પોતાના પતિ ઉપર બહોલ પ્રેમ રાખતી, પતિનો નેના ઉપર
પણ તેવોજ રનેહ હતો.

ધારિણીને વસુમતિ નામની એક પુત્રી થઇ હતી તેને તેણે ઉત્તમ
કેળવણી આપી હતી, ધારિણી અને તેનો પતિ સુખમાં આનંદ માણતાં
હતાં તેવામાં પડોશનો રાજા ચત્રાનીક દધિવાહન ઉપગ થઈ આવ્યો આ
યુદ્ધમાં દધિવાહન હારી ગયો અને તેથી જીવ બચાવવા નાસી ગયો.

ચત્રાનીકે હાથેર લુટી લીધી અને તેના સુબટ મહેલમાં જઈ રાણી
તથા તેની પુત્રીને પકડ્યાં, રાજા ધારિણીનું રૂપ જોઈ સુભટ મોહિત પડ્યો
અને તેનું રક્ષણ કરવાને બ્રહ્માને તે જન્મનમાં લઇ ગયો ત્યાં જઈ તેણે
ધારિણી સાથે લગ્ન કરવાની માગણી કરી.

ધારિણી બહુ હિંમતવાળી હતી તેથી સુભટની આતી માગણી સાં-
ભળી ગુસ્સે થઈ બોલી, અરે દુષ્ટ, આવું તું કેમ બોલે છે? હું તારી
જીભ ખેંચી નાખીશ, તું જાણે છે હું ક્ષત્રિયાણી છું, વળી સતી છું, હું
એકલી છું માટે તું એમ ન સમજીશ કે હું તારી દુષ્ટ માગણી સ્વીકારી
કલંકિત થઈશ.

આમ છતાં સતીને એકલી જોઈ સુભટ કાંઈ ન માનતાં તેના ઉપર
બળાત્કાર કરવા ગયો સતિએ આખરનો સમય જાણી જીભ કરડી પોતાનો
પ્રાણ છોડી દીધો, પણ શીયળ ભગ ન થવા દીધું, આથી તે સુભટને
પસ્તાવો થયો, તેથી તેણે સતિની પૂત્રી વસુમતિને પોતાની બહેન તરીકે
માની રક્ષણ કર્યું.

આવી વીર સતિઓ, પોતાના પ્રાણ કરતા પણ શીયળને વધુ ગણે
છે, ધન્ય છે તેવી સતિ બોલોને!

સુંદરી.

સુંદરી એ જૈન તીર્થંકર ઋષભદેવની પુત્રી હતી, તેની માતૃ નામ
સુનંદા હતું, સુંદરી બહુ રૂપાળી, ગુણવાન અને તીવ્ર શુદ્ધિની હતી, વળી
શુદ્ધિજ્ઞાણી, પરાપકારી અને દયાળુ હતી.

સું રી ધણો વખત વિદ્યાભ્યાસમાં ગાળતી, બીજી ઓએને વિદ્યાદાન આપતી તેણે જોઈ ધર્મની દીક્રા લીધી હતી અને પાછળની જીંદગી તપ કરી ક્રિયા કરવામાં ગાળી હતી. તેણે ધણી ઓએને ઉપદેશ આપી સન્માને સ્થાન હતી.

આવી ધર્મિષ્ઠ ઓએને પણ ધન્યવાદ થયે છે

બ્રાહ્મી.

બ્રાહ્મી પણ જૈન તીર્થંકર મહાત્મા ઋષભદેવની પુત્રી હતી તેની માતાનું નામ સુમત્રા હતું, બ્રાહ્મી ત્રણી મુદ્ધિયાળી સુધીના અને રૂપાળી હતી તે ચિત્ત વિગ્રામાં કુવળ હતી બ્રાહ્મીને જનન કર્યું નહોતું પણ જીંદગી સુધી બ્રહ્મચરિણી રહી હતી.

બ્રાહ્મી, વિવેક વિનાના ઉપદેશથી તેમ ઉત્તમ પુસ્તકોના વાચનથી સમાર ઉદાયો ઉઠી ગયું હતું. તે વણે વખત ધ્યાનપુરક ગાળતી તેણે પોતાના પાપો ઉપદેશ લીધા હતા અને સંન્યાસીની યજ્ઞ બીજી ઓએને ઉપદેશ આપવામાં પોતાનું જીવન ગાળતું હતું. તે તપશ્ચર્યા ધર્યું કરતી. શાંત અને હિંમત જીવન ગાળતી.

પ્રમદરા.

પ્રમદરા એ મેનકા અપ્સરાની કન્યા હતી પૂર્વે વિદ્યાવપુ મુનિ તપો-વનમાં તપ કરતા હતા, ત્યાં તે ને તપમાં રી ભગ કરતા માટે મેનકા અપ્સરા ગઈ હતી મુનિ અપ્સરાના દારામાં રી મોહિત થયા અને નતી મથે આધાર વિગ્રહ કરી જીવન ગયું તેથી પ્રમદરા નામની કન્યા જન્મી કન્યાના જન્મ પછી તે કન્યાને સ્થુત કરી નામના મુનિના આશ્રમમાં સેવી, વિદ્યાવપુ ત્યાં જ ગયા અને મેનકા ગાલી ગઈ

હાલ રતુનકેરીએ પ્રમદરાને પોતાની કન્યા પેઠે પાળી પોષી ઉછેરી, પ્રમદરા જોઈ ગઈ હતી. તેને ઋષભે મે યોગ્ય શિક્ષણ આપવા માડ્યું એક વખત જુનું ઋષિને કહે નામ. પુત્ર ત્યાં ગાળી ચડ્યો, તે પ્રમદરાનું

ઉત્તમ સૈફ જોઈ તના ઉાર મેઢવઠ થયો અને તેની સાથે લગ્ન કરવાની દૃઢ થઈ, તે મુનિકુમાર પડી ચાર ચાર ત્યા આરા નાગો આ તેથી તે મનેમા પ્રાંતિ નધાઈ

પ્રમદાની પક્ષ તેની સથે ગગન કરી પી ઇચ્છા હતી રહે અને પ્રમદગના મિત્રા જાણી રહ્યા હતા મનુને ન્યુનતા પાને જાહેરના બાળકી કરી, મુનિકુમારે કન્યાની સમને પૂછી લીધી એ પછી મનેનો વિવાહ કન્યાનુ નક્કો હતુ.

લગ્નને દિવસ નક્કો હતો, પક્ષ દેવચાત હતા થતા પડેના પ્રમદગના જાણીયામા ફરતી હતી ત્યાં તેને જોઈ મનુ ગગનો, મને તેની નેણુ તરતજ દેડ ઝાડી દીધો આ તાત રુપુદેની જાણુતામા આરા નગ ત્યાં જારી હોય્યા અને પુત્રીના મનુ , ની થઈ નડા નાગ આ જે કે તેની બી પુત્રી હોય પેને નાનપણુથી પાળી પેના ઉડરી મેટી કરી હતી ની તેમનો તેના ઉપા પુત્રી જોડા રનેદ દના

મુનિકુમારના આજુમાજુના આ મો ત્યાં એકા થઈ મનુ રહે અને તેના મા પ્રમાની પક્ષ ત્યાં આવી ગય રહેમે પ્રમદગને મગેની નેડ તેથી તેન હતા મનીભરાન માગુ ન તાયાં થેડ દુ મેડ રમ. જન રડા લગ્યો રુનુ નેડે પ્રમદગ સાથે નગ થુ નડાનુ જાણ મેક મી જને એટલો મનો રનેદનો કે નેથા તેને નણુ જાણી અગુ રુન ગમે તે પ્રકારે પેના ની પાનિ જાણી યાદ અને તેને સાળુ જે ઉારે તેને માટે પ્રથમ પ્રાચના કરવા નાગા તેની પ્રાચના ની ઈંદે દેડા મેડી નેને કડે રાચુ કે નાર્ક, તમે આટલો મનુ જોડ જ માટે કરો કો ' જ-મ અને મનુ નો દોક મનુખને માટે નક્કો કરી મુનુ જાડે, મટે મરેનું ને રાજી જાણુ થઈ હશે, મટે જોડ જોડી દો તેની સાથે તમડે ત્યા નગ થયુ હતું પ્રેમદગની માતા આમ હતી, તે કાર્ક મનુખ નડાની કે તમારા મનુ ને ડપ ને વધુ રખા નહી રાકે!

રુનુ કનુ ગમે તેમ થાય પણ આ પ્રમદગને નો જાણી મરી જા જોએ ત્યાં નેનો કાર્ક ઉતા મન નડિ મનારા

ઈંદા દો કથુ-હા, એક ઉપાય છે, જે તમે તમારા આજુખને

અરધા ભાગ તેને આપી દેશો તો તે જરૂર એટલો વખત વધારે જીવશે.

હિસાહમાં આવી રુએ કહ્યું: તો બહે, હું મારૂં અરધું આયુષ્ય આપવા ખુશી છું, એમ કહી તેણે પોતાનું અરધું આયુષ્ય પ્રમદરાને આપવાનો સંકલ્પ કર્યો.

હિન્દના દ્વિતીયા સંકેતદ્વારા-રુનો સંકલ્પ થતા પ્રમદરાનું ઝેર હિતરી મધુ અને તે જીવતી થઈ, આ જોઈ ત્યાં ભરાયલાં સર્વ નરનારી ધણી વિસ્મય પામ્યા.

એ પછી પ્રમદરાનું રુ સાથે લગ્ન કરવામાં આવ્યું, લગ્ન પછી બંને સુખમાં રહેવા લાગ્યાં, એક બીજાનો પ્રેમ એક બીજા ઉપર અત્યંત હતો. શરીર દેખાતા જુદાં હતા પણ તેમના મન અને પ્રાણ એક હતા, પ્રમદરાને સાપ કહાયો હતો તેથી રુને સાપ ઉપર તિરસ્કાર થયો હતો અને તે પછી તે જ્યાં જાય ત્યાં સાપને મારતો, પણ પછી કાંઈએ કહ્યું કે કાંઈ બધા સાપ તારા દુશ્મન હતા, એમ બધા સાપને મારવાથી તું દોષવાન બને છે, એ પછી રુએ સાપને મારવાનું મુકી દીધું.

રુનો પ્રમદરા ઉપર અત્યંત પ્રેમ હતો, પ્રમદરા પણ પતિ ઉપર અત્યંત રનેહ અને મમતા રાખતી, પતિના ધ્યાનમાં, પતિની સેવા ભક્તિમાં જ તેનું મન હંમેશા ચોટલું રહેતું.

નકુલમાતા

નકુલ માતા એ બુદ્ધ ધર્મની ઉપાસિકા હતી પૂર્વે ભગદેશમાં શિશુ-કુમાર ગિરિમાં બુદ્ધદેવ રહેતા હતા ત્યાં નકુલ પિતા નામનો ગૃહસ્થ ધણો મહિ હતા તેનો મરણકાળ સમીપ છે એમ સર્વને લાગ્યું ત્યારે તેમની સ્ત્રીએ તેને કહ્યું કે હે પતિ, સસારમાં આસક્તિ રાખી તમારું મૃત્યુ થાય તે ઠીક નથી, મરતી વખતે સસારમાં આસક્તિ રહે એ તો દુષ્કારક છે. આપને લાગતું હશે કે આપના મૃત્યુ બાદ હું છોકરાનું પાલન કરી નહિ નહિ, પણ એવી શકા ન રાખશો. કારણ કે મને સુતર કાતતાં અને હિન તૈયાર કરતા આવડે છે. જેથી હું છોકરાનું સારી રીતે પાલન કરી શકીશ,

માટે આપ એ કથામા જીવ હવે ગમશે નહિ

વળી આપને લાગતુ હોય કે આપના મરણ પછી હું પુનર્જન્ન કરીશ, પણ તેવી શકા રાખશે નહિ આપના મૃત્યુ પછી આપને લાગશે કે હું બુદ્ધદેવનો ધર્મોપદેશ સાંભળવા નહિ જાઉં, પણ તેવી કથા શંકા રાખવી નહિ આપના પછી હું બુદ્ધદેવના ઉપદેશ પ્રમાણે શીલધર્મ પાળીશ. હું બુદ્ધોપાસિકા ચઈશ, માટે કશી મારી કે છોકરાની ચિન્તા ન રાખશે, આપ અત્યારે સમારમ્ભાથી ચિત્ત ઇશ્વર તરફ જોડી દો આપને જલદી પ્રભુ આનામ જ કરશે.

ત્રીના આવા ઉપદેશથી પતિનું મન શાંત થયું, ઇશ્વરેચ્છથી તેની ચિતાઓ દળી અને તેની સાથે તેનો રોગ પણ શમી ગયો, તે સાંભળે થઈ બુદ્ધદેવ પાસે ગયો એટલે બુદ્ધદેવે તેને કહ્યું કે. જાણ, તું મહાન પુણ્ય-શાળી છે કે જેથી નકુલમાતા જેવી ઉત્તમ સદ્ગુણી ત્રી તને મળી છે એ તારૂં મહાભાગ્ય છે. તે પાવત્ર શિલવતી ત્રી છે.

આવી સતી ત્રીઓ પતિને હંમેશા ધીરજ આપે છે. પોતે પતિનો સર્વ કાર ઉપાડી લેવા તૈયાર જતી રહે છે અને હંમેશાં પતિસેવામા તત્પર રહે છે. નકુલમાતા સદ્ગુણી, ધર્મિષ્ઠ અને સતી ત્રી હતી.

પટાચરા

શ્રાવસ્તો નગરમા એક વણિકને ત્યાં પટાચરાનો જન્મ થયો હતો. તેને એક ધનવાન વણિકના પુત્ર સાથે પરણાવવાનો તેના માતાપે વિચાર કર્યો, પણ પટાચરાએ તો બીજી ન્યાતના એક યુવક સાથે લગ્ન કરવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો તેથી તેણે પેલા વણિક માથે પરણવાની પોતાની માનના પાડી, પણ આ વાત તેના માતાપને પસંદ પડી નહિ.

માતાપની મગ્જ ન જોવાથી પટાચરા પોતાના મનના માનેલા યુવક સાથે દેરાવર ચાલી ગઈ અને ત્યાં તેની માથે લગ્ન કર્યા, ત્યાં તેને બે સંતાન થયાં, ધર્મી વર્ષ ત્યાં રહ્યા પછી પોતાના દેશમા આવવા નીકળી, રસ્તામા આવતાં તેના પતિને સર્થ દશ થવાથી તે મરણ પામ્યો. પટાચ-

રાને આવી મહા દુઃખ આવી પડ્યું તે રહની કકળી પોતાના બે પુત્રોને લઈ ઘેર આવવા નીકળી.

રસ્તામાં યાગકને એક સ્થળે મુઝી તે જરા દુર ગઈ એટલે એક જંગલી પક્ષી આવીને એક બાળકને ઊડારી મધુ, તેથી તેના દુખનો પાર રહ્યો નહિ, હવે માત્ર એક પુત્ર અને પટાયરા આવતા હતા ત્યાં રસ્તામાં નદી ઉતર : વખતે તેનો બીજો પુત્ર પણ પાણીના પ્રવાહમાં તણાઈ ગયો. એથી તેના દુખનો પાર રહ્યો નહિ, તેણે પતિ અને પુત્રો મુમાઝ્યા મા-બાપનું ન માની પરજાતિ । યુવક સાથે લગ્ન કર્યા, તેમાં તે વચ્ચે દુખી થઈ. તે ગાડા જેવી થઈ ગઈ હવે તેને પોતાના મામાપ ધણા સાબળી આવ્યા અને કરેલા કૃત્યનો પરતાવો કરવા લાગી.

તે દુખી સ્ત્રી ગમે તેમ કરી ઘેર આવી તો ખમર પડી કે તેના મામાપ પણ ધર પડી જવાથી તેમાં ચમત્કાર મરી ગયા છે, આ સાબળી વળી તેના દુખનો પાર રહ્યો નહિ, અને દુઃખથી બેહોશ થઈ ગાડા માફક ફરવા લાગી.

આ વખતે બુદ્ધદેવ તે સ્થળે રહેવા હતા, પટાયરાએ પોતાના દુખની કહાણી બુદ્ધદેવને જઈ કહી, અને તેમનું આશ્વાસન મેળવવા પ્રાર્થના કરી, કહ્યું છે કે ‘સુખે સાબળે સોની, અને દુખે સાબળે રામ’ તેમ પટાયરાએ મામાપનું કહ્યું ન માની ધર્મને તિલાંજલી આપી ત્રિપથસના તૃપ્ત કરવા પરજાતિના યુવક સાથે લગ્ન કર્યું તેમાં આખરે તેને દુખ પડ્યું આ દુખી અવસ્થામાં બુદ્ધદેવ માલત્યા અને તેમનો આશ્રય લેવા ગયો.

બુદ્ધદેવ દયાળુ હતા, તેમણે તેને ઉત્તમ ઉપદેશ આપી દુખનું શાત્વન કર્યું જન્મ અને મૃત્યુ બોધા વગર સો વર્ષ સુધી જીવવા કરતા તેનું ખરું રહસ્ય સમજીને એક દિવસ પણ જીવન ધારણ કરીને રહેવાય તો તેનું ફળ અધિક છે, એવું બુદ્ધદેવે કહી તેને હવે ખાફાનું જીવન પવિત્ર કાર્યમાં માળવા ઉપદેશ આપ્યો.

બુદ્ધદેવના ઉપદેશથી પટાયરા સંસાર ત્યાગી થઈ બિશુકી બની, તેણે હવે બુદ્ધદેવની આજ્ઞાનુસાર ખાફાનું જીવન ઉત્તમ ધર્મ કાર્ય કરી, સમાજ સેવા કરવામાં અને સનારીઓને ધર્મનો ઉપદેશ કરવામાં ગાળ્યું, ત્રિપથ-

સકત સ્ત્રી પણ દુ જનો અનભવ થયા પછી બુદ્ધદેવના ઉપદેશથી ઉપદેશક બની તે સ્ત્રીઓની મોટી મોટી સમાઓમા ઉપદેશ આપવાનું કાર્ય કરતી તેના ઉપદેશથી ઘણી સ્ત્રીઓ બુદ્ધધર્મનો ઉપદેશ લેતી

પટાયરાએ તે જખતે અનેક ગાથાઓ રચેલી અને તેના સમ્રક થેરી ગાથામા છે.

મામાપતુ કહ્યું ન માની જે સ્ત્રીઓ માત્ર વિષય લાલસા મોગવવા માટે ધર્મનો ત્યાગ કરી, પરચાતિના પુરૂષ સાથે લગ્ન સંબંધ જોડે છે, તે ભાગ્યેજ સુખી થાય છે, અને તેને આખરે દુષ્કર્મ જ જીવંતી ગુબારતી પડે છે, તેનું આ પટાયરા ખરૂં દષ્ટાંત છે. સુદ્ધ સ્ત્રીઓએ મરતા સુખી પણ ધર્મ ન છોડવો. મામાપના કલ્યાણમાં રહેવું, અને ન્યાત જતના રીત રીવાજ પાળવા એમા જ સુખ છે

બાબરાથી ઠંકરે ગીરધરલાલ નરસીદાસ લખે છે કે આપનું ભાગ્યોદય વાચી મને વજ્રોજ આનંદ થયો છે, તે મને ઘણું જ પ્રીય લાગ્યું છે, આ સાથે એક ગ્રાહક કંપી મોકલુ છું. હું એના ધણા માહકો વધારી આપી ભાગ્યોદયનો આભારી થઈશ

વક્તાણાથી—પારેખ ત્રીભોવન વીરજી લખે છે કે. આપની દત્ત મુંઢરીસાથી, જવરહુર મોળાઓ ટોનોક પીલસ અને અમૃતજીવનનો દવાઓ નાપરવાથો દરેકના મનને ધણોજ સનોષ ઉત્પન્ન થયો છે, અને આવા લોકોપયોગી કાર્ય ને માટે આપને ધન્યવાદ આપીએ છીએ. જવરહુર ની બીજી બે ડમી વી. પી. થી મોકલશો.

સરવૈ રેવન્યુ અને ફોજદારી કાયદાનું જુથ.

ચોથી આવૃત્તિ આ પુસ્તકમાં ઇડીઅન પીનલ કોડનો અમલ્યની કલમો, કોમીનલ પ્રોસીજર કોડ, ડીસીક્ટ પોલીસ એક્ટ, વિલેજ પોલીસ એક્ટ, લેન્ડરેવન્યુ કોડ, તે ઉપર થયેલી રૂઢ, મામલતદાર કોર્ટ એક્ટ, મામના ને તાલુકાના નમુના, સરચાહની રૂઢ, સર્કલ ઇન્સ્પેક્ટરની રૂઢ. અપ્રીસુનોએક્ટ, આબકારી એક્ટ, મોઠાનોએક્ટ વ.ર. કાયદાઓએ રૂ. ૧૨

અવસ્થાપક—ભાગ્યોદય અમદાવાદ.

પ્રકરણ ૧૧ મું.

શ્રીઓનું ઉત્તમ ગૃહિણી પદ

શ્રીઓને ગૃહિણી એવું પદ અપાયું છે. ઘણી સ્ત્રીઓ 'વરની' વ્યવસ્થા રાખવામાં કુશળ હોતી નથી તે કુવડ ગણાય છે. તે ઘરનાં કપડાં મેલાં ગમે છે, ઘરમાં કચરાના ઢગલા એકઠા થવા દે છે, ઘરની વસ્તુઓ, વામણ કુસણ, લુલ્હડાં વિગેરે ઝરોઝર વ્યવસ્થા પ્રમાણે ગોડવતી નથી, ઘરમાં અગ્નિયા આવનારને એકદમ ધર મદ્દ જણાય છે, જેવી ચોકખાઈ રાખવી જોઈએ તેવી તે સ્ત્રી રાખતી નથી તેની સ્ત્રીઓની કુવડ તરીકે ગણતરી થાય છે.

આવી સ્ત્રીઓ ઘરમાં ઘણું ખર્ચ કરે છે, દાણાનો ઝરોઝર અવર કરતી નથી, દાણા વીણવા ઝાટકવાની કાળજી નહિ રાખવાથી સગી જાય છે. લુલ્હડાં મેલાંથી કહોવાઈ જઈ બેઠા ફાટી જાય છે, ઘરમાં સ્વચ્છતા ન રહેવાથી માંખો, મચ્છરો, અને આયડો વધી જઈ રોગતુ ધર બનાવી દે છે લીંપી ગુપી ધર ચોખ્ખું ન રાખવાથી પોપડાં અને ધુળ ઉખેડે છે, અને તેવું ધર ખરેખર દુખજનક હોય છે.

સ્ત્રીઓએ સ્વચ્છતા રાખવાનો, કરકમર કરવાનો ગુણ રાખવો, કેદ-લીક સ્ત્રીઓ રોજના વપરાશ કરતા વધુ રાધે છે અને પછી વધે છે તે નાંદ ખાય છે અથવા નાખી દે છે, આવી સ્ત્રીઓ પણ કુવડ ગણાય છે. ખપ જોડલુ રાધવું તેથી અનાજ વધતું નથી ને નાખી દેવું પડતું નથી.

આતથી એટલે મેમાન હોય ત્યારે તેના જોડણું વધુ રાખવું પણ બચી તો એવી હોય છે કે જે ત્રણ માણસ ખાય તેટલું પડ્યું રહે તેટલું વધુ રાખે છે, આથી ધરનું ખર્ચ વધે છે. આવી ધરના વરામા બેકાળજી રાખતી નહિ.

ધર તો શ્રીઓનું, એ કહેવત બોલી નથી. પરિ તે કમાઈ લાવે પણ તેનો અવેર કરી જાળવે એ ડાહી શ્રીઓનું કામ છે ગૃહસ્થાશ્રમમાં શ્રી સદ્ગુણી, ત્રિવેદી કામગરી અને કલામરી હોય છે તો જ તે પતિને સુખ આપી શકે છે. ધરની સ્વચ્છતા રાખી, દરેક વસ્તુ જોઈએ અને જડ જડે એવી વ્યવસ્થાપૂર્વક જોઈવતી એ ચતુર શ્રીઓનું કામ છે. ધરમા આવતા જ ધરની ચોખ્ખાઈનું જાન થાય, સુઠરતાનું જાન થાય ત્યારે તે ધર સુખરૂપ થાય છે.

શ્રીઓએ વ્યવસ્થાનો, સ્વચ્છતાનો અને કરકમરનો ગુણ જરૂર મેળવી લેવો. શ્રીઓ પતિ તરફ અત્યંત પ્રીતિ ગળી પતિને સુખ ઉપજાવે એવી રીતે ધરની અવસ્થા કરતી, પતિ રાજી રહે તેના મદ્દગુણો ધારણ કરવા, હમેશા આનંદી સ્વભાવ રાખવો, કદી પણ મ્હો ન ચઢાવવું, ધરનું કામ કરતા કટાગવું નહિ કે મો ન ચઢાવવું, કામ કરવામા હુતાતુષ્ય કે વાદ કરવો નહિ. સદા પ્રસન્નતાથી કામ કરવું અને પતિને રાજી રાખવા પ્રયત્ન કરવો એ મતી શ્રીઓનું કામ છે.

શ્રી એ મોહક વ્યક્તિ છે. કામી પુરુષો દુરાચારી પુરુષો, મુઠ્ઠર શ્રીને જોઈ વિપયાધ બને છે, માટે તેના પુરુષો સામે જેનું નહિ, જન ન રાખી, પતિવ્રત ધર્મ પાળવો, પરપુરુષ માથે કદી પણ સમ કરવો નહિ, તેના સખધના એકાતમા આવવું નહિ, શ્રીઓએ પોતાના સાંઘવાનો પતિને વશ કરવામા, પતિને પ્રેમથી જીતી લેવામા ઉપયોગ કરવો શ્રીઓએ દુરાચારી શ્રીઓની સોમન કરવી નહિ કેમકે ત્રણીસાગ આરી દુરાચારીની શ્રીઓ સતી શ્રીઓને ફસાવે છે અને બચીવાર દેવદ્યોને નેડી જઈ પોતે આવી પાછી ખસી જઈ દુરાચારી પુરુષોના પાસમા આરી માખી શ્રીઓને ફસાવો દે છે માટે કદી પણ દુરાચારી શ્રીઓની સોમન કરવો નહિ.

દુરાચારીણી શ્રીઓ પતિને નેમ જ પુત્રને પણ મચી નથી, તેમનું મૃત્યું સુધા તારા દે છે તો તે મીઠી સતી શ્રીઓને ફસાવે તેમાં નવાઈ નહિ માટે કદી પણ સતી શ્રીઓએ દુરાચારી શ્રીઓના સોમન કરવો

નહિ. જે સ્ત્રી આપણાં સામુ મસરાનું કે પતિનું ભુક્કુ ખોલી આપણને હિંદુ છતુ સમજાવે તેવી સ્ત્રીઓનો સગ કરવો નહિ. દુરાચારી સ્ત્રીઓ પ્રથમ તો તેના પતિને જ ગણતી નથી, પતિના સામુ ખોલે છે, પતિનું કાઈ કંઈ કરતી નથી, પતિની સાથે કકાશ કરે છે, પતિના ઉપર મોં ચઢાવે છે, અને પતિને કકાશ કરી એવો દમાવી દે છે કે તેને ગિચારાને તેની હાજી હા કર્યા વગર છુટકો નથી તે ગમે ત્યાં પતિને કહ્યા વગર અથવા પતિ ના કહે છતાં રખડ્યા કરે છે, પતિને હુઝારા તુકારા કરે છે, પતિને લુચડા અને ઘરેણા માટે સતાવે છે, અને પતિને ચાકર માફક ગણી કાઢે છે આવી સ્ત્રીઓને દુરાચારી સમજવી, આવી સ્ત્રીઓની સોખન સતી સ્ત્રીઓએ કરવી નહિ.

કેટલીક દુરાચારી સ્ત્રીઓ પતિ જે તેની મરજી પ્રમાણે ચાલે છે તો તેની હાજી હા કરી ઉપરથી સ્નેહ બતાવે છે પણ જ્યાં તેણે કોઈ વસ્તુ માગી હોય અને પાત તે ન લાવી આપે તે વખતે તેના રોષનો પાર રહેતો નથી શહેર કે ગામમાં ગમે તે જ્ઞાને તે પરપુરોને ત્યાં, દુરાચારી સહીપણીઓને ત્યાં જાય છે, દેવદર્શનને જ્ઞાને અથગત મધરાત મદિરામાં રખડે કે આવી સ્ત્રીઓ કુટિલ અને દુરાચારી સમજવી એવી સ્ત્રીઓનો સગ કરવો નહિ.

જે સ્ત્રી પરપુરુષ સાથે હાસ્યવિનોદ કરે છે, પરપુરુષ સાથે છુટ્ટી ખોલે ચાલે છે, તેવી સ્ત્રીઓને બ્રહ્મ થવાનો સંભવ છે, આવી સ્ત્રીઓ લાલચથી વશ થઈ કુટા નીવડે છે, શીયળને ભગ કરે છે તેવી સ્ત્રીઓની બાલિચારીણી દુષ્ટ ગણાય છે આવી સ્ત્રીઓની કદી પણ મતી સ્ત્રીઓએ સોખન કરવી નહિ.

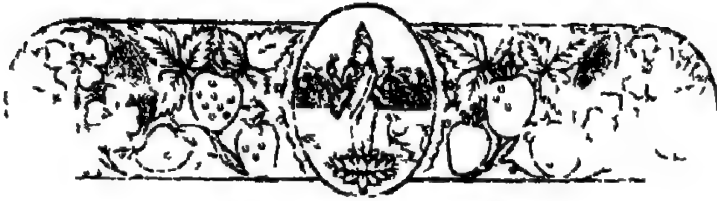
દુરાચારી સ્ત્રીનો પતિ જીવતો મુવા જેવો છે આવી સ્ત્રીઓ તેને ગણતી નથી, ઉપરનો ડાંગ કરી સતાવે છે, કકાશ કરે છે પતિને જોઈ મોં ચઢાવે છે, આખો દિવસ ધગ્મા કકાશ કરે છે આવી સ્ત્રીઓ કુદરત છે. તેમના જીવતરને પણ ધિક્કાર છે જે સ્ત્રીઓ પતિ સાથે અણખનાવ રાખે છે તેમને જીવતા કદી મુખ થતું નથી અને મૂવા પછી નરકમાં પડે છે. આવી દુષ્ટ સ્ત્રીઓની કોઈ પણ દિવસે સારી સ્ત્રીઓએ સોખન કરવી નહિ.

શ્રીઓએ હંમેશાં પવિત્ર જીવન ગાળવું, સાસરીયા સાથે હળીમળીને સંબંધને આલવું. પતિની સેવા કરવી, પતિની મરજી સંપાદન કરવી, બાળકોને પ્રેમથી ઉછેરવા, ઘર સ્વચ્છ રાખવું, કરકસરથી પતિના રોજવાનો સમ્રહ કરવો, પતિ જે રીતે પોતાના ઉપર રાજી રહે તેવી રીતે વર્તવું.

શ્રીઓનું ૫૬ ધર્મ મહત્વનું છે તેને ગ્રહિણી કહેવામાં આવે છે. ધરની અધિષ્ઠાત્રાદેવી એ સ્ત્રી છે સ્ત્રી વગરનું ઘર નકામું છે, સ્ત્રી વગરના પુરુષની આખરૂં સારી ગણાતી નથી, તેના ધરની અવસ્થા પણ ઉત્તમ હોતી નથી. સ્ત્રી વગરનું ઘર વેરાન જેવું જણાવાનું. જે ધરમાં સ્ત્રી હોય છે તેજ ઘર મથાર્ય ઝળઝળાઈ ઉઠે છે, સ્ત્રી વગરના પુરુષનું મન હિંમત રહે છે, તેને સર્વમાં નિરમતા જણાય છે, જેમ પુરુષવડે સ્ત્રી શોભારૂપ છે તેમ સ્ત્રીવડે પુરુષ અને ધર બંને શોભારૂપ છે આજે ધર્મી સ્ત્રીઓ પોતાની જવાબદારી સમજતી નથી. તેની જવાબદારી મહાન છે તેના ઉપર આખા ધરના સુખ દુઃખનો આધાર છે, ચન્દ્રકાન્તા પોતાની જવાબદારી સમજતી હતી તેણે પોતાના ધરને નંદનવન જેવું આનંદદાયક બનાવ્યું હતું.

ચન્દ્રકાન્તા ઉત્તમ ગૃહિણીપદને શોભાવે તેવી હતી પતિના આનંદમાં પોતાનો આનંદ માનતી પતિના સુખમાં પોતાનું સુખ સમજતી. હંમેશા પતિને અનુકૂળ ચાલતી પોતાના ધરકામ ઉપરાંત પતિના કામમાં પણ મનની મદદ કરતી, ધર તરફની તો તેના પતિ મોહનરાયને ત્રિલોક્ય ચિંતા નહોતી. તે દમ્પતી બન્ને અને દયાળુ હતા, તેઓ કમીઠ જાણતા તેમ ખર્ચા જાણતા. પોતાની પેદાશ પ્રમાણે સુખ પણ ભોગવતા પૈસા કમાવો તેનેજ પોતાનું કર્તવ્ય માનતા નહિ પણ સાથે સાથે ઇશ્વરોપાસના કરી આ સસારસુમુદ્રને તરવા પણ યત્ન કરતા.

તેમના ધરમાં ગમે તે વખતે ગમે તે માણસ જાય તો પણ તે બંનેને હસના અને આનંદમાં જ જોતા કામ પણ દિવસે તેઓના મનમાં ઉદ્ભવ થતો નહિ ચન્દ્રકાન્તા પોતાના ગૃહિણી પદને શોભાવવા યત્ન કરતી બંને બીજાનું ભણું કરવા પોતાનાથી બનતું કરતા ચન્દ્રકાન્તાના રોજના સહવાસથી તે માણાનો સ્ત્રીઓ તો સુધરી જવા આવી હતી. બીજે દિવસે પણ સર્વ સ્ત્રીઓ વખત થતા આવી પહોંચી એટલે ચન્દ્રકાન્તાએ અનાબુધું.

પ્રકરણ ૧૨ સું.

વ્યવહાર કુશળ સ્ત્રીઓ.

જુઓ જોઈતે પૂરે મત્સ્યવતી નામના રાજમાતા થઈ ગયા કે તેની વાત આજે શરૂ કરે છું તે વચ્ચે વ્યવહારકુશળ અને રાજકાવ્યમાં પણ કુશળ હતાં

સત્યવતી-મત્સ્યગંધા-શાંતનુ-લીન્ગમ.

પૂર્વે યદ્ય ગયેલા પાડવો અને ડૉરવોના નાપના આપની માનુ નામ સત્યવતી હતુ. તેનું મુળ નામ મત્સ્યગંધા હતુ. તે એક માછીને ત્યાં ઉછરી હતી, તે નાની હતી ત્યારે આપને ત્યાં ગયામાં નાવ ફેરવી લોકોને આ પારથી પેલે પાર લઈ જતી. એક વખતે પરાશરઋષિ ત્યાં આવ્યા અને ગયાને પેલે કિનારે જવા નાવમાં બેઠા આ વખતે નાવમાં મત્સ્યગંધા અને પરાશર બેઠા હતા મત્સ્યગંધાને જોઈ પરાશરેનું મન લનયાયું. તેમણે કોઈને ન જોઈ, મત્સ્યગંધા પાસે પોતાનો ઇચ્છા તૃપ્ત કરવા પ્રાર્થના કરી, મત્સ્યગંધા કે પોને કુતારી છું, માછી તો જાત છું આ ન નો મહાત્મા થઈ કમ બ્રહ્મ થવા ઇચ્છો છું, વિગેરે બધું કહ્યું, પણ ઋષિએ ન માન્યું પરાશરે તેના માથે મગ કર્યો અને ત્યાં તેને એક પુત્ર થયો. ઋષિએ તેને પુત્ર થવા છતાં પૌત્રવંશકારીના જેવું જ રહેશે એવું જણાવ્યું. તેમ તેના શરીરમાંથી માછલાનાં ફૂગંધા કહાડી સુગંધી આવી ઋષિ તો કિનારે ઉતરી વનમાં ચાલ્યા ગયા, અને મત્સ્યગંધાને પુત્ર થયો તે પુત્ર

વંદબાસ કહેવાયા તે પુત્રે માને કયું કે “માનાજી, ત્યારે તમારે કાંઈ કામ પડે ત્યારે મને સલાજીને તો હું આવી હાજર થઈશ ” આમ કહી તે વનમાં આવ્યો ગયો

પછી મત્સ્યગંધાનું નામ યોજનગંધા પડ્યું. તેનામાંથી નીકળતી મુગંધી એક યોજન મુધી પ્રસરતો. તે વખતે જ્ઞાતનુ રાજા ત્યાં રાજ્ય કરતા હતા. તે મૃગયા રમવા ગયેલા ત્યાં આ જીને જોઈ લલચાયા અને તેના બાપ માછીમાર પાસે માગણી કરી, માછીમારે કયું કે. “તમે તમારા પુત્ર બીજાને રાજ્ય ન આપતા મારી પુત્રીના પૂત્રને ગાદી આપવાનું વચન આપો તો હું તમને ને પરજ્ઞાનું ” આ સાંભળી જ્ઞાતનુ રાજા કાંઈ જવાબ ન આપતા ધેર ગયા. પુત્ર બીજા ગંધાથી ઉત્તમ થતો હતો. તેમનો હાથ કુચાડી હવે આ મત્સ્યગંધાના પુત્રને ગાદી આપવાનું વચન કેમ અપાય ? તેનો ચિંચાઈ કરતા આ સ્ત્રી ન મળવાથી ચિન્તા કરવા લાગ્યા.

બીજાને આ વાતના ખચ પડી તેથી તેમણે માછીમાર પાસે જઈ કહ્યું કે “તું સુખેથી યોજનગંધાને પરજ્ઞાવ, હું તેના પુત્રને ગાદી આપીશ.” છતાં માછીએ ન માન્યું અને કયું કે “તમે ગાદી ન માગો તો તમારો પુત્ર મારા ભાણેજને ગાદી ઉપની ઉડાડી મુકે માટે એ વાત તો ન મને.” આવી પોતાના બાપનું કટ ટાળવા બીજાે હાથમાં મગજજ લઈ પ્રતિજ્ઞા કરી કે ‘જો હું તારા ભાણેજનો દ્રોહ કરીશ નહિ તેમને ગાદી અપાવીશ, અન હું ૭૬મી વર્ષન વ્રત ન કરત બ્રહ્મચર્ય પાળીશ, માટે હવે તારી કન્યાને પરચાવ ” આવી જાનનું રાજા માથે યોજનગંધાને પરજ્ઞા. રાજાએ તે પછી તેનું નામ મત્યવતી પાડ્યું

જ્ઞાતનું ગંધાની ચિન્તા મટી, પુત્ર બીજા ઉપર ગજ થયા અને મત્યવતી સાથે સુખ ભોગવવા લાગ્યા, તેમને ચિત્રમદ અને ત્રિપિત્રગીર્થ એ પુત્ર થયા પુત્રને નાનપણમાં મુડી જ્ઞાતનું ગજ મરણ પામ્યા, બીજાે પુત્રોને રાજાગાદી આપી નેમનું પાનન કરતા માડ્યું, અને મત્યવતીનો સલાહ પ્રમાણે રાજ્ય ચલાવતા માડ્યું. સત્યવતી મહુશ્વર, રાજકાજમાં તેમ ગૃહકાયમાં પણ કુશળ હતા, એવામાં કાશીરાજની કન્યા અમા, અપિકા અને અમાલીકાનો રસવગ થતાનો જાન બીજાે ગમ્યું. બીજાે ત્યાં જઈ પોતાના ભાઈઓ માટે ને ત્રણે કન્યાઓનું હરણ કર્યું. આ જોઈ બીજા

રાજ્યએ તેમની પાછળ પડ્યા પણ બીજા સર્વને હગવી કન્યાઓને ઘેર આણી, તેમને પોતાના ભાઈ સાથે પરણવાનું કહ્યું અમિકા અને અમાલિકાએ તો કબુલ કર્યું પણ અમાએ કહ્યું કે “હું તો શાશ્વરાજ સાથે પરણવાની છું” આથી બીજાે તેને પાછી જવા દીધી, અમા શાશ્વ પાસે ગઈ પણ શાશ્વે તો તેને બીજા હરી ગયેલા તેથી પરણવાની ના કહી જેથી તે બીજા પાસે પાછી આવી, બીજાે પણ હવે તેને સમજવાની ના કહી તેથી તે બીજાના ઉપર ગુસ્સે થઈ વનમાં તપ કરવા લાગી. તે પત્ની ચિખંડીરૂપે જની બીજાનું વેર લે છે

ચિત્રાગઢ અને વિચિત્રવીર્યને અમિકા અને અમાલિકા વેરે પરણાવ્યા, તેઓએ કેટલાક વખત સુધી સ્ત્રીઓની સાથે સુખ ભોગવતાં રાજ્ય કારભાર ચલાવ્યો. બીજા તેમની દેખરેખ રાખતા પણ થોડાક વર્ષ પછી અને પુત્રો એક પછી એક પ્રજા વગર મરણ પામ્યા, આથી સત્યવતીએ બીજાને મોલાની પોતાના રાજ્યકુળનો નાશ ન થાય તે માટે લગ્ન કરવાનું કહ્યું પણ બીજાે તો કહ્યું કે “મેં તો જીવતા સુધી પશ્ચાદ્ધર્મ પાળવાનું પણ લીધું છે તેથી હવે લગ્ન થાય નહિ”

આથી સત્યવતીએ કન્યાકાળમાં પરાશરથી વ્યામ નામે પુત્ર કૃત્વન કર્યાની વાત બીજાને કહી, અને કહ્યું કે “જે તમે કહો તો તે મારા પુત્ર ત્યાસને મોલાવું અને તેની પાસે આ પુત્રવધુને પ્રજા થાય તેમ કરે” બીજાે હા કહી એટલે તેમણે વ્યામને યાદ કર્યા, એટલે વ્યામ અગ્યા, અને સત્યવતીએ તેમની પાસે પોતાની પુત્રવધુઓમા પુત્રોત્પત્તિ કરાવી. એ સ્ત્રીઓને ધૃતરાષ્ટ્ર અને પાંડુ એ પુત્ર થયા અને બીજા વાર અમિકાને બદલે દાસી વ્યામ પાસે ગઈ તેથી તેને વિદુર નામે પુત્ર થયો

સત્યવતીએ પાંડુ અને ધૃતરાષ્ટ્રને ઉકેરી મોટા કર્યા, અને બીજાને સોપી તેમનું પાલન કરાવ્યું, બીજાે તેમને પોતાના પુત્રોત્તી માફક ઉછેર્યા અને રાજ્ય કારભારમા હોશિયાર બનાવ્યા સત્યવતીને સર્વ રાજમાના તરીકે માનતા, તે મામાન્ય માત્રીને ત્યાં ઉછેરી મોટા થયા હતા છતાં પણ ગાંધ્ય કારભારમા હોશિયાર થયા હતા. તે પછી વૃદ્ધ થતાં તેમનું મરણ થયું, તે વખતે પાંડુ અને ધૃતરાષ્ટ્ર હોશિયાર થઈ ગયા હતા, વ્યાસ ભગવાન પાસે અમિકા પ્રથમ ગઈ તે વખતે વ્યાસનું અવધર કાળ અને

કદરૂપે રૂપ જોઈ તેણે આંખે પાટા બાધી દીધા હતા તેથી તેનો પુત્ર પ્રત-
રાષ્ટ્ર જન્મથી આધળો થયો હતો, અને અબાલિકાએ જતાં બાસના બચ-
કર રૂપથી ઉદ્ધાસ બની શીર્ષા પડી ગયાં હતાં, તેથી તેનો પુત્ર પાંડુ પીંગલ
ને પાકુરોગવાળો થયો હતો

દુઃશલા—જયદ્રથ

દુઃશલા ધૃતરાષ્ટ્રની પુત્રી અને સિંધના રાજા જયદ્રથની સ્ત્રી હતી,
દુઃશલા પતિવ્રતા હતી પાંડવો અને કૌરવોને વેર થયું ત્યારે તેમજ કૌર-
વોએ દ્રૌપદીને સભામાં બોલાવી ત્યારે તેણે બાઇઓને કિષ્કામણુ આપી
હતી કે “ બાઇઓ ! તમે સતી દ્રૌપદી ઉપર કુદૃષ્ટિ રાખી, તમારી માને
ઠેકણે મોટી ભોળાઈને સારાં જો માડ નહિ,” પાંડવો પણ આપણા બાઇ
છે, તેમની સાથે વેર કરવાથી તમારે જગડવા કાળ થયું છે, જયદ્રથ કોંધી
અને લપટ હતો છતાં પણ દુઃશલા તેના ઉપર પ્રીતિ રાખતી, પતિસેવા
કરી તેને રાજી રાખવાને યત્ન કરતી. તે ધરકામ નેમ રાજ્યકરઆરમાં પણ
કુશળ હતો તે મત્ત્ય બોલતી. તે જોમ બાઇઓને મારી શીખામણુ આપતી
તેમ પતને પણ મારી શીખામણુ આપતી. જયદ્રથ જ્યારે વનમાં જઈ
દ્રૌપદીનું હૃત્સ્થ કરી, બીમનો માર ખાઈ ઘેર પાછો આવ્યો હતો
ત્યારે તેને દુઃશલાએ કહ્યું કે “ તમારે શું નથી કે તમે પારકી સ્ત્રીએ
પ્રીતિ કુદૃષ્ટિ કરો છો ? તમે દ્રૌપદીના નણ્ણદોષ થઈ તેના ઉપર નજર જ-
માડી પણ બીમ તમને હવે ઝંપરા દેશે નહિ પરંતુ ઉપર કુદૃષ્ટિ કરના
રનો નાશ થવા વગર રહેતો જ નથી, તમે આ શું કર્યું ? ”

જ્યારે કૌરવ પાંડવો વચ્ચે યુદ્ધ થયું ત્યારે પણ તેણે જયદ્રથને સુત્રિ-
યને જાજ તેવું પાણી ચઢાવી રણમાં મોકલ્યો હતો, દુઃશલા પતિનું હૃદયની
નમ્ર અને વિવેકી હતી, સર્વની સાથે સખ અને રનેહ રાખી વર્તતી.

માલતી—ઉપબર્ણણુ.

માલતી એ મંધર્વોના રાજા ચિત્રસેનની પુત્રી હતી, તેને નાનપણમાં
નીતિનું શિક્ષણ આપી વ્યવહાર અને વિદ્યાભ્યાસમાં નિપુણ બનાવી હતી.

નાનપણમાંથી જ તે રૂપાળી અને સ્નેહાળ હતી, તેને તેના પિતાએ ઉપ-
મર્દણ નાહેના મધવ સાથે પરણાવી હતી. તે સતી હતી પતિવ્રતપણાનું
પ્રદર્શન કરી પતિની આજ્ઞામા રહી પતિસેવા કરીને પતિને પ્રસન્ન રાખતી

એક વખતે બ્રહ્મલોકમા અશ્વરાઓનું નૃત્ય થતું હતું, તેમા રાજાનું
રૂપ અને નૃત્ય જોઈ ઉપમર્દણને નેના ઉપર મોહ પ્રકટ્યો તે જોઈ બ્ર-
હ્માએ તેને શાપ આપ્યો કે “ તે શરમ મુકી સભાનું અપમાન કર્યું માટે
તારે મોં ન બતાવ, અહીંથી જા ? ” એમ કહી શિક્ષા કરી તે અપમા-
નથી ઉપમર્દણ મુર્છા ખાઈ પૃથ્વી ઉપર પડ્યો આ વાત માલતી જાણી
ધણી દુઃખી થઈ, પતિને મળે તળગી રડકકળ કરવા લાગી, તેણે મહા પામે
પતિના અપરાધની મારી માગી પતિ ત્રિયોગે બળી મરવા તૈયાર થઈ,
આ પ્રમાણે તેને કષ્ટપાત કરતા જોઈ દેવાને તેના ઉપર દયા આવી અને
ઉપમર્દણને મુર્છા ઉતારી બેઠો કર્યો આવી રીતે સતીએ પોતાના પતિ-
મ પણાથી દેવાની પાસે પતિને જીવો કરાવ્યો અને હમ્પતી સુખથી
રહેવા લાગ્યા

પદ્મા-પીપ્પલાદ મુનિ.

પૂર્વે અનર્થ રાજાને પદ્મા કરીને એક પુત્રી હતી તે રૂપાળી અને
શુશ્રુવાન હોવાથી પીપ્પલાદ નામના મુનિએ નેત્રી માગણી કરી મુનિ વ્રદ
હોવા છતાં પણ શાપના ભયથી રાજાએ તેમને પુત્રી પરણાવી રાજકુંવરી
છતાં તે પતિ સાથે વનમ જઈ, પતિની પ્રેમથી મેવા કરવા લાગી એક
વખતે તેના પતિવ્રતપણાની પરીક્ષા કરવા ત્રમરાજા યુવાન રાજાને વેશ
લઈને પદ્મા નદીએ સ્નાન કરવા જતી હતી ત્યાં રસ્તામા કેમા રહ્યા અને
તેને કહ્યું કે. “ હે સતી તું વ્રદ પતિને પરણી શુ સુખ પામવાની છે ?
તારું જીવન નક મુ કેમ ગુમાવી દે છે માટે તેને છોડી મારી મ થે આવ,
અને રાજ્યચૈત્રવ ભોગવી આનંદ માન. ”

આ સાંભળી સતી પદ્માને કોવ થયો અને કહ્યું કે “ અરે દુષ્ટ !
સતી સ્ત્રીના આગ્રહ તને આતી વાન મોલના શરમ આવતી નથી ? આપ્યો
જા અહિંથી આમ કહી તેણે જવા માડ્યું પણ પેલા યુવાને તેને જવા ન
દેતા રસ્તા દાકી રાખ્યો તેથી તે ગુસ્સે થઈ બોલી. “ અરે દુષ્ટ, દુર આ

નહિ તો હું સતી છું. નાહક દુખી થઈશ," આમ કહી શાપ આપવા જતા હતા ત્યાં ધર્મરાજએ પ્રકટ થઈ કહ્યું કે "દેવી હું તો તમારી પરીક્ષા કરવા આવ્યો હતો તમે સતી છો હું વરદાન આપુ છું કે તમારું સઘળાં કામ સિદ્ધ થાવ અને પતિપત્ની સુખ ભોગવો" સતીએ નેમને નમસ્કાર કર્યા અને ધર્મરાજ ચાલ્યા ગયા. આ પ્રમાણે સતી પદ્માએ પોતાના વૃદ્ધ પતિમા પશુ પ્રીતિ રાખી પતિસેવા કરી હતી, અને રાજ્યના લોકોથી લોકભાઈ અનીનિને માર્ગે જવાની ઈચ્છા કરી નહોતી, તેમણે પોતાનું ગૃહણી તરીકેનું પદ શોભાવ્યું હતું.

પદ્મણી-જયદેવ.

પદ્મણીએ જગન્નાથપુરો પાસેના કૃતિમિત્વ ગામના જયદેવ કવિની સ્ત્રી હતી. તે પતિવ્રતા હતી. જયદેવ એ ત્યાંના રાજદયારનો કવિ હતો. રાણીએ પદ્મણીને પશુ ધણીનાર પોતાની પામે એમવા બોલાવતી એક વખતે એક રાત્રીનો ભાઈ મરો ગયો તેની સાથે તેની સ્ત્રી સતી થઈ હતી તેની વાતો કરતા હતા અને કહેતા હતા કે 'તે ફરી પતિવ્રતા સ્ત્રી હતી' પદ્મણીને તેમણે પૂછ્યું કે 'કેમ, ખરું ને?' તે સાંભળી પદ્મણીએ કહ્યું કે 'જે વખતે પતિનું મરણ તેની સ્ત્રી સાંભળે તેજ ક્ષણે જો ખરો મતી સ્ત્રી હોય તો ફેહને છોડી દે છે, એજ ખરી પતિવ્રતા છે' આથી રાજાને જરા ખોટું લાગ્યું ને પદ્મણીની પરીક્ષા લેવાનો વિચાર કર્યો.

એક વખતે રાજા અને જયદેવ કવિ બહાર ગામ ગયા હતા તેવામાં રાણીએ એવી વાત ઉઠાવી કે જયદેવ કવિ રાજા માથે વનમા ફરતા હતા ત્યાં વાઘે તેમના પ્રાણુ લેઈ લીધા, આ વાત પદ્મણીના સાંભળવામાં આવતાજ તેનો જીવ હડો ગયો અને સ્વયંવત થઈ પડી. આ ગણી રાણી મહા ખેદ કરવા લાગી, તેજ વખતે રાજા અને જયદેવ પાછા આવ્યા અને પદ્મણીના મરણની વાત જાણી જયદેવે ઘેર જઈ પત્નીના સ્વપ્ન પાસે બેસી રડવા માડ્યું, રાણીના અપરાધથી આ મન્યું તે વાત રાજાએ જાણી રાણીને ધણો ધિક્કાર આવ્યો. સતી મરણ વગર અપરાધે થયું જાણી રાજા મરવા તૈયાર થયો તેથી જયદેવે તેને શાંત પમાડી તેમ ન કરવાની

વિનંતી કરી. પછી પોતે પોતાની ઝીના શ્વશ્ર પાસે બેસી મીનમોર્ચીદ એવા મધુર ને કરચુ રસમા ગાઇ શ્રી કૃષ્ણની સ્તુતિ કરી કે તે અષ્ટપદી પૂર્ણ થતા જ પદ્મમણીએ આખ ઉઘાડી અને આગમ મરડી બેઠી થઇ આથી તેનો પતિ, રાજા, રાણી અને સર્વ પ્રજાજનો ખુશી થયા, સર્વ ક્રોધ તેના વખાણ કરવા લાગ્યા, સતી બીઓ આવી હોય છે તે પોતાના પતિના ઉપર એટલો બધો પ્રેમ રાખે છે કે તેનો વિયોગ સહન કરી શક્તી નથી આ પ્રમાણે પદ્મણી પોતાનું પતિવ્રત પાળી પતિની સેવા કરવામા આનંદ માનતી હતી

સત્યભામા.

સસભામા એ પૂર્વે થઇ ગયેલા સત્રાજીત રાજાની પુત્રી હતા. તે રૂપાળા, બુદ્ધિમાન, નીતિવાન, શાન અને આનંદી હતા નાનપણમા મા આપની પાસેથી યોગ્ય શિક્ષણ મેળવ્યું હતું, તેમનું લગ્ન શ્રીકૃષ્ણની સાથે થયું હતું. તે વખતે પ્રયાગના રાજા નર્કાસુરે સોળ હજાર કુવારી કન્યાઓનું હરણ કરી જઇ પોતાને ત્યાં ભેગી કરી હતી તે પ્રજા ઉપર બહોળું જીહ્વમ કરતો હતો, દેવો અને ઋષિઓને સતાપતો હતો. તેની ઈર્ષના કહેવાથી શ્રીકૃષ્ણ સત્યભામા સાથે તેની સાથે યુદ્ધ કરવા ગયા હતા કૃષ્ણને જોઇ નરકાસુર શિવનું આપેલું ત્રિશુળ બંધ તેમની સાથે લઇવા આવ્યો. સત્યભામાએ ત્રિશુળ આવતું જોઇ કૃષ્ણને એતાબ્યા એટલે કૃષ્ણે સુદર્શન ચક્રવડે તેનું માથું ઉડાવી દીધું. આવી કૃષ્ણે સત્યભામા ઉપર પ્રસન્ન થઇ સ્વર્ગમાથી કદપદ્મ જાવી તેમના બાગમાં રોપી તેમને રાજી કર્યા હતા.

સસભામા પતિ ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખતા, તે યુદ્ધ વખતે પતિની સાથે બહુવાર જતા. પણ જરા રીસાળ હતા. એક વખતે નારદે આપેલું પારીજાતકનું પુલ્લ કૃષ્ણે રૂદ્રિમણીને આપ્યું તેથી સત્યભામાને રીજ થઇ હતી. તેથી તેમને રાજી કરવા કૃષ્ણે પારીજાતકનું આપું વૃક્ષ સ્વર્ગમાથી ઉપાડી તેમને બારણે રોપી તેમને પ્રસન્ન કર્યા હતા. ન્યારે પાડવોને જાખા-ગૃહમા બળી ગયાની વાત કૃષ્ણે જાણી ત્યારે સ્વમતકમણિ સત્યભામાને સોપી, તેમને પીયેર મોકલી પોતે હસ્તિનાપુર ગયા. આ વખતે શત્રુધન્યા

રાજાએ સ્વરાજ્ય ઉપર ચડાવ કરી નેને મારી સ્વમતકર્માણુ લલ્લ મયો આ વાત કૃષ્ણને સત્યભામાએ કરી તેથી કૃષ્ણે સત્યભામાને મારી મણિ લાવી પોતાની પત્નીને આપ્યો.

સત્યભામા અને કૃષ્ણની પરસ્પર ઘણી પ્રીતિ હતી. સ્ત્રીને રાજ્ય રાખવા કૃષ્ણે કેટલું સહન કર્યું હતું અને પતિ ધર્મ અનુગ્રહો હતા તે આ ઉપરથી સમજાશે સત્યભામાને દ્રૌપદીએ પતિવ્રતાના વર્મ વિશે મોઢા આપ્યો હતો. શ્રીકૃષ્ણની પાછળ સત્યભામા મતી થયા હતા સત્યભામાએ પોતાના પતિ શ્રીકૃષ્ણ જેવાને પણ જીતી લીધા હતા.

કાલિંદી-યમુના

કાલિંદી પણ શ્રીકૃષ્ણની આઠ પટરાણીઓમાંની એક સ્ત્રી હતી નેમનું રૂપ સુંદર અને તેજસ્વી હતું. તે બુદ્ધિવાન અને દયાળુ હતા. તે પોતાને શ્રીકૃષ્ણ પતિ મળે એ ઇચ્છાથી યમુનાજીને કિનારે તપ કરના હતા. એક વખતે કૃષ્ણ મૃગયા રમવા અર્જુનની સાથે વનમાં ગયા હતા ત્યાં આ સ્ત્રીને તપ કરતી જોઈ. કૃષ્ણે તેને કોણ છે અને કેમ તપ કરે છે તે પૂછ્યું. તેની શ્રીકૃષ્ણ સાથે વરવાની વાત જાણી તેને પોતે દ્વારકામાં તેડી ગયા અને તેની સાથે લગ્ન કર્યું. આ સત્તીએ પતિવ્રતાપણું પાલન કરી પતિ સેવા કરી પતિની પ્રીતિ સપાદન કરી હતી. તે પોતાની બીજી શાક્યો સાથે મેન તરીકે નર્તતા. તેનના ઉપર કૃષ્ણની બીજી બધી સ્ત્રીઓની મારી પ્રીતિ હતી, તેનું બીજું નામ યમુનાજી પણ હતું તે હમેશા પતિની આશાનું પાલન કરી પતિસેવા કરવામાં ધન્યમાન માનતા હતા.

— ૦: —

સરમા-વિભિષણ

સરમા એ શૈલુષ અધર્વની પુત્રી અને વિભિષણની પત્ની થાય. તેનો જન્મ માનમરોચરની પાસે થયો હતો તે સુંદર, બુદ્ધિવાન ઉદાર અને ધાર્મિક હતી. વિભિષણ પવિત્ર અને ધાર્મિક હતા તેની અસર સરમામાં પણ હતી તે એક વચ્ચની, સત્ય બોલનાર, નીતિથી ચાલનાર અને પતિ સેવા કરી આનંદમાં રહેનાર હતી રાજ્ય સીમાને હરી લાગ્યો ત્યારે તેને

ધણે ખેદ થયો હતો. તેણે રાવણને તે વખતે કહ્યું હતું કે: સીતા સાક્ષાત્ સ્વર્ગરૂપ છે, તેને તમે હરણ કરી લાવ્યા તે ધણ ખોટું કાર્ય છે. પગથી સાંભી જે કુદૃષ્ટ કરે છે તેનો નાશ થાય છે. માટે મારું માની શીતાને પાછી મોકલો. 'જાના ગવણે માન્યુ નહિ ત્યારે નેણે પેનાના પતિને કહ્યું કે: હે પ્રિય ! આપના બાધ રાવણે સીતાને હરી લારી ધણજ અધરીન ક્રમ કયું છે. અધર્મ માગે ચાલનાર બાધ હોય કે પાપ હોય પણ તેનો ત્યાગ કરવો જોઈએ માટે આપ તેમને મમળા. અને ચતા આનંદ થયાવા.

તે સીતા પાસે અશોક વાટિકામાં જઈ તેમને ધીરજ આપતા સીતાને ત્યાં દુષ્ટ પડે નહિ તેની તપાસ રાખતા અને સીતાને દેવી વૃદ્ધ માન આપી સેવા કરતા, રાવણને માર્યા પછી રામે વિભિષણને લકાની માદી આપી તે વખતે પણ સરમા ધર્મનું પાલન કરી પતિને સહાય આપતી. પતિ પાસે ધંધરભક્તિ કરવામાં તે ધણ કાળ માળતી તેણે ધર્મ અને નીતિને રસ્તે ચાલી પતિની સેવા કરવામાં પોતાનું જીવન સાર્થકય માન્યુ હતું. તેણે ઉત્તમ ગૃહણીપદ નભાન્યુ હતું

અજની-પવનજય-હનુમાન.

અજની એ મહેદ્ર રાજની પુત્રી અને પ્રહ્લાદના પુત્ર પવનજયની સ્ત્રી હતી, તે સુદર, નવદામા નીપુણ, નિર્મળ મનની, કમાણુ અને પવિત્રતા હતી. તે હમેશા પતિભક્તિ પરાયણ રહેતી તેનો પતિ પવનજય અક-કારી હતો તેથી તેની મલાળ લેતો નહિ તેથી તે હમેશા તપ કરી સદા-શીવની આરાધના કરતી

એક વખતે રાવણે પ્રહ્લાદ પાસે વરુણની માથે યુદ્ધ કરવામાં મદદ માગી તેથી કુમાર પવનજયને તેની મદદે મોકલ્યો, તે પોતાની સ્ત્રી અજનીને જતી વખતે પણ મળ્યો નહિ, પવનજય જતો હતો ત્યાં રસ્તે માં રાત પડતા એક સરોવરના કિનારે સુકામ નાખ્યો, ત્યાં એક યક્ષરાદી પોતાના પાંતના વિગેગથી રડતી હતી, તેને જોઈ નેને પોતાનો પાંત અજની ધણ વર્ષે સાંભળી, તેથી તે રાત્રે તે પાછો આવ્યો અને સ્ત્રી

અંજનીને પોતાના સમાગમથી સુખી કરી. સવારે તે જતા લાગ્યો. ત્યારે અંજનીએ કહ્યું કે: “ જ્ઞાતા, તમે તો જાઓ છો, પણ મને રહેલો મર્ક શું પામશે તો હું શો જવાબ આપીશ. ” તેથી પવનજયે તેને પોતાની મુદ્રિકા આપી કહ્યું કે. “ તારે બીક ન રાખવી હું યુદ્ધમાં જીતીને જીતી તરત પાછો આવીશ. ” આમ કહી પવનજય ચાલ્યો ગયો. તેના મયા પછી અંજનીને મર્ક રહ્યાની વાત તેની સાસુએ જાણી તેના તિરસ્કાર કરી કહ્યું કે “ અરે દુષ્ટા! મારો પુત્ર તો યુદ્ધે ગયો છે અને તને મર્ક ક્યાથી રહ્યો ? તે મારા કુળને કયક લગાડ્યું અંજનીએ આ સાં-ભળી પતિના સમાગમની વાત કહી પણ તેની વાત કામ્રએ સાચી માની નહિ. અને તેથી પ્રસ્થાદે તેને તેના બાપને ત્યાં મોડલી, બાપે પણ તેને સમજી નહિ. તેથી તે વનમાં શકરનું જ્ઞાન ધરતી રહેવા લાગી.

એમ કરતા પુત્ર મારે અંજનીને એક ગુફામાં પુત્રને જન્મ થયો, આ વખતે તે દુષ્પથી રડવા લાગી જેથી ત્યાં થઈ જતા પ્રતિસુર્ય નામના વિદ્યાધરે આવી તેને આશ્વાસન આપી પોતાની બેન સમાન મણી પોતાની હનુસહન નગરીમાં લઈ ગયો. પણ પુત્રનું નામ હનુમાન પાડ્યું. નાનપણમાં માતા અંજનીએ હનુમાનને નીતિ અને ધર્મ સંબંધી કેળવણી આપી, પવનજય જ્યારે યુદ્ધમાંથી ધેર આવ્યો ત્યારે અંજનીને ન જોઈ. તે પોતાની પત્નીને કાઢી મૂક્યાની વાત જાણી થયો દુઃખી થયો અને અંજનીને જોળવા વનમાં ભટકવા લાગ્યો, છેવટે પત્ની ન મળતાં તે બગી મરવાનો વિચાર કરવા લાગ્યો. તે વાત તેના બાપ પ્રસ્થાદે જાણી તે પુત્ર પાસે આવ્યો તેમજ પ્રતિસુર્યને પણ અંજનીના વિરોગે પવનજય બગી મરે છે એવી ખબર મળી તેથી તે પણ અંજનીને લઈ ત્યાં આવ્યો, તેથી અંજનીને જાણ સર્વ હર્ષ પામ્યા, પુત્ર હનુમાનને જોઈ પવનજય આનંદ પામ્યો. અને વગરકારણે અંજનીને દુઃખ આપ્યું તેથી રાજ પ્રસ્થાદ અને તેના બાપ દીલગીર થયાં.

પવનજય પોતાની પત્ની અંજની અને પુત્ર હનુમાનને લઈ નગરમાં આવ્યો, સર્વેને આનંદ થયો. અંજનીની સાસુ કેતુમતીએ દીલગીરી બતાવી. અંજનીએ પોતાના ભાગ્યનો દોષ માની સર્વનું સમાધાન કયું. હનુમાન જેવા પરમભક્ત અને બળવાન પુત્રથી અંજનીને સર્વ કામ સંપન્ન થઈ

અપના લાગ્યા, અજની સાસુનો સેવા કરતી તેમ પતિની આરાગ પાલન કરતી હતી, તે પુત્રને ઉછેરી તેને યજ્ઞક્ષન બનાવી ધર્મનિષ્ઠ બનાવવામાં ક્ષણજી રાખતી. પછી પવનજ્યે પણ અજનીને પોતાના પ્રાણુતુલ્ય બહાલી માની તેની સાથે રહી સુખ ભોગવ્યું હતું. અજની સતિ હતી પતિએ તેનો ત્યાગ કર્યો હતો છતાં પણ પોતાના પતિવ્રતપણાને લીધે પતિના પ્રેમને મેળવી સુખી થઈ હતી તેણે હતુમાન જેના વીર પુત્રને જન્મ આપી જમતમા અમર નામ રાખ્યું છે હતુમાને રામની સેવા કરી સીતાજીની શોધ કરવામાં રામચન્દ્રજીને મદદ કરી હતી, તે રામના પરમ ભક્ત થઈ ગયા છે. આજે લોકો તેનો દેવતુલ્ય પુજા કરે છે.

મુર્તિ-ધર્મ

મુર્તિ એ દક્ષ પ્રાણપતિની પુત્રી અને ધર્મઋષિના પત્ની હતા. સતી સારિકા, સૌદમ્યવાન, ઉદાર અને તેજસ્વી હતા, તેમણે રાજસુખ કરતા પતિ સાથે વનમાં રહી પતિસેવા કરવાનું માર્ગ ગણ્યું હતું. તેમણે પોતાના પતિ સાથે હિમાચલ ઉપર રહી તપ કર્યું હતું. તેમને તેર ગોકથો હતી તે સર્વ સાથે તે પોતાની બહેનો જેવું વતન રાખતા પતિની સેવા કરી તેમણે પતિની પ્રીતિ સપાદન કરી હતી તે ઉદાર અને ધર્મિષ્ઠ હતાં તે દુષ્ટીઓને મદદ કરતાં, પોતાને ત્યાં આવનાર અતિથીનો મત્કાર કરતાં. તે પોતાના આશ્રમની બાગાઓને ઉપદેશ આપતાં કે:-બહેનો ઓઝોને તરનાતો માર્ગ નીતિનું પાલન કરતું અને શીયળને પ્રાણુથી પણ વધુ ગણી પાળવું એ જે પતિના પ્રેમના પાત્રરૂપ બની તેમને પોતાના શિરછત્રતરીકે માની સેવવા જોઈએ, ઓઝોએ સહનશીલતા રાખી ધીરજ અને નમ્રતાથી વર્તવું. વિવેક અને વિનય રાખવો ઉદાર દીક્ષ રાખી શાંત રહેવું, આ પ્રમાણે તે ધણી ઓઝોને સુધારવા બોધ દેતા

તેમને નર અને નારાયણ નામે એ પુત્રોનો જન્મ થયો હતો તે ધર્મશાસ્ત્રના મનાય છે તે બંને પુત્રો હિમાલયમાં બર્ષ તપ કરતા હતા. સતીનું ધ્યાન હંમેશાં બ્રહ્મા લીન રહેતું તેમણે પતિસેવા કરી ઉત્તમ ગૃહિણીપદને શોભાવ્યું હતું પતિની પ્રીતિ તેમના ઉપર અત્યંત હતી.

અદા—અંજિરા

અદા એ કદંમ પ્રજાપતિના પુત્રો હતા, તે સ્વરૂપે સુંદર, તેજસ્વી, ગુણવાન, ધાર્મિક, શાંત અને તત્વગ્રહ હતા. તે કપિષ્ઠ મુનિના એક અને દેવોના ગુરૂ બ્રહ્મરૂપિની માતા થાય. તેમના લગ્ન બ્રહ્માના માનસ પુત્ર અંજિરા ઋષિ જોડે થયા હતા. અને પતિ પત્ની વચ્ચે અત્યંત પ્રેમ હતો. પતિના ઘણા ગુણો આ સતીમા આવ્યા હતા. તે પોતાને ત્યાં આવતા અતિથીનો પ્રેમથી સત્કાર કરતા ને કહેતા કે પરોપકાર કરવો એ મોટું પુણ્યનું કામ છે. આ ગૃહસ્થાશ્રમમાં જેટલો પરોપકાર કરતા પારીએ તેટલો ઘણું શ્રદ્ધે છે સ્ત્રીએ પોતાના પતિને ગૃહસ્થાશ્રમમાં મદદ કરી જોઈએ તેમને બ્રહ્મરૂપિ નામના મહાસમર્થ પુત્ર થયા હતા, ને પોતાની માતાને હાથે શિક્ષણ લઈ વેદવેતા અને સમય થયા હતા. ને દેવોના ગુરુ મન્યા હતા. તે હમેશા પતિને રાજી રાખવા, પતિની પ્રીતિ મનાવવા કરતા તત્પર રહેતા ને ગૃહકામમાં કુશળ હતા, પોતાના પુત્રને ઉત્તમ કેળવણી આપી જ્યોત્સ્ના પોતાનું નામ અમર કરી ગયા છે.

સત્યવતી—રૂચીક

સત્યવતી એ પૂર્વે થઈ ગયેલા કાન્ધકુબ્જ દેવના માત્ર રાજના પુત્રી હતાં. તે સ્વરૂપે સુંદર, નીનાનાગા, વર્મિષ્ઠ, દયાળુ અને શાંત ગુણી હતાં એમના ભાઈનું નામ વિશ્વામિત્ર હતું. વિશ્વામિત્ર એ સમર્થ ઋષિ થઈ ગયા છે. સત્યવતી ગુણુ અને રૂપમાં ઉત્તમ છે એમ માની ઋષિક ઋષિએ તેમના પિતા પાસે જઈને તેમની માગણી કરી. આ વખતે જો પોતાની પુત્રી મુનિને ન પરણાવે તો મુનિના શાપનો ભય અને પરણાવે તો ઉત્તમ કામલાગી પુત્રીને વનમાં જઈ કુખ વેડવું પડે તે વિચારથી રાજા ચિંતામાં પડ્યા. પોતાના પિતાને આવી રીતે ધમસકટમાં આવેલા જોઈ સત્યવતીએ ખુશીથી ઋષિને પરણી રાજ્યના કરતાં વનમાં જઈ તપ કરવાની ઇચ્છા બતાવી. તેથી સત્યવતીનાં લગ્ન ઋષિક ઋષિ સાથે થયાં. ઋષિક રૂચીએ

હજાર કાળા કાનવાળા ઘોળા ઘોડા પોતાના સસરાને લાવી આપ્યા, સત્ય-વતી પતિ સાથે વનમાં જઈ ગૃહસ્થાશ્રમ ચલાવવા લાગી. વનમાં જઈ તે વસ્ત્ર પહેરી પતિના કામમાં મદદ કરી તેમની પ્રીતિ સંપાદન કરવા મથતી

એક વખત બ્રહ્મર્ષિ તેમના આશ્રમમાં આવ્યા, તેમની સત્યવતીએ ઉત્તમ પ્રકારે સેવા કરવાથી મુનિ ખુશી થયા અને વરદાન માગવાનું કહ્યું તેથી સત્યવતીએ પોતાના પિતાને અને પોતાને પુત્ર થાય તેની માંગણી કરી ઋષિના વરદાનથી સત્યવતીને પુત્ર થયો તેનું નામ જમદગ્ન પાડ્યું અને તેમના પિતા ગાધીરાજને પુત્ર થયો તેનું નામ વિશ્વામિત્ર પાડ્યું

સતિએ પુત્રને ઉછેરી મહાસમય મનાવ્યા હતા જેમણે સહસ્રાશ્રુત સાથે યુદ્ધ કર્યું હતું જમદગ્નને મહાસમય પુત્ર પરચુરામ થયા હતા જેમણે પોતાના બળથી એકવીસ વાગ પૃથ્વીને નક્કરિય મનાવી હતી. આવી રીતે સતી સત્યવતીએ પતિની મેઘ કરી ઉત્તમ પુત્રને જન્મ આપ્યો, તે પુત્ર સમર્થ ઋષિ થઈ ગયા છે તેમના વશથી અત્યારે સતિનું નામ અમર થઈ ગયું છે

શુચીરમીતા-કરુણમુની

આ સતી મહાત્મા કરુણ મુનિના પત્ની હતા. પૂર્વે ધનજય બ્રાહ્મણના કરુણ મુનિ પુત્ર થતા હતા ધનજયને સો સ્ત્રીઓ હતી. કરુણમુનિના તેમના બીજા ભાઈઓ દેશ કરતા હતા એક વખતે કરુણમુનિ નૃસિંહજીના દર્શન કરવા જતા હતા તે વખતે એક બ્રાહ્મણના હાથમાંનું ફળ તેમણે મુઘ્ધું તેથી તે બ્રાહ્મણે તેને શાપ આપ્યો કે તું સો વર્ષ સુધી મધમાખી ચમકશ, આ વખતે કરુણનું લગ્ન શુચિરમના સાથે થયું હતું, સતિ પોતાના પતિની સેવા કરી તેમને રાજી રાખતા, બંનેને પરસ્પર સારી પ્રીતિ હતી, કરુણ મુનિએ ઘેર આવી પોતાની પત્નીને શાપની વાત કહી, જેથી સતિએ કહ્યું કે પતિ જમે તે અવસ્થામાં હોય છતાં પત્નીએ તેને ઇશ્વર માની સેવા કરવી જોઈએ તેમ હું તમારી સેવા કરીશ થોડીવારે મુનિ મધમાખ બની ગયા તેને શુચિરમતા પોતાના પ્રાણની માફક પાલન કરવા લાગી. કરુણ મુનિના ભાઈઓ આ વાત જાણી ગળ થયા તેમણે લાગ જોઈ

મધમાખીને ઉઠળતા તેવમા નાખી તેથી તે માખી મરો મધ, આ અણી શુચિરમીતાએ રડીને બાણ કહ્યાત કર્યું. એવામા સતિ અરૂંધની ત્યાં આગ્યા અને સતિને દીઘાસાં આપી તેના પતિને મૃત્યુમ્મય મનવડે મધમાખીના રૂપે જીવતાં કર્યો

પાછી સતિ તે મધમાખીને પતિ માની એવા કરવા લાગી, ફરી સો વર્ષે પાછી તેમના બાધએ તે મધમાખીને મારો નાખી તેથી મરી મરેલી માખીને લઈ દધીચીમુનિ પાસે ગયું. મનિના કહ્યાંતથી મુનિએ કરુણ મુનિને મનુષ્ય રૂપે જીવતાં કર્યા અને યાપનો અત આગ્યો. તે પછી સતી શુચિરમીતા પતિ માથે રહી આનંદ માનવા લાગી. આ પ્રમાણે પતિની ગમે તેવી સ્થિતિમા પણ સતિ જીનો પ્રેમ પતિના ઉપર જોવો ને તેવો જ રહે છે.

ચન્દ્રકાતાએ આ પ્રમાણે કહી આજે બધ રાખ્યું અને સતિ જીઓ ઉત્તમ ગૃહણીપદને શી રીતે નમારી શકે છે તે વિષે સ્ત્રી જીઓના જીવનમાથી દરેક જીઓ પોતાના જીવનમા તેમની વર્તણૂક ઉદાગરી જોઈએ એમ કહ્યું. આ પછી સર્વ જીઓ ચન્દ્રકાતાનો ઉપકાર માનતી પોતપોતાને ઘેર ગયું.

દેશીવૈદ્ય

આ પુસ્તકમા તમામ દેશી દવાઓ બનાવવાની રીત આપી છે દરેક રોગ અને તેની દવાઓ—કવાથો ચુર્ણો, ગ્રાણીઓ આસવો, અવલેહો, રસો વિગેરેની બનાવટ છે. પાન ૨૦૦ જોઈ કાગળ કિંમત રૂ ૧-૮-૦

વ્યવસ્થાપક લાગ્યોદય.—અમદાવાદ.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

શ્રીઓને સંસારમાં સ્વર્ગીય સુખ શી રીતે મળે.

જીજી દિવસે નિયમ પ્રમાણે સર્વ શ્રીઓ ચન્દ્રકાંતાને ત્યાં આવી. તે સર્વને આવેલી જોઈ ચન્દ્રકાંતાએ રાજની માફક કહેવા માંડ્યું કે જુઓ જુઓ, આપણે શ્રીઓ જે ધારીએ તો આ સંસારમાં સ્વર્ગના જેવા સુખને પણ મેળવી શકીએ છીએ. આપણે ઉત્તમ વિચારોનું સેવન કરી, દૈનિ ગુણોને ધારણ કરો આ મૃત્યુલોકમાં પણ સ્વર્ગીય આનંદને ભોગવી શકીએ તેમ છે. આ જગતમાં દુઃખ પણ આપણે જ ઉપજાવીએ છીએ અને સુખ પણ આપણા જ કૃત્યથી મેળવી શકીએ છીએ. જુઓ જુઓ, પૂર્વે થઈ ગયેલી સતિ શ્રીઓ પોતાના શુદ્ધ અને પવિત્ર આચરણથી પતિસેવા કરી કેવા આનંદને મળવી શકતી, આપણા સર્વ સુખના આધારરૂપ પતિની સેવા કરી, તેમને રાજી રાખવા સર્વદા ચત્ન કરવો. ધરમાં શ્વાત રહેવું, સર્વના ઉપર રનેહ રાખવો, સર્વની સાથે સંપ રાખવો, ધરના બીજા માણસો સાથે પણ રનેહથી વર્તવું, કોઈને કદી પણ ન કરવો, હમેશા આનંદમાં રહેવું, પોતાની સ્થિતિ અનુસાર રહેવું, સસાગના પદાર્થો નાશવત છે માટે તે જાળ કે આવે તેમાં હર્ષ કે ગ્રાહ ન કરવો એ સર્વ શ્રીઓને સ્વર્ગનું સુખ આપનાર છે.

ઉત્તમ શ્રી પતિની કંગાલ અવસ્થામાં ઝુપડીમાં રહીને પણ પતિ-સેવા કરી, પતિને પ્રસન્ન રાખી સુખ ભોગવી શકે છે. જ્યારે મોટા મહેલમાં રહી પુષ્કળ ધન વૈભવ ભોગવવા છતાં પણ પતિના ઉપર પ્રીતિ ન રાખનારી શ્રી કકાશ કરી હમેશા દુઃખી રહે છે અને પતિને દુઃખ આપે

છે. પતિને સંકટ વખતે પણ જે સ્ત્રી પોતાના પ્રેમ અને આનંદથી પતિનું સંકટ ભૂલાવી આનંદ આપી શકે છે તે ઉત્તમ સ્ત્રી છે. પતિના આગળ હંમેશાં હસમુખો સ્વભાવ રાખવો. કદી કોઈ વસ્તુની આપણે જરૂર હોય અને પતિ ન લઈ આવે તો પણ તેમના ઉપર રોષ ન રાખતાં પ્રીતિ જેવી ને તેવી કાયમ રાખવી. પતિની સેવા કરી પતિની અર્ધાંજનને સાર્થક કરી પતિમય થઈ જવું જોઈએ, પતિના વિચાર તેજ તેની પત્નીના હોવા જોઈએ પતિને અનુકૂળ વર્તન રાખવું જોઈએ. પરપુરુષનું મનમાં પણ સ્મરણ કરવું નહિ, વિવેક મૂકી તેની સાથે જોડવું આલવું નહિ, સદા પતિની પ્રીતિ મેળવવામાં જ મન રાખવું એ આ સસારમાં સ્વર્ગીય સુખનો અનુભવ કરાવનાર છે. પૂર્વે થઈ ગયેલી સતીઓનાં જીવનચરિત્ર સાંભળી આપણે તે પ્રમાણે વર્તીએ તો જરૂર આપણે પણ સ્વર્ગીય સુખને મેળવી શકીએ છીએ.

શશિકળા-સુદર્શન.

કાશીના રાજ સુઆહુની પુત્રીનું નામ શશિકળા હતું. તે નાનપણમાંથી સદ્ગુણી, સુશીલ અને સૌંદર્યવાળી હતી, અયોધ્યાના રાજ ધૃતરાષ્ટ્રીનો પુત્ર સુદર્શન, બારદાજ મુનિના આશ્રમમાં રહેતો હતો, તે રૂપાળો, શુરવીર અને વિદ્વાન હતો તે વાત શશિકળાએ જાણી તેની સાથે પોતાનું લગ્ન થાય તો સારૂ એવી ધમ્મજ તેણે તેની માને મતાવી શશિકળાની માએ તે વાત પોતાના પતિને કરી જેથી રાજ સુઆહુએ કંઈ કે તે કુળવાન છે પણ તેના ઓરમાન બાઈ શત્રુજીતના દાદા યુદ્ધાજીતે તેને રાજબ્રટ કરી કાઢી મુક્યો છે. તે તેને મારવા ફરે છે, નેતા રાજ્યથી બ્રહ્મ થઈ તેની મા સાથે વનમાં રહે છે તેની સાથે પરણાવવાથી કુવરીને શું સુખ આવવાનું છે? આ વાત શશિકળાએ જાણી કંઈ કે મે સ્વપ્નમાં એમના દર્શન કર્યા છે ત્યારથી હું એમને વરી ચુકી છું માટે બીજાની સાથે હવે હું લગ્ન કરવાની નથી, તે શશિકળા ઉમ્મરે આવતા તેને માટે રાજ્યે સ્વયંવર રચાવ્યો, તેમાં યુદ્ધાજીત તથા શત્રુજીત પણ આયા, શશિકળાએ તે દિવસે સુદર્શન પણ ત્યાં આવે તે માટે બ્રાહ્મણ સાથે તેને સંદેશ મોકલ્યો.

સદેશી સહાળી સુદર્શન સ્વયંવરમાં જવા તૈયાર થયો પણ તેની માં મનોરમાએ ત્યાં ન જવા નેને જણાવ્યું, અને કહ્યું કે તારો ઝોરમાન બાઇ તારી માથે વેર ગમે છે, તે પણ ત્યાં આવશે માટે આપણે જવું નથી, સુદર્શનને જમદયા ઉપર શ્રદ્ધા હતી તેણે કહ્યું કે દેવી મારે રક્ષણ કરશે માટે હું તો જઈશજ ત્યાર મનોરમાએ પણ તેના માથે જવાનું કહ્યું તેથી મા દીકરો અને સ્વયંવરમાં ગયા.

સ્વયંવર વખતે રાજાએ શિક્ષકગણને સ્વયંવરમાં જઈ પોતાને ગમે તે રાજાને વરમાળ આરોપવા કહ્યું, પણ તેણે કહ્યું કે હું તો સહામા જવાની નથી, જે તમે મારું કિત ઇચ્છતા હો નો સુદર્શનનો સાથે મારું લગ્ન કરો હું બીજા રાજાને મેં મતાવવાની નથી આથી ગજ નિરાશ થયો અને સહામા જઈ કહેવા લાગ્યો કે મારી પુત્રી અહિં આવવા ના કહે છે માટે તમે સર્વ હવે પત્તારે યુવાજીને કહ્યું કે તો પછી તમે જવા રાજાઓને અહિં કેમ તેડાવ્યા? જે તમે સુદર્શન વેરે તમારી પુત્રીને પરણાવશે તો હું તેને મારી તમારી પુત્રીને મારા બાણે સાથે પાંચાલીય આથી સુખાહુ મેં શિક્ષકગણને ધણી સમજરી સ્વયંવરમાં આવવા કહ્યું, પણ તેણે તો કહ્યું. “હું તો સુદર્શન વગર પાછને પરણવાની નથી તમે અમારી ચિંતા ન કરશો ભગવતી અંબા અમારી સહાય કરશે” આથી સુખાહુએ સ્વયંવરમાં સર્વ રાજાઓને બીજે દિવસે આવવાનું કહ્યું, એથી સર્વ રાજાઓ વેરાઈ ગયા અને સુખાહુએ શિક્ષકગણને લગ્ન સુદર્શન સાથે કર્યું આ વાત જાણી સર્વ રાજા પોતાને ધેર ગયા, પણ યુવાજીત તથા શત્રુજીતે તો દેશથી સુદર્શનને મારી નાંખી શિક્ષકગણને હરણ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો, આથી સુખાહુ શિક્ષકગણ તથા સુદર્શનને લશ્કર લઈ તેમની સાથે મુકવા ગયો. વ્રતામાં સુદર્શનને આવતો જોઈ તાકી રહેલા યુવાજીને તેમના ઉપર હુમલો કર્યો, અને પણ વચ્ચે મોટું યુદ્ધ થયું તેમાં દેવીના પ્રતાપથી યુવાજીત તથા શત્રુજીત હાર્યા અને રણમાં વગાયા સુદર્શન શિક્ષકગણને લઈ દેશમાં ગયો અને રાજ્યમાંથી સહાળી, શિક્ષકગણને પોતાના મનથી માનેલા પતિને પરણી સુખ ભોગવ્યું, સાસુઓની સેવા કરી તેમને સતોષ આપ્યો, તે પતિવ્રતા હતી, પતિની પ્રીતિ સંપાદન કરી તેણે આદ્ય ભોગ્યો તે સમજી ગૃહકુશળ અને રાજ્ય વ્યવસ્થામાં પણ પતિને સહાઈ આપનાર હતી.

ખન્ના-મિહિર

પુર્વે વિક્રમાદિત્યના હરબારમા વરાહ નામે પડિન હતો, તેને મિહિર નામનો પુત્ર થયો, તેની કુંડળી જોવરાવી તો તેનું આયુષ્ય માત્ર હજુ વર્ષનું હતું તેથી આ દુકા આયુષ્યવાળા પુત્ર સાથે માયા બાધી દુઃખી થવા કરતા તેના અત્યારથી ત્યાગ કરવો એ સારું, એમ માની પડિને તેને એક માટીના ઘડામા મુકી જળમા ફેંકી દીધો, આ ઘડો એક ગરીબ માણસના હાથમા આવ્યો, તેને પુત્ર નહેતો તેથી ઇશ્વરે આ પુત્ર આપ્યો એમ માની તે ઘડામાથી પુત્રને ઘેર લઈ જઈ લાતન પાલન કરવા લાગ્યા.

મિહિરનું આયુષ્ય ૧૦ વરમનું નહિ પણ ૧૦૦ વગસનું હતું, તેના પિતાના જ્યોતિષની મજૂરીમા ફેર હતો, મિહિર મોટો થયો એટલે મુખા ફરી કરતો કરતો લકામા જઈ ચઢ્યો, ત્યાં એક જોધોને ત્યાં મિહિર જ્યોતિષ શીખવા રહ્યો ત્યાં તે પાડવને ઘેર ખન્ના નામની પુત્રી હતી તેનો સાથે મિહિર રહેવાનો બનેમા પ્રેમ મધાયો, મનેનો પ્રેમ જોઈ પડિને તેમના લગ્ન કર્યા, અને મિહિર સાથે ખન્નાને વળાવી. બાગેલે પડિન વળાવા આવ્યા હતા તે વખતે એક માથ પ્રવ્રવી તૈયારીમા હતી ને જોઈ ગુસ્સે મિહિરની પરીક્ષા કરવા પુછ્યું કે આ માથને કેવા રમતો વાજી આવશે? તે મિહિર કોને શક્યો નહિ તેની ગુસ્સે કંચુ કે હજુ તારો અભ્યાસ કાવો છે, માટે આ પુસ્તકો વાંચી અભ્યાસ પાકો કરજે, સમુદ્રમા વહાણમા બેસી જતા તેને રિયાર આવ્યો કે આટલા દિવસ અભ્યાસ કર્યો પણ હજુ જ્યોતિષ વિદ્યા ન આવડી તો હવે શું આવડવાના છે એમ કહી તેણે તે પુસ્તકો સમુદ્રમા નાંખી દીધા.

મિહિર પેતાના દેશમા આવ્યો વરાહ પેતાના પિતા કે એમ ખબર પડતા તે તેમની પાસે ગયો. માપે તેને ઝોગખી પુત્ર અને પુત્રવધુનો સત્કાર કર્યો, વરાહ જ્યોતિષમા હોશિયાર હતો પણ ધણીવાર તેની મજૂરી ખોટી પડતી, તે વખતે ખજા અદર બેડી બેડી સસરાનાં ભૂલ સુધારી આપતી ખજા પેતાના બાપ પાસે જ્યોતિષ શીખી હોશિયાર થઈ હતી એક વખતે રાજા વિક્રમે આકાશમા કેટલા તારા છે તેની મજૂરી કરી લાતના વરાહને કહ્યું, વરાહ કાલે જવામ આપવાનું કહી ચિંતાવુર મોઢે ઘેર ગયો.

ખનાએ સસરાનું મોં હિતરી ગયેલું જોઇ તેનું કારણ પૂછ્યું. વરાહે તારાની ગણત્રીની વાત કહી એટલે ખનાએ તે ગણત્રી કરી જવાગ આપ્યો, અને તે પ્રમાણે વરાહે રાજાને બીજે દિવસે જવાગ આપ્યો.

રાજાને ખબર પડી કે આ ગણત્રી વરાહની નહિ પણ તેના પુત્રની સી ખનાની છે, તેથી તેને બીજે દિવસે સભામાં બોલાવી લાવવાનો હુકમ કર્યો. વરાહે જાણ્યું કે જે પુત્રવધુ આપણા કરતાં સભામાં હોંશિયાર હશે તો આપણી આગર જશે. માટે તેની જીભ કાપી નાખવાનું મિહિરને કહ્યું. મિહિરનો ખના ઉપર અત્યંત પ્રેમ હતો તેથી તે ગમરાયો. પણ ખનાએ તેને કહ્યું કે ‘શામાટે ગમરાવ છે ? પિતાની આજ્ઞાનું પાલન કરો, અને ખબર છે કે એથી જ માફ મેંત છે. જે થવા કાળ હશે તે થશે જ માટે ચિંતા ન કરો, આથી મિહિરે ખનાની જીભ કાપી નાખી, તેથી ખના મૃત્યું પામી ખના પતિસેવામાં કુશળ હતી. જ્યોતિષ વિદ્યામાં સમર્થ હતી. પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરવામાં, સાસુ, સસરાની સેવા કરવામાં અને ગૃહ-કાર્યમાં કુશળ હતી તેણે સસરાની આજ્ઞા માથે ચઢાવી પતિના હાથે મેંત માગી લીધું હતું.

કલાવતી—સુચન્દ્ર.

કમળાના અશરૂપ પિતૃઓની માનમી કન્યા કલાવતી હતી. તેનું લગ્ન સુચન્દ્રરાજા વેરે થયું હતું રાજાએ પોતાની પત્નિ માથે પુષ્પભદ્રા નદીને કાંઠે એક હજાર વર્ષ સુધી રહી તપ કર્યું હતું, એક વખત પરમાત્માનું ધ્યાન કરતા કરતા સુચન્દ્રનો પ્રાણ નીકળી ગયો, તે જાણી કલાવતીએ ધણી રડકાઠગ કરી મુકી, પતિ વિયોગથી તે ધણી જ દુઃખી થઈ આક્રંદ કરવા લાગી તે સતી હતી, તેના દુઃખથી ધ્રુવા ત્યાં આવ્યા અને રાજાને સજીવન કર્યો, સતીના પ્રતાપથી પતિ જીવતો થયેલો જોઇ તે ધણી ખુશી થઈ. રાજાને ધ્રુવાએ વરદાન માગવાનું કહ્યું તેથી તેણે મોક્ષ મળે તેનું વરદાન માગ્યું, તેથી કલાવતીએ કહ્યું કે ભગવન, જ્યારે તમે તેમને મોક્ષ આપશો તો પછી પાતવગર મારી શી ગિનિ ? સતિ સ્ત્રીઓને પતિસેવા જ કલ્યાણ આપનારું છે, પતિસેવા વગરના સર્વ ધર્મ કાર્ય નિષ્ફળ છે.

પતિવ્રતા સ્ત્રીને પતિ કરતા કરતાં કાંઈ પણ વસ્તુ જાણી નથી ધન-
વૈભવો પણ પતિવગર નકામા છે, સતીને માટે તો પ્રાણ કરતાં પણ
પોતાનો પ્રાણપતિ વધુ જાણો હોય છે, સાધ્વિ સ્ત્રી દરેક જન્મમાં પતિનો
સાથે રહે છે. માટે પ્રશ્નો 'હું પતિ વગર ફરી રીતે જીવી શકું ? તે સા-
બળી બહાએ તેને કહ્યું કે હજુ કેટલોક વખત તારા પતિ સાથે સપ્ત-
રમાં દૈવી આનંદને ભોજન, પછી તમે બન્ને જીવન્મુક્તિનો અનુભવ કરશો
આવી રીતે વરદાન આપી બહા અતર્ધાન થયા અને સનિએ પોતાના
પતિને સજીવન કરી બાકીનો કાળ વિતાવ્યો.

મુનીતિ-ઉત્તાનપાદ.

પૂર્વે થઈ ગયેલા ઉત્તાનપાદ રાજની મુનીતિ નામે પાત્ર હતી તેને
બીજી શોભ સુર્યની નામની હતી, એક વખતે સુર્યની રાજના ઉપર રીસાઈ
રડવા લાગી ત્યારે રાજએ કહ્યું કે તું કેમ રડે છે ? તારે તેણે કહ્યું કે
તમે મુનીતિને વધારે ઝાલો છો અને હું તો અજાણી, ત્યારે મને
પરશ્નને શું કામ મારો ભર ગયાડ્યો ? તમે રાત્રિવસ મુનીતિના મહેલે
જાવ, સારો હાર તોપણ તેને, સારો મહેલ તો પણ તેને, જ્યાં તમે ત્યાં તે,
અને હું તો નકામી, માટે જાઓ, હું રડી રડીને હવે માફ જીવન પુરૂં કરીશ
રાજએ તેને ધણું સમજાવી, પણ તેને માન્ય નહિ, તે નવી રાણી હતી,
તેને નવો મહેલ બધાવી આપવાનું, મુનીતિના જેવો મુલ્યવાન હાર લાવી
આપવાનું કહ્યું પણ તેણે ન માન્યું, છેવટે રાજએ મુનીતિને ત્યાં બોલાવી
સુર્યનું સમાધાન કરવાનું કહ્યું.

મુનીતિ પતિની સેવા કરવામાં પ્રીતિ રાખતી, પતિની આજ્ઞાનું પાલન
કરતી, પતિને ધણા કામમાં સલાહ આપતી, તે રાજ પાસે આવી અને
સુર્યને રડતી બેઠાં કહેવા લાગી કે. બેન શું કામ રડે છે ? રાજએ તેને
સઘળી વાત કરી, જેથી મુનીતિએ પોતાનો હાર તેને આપવા માંડ્યો.
તે તેણે લીધો નહિ અને કહ્યું કે, હું કાંઈ બીજારી નથી કે તારું આપેલું
લઉં. આથી મુનીતિ સુર્યને સુખ ઉપજે તે સારું પતિની આજ્ઞા લઈ
વનમાં જઈ અત્રિગુપ્તિના આશ્રમ પાસે આશ્રમ બાંધી ત્યાં રહેવા લાગી.

રાજા તથા સુર્ય ચિ આનંદથી રહેવા ઝાગ્યા. એક વખતે ધણી દિવસ થયા સુનીતિ શું કરતી હશે તે જાણવા રાતના સુનીતિ પાસે ગયો પતિને ધણી વર્ષે આવેલા જોષ રાણીના હર્ષને પાર રહ્યો નહિ, સુર્યચિના જાપથી રાજા સુનીતિ પાસે આવી શક્યો નહોતો પછી રાજા તે રાત્રિ ત્યાં રહ્યો. બીજે દિવસે નમરમા ગયો. સુનીતિને ગમ રહ્યો, તેને પુરા માસે પુત્રનો જન્મ થયો તેનું નામ મુન પાડ્યું સુર્યચિની બીકથી રાજા સુનીતિના પુત્ર મુનને બોલાવી શક્યો પછી નહિ રાણીએ પોતાના પુત્ર મુનને નાનપણમાંથી જ આ સમાર નિસાર છે અને જગત મિથ્યા છે માટે ઇશ્વરની સાથે જ સંબંધ ગણવો ઇશ્વર જ નિત્ય છે માટે તેને મેળવવા ચલ કરવો એવું શિક્ષણ આપી પરમાર્થ માર્ગે ચાલ્યો, સુનીતિ પતિના હાથી, પોતાના પતિએ તેનો ત્યાગ કર્યો હતો છતાં પણ તેમના ઉપર રોષ રાખતી નહિ.

એક વખતે મુન પિતાના બોલાવા બેઠો હતો તે જોષ રાણી સુર્યચિએ તેને મહેલુ માર્યું કે. " તારે અહીં બેસવાનું નથી, એ તો મારે પેટે જન્મ લઈ તો બેસાય, તું તો અભાગણીનો પુત્ર છે " આ સાંભળી મુનને ધણી ખેદ થયો અને માતાની આજ્ઞા લઈ વનમા ગયો, તેને નારદ મુન્યા અને મુન આપ્યો તે મુનનો જાપ કરતો મુન ઉપ તપ કરવા લાગ્યો. તેના તપના પ્રભાવથી ઇશ્વરે તેને દર્શન આપ્યો, અને કહ્યું કે તારો ઇચ્છા મુર્ચ્છ થશે અને તને અવિચળ પદ મળશે.

પછી મુન ઘેર આવ્યો, તેને જોષ માતા સુનીતિ ધણી રજ થયાં. ઉત્તાનપાદ રાજા મુનને પરાક્રમી જણી રાજ થયો તેણે સુનીતિ ઉપર પ્રીતી રાખવા માડી, સુનીતિએ પણ ઘેર આવી પતિના ઉપર રોષ ન રાખતા તેની સેવા કરવા માડી તે પોતાની શોક્ય સુર્યચિ ઉપર પણ પ્રેમ રાખી બેન જોડ્યું હેતુ પ્રતાવતી ઉત્તાનપાદ રાજા પછી મુનને રાજ્યપાદ સોંપી વનમા તપ કરવા ગયા સુનીતિ પણ પતિની સાથે વનમા જઈ તપ કરવા લાગી,

મુન રાજ્યગાદી મેળવી પાંચ સ્ત્રીઓને પરણ્યો સુનીતિ પાસે પુત્ર વધુઓ ઉપર પ્રેમ રાખી એક બીજાની સાથે તે સંપત્તિ રહે તેમ

કરતી, સુરથી પણ પોતે સુનીતિને આપેલા દુષ્ક્રિયા માટે પસ્તાવેા કરવા લાગી સુનીતિએ આ પ્રમાણે પતિસેવા કરી પતિની પ્રીતિ સંપાદન કરી હતી તેણે મૃત્યુ જેવા મહાત્મા પુત્રને જન્મ આપી જન્મતમા નામ સાર્થક કર્યું છે.

સતિ શક્તિ-શંકરાચાર્ય

સતિશક્તિ એ મહાપતિની પુત્રી હતી તે મૌર્ધર્યાન, શાન, ધર્મિષ્ઠ અને દયાળુ હતા તેમને તે જ મામના પતિન વિદ્યાધિરાજના પુત્ર શિવ-શુર સાથે પગથાડ્યા હતા. અને પરસ્પરમાં પ્રીતિવશા હતા તેમને રાજ નહોતી તેથી અનેએ દૃષ્ટદેવતા જન્મ શિવની ઉપાસના કરવા માંડી તેથી શંકરે પ્રસન્ન થઇ તેમને પુત્ર થાય તેનું વચ્ચન આપ્યું પણ દમ્પતી આ-નંદ પામતા ઘેર આવ્યા. તે દિવસે શક્તિને ગર્ભ રહ્યો યુવિષ્ટર શક ૨૧૫૮ માં માસ વદ ૧૪ ને સોમવારે સતિને પુત્રનો જન્મ થયો. પુત્ર દેખવડો અને સામુદ્રિક લક્ષણોથી પરાક્રમી જણાતો હતો તેની કુડલી કરા-વી, તે જોઇ જોષીએ કહ્યું કે: આ પુત્ર સર્વજ્ઞ થશે અને મોટા મોટા પંડિતોને જીતશે. શંકરની કૃપાથી પુત્ર થયો હતો તેથી તેનું નામ શંકર પાડવામાં આવ્યું.

શંકર બાળપણથી આનંદી હતા પવિત્ર માના હાથે ઉછળી પવિત્ર સસ્કારોને પામ્યા હતા. તેમણે ત્રણ વર્ષમાં તો અનેક કાવ્ય પુરાણાદિનું જ્ઞાન મેળવ્યું હતું. તે એકવાર ગુરુના મુખમાંથી જે સામળતા તે તેમને તરતજ આવડી જતી. પુત્રને આગપણમાં મુગીને જ શિવગુરુએ દેહ છોડી દીધો. સતિને પતિને વિયોગ થવાથી ધણું દુઃખ થયું તે દિવસે દિવસે સૂકાવા લાગ્યાં. તે પતિવ્રતા હતા તેમને પતિનું મુખ જોઇ જે આનંદ થતો તેવો આનંદ ખીજાથી થતો નહિ પતિ વગર આખો સસાર સૂતો જણાવા લાગ્યો. માત્ર પુત્ર રનેહને લીધે જ તેમનો દેહ ટકી રહ્યો હતો. તેમણે શંકરને પાંચ વર્ષે ઉપવિત આપ્યું અને વિદ્યાભ્યાસ કરવા ગુરુને ત્યાં મૂક્યા તે સાતમે વર્ષે તો સાખ્ય, યોગ, વેદ, તર્કશાસ્ત્ર સર્વનું જ્ઞાન મેળવી

ઘેર આવ્યા. શકરની મધુર વાણી, હાસ્ય, બુદ્ધિ અને નાની વયમાં જ્ઞાન સંપાદન કરેલું જોઈ સતી ધણી રાજી થયા.

એક વખતે શક્તિ સ્નાન કરવા ગયેલા ત્યાંથી આવતા ઉતાળામાં ખમ બળવા લાગ્યા તેથી ઘેર આવતા ધણી દુઃખી થયા અને વાર થઈ, તેથી શંકર માંની તપાસ કરવા ગયા અને માતાને વેગળે ન્હાવા જવું ન પડે માટે નદીનું પાણી તેમના આમણા આગમથી જાય તેમ કયું. શકરની નાની ઉંમરમાં વિદ્વતા અને સામર્થ્ય જોઈ ઉપમન્યુ, દંધીયી, ગૌતમ વિગેરે ઋષિઓ તેમને મળવા આવ્યા. તેમનો શક્તિએ સારો સત્કાર કર્યો. તેમણે પોતાના પુત્ર શંકરનું વૃત્તાંત તેમને પૂછ્યું અને તેમનું આયુષ્ય કેટલું છે તે કહેવા બળ્યાબુ. ઋષિઓએ કહ્યું કે તમે દમ્પતીના તપના પ્રભાવે શંકર જાતે પ્રસન્ન થઈને તમારે ત્યાં અવતર્યા છે, તેમનું આયુષ્ય ૧૬ વર્ષનું છે, પણ બીજા ૧૬ વર્ષ તે આ પૃથ્વી ઉપર કેટલાક કાર્યો કરવા રહેશે, એટલે ૩૨ વર્ષ સુધી તેમનું આયુષ્ય છે આ પ્રમાણે પુત્રનું કુલ આયુષ્ય જાણી શક્તિ ધણી ખેદ કરવા લાગ્યા.

માતાને ખેદ કરના જોઈ શકરે કહ્યું કે “ માજી ! સસાર નાશવત છે, છતાં શોક કરવો નકામો છે. આ તો પક્ષીના માળાની માફક સસારનાં સર્વ એકઠા થાય છે અને યોગ પૂરો થતાં સર્વ બુદ્ધ પડી જાય છે. હજી તો હું સન્યાસ લેવાનો છું. માતા આ માહિતી વધુ ખેદ કરવા લાગ્યાં અને પોતાના પુત્ર શકરને કહ્યું “ પુત્ર, એ વિચાર જવા દે અને લગ્ન કરી ગૃહસ્થાશ્રમી થઈ મને મુખ આપ. તું સન્યાસી થઈશ તો મારી શી દશા થશે ? મારી ઉત્તરક્રિયા કોણ કરશે ? તને મારી પણ દયા નથી આવતી ? આથી શકરે પોતાની માતાને સમજાવી કેટલાક વર્ષો સન્યસ્ત લેવાની આજ્ઞા મેળવી

શંકરે પોતાની માતાને કહ્યું કે માજી તમે અતકાળ વખતે મને યાદ કરજાં એટલે હું જ્યાં હોઈશ ત્યાંથી તમારો દેહ પકડે ત્યારે આવી અગ્નિ સંસ્કાર કરીશ. માટે મારા સન્યસ્ત થયાથી તમે ખેદ કરશો નહિ. આમ કહી શકરે સન્યસ્ત થઈ શકરાચાર્ય રૂપે અનેક મતમતાંતરોનું અડન કરી એક અદ્વૈત મતને સ્થાપન કર્યો જ્યારે માતા શક્તિ માંદાં થયાં ત્યારે તેમણે પોતાના પુત્રનું સ્મરણ કયું. તે વખતે શંકરાચાર્ય ઋષ્યશૃંગ પર્વત

ઉપરથી તરત પોતાની માત્ર પાસે કાઢી આવ્યા. તેમને જોઇ માતા ધણી ખુશી થયાં. તેમને સકરાયાયે બહાનની પ્રાપ્તિ થાય તેવો ઉપદેશ આપ્યો જેથી સતિ પરમપદને પામ્યાં

શક્તિમાતા અત્યારે સ્વકરાયાઈ જેવા સમર્થ ધર્માચાર્યને જન્મ આપી જગત્માં પોતાનું નામ અમર કરી ગયાં છે સતિ હમેશી પવિત્ર, પતિ પ્રતિ પ્રેમ રાખનારા અને પુત્રને ઉઠેરી તેનું શ્રેય થાય તેવા મામનું જ્ઞાન આપવા તત્પર રહેતા.

યુગ્મલા-શિખિધ્વજ

યુગ્મલા એ સૌરાષ્ટ્ર રાજની પુત્રી હતી. તે નાનપણમાં શાસ્ત્રમાં કુશળ અને અપ્સરા જેવી રૂપવાન હતી. તેના રૂપની વાત સાંભળી શિખિધ્વજ રાજાએ તેની સાથે લગ્ન કર્યું. તે નાનપણમાંથી જ વિનોદી હતી તેથી પતિની સાથે રહી વિનોદમાં આનંદ કરવા લાગી. મનેને શાસ્ત્રો ઉપર પ્રીતિ હતી તેથી રાજા પાસેથી યુગ્મલાએ નીતિ અને ધર્મનું શિક્ષણ મેળવ્યું. યૌવન તેમણે આનંદમાં વિતાવ્યું પછી ઉમ્મર થતાં સંસારનો મોહ ઊઠી તેમણે વેદાંતનો અભ્યાસ કરવા માડ્યો. આત્માથી દેહ જુદો છે અને તે નાશવત છે એમ માની યુગ્મલા સમાગ્ર ઉપગનો મોહ ઓછો કરવા લાગી. તે આનંદમાં મસ્ત રહેતી તેથી તેના આત્માની જ્યોતિ તેના મુખ ઉપર ઝળહળવા લાગી

તેનું રૂપલાવણ્ય પુર બહારમાં ખીલેલું જોઇ રાજા શિખિધ્વજે તેને પૂછ્યું કે. " જ્ઞાત્રી, તારામાં આમ એકાએક સૌંદર્યનો વધારો થતો જોઈ મને આનંદ થાય છે " તે સાંભળી રાણીએ કહ્યું કે: એ બધો આત્મ-જ્ઞાનનો પ્રભાવ છે. ભોજો બોગવ્યા વગર પણ તેના ઉપભોગનો આનંદ હું મેળવી શકું છું. હું પરબલમાં લીન રહું છું. મુખ કે દુઃખ મારે સરખા છે. " આ સાંભળી રાજાએ કહ્યું કે હજી તમારી શુદ્ધિ કાઢી છે. ભોજો બોગવ્યા વગર તે આનંદ મળતો હશે. "

આમ ઠી રાજા કામે ગયા અને રાણી પોતાના કાર્યમાં નોડાઇ. તેણે એક વખતે આકાશમાં ઉડવાની શક્તિ મેળવવાની પ્રયત્ન કરી અને

તેને માટે તેણે એકાંતમાં બેસી બધા કાળ સુધી યોગાભ્યાસ કરી આકાશમાં ઉડવાની સિદ્ધિ સંપાદન કરી હતી. રાજા રાજ્યકાર્યમાં કુશળ હતો તેને આત્મા સંબંધીનું જ્ઞાન બહુ નહોતું તેણે બધાં તિથોં કર્યા પણ ખરા આનંદને મેળવ્યો નહિ. તેથી એક વખતે તેણે વનમાં જઈ તપ કરવાનો વિચાર કર્યો અને તેને માટે તેણે પોતાની રાણી યુગલ્લાની આજ્ઞા માગી.

યુગલ્લાએ કહ્યું કે “ બહાલા, વનવાસ તો વૃદ્ધને શોભે, હજી તો તમે જીવાન છો, માટે ગૃહસ્થાશ્રમમાં જ રહેવું યોગ્ય છે. આથી રાજ્યે કહ્યું કે: તમારે મને રાજ આપવી જોઈએ તમે રાજકારભાર ચલાવો અને મને વનમાં જવા દો છતાં રાણીનું મન પલબ્ધ નહિ માડી રાત્રે બંને જણ સુષ્પ્ત ગયા. રાણી ઉઘી મધ્યે એટલે રાજા ઉઠ્યો અને એકત્રો વનમાં ચાલ્યો ગયો. તે મદરાયળની પાડોશમાં જઈ ત્યાં એક પર્ણકુટી બાંધી રહ્યો. સવારે રાણી યુગલ્લા જાગી પણ પતિને જોયા નહિ તેથી તેણે વિચાર કર્યો કે જરૂર રાજા વનમાં ગયા, પતિ તો સ્ત્રીઓના આધારરૂપ છે માટે હવે તેમના વગર મારાથી શી રીતે રહેવાશે આમ વિચાર કરી તે આકાશમાં પતિની પાસે જવા ઉપડી પણ સારા શુકન થયા નહિ, તેથી તે પોતાના પતિને ફરી મળવાનો વિચાર કરી પાછી વળી અને પ્રાણમાં એક જાહેર કયુ કે, રાજા બહાર ગામ ગયા છે, તે આવશે ત્યાં સુધી હું રાજ્ય ચલાવીશ. આ પછી તેણે રાજ્ય ચલાવવા માંડ્યું રાજ્યે વનમાં તપ કરવા માંડ્યું સસાર ઉપરથી મોહને છોડી એકત્રતાથી પરમાત્મામાં પોતાની વૃત્તિને જોડી તે ધ્યાન કરવા લાગ્યો.

ફેટલાક વર્ષ પછી યુગલ્લા પતિને મળવા માટે રાત્રિના વખતે આકાશમાં જવા લાગી રસ્તામાં તેણે દેવામનાઓ અને અપ્સરાઓને સુદર વસ્ત્રાલંકારોથી સજ્જ થઈ જતી જોઈ તેમને જોઈ યુગલ્લાને પણ પતિની પાસે સત્વર જવાનું મન થયું તેણે પોતાના પતિને આત્મજ્ઞાનનો ઉપદેશ આપવાનો વિચાર કર્યો. પણ જો તે તેને સ્ત્રી તરીકે જોળખશે તો ઉપદેશની અસર થશે નહિ એમ ધારી તેણે એક બ્રાહ્મશુક્રમારનો વેશ લેઈ તે પોતાના પતિ પાસે મધ્ય રા-

જાએ તેને બાહ્ય કુમારના વેશમાં આવેલી જોઈ સત્કાર કરી મેસાડી તેને જોઈ રાજાએ કહ્યું કે તમે કોના પુત્ર છો ?

યુગલિએ કહ્યું કે—હું નારદનો પુત્ર છું રાજાએ કહ્યું કે—આ સંસારમાં સુખ દુઃખ ક્યાંથી આવે છે ? દુઃખમાં બાહ્ય પુત્રના વેશમાં કહ્યું કે : ‘ રાજા, સુખ દુઃખ એ મનના ધર્મો છે, આત્માના નથી, જેને આત્મજ્ઞાન થયું હોય છે તેને સુખ દુઃખ બાધ કરતાં નથી. પ્રથમ મન શુદ્ધ કરવા કર્મો કરવાની જરૂર છે તમને તમારી જીએ પહેલા ઉપદેશ આપ્યો હતો પણ તમે માન્યું નહોતું

રાજાએ કહ્યું—મે વગર ઉપદેશો રાજ્યવૈભવ છોડી વનમાં વાસ કર્યો છે

યુગલિ—તમે રાજ્યપાટ છોડ્યું પણ વન ઉપરથી મમતા છોડી નથી. જેથી રાજાએ વન ઉપરના મમત્વને પણ ત્યાગ કર્યું. યુગલિને ઉપદેશ તેને મળ્યો અને તેથી તેને સર્વ વસ્તુ ઉપર વૈરાગ્ય આવ્યો. પોતાની માળા, મુગમ, કમકલ, સર્વના ઉપરના મોહને છોડી દઈ તે સર્વનો ત્યાગ કરી આત્મસ્વરૂપના આનંદમાં મસ્ત રહેવા લાગ્યો.

કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, શોક વિગેરેને તો પ્રથમથી જ તેણે તત્કાલ છોડ્યા. તે પછી યુગલિએ બાહ્યપુત્રના વેશનો ત્યાગ કર્યો અને પોતાના મૂળ સ્વરૂપે રાજા પાસે આવી, તેને જોઈ રાજા આશ્ચર્ય પામ્યો અને કહ્યું કે : “ અહો ! તું અહિં ક્યાંથી ? તેણે કહ્યું કે : હું બાહ્ય પુત્રનો વેશ છોડી બહાર વખનથી તમારી પાસે આવી છું. આ સાંભળી રાજાને રાણી ઉપર સ્નેહ પ્રકટ્યો અને તેને બહારથી ભેટી પડ્યો. અને કહેવા લાગ્યો કે. “ બહારી, તે મારા ઉદ્ધાર માટે આટલો બધો પરિશ્રમ વેઠ્યો ? સતી જીનો પ્રેમરસ અમૃત કરતા પણ વધુ છે પતિવ્રતા તો પતિનું સર્વસ્વ છે. બહારી ! તે મારે માટે બધું કર્યું અને તારા ઉપર બહોળ સ્નેહ ઉભરાય છે. ”

બંને પતિ પત્નિનું ઝોળખાણ થવાથી તેમને બહોળ આનંદ થયો. યુગલિના ઉપદેશથી રાજાને આત્મજ્ઞાન થયું. પછી તે દમ્પતી વનનો ત્યાગ કરી નગરમાં ગયા અને જીવનમુક્તિનો અનુભવ કરતાં બધાં વર્ષ સુધી

રાજ્ય કર્યું. આ પ્રમાણે સતી સ્ત્રીઓ પોતાના પતિને માટે કષ્ટ વેડીને પણ તેને આત્મજ્ઞાનનો ઉપદેશ આપી શકે છે.

મુડાલા જાની, પતિ ઉપર અત્યંત સ્નેહ રાખનારી, પતિની આજ્ઞા માનવામાં પ્રીતિવાળી, ગૃહકુશળ, રાજ્ય અધ્યાવવામાં બાહોશ હતી. તે પોતાના પતિના દરેક કામમાં મદદ કરી પતિને સંતોષ આપતી.

લીલાવતી

લીલાવતી એ બાબ્કરાચાર્યની પુત્રી હતી તે ગણીત અને જ્યોતિષ વિદ્યામાં ધણી કુશળ હતી. લીલાવતીની જન્મકુડગી જોતાં તે પતિ અને પુત્ર વગરની રહેશે એવું જણાવાયું. બાબ્કરાચાર્ય વચ્ચા કુખી થયા હતા. તેમણે પોતાની જ્યોતિષ વિદ્યાથી એવું જાન મહુરત શોધી કાઢ્યું કે તે જન્મે પરણનાર કન્યા વિવાહ થાય જ નહિ. તેમ તેને પુત્ર પણ થાય. તેના જન્મના દિવસે કાળનો નિર્ણય કરવા પાણીની ભરેલા વાવણ ઉપર ઝીણા કાણા વાળી એક વાટકી મૂકી અને તે વાટકીમાં છીદ્ર પાણી ભરાઈ જ્યારે તે પાણીમાં કુમે ત્યારે કન્યાનો હસ્તમેળાપ કરવા, જેથી તે વિધવા થાય નહિ પણ દૈવની ગતિ કાણુ મિથ્યા કરે છે લીલાવતી તે વાટકીમાં જોવા લાગી જેથી તેના માથાના મુકુટમાંથી એક નાનું મોતી વાટકીમાં કાણુ ઉપર પડ્યું અને તેથી છીદ્ર મધ ચર્તા વાટકીમાં પાણી આવતું મધ થયું જેથી વાટકી પાણીમાં કુખી નહિ થયો વિવાહ થવાથી જોયું કે હજી વાટકી કેમ કુખી નથી તો તેનું છીદ્ર મોતીથી બધ થયેલું જોઈ બાબ્કરાચાર્યને ધણુ આશ્ચર્ય થયું. જાન થઈ તો વિતી ગઈ. છતાં પણ તેનું જન્મ કર્યું. અને ચોડાક વર્ષે લીલાવતીનો પતિ મરી જતા તે વિધવા થઈ.

બાબ્કરાચાર્યે તેને જ્યોતિષ વિદ્યામાં કુશળ બનાવી, તેના નામથી સંસ્કૃતમાં ગણિતનું પુસ્તક રચ્યું તે લીલાવતીના નામથી પ્રસિદ્ધ છે. લીલાવતી આજ, ગણિત અને જ્યોતિષમાં ધણી કુશળ થઈ હતી, કેટલાક કહે છે કે તે જાણે જોઈ તેના ઉપર કેટલી શાખા અને પાંદડાં છે તે

પોતાની મહિત વિદ્યાથી તરત ક્ષી થકી. આ પ્રમાણે લીલાવતી વિધવા થઈ વૈધવ્ય ધર્મ પાળી જ્યોતિઃ વિદ્યાનો અભ્યાસ કરી નામ અમર કરી ગઈ છે.

નાયી

નાયી એ તૈયમણુ દેશના ઇનેશ્વરોપાધ્યાયની પુત્રી હતી તેનું લગ્ન થયા પછી પતિ ગુજરી જતા તે પણુ વિધવા થઈ હતી. તેનો પતિ મરી જતાં તેને જન્મદુઃખરૂપ જણાયું પતિ વગર જીવવું તેને અસહ્ય લાગ્યું તેથી તેણે પ્રાણનો ત્યાગ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. પણ તે વાત તેના બાપે જાણવાથી તેણે કહ્યું કે. હજી પાંચ છ કલાક સુધી પાણીમાં પડી રહે તેથી તેના શરીરનો અગ્નિ શાન્ત થયો અને રાત્રી તે બહાર નીકળી તે તેલના પ્રયોગથી તેની શુદ્ધિ એટલી થઈ તિત્ર બની કે તે સર્વ શાસ્ત્રમાં કુશળ બની તે પોતાના બાપની આજ્ઞા વધારે દેશાટન કરવા નીકળી હતી ને તેણે ધણા પંડિતોને વાદમાં જીત્યા હતા. તેની વિદ્વતાથી લોકોમાં તે પૂજ્ય ગણાતી. દિલ્લી અને જયપુરના રાજ્યમાં તેનું ધણુ માન હતું. તેણે વિધવા થયા પછી શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરી ઇશ્વરભજન કરવામાં બાંધીનું આયુષ્ય ગાળી પરમાનંદની પ્રાપ્તિ કરી હતી.

સુલભા

પૂર્વે થઈ ગયેલા પ્રધાન નામના રાજાની પુત્રીનું નામ સુલભા હતું તેણે નાની વયમાં અધ્યાત્મવિદ્યાનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું. તે સમર્થ વિદ્વાન હતી. તેને લાગ્યું વર ન મળવાથી તે જન્મપર્યંત બ્રહ્મચારિણી રહી હતી. જનકરાજા જીવન્મુક્ત છે તે વાત તેના જાણવામાં આવતાં તેણે ચોમનગથી રૂપ લાવણવાળું મોહિનીનું રૂપ ધરી તે જનક પાસે ગઈ. તેનું રૂપ જોઈ રાજાને આશ્ચર્ય થયું. તેણે તેને આસન આપી બેસાડી. પછી જોઈ નથી તૃપ્ત કરી.

જનકરાજ સભામાં ગયા ત્યાં સુલભા પણ નહીં અને બધાને કહેવા લાગી કે. આ રાજા મુક્ત નથી પણ બદલ છે. આ સાબળી રાજાએ પૂછ્યું કે: તું કોણ છે ને ક્યાંથી આવે છે ? તારામાં સાધુભાવ મને લાગતો નથી. મને મારા ગુરુ પાસે શિખાભાર્યે આત્મતત્ત્વનો ઉપદેશ આપ્યો છે. હું સંસારમાં રહેવા જતાં જળ દમળવત વિષયોથી અલિપ્ત છું. જાનવડે ચૈતન્યરૂપ થઈ પુરુષ યોગાભ્યાસ સાધી સર્વજ્ઞ થઈ શકે છે મનુષ્ય વાસનાનો ત્યાગ કરે તો પછી તેને જન્મ મરણ નથી, જે ગૃહસ્થ યમ, નિયમ પાળી, કામ, ક્રોધ, દેશ, પરિગ્રહ, માન, દભ વગેરેનો ત્યાગ કરે તે સંન્યાસી છે. પણ જે સંન્યાસી જતા યમ, નિયમ ન પાળી કામ ક્રોધાદિનું સેવન કરે તે સંન્યાસી નથી. જમવા વસ્ત્રથી મોક્ષ મળતો નથી, તે જમવા ધારી અને વશ કરવા પ્રયત્ન કર્યો માટે તું અભિમાની છે

આ સાબળી સુલભા પ્રસન્ન થઈ અને કહ્યું કે તમારી કીર્તિ સાબળી હું અહિં આવી છું. જે મનુષ્ય પરબ્રહ્મમાં નિમગ્ન રહે છે તે જ્ઞાત અને મોક્ષનો અધિકારી છે તમારો ઉત્તમ સહાયાર જોઈ હું પ્રસન્ન થઈ છું, આ પછી સુલભા વિદાય થઈ અને તેણે વેદાંતશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરી સાધુ જીવન માળી કાળને અનિત કર્યો

ચંદ્રપ્રભા-દેવદત્ત

નામપુરના દેવદત્ત નામના પ્રાજ્ઞજ્ઞની બીનું નામ ચંદ્રપ્રભા હતું, તે પોતે નાનપણમાંથી રૂપાળી સદ્ગુણવાળી અને નીતિનું પાલન કરનારી હતી, તેનો પતિ નાનપણથી દુઃખચારી હતો. તેણે ખરાબ સોજતમાં સર્વ મિલકત ગ્રામાવી દીધી હતી. દેવદત્ત હમેશાં વ્યસનમાં મશ્ગુલ રહેતો. ચંદ્રભાએ તેને સુધારવા માટે ઘણા પ્રયત્ન કર્યા પણ તે સુધર્યો નહિ. તે નીતિથી ચાલી પતિના ઉપર પ્રેમ રાખી પ્રભુ ઉપર વિશ્વાસ રાખી દિવસ માળતી દેવદત્ત તેને ઘણું દુઃખ દેતો જ્યાં પણ ચંદ્રપ્રભા તેના ઉપર રોષ કરતી નહિ. એક વખતે દેવદત્ત દારૂ પી બેભાન દશામાં ધેર આવ્યો તે જોઈ ચંદ્રપ્રભા તેને કાઢી શીખામણ આપવા લાગી ત્યારે તેને જરી મારી

તેથી તે મૂર્ખા બાહ નીચે પડી, તેને તેના પડોશીઓએ ફાળાનામાં મોકલી અને પોલીસને ખબર પડતા તેણે દેવદત્તને કેદમાં પૂર્યો, ચન્દ્રપ્રભાની મેજસ્ટ્રેટ ફાળાનામાં જુગાની લીલી તેમાં તેણે કહ્યું કે: 'મેં કાંઈ મારા પતિ સામે ફરીયાદ કરી નથી, હું તો ફાલ કરાવવા આવી છું.' મારા પતિને હું જ દેશો નહિ, તેમને મારી પાસે લાવો મારે મળવું છે, પતિને ત્યાં આવેલો જોઈ તેણે કહ્યું કે: "મારી ચિંતા ન કરશો, તમે જમ્યા 'તમને કાંઈ હેરાન તો નથી કરતું ?' મારા નમીનમાં હતું તે બન્ધુ એમાં તમારો શો દોષ." ચન્દ્રપ્રભાને આટલો બધો માર માર્યો છતાં તેણે પતિના વિરુદ્ધ જુગાની આપી નહીં તેથી દેવદત્ત છુટી ગયો અને ચન્દ્રપ્રભાએ મરતા સુધી પોતાના પતિની સેવા કરવામાં ચિત્ત રાખ્યું.

બાહ્ય

આ બાહ્ય એ પતિસેવા કરવામાં કુશળ હતી તે હમેશા પતિને જમાડી જમતી. પતિને પોતાના પરમ દૈવતરૂપ માનતી. પતિને અનુકુળ વર્તતી. મન, વચન અને શરીરથી પતિનું ચિંતન કરી, પતિસેવા કરવામાં આનંદ માનતી. તે સાસુ સસરાની સેવા કરતી, ઇંદ્રિયોને વશ રાખી ગૃહ-કાર્ય કુશળપણે કરતી. એક વખતે કૌશિક નામનો મહા તપસ્વી બાહ્યને તેને ત્યાં ભિક્ષા માગવા આવ્યો. તેને જોઈ તે બાહ્યનીએ કહ્યું કે: "મહારાજ, ઉભા રહો આ વાસણ ઉટકું છું તે હાથ ધોઈને ભિક્ષા આપુ છું. એવામાં તેનો પતિ બહારથી આવ્યો, એટલે તેણે પતિને સ્નાન કરાવી તેને જમાડવાની તૈયારી કરવા માડી. પતિની સેવા કરવા અને તેને ભોજન કરાવવામાં તેનું મન લાગેલું હોવાથી તે બહાર ઉભેલા બાહ્યને ભિક્ષા આપેલું જુલો મંદ.

થોડીવારે તેને યાદ આવવાથી તે પેલા બાહ્યને કૌશિકને ભિક્ષા આપવા બહાર આવી. તે બાહ્ય તો ઘણીવાર ઉભા રહેવાથી ગુસ્સે થઈ ગયો હતો, તેણે કહ્યું કે. અરે ! તેં આટલી નધી વાર મને ખોટી કર્યો ! આ સાંભળી તે બાહ્યનીએ તેને કોંઈ થયેલો જોઈ કહ્યું કે: મહારાજ, આપ શા માટે તપી જાઓ છો ? હું મારા પતિની સેવા કરવા અને તેમને

જગ્યાડવા રહી તેથી તમને બિશ્વા આપવાનું બૂલી મધ હતી, એમાં શું મધ મયુ ? આથી કૌશિકને વધુ ક્રોધ ચઢ્યો, તેણે કહ્યું કે : તે પતિ શ્રેષ્ઠ ગુણી બ્રાહ્મણનું અપમાન કર્યું. બ્રાહ્મણની મહત્તા હજી તું જાણતી નથી, જો તે ગુરુસે આપ તો બાળીને લગ્ન કરે તેની તને ક્યા ખબર છે ?

આ સાબળી પેલી સ્ત્રીએ કહ્યું. મહારાજ ! ખસ કરો હવે, તમે મને પેલી બગલી ધારતા નહિ. હું બ્રાહ્મણો તરફ ભક્તિભાવથી વર્તું છું. છતાં તમે ક્રોધ કરી મને શું કરવાના હતા ? બ્રાહ્મણના પ્રભાવને હું જાણું છું, છતાં સ્ત્રીએને તો બ્રાહ્મણો કરતા પણ પોતાનો પતિ વધુ માન્ય અને પૂજ્ય છે. પતિસેવા કરવાથી સ્ત્રીએને બીજી અધીક નથી. હું પતિવ્રતા છું. પતિસેવાના પ્રતાપથી જૂત બિચ્છની વાત જાણું છું તમે ક્રોધ કરીને પેલી બગલીને તમારા હિપર ચરકી જતા તેના સામુ જોષ તેને મારી નાંખી હતી તેવું બધે ધારના નહિ, જે ક્રોધ અને મોહનો ત્યાગ કરી સત્યનું સેવન કરે, કાંઈને દુઃખ ન દે, ઇન્દ્રિયોને વશ કરી કામ ક્રોધનો ત્યાગ કરે તે બ્રાહ્મણ છે વેદાધ્યયન કરવું, બ્રહ્મચર્ય પાળી મનને વશ રાખવું એ બ્રાહ્મણના ધર્મ છે, તમે મમવેતા છા છના ધર્મનું રહસ્ય બરોબર જાણતા નથી માટે મિથિલા નગરીમા જઈ ધર્મ બાધ (પારધી) ની પાસે ધર્મનું રહસ્ય જણા કે તમારા મનનું સમાધાન માય

આ પ્રમાણે પતિવ્રતાનો પ્રતાપ જોષ કૌશિક શરમાઈ જઈ નમ્રતાથી બોલ્યો કે " માતાજી, ક્ષમા કરો, તમે મારો ઉદાર કર્યો હું આજે ધર્મબાધ પાસે જઈશુ આમ કહી તે બ્રાહ્મણનો ગુરુસો પતિવ્રતા સ્ત્રીએ હિતારી દીધો તેને પોતાના તપ કરતાં પણ પતિવ્રતા સ્ત્રીનો પ્રભાવ વધારે જણાયો, આ બ્રાહ્મણી હમેશાં પોતાના પતિની સેવા કરવામાં આનંદ માનતી પતિની પ્રાંતિ સંપાદન કરવા મથતી અને પતિવ્રતા ધર્મ પાળી બીજી સ્ત્રીએને અનુકરણ કરવા યોગ્ય બની હતી,

નાગીલા

નાગીલા એ પૂર્વે થઈ ગયેલા નાગદત્તની કન્યા હતી, તેનું લગ્ન ભવદેવ નામના એક યુવક સાથે થયું હતું. ભવદેવને ભગદત્ત નામે એક

મોટો ભાઈ હતો, ભવદત્ત જીવાનીમાં જ જૈનાચાર્ય સુરિયત પાસે દીક્ષા લઈ ત્યાગી થયો હતો, તેના ત્યાગી થયા પછી ભવદેવનું લગ્ન નાગીલા સાથે થયું હતું.

ભવદત્ત એક વખતે પોતાના ભાઈ ભવદેવને મળવા ઘેર આવ્યો અને તે વખતે ભવદેવનું લગ્ન થઈ ગયું હતું. તેના લગ્નેશ્વરનો હર્ષ સર્વના મનમાં હતો, આવા વિવાહોત્સવ પ્રસંગે ભવદત્તને આવશે જોઈ સારું હર્ષ થયો, ભવદત્તને સર્વેએ માન આપી નમન કર્યું, આ વખતે ભવદેવ પોતાની સ્ત્રી નાગીલાને ચન્દનનો લેપ કરતો હતો, તેને જીભાર પહેરાવી આનંદ માનતો હતો, એવામાં પોતાના ભાઈ ભવદત્તના આવ્યાના મમાયાર જણી તે હર્ષમાં આવી પત્નીને ત્યાંજ મૂકી હમણા આવું છું કહી એકદમ ભાઈ પાસે આવ્યો.

ભવદત્તને તેણે પ્રજ્ઞામ કર્યા, આ વખતે માણસોની બીડ ધણી હતી તેથી ભવદત્તે ભવદેવના હાથમાં ઘીનું વાસણ બાળીને પોતે ધરમાંથી બહાર નીકળ્યો. ભવદેવ પણ તે પાત્ર લઈ ભાઈની પાછળ જવા લાગ્યો, ધણી લોકો ભવદત્તને વળાવી પાછા ત્યાં પણ ભવદેવે ધાર્યું કે મારે તો ભવદત્ત ભાઈના મુકામ સુધી વળાવા જવું જોઈએ એમ ધારી તે ભવદત્ત પાછળ ઘીનું વાસણ લઈ ચાલ્યો.

ભવદત્તે તેની સાથે જતા જતા વાતો કરવા માંડી પહેલા મૃદસ્થાત્રમની વાતો કરી બાળપણના આનંદની વાતો કરી, આમ વાતો કરતા તે એક મામ સુધી આવી પહોંચ્યા, ત્યાં ભવદત્તના ગુરુ સુરિયતનો મુકામ હતો. ત્યાં જઈ ભવદત્તે અને તેના ભાઈએ મુનિને પ્રજ્ઞામ કર્યા, ભવદત્તને ગુરુએ પૂછ્યું: ભાઈ આ સુરક કોણ છે ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે: એ મારો નાનો ભાઈ ભવદેવ છે અને દીક્ષા લેવા આવ્યો છે.

ગુરુએ ભવદેવને પૂછ્યું કે: કેમ ભાઈ, તારે સન્નાતી થવાની ઇચ્છા છે, ભવદેવે કહ્યું: મારો ભાઈ કહે છે તે ખરું છે આથી ગુરુએ ભવદેવને દીક્ષા આપી.

અહીં નાગીલા પાસેથી ભવદેવ ગયો તે પાછો ન આવ્યો એટલે સર્વ

મેરા વાતો કરવા લાગ્યા કે આ ભવદેવ ક્યા મયો, તે પૂછ્યા ગાંધી વગર કેમ આવ્યો મયો હશે । એવો કોલાહલ થઇ રહ્યો.

તરતની પરણેલી નાગીલાનો ત્યાગ કરી ભવદેવ પોતાના ભાઇની પાછળ ગયો તો મયો પણ સન્માસી પણ થઇ મયો હવે એની શી દશા હશે, તેણે પોતાના ભાઇનું વચન ન હિંચાવવા ખાતર હા એ હા બચી, પણ પસ્તાયો હવે મનુ તે મનુ પણ લીધેલો વેશ તો નભાવ્યા વગર તેને છુટકા નહોતો.

કેટલાક વર્ષ પછી ભવદેવનો દેહ છુટી મયો એટલે ભવદેવે વિચાર કર્યો કે: મોટા ભાઇ તો હવે ગુજરી ગયા છે, તેમના આગ્રહથી હું સન્માસી થયો હતો, હવે મારે આ દશામા રહેવાની જરૂર નથી, નાગીલાને મારા વિયોગથી કેવું દુઃખ થતું હશે, માટે લાવ, ઘેર જઈ અને તેના ધણી વખતના વિયોગ દખતે મટાડી ગૃહસ્થાશ્રમી થઇ સુખી કરું. આવો વિચાર કરી તે એક દિવસે ઘેર ગયો.

ઘેર જઇ તે મુનિ વેશે પોતાના બારણે બેઠો, થોડીવારે એક સ્ત્રીએ આ પવિત્ર મુનિ છે એમ ધારી પૂજા કરી. તે સ્ત્રીને તે ભવદેવે પોતાના માબાપની ખબર પુછી તો જણાયું કે તે તો મરી ગયા છે, વળી તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે: તેનો એક પુત્ર ભવદેવ તો પરણીને પોતાની સ્ત્રીને તરછોડી તરત આવ્યો મયો છે.

ભવદેવે કહ્યું કે. તે આ જીવે છે કે કેમ ? આથી તે સ્ત્રી સમજી ગઇ કે આજ ભવદેવ છે, એટલે તેણે પૂછ્યું કે મહારાજ, આપ જ ભવદેવ છો કે શું ? આપ અહીં કેમ પધાર્યા ?

ભવદેવે કહ્યું, હા, મારું નામ જ ભવદેવ, મેં મારી ઇચ્છા વિરુદ્ધ મારા મોટાભાઇની ઇચ્છાથી સન્માસવત લીધું, હવે હું મારી સ્ત્રી નાગીલાની શી દશા છે તે જોવા આવ્યો છું.

આ સ્ત્રી કોઇ નહિ પણ નાગીલા જ હતી, તેને બાળપણથી જ પતિ વિયોગનું દુઃખ સહન કરવું પડેલું હોવાથી તેનું શરીર કૃષ્ણ થઇ ગયું હતું અને રૂપ બદલાઇ ગયું હતું તેથી ભવદેવ તેને ઓળખી શક્યો નહોતો તે સ્ત્રીએ કહ્યું: હું જ નાગીલા છું. જેને ત્વજી આપ ચાલ્યા ગયા હતા તેજ આપની સ્ત્રી હું છું, પણ હે સ્વામી ! હવે મારામાં શું રૂપ રહ્યું છે !

આપે સન્યાસી થયા પછી પાછા ગૃહસ્થાશ્રમમાં આવવાનો વિચાર કેમ કર્યો ? વિષયભોગ એ તો નરકમાં પડવાનો માર્ગ છે, આપ તો સ્વચ્છતા માર્ગે ચલેલા હો, આપના ભાષ્યએ મને તેમ કરી આપને સન્યાસી પ્રત અપાવ્યું હશે, પણ હવે આપ પરલોકના માર્ગે વળ્યા હો. તો અધ્યાત્મિકતાના માર્ગમાં પડવાનો વિચાર કરશો નહિ. માટે આપ આજે જ ગુરુદેવને શરણે જાઓ.

આ પ્રમાણે નાગીલા પોતાના પતિને કહેતી હતી તેવામાં તેની પાસે ઉભેલી બ્રાહ્મણીને ઓકરો કાઢી યજ્ઞમાનને ત્યાં પુણ્ય દુધપાક જમીને ત્યાં આવ્યો અને તેની માને કહેવા લાગ્યો કે મા, આજે હું દુધપાક જમી આવ્યો છું, મારે હજી બીજો જમવા જવું છે. માટે તું એક વાસણ લાવ, હું તેમાં ઉલ્ટી કરું અને પછી બીજો જમી આવું જેથી કંઈક મળશે, વળી પાછો આવી હું આ ઉલ્ટી કરેલો દુધપાક ખાઈશ મેં જ વચન કર્યું છે એટલે તે હું ખાઈશ તેમાં મને વાધો નથી.

આ સાંભળી તેની માએ કહ્યું 'અરે ભાઈ ઉલ્ટી કરેલું અન્ન, તે ફરી ખવાતું હશે ? લોકો તારી નિંદા કરશે.

આ સાંભળી ભવદેવે તે ઓકરાને કહ્યું 'અરે ભાઈ, એ વાત સાચી છે, ઉલ્ટી કરેલું તો વળી ખવાતું હશે, જો તે તું ખાઈશ તો તને બોધિ મુરતી કરતાં પણ નીચો મણુશે કારણ કે કુતરા જ ઉલ્ટી કરીને વળી તે ખાય છે.

આ સાંભળી નાગીલાએ કહ્યું હે મુનિ ! આપ ખરું કહો છો, આપે તેજ પ્રમાણે મૃદને વચન કરી, છાડી અને ચાલ્યા ગયા, અને હવે મને મહણ કરવાનો વિચાર કેમ કરો છો ? હું અધમ સ્ત્રી છું, મામ, લોહી, હાડકા વિગેરેથી આ શરીર મનેલું છે, વચન કરેલા પદ્મ્ય કરતાં પણ આ શરીરના અવયવો મદદ છે, તો આપ હવે મારો ફરી ધીરો સંપ્રદાય બાંધશો. આપ બીજાને બોધ આપો છો, પણ તમે જાને પાપમાં પડ્યા આવ્યા છો તે કેમ જોતા નથી.

આ સાંભળી ભવદેવને પોતાની સ્થિતિનું જ્ઞાન થયું તેણે કહ્યું : હે દેવી ! આજ તે મને સારો ઉપદેશ આપ્યો છે. મોહવશ થઈ હું આજે

પાપમાં પડવા ઉધે રરતે દોરાયોહું માટે આજે મારી શુદ્ધિ તે સુધારી, ધન્ય છે તને, તું પણ મારો ગુરુ બની છે.

આ પછી નાગીલા પણ ત્યાગી થઈ. અને ભવદેવ પણ પાછો ગુરુ પાસે જઈ સન્યસ્ત ધર્મ પાળવા લાગ્યો.

આવી સ્ત્રીઓ પણ ધર્મિષ્ઠ હોઈ શકે છે. પતિને પાપ માર્ગે જતાં જવાની શકે છે પતિને ઉત્તમ પુણ્ય માર્ગે દોરી શકે છે સ્ત્રીઓ પતિને જેવો કરવા ધારે તેવો કરી શકે છે પતિ દુરાચારી હોય તેને પણ ઉત્તમ સતી સ્ત્રી સુધારી સદ્ગુણી બનાવી શકે છે.

સુજાતા.

સુજાતા એ એક ગૃહસ્થના કન્યા હતી તેને અનાથપિડના પુત્ર વેરે પરણાવી હતી સુજાતા પીયેરમાં લાડકવાઈ હતી વળી ધનવાનની પુત્રી હતી તેથી તે સામસ્રીયાને કે નિને ગાઈતી નહિ એક વખત શુદ્ધદેવ ત્યાંથી જતા હતા ત્યાં આ ધરમાં કોનાહલ સાંભળી ઉભા રહ્યા અને તે ધરના માલીક અનાથપિડને બોલાવી શુ છે, એમ પુછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે: મારા પુત્રની સ્ત્રી પીયેરના સુખી છે અને તેથી તે અહીં અમને કોઈને ગાઈતી નથી. તે ધણી મીઝજી છે. તેના પતિને પણ તિરસ્કાર કરે છે, ભગવાનને પણ ગણતી નથી.

આથી શુદ્ધદેવે તેને મહાર બોલાવી અને કહ્યું, બહેન સુજાતા, એસ. જો સ્ત્રી સાત પ્રકારની હોય છે માત્ર તો જમ સ્વભાવની, કોઈ કલેશી, કોઈ દુશીલ કોઈ દુર્ગૃહણી, કોઈ પ્રિય સખી, કોઈ પ્રિય બોલનારી અને કેટલા સૌવક્ર હોય છે બોલ, તેમથી તું કયા પ્રકારની છે ?

શુદ્ધદેવન. બાલ તેજ આગળ સુજાતાનું હિછાછળાપણુ મટી ગયું, તે પોતાનું અભિમાન છોડી દઈ બોલી આપ શુ કહો છો તે મને સમજાવું પડતી નથી. એટલે શુદ્ધદેવે કહ્યું. ઠીક, સાંભળ, જો સ્ત્રીઓ ધણી જાતની હોય છે એક તો શિયળ ભજ કરનારી, ચપલ સ્વભાવની, કુળને કલંક લગાડનારી, પતિના ઉપર પ્રેમ ન રાખે તેવી એ અધમ પ્રકારની સ્ત્રીઓ.

છે; હવે બીજી સ્ત્રીઓમાં કેટલીક ઉત્તમ સતી હોય છે. જે પોતાના પતિ-
નેજ પોતાનું સાચુ ધન માને છે, પતિવ્રતપણું પાળે છે. ઠાસીની માફક
પતિ સેવા કરે છે, પતિની દરેક આજ્ઞા પાળે છે એવી સ્ત્રીઓમાં તું કયા
પ્રકારની સતી છે તે કહે.

સુખતાને આ ઉપદેશથી કાંઈક જ્ઞાન આવ્યુ તે પતિ અને સાસરી-
યાંની અવગણના કરતી હતી તે પરતાપ અને બોલી કે: પ્રભો, મને પતિ-
વ્રતા સતી બનાવો. મારે બીજી સ્ત્રીઓ જેવુ નથી થવુ. એટલે બુદ્ધિદેવે
તેને સતીસ્વ ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો અને તે પછી સુખતા સુધરી ગઈ.
તે પતિ સેવા કરવા લાગી, સાસુ સમગતે માન્યાપ જેવા ગૃહી ચાકરી
કરવા લાગી, અને પતિ સહ ધણી વર્ષ સુખી જીવન ગાળ્યુ. તે પછી તે
કદી કંઠાશ કરતી નહિ પણ સદા પતિની આજ્ઞાને વશ વર્તતી.

શ્રુતાવતી

શ્રુતાવતી એ બરદાશ મુનિની દુહિતા હતી, તે ધર્મશીલ, અને સતી
હતી, તે ધણી રૂપાળી હતી તેણે નાનપણથી જ ઇન્દ્રની સાથે લગ્ન કર-
વાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. અને તેથી ઇન્દ્રને પ્રસન્ન કરવા કઠિન વ્રતો કરી
તપ કરવા લાગી. તેના તપથી પ્રસન્ન થઈ ઇન્દ્ર મહાત્મા વશિષ્ઠનું રૂપ લઈ
તેની પાસે આતિથી તરીકે ગયા અને ભિક્ષા માગી.

શ્રુતાવતીએ તેમનો ધણો આદરસતકાર કર્યો. પછી તેમને પુછ્યુ કે
આપને શી ભિક્ષા જોઈશે? આપ જે માગશો તે હું આપી ચકીશ, હું
ત્રિભુવન પાત ઇન્દ્રની સાથે લગ્ન કરવા માટે તપ કરું છું. આ સાંભળી
વશિષ્ઠ મુનિરૂપે આવેલા ઇન્દ્ર પ્રસન્ન થયા અને બોલ્યા કે: હે ઓ, તે
ધણું તપ કર્યું છે, તે જે હેતુથી આ તપ આરંભ્યુ છે તે હેતુ તારો
સિદ્ધ થશે.

તપવડે સર્વ મળી શકે છે. તપવડે દિવ્યલોક પ્રાપ્ત થાય છે, મનુ-
ષ્યો આવું તપ કરી મનુષ્યરૂઢ છોડી દેવોનુ શરીર ધારણ કરે છે હવે હું
તને આ પાંચ રૂળ આપુ છું તેને તું રાંધ, શ્રુતાવતી તે રાંધવા બેઠી.

પણ ઇન્દ્રે તે રધાય નહિ તેવાં જ ફળ આપ્યાં હતા, તેથી શ્રુતાવતીએ ઘણાં લાકડાં ખાળ્યાં પણ તે રધાયાં નહિ, લાકડાં ખૂટી પડ્યાં એટલે તેણે પોતાના પત્ર દેવતામા લાલી તે ફળ પકવવા માંડ્યાં, આ જોઇ ઇન્દ્ર પ્રસન્ન થયો અને પોતાનું ખર્ચ સ્વરૂપ પ્રકટ કરીને બોલ્યો કે તપસ્વિની, હું જ તારો મનનો માનેલો ઇન્દ્ર છું. તારૂં તપ જોઇ હું ખુશી થયો છું. તારાં આ મનુષ્ય શરીર ત્યજી તું ઇન્દ્રાપુરીમા મારી પાસેજ આવીશ. આ તીર્થ તારા સતીત્વથી 'બદર પામન' કહેવાશે.

સતી અરૂંધતીએ આ સ્થળે સિદ્ધિ મેળવી મહાદેવજી પાસે વરદાન મેળવ્યું હતું, તેમ તું પણ મારી પાસે મનવાંછિત વરદાન માગ, તારા તપથી સત્પુષ્ટ થઇ હું વરદાન આપુ છું કે આ તીર્થમાં જે કોઇ નાષ્ટા-પુત્રક એક રાતવાસો રહેશે તે સ્નાન કરી રહ્યા પછી દેહત્યાગ કરી પરમ કુલ જ પરલોકને પામશે.

આમ કહી ઇન્દ્ર શ્રુતાવતીને સાથે લઇ ઇન્દ્રપુરીમા ગયા ત્યાં પુષ્પ શૃષ્ટિ થઇ, શ્રુતાવતીએ મનુષ્યદેહ ત્યજી દેવશરીર પ્રાપ્ત કર્યું અને ઇન્દ્રની પત્ની થઇ ધણી કાળ સુધી સ્વર્ગમાં સુખ ભોગવ્યું હતું, આવી તપસ્વી ઝીઝી તપવડે સર્વ મેળવી શકે છે.

વિદુલા

વિદુલા એ પાડવોના વખતમાં થઇ ગઇ છે. ગીતામા સંજયનું નામ સર્વેએ વાંચ્યું છે. તે સંજયની માતાનું નામ વિદુલા હતું. સંજય ધણો નાણુક સ્વભાવનો હતો. સિદ્ધુ રાજાની સાથે જ્યારે તેને યુદ્ધ થયું ત્યારે તે જીવ બચાવવા રણમાંથી છાનોમાનો ઘેર આવ્યો અને માતા પાસે આવી રડવા લાગ્યો ત્યારે વિદુલાએ તેને કહ્યું કે

અરે, તું ક્ષત્રિય થઇ યુદ્ધમાંથી નાઠો કેમ! વળી તું રડે છે કેમ? શત્રુના હાથમાં રાજ્ય ગયા પછી જીવ બચ્યું છે. સ્ત્રીઓની પેટે બીક શું રાખે છે? મારા ગર્ભમાં ઉછરી તું આવો બીકજી ન હોઇ શકે, હજી પણ બચત થા, ઇશ્વર રક્ષણ કરશે, ક્ષત્રીય, સાચો ક્ષત્રિય થા અને યુદ્ધ

એક સત્રુથી પરીજન્ય પાત્રી જીવવા કરતા તો મરવું સારું રજુમા મત્તુ થશે તોપણ કીર્તિ રહેશે.

તે ધણો બ્હી મયો હતો તેથી તેણે કહ્યું 'મા, હું તારો એકનો એક પુત્ર છું, મારા મરવાથી તને શું મુખ થશે ?

વિદુલાએ આ સાંભળી કહ્યું, બાપ ! કીર્તિ જોઈ જીવવું તેના કરતાં મરવું સારું છે. તું વીરકુલમા જન્મ્યો છે, રાજ્ય ધર્મ આમ જિખારીના જેવા વિચાર કેમ રાખે છે ! તારા વચ્ચેના વીર પુરુષ કોઈ દિવસ કોઈને નમ્યો નથી, તો મું તું જીવ અચાવવાની ખાતર પુર્વજોની કીર્તિ જોઈ દેવા બેઠો છું માટે જ, હમણાજ સાચો ક્ષત્રિય થવા ચુકે જ.

સંજયે કહ્યું મા, તું આવી નહોત કેમ થાય છે, તું પુત્રનો સ્નેહ કેમ બૂલી જાય છે. અને હવે વધુ ન કહીશ, હું તારે જરણે આવ્યો છું અને મરવાનો રસ્તો ન બતાવીશ.

વિદુલાએ કહ્યું હું તારી મા છું, તારા પ્રતિ મારો અનન્ય સ્નેહ છે, છતાં તારી કીર્તિ નષ્ટ થાય તે જેવા હું ઇચ્છતો નથી ક્ષત્રિયપણું તું છોડી દે તે હું સહન ન કરી શકું ! કષ્ટ માતા ચોરી કરનાર પુત્રના ઉપર પ્રેમ રાખે. ખાવલા પુત્રથી જે માતા મુખ માને છે તે માતાને પણ વિકાર છે તું મોહ છોડી ચુકે જ, અને ક્ષત્રિય નામને સાથેંક કર. ચુક કરવા માટે જ ક્ષત્રિયો પેદા થયા છે. જ વીરકુળનું નામ ન બોળ, સત્રુઓ સામે હિંમતથી જ, ચુક કર અને તેમનો પરાજય કરી પ્રજાનું પાલન કરી રાજ્યને નિષ્કેટક કર.

માતાના ઉપદેશથી સંજયમા હિંમત આવી અને તેને મુર ચઢ્યું, તે છૂટ્યો અને બોલ્યો, મા, તારી વાત ખરી છે હું યુધ્ધે જઈશુ સત્રુને જીતીશ અથવા પ્રાણ જશે તો ભલે જશે, પણ પાછો નહિ હડું ! આમ કહી તે ચુકમાં મયો અને ચુકમા પરાક્રમ વાપરી સિન્ધુરાજને હરાવ્યો. અને વિજય મેળવી પાછો આવ્યો.

વિદુલા જેવી માતાઓ પોતાના પુત્રને સન્માર્ગે વાળી શકે છે. માતાએ પુત્રના દુર્ગુણોનો ઢાંક પીછોડો ન કરવો, પણ તે સદગુણી થાય તેની જરૂર કાળજી રાખવી.

વિદુર પત્નિ.

પાંડવ કૌરવોના વખતમા વિદુર એ પરમ ભક્ત થઇ ગયા છે. તેમનો ભખેલો વિદુર નીતિનો મથક બન્યો વખણાય છે તેમના પત્ની પણ સાખી સુશીલ અને ભગવદ્ભક્ત હતા. મહાભારતનું યુદ્ધ થતા પહેલાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પાંડવો સાથે સુલેહ કરવા ગયા ત્યારે દુર્યોધને તેમના કહેવા ઉપર કાંઈ લક્ષ્ય આપ્યું નહોતું. જેથી તેઓ રીસાઈ તેને ત્યાં જન્મ્યા વગર જ પાછા વિદુરને ત્યાં ગયા.

શ્રીકૃષ્ણ વિદુરને ત્યાં આવ્યા એ વખતે વિદુર પત્ની નગ્ન થઇ સ્નાન કરતા હતા, જેથી શ્રીકૃષ્ણે બહારથી જુમ મારી, શ્રીકૃષ્ણનો સાદ સામળી વિદુર પત્નિને જ્ઞાન ન રહ્યું કે મેં લુપ્તકું પહેર્યું છે કે નગ્ન છું, તેમને જોઇ કૃષ્ણે એકદમ પોતે ઓઢેયું પીનાબર તેમને ઓઢાડી દીધું, ત્યારે વિદુર પત્નીને જાન આવ્યું કે હું જ્ઞાન બૂલી, નઆવસ્થામા શ્રીકૃષ્ણ પાસે આવી છું.

કૃષ્ણ બુખ્યા હતા એટલે તેમની પાસે ખાવાનું માગ્યું. જેથી વિદુર પત્ની કેળા લઇ આવી; અને પ્રભુ ઘેર પધાર્યા છે તેના હર્ષમા એવું જ્ઞાન બૂલી ગઇ કે કેળા ફેલી છોડા કૃષ્ણને ખાવા આપતી ગઇ અને ગર્ભ ફેડી દેવા લાગી કૃષ્ણ પણ તે છોતરા ખાવા લાગ્યા, એવામા વિદુરજી બહારથી આવ્યા, તે આ જોઇ પોતાની સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યા કે આ શું છોડા પ્રભુને ખવરાવે છે? આથી વિદુર પત્નીને જ્ઞાન આવ્યું કે પ્રભુને છોડા ખવરાવ્યા.

વિદુરે કેળા ભગવાનને ખાવા આપ્યા અને કૃષ્ણે તે પણ ખાધા, અને કહ્યું કે. વિદુરજી પેલા છોડા જેવો આમા સ્વાદ નથી. મારો ભક્ત મને જે કાંઈ પ્રેમથી અપણું કરે છે તે હું અત્યંત પ્રસન્નતાથી સ્વીકારું છું. પણ ભક્તિ ભાવ વગર મને તેવી વસ્તુ આપે તોપણ હું તેનો ત્યાગ કરું છું. દુર્યોધને મારે માટે આજે પકવાન બનાવ્યાં હતાં. પણ તેનો ભાવ નહોતો એથી તેનો ત્યાગ કરી હું અહિં આવ્યો અને તમારા ભાવના આ છોડાં મને પણ સ્વાદિષ્ટ લાગ્યાં.

વિદુર પત્ની ભકત હતી, તેણે પ્રેમાવેશમાં આવી પ્રભુને શું આપું, શું ખવરાવું એવા ભાવમાં કેળા ફેંકી દઇ કેળાનાં છોડાં આપ્યા તો તે પણ પ્રભુએ પ્રેમથી ખાધા.

ઔઝોઝે આવાં પતિભકત તેમ ઇશ્વર ભકત થવું. ધર્મહિન કહી થવું નહિ. ઇશ્વરમાં પણ પતિ જેવોજ ભાવ રાખવો. અને પતિને જોઇ પણ પ્રેમ વેદા થઇ જવાય એવું અંતઃકર્મથી માય ત્યારે ખરી પતિ ભક્તિ તો જ પતિ રીઝે.

જ્યોતિષ, સામુદ્રિક, રમણશાસ્ત્ર વિગેરે ભવિષ્ય જાણવાનાર વિદ્યાનો સમૂહ.

ભવિષ્યવેત્તા

તે ભવિષ્ય જાણવાની વિદ્યા.

આ પુસ્તક ઉપરથી દરેક માગમ જ્યોતિષ વિદ્યા ઉપરાંત સામુદ્રિક, રમણ, મુખ્યત્વે વિગેરે વિદ્યા શીખી ભવિષ્યની વાત જાણી શકે છે. જન્મોત્તરી, વર્ષક્રમ, જન્મભક્ષર જાતે કરી શકે છે, તેમ તે જોઇ ભવિષ્યની વાત કહી શકે છે. તેની થોડા જ વખતમાં ચાર આવૃત્તિઓ ખપી ગઇ છે એજ કાગળ પાકુ પુકુ કી. ૩ ૫)

વ્યવસ્થાપક—ભાગ્યોદય અમદાવાદ.

ભરૂચથી—છોટાલાલ રણછોડલાલ લખે છે કે આપના જીવનથી મને પુરેપુરો ફાયદો થયો છે.

ચાંમેઠાથી—પટેલ ખુશાલભાઈ રણછોડ લખે છે કે આપના જીવનથી મને સરીરની ફાટ વીગેરે મટ્યું છે અને પાચનશક્તિ વધી છે, ખીજે ૧ ડોઝ માફલો.

દલે કેમીકલ વર્કસ—અમદાવાદ.

પ્રકરણ ૧૪ મુ .

સ્રી પુરુષના ધર્મ.

છીજે દિવસે ચન્દ્રકાન્તાને ત્યાં સર સ્ત્રીઓ આવી એકઠી ધર્મ ચન્દ્ર-
કાન્તાએ પણ ધરકામ પરવારી રાજની માફક સર્વને
આવકાર આપી વાર્તા આગળ ચલાવી તેણે કહ્યું કે જુઓ બહેનો! આ
સંસાર દુઃખરૂપ કહેવાય છે છતાં પણ આપણે તેને સુખરૂપ બનાવી શકીએ
છીએ. જે ધરમાં સ્ત્રી અને પુરુષ બંને કેળવાયલા હોય, પોત પોતાના
ધર્મને સમજનારા હોય તો તેમના ધરમાં કલેશ થતો નથી. સ્ત્રી પોતાના
પતિની અર્ચાના તરીકે ધરને પોતાનું માની પતિસેવા કરવામાં યત્નથી લ-
ગે છે. પતિના ધરને પરભાર્યું ન માનતા તેનેજ પોતાનું ધર માની પોતાના
પતિની આવકના પ્રમાણમાં પતિની સમત્તિ લઈ ચોખ્ખું ખર્ચ કરે છે.
પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરે છે. પતિના ઉપર રહેલ રાજે છે પતિના કા-
ર્થમાં સલાહ આપે છે, કોઈ વાતે પતિનું મન દુઃખાય તેવું કૃત્ય કરતી
નથી, તે સ્ત્રી પતિની શ્રીનિને મેળવી શકે છે.

પાત પણ પોતાની પત્નીને પોતાની ઇચ્છાને તૃપ્ત કરવાના સાધનરૂપ
ન માનતાં, પોતાના ધરની કામ કરનારી સેવિકા તુલ્ય ન માનતાં પોતાની
અર્ધજિની માની તેના ઉપર રહેલ રાખી, તેની મરજીને સપાદન કરે છે,
પતિ પોતાના ધરમાં સ્ત્રીને લક્ષ્મીરૂપ માની તેને દરેક વાતે સંતોષ આપે
છે. તેને પોતાના તરફથી કોઈ પણ રીતે દુઃખ થાય તેવું વર્તન રાખતો
નથી. તે પતિ પોતાની પત્નીને વશ કરી શકે છે. પત્ની અણધારે અને

અણુકેળવાયલી હોય તો તેને સુધારવી, કેળવણી આપી પોતાને અનુકુળ કરવી એ તેના પતિની ફરજ છે. ધરમા ન્યાં સુધી બંને સરખે સરખા વિચારના હોતા નથી ત્યાંસુધી કલેજ થમાં કરે છે. પુરુષને જે કાર્ય કરવાનો વિચાર હોય તે કાર્ય કરવાનું ઓને મન ન હોય અને ઓને જે વસ્તુ લાવવાની મરજી થાય તે વસ્તુ લાવવાની પુરુષને ઇચ્છા ન થાય એવાં પરસ્પર વિરોધી વિચારના ઓ પુરુષને મનતુ નથી માટે જે ધરમા કલેજ ન થાય બંને જણ સુખી અને આનંદી રહેવાની ઇચ્છા કરતા હોય તો તે બંનેએ એકબીજાને અનુકુળ રહેણી કરણી રાખના શીખવું જોઇએ.

જે ઓ સાસરામા વહુ થઈ જાય છે તે જ ભવિષ્યમા સાસુ બને છે. વહુ થઈ સાસુની સેવા કરી હોય છે તેજ વહુ સાસુ થા. તેની સેવા તેના છોકરાની વહુ કરે છે. આજકાલ અત્યંત માસુમો પાતાના છોકરાની વહુ આવે છે તેને સામાન્ય કામ કરનારી ગણી ઘણું સતારાવે છે સાસુએ વહુનું રક્ષણ કરવું, તેને સાસરામા ગમે પીયેગમા તેનાં માથાપ પાસે લાડમા ઉછરી હોય તેની કન્યા માસરે આવી વહુ થતા તેને સામગીર્માં ગમે તેવી રીતે સાસુએ વર્તવું.

સાસુએ તેને પોતાની દીકરી જેવી જહાલી મણી તોણે ગમજવું કે આ પુત્રની વહુથી જ આપણા ધરની ગોમા છે જેવી તે અત્યારે ધરની માલીક થઈ બેઠી છે તેવી જ ભવિષ્યમા આ વહુ માલીક થવાની છે માટે તેને પોતાના કુળાચાર પ્રમાણે વર્તવાનું શિક્ષણ આપવું તેને સારી કેળવણી આપી ધરની માલીકગાર બનાવવી, કુળવાન સાસુએ તો પોતાના દીકરા જેટલી જ વહુની કાળજી રાખવી, તેને સાસરીમા આવી ઓણું ન લાગે તેમ કરવું.

ધણી સાસુઓ વહુને કુ.ખ દે છે તેની પાસે ધરનું કામ કરાવે છે, આખો દહાડો અને રાત ધરનું મધુ કામ વહુ એકલી જ કરે અને પોતે તેનાં ખોતરણા કાઢે એ સારું નથી. ધણી સાસુ તો વહુને કામ કરતાં ઘાડી જાય કે કામ જો તેનાથી ન બની શકે તો તેના પીયેરીબાને માળો દે છે સ્વસ્થતામાં તો ન્યાં સુધી પુત્રનું લગ્ન થયું હોયું નથી ત્યાં સુધી ભવિષ્યમાં થનાર વહુને સારું માન આપે છે, પણ પુત્રનું લગ્ન થયે વહુને

ધરમા આખા પાંછી એક જે વાર તો કામ કહેતી નથી, પણ જ્યાં વહુ સાસરામાં આવતી જતી થાય છે કે તેને સતાવે છે, માળો દે છે, અને માત્ર તેની જોડ જ શોખ્યાં કરે છે આવી રીતે વહુને દુઃખ દેનારી સાસુ પણ દુરાચારી બનજીવી.

વહુ એ તો પારકા ધરની છોકરીને પોતાના ધરમાં લાવી પોતાના ધરની માલીક, પુત્રના સુખ દુઃખમાં ભાગ લેનારી ગૃહિણી થનારી છે. તે કેળવાયેલી હશે તો તેના ઉપર પુત્રના સુખનો અને જીવિખની પ્રજનો આધાર છે માટે વહુને દુઃખ દેવું નહિ, તેને ન આવડે તે કામ શીખવાડવું તેને માળો દેવી નહિ, તેના ડિયેરીઆને માળો દેવી નહિ, તેને ધમકી આપી સતાવવી નહિ, એ તો બિચારી મરીમ માર જેવી, તેના માખાપે જ્યાં દીધી ત્યાં જાય છે, સાસરીયામાં આવી જો તેને સાસુ સતાવે, મારે કે માળો લાડે, તેની પાસે ધણું કામ કરાવે છતાં તેનું કોઈ ઉપગળું લેનાર નથી હોતું. આવી વહુ બહુ કટાળી નિસાસો નાખે તો તેવી વરનાં અન પાણી ટળે છે માટે કઠી પણ સાસુ કે નચુદે વહુનો નિસાસો ન લેવો.

વહુ સાથે સ્નેહથી વર્તવું, તેને ધીમેથી જે કામ શીખવાડવું હોય તે શીખરાડવું, તેનાથી કદાચ કંઈ નુકશાન ન થાય તો તેને ધીમે રહીને કહેવું, તેના વિરુદ્ધ પુત્રને ભરી તેને માર જુડ કરાવવી નહિ તેનું મન દુઃખાવું નહિ તેના વણી સાથે તેનું હિંમત મન કરાવવું એ તો ઝેર વાવવા જેવું છે એ વહુના ઉપર જ પુત્રના સુખનો આધાર છે અનેમા સ્નેહ થાય, અનેને ખુશીથી અને તેવી માસુની વર્તણૂંક હોવી જોઈએ.

સાસુએ આવા પીવામાં પણ વહુથી બેઠ જાવ ન રાખવો. તેના પોતાનાં છોકરાં જેવી જ ગણવી, ખરી રીતે દીકરી એ પારકા ધરનું રત્ન છે જ્યારે વહુ એ પોતાના ધરનું રત્ન છે. વહુ સારી અને ડાહી હશે તો જ સાસુને લાવિષ્યમાં સુખ આપશે અને ધરની આખર સામવશે વહુના ઉપર નિર્દયના રાખવી નહિ, તેનાથી અને તેટલું તેના ગર્જ પ્રમાણે જ કામ લેવું. કામના સાચા જુઠા સામળી વહુને આખો દિવસ વઢવઢ ન કરવું પોતાની પુત્રીની જુલ જેમ સહન થાય છે તેમ વહુની જુલ પણ સહન કરવી, તેના ઉપર સદા પ્રીતિ રાખવી. તેની જોડે સૌધવાનું કામ ન કરવું. તેના દોષ હોય તો સુધારવા.

જેમ મા પોતાની પુત્રી સાથે સ્નેહથી વર્તે છે અને તેના ઉપર પ્રીતિ રાખે છે તેમ જ વહુ ઉપર પણ તેને પોતાની માની પ્રીતિ રાખવી. અને પોતાના ધરના ભવિષ્યના સુખ દુખનો સર્વ આધાર વહુ ઉપર છે એમ માની તેને ઉચ્ચ સદ્ગુણી બનાવવી તેને સાસરામાં સુખ આપવું તેને સાસરે આમ્યા પછી પીયેર કરતાં પણ અહીં વધુ સુખ છે એવું શબ્દ જોઈએ, જે સાસુ વહુને દુઃખ દે છે તેજ સાસુને ભવિષ્યમાં વહુ દુઃખ દે છે. માટે પણ સાસુએ વહુની સાથે પ્રીતિ રાખવી ઘટે છે.

સાસુએ વિચાર કરવો કે તેજ ભ્યારે એ વરમાં વહુ થઈ આવે ત્યારે કેવી દશા હતી, તેમ જ વહુને શત્રુ હશે, એમ માની તેની સાથે એવી રીતે વર્તવું કે તેને ઓછું ન આવે. સાસુએ એમ ન સમજવું કે આપણે વહુ ઉપર તો હુકમ ચલાવવા, પણ વહુની ફરજ છે કે તેણે સાસુની સેવા કરવી, વહુ ખુશીથી સાસુ ઉપર પ્રીતિ રાખે એવું વર્તન સાસુનું હોવું જોઈએ.

સાસરાએ પણ જે ધરમાં પોતાની પત્ની-પોતાના પુત્રની સ્ત્રીને દુઃખ ફેટી હોય તો તેની તપાસ રાખી અને પોતાની પતિને સમજાવવો, અને વહુને દુઃખ ન દેવા તેને સમજાવવું ધણી સાનું એવી હોય છે કે તે પોતાના પતિને તેમજ પુત્રને વહુના દોષો ગેળીને કાન બમેરી વહુને હાંકી અપાવે છે, પણ આ રીત સારી નથી તેથી ધરમાં કલેશનું બી રોપાય છે.

કટલીક વહુએ પણ સાસુના દોષ પોતાના પતિને રોજ કહ્યા કરે છે અને તેથી ધરમાં કલેશનું બીજ વાવે છે આ રીત સારી નથી. સાસુ વહુએ સપીને રહેવું. સાસુએ તો વહુ અને દીકરાને એક બાળ સાથે બને, કહાસ ન થાય, તેમના મન ઉર્ચા ન થાય તેવું વર્તન રાખવું. અને હમેશાં વહુને સારો શિખામણ આપી તેની પોતાના ઉપર પ્રીતિ વધે તેવી રીતે તેને સ્નેહથી રાખવી.

સાસુએ વહુનાં પીયેરમાં સાથે વિરોધ કરવો નહિ, પણ તેણે આપણને દીકરો કઈ આપણું ધર ઉઘાડુ રાખ્યું માટે તેમની માથે સાત પેઢીનો સંબંધ બાંધ્યો છે એમ માની સ્નેહથી વર્તવું. વહુ પીયેરથી લુપ્ત તેના મન પ્રમાણે લાવે છે, માટે પીયેરથી લુપ્ત નથો લાવવી એમ કહી તેનો

સાથે વિરોધ કરવો નહિ. હ'મેશા વહુને પોતાની માની તેને પોતાના ઉપર સ્નેહ બાવ વધે એવું વર્તન રાખવું એમએ પુરુષ અને પ્રકૃતિ એ બેથી આ સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ થઇ છે. ઇશ્વર અને માયા એ બંનેના સંયોગથી આ સંસાર ચાલે છે એવું જ્ઞાસો કહે છે. પુરુષ અને પ્રકૃતિ અર્થાત ઇશ્વર અને માયા એ આ જગતના નિયતા છે સર્વ કાંઇ ઇશ્વરને માને છે, માયા અર્થાત દેવીને પણ ધર્મિષ્ઠજનો માને છે પુરુષ એ ઇશ્વરતુલ્ય છે અને સ્ત્રી એ ગૃહદેવી તુલ્ય છે. આમ પુરુષ અને સ્ત્રી એ બંને મળી દંપતી કહેવાય છે આ દંપતી જ ગૃહસ્થાશ્રમના પાયા રૂપ છે. સ્ત્રીઓને માટે તો તેનો પતિ ઇશ્વર તુલ્ય છે, અને પુરુષને પોતાના સ્ત્રી એ દેવી તુલ્ય છે.

સ્ત્રીએ પતિની ભક્તિ કરવી, પતિની સેવા કરવી, પતિના શરીર, મન અને આત્માને પોતાના શરીર, મન અને આત્મા સાથે એક રૂપ બનાવી દેવા. પતિની આજ્ઞા વગર સ્ત્રીએ જપ, તપ, કે વ્રત કરવા યોગ્ય નથી. સ્ત્રી ગમે તેટલું ધર્મ, પુણ્ય, જપ, તપ, કે દેવદર્શન કરે પણ તે સર્વ પતિ સેવા વગર ગર્થ જાય છે.

સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિવ્રત ધર્મને મુખ્ય માનીને પાળવો અને પતિસેવા કરનામાજ, પતિની સાથે સ્નેહ રાખી પતિભક્તિ કરવાથી જ પતિવ્રત ધર્મ પળાય છે. આ વિષયમાં સતી સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિને પ્રાણનાથ કહી ઇશ્વર તુલ્ય સેવા પૂજા કરી આ જગતમાં અમર નામ કર્યું છે. આ પુરતકમાં જ વર્ણવેલી સતી સ્ત્રીઓએ પતિ સેવા કરીને જ સતી એવા મહા માનને મેળવ્યું છે સતી સ્ત્રીએ તો પોતાના પ્રાણનાથ પતિની સેવા કરવી એમાં જ સર્વ ધર્મ રહેલા છે

કુલીન સતી સ્ત્રીઓએ તો પતિ અપગ હોય, કુરૂપ હોય, ગરીબ હોય કે ગમે તેવો હોય છતાં તેની સેવા કરવી થટે છે, તે દુરાચારી હોય, ક્રોધી હોય છતાં તેનું જ મન, વચન અને કર્મથી ચિતન કરવું, તેની જ સેવા કરવી અને તેની સાથે જ પ્રીતિ રાખવી એ સ્ત્રીઓનો ધર્મ છે

સ્ત્રીઓએ તો પોતાના માખાપે જેની સાથે પોતાનું લગ્ન કરી જેના હાથમાં પોતાનો હાથ આપ્યો હોય તેને જ પોતાનો ઇશ્વર સમાન પતિ માની તેની સાથે જ સ્નેહ બાધવો, તે જ પોતાનો ધણી છે, તે જ તેના

સુખ દુઃખનો ભાગીદાર છે, તેના સુખેજ શ્રી સુખી અને દુઃખે શ્રી દુઃખી છે તેની સાથેજ પ્રેમ જોડવો અને તેની સેવા કરી પનિવતા ધર્મ પાળવો, તે પતિ ગમે તેવો હોય, પોતાને ગમતો ન હોય છતાં પણ તેને ગમતો કરવો, તેનીજ દેવતુલ્ય માની સેવા કરવી, પતિ કરતા પોતે રૂપ, ગુણ, કુળ કે વિદ્યામા વધુ હોય છતાં પણ પતિની સેવા કરવી, ઇશ્વર સંકેતથી તેનું જેથી સાથે લગ્ન થયું હોય તેને પોતાનો ધણી-નેતેજ પોતાનો માલીક કે સ્વામી માની તેના થઇ જવું.

ઉપરની ટાપટીય છોડી દેરી, સાસરીની સ્થિતિ અનુસાર પતિની મરજી પ્રમાણે રહેવું, પતિની મરજી પ્રમાણે વર્તવું અને દરેક રીતે પતિને સતોષ આપી પતિની પ્રીત સંપાદન કરવી.

પતિની સાથે કદી કાંઈ પણ નિમિત્તે કકાસ કરવો નહિ, ઉંચું મન કરવું નહિ, પતિ ઉપર જોડું લગાડવું નહિ, પતિ જે કાંઈ આપે તેમા સતોષ માનવો, પરપુરુષ ઉપર કે પર વસ્તુ ઉપર મોહ રાખવો નહિ, પારકું ગમે તેટલું સાંડું હોય છતાં નકામું માનવું, અને પોતાની કુપડી જોડી હોય છતાં સારી માનવી.

લાલચથી વશ થઇ કદી પણ અવળા રસ્તે જવું નહિ, નીચ કર્મ કરવાં નહિ, પરપુરુષની સમત કરવી નહિ, તેથી પોતાના તેમજ માઆપના કુળને કલક લાગે છે, અને પોતાના નામને પણ કલક લાગે છે. આળસ સાચવવી, કદી પણ જોડે રસ્તે જવું નહિ પતિ સેવામાજ આનંદ માનવો.

શ્રીએ પોતાના પતિને, અને પતિએ પોતાની શ્રીને પોતાના પ્રાણ-તુલ્ય ગણી વર્તવું. બંનેએ એક બીજાની મરજી સાચવી એક બીજાની પ્રીતિ સંપાદન કરવા યત્ન કરવો. કદાચ કોઇ વાતમા મતભેદ પડે તો તે વખતે એમાંથી એક જણે બીજાના વિચારને મળતા થઇ જવું પણ મન ઉઠ્યા થાય તેવું કરવું નહિ. શ્રીએ પુરુષ ઉપર અને પુરુષે શ્રી ઉપર કદી પણ ગુસ્સો કરવો નહિ. જે શ્રીપુરુષમા પરસ્પર પોતાના આત્માતુલ્ય સ્નેહ હોય છે તેમને કદી પણ કોઇ કરવા વારો આવતો નથી માટે હમેશાં શ્રી પુરુષ આનંદમા રહી એક બીજાના મનને રબન કરવા યત્ન કરતા રહેવું. તેજ ગૃહસ્થાશ્રમમા સુખ મેળવવાની કુંઠી છે બુદ્ધિ પૂર્વે થઇ ગયેલી સતીઓ કેવી પવિત્ર, પતિના ઉપર પ્રેમ રાખનારી અને પોતાના ધર્મને સમજનારી હતી.

કળાવતી-કર્ણસિંહ.

પૂર્વે રજપુતાનાના રાજા કર્ણસિંહને કળાવતી નામની સ્ત્રી હતી. તે પવિત્ર, પતિવ્રતા, શુણ્ણવાન અને રૂપાળી હતી. પતિને રાજ્ય ચલાવવામાં મદદ કરતી, પતિની પ્રીતિ મેળવવી એજ તેણે પોતાનું કર્તવ્ય માન્યું હતું. તે પતિ સાથે ધણીવાર યુદ્ધમાં પણ જતી. એક વખતે સ્ત્રીના આદર્શાદ અક્ષાઉદીન ખીલજીએ તેના રાજ્ય ઉપર ચઢાઇ કરી, તેથી કર્ણસિંહ તેની સામે યુદ્ધે ચડ્યો. પતિને મદદ કરવા સતી કળાવતી પણ પોતાના પતિની સાથે પુરુષનો પોષાક પહેરીને યુદ્ધમાં ગઇ અને વચ્ચે ભય કર યુદ્ધ થયું.

કર્ણસિંહ લડતો હતો તે વખતે સામા પક્ષનો એક માણસ તેની પાછળ આવીને કપટથી તરવારનો ધા કરવા ગયો. કળાવતી તરત તેને ધા મારતો જોઇ તેના ઉપર ધસી, અને તે તરવાર મારે તે પહેલાં તે પોતાની તરવારથી તેના બે કંઠા કરી દીધા, અને પોતાના પતિનો પ્રાણ બચાવ્યો. યુદ્ધ ધણુ ભય કર થયું તેમાં કર્ણસિંહ ધવાયો, પણ કળાવતીએ જ્ઞાન રીતી સામા માણસોના ધણા માણસોને શૂંચિ ઉપર પાડી વિજય મેળવ્યો.

અને રણમાં વિજય મેળવી નગરમાં આવ્યા. કર્ણસિંહને સખન ધા વાગ્યો હતો વૈદે કહ્યું કે એર પાયલી તરવારનો ધા છે જેથી જો કોઇ તે એર ચુસી લે તો રાજા મરે, નહિ તો આશ્વા નથી, રાજાએ પોતાના પ્રાણ બચાવવા મીંગતો જીવ લેવાની ના પાડી કળાવતીએ પતિનો પ્રાણ બચાવવા માટે રાત્રે પતિ નિદ્રામાં હતો તે વખતે તેણે તે જેરી ધા ચુસી એર ચુસી લીધું આથી કર્ણસિંહ તો બચ્યો પણ કળાવતી તે એરથી મરણ પામી. પોતાની પત્નીએ પોતાનો જીવ બચાવવા તો જીવ આપ્યો તે જાઇ રાજાને ધણો ખેદ થયો. કળાવતી પતિવ્રતા અને પતિને પ્રાણથી પણ અધિક માનતી પતિનું દુઃખ તે સહન કરી શકી નહિ, અને તેથી પતિને જીવતા કરવા માટે તેણે પોતાનો જીવ ખુશીથી આપ્યો. ધન્ય છે આવી પતિવ્રતા સ્ત્રીને, પતિને માટે પત્ની શું નથી કરી શકતી ?

કર્મદેવી—સાધુ.

કર્મદેવી એ પૂર્વે થઇ ગયેલા રાજપુતાનાના અરન્તિ નગરના રાજા માણેકરાવની પુત્રી હતી. નાનપણમાંથી જ કર્મદેવી હોશીયાર અને ચતુર હતી. નાનપણમાં મંડોરના રાજકુમાર અરણ્યકુમાર સાથે તેનું લગ્ન કરવાનો તેના બાપે વિચાર કરેલો. પણ કર્મદેવીએ મુમલ રાજ્યના રણામદેવના રાજકુમાર સાધુના રૂપગ્રહીની વાત સાંભળી તેની સાથે પરણવાની ઇચ્છા ખતાવી તેથી તેને સાધુ સાથે પરણવાની હતી.

તેનું લગ્ન સાધુ સાથે થવાની વાત મંડોરના રાજકુમાર અરણ્યકુમારે જાણી, તેથી તે ગુસ્સે થયો અને સાધુ કર્મદેવીને પરણી ઘેર જતો હતો, તેને રસ્તામાં જ હરાવી કર્મદેવીનું હરણકરવાનો તેણે વિચાર કર્યો. સાધુએ ઘેર જતાં રસ્તામાં એક જગ્યા ઉપર કર્મદેવી તથા સૈન્ય સાથે વિશ્રામ લેવા પડાવ નાખ્યો હતો. તેવામાં અરણ્યકુમારે તેના ઉપર હથેલી કર્યો. અને વચ્ચે બચાવ યુદ્ધ થયું. કર્મદેવી હોશીયાર અને હિંમતવાળી હતી, તેણે પતિને કહ્યું કે. હું તમને મદદ કરીશ. તમારું પરાક્રમ ક્ષત્રિયને બાળે તેવું છે ' અને વચ્ચે યુદ્ધ થયું' તેમાં સાધુને અરણ્યકુમારે ધા કર્યો અને ત ધવાયો. ધા સખત હોવાથી તે મરણ પામ્યો. પતિને મરણ પામેલો જોઇ કર્મદેવી વિલાપ કરવા લાગી, પતિ વિયોગે તે જીવી શકી નહિ. અને રણમાંજ પતિની સાથે ચિત્ત ખડકી તે સતી થઇ. પતિ ઉપરનું હેતુ આવું હોવું જોઇએ. સ્ત્રીનો તો પતિ એ જ પરમેશ્વર છે. જેમ પાણી વિયોગે માછલી જીવી શકતી નથી પણ તરફડી મરણ પામે છે તેમ સતી સ્ત્રીઓ પતિનો વિયોગ સહન કરી શકતી નથી.

કૃષ્ણાકુમારી.

કૃષ્ણાકુમારી એ મેવાડના મહારાણા બીમસિંહની પુત્રી હતી. તે બહુ સૌંદર્યવાળી હતી, તેનો વિવાહ મારવાડના રાજા સાથે કરવાનો તેના બાપે નિશ્ચય કર્યો હતો. પણ તે મરી જવાથી જયપુરના રાજા જયસિંહ સાથે તેનું લગ્ન કરવાનો બીમસિંહે વિચાર કર્યો. તે જાણી જયપુરના

રામના ભાઈ માનસિંહે બીમસિંહ ઉપર ચડાઈ કરી. આથી બીમસિંહે ભયને લીધે માનસિંહ સાથે કૃષ્ણાકુમારીને પરણાવવાનો નિશ્ચય કર્યો. આ વાત જયપુરના રાજા જયસિંહે જાણી તેથી તેણે બીમસિંહ ઉપર ચડાઈ કરી.

આથી બીમસિંહે ખરાબ મત્રોએની સલાહથી પુત્રી કૃષ્ણાકુમારીને મારી નાંખવાનો નિશ્ચય કર્યો અને તેથી પુત્રીને મારવા તેનો નાનો ભાઈ રાત્રે તે જ્યાં સુતી હતી ત્યાં તરવાર લઈને ગયો. તેને જ્યાંમા સુનેથી તેણે જોઈ, આ વખતે ચંદ્રના પ્રકાશથી નિર્દોષ આગાનું રૂપ ખીલી નીકળ્યું હતું. તેને મારવા જતા તેનું હૃદય ધડકવા લાગ્યું અને તરવાર હાથમાંથી પડી ગઈ તરવારનો ખડખડાટ સાંભળી કુમારી ઝમઝમીને જાગી ઊઠી. તેણે પોતાના કાકાને મારવા આવેલો જોઈ તે ખુશીથી પોતાના પ્રાણ આપવા તૈયાર થઈ.

કૃષ્ણાકુમારીએ કહ્યું કે મારાથી જો મારા આપના માથે ભય આવતું હોય અને મારા મરવાથી તેમને સુખ થતું હોય તો હું ખુશીથી મરવા તૈયાર છું. આમ કહી ઝેર ખાઈ તે મરી ગઈ. આ પ્રમાણે તેણે સોળ વર્ષની ઉંમરે પોતાના આપના સકટને મટાડવા માટે પ્રાણ આપ્યા.

સત્યવતી—પ્રેમાનંદ

બગાળામાં પૂર્વે રામાનંદ નામના એક ગૌરવામીના પુત્ર પ્રેમાનંદની પત્નીનું નામ સત્યવતી હતું. રામાનંદની જમીન ધર્માદાની હતી તેથી તેને કર ભરવો પડતો નહિ. તે ધર્મિષ્ઠ અને સાધુ સતોતી સેવા કરતો. તેની સ્ત્રીનું નામ સુનીતિ હતું. તે પતિવ્રતા હતી રામાનંદનો પુત્ર પ્રેમાનંદ વિદ્વાન હતો. તે વખતે ઉપરાડિપરી દુકાન પડવા લાગ્યા એટલે સરકાર તરફથી દેવીસિંહ નામના માણસો રામાનંદને પણ કર આપવાનો હુકમ કર્યો. તેણે વ્યાજે રૂપીઆ લઈને કર ભર્યો પણ તેણે વધુ કર માગ્યો તે તેણે ન આપવાથી દેવીસિંહે તેના ઘરમાર જમ કરી લુટી લેઈ તેને પકડવાનો હુકમ કર્યો આથી પ્રેમાનંદ પિતાને કહ્યું કે હું તેની પાસે જઈ જુ' તમે મારા મા, જેન વિગેરેને લઈ રમપુરમાં કાંઈ શિખને ત્યાં રહેજો.

પ્રેમાનંદ કચેરીમાં ગયો, દેવીસિંહે તેને જોઈ ગુસ્સે થઈ કહ્યું કે: 'હે દુષ્ટ! તું આકીનો કર નહિ આપે તો હું પુનઃ કરીશ.' આની રીતે ધમકી આપી તેને કેદમાં પુર્યો. પ્રેમાનંદ કેદબોલ વખત સુધી ઘેર ન આવ્યો તેથી તેના બાપ રામાનંદ અને તેની પત્ની સતી સત્યવતી ચિન્તા કરવા લાગ્યા. રામાનંદ કેદખાનામાં તપાસ કરી પણ તેનો કાંઈએ પતો જતાવ્યો નહિ, એટલે તે મરી ગયો હશે એમ માની તે સવ શોકાતુર થયા. સત્યવતી પતિ વિયોગે વૈધવ્ય પાળવા લાગી અને રડકંઠ કરતી દિવસ મુજબ રવા લાગી.

સત્યવતી રૂપચાન હતી તેને ગામમાં ફરતા દેવિનિહતા એક સિપાઈએ જોઈ તેથી તેને પકડી દેવીનિહ પાસે મોકલવાનો વિચાર કર્યો. સત્યવતીની ઉંમર વીસેક વર્ષની હતી તેને આ વાતની ઉડતી ખબર મળી, દેવીસિંહ બલમવા આમરદાર માણસોની જો કાર્ક રૂપાળી સ્ત્રી દેખતો તો પકડી મગાવતો. સત્યવતી પોતાના સસરા સાથે જમદમાં ગુપ્તપણે રહેવા લાગી, એક વખતે સંખ્યાકાળે ખબર મળી કે તેમના તરફ કંપનીના સિપાઈઓ આવે છે તેથી તેને કાશીમાં મોકલવા રામાનંદે વિચાર કર્યો. તેથી સત્યવતીએ પોતાના સસરાને કહ્યું કે. "પિતાજી આપ હવે જુદા છો, આપને અહિં દુઃખમાં છોડી હું જવાની નથી સિપાઈઓ આપને કેદ કરશે તો હું માપની સાથે રહી આપનો ચાકરી કરીશ. દેવીસિંહની મગદુર નથી: કે તે મારૂં નામ લઈ શકે? સ્ત્રીઓ પોતાની ઇચ્છાથી પોતાના ધર્મના માર્ગનો ત્યાગ ન કરે ત્યાં સુધી જમતમાં કાંઈ પણ પુરૂષ એવો નથી કે જે સ્ત્રીઓના ધર્મ ઉપર હાથ નાખી શકે. સ્ત્રીઓનો ધર્મ સાચવવો એ તેના પોતાના જ હાથમાં છે મને ઇશ્વર સહાય કરશે, માટે આપ ચિન્તા ન કરો."

રામાનંદે આ સાંભળી કહ્યું: "બેટા, તું કહે છે તે ખરૂં પણ જાણી જોઈને દુઃખ જોઈતી લેવાની જરૂર નથી માટે તું જા અને મારૂં કંઈ માન. પછી સત્યવતી પોતાના જુદા અને વિદેશમાં નોકર સાથે દુર જમદમાં જઈ ગુપ્તપણે રહેવા લાગી દેવીનિહના સિપાઈઓએ રામાનંદને પકડી કેદમાં પૂર્યા. રામાનંદે કેદમાં જઈ અન્ન પાણીનો ત્યાગ કર્યો. પોતાના સસરાની

આવી દુઃખી સ્થિતિ જાણી સત્યવતીએ તેને છોડાવવાનો નિશ્ચય કર્યો તથા તે પુરુષનો વેષ લઈ પોતાના નોકર સાથે જોશખાનામાં ગઈ.

ત્યા જોશ ઉપરનો જમાદાર રામસિંહ બહો અને દયાળુ હતો. તેણે સત્યવતીને પુરુષના વેષમાં જોઈ પૂછ્યું “ તું કાણ છે ? અને કેમ આવ્યો છે ? સત્યવતીએ કહ્યું કે મારું નામ નાનક છે મારાં માળાપ મને નાન-પણમાં મૂકી મરી ગયા હતા જેથી નોકરી શોધવા ફરે છું. જમાદારે તેને પોતાને લા રહેવા જણાવ્યું જેથી સત્યવતી નાનકના રૂપે તેને લા રહી. તેની કામ કરવાની હોશિયારીથી જમાદાર તેના ઉપર ખુશ રહેતો. તેણે રામસિંહની પાસે જોડા જોવાની રજા મેળવી તેણે જોશમાં જોડા તો સસરા રામાનંદ જોશમાં ગઈ પડ્યો હતો. તે જોઈ ધણી દુઃખી થઈ. સત્યવતીને સર્વે પહેરગીરો રામસિંહ જમાદારનો નોકર જાણી જોશમાં જવા આવવા દેતા. તેણે એક વખતે લામ જોઈ અત્તરમાં કલોરાકોર્મ જોળવી પહેરગીરને આપ્યું તથા તે ચોડીવાર જોશમાં ગયા જોશ ઉઘાડી સસરાને બહાર કાઢ્યો અને પોતાના નોકરો સાથે જ ગલમાં જતી રહી.

ફર જ ગલમાં એક તપસ્વિની યોગીની દશામાં શિવની આરાધના કરવા પર્યટુરી બાંધી રહેતી હતી. ત્યા જઈ સસરાની આસનાવાસના કરી. સત્યવતી પોતાના પતિને મરી ગયો છે એમ માનતી પણ આ યોગિની પાસેથી ખબર મળી કે તે તો જોશમાંથી નાસી ગયો હતો. પણ ફરી પકડાવાથી કલકત્તાની જોશમાં છે. તેથી સત્યવતી ધણી ખુશી થઈ અને પતિને છોડાવવા પોતાના વિશ્વાસુ નોકરને લઈ તે કલકત્તા ગઈ. તેણે પુરુષનો વેષ લીધો હતો ત્યા બદોબસ્ત પાકો હતો તેથી એકદમ પ્રેમાનંદ છુટે તેમ નહતું ત્યા એક ઝાડ નીચે સત્યવતી આરાપીવાનું ને ઉઘવાનું છોડી પતિની ચિંતામાં કાળ ગાળતી ધ્રુવર સ્મરણ કરવા લાગી. એક વખતે એક ગૃહસ્થ ત્યા થઈ જતો હતો તેના કામળ પડી ગયા. તે તેણે લઈ તે ગૃહસ્થની પાછળ દોડી તેને આપ્યા. તેથી તે ગૃહસ્થ ખુશ થયો અને કહ્યું કે આ કામળ ધણી કામના છે. જો તે તમે મને પાછા ન આપ્યા હોત તો મને ધણું નુકસાન થાત. અધિકારી ગેવિસિંહ મારો શત્રુ છે તે મને પાપમાલ કર્યા વગર રહેત નહિ તમે મારા ઉપર ધણો ઉપકાર કર્યો છે.

તમારા ઉપર ખુશ થયો છું. તમારે જે કાંઈ કામ હોય તે કહો, હું
વા તૈયાર છું આ વખતે સત્યવતીએ કહ્યું કે મારો એક મજો પ્રેમા-
ન હતાં છે તેને ઊડાવવાનો ઉપાય કહો આ સાંભળી તે ગૃહસ્થે કહ્યું.
૧, તમે મારી સાથે આવો હું તેને ઊડાવવાનો ઉપાય કરું છું. પછી
યવતી પુરુષના વેશમાં તેની માથે મઠ. પેલા ગૃહસ્થે પોતાના ઉપરીને
મળવી પ્રેમાનદને ઊડાવવાનો હુકમ કર્યો સત્યવતી પોતાના વિશ્વાસુ
કરને લઈ ને હુકમ લઈ જેમમાં પોતાના પતિને ઊડાવવા મઠ પ્રેમાનદે
૧ નોકરને ઓળખ્યો પણ પોતાની પત્ની પુરુષ વેશમાં હતી તેથી તેને
૧ળખી ગયો નહિ

સત્યવતીને પતિના દર્શન કરતા હર્ષનો પાર રહ્યો નહોતો તેના
મમાં આનંદ ઉછળી રહ્યો હતો પ્રેમાનદને કેદમાંથી છુટા કર્યો તેથી તે
જે જ્યુ રામાનંદ જ્યાં હતો ત્યાં જતા તૈયાર થયાં. પાર ત્રણે પતિને
૧વી સત્યવતીનો આનંદ ઉમરાઈ જતો હતો. હજુ પ્રેમાનંદ તેને ઓળ-
ખી નહોતો. સત્યવતીનાથી હવે છુપુ રહી ગયા નહિ તે નોકરને આ-
૧ જ્યેલો. જોઈ પ્રેમથી પતિના મળે વળગી પડી અને હર્ષાશ્રુથી પ્રેમા-
૧ને વધાવી લીધો તેણે કહ્યું “ બહાલા પ્રાણનાથ, મારાથી આપની
૧ ન બની શકી તેથી દુઃખી છું. હવેથી હું આપને મારા ઇશ્ટવત્તા
શી આપની સેવામાં રહી, આપની ભક્તિ કરીશ મારા દોષને ક્ષમા
૧ ” પ્રેમાનંદે હવે તેને ઓળખી, તે દુઃખી થયો તેને પણ આરે વધે
નીના દર્શન થતા અને તેણે આટલું બધું દુઃખ વેડી તેને ઊડાવ્યો તે
જીવતાં આનંદ થયો. રામાનંદે પોતાની પુત્ર વધુ સત્યવતીનો ઉપકાર માન્યો.
૧વી રીતે સતી સત્યવતીએ પોતાના શીનનું રક્ષણ કર્યું અને પોતાના
૧રા રામાનંદ તથા પતિનો દુઃખ વેડીને પણ ઉદ્ધાર કર્યો. ધન્ય છે
૧વી સતીને કે જે પતિના મુખે મુખી અને દુઃખે દુઃખી રહેતી.

સતી સંયુક્તા—પૃથ્વીરાજ

સંયુક્તા એ કોનોજના રાજ બ્રમચદ્ર રાઠોડની પુત્રી હતી. સંયુક્તા
૧પણમાંથી જ આલાક, સદગુણી, ઉદાર અને સૈદ્ધાંતવાળી હતી. તે વખતે

દિલ્હીમાં પૃથ્વીરાજ રાજ્ય કરતો હતો. સતિ સયુક્તાએ પૃથ્વીરાજની બહા-
દુરીની અને ગુણની વાતો સાંભળી હતી, તેણે એક વખતે તેને જોયો હતો
તે કિવસથી તેના રૂપ ઉપર તે મોહિત પડીને તેને પરણવાનો નિશ્ચય કરી
ચુકી હતી. કનોજના રાજા જયચન્દ્ર રાઠોડ સાથે પૃથ્વીરાજને બનવું નહોતું.
એક વખતે જયચન્દ્રે રાજસૂય યજ્ઞ કર્યો તેમાં પૃથ્વીરાજ આવ્યો નહિ તેથી
તેનું અપમાન કરવા જયચન્દ્રે, પૃથ્વીરાજનું સોનાનું પુતળું કરાવી દ્વારપા-
ળની જગ્યાએ બેસાડ્યું. તે વાત પૃથ્વીરાજના જાણવામાં આવતાં કનોજ
ઉપર ચઢાઈ કરી જયચન્દ્રને હરાવ્યો. તે વખતે સયુક્તાએ પૃથ્વીરાજને
જોયો હતો.

સયુક્તા ઉમ્મરે થવાથી જયચન્દ્રે તેનું લગ્ન કરવા માટે સ્વયંવર
રચાવ્યો. તેમાં ઘણા દેશના રાજાઓ આવ્યા હતા પણ પૃથ્વીરાજ આવ્યો
નહોતો. સયુક્તાએ તો મનથી પૃથ્વીરાજને પતિ માન્યો હતો, એટલે તેણે
કોઈ પણ રાજાને વરમાળ ન આરોપતા પૃથ્વીરાજનું જે સોનાનું પુતળું
કરીને દ્વારપાળની જગ્યાએ મૂક્યું હતું તેને વરમાળ આરોપી. આ જોઈ
જયચન્દ્ર ધણો ખેદ પામ્યો. પૃથ્વીરાજને તેની ખબર પડતાં કનોજ ઉપર
ચઢાઈ કરી સંયુક્તાનું હરણ કરી દિલ્હી લઈ ગયો અને ત્યાં તેની સાથે
લગ્ન કર્યાં.

સયુક્તા પ્રેમાળ, સૌંદર્યની મુર્તિરૂપ અને પતિપ્રેમવા કરવામાં તત્પર
રહેનારી હતી પૃથ્વીરાજ તેના ગુણ અને રૂપથી મોહિત થઈ તેની સાથે
આનંદ માણવા લાગ્યો. તે હંમેશાં પોતાની પત્ની સાથે સુખમાં રહેતો.
સતીએ પતિપ્રેમ કરી પતિને પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ અધિક માની
પતિના પ્રેમને જીતી લીધો હતો. આવી રીતે રાજ્ય કારભાર ચલાવતો.
પૃથ્વીરાજ સયુક્તા સાથે આનંદથી સુખ ભોગવવા લાગ્યો. એવામાં સહા-
યુદ્ધીનધારીએ હિંદુસ્તાન ઉપર ચઢાઈ કરી આ વાત જાણી સયુક્તાએ
પતિને રણમાં ચઢી દુશ્મનને હરાવી જીત મેળવવાને સલાહ આપી. તેણે કહ્યું
કે. “ બહાદુર, ક્ષત્રિયો રણમાં જ શીખે. આપ આપની તરવારનો સ્પર્શ
દુશ્મનને ચખાડો, હર હર મહાદેવ કરી દુશ્મનનો અચરધાણ વાળો અને ક્ષત્રિય
ધર્મ માંચેવી સ્વદેશનું રક્ષણ કરવા તત્પર થાવ પતિની સલાહથી પૃથ્વી-

રાજે રણુમા જઇ દુરમન સહાશુદ્ધિનધોરીને હરાવ્યો. જ્યોતી તે હારીને નાસી ગયો અને પૃથ્વીરાજ વિજય મેળવી ધેર પાછો આવ્યો.

ફરી બે વર્ષે સહાશુદ્ધિન ફરી ચઢી આવ્યો. આ વખતે સયુક્તાએ પૃથ્વીરાજને લગ્નપ્રતિજ્ઞા જવા સલાહ આપી અને પોતાને હાથે પોષાક પહેરાવ્યો અને પૃથ્વીરાજ યુદ્ધમાં ગયો. આ વખતે ભયકર યુદ્ધ થયું પણ તેમાં પૃથ્વીરાજ દુરમનના હાથે મરાયો. પતિના મરણના સમાચાર સાંભળી સયુક્તા ખુબી ખેદ કરવા લાગી. પછી તે પતિને વિશ્રામ સહન કરી સહી નહિ. તે પતિની સાથે ચિંતામાં પ્રવેશ કરી સતી થઇ, અને પતિસેવાને ધર્મ સાચવી પોતાનું નામ અમર કરી ગઇ.

કર્મદેવી—સમરસીહ

મેવાડના રાજા સમરસિંહની-કર્મદેવી ધર્મપત્ની હતી. તે શુદ્ધ ક્ષત્રિયાણી હોવાથી તેનામાં વીરતા હતી. પતિસેવા કરવામાં, રાજ્ય કાર્યમાર ચલાવવામાં પતિને સહાય કરવામાં તે ખુબી હોશીયાર હતી. તેને એક પુત્ર કર્ણુ કરીને હતો. પુત્રને ક્ષત્રિયને બાળે તેવી કેળવણી આપી હતી. વ્યારે ઇ. સ. ૧૧૬૩ માં સહાશુદ્ધિનધોરીએ પૃથ્વીરાજ ઉપર ચડાઇ કરી ત્યારે સમરસિંહ-પૃથ્વીરાજને મદદ કરવા તેની સાથે યુધ્ધે ચડ્યો. અને તેમાં પૃથ્વીરાજ તથા સમરસિંહ મરાયા. દિલ્હી સહાશુદ્ધિનધોરીએ જીતી લીધી પછી તેણે મેવાડ ઉપર કુમહો કર્યો અને પ્રજામાં હુટફાટ ચલાવી જીવમ કરવા માડ્યો.

આ વખતે મેવાડમાંથી સહાશુદ્ધિન સાથે યુદ્ધ કરે તેવો કામ બળવાન નહોતો. કર્મદેવી સગીર ઉમરના પોતાના પુત્ર કર્ણુને ગાંઠી ઉપર બેસાડી કારભાર ચલાવતી હતી. તેણે પોતાના દેહનું રક્ષણ કરવા માટે લગ્નપ્રતિજ્ઞા જવાનો વિચાર કર્યો અને પુરૂષને પોષાક પહેરી પોતાના સૈન્યને લઇ દુરમન સાથે યુદ્ધે ચઢી તેની સાથે સહાશુદ્ધિનને સરદાર કુતશુદ્ધિન ચઢી આવ્યો. તેને સતી વીરાગનાએ હરાવ્યો. તેનું મરુતું સૈન્ય કપાયું તેથી જયની આજ્ઞા છોડી કુતશુદ્ધિને નાસવા માડ્યું. આ પ્રમાણે આ સતી સ્ત્રીએ જ પોતાનું

ક્ષત્રિપાણી તરીકેનું નીરત્વ દર્શાવી પોતાની પ્રજાનું રક્ષણ કર્યું. ધણી સતી રત્નીઓએ આવાં પરાક્રમ કરી દુશ્મનોને જીત્યા છે.

દુર્ગાવતી.

સતી દુર્ગાવતી બુદ્ધિમંડના મહુવાના રાજા ચન્દનની પુત્રી હતી તે સુંદર, બુદ્ધિવાળી, હિમ્મતવાળી અને બુદ્ધિવાળી હતી. તેને મહમડગના રાજા વેરે પરણાવી હતી. તેને વીરવલ્લભ નામે પુત્ર હતો. તેને નાની ઉંમરમાં મૂઠી દુર્ગાવતીનો પતિ મૃત્યુ પામ્યો હતો. તેથી પુત્રને ગાદીએ બેસાડી તેના વતી દુર્ગાવતી રાજ્ય ચલાવતી હતી. તે વખતે પાંચાની ગાદી ઉપર અકબર રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેણે ધણી રાજ્યને પોતાના ખડગી બરતા કર્યો હતા પણ મેવાડનો રાણો પ્રતાપસિંહ અને આ દુર્ગાવતી તેને ખડગી આપતા નહિ.

અકબરે પોતાના સરદાર આસફખાને મોકલી તેના ઉપર ચડાઇ કરાવી. દુર્ગાવતી પણ સૈન્યને સંભાળ કરી પોને વીર પુરુષનો પોતાક પહેરી પુત્રને વીરવલ્લભ સાથે યુદ્ધમાં ગઈ. તેણે સૈન્યને મોખરે રહી પોતાના સૈન્યને પાણી ચડાવ્યું. બન્ને પક્ષ વચ્ચે બંધકર યુદ્ધ થયું. તેમાં મેવાર આસફખાના સૈન્યને નસાડ્યું, દુર્ગાવતી તેમની પાછળ પડી થયું પણ આ વીર નારીનું પરાક્રમ જોઈ અજાઈ ગયા. બીજે દિવસે રાત્રે પડાવ નાખ્યો ત્યાં સૈન્ય નિદ્રાવશ થયું બીજી આસફખાએ તેના ઉપર હુડયો કર્યો છતાં દુર્ગાવતી ગમરાઈ નહિ, તેણે પોતાના સૈન્યને એક પહાડની તળેટીમાં લઈ જઈ યુદ્ધ કરવા માડ્યું. તેમાં તેનો અદ્ધર વર્ષનો પુત્ર વીરવલ્લભ ધવાયો. તેણે નાની વયમાં અતુલ બળ દેખાડી ક્ષત્રિયપણાનું પાણી રાખ્યું. પુત્ર મરણ પામતા પણ સતી પાછી પડી નહિ. તેણે યુદ્ધ ચાલુ રાખ્યું તેમાં તે ધવાઈ અને જોથી પોતાને હાથે તરવારથી પોતાનો પ્રાણ કાઢી નાખ્યો. દુર્ગાવતીએ આ પ્રમાણે એક વીર નારીને જાજે તેવી બહાદુરી બતાવી હતી.

તારાબાઈ-પૃથ્વીરાજ

તારાબાઈ એ ટોડાના રાજા રાવ સુરતનની પુત્રી હતી. તે બચ્ચીવાર વીર પુરુષનો પોષાક પહેરી ઘોડેસ્વાર થઈ ફરતી હતી એક વખતે મેવાડના રાજા રાયમલના પુત્ર જયમલની નજર તેના ઉપર પડી તેથી તેને જોઈ તે મોહવશ થયો. તેણે તારાબાઈ સાથે લગ્ન કરવાનો વિચાર કર્યો. આ વખતે ટોડા રાજ્ય એક લીલા નામના પહાણે હતી લીધું હતું અને સુરતન વેદનોદાર નામના ગામમાં રહેતો હતો. સુરતને પ્રતિજ્ઞા કરી હતી કે જે રાજા ટોડાને છતી લીલાને હરાવે તેની માથે પુત્રી તારાને પરણાવવી.

જયમલે તારાને પરણવા ટોડાના પહાણે લીલા ઉપર ચઢાઈ કરી પણ પહાણે તેને હરાવ્યો. તેથી તે નિરાશ થઈ વેદનોદારમાં જઈ તારાને પરણવા માટે પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. પણ સુરતને તેને મારી નાખ્યો. આ વાત રાયમલ જાણી તેથી તેને ખેદ થયો. પણ તેણે કહ્યું કે તે પુત્ર મારી આમરને કલક લગાડવા તૈયાર થયો. માટે ખરોખર શિક્ષા થઈ છે એમ માની સંતોષ માન્યો.

રાયમલનો બીજો પુત્ર પૃથ્વીરાજ તારાના રૂપ ગુણના વખાણ સાંભળી તેણે તેની માથે તરુવાનો વિચાર કર્યો અને તેણે સુરતન પાસે જઈ ટોડા છત્રાવી પ્રતિજ્ઞા કરી, તારા પણ પૃથ્વીરાજનું રૂપ જોઈ તેના ઉપર મોહિત થઈ હતી. પૃથ્વીરાજે ટોડા છત્રાવ્યું યુદ્ધની તૈયારી કરી, તે વખતે તારા પણ તેની સાથે યુદ્ધમાં જવા પિતાની આજ્ઞા લઈ તૈયાર થઈ.

ટોડામાં ગયા તો પહાણે એશઆરામમાં પડ્યો હતો. પૃથ્વીરાજે લડાઈમાં તેને મારી નાખ્યો. પછી પૃથ્વીરાજ તથા તારાબાઈ નગરનો કબજો લેવા ગયા તો મામે દરવાજામાં હાથી રસ્તો રોકી બેઠો રાખેલો હતો. તારાએ વરવારયાં હાથીની સુદ કાપી નાખી તેથી તે નાસવા લાગ્યો અને પૃથ્વીરાજ તથા તારા નગરમાં ગયા, પહાણેને મરેલો જોઈ બીજા પહાણે તેમની સામે લડાઈ કરવા આયા પણ તેઓ યુદ્ધમાં હારી ગયા. તારાએ આ યુદ્ધમાં બહુ પરાક્રમ કર્યું હતું. પછી પૃથ્વીરાજે રાવ સુરતનને ટોડાનું રાજ્ય સોંપ્યું અને સુરતને પોતાની દીકરી તારાને પૃથ્વીરાજ સાથે પરણાવી.

પૃથ્વીરાજ અને તારાબાઈ પછી કમલમેરના મહેલમાં રહી આનંદ
ભોજવવા લાગ્યાં. દરેક લગ્નમાં પૃથ્વીરાજ સાથે તારા જતી હતી તારા
પતિની સેવા કરી તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તતી એક બીજાને એકરૂપ મા-
નતા બનેલા પ્રીતિ અત્યંત હતી. તારાએ પતિસેવા કરી પોતાના વીર
પતિનો પ્રેમ જીતી લીધો હતો.

પૃથ્વીરાજની બેનને શિરોહીના રાજા પ્રભુરાવસાથે પરણાવી હતી. તેને
પ્રભુરાવ ધણુ દુઃખ દેતો હતો તેથી પ્રભુરાવને પાસેના કરવાને બેનનું દુઃખ
ટાળવા તે શિરોહી ગયો અને પ્રભુરાવને ધમકાવ્યો. પ્રભુરાવને તેથી ચુસ્તો
થયો તે લગ્નમાં તો પૃથ્વીરાજને જીતે તેમ નહોતું તેથી તેણે હાએ હા
કરી પૃથ્વીરાજની સારી રીતે ગૃહેમાનગીરી કરી પણ જતી વખતે ભાથાના
લાડુમાં ઝેર ભેળવીને તેને આપ્યા તે ખાવાથી પૃથ્વીરાજ મરી ગયો, તેની
તારાબાઈને ખબર પડતા દુઃખથી રડકડગ કરતી પતિપાસે ગઈ અને પતિના
વિયોગને ધણુ પણ સહન ન કરતા પતિ સાથે ચિંતામાં પડી સતી થઈ.
આ પ્રમાણે આ સતી પતિ સેવા કરી પતિને રાજકાર્યમાં અને યુદ્ધમાં
મદાય કરતી, પતિની પ્રીતિ સંપાદન કરી હતી પતિના રોગે તે પતિનો
વિયોગ સહન કરી શકી નહિ

વીમળદેવી-રાજસિંહ.

વીમળદેવી એ રૂપનગદના રાજા અમરસિંહની પુત્રી હતી તે ધર્મિષ્ઠ
રૂપવાન અને ગુણવાન હતી. આ વખતે દિલ્હીમાં ઔરંગઝેબ રાજા રાજ્ય
કરતો હતો તે વખતે ધણુ રજપુત રાજાઓ ભયના માર્યા મુસલમાન રાજા
કર્તાઓને કન્યાઓ આપી તેમની પ્રીતિ મેળવતા. વીમળદેવીની મોટી બહેન
કેસરબાને તેના પતાએ ઔરંગઝેબ માથે પરણાવી હતી, વીમળદેવીને તે
ઠીક લાગ્યું નહોતું, તેણે તો કાઈ લાયક સ્વર્ણ પતિ મળે તો તેની સાથે
લગ્ન કરવું, નહિ તો કુવારા રહી છત્રે લગ્ન કરવું એવો નિશ્ચય કર્યો
હતો તે હમેશા શિવપૂજન કરતી

એક વખત તેની બેન કેસરબા પોતાના માઆપને ત્યાં આવી હતી
તેણે વીમળદેવીને શિવની પુજા કરતી જોઈ નિદા કરવા લાગી તેથી વિમળ

દેવીએ કહ્યું કે: તું તો મુસલમાન પાદશાહને પરણી વટલી ગઈ છે, અમારી હિંદુધર્મની વાત થું જાણે મુસલમાનનું અન ખાઈ તારૂં શરીર તે બાદ કરી રાંઠાડની જાનને લાવવી છે ! આથી કેશર્યા ગુસ્સે થઈ અને કહ્યું કે. તું આવું અજિમાન રાખે છે પણ તને બાદશાહની બેમત બનાવું ત્યારે ખરી. આવી રીતે કહી કેશર્યા પછી ત્યાંથી રોસાઈ દહીં ગઈ.

કેશર્યાએ પોતાના પતિ ઔરંગઝેબને વિમળદેવીની વિરૂદ્ધ ઉશ્કેરણી કરી તેને વિમળદેવીનું માથું કરવા સમજાવ્યો, તેથી ઔરંગઝેબે અમરસિંહને લખી વિમળદેવીનું માથું ક્યું, આ વાત જાણી વિમળદેવી બેદ પામવા માડી, અને હવે પોતાના શિયળનું રક્ષણ કરવાનો વિચાર કરવા લાગી.

આ વખતે મરાઠા પ્રતાપરાણાનો પુત્ર રાજસિંહ બરોબર ક્ષત્રીય ધર્મને પાલન કરતો રાજ્ય કરતો હતો તે રૂપ, ગુણ અને બળમાં સર્વોપરી હતો તેથી વિમળદેવીએ તેને વરવાનો નિશ્ચય કરી પોતાનું રક્ષણ કરવા તેને ઢાનોમાનો એક પત્ર લખ્યો, તેમાં લખ્યું કે હું તમારા ઉપર મોહિત થઈ મનથી તમને વરી સુકી છું પણ મારા બાપે બાદશાહ સાથે પરણાવવાને નિશ્ચય કર્યો છે માટે આપ મારું રક્ષણ નહિ કરો તો હું પ્રાણ ત્યાગ કરીશ”

વિમળદેવીનો પત્ર વાંચી રાજસિંહ મનમાં તેને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યો તે બહાદુર અને હિંમતવાન હતો તેથી તેણે સતીના ધર્મની રક્ષા કરવા માટે તેનું રક્ષણ કરવાનો પ્રતિજ્ઞા કરી અને તેને હિંમત રાખવા ઉત્તર લખી મોકલ્યો વસંતપત્રીએ વિમળદેવીને પરણાવવાનું અમરસિંહે મહારત રાખી બાદશાહને કંઠેથી લખી હતી. બાદશાહ ઔરંગઝેબ રૂપનગર તે દિવસે પરણવા આવ્યા અને આ બાબત મેવાડનો રાણો રાજસિંહ પણ વિમળદેવીનું રક્ષણ કરવા તે દિવસે ત્યાં આવ્યો તેણે કરેલા સંકેત પ્રમાણે વિમળદેવીને શહેર બહાર કુળદેવના દર્શન કરવા મંજૂ હતી ત્યાંથી ઘોડાઉપર બેસાડી મોગલ બાદશાહની આખમાં ધુળ નાખી ચાલતો થયો આ જોઈ બાદશાહ નિરાશ થઈ પાડો ગયો, અને રાણા રાજસિંહે ઉદેપુર જઈ વિમળદેવી સાથે લગ્ન કર્યું

વિમળદેવીએ પોતાના પતિને ધન્યવાદ આપ્યો અને પોતાના ધર્મનું રક્ષણ કર્યું તેથી જન્માર સુધી ઉપકાર માનવા લાગી, તેણે પતિની સેવા

કરી તેમનો પ્રીતિ સપાદન કરી હતી, અને બંને પતિપત્નીએ સુખ ભોગવી આનંદમાં દિવસો બતિત કર્યા

રાજુલા-નેમિનાથ

સોરઠના એક જ્ઞેન ગૃહસ્થને ત્યાં રાજુલાનો જન્મ થયો હતો. તે નાનપણથી દયાળુ, ધર્મિષ્ઠ અને નીતિવાન હતી, તેનો વિવાહ નેમિનાથ નામના એક જ્ઞેન ગૃહસ્થ સાથે થયો હતો, નેમિનાથ લગ્નને દિવસે પરણવા માટે ત્યાં આવ્યા, તેની મોટી ધામધુમ થઈ રહી હતી. રાજુલાનું બીજું નામ રાજમતી હતું. તેના આપે જનીવાસા પાસે એક વાઙામાં કેટલાક પશુઓને ગોરવ દેવા માટે પૂરી રાખ્યા હતા તે જોઈ નેમિનાથે ગોવાળને પૂછ્યું કે આ પશુઓને કેમ અહિં પૂરી મુક્યા છે? તેણે તેણે કહ્યું કે તમારા લગ્નના ગોરવમાં તેમનો ભોગ આપવા માટે પૂરી મુક્યા છે.

આથી નેમિનાથને તે પશુઓ ઉપર ધણી દયા આવી તે જોઈથી બાધ્યા કે અરે આવા મુગા પ્રાણીને મનુષ્યો પોતાની આજીવિકા માટે ગોરવ કરે છે, માટે લગ્ન કરવું નથી. આવી રીતે તેમને આ સસાર ઉપરથી મોહ છૂટી ગયો અને ગોવાળને પોતાના વસ્ત્રો તથા દાગીના આપી પશુઓને છોડાવી મુક્યા અને પોતે સાધુવેશ ધારી ત્યાંથી વનમાં ચાલી નીકળ્યા, તેમના માળાપ, સાસુસસરા અને સખધીજનોએ તેને ધણે વાર્યો પણ કાંઈનું માન્યું નહિ. તેમણે દયાધર્મ ધારી જીનેશ્વરના ધર્મ-માર્ગને મહત્ત્વ કર્યો.

રાજુલા પણ પતિ નેમિનાથના ઉપર અત્યંત સ્નેહ રાખનારી હતી, તેણે પણ નેમિનાથને વૈરાગ્ય થયો જાણી વૈરાગ્ય ધારણ કર્યો અને નેમિનાથ પાસે દિક્ષા લઈ સાધ્વી જીવન ગાળવા માડ્યું. નેમિનાથના વૈરાગ્ય લેવાથી તેમના નાના ભાઈએ પણ વૈરાગ્ય ધારણ કર્યો, અને ત્રણ જણ ગીરનારની ગુફામાં રહેવા લાગ્યા.

નેમિનાથ દયા ધર્મનો ફેલાવો કરવા દેશાવરમાં ગયા ત્યારે તેમના પતિ રાજમતી અને તેમના ભાઈ રથનેમિ બંને ગીરનારની ગુફામાં રહી

જૂત પાળવા લાગ્યા, એક વખતે રાજમતિ નગરમાંથી ભિક્ષા બોરી લાવી ગુફા તરફ આવતી હતી તે વખતે વરસાદ પડવાથી તેમના કપડા બીના થઈ શરીરે ચોટી ગયા, અને આભુનાભુના સુગંધી ધુલઝાડોનો સ્પર્શ કરી સુખવાળો પવન વાતો હતો, મોરો ટહુકાર કરી રહ્યા હતા, ગુફામાં દીપર રથનેમિ અને રાજમતી બેજ હતા, જોઈએ તેવું એકાંત હતું, રાજમતીને શરીરે ચોટી ગયેલા બીના કપડા તે બદલવા લાગી, તે વખતે રથનેમિની ઉપર દ્રષ્ટિ પડી, બીના કપડા શરીરે ચોટી જવાથી રાજમતીનું શરીર બહારથી દેખાઈ શકતું હતું, તેથી તે શરમાઈ ગયા, રથનેમીને તે જોઈ કામ ઉત્પન્ન થયો અને તેમણે સાંખી રાજમતીની સાથે ભોગ ભોગવવાની ઇચ્છા કરી, તેને આમ બ્રહ્મ થઈ પોતાના જૂતથી ચર્ચિત થયેલો જોઈ તેણે તેને કહ્યું કે “હે દેવરજ, તમે ગુફામાં રહી ખ્યાન કરવાને બદલે આ શો વિચાર કરો છો ? તમારા બાપ સાથે હું લગ્ન કરવા તરફ થઈ હતી પણ તેમણે મારી સાથે લગ્ન ન કરતા તપ આદર્શું પણ હું તો તેમની સાથે મનમાં વરી ચૂકી છું”, તમે તેમના બાપ થઈને તમને આવી બુદ્ધિ કેમ સૂઝે છે, પરદારાત્નું સેવન કરનાર નરકમાં પડે છે, તેમાં સાંખી અને બ્રહ્મ કરવા ઇચ્છનારનો કદી પણ છુટકારો જતો નથી, આ શરીર તો અપવિત્ર મળમુત્તમાં બરેલું છે તેના ઉપર તમે કેમ મોહ પામી, મહાવ્રતનો ભંગ કરવા તરફ ચાલ્યો છો ? મુનિ લોકો તો સ્ત્રી ભોગવવાની મનથી પણ ઇચ્છા કરતા નથી માટે આપ બ્રહ્મ બુદ્ધિ ન કરો” આ સાંભળી રથનેમિ શરમાઈ ગયો અને પોતાનો ધર્મ સમજી જાબી રાજુલાને પગે પડી માફી માગવા લાગ્યા, રાજુલાએ તેને જીનેશ્વર ધર્મનો ઉપદેશ આપી મહા મુનિ બનાવ્યો, અને રાજુલાએ એવી રીતે પોતાની પવિત્રતાને સાચવી ધર્મનું પાલન કરી વ્રતનિયમાદિમાં કાળ ગાળ્યો, ધન્ય છે આવી સાંખીને કે જેણે મનથી માનેલા પતિને વૈરાગ્ય થતા પોતે વધરાવ્યું ધારણ કરી જન્મ પર્યંત બ્રહ્મચર્ય પાળી, પતિસેવાથી વ્રતનિયમાદિનું પાલન કર્યું.

પુણ્યકા

શુદ્ધધર્મમાં ભિક્ષુકીઓ થઈ ગઈ છે. પુણ્યકા પણ તે વખતે એક ભિક્ષુકી થઈ ગઈ છે. એ ધણી વિદ્વાન હતી એક વખતે તે બહેલી ઉડી નદીએ પાણી ભરવા ગઈ, ત્યાં સ્વવારમાં એક બાહ્ય પ્રાંત સ્નાન કરતો હતો તેને જોઈ તેણે કહ્યું હું તો સ્વવારની આ કકડતી ટાઢમાં ભિક્ષુકી સંધના ભયથી પાણી ભરવા આ નદીમાં ઉતરું છું પણ તું આ ટાઢમાં થયરતા શરીરે પાણીમાં કેમ ઉતરે છે ?

આથી બાહ્યે કહ્યું કે હું તો પુણ્ય કમ કરું છું જેવા પાપનો ક્ષય થશે જે વૃદ્ધ કે તરુણ સ્વવારમાં બહેલો નદીમાં સ્નાન કરે છે, તેનાં પાપ નિવૃત્ત થાય છે તેની તને ખબર નથી !

પુણ્યકાએ કહ્યું. સ્નાનથી પાપમુક્ત થવાય છે તેવી માન્યતા તો અજ્ઞાનીઓની છે. દેડકું, કાચબો, સાપ, સગર વિગેરે જળમાં સ્નેહનારા પ્રાણી રોજ જળમાં રહે છે તે શું સ્વર્ગે જશે ? હિંસા કરનાર, કોળી પાર્શ્વ ખૂની વિગેરે શું સ્નાન કર્યાથી મુક્ત થશે ? જો નદીઓ તારૂં પાપ વહી જશે તો સાથે પુણ્ય પણ બહેલી જશે માટે તું જે પાપના ભયથી રોજ સ્વવારમાં બહેલો ઉડી સ્નાન કરે છે તે જ પાપ તું કરીશ નહિ, અમથો ટાઢથી શા માટે દુખી થાય છે ?

પુણ્યકાનો આ ઉપદેશ સાંભળી બાહ્ય સતોષ પામ્યો અને પોતાની પાસેનું વસ્ત્ર તે બીને આપવા ગયો, એટલે પુણ્યકાએ કહ્યું. બાહ્ય એ વસ્ત્ર તું તારી પાતેજ રાખ મારે તે જોઈતું નથી, પણ જો તું દુઃખથી બંધીતો હોય, તને દુઃખ ગમતું ન હોય તો એકાંતમાં કે લોકોના દેખતાં પણ કદી ત્યારે પાપકર્મ પણ કરવું નહિ. જો તું પાપ કરીશ તો ગમે ત્યાં નાસી જાય પણ તેનું દુઃખ તારે ભોગવવું પડશે, જો તને દુઃખની બીજી શ્રાવણી હોય તને દુઃખ અપ્રિય હોય તો શુદ્ધદેવને શરણે જા, અને ક્ષિત્તિના નિયમ પાળી તારૂં કલ્યાણ કર

પુણ્યકાનો ઉપદેશ સાંભળી બાહ્ય શુદ્ધધર્મી થયો, અને પછી

મોઘે સાધુ થયો છે આરી શુદ્ધ ધર્મની ભિક્ષુકાઓ પણ ઉપદેશથી અન્ય પુરુષોને પોતાના પથમા ભેળવતી

શુભા.

શુભા પણ પૂર્વે શુદ્ધ ધર્મ પાળનારી એક સંન્યાસીની થઈ ગઈ છે. એક વખતે એ એકલી બહારગામ જતી હતી ત્યાં તેને રસ્તામા એક દુરાચારી માણસ મળ્યો અને તે શુભાનુ ઉત્તમ સ્વરૂપ જોઈ લોભાયો, તેની મતી ફરી અને પોતાની દુષ્ટ વાસના પુરી કરવા માટે તેને વિનવવા લાગ્યો. શુભાએ તેને ઘણો ઉપદેશ કર્યો કે ભાઈ હું સંન્યાસિની છું અને આવી વાત કહેવી તને શોભતી નથી, આમ છતાં પેલો માણસ અટક્યો નહિ અને અતે બળાત્કાર કરવા તૈયાર થયો એટલે તે ઝીંઝી ફરી તેને કંઈ ભાઈ, દર ખસ, મને શા માટે અટકાવે છે, આ શરીરના કામ અમ ઉપર તારી પ્રીતિ છે ? જો તને મારી આખ ઉપર પ્રીતિ હોય તો લે આ મારી આખ, એમ કહી તેણે પોતાની આખમાથી ડાળો ઝડાડીને તેને આપ્યો.

આ જોઈ દુરાચારી મનુષ્ય ગમરાયો અને આ કામ સતી છે એમ માની પગે પડતો પસાવા લાગ્યો, અને કરેલા કૃત્યની ક્ષમા માગી શુભા પણ દયાળુ હતી, તેણે તેને ક્ષમા આપી ત્યાંથી ચાલતી થઈ, આ પછી શુદ્ધધર્મમા કામપણ વખતે ભિક્ષુકીઓએ એકલા રહેવું નહિ એનો નિયમ થયો.

ઝીંઝી શિયળનો ભગ થવા દેતી નથી તે વખતે શરીરની દરકાર કરતી નથી અને પોતાનો પ્રાણ પણ ત્યજી દે છે જો ત્ની હઠ નિશ્ચય વાળી હોય છે તો તેને ભાગ્યેજ કામ નીતિબ્રજ કરે છે, ઝીંઝી હમેશા ખાત નેવામાં તત્પર રહે છે આવું ભિક્ષુકી જેવું ઉચ્ચ ચારિત્રવિધગ ઝીંઝી પણ ગાળી શકે છે, તેઓ હમેશા પવિત્ર રહી ધર્મના માગે ચાલે શકે છે.

વિશાખા.

વિશાખા એ સુદર અને રૂપવતી સ્ત્રી હતી તે શુદ્ધધર્મ પાળતી, તેને ધન, પુત્ર, વૈભવ બધું પ્રાપ્ત હતું. પતિની સેવા કરવામાં રમ લેતો. તે અતિથિ સત્કાર સારી રીતે કરી જાયતી.

એક દિવસ બુદ્ધેવ પોતાના શિષ્યો સાથે તેના મામમાં જઈ ચઢ્યા ત્યાં વિશાખાએ નેત્રની ઉત્તમ પ્રકારે આગતા સ્વાગતા કરી હતી તે વખતે તેણે બુદ્ધેવને પ્રણામ કરીને કહ્યું કે હું જીવતી રહુ ત્યાં સુધી દર વરસે ભિક્ષુકીઓને અન્ન વસ્ત્ર આપુ, રોગીઓને દવા આપુ, અને એવી રીતે હંમેશા સતપાત્રને દાન કર્યા કરે એવું ઇચ્છુ છું પરંતુ અહીં ધણા ભિક્ષુઓ આવે છે તેમને હું અન્નવસ્ત્ર આપુ એવું અન્નક્ષેત્ર હું સ્થાપુ એવી મારી ઇચ્છા છે વળી આ નદીમાં ભિક્ષુકીઓ સ્નાન કરવા આવે છે, અને એજ ઘાટ ઉપર વારાગનાઓ ગ્નાન કરવા આવે છે ભિક્ષુકીઓના રૂપ અને યૌવન જોઈ તે સ્ત્રીઓ તેમને કહે છે કે આટલી નાની વયે તમે ધર્મ સાધવાનું કષ્ટ શા માટે વેડો છો ? આ ઉચ્ચરમા તો ખૂબ સુખ ભોગવો, મોજમજા મારો અને ભોગવલામતો આનંદ હોય, પાછલી અવસ્થામાં ધમ સાધવો, એટલે આ સમારતો તેમ પગલોકનો ખતેનો દહાવા તમને મળશે ? આવી તેમની વાતોથી ભિક્ષુકીઓ શ મામ છે, તેમને પુરા વસ્ત્ર ન હોવાથી ધણીવાર તેમને નજીક ચઢી સ્નાન કરવું પડે છે, અને લગભગ એ સ્ત્રીનું ભૂષણ છે નિર્લજ્જ થઈ નદીમાં નહાવું એ સ્ત્રીઓને શટે માફ નથી માટે હું તેમને નહાવા માટે વસ્ત્રો પુર્ણ પાડી શકુ એવી મારી ઇચ્છા છે

બુદ્ધેવે કહ્યું બલે, તારી આવી ઉત્તમ ઇચ્છાઓ સિદ્ધ થશે, તમે ભૂખ્યાને અન્ન, તૃષ્ણાનું પાણી, થાકેલાને વિશ્રામ, રોગીને આપધ, પથ્ય વસ્ત્રો વિગેરે જે કામ જરૂર હશે તે વસ્તુઓનું તમે દાન આપી શકો તેવી તમારી રીતિ થશે તમે પાનકાના દુધ દુર કરશો એવી દયાળુ રીતિ તમારી થશે

આ આશિર્વાદ પછી વિશાખાએ જીવતા સુધી પરોપકારના કાર્યો કર્યા હતાં, વિશાખા જેવા દયાળુ અને પરોપકારી થવું એ દરેક સ્ત્રીઓનું કામ જે હમેશા દુખયા ઉપર દયા રાખવી આત્મિકાઓની સેવા કરવી અને આપણી રીતિ અનુસાર દાન ધર્મ કર્યા કરવું એ સ્ત્રીઓનું કતવ્ય છે, આમ છતાં પણ પતિસેવામાં તો તન્મય થઈ જ રહેવું જોઈએ જે કરવું તે પતિની આજ્ઞાથી કરવું. પતિથી સ્વતંત્ર થઈ, પતિની મરજી વિરૂદ્ધ કાંઈ પણ કામકરવું નહિ.

ભારતી.

ભારતીદેવી એ સરસ્વતીનેા અવતાર ગણાય છે તે મંડનમિશ્રના પત્નિ હતા. તેમના સખધમા વધુ હકીકત અમાગ તરફથી પ્રમિદ થયેલા શ્રીમદ્શંકરાચાર્યના જીવનચરીત્રમાંથી જાણી શકાશે. શ્રીમદ્શંકરાચાર્ય અને મંડનમિશ્ર સાથે વેદાંત મધ્યધી વાદવિવાદ થયો ત્યારે જ તેમાં કોણ જીત્યું તેની પરીક્ષા કરવાનું કામ ભારતીને સોંપાયું હતું.

ભારતીદેવી પરમ પાવત્ર, પતિવ્રતા, પતિને મર્વદા અનુસરનારી અને વિદ્વાન હતી. તેમણે પતિ અને શ્રી શંકરાચાર્યને વાદવિવાદમાં મધ્યસ્થ રહી જનેમા કોણ જીત્યું તેની પરીક્ષા કરી હતી. અને તેમા પતિની હાર કબુલ કરી શ્રી શંકરાચાર્યની જીત કબુલ કરી હતી, પણ પતિની હાર થતાં પોતે શ્રીશંકરાચાર્યને કહ્યું કે આપે જ્યાં સુધી મારો સાથે વાદ કરી જીત મેળવી નથી ત્યાં સુધી હું મારા પતિની અર્ક્ષાગિના છું અને તેથી મારા પતિનું અર્ધું અંગ હજી જીતાયું નથી તેથી આપની પુત્રે જીત નો ન કહેવાય.

તે પછી શંકરાચાર્યે ભારતીદેવી માથે શાસ્ત્રાર્થ કળ્યાનું નક્કી કર્યું તેમા ભારતી દેવીએ હિતમ પ્રકારે તેમન સાથે વાદ કરવા માડ્યો. પણ શંકરાચાર્ય હાર્યા નહિ એટલે છેવટે તેણે કામસાત્ર સખધી સવામે પુછવા માડ્યા. શંકર તો નાનપણથી પ્લહ્યારી વના એટલે તેમને આ વિષયનું અતુભવ જ્ઞાન નહોતું, તેથી તેમણે મદિતાની મુક્ત માર્ગી અને તે દરમીયાન પોતે સૂક્ષ્મ દેહે એક મૃત રાજા અમરીપના શરોરમા દાખત થઈ, તે રાજાના દેહથી તેની રાણીઓ સાથે કામસાત્રમા પ્રવીણતા મેળવી, અવધી થતાં પાછા મુજ દેહમા પ્રવેશ કરી ફરી ભાગતી દેવી સાથે વાદ કરવા આવ્યા, અને તેમા ભારતીદેવીની હાર થય.

મંડનમિશ્ર તે પછી શ્રી શંકરાચાર્યના શિષ્ય થયા અને સંન્યસ્ત દિક્ષા લીધી. અને ભારતીદેવીએ પણ શ્રીશંકરના અનુયાયી અર્ધ સૃજેરો મઠમા રહી વેદાંતધર્મનો પ્રચાર કર્યો, અને પછી મોક્ષ ગતિને પામી.

આવી પવિત્ર દેવીઓ વિદ્વાન છતાં, વિદ્વાનો જર્વ ન રાખતાં સદા પતિને અનુસરનારી હોય છે પતિની જીત તેજ પોતાની જીત, પતિની હાર

તે પોતાની હાર, પતિને સુખ તે જ પોતાને સુખ, પતિ દુઃખે પોતે દુઃખી
માને છે, પતિની સર્વદા તે સહધર્મચારિણી થઈ રહે છે

શિવા.

શિવા એ વિશ્વાલા નગરના ગંગા એટકની પુત્રી હતી તે ધણી નમ્ર
વિવેકી, વિનયી અને રૂપવતી હતી તે ધણી માયાળુ હતી, શિવા ઉમ્મર
લાયક થઈ એટલે તેનું લગ્ન ઉજ્જનના રાજા ચંડ પ્રદાત સાથે કરવામાં
આવ્યું, લગ્ન થયા પછી તે સાસરે ગઈ ત્યાં પતિ સેવા કરી તેણે પતિનું
મન સંપાદન કરી તેની પ્રીતિ મેળવી

પતિની આગ્રાથી તેણે ઉજ્જનમાં અન્ય સ્ત્રીઓને ઉપદેશ આપવા
માટે શાળાઓ સ્થાપી, એક વખત શહેરમાં આગ લાગી, અને તે કોઈ
ઉપાયે હોલવાઈ નહિ ત્યારે કોઈએ રાજાને સલાહ આપી કે કોઈ
સતી સ્ત્રી આવી આ અગ્નિ ઉપર પાણી છાટે તો તે હોલાઈ જાય, આથી
શહેરની ધણી સ્ત્રીઓએ આગમાં પાણી છાટ્યું પણ આગ હોલવાઈ નહિ
આખરે શિવાદેવીએ ત્યાં જઈ પાણી છાટ્યું કે આગ હોલાઈ ગઈ, આથી
શિવાને લોકો મહા સતી માનવા લાગ્યા

શિવા મહા સતી હતી, પતિ સેવા પરાયણ રહી ધર્મકાર્ય પણ
કરતી, તેણે વીર પ્રભુ પાસે જૈન ધર્મની દીક્ષા લીધી હતી, તેણે ધણા
ગામોમાં વિહાર અને નિશાળો સ્થાપી હતી તે ઉપદેશક પણ હતી, અન્ય
સ્ત્રીઓને શીલધર્મ પાળવા ઉપદેશ આપતી, તે કહેતી કે સ્ત્રીઓને માટે
શીલ એ કલ્પવૃક્ષ છે તેના રક્ષણથી કુળની ઉન્નતિ થાય છે, પવિત્રતા અને
સદાચારથી શીલનું રક્ષણ થાય છે, દરેક સ્ત્રીએ શીલનું રક્ષણ કરવું અને
પતિવ્રત ધર્મ પાળવો. એના ઉપદેશથી ધણી સ્ત્રીઓ શીલ ધર્મ પાળતી
થઈ હતી અને શિવાને મહાસતી તરીકે માનતી

પ્રભવા.

પ્રભવા એ પણ પહેલાં બુદ્ધધર્મમાં બિશ્વકર્મા થઈ ગઈ છે, તે આવ-
સ્તી નગરના એક ધનવાન વાણીયાની પુત્રી હતી તે રૂપાળી હતી ચતુર
અને ગુણવાન હતી, તેની સાથે લગ્ન કરવાની ધણા પુરુષોની ઇચ્છા હતી,
પણ તેણે તો હમેશાં કુવારા રહેવું એવો વિચાર કર્યો હોય.

પ્રભાત્રા એ બુદ્ધદેવ પાસે જઈ નિર્વાણતત્ત્વનો ઉપદેશ લીધો હતો, તે બધી બુદ્ધિશાળી, ધર્મિષ્ઠ અને વિદ્વાન હતી, તેણે અંકુર પદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. તેણે પોતાનું જીવન તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવામાં અને ધર્મક્રિયા કરવામાં ગાળ્યું હતું, તે બધી બુદ્ધિશાળી હતી, તે વખતે પ્રભાવશાળી ગણાતી હતી.

ક્ષેમા.

ક્ષેમા એ પ્રસેનજીત નામના પૂર્વે થઈ ગયેલા રાજની પુત્રી હતી. આ રાજ બુદ્ધદેવના સમયમાં થઈ ગયો હતો તે વખતે પ્રસેનજીત અને બ્રહ્મદત્ત એ બે રાજાના વિખવાદ ઉભો થયો અને બંને વચ્ચે યુદ્ધ થવાનો પ્રસંગ આવ્યો. આ વખતે પ્રસેનજીત રાજાને ત્યાં પુત્રી ક્ષેમાનો જન્મ થયો અને બ્રહ્મદત્તને ત્યાં એક પુત્રનો જન્મ થયો, આથી આ બંને રાજાઓએ તે બાળકોના લગ્ન કરવા એવો વિચાર કર્યો જેથી વિખવાદ બંધ થયો.

આ પ્રમાણે ધાવણા બાળકોના વિવાહ કરવાનું નક્કી થયું ક્ષેમા મોટી થઈ તેને ઉચ્ચ શિક્ષણ આપવામાં આવ્યું તે જ્યારે ઉમ્મર લાંબક થઈ ત્યારે તેનું લગ્ન બ્રહ્મદત્ત રાજાના કુવર સાથે કરવાનું કરવું આ વાત ક્ષેમાએ જાણી એટલે તેણે કંઈ કે મારે તો લગ્ન કરવું નથી, હું તો જીવગી સુધી કુવારી રહી ધૃષ્ટિચિત્તમાં માફ આપુણ્ય ગાળીશ.

પુત્રીની આ વાત જાણી પ્રસેનજીત રાજા ઉડા વિચારમાં પડી ગયા. તેમને લાગ્યું કે બ્રહ્મદત્તના મનમાં ખોટું લાગશે કે મેં જ આવું પુત્રી પાસે ના કહેવરાવ્યું હશે, આવો વિચાર થતા તેણે બ્રહ્મદત્તને જણાવ્યું કે મારી પુત્રી હવે મોટી થઈ છે માટે તમારા પુત્રને લઈ જઈ આવો કે વર કન્યાનાં લગ્ન થઈ જાય. આ વાત ક્ષેમાના જાણવામાં આવી એટલે તે તરતજ બુદ્ધદેવ પાસે ગઈ અને બુદ્ધદેવ પાસે તેણે તત્ત્વજ્ઞાનનો ઉપદેશ લીધો, આ પછી પ્રસેનજીત રાજા તેને પોતાને ત્યાં તેડી ગયો અને તેની લગ્નની તૈયારીઓ કરવા લાગ્યો. લગ્ન જોવરાવ્યું લગ્નનો દિવસ પશુ આવ્યો, વરકન્યાને પરણવા બેસાડ્યા અને વર હાથ ઝાલી બંનેને લગ્નનાં પવિત્ર બંધન બાંધવા સાફ ગોરે મંત્રોચ્ચાર કરવા માડ્યો.

આ વખતે જ દેમા પાટલા સાથે ધીમે ધીમે ઉચે આકાશ તરફ ઉડવા લાગી અને જો જોતામાં તો ઉચે ચઢી ગઈ, આવી તેની સીદ્ધિ જોઈ લગ્નમાં ભરાયલા સ્ત્રી પુરુષો હોહા કરતા આશ્ચર્ય પામવા લાગ્યાં, તે પછી બધાએ પ્રાર્થના કરી દેમાને નીચે ઉતારી અને લગ્ન બંધ રહ્યું.

દેમા તે પછી માતાપિતાની આજ્ઞા લઈ ફરી તપ કરવા ગઈ અને યોગ ક્રિયાઓ સાધવા લાગી અને યોગમાં કહેલી અષ્ટ સિદ્ધિ મેળવી અને અલ્પદેને સાક્ષાત્કાર કર્યો તેણે પોતાના પિતાને પણ ઉપદેશ આપ્યો હતો તેણે જીવન ધર્મિષ્ઠ ગાળ્યું હતું, તે દાન, પુણ્ય અને મહિમા કરી આખરે પરમપદને પામી હતી.

સુપ્રિયા

સુપ્રિયા એ અનાથપિડની પુત્રી હતી તેણે જન્મતાજ કહ્યું હતું કે જૈન લોકોને પુણ્ય ધન આપો, તેના કહ્યા પ્રમાણે તેના જન્મ પછી તેના પિતાએ દાન આપ્યું, એક બુદ્ધ સાધુના ઉપદેશથી સુપ્રિયાને નાનપણથી જ્ઞાન થયું અને તેને તેના પુરુષ જન્મનું જ્ઞાન થયું તે જ્યારે સાત વર્ષની થઈ ત્યારે તેણે જૈનધર્મના દીક્ષા લેવાનું જણાવ્યું તેને ગૌતમ મહારાજે દીક્ષા આપી અને તે પછી તેણે તત્ત્વજ્ઞાન અને ધર્મના પરતકોને અભ્યાસ કરવામાં સમય ગાળ્યો.

સુપ્રિયા દયાળુ હતી તે ગરીબોની સેવા કરતી, એક વખત બુદ્ધદેવને આવસ્તીથી રાજગૃહ તરફ જતાં વનમાં ખોરાકની તંગી પડી, તેની સુપ્રિયાને ખબર પડી એટલે તેણે પોતાનું ભિક્ષાપાત્ર આગળ ધરી ઇશ્વરને પ્રાર્થના કરી કે જો મારે આગલા જન્મનું કાષ્ઠ પુણ્ય હોય તો આ ભિક્ષાપાત્ર અન્યથા ભરાઈ જશે, તેના મંત્રદયથી ભિક્ષાપાત્ર અન્યથા ભરાયું અને તે તેણે બુદ્ધદેવને જઈ આપ્યું અને જમાડી તૃપ્ત કર્યા.

સુપ્રિયાને સસાર પ્રતિ પૂર્ણ વૈરાગ્ય હતો, તે ધણી ધર્મિષ્ઠ હતી, દરેક શ્રીએ ધર્મિષ્ઠ તો થયું જોઈએ અત્યારે સંન્યાસીની થવાનો વખત નથી. પણ જે વિધવા શ્રી હોય તેણે તો અલ્પાય પાળી સસાર ઉપરનો મોહ છોડી સુપ્રિયા માફક ધર્મિષ્ઠ બની ધર્મ કાર્યમાં પ્રવૃત્ત રહી બીજાં જીવન સુધારવા ચત્ન કરવો ઘટે છે.

બ્રહ્મહત્તા

બ્રહ્મહત્તા એ કાશીના રાજની પુત્રી હતી તે ધણી સ્વરૂપવાન હતી, તેણે નાનપણથી લગ્ન ન કરવું. એવો નિશ્ચય કરી રાખ્યો હતો તે બુદ્ધ-શાસ્ત્રનું અધ્યયન કરતી હતી. તેના રૂપગુણની વાત સાંભળી દેશાવરના ધણા રાજાઓ તેની સાથે લગ્ન કરવાનો વિચાર ગોઠવતા હતા. પણ બ્રહ્મહત્તાને લગ્ન કરવું જ નહોતું.

એવામાં કશ્યપઋષિ ત્યાં આવી ચઢ્યા. તેમની પાસે બ્રહ્મહત્તાએ ઉપદેશ લઈ તપ કરવાનો આરંભ કર્યો. ધણા રાજાઓ જે તેના ઉપર મોહિત થયા હતા તેમણે બ્રહ્મહત્તાને લગ્ન કરવા માટે કહેણું મોકલ્યા, પણ બ્રહ્મહત્તાને લગ્ન કરવુંજ નથી. એવો વિચાર મક્કમ હતો તેથી કેટલાયે તેનું હરણ કરવાનો વિચાર કર્યો.

બ્રહ્મહત્તા એકાંત સ્થળમાં બેસી તપ કરતી હતી તે લાગ જોઈ કે-લાક દુષ્ટ રાજકુમારો તેનું હરણ કરી જવાના હેતુથી ત્યાં ગયા. બ્રહ્મહત્તાને આ વાતની ખબર પડી જતા તે યોગમળથી અતરિક્ષ ચઢી ગઈ, આ જોઈ રાજકુમારો હતાશ ચાઈ ગયા અને પાછા ગયા. બ્રહ્મહત્તાએ યોગમળથી આવી સિદ્ધિઓ મેળવી હતી અને જન્મારો બ્રહ્મચર્ય પાળી યોગસાધનામાં ગાળ્યો અને છેવટે મુક્તપદને મેળવ્યું.

આવી સ્ત્રીઓ તો બાળ્યે જ મળી શકશે.

આ પ્રમાણે સ્ત્રીઓએ પોતાનો પતિવ્રત ધર્મ સાચવી પોતાનું કલ્યાણ કર્યું છે. જે સ્ત્રીઓ પોતાનો ધર્મ સમજે છે અને જે દુરુષો પોતાનો ધર્મ સમજીને સ્ત્રીઓની માથે વર્તન ચલાવે છે તે સુખ પામે છે. સ્ત્રીને પોતાના ધર્મનું અને દુરુષને પોતાના ધર્મનું જ્ઞાન ન હોવાથીજ આજે ધણા સ્ત્રીપુરુષોને બનતું નથી જો બને પોતપોતાના ધર્મને જાણી પરસ્પર પ્રેમથી વર્તે તો તેઓ વચ્ચે કદી પણ ક્રોધ કે કલેશ થાય જ નહિ. પોતપોતાના ધર્મને પાલન કરનાર સ્ત્રીપુરુષને હ મેક્ષાં બને છે. બનેની પરસ્પર પ્રીતિ જીવત પર્યંત ટકી રહે છે, અને સંસારબંધાર આનંદથી નિભાવી સુખમાં દિવસો બ્યતીત કરે છે.

પ્રકરણ ૧૫ મું.

સીંગાનું પવિત્ર શીયળવ્રત.

બીજે વિષે વખત થતા સર્વે ચક્રક્રાંતને ત્યાં એકઠાં થયા એટલે ચક્રક્રાંતાએ કહેવા માડ્યું કે “બહેનો, તમે જેવા બાવડો સતી સ્ત્રીઓના જીવનચરીત્રો સાંભળો છો તેવાજ બાવડો તેને આચારમા ઉતારશો તો તેનો લાભ મળ્યા વગર રહેવાનોજ નથી. આપણુ સ્ત્રીમતિએ તો પતિમા ધન્યર શુદ્ધિ રાખી પતિ સેવા કરવી. કદાપી પણ પતિના સામે હિંસા શબ્દે મોહવું નહિ. પતિ જે રીતે આપણા ઉપર રાજ રહે તેવી રીતે આતણે વર્તવું. આપણા શીયળવ્રતને પ્રાણથી પણ અધિક ગણી માયવવું. કદાપિ પણ દુષ્ટ શુદ્ધિ ઉત્પન્ન કરવો નહિ. આપણી સ્થિતિ ગરીબ હોય અને આપણે ધન વગર ટળવળતા હોઈએ, પાસે સારા કપડા કે સારી જ્યુસમાવ ન હોય છતાં પણ પૈસા કે જ્યુસમાવના લોભથી આપણા શીયળનો ભગ કરવાનો વિચાર કરવો નહિ. કાંઈ દુષ્ટ પૈમાનો લાભય આપે તો તે પૈમાને લોભે આપણા ધર્મને ત્યજવો નહિ જે સ્ત્રી પતિ સેવા કરી પોતાના શીયળને શુદ્ધ શુદ્ધિથી સાચવો જાણે છે તે આ જ ખરી સતી છે.

સતી ઓના મહિમાનો પાર નથી. તેનું શરીર, મન આત્મા તેના પતિને માટે છે, પતિ વગર તેની મતિ નથી, પતિજ તેનું સર્વસ્વ છે સતી સ્ત્રી પરપુરુષના સાથી દાષ્ટ પણ નાખતી નથી, મનમા પણ પરપુરુષનો વિચાર કરતી નથી. પરપુરુષની સાથે એકાતમા એમની ઉઠતી નથી ગમે તેવો સજો હોય છતાં પણ તેની સાથે મર્યાદા સાચવીને વરતે છે. પરપુરુષ સાથે હાસ્યવિનોદ કરતી નથી. બને પોતાનો બનેનો કે નણદોષ્ટ હોય છતાં

પણ તેને પરપુરુષ માની તેની સાથે કદાચ મસ્કરીઓ કરી છુટથી વર્તે છે પણ તે તેમની મોટી ભૂલ છે. સતી સ્ત્રી કદાપિ પણ તેના સમાસનથી દૂર રહે છે. સાથે પણ વિવેકનો ત્યાગ કરીને વર્તતી નથી.

દુરાચારિણી સ્ત્રીઓ દુષ્ટી થાય છે

પુરુષ ગમે તેટલો ડાહ્યો હોય જતા જો સ્ત્રી ખરાબ શુદ્ધિની કદીલી અને પતિને પજવનારી હોય છે તો તેના ગૃહસસાર સદા દુઃખમય જ હોય છે. કદલીક સ્ત્રીઓ કદાચ કરી પતિને કાચર કાચર કરી નાંખે છે

ખરાબ સ્ત્રી પુરુષને ઝપીને ખેસવા દેતી નથી, તે પતિને કદી સુખ આપતી નથી, પતિ તેનું કાષ્ટ કહ્યું ન કરે તો સામી જાય છે, અને તેને સુખે સુવા દેતી નથી. તે ધરતું કામ મન દષ્ટને કરતી નથી, પોતાનું સુખ જ ઇચ્છે છે કદી કાષ્ટ વસ્તુ પોતાને જોઈએ અને તે જો પતિ ન લાવી આવે તો તેથી ધરમા કંકાજ કરે છે આવી સ્ત્રીઓ અધમ છે તેનાથી પતિને કદી સુખ થતું નથી.

અધમ સ્ત્રીઓ જ પતિને વશ કરવાની ઇચ્છા રાખે છે, પતિને હક કરી પજવે છે, પતિના ઉપર હુકમ ચલાવનારી સ્ત્રીઓ દુરાચારિણી સમજાવી, જે સ્ત્રીને તેના પતિ ઉપર પ્રેમ નથી, જેને પોતાના પતિને ખોટું લાગે એવું ખોલતાં મનમા ત્રાસ થતો નથી, તેવી સ્ત્રીઓ અધમ ગણવી. જ્યાં સ્ત્રી પુરુષ એક બીજાને મળતા વિચારનાં હોતાં નથી ત્યાં કદી સુખનું જાન થતું નથી. સ્ત્રી પોતાના પતિને જ્યાં આમ કરે, તેમ કરે, ખાટલો પાથરે, પાણીનો લોટો ભરીને ખેસજો, આવા હુકમ કરનારી છે ત્યાં પતિને સુખ શી રીતે મળવાનું ત્યાં પાત પત્નીનું મન એક શી રીતે બનવાનું. જ્યાં સુધી પતિ પત્ની એક જીવ થયાં હોતા નથી ત્યાં સુખની આશા રાખવી બ્યર્થ છે. ત્યાં એક બીજા ઉપર પ્રીતિ હોતી નથી. પતિ પોતાની સ્ત્રીનાં ખોતરણાં ખોળે છે, પત્ની પોતાના પતિના દોષ જુએ છે. આવો સંસાર કદી સુખરૂપ નીવડતો નથી

દુરાચારિણી સ્ત્રી પતિને સતાવે છે દહાડો ઉઠે છે ત્યારથી કંઠસ લપ્પે બેસે છે. સાસરીમાં રહી સર્વને પરસ્પર સાચાં જુઠાં ભરવી લગાવી મારે છે,

પાડોશી સાથે લડે છે. બીજાની રીમ બીજા ઉપર કહાડે છે, બાળકોને માર માર કરી રકારોળ કરાવી મુકે છે, પતિને તેમ બાળકોને ગાળો લાડે છે, પતિને એક ધડી પણ ધરમા જા'પીને બેસવા દેતી નથી, આવી દુષ્ટ બીઓ પતિને દુઃખરૂપ છે.

શીલ મંગેન દુર્વૈત્તાઃ પાતયન્તિ કુલદ્વયમ્ ॥

પિતુઃકુલં તથા પત્યુરિદા મુલં ચ દુઃખિતાઃ ॥

દુરાચારિણી સ્ત્રી શિલભગ યરાથી પોતાના બાપના અને પતિના બંને કુળને અધોર્માતમાં નાખે છે. પોતે આ લોક અને પરલે કર્મા દુઃખી થાય છે.

પતિ મુલહવ્ય મોહાત્સી કિં કિં ન નરકં વ્રજત્ ।

ક્રચ્છૂન્મનુષ્યતાં પાપ્ય કિં કિં દુઃખં ન વિદતિ

(ઠાત્માયન સ્મૃતિ)

મોહવશ થયેલી સ્ત્રી પતિનું અપમાન કરવાથી કયા કયા નરકમાં નથી પડતી? તે કષ્ટે કરી મનુષ્યપત્નું પામે છે છતાં તેમાં શુ શુ દુઃખ નથી પામતી?

અર્થાત પતિનું અપમાન કરનારી સ્ત્રી ધોર નરકમાં પડે છે અને મનુષ્યદેહમાં પણ જીવતા ધણુ દુઃખ પામે છે.

દરિદ્રં વ્યાધિતં ચૈવ ભર્તારં યા વ મન્યતે ।

શૂની ગૃધ્રી ચમકરી જાયતે ચ પુનઃ પુનઃ

(લક્ષસંહિતા)

દરિદ્ર તથા રોગી એવા પતિનું જે 'અપમાન કરે છે, તે વારંવાર કુતરી, ગધેડી અને મધરીનો જન્મ પામે છે.

દરિદ્રં વ્યાધિતં મૂર્ત્ત્વં ભર્તારં યાન મન્યતે

સા મૃતા જાયતે વ્યાલી વૈષવ્યશ્ચ પુનઃ પુનઃ ॥

(પારાશરસંહિતા)

યા મર્તારં સમુત્સૃજ્ય રહશ્ચરતિ કેવલમ્ ।
ગ્રામેવાસૂકરીભૂયાદ્ગુલીવાય વિદ્મજ્જા
યા હુંકત્યા પ્રિયંવૃતે સામકાજાયતે સ્વલુ ॥

જે સ્ત્રી પતિનો ત્યાગ કરીને કેવળ મંકાનમાં ફરે છે, તે આવના જન્મમાં ગામમાં નરક ખાનારી જુડણ અથવા વાગોન થાય છે તથા જે પતિના સામુ હુંકારા-તુકારા કરીને કઠોર વચન બોલે છે તે સ્ત્રી જરૂર બેખડી થાય છે.

ન્યામચારાતુ મર્તુઃ સ્ત્રી લોકે પ્રાપ્નોતિ નિન્દ્યતામ્ ।
ઋગાલ યોનિ પ્રાપ્નોતિ પાપરોગૈશ્ચ પીડયતે ॥

પર પુરુષો સાથે જે સ્ત્રીભિચાર કરે છે, તે જીવતા જ આ લોકમાં નિંદાય છે, અને મરી ગયા પછી શિયાળોના જન્મ પામે છે. વળી પાપની અનેક રોગથી પીડાય છે.

અપત્ય લોભાદ્યા તુ સ્ત્રી મર્તારં મતિવર્તને ।
સેહર્નિયા યવાપ્નોતિ પનિ લોકાશ્ચ દીયતે ॥

જે સ્ત્રી પતિનું અપમાન કરીને પ્રગ્નતા લોભથી વ્યભિચાર કરે છે તે સ્ત્રી આ લોકમાં નિંદાપાત્ર મથાય છે અને પતિલોકમાં પણ નીચ ગતિ પામે છે.

શ્રીઓના સોળ શબ્દગાર.

૧ મજન, ૨ ચોળી, માડી ત્રિગેરે વસ્ત્રો પહેરવા ૩ ચાલ્યો કરવો, ૪ ચોટલો હોળી સેથો પાડવો, ૫ વેણી ગુંથવી, ૬ આંખમાં મેથ ધાલવી, ૭ શરીરે સુગંધી તેલ ચોપડવું, પાન ખાવું, ૮ કાને કે વેણીએ શણગાર પહેરવા, ૯ નથની, નાકે કાંટા કે વાળી પહેરવી ૧૦ હાથે કંકણ ચુડી કે જગડી પહેરવી. ૧૧ ગળામાં હાર કે મળા પહેરવી. ૧૨ કંઠિ મેખલા પહેરવી. ૧૩ કુખે ચદન કરવું. ૧૪ પગે સાકળા કે કલા પહેરવા, ૧૫ આંખો સ્થિર રાખવી, ૧૬ ચતુર બનવું, એ સ્ત્રીઓના સોળ શબ્દગાર છે.

પતિવ્રતા શ્રીઓ આ સોળ શબ્દગાર સજે છે, પતિ વિદ્યોગ મર્તા અથવા પતિ મરણ પામે છે ત્યારે વિધવા શ્રીઓ આ શબ્દગારમાંથી

ચાંસો, ચોટસો, વેણી, મેઘ બાલવી, સુમધી તેલ લગાવવું, પાન ખાવું. કાને વાળી પહેરવી, કાંટો, હાથની ચુડી, ગળાનો હાળ, કાંટિ મેખલા, પંજે સાંકળા પહેરવાં વિગેરે શણગારોનો ત્યાગ કરે છે.

પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ પતિનું મન રંજન કરવા માટે નીચેની સોળ કળા વ્યાપરે છે.

૧. મુખ પ્રસન્ન રાખવું, ૨, મદ મદ સ્મિત હાસ્ય. ૩, પતિ બહારથી આવે ત્યારે તેનો સત્કાર કરવો, ૪, રસાદ્ર બનાવવી, ૫, મુખવાસ પાન, સોપારી આપવી, ૬, શણગાર સજી પતિને શોભા બતાવવી. ૭, ઉત્તમ ગાયન વાગી પતિનું મન રંજન કરવું, ૮, પતિને ગમે તેવી રમત રમવી. ૯, ગાવું, ૧૦ મધુર વાણી બોલવી, ૧૧, કઠોર વાણીનો ત્યાગ. ૧૨, પતિના દોષ મનમાં ન લાવવા, ૧૩, દરેક કામમાં પતિને સારી સલાહ આપવી, ૧૪, પરપુરુષ સાથે હસવું નહિ, ૧૫, પતિ ગુસ્સે થાય છતાં સામો ગુસ્સો ન કરવો, ૧૬, રતિ વિલાસમાં પતિને મતોષ આપવો.

સતીનું પરમધન એ તેનું શીયળનું પાલન કરવું એ જ તેનો મોટામાં મોટો ધર્મ છે, ગમે તેવા સંકટમાં પણ તે પોતાના શીયળને સાચવી શકે છે, શીયળને સાચવવા માટે પોતાના ગ્રાહ્યને પણ તુચ્છ ગણે છે. શ્રી પોતાના શીયળને મરણાતે પણ જીવ થવા દેતી નથી, તેજ ખરી સતી છે, તેજ દેવી છે, સતીના સામર્થ્યનો પાર નથી ઇશ્વર હંમેશા તેની સાથે ફરે છે. તેને સંકટમાંથી હંમેશા ઇશ્વર બચાવે છે માટે એનો આપણે આપણું શીયળવત સાચવવું પરપુરુષ સાથે હસવું બોનવું નહિ બણીવાર અન્ય પુરુષો સાથે સ્નેહસાજ વિનોદ કરતા છુટ વધતી જાય છે અને તેથી સ્ત્રીઓના મનમાં વિકાર ઉત્પન્ન થયા વગર રહેતો નથી માટે આપણે તો અન્ય પુરુષોને પોતાના ભાઈ કે બાપ તુલ્ય માની તેમની સાથે વિવેકથી વર્તવું. આપણું સર્વસ્વ આપણું પતિ માટે છે, અને પતિનું સર્વસ્વ તેની પત્ની માટે છે. રાતદિવસ પતિના જ વિચારમાં તન્મય રહે છે. સતી સ્ત્રી કદી પણ લોભાતી નથી આ પ્રમાણે પૂર્વે જે જે સ્ત્રીઓએ પોતાના શીયળને સાચવી પતિવ્રતપણાનું પાલન કર્યું છે તે આજે દેવી તરીકે ગણાય છે અને પુજાય છે.

સોનરાણી—ચાંપરાજ.

બુદ્ધિકાટાના હાઠ રાજ ચાંપરાજને સોન નામે રાણી હતી તે વખતે દિલ્હીની ઝાદીએ અકબર રાજ રાજ્ય કરતો હતો, રજપુત રાજ્યોને તે વખતે આદ્યાહના દરબારમાં હાજર રહેવું પડતું એક વખતે ચાંપરાજ દિલ્હીમાં અકબરશાહના દરબારમાં ગયો હતો, તે વખતે આદ્યાહના દરબારમાં રજપુતાણીઓ પતિવ્રતા પાળવામાં પહેલે નખરે ગણાય છે એવી વાત નીકળતા તેમાં રાણી સોન જેવી બીજી પતિવ્રતા ભાગ્યેજ હશે, એવું એક જણે કહ્યું તે સાંભળી આદ્યાહના એક શેરમેક નામના સરદારે તે વાત હસી કહાડી અને સોનરાણીની પરિક્ષા કરવાની રજા માગી, આદ્યાહે તેની વાત સાંભળી ઠપકો આપ્યો, પણ ચાંપરાજે કહ્યું કે: તે ભલે રાણીની પરીક્ષા કરવા જાય પણ જો તે હારે તો તેણે અને હું હારે તો મારે દિલ્હીની ભાગેજ ફાંસીએ ચડવું આ સરત શેરમેકે કબુલ કરી એટલે તેણે સોનરાણીના પતિ-વ્રતની કસોટી કરવાની રજા મળી.

શેરમેકે બુદ્ધિકાટા મેળે ત્યાં વેશ લઈ એક માળણને ત્યાં રહ્યો, અને તે માળણ મારફતે પોતાની બાજુ પાર પાડવાનો પ્રયત્ન રચ્યો. સોનરાણીએ માળણની વાત સાંભળી તેને સજા કરી. જેથી શેરમેકે બીજી સીને ઉભી કરી. તેણે હું હાડની ફાંસ છું એમ કહી હાડમાં સાથે મહેલમાં પ્રવેશ કર્યો, રાણી તેને ઝાળખી સજા નહીં, પણ વખતે તે દૂરના ફાંસજી હશે. અને સત્કાર નહિ કરે તો રાજજી મને ઠપકો આપશે એમ માની તેને સારો સત્કાર કર્યો થોડા દિવસ તે ત્યાં રહી મહેલની શોભા જોવા લાગી. તેણે આમતેમ સારૂ લગાડવાની વાતો કરી. રાણીનો વિશ્વાસ મેળવ્યો, રાણીએ તેને અંતઃપૂર વિષે સર્વ જતાવ્યું, રાણીના સરીર ઉપરના ચિન્હો તેણે રાતદિવસ સાથે ખેસવા ઉડવાથી જોઈ લીધા છેવટે તે ઘેર જવા તૈયાર થઈ અને જતી વખતે કહ્યું હું બીજું તો શું માગું પણ તમારી મુદ્રાવાળી કટાર છે તે આપો તો સાફ. રાણીએ કહ્યું તમારે બીજું જોઈએ તે માગો પણ કટાર તો મને એમણે દાખલ રહેલો આપી છે એટલે મારાથી અપાય નહિ.

આથી પેલી સ્ત્રીએ રીસાવાનો ઢોંગ કર્યો અને કહ્યું કે. “ભલે, મેં માગી તે સોનાની જાત પાણીમા નાખવા જેવું ક્યું, મારો ભત્રીજો હોય તો ના ન કહે ! પણ પારકી જણી તે કાંઈ આપે.” એમ કહી મોઝાવની જવા માડ્યું, જેથી રાણીએ ફાંછળ રીસાડને જશે તો રાગને ખોટું લા-
ગશે એમ માની તેને મનાવી કઠાર આપી, તે લાઇ તે શેરખેક પાસે ગઇ અને કઠાર તેને આપી. તેમજ રાણીના શરીર ઉપરની ગુપ્ત નિશાનીઓ, તથા અતપૂરની હકીકત કહી, પછી શેરખેક દિલ્લી ગયો અને બાદશાહ પાસે રાણીનું પતિવ્રત ભગ કર્યાની જુઠી વાત કહી, તેની સામીનીમાં તેણે રાણીના શરીર ઉપરની ગુપ્ત નિશાનીઓ, અને અતપૂરનું વર્ણન કહી બતાવ્યું તથા રાણીની કઠાર મૂકી, તે સાંભળી ચાંપરાજનું મોં ઉતરી ગયું. એ પછી શેરખેક તેને કહ્યું કે હાડાળ હવે ફાંખીએ ચડો, આ મામળા રાણીએ કહ્યું કે : મને ઘેર જઈ રાણીને તિરસ્કાર કરી આવવાનો મુદત આપો હું મારા મિત્ર પહાડસિંહને જામીન આપું છું, આ સાંભળી અંક બરશાહે તેમને શુદ્ધિ જવાની રજા આપી.

ચાપરાજ ઢોધમા ઘેર ગયો અને રાણીને તિરસ્કારથી કહ્યું કે : ‘વિ-
સ્કાર છે કુદૃષ્ટ તને, તે મારા કુળને કલ્લક લગાડ્યું.’ ” આ સાંભળી રાણી આશ્ચર્ય પામી બોલી પ્રિય, આપ આ શું બોલો છો ? છે શું તે તો કહો !” પણ તેનું માંબળેજ કાણ ? રાજા તરત તેને તિરસ્કાર આપી દિલ્લી તરફ વિદાય થયો, રાણી સમજી કે જરૂર દગો થયો છે, પેલી ફાંછ થઈ આવેલી સ્ત્રીએ મારા પતિવ્રત માટે તેમને ભેરવ્યું હશે, હશે, એમ કહી તે ન ગભરાતા દિમન આણી વેશ બદલી સાંઢણી ઉપર બેસી ચાપરાજ દિલ્લી પહોંચે તે પહેલાં દિલ્લી પહોંચી ગઇ, ત્યાં તો રાણીજી વખતસર ન આવી પહોંચવાથી તેમનો મિત્ર પહાડસિંહ ફાંસીએ ચડવાની તૈયારી કરતો હતો એટલામા તો ચાપરાજ આવી જવાથી પહાડસિંહને ફાંસી બંધ રહી અને રાણીએ ફાંસીએ ચઢાવવાની પરવાનગી મેળવી.

શુદ્ધિકાટાની ગુણકા મજરો કરવા આવવાની છે તે વાત જાણી મોટો ફરમાર બારાયો ચાપરાજ પણ તેમા હાજર થયો. સોનરાણીએ પોતાના ગાનતાનથો બાદશાહને ખુશ કર્યો. પછી બાદશાહે તેને કાંઈ ધનામ માગવાનો હુકમ કર્યો પછી સોનરાણીએ ગુણકાના વેશમા કહ્યું કે-તમારો સર-

હાર શેરમેક મારે ત્યા રહી પૈસા આપ્યા વગર નાખી આવ્યો છે માટે મને તેનું નાક કાપવા દો. બાદશાહે શેરમેક સામે જોષ કહ્યું કેમ મિયા ખરી વાત કે? હવે નાક કાપવા દો.

તે સામળી શેરમેક બોલ્યો કે મેં તો તેને જોષ પણ નથી હું કુરાન ઉપર હાથ નાખી કહું છું કે મેં તેને કદી જોષ નથી બાદશાહે કહ્યું કે મિયા, બરોબર તેને જોષ લ્યો અને સાચી વાત કહો, નહિ તો તેની વાન સાચી પડશે તો ફાંસીએ ચડવું પડશે શેરમેકે કહ્યું “જહાપનાહ, એ સર્વ જુદી વાત કહે છે, મેં તો તેને કદી પણ જોષ નથી

આથી સોનરાણીએ પોતાના મો ઉપર બુરખો નાખી દીધો અને ક્ષત્રિયાણી તરીકે ચરમાખતે એક તરફ ઉભી રહી આ જોષ બાદશાહે આશ્રય પામી કહ્યું આ શું? બાપુ તું કોણ છે?

સોનરાણીએ કહ્યું “જહાપનાહ, હું ગુચુકા નથી પણ હાડાની રાણી છું,” આ સામળી સર્વ ઉભા થઈ ગયા અને તેને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા પછી અકમરે કહ્યું કે હાડાજી. હું તમારા વચન પાળવાથી અને રાણીના પતિવ્રતપણાથી ખુશ થયો છું હવે તમારે દરમાગમા હાજર રહેવું નહિ પડે રાણીની સામે જોષ કહ્યું દેવી! તું ખરેખર પતિવ્રતા છે તારા ઉપર જુદી આગ ચઢાવનારને તેનું ફળ ફાંસી મળી છે. હું તને મારી ધમપુત્રી ગણી તારા રાજ્યની ખડણી મફત કરું છું, આવી રીતે બાદશાહ ખુશ થયા, પતિવ્રતા મનીએ પોતાનું પતિવ્રતપણું સામીન કરી બતાવી પતિનો જીવ બચાવ્યો અને પછી બંને બુદ્ધિમાન આવી મુખ ભોજવતા રાજ્ય કરવા લાગ્યા.

જસમા-ત્રિકમ

સિદ્ધરાજ જયસિંહ પાટણમા રાજ્ય કરતો હતો તે વખતે લખકર દુકાળ પડ્યો તેથી રાજાએ સહબ્રહ્મિન નામનું તળાવ ખોદાવવા માડ્યું. તે ખોદવા ધણી ઓડ લોકો આવ્યા હતા. રાજા સાજસવાર તેમણે શું કામ કર્યું તે તપાસવા જતો. એક વખતે ત્યાં તેની એક ઓડણુ જસમા ઉપર નજર પડી. જસમા એ સર્વ ઓડના મુકરદમ ત્રિકમની ઓ હતી તે

ધણી નાનુક, રૂપાળી, ગોરી, હમમુખા સ્વભાવની અને અદાર વપની હતી. જરમાનુ નાનુ બાગક એક ઝાડે ઝોળી બાંધી મુલાડ્યુ હતુ. તે માટીની ટોપલીઓ ભરી ભરીને પાળ ઉપર નાખતી હતી, તાપમાં તેના શરીરનો વણ અને તેજ ખીલી નીકળ્યા હતાં તેને જોઇ સિદ્ધરાજ તેના ઉપર મોહવશ થયો,

દિવસે દિવસે તેની તાલાવેલી વધતી ગઇ, બેચાર દિવસપછી તેની ધીરજ રહી નહિ, તેણે તલાવ ઉપર જઈ જસમાને પાળ ઉપર માટીની ટોપલી નાખવા આવી તે વખતે કહ્યું કે “ હે સ્ત્રી, તુ આ મનુરી કરવાને લાયક નથી, જોને તારૂં મોં તાપથી કરમાઇ જાય છે, તુ તો રાજમહેલમાં આવી મુખ ભોગવવા લાયક છે, ” તેણે હિમતથી રાજને હસી કાઢી કહ્યું: “ રાજજી અમે તો મનુર લોક, રાજમહેલમાં તો રાણીઓ શોભે, અમારે તો મનુરી જ સારી, ” જસમા સમજી કે રાજની દાનત બગડી છે. તેથી બીજા દિવસથી તેણે રાજની નજરે ન પડાય તેવી રીતે કામ કરવા માંડ્યુ. બે ત્રણ દિવસે પાછી જસમા ટોપલી નાખવા આવી તે વખતે રાજ ત્યાં હોતો હતો તેથી તેને જોઈ બોલ્યો કે: “ હે સ્ત્રી, તુ માન, અને રાણી થઈ રાજમહેલમાં વૈભવ ભોગવવા ચાલ, તારૂં નાનુક શરીર ધુળથી શા માટે રૂઝોળી નાખે છે અને મનુરી કરી દુ.ખી થાય છે ”

જસમા આ સાંભળી ગુસ્સે થઈ અને બોલી કે. “ રાજજી, અમે તો તમારી પ્રજા એટલે તમારા છોડ કહેવાઈએ આપ મોટા માણસ થઇને આવુ શું બોંડો છો ? અમારે તો મનુરી કરી ટોપલીઓ વહેવી એજ રાજગાદી સમાન છે આ શરીર પણ ક્યારા જેવું છે સદાચારથી મોટાઈ મળે છે, આપ રાજ થઇને મને આ શું કહો છો ? જરા વિચાર કરો. ’ આમ કહી જસમા ચાલી ગઇ તેણે રાજની દાનત બગડી છે તે વાત પોતાના ધણી ત્રીકમને કહી, તેથી તેણે રાત્રેજ પાટણ છોડી નાસી જવાનો વિચાર કર્યો તે રાત્રે તે જસમાને લઇ માળવા તરફ ગયો. સવારમાં રાજ તળાવ ઉપર આવી જુએ છે તે જસમાને ન દીડી. તે તેના ધણી સાથે રાતે માળવા તરફ ગઇ એવી બીજા ઝોડોથી ખબર મેળવી રાજ બે ત્રણ સવારો સાથે તેની પાછળ પડ્યો.

રસતામા ત્રિકમ, જસમા અને કેટલાક એંગો જતા હતા તેમને રા
જ્યે પકડી પાડ્યા, ત્રિકમ પોતાની સ્ત્રીના રક્ષણને માટે કોઈની લાજ માટે
થયો પણ બહુક બાલાવાળા હથિનારખધ મિત્રાઈએ સામે તેનું શું ચાલે
તે બિચારો સિપાઈની તરવારને ભોગ થઈ પડ્યો. હાથલ થઈ
પડતી વખતે તેણે કાગળી ચીમ પાડી, તે જોઈ જસમા પેતાના
બોળામાના છોકરાને નીચે મુકી પતિ પામે આવી, રડકળ
કરતી પતિનું માયુ બોળામા નહ રડવા લાગી ગાળ વિદ્વાજ
તેની પાસે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે. "જસમા રડ નહિ, હશે થયું તે
થયું. તું માઈ કંઈ માન અને રાજ્યમહેલમા આવી રાણી બની સુખ
ભોગ્ય. જરા ઉચુ તો જો. આર, અમ આર," આમ કહી જસમાને
પકડવા તૈયાર થયો.

જસમાએ જાણે કંઈ સંભાળતી ન હોય તેમ "ઓ મારા બાલા,
તમે ક્યા ચાલ્યા ગયા. " એમ કરતી રડવા લાગી થોડી તરે ત્રિકમનો
જીવ ચાલ્યો ગયો તેણે બિચારાએ પેતાની પતિનના દિવળની રક્ષા કરવા
માટે પોતાના પ્રાણુ આપ્યા તે જોઈ જસમા ત્યાંથી કેની થઈ બાળકને
ચુબન કરી બોલી " હે પ્રભુ તું જ આનું પલન કરજે, હે બાલા પતિ
હું પણ તમારી સાથે આ આવી,' વિકાર છે ગાળ તને, તારૂં નામ જસ-
મા માઈ નહિ ગણાય, અને આ તગારમા પાણી પણ 'કિ ટોકે' આમ
બોલતી કટાર કાઢી પોતાના પેટમા મારો 'હે નાથ,' કરતી ત્રિકમના
શ્વજ ઉપર ઢળી પડી આવી રીતે એક મનુરથ તરીકે થયો કરનાર હવડી
જાતિ બોડમા ઉત્પન્ન થનાર સતી જસમાએ રાજ્ય લોભ તો ન લેલાના
પોતાના પતિનને માટે પ્રાણુ આપ્યા પણ પોતાના બિચારો ભગ થવા
ન દીધો. ધન્ય છે તેવી સતી સ્ત્રીને કે જે પ્રાણુ કરતા પણ શીરળને વધુ
કિમતી ગણે છે.

ગુણસુંદરી-કેશવ

એવી જ રીતે સતી ગુણસુંદરીએ પણ પોતાના પતિનપણાને સા-
ચવું છે. ગુણસુંદરીએ પાટણના હેલા રાજ કરણના પ્રધાન માધ રાવના
નાના બાઈ કેશવરાયની સ્ત્રી હતી ગુણસુંદરી ના પણુ ન જ ગોરી અને

રૂપાળી હતી. તે પતિસેવા કરી પતિની પ્રીતિ સપાદન કરવામાં આનંદ માનતી. કેશવ અને ગુણસુદરી હંમેશા સુખ્યેન ભોગવતા આનંદમાં રહેતા. માધવરાયની પત્નીનું નામ રૂપસુદરી હતું, તેમને પ્રજા ન હોવાથી કેશવરાય અને ગુણસુદરી ઉપર પુત્ર સમાન પ્રેમ રાખતા.

ગુણસુદરીને પિતા પૈસાવાળો હતો, તેને નાનપણથી જ સુખ્યેનમાં ઉછેરી હતી. તે પતિસેવા કરવામાં ચતુર હતી પોતાની જોડાણીને મા સમાન ગણી તેને પસન્ન રાખતી, ગૃહકારભાર ગુણસુદરી ચલાવતી રૂપસુદરી પણ રૂપાળી હતી તે ધર્મિષ્ઠ અને પતિસેવાપરાયણ રહેતી, તેના રૂપના કર્ણુરાજ્યએ વખાણુ સાંભળ્યા હતા, એક વખતે તેની નજર રૂપસુદરી ઉપર પડી તેથી તે રૂપસુદરીને મેળવવા તલપાપડ થઈ રહ્યો હતો, તેણે તે લાગ મળે માટે પ્રધાન માધવરાયને સરકારી કામે બહાર ડીરટ્રોફ્ટમાં મોકલ્યો અને પછી રૂપસુદરીને ફસાવવાનો પ્રયત્ન રચવા માડ્યો.

કેશવ અને ગુણસુદરી ઘેર હતા, તે ભાભી રૂપસુદરીની માતા દુષ્ય સેવા કરતા, એક વખતે રૂપસુદરી પુજામાં હતી અને કેશવ તથા ગુણસુદરી મેઢા ઉપર બેઠાબેઠા આનંદ વાર્તા કરતા હતા, તેવામાં નીચે કાષ્ઠગરમડ થતી જોઈ ગુણસુદરીએ બારીએ જોયું તો કેટલાક સિપાઈઓને દીકા, તેથી તેણે પોતાના પાતને કહ્યું કે. “અરે! જુઓ તો ખરા, ભાઈશ્રી તો ઘેર નથી અને નીચે પેલા સિપાઈઓએ કેમ ધાધલ મચાવી છે” કેશવ શરીરે હજી-પુજી હતો, રોજ કસરત કરતો, પટો ખેલવાનો તેને ટેવ હતી, તે પોતાની સ્ત્રીની વાત સાંભળી નીચે ગયો અને સિપાઈઓને જોઈ ધમકી આપતો બોલ્યો કે “કેમ આલ્યા, કેમ આવ્યા છો! શું કામ છે?” તેને રોકાવું બોલતા જોઈ સિપાઈઓ ખીન્યા તો ખરા, પણ તેમાંના મુખ્ય નાયકે કહ્યું કે “શું કંઈએ ભાઈ, જીભ ઉપડતી નથી, રાજ માહેબને હુકમ છે તેથી તમાગ ભાભીમાહેબને રાજમહેલમાં દઈ જવા આવ્યા છીએ.”

આ માલગી કેશવે એકદમ ગુસ્સે થઈ નાયકને ધક્કો મારી બહાર કાઢ્યો અને બારણું ઝડકાવી ભાભીનું રક્ષણ કરવા ઢાલ તરવાર લઈ સામે ગયો. તે બોલ્યો કે “શું કહે છે? પિશાચ, ન્યાં સુધી મારામાં જીવ છે ત્યાં સુધી તમારાથી કાષ્ઠ બનવાનું નથી.” સિપાઈએ તેને બંધો સમજાવ્યો.

કુ તેણે ન માન્યું, આ ગરમડા જેમ રૂપસુંદરી ભયની મારી ત્યાં આવી તાના દિયેરને મરમાં આપતા રહેવા આગ્રહ કરવા લાગી, પણ તેણે માન્યું કે, સિપાઈઓ વારણા ઉતારી નાંખી અહર પેડા, જેથી કેશવે ગુસ્સે । તરવારથી બે ચારને તો હેડળ પાડ્યા, પણ ઘણા માણસ આગળ ક જણ શુ કરી શકે ? સિપાઈઓએ તરવાર હિંગામી અને સામસામે । એક જણની તરવાર તેને વાગતા તેનું મસ્તક બુદ્ધ થયું રૂપસુંદરી જેમ રડકંઠળ દરવા લાગી. બીજા માણસો રૂપસુંદરીને પકડી મેનામાં ઢાડી રાજ્યમહેલમાં લઇ ગયા.

ગુણસુંદરીએ પતિનું પરાક્રમ જોયું, તેણે ઘણા માણસોને મારી ભાળી ટે પોતાનો જીવ આપ્યો. તેને મરના જેમ ગુણસુંદરી બેદાદ રડવા લાગી તે કેશવનું શય બોળામાં લઇ કહેવા લાગી કે “ પતિ હું પણ તમારી થે જ આવું છું. ” આમ કહી બેદાદ રડકંઠળ કરવા લાગી તેની આખોળી મધ હતી, ચોટસો છુટો મુકી દીધો હતો, તેને પતિનો વિયોગ ચતા થયું હતું. થોડીવારે સમા બહારા ભગવાં, તેમણે આ બનાવ જોઈ જાન જેવા ઉપર રાજ્યએ કરેલા બુદ્ધિમયી સર્વ કોઇ રાજ્યને ધિક્કારવા આ, કેશવનું શય લઇ બાગવા ગયા તેની પાછળ સતી ગુણસુંદરી પણ રૂ અબે જે અબે ’ કરતી કકુના માપા મારતી સતી થવા તૈયાર થઈ. મુ દરવાજે પહોંચતાં પાછું જોઈ આપ આપ્યો કે પાટણની માદી બેદાન-જાન થજો, અને રાજ્યએ પ્રધાનની રાણી સામે કુદૃષ્ટિ કરી, અમારૂં બેદાન-જાન કર્યું તેમ તેનું બેદાનમેદાન થઇ તેની રાણી અને દીકરીઓની તુર્કો ની જ દશા કરજો, આવો શાપ આપી સરસ્વતીના કિનારે ચિત્તા ખડ-તી તેમા પતિ સાથે બળી મુક, આ પ્રમાણે આ સતી સ્ત્રીએ પોતાનું મ અમર રાખ્યું છે.

— ૦. —

રાણકદેવી—રાખેંગાર.

સિંધના રાજા રાવપાવરને ત્યાં રાણકદેવીને જન્મ થયો હતો. તેના અ પછી તેના બાપે જોષીને બોલાવી કુડળા કઢાવી. તો તેમાં એવું વ્યુ કે. જો આ છોડીને બાપ તેનું મો જીએ તો આંધળો થાય, તેથી

રાજ્યએ તે પુત્રીને જગલમા મુકી આવવાનો હુકમ કર્યો, રાણીને પુત્રી ઉપર રોહ હતો, તે બિચારી રડવા લાગી અને પુત્રીને ખત્રાસલો જન્મલમાં મુકી આવી, બીજે દિવસે હડમતીઓ નામનો કુભાર જગલમા માટી ખોદવા ગયો તો ત્યાં આ છોકરીને એકલા પડેલી જોઈ, પોતાને પ્રજા ન હોવાથી ધેર લઈ ગયો, અને તે પોતાની છોડીની માફક ઉઠ્ઠેરવા લાગ્યો, રાનમાંથી જડેલી માટે તેનું નામ કુભારે રાણુક એવું પાડ્યું.

રાણુક રાજની કુવરી હતી એટલે તેનું રૂપ દિવસે દિવસે ખીલવા લાગ્યું એક વખતે તે છોકરો રમતી હતી તેને કચ્છના રાજા લાખાએ જોઈ તેથી તેના રૂપ ઉપર તેને મોહ થતા તેનું માગું કર્યું મિચારા હડમતી-આને પોતાની છોકરીને તો કાઢ કુભાર વેરે પરણાવી લેવા લેવાનો વિચાર હતો પણ રાજ્યએ માગું કર્યું તેથી બીકનો માર્યો ને રાણુકને લઈ કચ્છ માથા રાતોરાત નાસી સોરઠ દેશમાં આવી જુનાગઢ પાસેના મજેવડી ગમમાં રહેવા લાગ્યો ત્યાં એક વખતે પાટણના કેટલાક મારોટો દ્વારકાની યાત્રા કરીને પાછા ફરતાં આવી અડયા. તેમણે આ કુભારને ત્યાં રાણુકને જોઈ તેના રૂપ અને હાથપગના કેટલાક ચિન્હો જોતાં ભારોને લાગ્યું કે તે રાજની રાણી થવાને લાયક છે. તેથી તેમણે પાટણ જઈ સિદ્ધરાજને કહ્યું કે. તમારે ત્યાં આટલી બધી રાણીઓ છે પણ કોઈ પદ્મણી નથી હો તમારે લાયક નો સોરઠમાં એક કન્યા અમે જોઈ શું તેનું રૂપ તેની ઉમ્મર હજુ ચૌદ વર્ષનાં તો થઈ નથી પણ કેવો અનુપમ બાળા જણાય છે. ખરેખર તે આપને લાયક છે !

આ સાંભળી સિદ્ધરાજે તેને પરણવાનો વિચાર કર્યો આ તરફ એક ભાટે તેને જોઈ જુનાગઢના રાજા રાખેગારની પાસે જઈ રાણુકદેવીનાં વખાણ કર્યા અને કહ્યું કે જો તેને સિદ્ધરાજ લઈ જશે તો સોરઠનું નાક જશે. તેના રૂપની પ્રશંસા માંભળી જુનાગઢના રાજા રાખેગારે કામદાર મોકલી હડમતીયા કુભારને અને રાણુકને જુનાગઢમાં તેડા મગાવ્યા અને લગન જેવરાવી રાણુક સાથે પોતાના લગન કરી દીધાં, પરણીને મહેલમાં જતાં રાણુકદેવીને પગમાં ઠેપ વાગી અને લોહી નીકળ્યું તેથી અપશુકન થયા.

હડમતીઓ પોતાના પુત્રાને રાણી થયેલી જોઈ ખુશી થયા. રાખે-ગાર રાણુકદેવીના રૂપ અને ગુણના આનંદ પામવા લાગ્યો આ વાત સિ-

હારાજે જાણી તેથી તે ગુસ્સે થયો અને મોઢું મૈન્ય લઈ સોરઠ ઉપર ચઢાઈ ફરી. રાખેંગારે ગિરનારના કિલ્લામાં પેસી મિહરાજના સૈનિકો સામે યુદ્ધ કરવા માંડ્યું. મિહરાજે ઘણા વખત સુધી ઘેરો બાંધી પડાવ નાખ્યો, ત્યાં તો રાણીને રાખેંગારથી બે કુંવરો પણ થયા, છેવટે રાણા રાખેંગારનો ભાણેજ કુંવરો અને તે દુશ્મન પક્ષમાં ગયો, તેથી મિહરાજ કિલ્લામાં દાખલ થયો અને રાખેંગાર-જીતી મારી નાખ્યો.

મિહરાજ અદર જઈ રાણીના અત પુરમાં ગયો અને સતી રાણકદેવીને પાતાની રાણી થવા વિનવવા લાગ્યો. રાણીએ કહ્યું હું પતિવ્રતા છું અન્ય પુરુષનું મોં પણ જોવા ઇચ્છતી નથી, માટે રાજ, તમે આવી ગતો ન કરા રાજાએ ઘણું કહ્યું પણ રાણી તેને તામે થઈ નહીં, તેથી તેના દેખના તેનું કહ્યું કે જો તું નહીં માને, મારે તામે થઈ મારી રાણી થવા કશુંલ નહીં કરે તો આ તાગ કુત્રોને તારા દેખતાજ રેશી નાખીશ' આ જતા પણ રાણી ખીની નહીં અને કહ્યું કે “ ભલે, તમારે ફાંવે તેમ કરા પણ હું માન શીયળને ભગ કુનાર નથી આથી રાજાએ તેના દેખતાજ તેના પાશ્વ વચના પુત્રને તરવારથી મારી નાખ્યો છ. પણ રાણી તેને તામે થઈ નહીં છેવટે મિહરાજે તેને પકડી પોતાના ડેરે લઈ આવવાનો પો.ના માણસને હુકમ કર્યો. રાણકદેવી પતિ અને પુત્રના મરણથી બેમાણી બની રડકકળ કરતી માણસોની સાથે મરનાર ઉપરથી નીચે ઉતરી

મિહરાજે રાણકદેવીને પોતાની સાથે લઈ પાટણ જવા માંડ્યું. રસ્તામાં તેની પા ની દાસીઓ તેન રાજની મરજી સંપાદન કરવાનું બધું કહેવા લાગી પણ તે સતી હતી, તેથી જરાપણ ડગી નહીં જ્યારે મિહરાજે જાણ્યું કે તે તામે થવા નથી ત્યારે તેણે કહ્યું કે જ્યારે તમારે મુજ-રાતની મહારાણી થા નથા તો ક્યા જવું છે તે કહો, એટલે રાણકદેવીએ કહ્યું કે અહીં સોરઠની હદ પુરી થાય છે માટે મને અહીંજ છોડી દો. મારે માગ પતિની પાછળ સતી થવું છે, જતા તમે નાહ માનો તો હું આપઘાત કરી મરીશ પણ તમારી મરજીને વશ તો નાહજ થકિ આથી મિહરાજ વધવાયુ આગળ ભોગવા નદી ઉપર ચઢનની ચિતા ખડકારી

કહ્યું કે જો ચિતા વગર અગ્નિએ તમાગ સનિત્યથી સળગે તો હું જાણું કે તમે સતિ ખરા.' આમ કહી તેને સતી થવાની રજા આપી.

રાણકદેવીને તરતજ શરૂ થયું અને ચિતા ઉપર બેસી સૂર્યદેવને પ્રણામ કરી ચિતા સળગાવા પ્રાર્થના કરી, જેથી તરતજ ચિતા વગર દેવતાએ સતના બળથી સળગી અને રાણકદેવી મતી થયા, આ પ્રમાણે આ સતીએ સર્વસ્વનો ત્યાગ કર્યો, ધન અને રાજ્યનો લાલચથી ન લોભાતાં પોતાના શિષ્યવ્રતને ખાચરી સતિ થઇ ગયા છે.

વીરમતી-જગદેવ

વીરમતી એ દુકટોડા ગામની કુંવરી હતી નાનપણથી વીરમતી દેખાવડી અને ગુણવાન હતી, તેણે લગ્ન ધારાનગના રાજા જગદેવની સાથે નાનપણમાં જ થયું હતું. જગદેવ બહાદુર હતો તે રાજાની અણમાનિતી રાણીનો પુત્ર હોવાથી રાજ્ય તરફથી તેને માફ માન મળતું નહીં, તેને સાધારણ માણસની માફક રાજ્યમાં રહેવું માન ન લાગવાથી સ્વપ્રયત્ને કળિતિ અને પૈસો મેળવવા તેને દેશાટન કરવાની ઇચ્છા થઇ, તેણે પોતાની માતાની આજ્ઞા લઇ ગુજરાતના રાજા મિહિરાજ પાસે જવાનો વિચાર કર્યો કારણ કે તે વખતે ગુજરાતની જાહોજગદેવી સારી હતી.

જગદેવે જતા જતા રસ્તામાં એક ગામને પાદરે આવતા પાગમાં એક ઝાડ તળે થોડો બાધી સા વિશ્રામ લેવાની ઇચ્છાથી સુઈ ગયો, થાકેલો હતો અને ઠંડો પવન વાવા લાગ્યો તથી તેને ઉધ આવી ગઇ, તે ઉઠી ગયો હતો તે વખતે ત્યાં ફરતી ફરતી એક સ્ત્રી આવી ચઢી, ને જગદેવને આમ સુતેલો જોઈ આશ્ચર્ય થયું, તે સ્ત્રી તે બીજી કાંઈ નહિ પણ તેની સ્ત્રી વીરમતી હતી, તેને પોતાના સ્વામીને આવી રીતે શ્રેયજી ઉપર સુતેલો જોઈ બહોળો ખેદ થયો, તરત તેણે પોતાની સાહેલીને રાજદગ્ધારમાં મોકલી થોડીવારે જગદેવ જાગ્યો તો પોતાની પાસે આ સ્ત્રીને બેઠેલી જોઇ તેને પુછ્યું કે તમે કાણ છો ? અને કેમ બેઠા છો ?

આથી વીરમતીએ શરમાઇને કહ્યું. 'હું જે છું તે છું, આપની

પાસે બેસવાનો મને અધિકાર છે” આથી જમદેવે તેનો સાદ સાબળી તેના સામુ જોતા ઝોળખી અને યાદ આવ્યું કે. આતો દુકોટાડાં ગામને પાદરેજ હું સુતો છું. વીરમતીએ પૂછ્યું કે “ જાણા. આપને શું દુખ પડ્યું કે આપ આવા વેશમાં પરદેશ જાઓ છો ? ” હું આપની દાસી છું, આપની સેવામાં મને પણ રાજો, હું આપની સાથે રહી સુખ દુખ સહેલા તૈયાર છું ” જમદેવ તેનાં આવા નમ્ર વચન સાબળી રાજ થયો, તેણે પોતાની વાત કરી, તેને દુખમાં વિસામારૂપ પોતાની સ્ત્રી થઇ પડી, એવામાં તેની સખીઓએ રાજદરબારમાં વાત કહેવાથી તેનો ભાઈ જમદેવને વાજતેમારતે તેડવા આવ્યો, જેથી જમદેવ રાજ્યમહેલમાં ગયો, ત્યાં ચારેક દિવસ રહી પાછો પરદેશ જવા તૈયાર થયો, તેના સસરાએ તેને ગામ અને વતન આપી પોતાને ત્યાં રાખવાનો ધણોજ આગ્રહ કર્યો પણ તેણે પોતે સ્વપરાક્રમથી કાર્તિક અને પૈસા મેળવવાની પ્રતિજ્ઞા લીધેલી હોવાથી ત્યાં રહ્યા નહિ, વીરમતી પતિની સાથે જવા તૈયાર થઇ તેથી રાજાની આજ્ઞા લઇ જતે પતિપત્ની પાટણ તરફ ચાલતા થયા.

જમદેવ બહાદુર અને વીરપુરુષ હતો, આમજ રસ્તામાં વાઘનો ભય હતો પણ તે રસ્તો દુકો હતો તેથી તેણે તે રસ્તે જવાનો નિચાર કર્યો, રસ્તામાં વાઘ અને વાઘણને તેમની ગધ આવતાં તેમના ઉપર ધસી આવ્યા પણ જમદેવે એકજ તીરથી જતેને વીંધી નાંખી વાઘનો ભય દૂર કર્યો, આમજ ચાલતા કેટલાક દિવસે સખ્યાકાળે તે પાટણમાં પહોંચ્યાં, તેણે ઘોડો ભાગોળે બાધી વીરમતીને સાંધ્યો અને પોતે ગામમાં ઘર ભાડે લેવા ગયો, એવામાં ગામની એક પ્રખ્યાત વેશ્યાની દાસી ત્યાં આવી ચઢી, તેણે વીરમતીને દીડી, વીરમતી બાળ્યોવના, સ્વરૂપસૌંદર્યવાળી અને મજાખૂત બાંધાની હતી, તેથી તે દાસી તેને લલચાવી પોતાની વેશ્યા શેઠાણી પાસે લઇ જવાથી સારા પૈસા મળશે એમ ધારી, તેની પાસે આવી, અને તેનું તેના પતિ વિગેરેનું નામ હામ પૂછી જાણે ઝોળખતી હોય તેમ તેણે વીરમતીને કહ્યું. હું તો ખેટા તારી માસી માઉ, તું અહિં ક્યાંથી ? ચાલો આપણે ઘેર, આ સાબળી વીરમતીએ ઘોડો સતો મૂકી પતિ વગર એકલા જવાને ના કહ્યું, પણ તેણે કહ્યું કે. આ મારી બેનપણી અહિં ઉભી રહે

છે તે પરમારને મારે ત્યા તેડી લાગશે, માટે ચાલો, કાંઈ હરકત નથી. ’
આવી રીતે બોળવી તે વીરમતીને વેપાને ત્યા લઈ ગઈ.

જગદેવ ગામમાંથી પાછો આવ્યો, તો વીરમતીને જોઈ નહિ તેથી તે ક્યા ગઈ હશે એવો વિચાર કર્યો. એક પામવા લાગ્યો, વીરમતી વેશ્યાને ત્યા જઈ ફસાઈ, ત્યાની બવરથા જેમ તેને લાગ્યું કે જરૂર આ રાંડે મને ફસાવી છે હશે, ધન્યરે ધન્યું હશે તે થશે. એમ ધારી હિંમત રાખી ત્યા રહી રાત્રે તે વેશ્યાએ કોટવાળના પુત્રને તેનો પતિ જગદેવ કે, એમ કહી તેને વીરમતી પાસે મોકલ્યો, કોટવાળના છોકરાએ તેનું રૂપ જોઈ જાણ્યું કે “વાહ, શુ રૂપ રૂપની પરી મારે માટે આણી છે. તે વીરમતીને હાથ પકડી, વાહ ધારી, કહી પલગ તરફ લઈ જવા લાગ્યો, વીરમતી સારી હતી, વળી ક્ષત્રિયાણી હતી, તેણે તેનો હાથ તરમેડી કહ્યું “હટ દુષ્ટ દૂર રહે” એમ કરી એ ચાર તમાચો લગાવી દીધી, છતાં પણ તે ન માનતાં તેના ઉપર બળાત્કાર કરવા ગયો. તેથી વીરમતીએ પોતાની પાસેની કટાર તેના પેટમાં મારી, તેને મારીને બારીએથી રસ્તા ઉપર ફેંકી દીધો.

રસ્તામાં રોત ફરતા સંપ્રજોએ કોટવાળના પુત્રનું શપ્ત ઓળખી કોટવાળને ખબર આપી, કોટવાળ ગુરુતર્ય વેશ્યાને ત્યા આવ્યો, એ વીરમતીને પકડવા માટે તેના ખડ તરફ સિપાઈ નાન લઈ ધસ્યો, પણ વીરમતીએ બારણું બંદરથા વાસી દીધું હતું, નથી મિલકતો એ બારી મેથા વહી ઉતરી તેને પકડવાનો પ્રયત્ન કર્યો, પણ વીરમતી ન નો જો નારીને આવે તેનું માથું ન ધડથી બુદ્ધ કરવા માડ્યું આવી રીતે એ ચારનો બાણ તો ત્યાજ વાળા દીધો, સવાર થતાં આખા ગામનાં આ જૂમ ઉઠી, દરમારમાં પણ તે વાતની ખબર સિદ્ધરાજને પડી તેથી ન પણ વેશ્યાને ધેર આવ્યો જ-ગદેવને પણ આ વાતની ખબર પડતાં તમામો જોતાં તે પણ ત્યા આવે ચઢ્યો.

સિદ્ધરાજે વીરમતીને ધીમેથી હાકીકત પૂછી અને જણ્યું કે હું રાખ છું. તું બારણું ઉઘાડ, તેથી તેણે રાત્રે નનલી મર વાત કહી, ના વખતે જગદેવ ત્યા હતો, તેણે પોતાના પત્નીની વાત સંભળી તેને ઓળખી અને રાખને સજ્જામ કરી, વીરમતીને બાણ ઉઘાડવાના તેણે આજ્ઞા કરી પતિની આજ્ઞા થતાં વીરમતી બારણું ઉઘાડી મહાર આવી, તેણે પોતાના શિયળ

માટે કોટવાળના પુત્રને મારી નાખ્યો. પણ જીવના માટે ક્ષિયળનો ભગ ન
અવા દીધો તે જાણી રાજા તેના ઉપર પ્રસન્ન થયો અને તે બંને રાજ્ય-
હેલ્લમાં લઈ ગયો. જગદેવે નોકરી રહેવાની ઇચ્છા કરી તેથી તેને સિદ્ધરાજે
સારા પગારથી પોતાના રાજ્યમાં એક સરદાર તરીકે રાખ્યો.

જગદેવના પરાક્રમથી રાજાએ ખુશ થઈ તેને પગાર ઉપરાંત સારી
જમીન પણ આપી હતી, તેને કાંઈ કામ કરવાનું નહોતું, હતા પગાર
મોટો અને વળી જમીન મળતી તે જોઈ બીજા સરદારો તેની અદેખાઈ
કરવા લાગ્યા, એમ કરતાં બેએક વરસ થયા હશે તેવામાં તેને એક પુત્ર
થયો. પત્ની વીરમતી સેવા કરી પતિને રાજા રાખતી, અનેમા પદ્મપર
ધણોજ સ્નેહ હતો, તેથી આનંદમાં નાના પુત્રને રમાડતા સુખનો દહાવો
લેવા લાગ્યા.

એક વખતે અંધારી રાત્રે રાજા સિદ્ધરાજ અરધી રાત્રે ઉઠીને
જાગી ઉઠ્યા, તો તેને ગામની ભાગોળમાં કોઈ આનંદ કરતું અને કેટલાક
જાણે શોક કરતા હોય તેવો અવાજ સંભળાયો, તેથી તેણે ચોક્કસ ઉપરના
પોતાના સામનોને કહ્યું કે. અરે, કોણ છે ? જવ જોઈએ, ભાગોળે આ
શો કોલાહલ છે, જેવી હોય તેવી તપાસ કરી મને ખબર આપો.” આ
સાંભળી અંધારી રાત્રે કોઈ પણ સામનો ઉઠ્યો નહીં અને ખબર કાઢવા
ગયો પણ નહીં. પણ જગદેવ રાજાનો હુકમ સાંભળી દાઢ તલવાર લઈ
તપાસ કરવા નીકળ્યો, રાજા સિદ્ધરાજ પણ શુ હશે તે જોવા અંધારપી-
છોડો ઓઢી બહાર જવા લાગ્યો. તો માત્ર જગદેવ એકલો જ જતા હતા,
બીજો કોઈ સામનો ઉઠ્યો નહોતો.

રાજા જગદેવ પાછળ જવા લાગ્યો, કેટલેક દુર આગળ જતા જંગ-
લની ઝાડીમાં કેટલીક ઊંચી આનંદ કરતી જેવામાં આવી. તેમને જગદેવે
પુછ્યું કે તમે કોણ છો ? તેથી તેમણે કહ્યું કે. અમે આ શહેરની જોમ-
ણીઓ છીએ કાલે રાજા મરણ પામવાનો છે તેથી આનંદ કરીએ છીએ.
આ સાંભળી વળી તે આગળ ગયો તો અંધારાનું બીજું ટોળું મળ્યું. તેમને
પુછતાં તેમણે કહ્યું કે: અમે આ શહેરની કુળદેવીઓ છીએ અને રાજાનું
કાલે મરણ થવાનું હોવાથી રડીએ છીએ.

રાજા જગદેવ પાછળ જતો હતો તેને આ સાબળી લય થયો, એવા માં જગદેવે પુછ્યું કે “ રાજા શી રીતે જીવે તેનો માર્ગ ઉપાય છે ? તેથી તે દેવીઓએ કહ્યું કે પેલી નેમણીઓને તમારો ભોગ આપો તો રાજા જીવે, એમ કહી તે દેવીઓ સાથે નેમણીઓ પાસે ગયો, તેમણે કહ્યું કે જો તું તારું મસ્તક આપે તો રાજા ખરે તથી જગદેવ એ ધણીની મહેનત માગી વીરમતીને પુછવા નગરમાં ગયો, વીરમતીએ તેની વાત સાંભળી કહ્યું : વાહ, આપના જીવથી જો રાજાનો જીવ બચતો હોય તો પછી બીજું શું નોંધે છીએ ? ચાલો હું પણ આવું છું અને જો મારો જીવ આપવાથી રાજાનું આયુષ્ય વધારે વધતું હોય તો હું પણ તૈયાર છું એમ કહી બંને જથ્થે પોતાના પુત્રને લઈ પાછા પેલી નેમણીઓ પાસે આવ્યાં. રાજા તો જગદેવની પાછળ પાછળ જ હતો.

નેમણીઓએ તેમને આવેલા નોંધ કહ્યું કે “ જો તું તારી સ્ત્રી અને પુત્ર ત્રણેનો અમને ભોગ આપે તો રાજાનું બીજા ૭૫ વર્ષનું આયુષ્ય વધે. ’ આ સાબળી જગદેવે કહ્યું : ધણું સારું એમ કહી તરવાર ખેંચી જેવો પોતાના પુત્રનો ભોગ આપવા જાય છે. તેવોજ નેમણીઓએ ‘ હા, હા, કહી તેનો હાથ પકડ્યો. અને કહ્યું : અમે તારા ઉપર પ્રસન્ન છીએ, અમને ભોગ પહોંચી ચુક્યો જા, તારો રાજા કાલે નહિ મરે અને બીજા પોણામો વધ વધુ જીવશે. ’ આમ કહી તે સર્વે અલોપ થઈ ગયા.

જગદેવ પછીથી પોતાની સ્ત્રી તથા પુત્રને લઈ ખુશી થતો થતો ઘેર આવી ઉઘી ગયો. રાજા જગદેવ અને વીરમતીની રાજભક્તિ જોઈ ધણોજ ખુશી થયો બીજે દિવસે સિદ્ધરાજે દરબાર ભર્યો અને સામતોને રાતની વાત પુછી જોઈ કાંઈ પણ સામત ગયેલો નહિ એટલે તેમણે તો માત્ર એક બનાવટી વાત ઉભી કરી. જગદેવને પૂછ્યું પણ તેણે તો કાંઈ કહ્યું જ નહિ, આથી રાજા જગદેવ ઉપર ધણો ખુશી થયો અને તેણે રાત્રે બનેલી વાત જગદેવની રાજભક્તિ અને પોતાના જીવને માટે તે પોતાની સ્ત્રી અને પુત્ર સહિત પાણી આપવા તૈયાર થયો હતો તે વાત કહી બતાવી બીજા મામતો શરમાઈ ગયા. અને રાજાએ જગદેવને મોટી પદ્ધિ તથા કેટલીક નગીરો આપી, અને રાધાનગર જીતી આપી તેનું રાજ્યપાટ અપાવ્યું.

સતી વીરમતી પતિની આગાનું પાલન કરી જન આપવા તૈયાર . પોતાના શિયળને સાચવવા દુષ્ટ કાટવાળના પુત્રને જરાપણુ બચ્યા વગર નાશ કરી, પોતાના પતિવ્રતને સાચવ્યું હતું. સતી ઓઝો વી રીતે પતિની આગાને આધિન રહે છે. પતિનો પ્રેમ એ જ તેમના જીવનો મત્ર છે.

રતિસુંદરી

રતિસુંદરી એ સાદેતપુર નગરના કેસરી રાજાની પુત્રી હતી તેની નુ નામ કમળસુંદરી હતું કમળસુંદરી પતિવ્રતા અને સદ્ગુણી હતી, ૧૧ ગુણો રતિસુંદરીમાં આવ્યા હતા

જૈન સાધ્વીઓના ઉપદેશથી રતિસુંદરીના મનમાં પતિવ્રતાના સિદ્ધાંતો રા હર્યા હતા. તે મોટી યતા તેનું લગ્ન નદનનગરના ચન્દ્રગાજી થે કર્યું. રતિસુંદરી ધણી સૌદર્યવાળી હતી, સદ્ગુણી અને પતિવ્રતા વાથી ચન્દ્ર તેની સાથે વણો પ્રેમથી વર્તતો

રતિસુંદરી ધણી રૂપાળી હતી અને તેના રૂપની ખ્યાતિ ધણી જગ્યાએ સરી હતી એ વાત કુરુદેશના રાજા મહેન્દ્રસિંહના જાણવામાં પહોંચી અને તેથી તેણે રતિસુંદરીને મેળવવાનો યત્ન કર્યો, તેણે એક દિવસે ચન્દ્રગાજી પાસે રતિસુંદરીની માગણી કરવા મોકલ્યો ચન્દ્રે તે દિવસે શીટકાર આપી પાછો કઢાડ્યો જેથી મહેન્દ્રસિંહે ચન્દ્રગાજી ઉપર ક્રોધ કરી ચન્દ્રગાજી પહોંચી સામે લડવા તૈયાર થયો. બંને વચ્ચે યુદ્ધ થયું મા ચન્દ્રગાજીની હાર થઈ અને તેને મહેન્દ્રસિંહે પકડી કેદમાં પૂર્યો. ચન્દ્રગાજીના સૈન્ય નાસી છુટ્યું, જેથી મહેન્દ્રસિંહે ચન્દ્રના મહેલમાં પ્રવેશ દીને રતિસુંદરીનું હરણ કર્યું, અને તેને પોતાની સાથે પોતાને દેશ લઈ ગયો. ત્યાં ગયા પછી ચન્દ્રગાજીને કેદમાંથી છુટો કર્યો,

રતિસુંદરી પતિવ્રતા હતી. તેણે પતિનો વિયોગ યતા કંઈપાત કરવા ઇચ્છુ. તેનું ચિત્ત પતિમાં જ હતું, અને જીવના જોખમે પહોંચી મહેન્દ્રસિંહને તામે થઈ શિયળ બંધ ન કરવું એવો તેણે નિશ્ચય કર્યો. મહેન્દ્રસિંહે

રાણી રતિસુદરીને એક ઉત્તમ મહેલમાં મુકામ આપ્યો. પછી રાજ તેની પાસે જઈ તેને કહેવા લાગ્યો કે હે સુંદરી, મે તારે માટે જ મુદ્દ કરી તારા પતિને હરાવી તને મારે કબજે કરી છે. તું મારી રાણી થા અને મારી ઇચ્છા પૂરી કરી તારા અને મારા જીવનને સફળ કર.

રાજની આ વાત સાંભળી રાણીના મનમાં તેના ઉપર ધણેજ તિરસ્કાર થયો, તેણે ધાર્યું કે આ રાજ મારા રૂપ ઉપર મોહિત પડ્યો છે. આ રૂપ જો મને ન મળ્યું હોત તો મારી કે મારા પતિની દુર્દશા ન થાત, હવે આત્મહત્યા કર્યા વગર છુટકો નથી. પણ જો આત્મહત્યા કરીશ તો ફરી પતિનો મેળાપ થવો મુશ્કેલ છે માટે હવે કાઈ ઉપાય કર્યા વગર છુટકો નથી. અને ઓ ચરીત્ર કરવું જ પડશે, આવો વિચાર કરી તેણે મનની વાત મનમાં રાખી ઉપરથી હાસ્ય જણાવી રાજને કહ્યું તમે મારા ઉપર આટલા બધા ખુશી થયા છો તો મારે તમારી પાસે એક વસ્તુ માગી લેવાની છે જો ને તમે મને આપો તો હું કહું.

રાજએ કહ્યું: હે સુદરી, ભલે તારી ઇચ્છામાં હોય તે માગ, આખું રાજ્ય હું તને આપી દેવા તૈયાર છું.

રતિસુદરીએ કહ્યું તો મ્હારી એવી ઇચ્છા છે કે. આપે હમણાં મને અડકવું નહિ, મારી ઇચ્છા ચાર માસ સુધી અલ્પચર્ચ પાળવાની છે, અને આપે મારી તે ઇચ્છાને પૂરી કરવી.

રાજએ રતિસુદરી ખુશીથી પોતાને તામે થાય તો સાર એવો વિચાર કરી તેને તે વખતે તો હા કહી, આ પછી રતિસુદરીએ કઠોર તપ કરવું શરૂ કર્યું. તપથી તેનું શરીર ઓગળી ગયું.

તે પછી રાજ એક વખત તેની પાસે આવ્યો તો રાણીનું શરીર સુકાઈ ગયેલું જોઈ તેને પૂછવા લાગ્યો કે આમ કેમ? ત્યારે રતિસુદરીએ કહ્યું કે મને હવે સસાર ઉપરથી મોહ ઉતરી ગયો છે અને ચાર માસ સુધી અભિવ્રતનું તપ કરવું છે, જો આપ મારા અલ્પચર્ચનો ભંગ કરસો તો આપણે બંને નરકમાં પડીશું. આપ મારા જે દેહના મોહને ઉપર મોહી પડ્યા છે, તે શરીર તો મગમત્ર અને તેવીજ ગદી દુર્ગંધીવાળી વસ્તુઓથી ભરપૂર છે, તેના ઉપર મોહ રાખવા કરતા ઇશ્વર ઉપર મોહ રાખો કે કલ્યાણ થાય,

રાજાને તેના ઉપદેશની કાંઈ અસર થઈ નહિ, તેનો આર માસ ક્યારે પૂરા થાય તે વાટ જોવા લાગ્યો. રતિસુદરીએ ધાર્યું કે રાજાને હજુ કાંઈ અસર થઈ નથી, તે જરૂર મને બ્રષ્ટ કરશે. એથી તેણે એકાગ્રચિતે શામન-દેવીનું તપ કર્યું અને પોતાના સતિસ્વનું રક્ષણ કરવા પ્રાર્થના કરી, દેવીએ તેની પતિભક્તિથી પ્રસન્ન થઈ તેના શિયળનું રક્ષણ કરવા તેનું સૌદર્ય નષ્ટ કરી દીધું. તે દિવસથી રતિસુદરી કંઠરૂપી જણાવા લાગી તેને કાઢ અને રક્તપિત જેવા રોગો ઉપરથી લાગુ પડ્યા.

તે પછી રાજા મતિ પાસે આવ્યો અને તેને આવા રોગચાળા જોઈ ધણો અન્યય થયો, અને આવી કંઠરૂપી સ્ત્રીનું હરણ કરવા માટે પસ્તાવો કરવા લાગ્યો. એ પછી તેનો રતિસુદરી ઉપરનો મોહ ઉતરી ગયો અને તેને તેના પતિ ચન્દ્રરાજ પાસે મોકલી દીધી,

રતિસુદરી પતિની પાસે ગઈ, પતિનાં દર્શન થતાં જ દેવીના વરદા નથી તે પહેલાં જેવી જ સુંદર રૂપવતી યુવતી મળી ગઈ અને ત્યાં જઈ બનેલી સર્વ વાત કહી સંભળાવી, તેની આવી પતિભક્તિ જાણી રાજાને ધણો આનંદ થયો અને તે પછી અન્ને સ્ત્રીપુરુષે આનંદ અને સુખમાં દિવસો વ્યતિત કર્યાં.

મતિ સ્ત્રીએ પરપુરુષના મોહમાં કહી પણ મપડાતી નથી, તેને કાઢ જતની લાલચ લક્ષ્યાવી શકતી નથી, તેને તો સર્વ પતિમાજ જણાય છે. આવી પડેલા મંકટમાથી તે ગમે તે યુક્તિ કરી નીકળી જાય છે. અને જ્યારે પતિને સમ થાય છે ત્યારે જ તેને સુખ મળે છે. પતિ વચરનું જીવન તે વ્યર્થ સમજે છે. ધન્ય છે આવી સતીને.

તત્ત્વજ્ઞાનનાં પુસ્તકો.

આત્મભળ્યોતિ કીંચા બ્રહ્મદર્શન

કી. ૩, ૧-૮-૦

એકાગ્રતા અને દિવ્ય શક્તિ

કી. ૩, ૧-૮-૦

આત્મિક જીવન

કી. ૩, ૧-૮-૦

ત્રણે પુસ્તક સાથે મંગાવનારને રૂ. ૩) મા મળશે.

વ્યવસ્થાપક જાઓદય—અમદાવાદ

રેહિણી.

રેહિણી એ પાટલીપુત્ર નમરના એક ધનાવહ શેઠની સ્ત્રી હતી તે પતિના સુદર, અને સદ્ગચારી હતી, તેનો પતિ વેપારી હતો તે વેપાર અર્થે બહુદીનાર દેશાવર ગયો એક વખતે તેનો પતિ દેશાવર ગયો હતો, અને સતિ પોતાના ઘરના છાજમાં બેસી હતી.

આ વખતે પાટલીપુત્રનો રાજા નંદ ક્રોડા અર્થે અગીયામાં ગયો હતો ત્યાં રસ્તામાં તેના નજીક છાજમાં બેઠેલી રેહિણી ઉપર પડી, નંદ ઘણા કામાવ હતો રેહિણીનું સુ-રૂપ જોઈ તેની સાથે ક્રોડા કરવાનું તેને મન થઈ ગયું, તેણે ઘેર જઈ પોતાની એક દુકાને તેની પાસે મોકલી, તે દુકાને રેહિણી પાસે આવી ઘણી લાલચ બતાવી, રાજા પાસે તેડી જવા પ્રયત્ન કર્યો, પણ રેહિણી સમજી ગઈ કે રાજાની મતી ફરી લાગે છે. હવે જો હું ના કહીશ તો તે મને જખરજસ્તીથી લઈ જશે, માટે કાંઈનું યુક્તિ કરવી એમ ધારી તેણે તે દુકાને કહ્યું કે જો રાજાને મને મળવાના ઇચ્છા હોય તો મુખે રીતે રાત્ર મારે ઘેર મોકલજે, એમ કહી દુકાને માથે રાજાએ મોકલેલી ભેટ રેહિણીએ સ્વીકારી.

તે પછી દુકાને રાજા પાસે તે વાત કહી તેથી રાજા ખુશ થયો અને ગત્રે સુદર વસ્ત્રાભુષણો પહેરી રેહિણીને ઘેર ગયો, રેહિણીએ ગળને પોતાને ત્યાં માનપૂર્વક બેમાડ્યો અને પોતે રાજા માથે નીચે બેસી, પછી તેણે પોતાની સખીઓ પાસે સ્વાદિષ્ટ રસોઈ બનાવગવી, રાજાને જમાડ્યો. પછી તેને મહેલ ઉપરની ચન્દ્રચાળામાં લઈ ગઈ, રાજા ત્યાં ઉઠી ગયો. થોડીવારે જાગી તેણે પાણી માગ્યું, રેહિણીએ તેને પાણી આપ્યું વળી જુદી જુદી રાનીઓ જમાડી, જમ્યા પછી રાજાએ કહ્યું કે આ રસોઈમાં કેટલીક વાનીઓ સ્વાદિષ્ટ છે અને કેટલીક શીકી છે તેનું શું કારણ ? રેહિણીએ કહ્યું એ તો આપને સમજવા જેવું છે. જેમ આ વસ્તુઓને વિષે સ્વાદિષ્ટપણુ અને શીકાપણુ છે તેમ સ્ત્રીઓ વિષે પણ સરસપણુ અને વિરસપણુ છે સુદર સ્ત્રીને જોઈ પુરૂષ બ્રમમાં પડી જાય છે, પણ અંતે એ નીરસ છે. કામાતુર પુરૂષો મૂર્ખતાને લીધે સુદર સ્ત્રીઓને જોઈ વિકારી થાય છે.

મહારાજ ! આપ તે! સર્વ પ્રજાના પિતા છો, અને અનીનિતા માગે આલ્પ એ તો આપને માટે મોટું કવક ગણાય સતિ રોહિણીના આ વચન સાંભળી રાજાનું હૃદય પીગળ્યું અને પોતાની ખરામ દાનતને લીધે તેને પસ્તાવો થયો, તેણે રોહિણીની સુમા માગી અને કહેલી ભુલનો પસ્તાવો કરતો ઘેર ગયો.

રોહિણીનો પતિ વણુ ધન કમાઈ કેટલાક વખત પછી દેગાવગમાધી ઘેર આવ્યો. એટલે રોહિણીએ પોતાના પતિને રાજ સંબંધી વાત કહી દીધી, આથી તેના પતિને રોહિણી માટે શંકા થઈ કે કદાચ તે પોતાની ગેરહાજરીમા રાજ સાથે અવળે માગે વરતી હોય તેણે પત્નીનો ત્યાગ કરવાનો વિચાર કર્યો.

આ વખતે આકાશમા વાદળા ચઢી આવ્યા અને મુગધવાર વરસાદ વરમવા લાગ્યો, નદીમા પૂર આવ્યું અને શહેરમા પાણી ભરાવા લાગ્યું. આ વખતે રાજાને મનિ રોહિણીનું સ્મરણ થઈ આવ્યું. તેણે રોહિણીને ખોલાવી કહ્યું કે હે સતી, તું આ પુરને પાણી વાળી ગઈ છે આજે તારા સતિએ હાથમા જગ લઈ તે પુર સામે છાટી કહ્યું કે જો મેં આ જન્મમા સાચું પતિવ્રત પાળ્યું હોય તો આ જળનો વેગ શ્રમી જશે પતીના મુખ-આથી આ શબ્દો નોકગતા નદીનું પાણી આગળ વધતું બંધ થયું.

મનિ રોહિણીના પતિવ્રતપણાની કસોટી થઈ અને તેના પતિના મનની પશુ શંકા દૂર થઈ. તે પછી બંને પતિપત્નીએ સુખમા અને અનંદમા દિવસો વીતાવવા માડ્યા. સતિ હમેશાં પતિવ્રતપણું પાળી પતિની મેચા કરવામા ગુન્થાએલી રહેતી.

સોમા

સોમા એ બુદ્ધિશાળી સ્ત્રી હતી, તે એકવાર જે સાંભળી ને યાદ રાખી શકતી. આ સ્ત્રી પુર્વે શ્રાવરની નમરમા પાછાંજીને ત્યાં જન્મી હતી. આ બાળા બણી બુદ્ધિશાળી અને ધર્મિષ્ઠ હતી તેણે મૌન પ્રથાને મોઢે કરી લીધા હતા, યોગનો પશુ તેણે અભ્યાસ કર્યો હતો. તેણે પોતાનું જીવન વ્રત કરવામા ગાળ્યું હતું.

શુકલા

પુર્વે દપિલવસ્તુ નગરમા શુકલા નામની ઓ થઇ ગઇ છે તે બુદ્ધ-ધર્મ પાળતી હતી. તે ધણી રૂપવંતી હતી, તેના પિતાની પાસે ધણો પૈસો હતો અને તેની તે વારસ હતી. જેથી ધણા પુરુષો તેની સાથે લગ્ન થાય તો ઠીક એવું ઇચ્છતા હતા, પણ શુકલાનો વિચાર લગ્ન કરવાનો ન હતો.

શુકલાએ લગ્ન ન કરતા સન્યાસીની થવું એવો વિચાર કર્યો તેને બૌદ્ધધર્મના વૈરાગ્યતત્વનો ઉપદેશ સારો લાગ્યો હતો, તેથી તેણે સંસાર ઉપરથી પ્રીતિ ઉઠાવી દઇ લગ્ન ન કરતા સન્યાસિની થઈ હતી અને જન્મારો તપ કરવામા આવીને હતો.

શુકલા બુદ્ધિશાળી ધર્મિષ્ઠ અને ઉપદેશક હતી તેણે ધણાને ઉપદેશ આપી સવળે માર્ગે વાળ્યા હતા તે ધણી વિદ્વાન પણ હતી. સન્યાસીની થયા પછી તેણે તપ, ધ્યાન, અધ્યયન, અધ્યાપન અને અનેક સત્કાર્યો કરવામા વખત ગાળ્યો હતો. બૌદ્ધધર્મનું તેણે સારું જ્ઞાન સંપાદન કર્યું હતું.

ઐઓ પણ તપસ્વિની થઈ શકે છે. આવી ઐઓ લગ્ન ન કરતાં પરમાર્થમય જીવન ગુજારી શકે એવી પુર્વે થઇ ગઇ છે અને તેથી ઐઓ સંયમી, ધર્મિષ્ઠ અને દુષ્ટશાળી થઈ શકે તેવું આ દર્શાવે છે.

સુશોભના.

સુશોભના એ કંકણ ઋષિની કન્યા હતી, તે ધણી રૂપવાન, ગુણવાન અને દયાળુ હતી. મહાત્મા આકથ ઋષિ સાથે તેમનું લગ્ન થયું હતું. આકથ મુનિના પિતાનું નામ અકનઋષિ હતું આકથ મુનિ પોતાના પિતાથી બુદ્ધ રહેતા હતા. પોતે ધણા દરિદ્ર હતા, ધણીવાર તેમને ખાવાના સાસા પડતા જેથી ઉપવાસ કરવા પડતા મુનિની મરીયાદમા પણ સુશોભના તેમની સાથે સતોષથી રહેતી.

એક વખત પાંચ દિવસના ઉપવાસ થયા, જ્યારે છઠા દિવસે જન્મ-વાની તૈયારી કરતા હતા ત્યારે એક સંન્યાસિ તેમને ત્યાં આવ્યો અને કહ્યું કે: હું જૂખ્યો છું, માટે ભિચ્ચા આપો. એટલે આકથ મુનિએ કહ્યું કે- હે મહારાજ, પાંચ દિવસથી મારા ધરમાં કાષ્ઠપણુ બોજન નહોતું આજે છઠે દિવસે બોજન મળ્યું છે માટે આપ સુખેથી પધારો, અમે આપનો સત્કાર કરીશું આ પછી મુનિએ તે મન્યામીને આદરપૂર્વક ધરમાં લઈ જઈ બોજનની સામગ્રી પીરમી સન્યાસી પ્રમનતા પૂર્વક જમ્યા. તેથી આકથ મુનિ તથા સુશીલનાને પણ આનંદ થયો જમ્યા પછી સન્યાસી આસાં મયા, અને એ દિવસે મુનિ તથા મુનિપત્નીએ અપવાસ કર્યો.

એક દિવસે એક કદરૂપો પ્લાહણુ સામવેદનુ જ્ઞાન કરતો તેમને ઘેર આવ્યો. તેને જોઈ આકથ મુનિએ પોતાની પત્નીને કહ્યું કે આજના બોજનમાંથી અરધું આ મહારાજને આપી અરધું તુ તારે માટે રાખી મુક કેમકે જો આજે ઉપવાસ થશે તો પાછા જીજ્ઞા છ દિવસ ઉપવાસ કરવા પડશે. આ સાંભળી સુશીલનાએ કહ્યું કે- હે દેવ, આપ જૂખ્યા રહો અને હું જમું એ તે કેમ અને ! આપના પહેલાં મારે જમવું એ શું યોગ્ય છે ! આપે પણ આજ તેર દિવસથી કાષ્ઠ ખાધું નથી, તો મને આપ જમવાનું કેમ કહો છો ! સ્થૂલ શરીર ધારી પ્રાણીઓને તો અન્ન જ પ્રાણુ રૂપ છે, અજઞાતાને પ્રાણદાતા ગણ્યો છે, પ્રાણીઓ અન્ન દ્વાગજ પેદા થાય છે અને તેનાથી વૃદ્ધિ પામે છે, માટે તેથી બીજી કાષ્ઠ હિચી વરતું નથી. તેનું જ્ઞાન કરવાથી મહાપુરુષનો મત્સ્ય થાય છે, આ ક્ષણભગુર જીવન પ્રાપ્ત કરીને અન્નાદિનું જ્ઞાન ન કરે તેનું જીવન બ્યથ છે ધમ જ પરલોકમાં સહાય થાય છે, પિતા, માતા, સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્રો અને પૈસોટકો એ સર્વ જગતના કાય સાધવાના કામના છે પણ તે પરલોકમાં કષ્ટ કામમાં આવતા નથી. ધર્મોચરણ કરતા મગ્ધ થાય તો તે ધમ કામ છે. માટે અતિથિને અડધા જૂખ્યા રાખીને બોજન કરવાથી પણ શું ફળ ?

પોતાની પત્ની સુશીલનાનું આવું વચન માંભળી આકથ મુનિએ પેલા પ્લાહણુને બધું બોજન જમાડી દીધું અને તેમનો સાદો સત્કાર કર્યો, તે પ્લાહણુ મુનિની આમતારવામતાથી પ્રસન્ન થઈ તેણે શિવનું રૂપ ધારણ કરીને કહ્યું કે: હું આજે તમને વરદાન આપવા આવ્યો છું, માટે તમારી

મરજીમાં આવે તે માગે, ત્યારે એ બંને સ્ત્રી પુરુષ અત્યંત પ્રસન્ન થઈ શિવને ચરણે પડ્યા અને કહ્યું કે. આપના પાદપદ્મની સદાબક્તિ કરવામાં અમે લિન્ન રહીએ એજ ઇચ્છા છે, આથી તે બંનેને તેવું વરદાન આપી શિવ અંતર્ધ્યાન થઈ ગયા.

બંને સ્ત્રી પુરુષને પણ શિવના વરદાનથી સ્વરૂપ સાક્ષાત્કારનો અનુભવ થયો.

સુખમાં તો સ્ત્રી પુરુષની સાથે રહે છે, પણ આવા ખાવાના વાખા પડતા હોય તેવા વખતે પણ જે સ્ત્રી પતિસેવામાં તત્પર રહે છે, કદી પણ શેષ કરતી નથી અને સદા પ્રસન્નતામાં જ પતિની સેવા કર્યા કરે છે તેવી સતિને ધન્ય છે.

વાસવદત્તા

વાસવદત્તા એ પૂર્વે મથુરામાં વેશ્યા થઈ ગઈ છે તે વેશ્યા છતાં પાછલી અવસ્થામાં ધર્મ માર્ગે ચઢી ગઈ હતી.

વાસવદત્તા ધણી રૂપાળી હતી, અને ધણા જુવાન છોકરાઓને તેણે પાયમાલ કર્યા હતા એક વખતે બુદ્ધદેવનો શિષ્ય ઉપશુભ તેના મકાન આગળ થઈ જતો હતો. તેને જોઈ આ વેશ્યા મોહિત થઈ ગઈ ઉપશુભ તપસ્વી અને બ્રહ્મચારી હતો તેથી તેની કાતી દેદિપ્યમાન હતી તેને જોઈ વેશ્યા વાસવદત્તાએ તેને પોતાને ત્યાં નેડી લાવવા દાસીને મોકલી

ઉપશુભે તે દુનિને કહ્યું કે હું હાલ તારી શેડાણીને ત્યાં આવી શકું તેમ નથી. વાસવદત્તા જેવી નવજુવાન રૂપવતી સ્ત્રીને જોઈ ધણા જુવાની; આવ્યો ખરાબ થઈ ગયા હતા અને તેના પાશમાં મથકાયા હતા, પણ તેનો ઉપશુભે તીરસ્કાર કર્યો, ત્યારે તેણે ફરી દાસીને મોકલી અને કહેવ-રાગ્યું કે તમારી પાસે વાસવદત્તા પૈસા માગતી નથી પણ માત્ર એ તમારા પ્રેમની જ ઇચ્છા કરે છે. આ વખતે પણ ઉપશુભે તેને ધિક્કારી કાઢી

વાસવદત્તા એ મથુરાના એક ધનાઢ્ય પુરુષને ખોટા પ્રેમમાં ફસારી પાયમાલ કરી દીધો હતો. આ વખતે એક ઠાંઠ ધનવાન શેઠ મથુરામાં આવ્યો અને તેને પોતાના પાશમાં સંપાદવવાનો તે પ્રપચ કરવા લાગી.

આથી તેણે મથુરાના પેલા ધનવાન પુરુષને રાત્રે મારી નાંખી સંતાડી દીધો. આ વાત સરકારમાં મ્હા અને તેથી પેલા યુવકનું પુનઃ પકડાયું. તેમાં વાસવદત્તાનો ગુન્હો સાબીત થયો, જેથી તેના હાથ પગ અને નાકકાન કાપી નાખીને તેને સ્થગ્ધાનમાં નાખી.

આ વખતે વાસવદત્તાની ખરાબ દશા થઇ. તેના હાથ પગને નાકે માથી લોહી વહ્યા કરે છે, તેની દશા મહા ખરાબ મ્હા મ્હા આ વખતે તેની આવી દશા જોઇ ઉપગુપ્તે ત્યાં આવ્યો. ત્યારે એક દારી માખે ઉઠાડતી હતી સન્યાસીને જોઇ વાસવદત્તા એ પોતાનો કપાયલો માગ દાખી દેવાવ્યો. ઉપગુપ્તે ત્યાં આવી તેની ખબર પૂછી ત્યારે વાસવદત્તાએ કહ્યું કે એક દિવસ આ શરીર કમળ માફક સુખ હતું તે વખતે મે તમારા પ્રેમની ભિક્ષા માગી હતી. પણ આજે તો હું આ જુદી રાજના કૃત્યથી અમલીન થઇ ગઇ છું. હવે હું તમારો પ્રેમ ફરી રોતે મેળવી શકીશ.

ઉપગુપ્તે કહ્યું અરે સ્ત્રી, મારે તારો પ્રેમ જોમતો નથી તે વખતે તું સસારની ક્ષણિક ભોગલાલસા તું કયામાં તન્મય થઇ મન હતી તને તેમાજ સુખ જણાતું હતું, અને તેવી નિશ્ચિતિમાં તને મારો ઉપદેશ ન રચત જોયો હું તારી પાસે આવ્યો ન હતો. અત્યારે તારી ઉલટી સ્થિતિ છે. તેજ વાસનાઓ તું તુ કુખમાં અનુભવ કરી રહી છે માટે હું તને જુદા દેવનો ઉપદેશ આપવા આવ્યો છું.

સસારીઓ ભોગવાસનાથી કેટલું દુખ વેઠે છે તેનું આ દર્શન છે. તારું સૌદર્ય હવે રહ્યું નથી, કારણ કે તે નાશવત હતું પણ જુદાં દેવનો ઉપદેશ સાંભળવાથી તને શાંતિ થશે અને ધનિયોના ક્ષણિક ભોગલાલમાં તને જે સુખ નહાતું મળ્યું તેવું સ્થાયી સુખ તું મેળવી શકીશ. હવે તને તારા પાપનો ખદ્ધો મળ્યો છે તું પ્રજુમા ચિત્ત રાખી તેને મળવાની જ વાસના રાખ.

આવો ઉપદેશ સાંભળી વાસવદત્તાને કરેલા કર્મનો ધણો પસ્તાવો થયો, પાપકર્મ કરવાથી મનુષ્ય કદી સુખી થતો નથી અનીતિમય જીવન જાણે છે તેની વાસવદત્તા જેવી દશા થાય છે. નિતિમાજ સુખ છે. સ્ત્રીઓએ

કહીપણ પોતાના સીધળનો ભંગ ચાપ તેવું કૃત્ય કરવું નહિ. ક્ષણિક સંસાર સુખ મેળવવાની વધુ લાલસા ન રાખવી. ધન્યરૂપાપ્તિનું સાધન સધવું એજ સુખપ્રદ છે

મીનજીવેવી-કર્ણુસિંહ.

કર્ણુટકના રાજા જયકેશીની મીનજીવેવી પુત્રી હતી, નાનપણથી તે સદ્ગુણી, ઐશ્વર્યવાન અને નીતિવાળી હતી. નાનપણથી તેને ચિત્રકામ અને સંગીતનો શોખ હતો. ઉમ્મરે આવતાં તેના પિતાએ તેને પરણાવવાનો વિચાર કર્યો પણ મીનજીવેવીની પરણુવાની ઇચ્છા નહોતી. એક દિવસે તેને સ્વપ્ન આવ્યું તેમાં તે જાણે એક રાજકુવરને પરણી અને તેની સાથે સુખ ભોગવવાની અણીએ તેની આખ ઉધડી મઠ, તેણે તે વાત પોતાની મખી-ઓને જણાવી અને સ્વપ્નામાં વરેલા પતિની જખી ચીત્રિતે બતાવી અને કહ્યું કે જો આ રાજકુવર મળે તો તેને પરણું આ વાત મખીઓએ તેની માતાને કહી, અને તેણે રાજાને વાત કરી. તેથી તે જખી મંજાવી સભામાં બેઠેના કેટલાક પરદેશી રાજ્યના સભાસદોને બતાવી તેમાં એક ગુજરાત તરફનો સભાસદ હતો તેણે તે જખી જોઈ પાટણના રાજા કરણની આ જખી છે એમ ઓળખીને કહ્યું. રાજાએ મીનજીવેવીની જખી ચિત્રાવી અને તે બંને જખીઓ લઈ ગુજરાતના રાજા કર્ણુ પાસે પોતાના નોકરને મોકલી, મીનજીવેવીની ઇચ્છા તેને જણાવી અને કુવરીનો વિવાહ તેની સાથે કરવા સંદેશો કહાળ્યો. પાટણ જઈ તે લોકોએ રાજાને જોયો તો બરોબર જખીને મળતુંજ તેવું રૂપ હતું. તેથી તેમણે રાજસભામાં જઈ રાજાને કુવરીને આવેલા સ્વપ્નાની વાત કહી સભાગાઓને જખી આપી રાજા આ વાત સાંભળી આશ્ચર્ય પામ્યો તે મીનજીવેવીની જખી જોઈ ધણે પ્રમજ થયો અને મીનજીવેવી સાથે વિવાહ કરવાનું કચુક કચુ પછી પોતાનું ખાડું કર્ણુટક મોકલી મીનજીવેવીને તેડવા પોતાના સરદારોને મોકલ્યા. થોડા વખતમાં મીનજીવેવીને તેડી સરદારો પાટણ આગ્યા.

પાટણમાં કરણ અને મીનજદેવીનાં મોટી ધામધુમથી લગ્ન થયા પણ અતઃપુરમાં જઈ રાજ્યે પોતાની પત્નીનું મુખ જોતાં કહ્યું કે: છત્રીમાં મેં જે મુખ જોયું હતું તે આ સ્ત્રીનું તો ન હોય! આવા વિચારથી તેનું મન ઉદ્વેગ પામ્યું. અને મીનજદેવીને બોલાવી નહિ, મીનજદેવી સમજ મઠ કે પતિને હું ન ગમી તેથી મને મોઝાવતા નથી. માટે મારે હવે જીવીને શું કરવું છે? એવા વિચારથી તેણે આપઘાત કરવાનો નિચાર કર્યો પણ તે વાત તેની સાસુના જણવામાં આવતા તેને ધીરજ આપી અને તેમ ન કરવા સમજાવ્યું.

પછી કેટલાક વખતે કલ્યાંટકની એક મણિકા દરબારમાં નાચ કરવા આવી. તેને જોઈ રાજા મોહરથ થયો જેથી તેને ખાનગીમાં આવવાનું રાજ્યે કહારી મે કહ્યું આ વાત રાજમાનાના અને પ્રધાનના જણવામાં આવતા તેમણે તેને સમજાવી પાટણમાંથી કાઢી મૂકી અને તેને બદલે મીનજદેવીને રાજા પાસે મોકલી તેણે રત્નમહેલમાં જઈ પતિ આગળ નાચરગમાં કુશળતા બતાવી રાજા તેથી ખુશી થયો અને તેને રાત્રે ત્યાં રાખી મીનજદેવીને આથી ગર્મ રહ્યો તેણે તે વખતે રાજાની પાસેથી મુદ્રિકા માગી લીધી. મીનજદેવીએ ત્યાંથી નીકળી પોતાના મહેલમાં આવી. ચારેક દિવસ થતા રાજાને મુણકા માથેના સમાજમથી લણે પશ્ચાત્તાપ થવા લાગ્યો.

તેણે પોતે કરેલા પાપનું પાયશ્વિન કરવા વિદ્વાનોને પૂછી લોખંડની ખુતળી બનાવી તેને ઉની કરી આલિંગન આપી દેહલગ્ન કરવાનો નિશ્ચય કર્યો મીનજદેવીએ આ વાત જાણી તેથી તે પતિ પાસે ગઈ અને કહ્યું કે: આપ ધર્મભ્રષ્ટ થયા નથી, હુંજ મણિકારૂપે આવી હતી તેની ખાતરી કરવી હોય તો માતાજીને પુઠો, અને જુઓ આ તમારી આપેલી મુદ્રિકા! રાજાને તે ખાતરની ખાતરી થતા લગ્ન પામ્યો અને મીનજદેવીએ પાપમાંથી બચાવ્યો તેને માટે ક્ષમા માગી અને તેનો ઉપકાર માનતો કહેવા લાગ્યો કે: વહાલી, મને ક્ષમા કર, તે મને પાપમાંથી બચાવ્યો, મે તારો અતિરેક સ્વીકાર્યો અને હવે મને માટે લણેજ દીલગીર છું' આમ કહી મીનજદેવીને રનેહથી આલિંગન આપ્યું.

મીનળદેવીએ તે પછીથી પતિ ઉપર અત્યંત પ્રીતિ રાખી, પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરી તેની પ્રીતિને જીતી લીધી તેને મામ પુરા થતાં પુત્રનો જન્મ થયો. તેનું નામ સિદ્ધરાજ પાડ્યું તેમણે પતિની જીવનપર્યંત સેવા કરી પતિના મરણ પછી વૈધવ્ય પાળી પુત્રને માદીએ બેઠાડી રાજકારભાર ચલાવા માડ્યો, તેમણે ધણા ગામોમાં તળાવો બનાવ્યાં છે, ધણા કર ઓછા કરી રૈયતની આહના મેળવી હતી. પુત્રને નાનપણમાં પોતે ઉછેરી રાજ્યધર્મને અનુકુળ કેળવણી આપી હતી તે પછી ચંકરની મહારાજ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયો હતો, ધન્ય છે આવી સતીને કે જેણે પોતાના પતિને પોતાના શરીર, મન, અને આત્મા અર્પણ કરી તેમની પ્રીતિને સંપાદન કરી, પતિસેવા કરી પોતાના પતિવ્રતપણાના ધર્મનું પાલન કર્યું.

શ્રીઓએ આ પ્રમાણે પોતાના પતિને પોતાના પ્રાણથી પણ અધિક ગણીને સેવવો અને પ્રાણ કરતા પણ પોતાના શિયળને અધિક ગણી તેનું પાલન કરવું, શરીર, મન, અને વાણીની જે શ્રી અન્ય પુત્રપત્ની ધર્મ સરખી પણ કરતી નથી તેજ પોતાના શિયળને સાચવી શકે છે સતી શ્રીઓને માટે શિયળવ્રત એ મોટામાં મોટું વ્રત છે. હજો બેતો, હવે આપણે બધ કરીએ આજે જે સાંજજયુ તેનું મનન કરી તે પ્રમાણે જીવન માળવા પ્રયત્ન કરવાથી તેનું ફળ મળ્યા વગર રહેશે નહિ ”

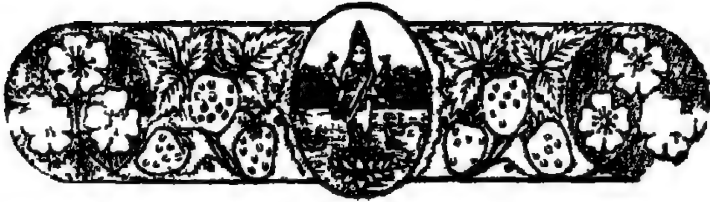
આમ કહી ચંદ્રકાન્તાએ કથા બધ કરી અને સર્વ શ્રીઓ તેનો ઉપકાર માનતી, સતી શ્રીઓની વાતોનું સ્મરણ કરતી ઘેર ગઇ

સ્વધર્મનિષ્ઠ દૈવીજીવન

અને ધર્મસંસ્થાપક મહાપુરુષાનાં જીવનવૃત્તાંત

આ પુસ્તકમાં ૧૧૦ ઉપરાંત ધર્મનિષ્ઠ મહાપુરુષોના જીવન ચરિત્રો છે અને દરેક વચનનું રહસ્ય વિસ્તારથી સમજાવેલું છે કીમત રૂ. ૬-૦.

વ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય-અમદાવાદ

પ્રકરણ ૧૬ મું.

વિધવા સ્ત્રીઓના ધર્મ

જીને દિરસે સર્વ સ્ત્રીઓ વખતસર આવી, એટલે તેમ એક માન-
લક્ષ્મી કરીને વિધવા બાપ હતી તે બાળવિધવા હતી
તેને જે પુત્રો હતા, તેણે કહ્યું કે બેન, આજે તો વિધવા સ્ત્રીઓના ધર્મ
સબધી કમ કહો, આથી તેણે વિધવા સ્ત્રીઓના ધર્મ વિષે ચલાવ્યું

“જુઓ બહેન! સ્ત્રીને પતિ એજ પોતાનો ઇષ્ટ છે જેવથોજે પૂર્વ
જન્મના પાપે કદાપિ જો સ્ત્રીનો પતિ મરણ પામે તેણે ધૈર્યવનુ પાલન
કરવું જોઈએ. પોતાના પુર્વજન્મના પાપકમવડે સ્ત્રી આ જન્મમાં વિધવા
થાય છે તેણે પતિમા ચિત્ત રાખવું વિધવા થયા પછી પતિને જ પર-
માત્મા માની તેની ઉપાસના કરવી, જપ, તપ કરવા વ્રત ઉત્સવ કરવા,
સાદો આહાર લેવા, શયને ઉત્તેજન કરે તેવા મિષ્ટ પદાર્થોનું વધુ સે-
વન કરવું નહિ.

સ્ત્રીઓને પતિ હોય છે તે વખતે તે સૌભાગ્યવતી કહેવાય છે. તેથી
તેના શયનગારો એ સૌભાગ્યના ચિન્હરૂપ હોય છે ચુડી ચોટલો, ચલ્લો,
નાકે કટિ કે ચુની, કાને લોળાયુ કે એરીય, કાંટે માળા, પગે સાંકળ
કે કક્કા લાલ લીલા સુંદર વસ્ત્રો એ બધા વસ્ત્રાલંકારો જ્યાં સુધી તે
સૌભાગ્યવતી હોય ત્યાં સુધી જ તેનાં ધારણ ચમકે છે. પતિનું
મરણ થતા તેણે તેવા સુંદર વસ્ત્રો અને અલંકારોનો ત્યાગ કરવો પડે છે.
જેમ સંન્યાસીને સસાર ઉપર વૈરાગ્ય હિતપત્ર થતાં તે માત્ર ભગવાં કહીને

પહેરી સુખ ભોગની ઈચ્છા છોડી ઇશ્વરનું સ્મરણ કરવામાં કાળ વિતાવે છે તેમ સ્ત્રીએ વિધવા થયા પછી આ સંસાર ઉપગ્ના મોહનો ત્યાગ કરી સંન્યાસિની તરીકે જીવન ગાળવું જોઈએ.

વિધવા સ્ત્રીને પતિ મરી જાય છે છતાં જો તે સતી હોય છે તો તેના મનમાં હમેશાં પતિનું સ્મરણ થતા કરે છે, તે તો શેષ આયુષ્ય પુર્ણ કરી પતિને મળવાની જ રાહ જુએ છે પરપુરુષના મામુ જોવું, તેની સાથે એક આસને બેસવું, તેની સાથે હસવું ખોદવું, એ સર્વ વિધવાના ધર્મથી બદ્ધ કરનાર છે તેણે પોતાના મનને કબજે રાખવું જોઈએ, સ્ત્રીને બહાલામાં બહાલો પતિ સ્વર્ગે જાય છે, તેથી તેનું મન આ મસાગ્ના વૈભવો ઉપરથી હિડી જાય છે. તે માત્ર પોતાનો મધજો સમય ઇશ્વર ચિંતન કરવામાં ગાળે છે. પ્રજા હોય છે તો પુત્રમાં પ્રેમ રાખી તેને ઉછેરી ધર કારભાર ચલાવે છે. ધરમાંજ પોતાનાથી બીજી શકે તેવો ધંધો કરી મુજરાન જેટલું પેદા કરે છે. અન્યને ઘેર જતી નથી. વિવાહ કે આનંદના મેળાવડામાં જતા તેને હર્ષ થતો નથી. તેને તો પતિ વગર કોઈ પણ વસ્તુમાં આનંદ થતો નથી.

પતિ જીવતાં પતિવ્રતાએ અનન્ય ભાવે પતિ સેવા કરવી એ સતી સ્ત્રીનું કર્તવ્ય છે, પતિનું મૃત્યુ થતા પહેલાં તો સ્ત્રીએ પોતાના પતિ સાથે બળી મરી સતી થતી, પણ તે કુર રીવાજ હવે બંધ થઈ ગયો છે.

પતિ મરી જતા સ્ત્રી વિધવા થાય છે તેણે પતિને પરલોકમાં મેળવવા માટે વિધવા ધર્મ પાળવો, જેમ પુરુષ સન્યસન લીધા પછી સંસારનો ત્યાગ કરે છે તેમ સ્ત્રીએ પતિ મરી જતા સર્વ ભોગવિદ્યાસોનો ત્યાગ કરવો. ભોય ઉપર પથારીએ સુવું, ખાટલામાં સુવું નહિ, એક વખત જમવું. શરીરે તેલાદિ ચોળ્યા કરવું નહિ, પાન ખાવું નહિ, ઘોળું કે કાળું વસ્ત્ર પહેરવું, વ્રત નિયમો કરી ઇશ્વરનું પુજન કરવું. પ્રભુમાં ચિત્ત રાખી ભક્તિ કરવી, સમાર ઉપરની આસક્તિ છોડી દેવી.

પરપુરુષ સાથે નિષ્કર્મ આચરવું નહિ પતિ મયા પછી સ્ત્રીને સુખ શું હોય ? અખડ પ્રહાર્ય પાળવું, ચોટલાનો ત્યાગ કરવો, જે સ્ત્રીએ ચોટલો રાખતી હોય તેણે વાળમાં સુગંધી તેલાદિ નાખી પાંચી પાડી

હોળવા નહિ. જોવાર જમવું નહિ, મેશ ધાધવી નહિ, ચુડી, બમડીનો ત્યાગ કરવો, ક્રોધ કરવો નહિ, ઇંદ્રિયોને વશ રાખવી, તેણે સુદર વસોનો ત્યાગ કરવો, અલકારો પહેરવા નહિ ચાલેલો કરવો નહિ.

સ્નાતા રજસ્વલા યાતુ ચતુર્થેઽહ્વાનિ શુદ્ધયતિ,
કુવોદ્રજો નિવૃત્તો તુ દૈવ પિત્ર્યાદિ કર્મ ચ ॥

રોગેણ યદ્રજઃ સ્ત્રીणा मन्वहन्तु प्रवर्तते ।

नाशुचिः स्यात्तत स्तेन तत् स्याद्वैकारिकं मतम् ॥

ચોથે દિવસે રજસ્વળા શ્રી નાહ્યા પછી શુદ્ધ થાય છે, પણ તેણે દેવ પિત્રાદિ કર્મ તો રજોદર્શન નિવૃત્ત થયા પછી કરવું કરવણું જ દેખાતું હોય તો તેથી તે અપવિત્ર ગણાતી નથી. કેમકે તે રજ વિકારથી ઉત્પન્ન થયેલું ગણાય છે.

સ્નાત્વાયં પુરુષં નારી ન પश्येच रजस्वला
ईक्षेत भास्करं देवं ब्रह्म कूर्चं ततःपिबेत् ॥

રજસ્વળા શ્રીએ ચોથે દિવસે નાહીને પ્રથમ પોતાના પતિ વિના ખીજ પુરુષનું મો જોવું નહિ, તેમ સૂર્યનાગચણુનાં દર્શન કરી ગાયનું પાત્રગવ્ય પીવું.

ધણી શ્રીઓ વિધવા થયા પછી કોઈ કહેનાર ન રહેતાં સ્વતંત્ર બની જાય છે નિર્લજ્જ ચર્ધ ફરે છે. વસ્ત્રો પણ સૌભાગ્યવતી શ્રીઓના જોવા પહેરતાં અચકાતી નથી ધણીવાર કેટલીક નીચ રસ્તે જતા પણ કરતી નથી. આવી શ્રીઓને આ જન્મ તો આવો વેડવો પડે છે તે ઉપરાંત જો આ જન્મમાં પાપ કર્મ કરે છે તો પછી તેના દરેક જન્મ એવા જ જાય છે અને અતે નકંઠા પડી મહા દુઃખી થાય છે માટે જુલે થકે પણ વિધવા શ્રીએ પોતાના ધર્મનો ત્યાગ કરવો નહિ. તેણે તો પતિના મરણ પછી બાકીનું આયુષ્ય ઇષ્ટચિતન કરવામાં પ્રત ઉપવાસાદિ કરવામાં અને મનને પવિત્ર રાખી સન્માર્ગે ચાલવામાં વિતાવવું. સાદાં વસ્ત્ર પહેરવા, અલકારોનો ત્યાગ કરવો, કોઈપણ પુરુષની સામે સામી નજરે જોવું નહિ.

અન્ય સ્ત્રીઓને મોજશોખ ભોગવતી જોઈ તેના મોજ શોખ ભોગવવાને મન કરતું નહિ. આ સસાર નાશવત છે, તેના ઉપરથી પ્રીતિ ઉઠાવી ધન્યરમાં મન ચોટાડવું. ધર્મનું પાલન કરવું અન્ય સ્ત્રીઓને ધર્મનું શિક્ષણ આપી સારા માર્ગે ચલાવવા યત્ન કરવો. સારા પુસ્તકો વાચવા, અને આ સસાર ઉપરની આસક્તિ ઊડી ધન્યરમાં ચિત્તને જોડી રાખવું પુરું પણ ધણી સ્ત્રીઓ વિધવા થઈ પોતાના વૈધવ્યવતને પાલન કરી જ અત્મા અમર નામ કરી મૂકે છે.

અહલ્યાબાઈ-હે. હકર-ખંડેરાવ

ઈંદોરમાં હોલકર રાજ્ય સ્થાપનાર મહાદેવરાવ હોલકરના પુત્ર ખંડેરાવની પત્નીનું નામ અહલ્યાબાઈ હતું વીસેક વર્ષની યૌવન અવસ્થાએ પહેલું તે વિધવા થઈ હતી. તે વખતે તેના સાસરે મહાદેવરાવ રાજ્ય કરતો હતો. અહલ્યાબાઈને એક પુત્ર હતો તેનું નામ માલીરાવ હતું મહાદેવરાવ અને ૧૭૬૫ માં મરણ પામ્યો તેથી તેની પછી માલીરાવને માલિકીએ ખેડાડ્યો હતો તે નાની ઉંમરમાં જ મરી ગયો, તેથી તેની સ્ત્રી પણ વિધવા થઈ હતી તેના મરી ગયા પછી અહલ્યાબાઈએ રાજકારભાર ચલાવવા માડ્યો. પણ ત્યાં મહાદેવરાવના વખતનો ગંગાધર નામે દિવાન હતો તેણે માલીરાવની વિધવા પાસે દત્તક લેવરાની અહલ્યાબાઈને રાજ્ય ચલાવવાની સલાહ આપી. અહલ્યાબાઈ નીનિવાળી અને દૃઢ નિશ્ચયવાળી હતી. તેણે કહ્યું કે: રાજ્યની માલિકી હું છું માટે તેમાં વચ્ચે પડવાનો કામને આધકાર નથી.

આ વખતે પુનામાં માધવરાવ પેશ્વા રાજ્ય કરતો હતો, રાધેબા પેશ્વા માળવામાં હતો તેને દિવાને પોતાના પક્ષમાં લીધો હતો તેથી તેણે અહલ્યાબાઈ માથે લડાઈ કરવાનો વિચાર કર્યો. અહલ્યાબાઈ શુરવીર હતી. તેણે તેને કહેવરાવ્યું કે. લડાઈમાં સ્ત્રીને હરાવ્યાથી તમને સરહારી મળવાની નથી પણ સ્ત્રીને હાથે હારશે તો તમારી અપમાનિ થઈ, માટે વિચાર કરજો, અહલ્યાબાઈ પણ લડાઈ કરવા તૈયાર હતી પણ તેનામાં

માધવરાવ પેશાને રાધોળા ઉપર પત્ર આવ્યો કે અહલ્યાખાત્ર હાથક સ્ત્રી છે તેને રાજ્યની વ્યવસ્થા કરવાનો સપુર્ણ હક છે માટે તમારે વચ્ચે પડવું નહિ, ' તેથી તે રાધોળાનું કાંઈ આશ્ચર્ય નહિ. અહલ્યાખાત્રએ રાજ્ય કારભાર ચલાવવા માડ્યો તેણે તુકાણ હોલકરને પોતાના હસ્તકરનો સેનાપતિ નીમ્યો તુકાણ વિશ્વાસ, ઠરેલ અને ધર્મિષ્ઠ હતો. અહલ્યાખાત્રએ રાજ્યમાં બધા સુધારા કરી પ્રજાને સુખી કરી, તે ગજકારભારમાં સપુર્ણ લક્ષ આપતી નવરાશના વખતે ધૃતગતિકિત કમ્પી, દાનપુણ્ય પણ તે બધું કરતી. કોઈને પણ કુ-ખ હોતા પરમેશ્વરયા ડગતી હતી. અન્યાય તો તેના ગત્યમાં કોઈથી થઈ શકતો નહિ. તે દરરોજ સહવારમાં બહેલી ઉઠી ન્હાઈ ધાત્ર ધ-શ્વરની ઉપાસના કરવા બેસતી પછી કથાવાર્તા સાંભળી ધ્યાનથી દાન આપતી સવારને વખત ધૃત્વરપુજા દાન, કથાવાર્તા વિગેરેમાં ગાળી બપોરે ભોજન કરી થોડીવાર વિશ્રાંતિ લેતી. બેઝેક વાગ્યે દરબારમાં જઈ જ વાગ્યા સુધી રાજ્યનું કામ કરતી, સાંજે પણ બે એક કલાક ધૃત્વર સ્મરણ કિતનમાં ગાળતી. પછી ગત્રે મોડા સુધી ગત્યની વ્યવસ્થા સંબંધી ચર્ચા ચલાવતી. તે વણા પ્રતો અને ઉપવાસ પણ કરતી

તેણે ૩૦ વર્ષ સુધી રાજ્ય ચલાવ્યું બીજા રાજ્યો સાથે પણ મિત્રાચારી ગામીને ચાલતી તેના રજમાં ચારી, હુટ, વિગેરે ન થાય તેને માટે તે પાકા બદોબસ્ત કરતી, ધદોગને આપાદાની ઉપર આણી મોટું શહેર બનાવ્યું. તે પોતાની પ્રજા ઉપર પોતાના મતાને જેવી પ્રીત રાખતી. પ્રજા ઉપર કર વધારે ન પડે તેની કાળજી રાખતી તેના વખતમાં નર્મદા કિનારે કેટલાક બીલો છુટા કરતા હતા તેને તેણે વશ કરી ઉછોએ વળગાડ્યા હતા. તેના ઉત્તમ ગુણને લઈ મહાદેવ સિધીયા તેને મદદ કરતો તેને બધા રસના બધાગ્યા. દેવળો, ધર્મશાળાઓ, બધાગ્યા હતા, કુળાઓ અને તળાવો ખોદાવી લેકો ઉપર ઉપકાર કર્યો હતો કેટલાક સદાવ્રતો અને પરમો બેસાડ્યા હતા મરીબોને અન્ન અને વસ્ત્ર વહેચતી. તે બધી ધર્મિષ્ઠ હોવાથી દાનમાં પૈસા વધુ ખર્ચતી, તે રાજ્ય ચલાવતી છતાં વિધવા હોવાથી વૈધવ્ય ધર્મ પાળી સન્યાસિની માફક જીવન ગાળતી. સારાં વચ્ચે કે બરેણાં તો તેણે કદી પહેલાં નહોતા.

તેને પુષ્કળ રાજવૈભવ ભોગવવાના હતા છતાં પણ તેણે પતિમાં ચિત્ત રાખી તે સર્વ ઉપરની આસક્તિનો ત્યાગ કર્યો હતો. તેની નીનિ ઉત્તમ હતી, તે રાજ્યનો કે પૈસાનો ગર્વ રાખતી નહિ અન્યના દોષો જોતી નહિ. તેને કોઈ પોતાના વખાણુ કરે તે ગમતુ નહિ. તેને એક પુત્રી હતી તે નાનપણમાં રાડી હતી અને પતિ પાછળ સતી થઈ હતી.

તે સને ૧૭૯૫ માં ૬૦ વર્ષની ઉંમરે મરણ પામી હતી. તે રાજ્ય કારભારમાં આહોશ હતી છતાં પતિનું રમણુ હમેશાં તેના મનમાં રમી રહેલું હતું. તેનાથી જોડેલું અને તેટલું દાન, પુણ્ય અને ધર્મ કરતી. તે જે કામ કરતી તે પરમેશ્વરને હાજર જાણીને કરતી. તે ધણી આનંદી હતી. પોતાની રૈયતને સુખી જોવા તે ઇચ્છતી. આ પ્રમાણે આ રાજ્યમાં આ અદ્ભુતમામણીએ પતિના મરી ગયા પછી આટલી બધી સપત્તિ હતી છતાં પણ 'વૈધવ્યધર્મ' પાળી, ઇશ્વરનો ડર રાખી રાજ્ય ચલાવ્યું અને દાન, પુણ્ય કરી ઇશ્વરની ઉપાસનામાં ધણો કાળ ગાળી પવિત્ર જીવન ગુજાર્યું હતું.

ગૌરીબાઈ

ગૌરીબાઈનો જન્મ કુમરપુરના એક નાગરને ત્યાં થયો હતો. તેને થાંચ વર્ષની ઉંમરે પરણારી હતી, પણ તેના પરણ્યા પછી આઠમે દહાડે જ તેનો પતિ મરણ પામવાથી તે વિધવા થઈ હતી તેને નાનપણમાં પરણ્યાથી કે પતિના મરણ પામવાથી હવે કે શોકનું જ્ઞાન નહોતું તેને તેના આપે વિદ્યાભ્યાસ કરાવ્યો તે ભાગવત, ભગવદ્ગીતા વિગેરે ઉત્તમ ગ્રંથોનું અધ્યયન કરી ઇશ્વર ઉપર ભક્તિ રાખવા લાગી. મોટી ઉંમર થતાં તેને હું પોતે વિધવા છું એવું જ્ઞાન થયું.

તેને ખબર પડી કે પોતાનો પતિ મરી ગયો છે અને હું તો વિધવા થઈ છું ત્યારથી તેણે પોતાનો સર્વ જીવનગાર ઉનારી નાખી અને 'વૈધવ્ય ધર્મ'નું પાલન કરતી, ઇશ્વરભક્તિ કરવામાં, સદ્ગ્રંથોનું અધ્યયન કરવામાં અને ઉત્તમ જ્ઞાનના પદો રચવામાં તે કાળ ગાળતી, તેનાં પદ ધણી ઉત્તમ

હતાં, તે સાધ્વીજીવન ગુજરી ત્રન ઉપવાસ કર્યા કરતી, તેનું મન ધન્યર ઉપર ચોટ્યું હતું.

તેનાં પછાં લોકોમાં ગવાવા લાગ્યા, તે સાબળી કુમરપુત્રના મહારાજા જિવસિંહજી તેની ધન્યરભક્તિ જોઈ તેના દશને આવ્યો, રાજા તેની રીત-ભાત અને ધન્યરપરાયણ વૃત્તિ જોઈ ખુશ થયો અને તેને માટે તેવમદિર બધાવી આપ્યું તે પછી ગૌરીઆમ્બા મદિરમાં રહી કાકારજીની સેવા પુજા કરવામાં અને હરિભજન કરવામાં કાળ વિતાવવા માડ્યો. તેનું નામ બહુ પ્રસિદ્ધ થવા લાગ્યું. બહુ સ્ત્રીઓ તેના દશને આવતી. કેટલાક વખતે તેણે વૃન્દાવનમાં જઈ શ્રીકૃષ્ણ પાસે નિવાસ કરવાનો વિચાર કર્યો રાજાએ તેને પોતાના રાજ્યમાં રહેવાનો બહુ આમહ કર્યો પણ તેણે પોતાનો નિશ્ચય ફેરવ્યો નહિ. તેને રસ્તામાં જયપુત્રના રાજાએ બહુ માન આપ્યું અને દશન કરી પાંચમો મહોરો આપી પણ તેણે તે ન લીધી અને રાજાને વંતુ આમહ જોઈ બાલણીને દાનમાં આપી દીધી, તેણે ક્યું કે હું તો સન્યાસિની છું મારે પૈસા શું કામના ? ધન્યરભજન એ જ અમારે માટે સર્વસ્વ છે, પછી સાથી તે કાશીએ ગઈ.

ત્યાં જઈ તેણે પોતાની એક વિશ્વાસુ બાઈને કહ્યું કે. આજથી સાતમે દિવસે રામનવમીના દિવસે યમુનાના કિનારે મારો દેડ પડશે, પછી તે યમુનાના કિનારે જઈ મમાધિમાં બેસી, બરોબર રામનવમીના દિવસે બપોરના તેનો પ્રાણ પરમાત્મામાં ભળી ગયો. તે વૈધવ્ય ધર્મ પાળી વિધવાઓએ જેવું જીવન ગાળવું તેનું આદર્શ ચરિત્ર મુકી મઠ. તેની કવિતાઓ બહુ જ સાદી, સરસ અને રસવાળી છે, આ પ્રમાણે તે વિધવા બાઈએ પોતાના પતિના મરણ પછી વિધવા થઈ સાધુજીવન ગાળી ધન્યર ભક્ત કરી પોતે પવિત્રપણે જીવન ગુજાર્યું હતું.

હાંસીનીરાણી લક્ષ્મીબાઈ—ગંગાધરરાવ

લક્ષ્મીબાઈ એ હાંસીના બાહાણ રાજા ગંગાધરરાવની સ્ત્રી હતી, લક્ષ્મીબાઈ, શાણ્ડી, સુશીલ, બહાદુર અને ધીરજવાન બાઈ હતી, તેને

પતિ સને ૧૮૫૬ માં મરણ પામવાથી તે વિધવા થઈ હતી, મંગાધરરાવે મરતા પહેલાં બ્રિટિશ રેસીડેન્ટને લખ્યું હતું કે મેં આનંદરાવ નામના પંદર વયના બાળકને દત્તક લીધો કે માટે મારા મરણ પછી તે બાળક અને મારી વિધવા પત્ની સાથે તમે આપણે થયેલી સલાહ પ્રમાણે વર્તજો. આ વખતે ગવર્નર જનરલ તરીકે લોર્ડ-ડેલહાઉસી હતો, તેને વિચાર જે રાજા બીન વારસ મરી જાય તેનાં રાજ્યો ખાલસા કરવાનો હતો, જેથી તેણે મંગાધરરાવ મરણ પામતાં તેનું રાજ્ય બીનવારમી ગણી ગ્રાસીના રાજ્યને બ્રિટિશ રાજ્ય સાથે જોડી દીધું.

રાણી લક્ષ્મીબાઈએ મરણને આ ગેરકાયદેસર છે, માટે મારા પતિએ લીધેલા દત્તક પુત્ર આનંદરાવને રાજ્ય મળવું જોઈએ એવી અરજી કરી પણ તેનું કંઈ વળ્યું નહીં તેથી તેણે વણે ગુસ્સો થયો, તેને બ્રિટિશ એ-જન્ટની અને મુનાકાત લઈ ઝસીડું રાજ્ય પોતાને સોંપવા હિમતી થઈ, પણ તેનું નામજો માન્યું નહીં, તેના રાજ્યમાં બ્રિટિશ લશ્કર આવ્યું અને સોલ્જરો ગોમાસ માટે ગાયે ને વન કરતા લાગ્યા તેથી લક્ષ્મીબાઈ તે સહ થઈ શક્યું નહિ, છતાં રણી લોર્ડ ડેલહાઉસીએ ગળ્યના દારૂખાનો ઉપર જમ્મો ખેસાડી આપી તેની ધીરજ હાથ ન રહી.

આ વખતે મીરતમાં દેશી લશ્કરે બળવો ઉઠાવ્યો તે તકને લાલ લઈ લક્ષ્મીબાઈએ પણ પોતાના સૈન્ય તૈયાર કરી પોતે પુરુષનો વેશ લઈ બ્રિટિશ સેના સાથે લડાઈ કરવા તૈયાર થઈ, તેણે હિમતથી બ્રિટિશ લશ્કર સાથે લડાઈ કરી તેનું વિરત્ત જોઈ અંગ્રેજ સેનાપતિ સર લ્યુ રોએ તેના વખાણ કર્યા છે બ્રિટિશ લશ્કર આગળ તેનું ચાલ્યું નહીં, તેથી તેણે તાત્કાલિક સાથે ગ્વાલિયરનો માગ લઈ ગ્વાલિયર આગળ પાછું પુલ્ક કર્યું, આ બચકર પુલ્કમાં તે ધ.વલ રહી અને મારી મછ તેની લડવાની હિમત જોઈ ઇંગ્લેન્ડે તેનાં વણા વખાણ કર્યા છે.

જ્યાં પણ આવી બળવાન, હિમતવાન અને શૌર્યવાળી હોય છે તેનો પતિ મરી જતાં તેને આ સસાર ઉપગતી આપકિત ઉઠી મછ હતી પણ માત્ર પતિનું રાજ્ય ન જાય તે માટે તેણે પુલ્ક કર્યું હતું પણ તેમાં નિષ્ફળ નીવડી બહાદુરીથી લડી પોતાના પ્રાણ આપ્યા હતાં.

શરતસુદરી

શરતસુદરી બગલામાં આવેલા પુનિયાના રાજા ભોમેન્દ્રનાથની ગણી હતી. તે પદર વર્ષની ઉંમરે પતિ મરી જવાથી વિધવા થઇ હતી. નાની વયમાં વિધવા થયા પછી તેણે બાકીનું જીવન ઇશ્વરભક્તિ કરી પવિત્રપણે ગાળ્યું હતું. પોતે પોતાના અલકારો અને કીમતી વસ્ત્રોનો ત્યાગ કરી સાદા વસ્ત્રો પહેરતી, પત્રક ઉપર સૂતાને બદલે ચટાઈ પાથરી જમીન ઉપર સૂતી, અને રાજ્યપાટ, બૈભવ, પૈસા સર્વનો ત્યાગ કરી કાલીમાં જઈ ઇશ્વર ભક્તિ કરી જીવન વ્યતિત કરવા લાગી.

તેણે સૌભાગ્ય વખતે પોતાના પતિને છૂટ માની સેવ્યા હતા તે પતિના હિર અત્યંત પ્રિતિ રાખી તેનું સનાતન ન હોવાથી તેણે દત્તક પુત્ર લીધો હતો. તે રાજ્યની વ્યવસ્થા કરતો હતો. વિધવા થયા પછી તે વ્રત, ઉપવાસ કરી આખો દિવસ ઇશ્વર ચિંતનમાં ગાળતી. દાન ધર્મ કરી પુણ્ય મેળવતી તેની પોતાના પતિ ઉપર એટલી બની પ્રાપ્તિ હતી કે જેથી તેમને મરી ગયા પછી તેનું મન આ સમાર ઉપર જ હતું. તેમનો દત્તક પુત્ર મરણ પામ્યો. તે વાત તેમણે જાણી, છતાં પણ ખેદ ન કરતા બ્યવહારમાં ન બેસતા ઇશ્વરમાં જ ચિત્ત રાખી રહેતા હતા. તે ધર્મિષ્ઠ અને આચાર-વિચાર પાળતામાં ઉત્તમ હતા. તેમનો દૈવકાંડ જોઈ અંગ્રેજ સરકારે તેમને ‘ મહારાણી ’ નો ઇતિહાસ આપ્યો હતો. અને તેમણે ઇશ્વર ભક્તિ કરતા પોતાનું આયુષ્ય વ્યતિત કર્યું હતું.

હેમંતકુમારી.

શરતસુદરીના દત્તક પુત્રની સ્ત્રીનું નામ હેમંતકુમારી હતું. તેમનામાં પણ શરતસુદરીની સાથે રહેવાથી તેના જેવા ગુણો હતા. બ્યારે રાણી શરતસુદરી અને તેમનો દત્તક પુત્ર ગુજરી ગયા ત્યારે વિધવા રાણી વસુમતી હેમંતકુમારીમાં રાજ્ય ચલાવવાની યોગ્યતા છે કે કેમ તેની તપાસ કરવા બ્રિટિશ સરકારે કહેલું. તે તેમની ખાસે મોકલ-

વનવીરે પન્ના પાસે આવી રાજકુવર ક્યા છે તે પૂછ્યુ, તેથી તેણે
તેને પોતાનો તેલ્લીજા ઉમ્મરનો પુત્ર સુનો હતો તે બતાવી કહ્યુ કે પેલો
રક્ષો, વનવીરે તે નિર્દોષ બાળકને ઉદયસિંહ સમજી તરવારથી મારી નાખ્યો.
પુત્રનુ મરણ થતા પન્ના રડવા લાગી પણ શુ કરે ઉપાય નહોતો. એ રીતે
તેણે પોતાના પુત્રનું બલીદાન આપી કુવરને જીવનો રાખી સ્વામીમંડિત
બતાવી આપી. પછી તે ઉદયસિંહને હળમે જપા રાખ્યો હતો ત્યાં મઠ,
અને મહારાણા સંત્રામસિંહના પુત્ર ઉદયસિંહનુ રક્ષણ કરી ઉછેર્યો. ધન્ય
છે આવી સ્વામીભક્ત સ્ત્રીઓને.

સરદારખા-પૈરસીહ

સરદારખા એ ગુજરાતના રાણીપુર નામના એક નાના સંસ્થાનના
રાજા ક્ષેમરાજની પુત્રી હતી સરદારખાનુ શરીર નાનપણથી મોઢક મોર
અને રૂપાળુ હતુ તે ઉમ્મરે ચતા તેનુ સ્વરૂપ ધાજીજ સુદર દેખાતુ હતુ.
આ વખતે અઘ્ઘાઉદીન ખીલજીએ ગુજરાતના રાજા કરણધેવાનુ રાજ્ય લઇ
ત્યાં પોતાનો સુબો નીમ્યો હતો તે સુખાનુ નામ રહેમતખાન હતું તે
ખડ્ગી ઉધરાવા રાણીપુરમા આવ્યો હતો રાજાએ તેનો સામે સત્કાર કર્યો.
તે વખતે કુવરી સરદારખા મગીય મા ફરવા ગયેથી તે પાછી આત્મી હતી
તેના ઉપર રહેમતખાની નજર પડી તેનુ રૂપ જોઇ તે મોહવશ થયો અને
પોતાને મુકામે જઇ ક્ષેમરાજના પુત્ર માથે જુગાર રમતા સરદારખાને દાવ-
મા જીતી, આથી સરદાર સરદારખાને તેડવા સુખપાત્ર મોકલી

આ જોઇ રાજા ક્ષેમરાજ વણો આશ્ચર્ય પામ્યો. તેને તેના પુત્ર
મુળરાજની સ્ત્રી રૂપાદેએ જુગારની બધી વાત કહી આથી તે પોતાના
પુત્રના ખરાખ કામને લાધે બહુ પસ્તાવો કરવા લાગ્યો રૂપાદેએ પોતાની
નજીવનુ રક્ષણ કરવાનુ માથ લીધુ સરદારખાને મુમલમાન સુખાને સ્વાધિન
કરી તેથી તેણે ગુસ્સે થઇ લશ્કર મોકલ્યુ કુવર મુળરાજ જરા વ્યસની
હતો, તેણે સુખાએ લલચાવ્યાથી મુમલમાન ધર્મ રીકાયો તેની સ્ત્રી રૂપાદે
લશ્કર લઇ સુખાના લશ્કર સાથે લડી પણ તેમા તેના પ્રાણ ગયા રાજા
પણ હાર્યો જેથી સુખો રાજા, રાણી અને સરદારખાને કેદ કરી પાટણ લઇ
ગયો, સુખાએ રસ્તામા સરદારખાને ફસાવવા માટે બહુ પ્રયત્નો રચ્યા

સરદારખાએ જણ્યું કે આ ગણસ પાસેથી બળથી છુટાય તેમ નથી માટે હવે કાંઈ પેચ કરવો પડશે. તેના પાટણુ ગયા પછી સુખો રહેમતખાને તેની પાસે આવ્યો અને તેણે પોતાની નીચ ઇચ્છા જણાવી. સરદારખાએ તેને મીઠા વચનથી ભોગવી દારૂનો નિશો કરાવ્યો. સરદારખા મળવાની આજ્ઞાથી તેણે તેનું કહ્યું માની ખૂબ દારૂ પીધો તેમા તે બેભાન થઈ ગયો. ને તકનો લાભ લઈ સરદારખા પ્રવેશને વેશ પહેરી ત્યાંથી નાસી ગઈ.

મરદારખા ત્યાંથી નાસી અગવધીના કુમરમા જઈ એક યૌગિના આશ્રમમા રહેવા લાગી. ત્યાં એક વખતે ચંદ્રાવતીનો રાજકુમાર વૈરિસિંહ શિકાર ખેલવા આવી ચઢ્યો તેની દષ્ટિ સરદારખા ઉપર પડી તેણે મરદારખાની હકીકત પુછી. સરદારખાએ પણ તેના રૂપ ગુણ જોઈ તેની હકીકત પુછી. બંનેએ પોતપોતાની હકીકત કહી વૈરિસિંહને સુમાના આવા કૃત્યથી ધણજ લાગી આવ્યું, તેણે તેને હરાવી પાટણની ગદી લેવાનો સરદારખાના આગળ મકરૂપ કર્યો, અને સરદારખાને અબાજી માતા આગળ તેની રાહ જોવાનું કહ્યું. મરદારખા અબાજી જવા નીકળી પણ રસ્તામાં તેની શોધ કરવા સુખાએ મોકલેલા નિષાધઓના હાથમાં ને મપડાઈ ગઈ. સરદારખાને લઈ તેઓ જતા હતા એવે મા કાણે તેને પચડી તેખાખન વાદ-વિવાદ કરવા લાગ્યા એમ કરવા એક ખીજા લડી પડ્યા અને કપાઈ સુખા તેથી સરદારખા છુટી અમાજી ગઈ.

ચંદ્રાવતીના કુંવર વૈરિસિંહ પણ લશ્કર લેઈ પાટણ ઉપર ચઢાઈ કરવા માટે ત્યાં આવી ચઢ્યો. સરદારખાને સાથે લઈ ને પાગળુ ગયો તે દિવસે સુખા રહેમતખાએ સરદારખાના આપ અને માતાને મમત્રાગ્રી કર્મ કબુલ ન કરવાથી ફાંસીએ ચઢાવવાનો હુકમ કર્યો હતો. તેવામા વૈરિસિંહે પાટણ ઉપર જાવો માર્યો, તેમા સુખો રહેમતખા માર્યો ગયો અને વૈરિસિંહે પાટણ જીતી લીધું. સરદારખાના મામાપ ફાંસીમાંથી બચ્યા તેમણે સરદારખાનું લગ્ન વૈરિસિંહ સાથે કર્યું. સરદારખાએ તો બ્યારથી વૈરિસિંહને જોયો હતો ત્યારથી તે તેના રૂપ ઉપર મોહવશ થઈ ગઈ હતી. પતની વિરતા જોઈ તેના હૃદયનો પાગ રહ્યો નહોતો. પોતે પસંદ કરેલો પતિ મળતા તેનો આનંદ ઉજળી રહ્યો હતો, પતિ પતની સુખથી રહેવા લાગ્યા.

તે પોતાના પતિની પ્રીતિ મેળવવા માટે સતત ચલન કરતી હતી, તે પતિ એજ સર્વસ્વ છે એમ માનતી.

સરદારખાને એક પુત્ર થયો હતો, પતિપતિ રાજ્ય સ્થાપતા સુખ અને આનંદમાં દિવસો ગુજારતા રતા. તેમાંમાં પાટણ મથાના સમાચાર જાણી દિલ્હીથી ખુશરૂખા લશ્કર લઇને મુજરાત પાછું લેવા ચઢી અગો, વૈરીમિહ પોતાના સૈન્યને લઇ સામે થયો અને પક્ષ વચ્ચે બંધકર યુદ્ધ થયું તેમાં વૈરિસિહ મરાયો, અને તેનો બાઇ માનમિહ યુદ્ધ છોડી નાસી ગયો. તે જોઇ રજપુત લશ્કર વિખરાવા માડ્યું માનમિહની દાનત બ્રષ્ટ હતી તેથી તે વૈ મિહના મરણ સમાચાર સરદારખાને જણાવી પોતાની રાણી થવા વિનતી કરી, સરદારખા સતી હતી તે પોતાનો પતિ એજ પોતાનો ઇષ્ટ છે એમ માનતી તેથી તેણે માનમિહનો તિરસ્કાર કર્યો અને પતિનું વેર લેવા નાના બાળકને પોતાની સાસુને સોંપી હાથિવાર લઇ રણમાં ગઇ. તેનું શર જોઇ રજપુત સૈન્યને પણ શર ચઢ્યું અને સરદારખાને આ-જેવાન કરી રજપુત સૈન્ય લડવા તૈયાર થયું, અને પક્ષ વચ્ચે બંધકર યુદ્ધ થયું, તેમાં સરદારખા ધાયલ થઇ તેથી તેને દુશ્મનોએ પકડી મગાવો, ખુશરૂએ ધાયલ થયેલી સરદારખાને પોતાના તંજુમાં મગાવો પોતાની બીની થવા અનેક લોકો આપી, સરદારખા જો કે ધાયલ થઇ હતી, છતાં તીવ્ર દુશ્મનની આવો મામણી સાબળી તપી ગઇ, ખુશરૂએ જાણ્યું કે તે નિરા-ધાર છે, તેથી તેની દબાવન ઉપર હાથ નાખવા-તેનો સ્પર્શ કરવા જાય છે ત્યાં તો તેના કોષનો પાર રહ્યો નહ, તેણે તેને ખુબ ધમકાવી ધિક્કાર આપ્યો અને પોતાની પાસેની કટાર કાઢી ખુશરૂના પેટમાં મારી તેનું મોત આણ્યું, પછી તે આવેશમાને આવેશમાં ઉઠી નાનવા લાગી. પણ ઠેસ વાગતા પડી ગઇ અને તેની સાથે 'હાય પતિ ?' કહેની પરલોક-વાસિની થઇ.

તેણે પતિના મરણ પછી પણ પોતાના શિયળ રક્ષણનું કરી પર પુરુષની છત્રા ન કરતા ખુશરૂને મોતની સજા કરી હતી. વિધવા બીઓ પણ આવી રીતે પોતાના શિયળને સાચી રાકે છે, તેમને તો પતિ મરી ગયા પછી પણ પતિમાં જ ચિત્ત ચોટલું રહે છે તેને પતિ ત્રિયોગે જીવુ એ મરજતુલ્ય જણાય છે, તે માત્ર મનુષ્યમાં પ્રીતિ રાખી બાકીનું આધુન્ય પરમાર્થ સાધવામાં ગમે છે

ગૌતમી.

ગૌતમી એ કપીલવસ્તુ નગરના રાજા શુષ્યોદનની રાણી હતી. અને ભગવાન બુદ્ધદેવની ઓરમાન મા હતા. બુદ્ધદેવના મા તે ગૌતમીની મોટી બેન હતી. બુદ્ધદેવની માતાનું મૃત્યુ થયું ત્યારે બુદ્ધદેવ નાની ઉંમરના હતા જેથી ગૌતમીએ જ તેમન ઉછેરી મોટા કર્યા હતા.

ગૌતમીનો બુદ્ધદેવ ઉપર અત્યંત સ્નેહ હતો. જ્યારે બુદ્ધે સંસાર ત્યાગ કર્યો ત્યારે ગૌતમીને ધણુ જ દુઃખ થયું હતું. જ્યારે બુદ્ધના સંસાર ત્યાગ પછી બુદ્ધના પિતા શુષ્યોદન રાજાએ દેહનો ત્યાગ કર્યો ત્યારે તેમની માદીએ બુદ્ધના પુત્ર રાહુલનો હક હતો, પણ તેને બુદ્ધદેવે ઉપદેશ આપી ત્યાગી બનાવ્યો હતો. જેથી ગૌતમીના પુત્ર નદને રાજ્યાભિષેક કરવાનો ક્યો. પણ તેને રજ્યાભિષેકના ૧૬વસે જ બુદ્ધદેવે ત્યાગનો ઉપદેશ આપી સાધુ બનાવ્યો અને તે પછી ૫૦૦ ક્ષત્રીઓએ બુદ્ધવનો ઉપદેશ લેઈ સંસાર છોડ્યો.

ગૌતમીના પિતૃ મૃત્યુ પામ્યા પૌત્ર રાહુલ અને પુત્ર નદ ત્યાગી થયા તેથી તેને સંસાર ઉપર વિરાગ આવ્યો અને સંસારનો ત્યાગ કરવા તૈયાર થઈ તેણે બુદ્ધદેવ પાસે જઈ દીક્ષા આપવા પ્રાર્થના કરી, પણ બુદ્ધદેવે કહ્યું કે. આ સધમા જો સ્ત્રીઓને દાખલ કરીશુ તો ઘણો વાધો આવશે એમ ધારી તેને ઉપદેશ આપવાની ના પાડી,

તેણે તિ, પુત્ર અને પૌત્રનો વિયોગ થતા સંસાર ઉપરનો મોહ છોડ્યો, બુદ્ધદેવે તેને ઉપદેશ ના આપ્યો જેથી તેની મેળે નણે પોતાનું માથું મુંઝાવીને ભગવાં વસ્ત્ર પહેર્યા, પછી તે બુદ્ધદેવ પાસે ગઈ અને તેના ઘણા આગ્રહથી પછી બુદ્ધદેવે તેને ઉપદેશ આપ્યો અને સર્વથી પ્રથમ સ્ત્રીઓમા ગૌતમીને ઉપદેશ આપી બુદ્ધસંઘમા દાખલ કરી, તેને પછી બુદ્ધદેવે સ્ત્રી કિલુકીઆની મુખ્ય નિહુગ્રી બનાવ્યા.

તેણે બુદ્ધદેવ પાસે યોગનિષ્ઠા શીખી મહાધિ પર્યંતનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું જે જે પુરુષોએ બુદ્ધ પાસે દીક્ષા લીધી હતી તે સર્વ પુરુષોની સ્ત્રીઓ સસાનનો ત્યાગ કરી બુદ્ધદેવ પાસે ઉપદેશ લઈ ત્યાગી મની હતી, અને તે સર્વ સ્ત્રીઓના સંબંધી - વિષ્ણુના ગૌતમી બની હતી.

ગૌતમીએ પોતાના પુત્ર બુદ્ધદેવ પોતાના પહેલાં નિર્વાણ પામે તો પોતાથી જીવી શકાશે નહીં, તેમ તેમનો દેહ ત્યાગ પોતાથી જોઈ શકાશે નહીં, માટે મારે તેમના પહેલાં જ દેહ ત્યાગ કરવો એવો વિચાર કરી બુદ્ધદેવને પોતાની પાસે તેડાવ્યા, બુદ્ધદેવ આવ્યા એટલે પોતે દેહ ત્યાગ કરવાની આજ્ઞા માગી.

બુદ્ધદેવે તેમને હવે કાષ્ઠ કતંગ રહ્યું નથી માટે આપ ખુશીથી મોક્ષપદે સ્થિત થઈ શકશો એવી આજ્ઞા આપી તે પછી થોડા દિવસેજ તેમણે પોતાના દેહને છોડી દીધો અને મોક્ષપદમાં સ્થિત થયા.

ચંદા-દિલિપસીંહ.

ચંદા એ પંડાળના શીખ મહારાજ રણજીતસિંહની ધર્મપત્ની હતી. તે પતિ સેવામાં તેમજ રાજકાર્યમાં કુશળ હતી. રણજીતસિંહના મરણ પછી પંડાળની ગાદીએ સને ૧૮૯૮ માં બાળકુવર દિલિપસિંહને બેસાડ્યો. તેની ઉંમર નાની હોવાથી ચંદા રાજકારભાર સંભાળતી હતી તેણે પોતાની ગભરવરચારી પ્રજાને સંતોષ આપ્યો. રણજીતસિંહના મરણથી પંડાળમાં ખળભળાટ થઈ રહ્યો હતો તે તેણે શમાવી સંધળે શાંતિ સ્થાપી.

તે નિયમસર દરબારમાં જઈ રાજ્ય કારભાર સંભાળતી હતી. આવખતે અંગ્રેજોએ પોતાના દેશના રણજીત મારે મરહુમ ઉપર સૈન્ય એકઠું કરવા માડ્યું તેથી ચંદાએ જાણ્યું કે વખતે તેમનો વિચાર બીજા રાજ્યોની માફક પંડાળને ખાલસા કરવાનો તો નહિ હોય. આવી શકાથી તેણે સૈન્ય જમાવી યુદ્ધની તૈયારી કરવા માડી તેની આજેવા સાથે શીખ સૈન્યે બ્રિટિશ સૈન્ય ઉપર હુમલો કર્યો તેણે વગર કારણે બ્રિટિશ ગળ સાથે લડાઈ જાહેર કર્યો તેમાં તેના લાલસિંહ ને તેજમિંહ નામના બે વિશ્વામુ સરદારોએ તેને વિશ્વાસઘાત કર્યો તેથી તેની હાર થઈ. પંડાળને બ્રિટિશ રેસીડેન્ટ ચંદાને ઓળખનાર હતો તેથી જો તે પંડાળમાં રહેશે તો પાછો ફરી લડાઈ ઉત્પન્ન થશે એમ ધારી તેને અને તેના પુત્ર દિનીપસિંહને દેશનિકાલ કરી કાશીમાં રાખ્યા કેટલાક વખત પછી અંગ્રેજ સરકારે તેના પુત્ર લીખસિંહને તથા રાણી ચંદાને પાંચ લાખ એશી હજાર રૂપિયાનું વર્ષાનું આબી આપી હિંદમાંથી ઇંગ્લાંડ મોકલી દીધા. ત્યાં તેમને એક જગીરદારની

મોક્ષ નેરોઈક પરમણ્યામાં રાખ્યાં, દિલીપસિંહે ઈચ્છાક જઈ અગ્રેજ મઝમ સાથે લગ્ન કરી પ્રિસ્તિધર્મનો રિવકાર કર્યો હતો.

પુત્રે પોતાના ધર્મનો ત્યાગ કર્યો જાણી ધર્મિષ્ઠ રાણી ચદા ધણી ખેદ પામવા લાગી અને તેની સાથેનો બ્યવહાર બંધ કરી તેનાથી જુદી રહી તે પછી કેટલેક વર્ષ જીવી પોતાના ધર્મનું મથાર્થપણે પાલન કરતી ઇચ્છાકમાં રહી હતી પછી કેટલેક વર્ષે તેનું ત્યાજ મરણ થયું હતું તેની દેશ ઉપર અત્યંત પ્રીતિ હતી. તે પોતાની પ્રાજને સતાનતુલ્ય ગણી પાલન કરતી. હમેશા પતિના મરણ પછી ઇશ્વરનું ચિંતન કરી, રાત્રીપાટ જતા નિરાશ થઈ દિવસે વ્યતિત કરતી હતી. દિલીપસિંહ પારીસમાં મરણ પામ્યો. આ પ્રમાણે આ વીર રાણીએ પોતાના પતિનું નામ કામ કાયમ રાખવા માટે ધણું કયું હતું.

જુઓ બહેને ! વિશ્વ ઓઓએ પોતાના પતિના મરણ પછી આ સસાર ઉપરના મોહને છોડી દેવો જોઈએ તેને પતિ વગરના સસરના સુખ વૈભવો અકારા લાગવા જોઈએ નેને આ સસારની કોઈ પણ વસ્તુ લલચાવી ન શકે તેવું દૃઢ મન રાખવું જોઈએ. તેનું મન સર્વ સુખના મુળરૂપ પરમાત્મામાં જોડી ખાડીનું આયુષ્ય વ્રત, નિયમ, ઉપવાસાદિ કરી ઇશ્વરની ઉપાસના કરવામાં ગાળવું જોઈએ.

હમેશા સાદાં કપડાં પહેરવાં, અલકાગેને ધારણ કરવા નહિ મિષ્ટાન્નો ભક્તિ નહિ સાદા અને સાત્વિક અહારનું સેવન કરવું સર્વ માથે સંપીને રહેવું. પોતાના શિષ્યજને પ્રાણને પણ ભમ થવા ન દેવો. દેહદશન કરવા પણ એકલા ન જવું અસૂર સવાર એકલા રખડવું નહિ પોતાને પ્રગ્ન હોય અને ધર્મનો કારભાર પોતાને ચલાવવાનો હોય તો, સ્ત્રી પુત્ર, પુત્રી અને પુત્રવધુને કેળવી ધર્મમાં રામરાજ્ય સ્થાપન કરવું. જેમ સંન્યાસી મંસાગ ઉતરના મમત્વને છોડી ઇશ્વરપાસના કરવામાં પોતાનું આયુષ્ય નિતાવે છે તેમ વિશ્વ ઓઓએ પણ તપસ્વિની બની સસારના સર્વ પ્રણિપદ થો, સગા સંબંધી, ધનવૈભવ સર્વ ઉપરની પ્રીતિનો ત્યાગ કરી અહમમત્વને છોડી ચિત્તને ઇશ્વર સાથે જોડી રાખવું.

આ પ્રમાણે નીતિથી ચાલનાર વિશ્વ ઓ આ લોક અને પરલોકને

તરી જાય છે. તેણે પોતાનો સમય અન્ય સ્ત્રીઓને ફળવી સુલક્ષણી બનાવવામાં જાળવે.

હો હવે જાહેન! મવની મરજી હોય તો બંધ કરીએ, માડું પણ થયું છે ' આમ કઢી ચન્દ્રકાન્તાએ બંધ કર્યું

ખીજી સ્ત્રીઓ પણ તેની પ્રશંસા કરતી હોય પોતપોતાને ઘેર ગઈ.

ગોપા

ખીજી દિવસે તેણે વાત શરૂ કરી થયું વર્ષ પહેલાં મિહાર પ્રાતર્ભા દિમાલય પાસે કપિલવસ્તુ નામે એક નગર હતું ત્યાં શાકપવચનો ક્ષત્રી શુધોદન નામનો ગણ રહેતો હતો. તેનો પુત્ર સિદ્ધાર્થ તેજ બુદ્ધદેવ.

કપિલવસ્તુની પાસે કલિદેશ નામનું નાનું રાજ્ય હતું. ત્યાં કલિદેશના રાજા દડપાણીને ગોપા નામની એક પુત્રી હતી ને સુંદર, બુદ્ધિમાન અને વિદ્યા પણ બહુ હતી. શુધોદનને બ્યારે પુત્ર સિદ્ધાર્થ જન્મ્યો ત્યારે કોઈ સિદ્ધ પુરુષે તેને જોઈ કહેલું કે આ કોઈ મહાપુરુષ થશે અને સસારનો ત્યાગ કરી હજારે લોકોને ધર્મને ઉદ્દેશ કરશે. શુધોદનને મોટી ઉમ્મરે આ પુત્ર થયેલો અને તેમા તે સસાર છોડશે એ વાત જાણી થયેલું દિલગીર થયો. તેણે પુત્ર મંભારનો ત્યાગ ન કરે માટે તેને ઝટ પરજીવી દેવો એવો તેનો નિશ્ચય થયો.

શુધોદને સિદ્ધાર્થ ૧૬ વર્ષનો થતાં કલિદેશના રાજાની પુત્રી ગોપા સાથે તેના વિવાહ કર્યો સિદ્ધાર્થનું મન સ્ત્રીઓમાં રોનાય ને માટે નેને હાથે અનેક કન્યાઓને લ્હાણી આપવાનો સમારજ કરવામાં આવ્યો. તેમાં થયેલી કન્યાઓ આવી લ્હાણી લઈ ચાલતી થઈ લ્હાણી ખુટી ગઈ ને પ્રસંગે ગોપા પણ લ્હાણી લેવા આવી, એને કહ્યું કે. કુમાર ! હું લ્હાણી લેવા આવી છું. શુ તમે અને કોઈ નહિ આપો.

પોતાના પાસે લ્હાણીની વસ્તુ ખુટી પડેલી હોવાથી સિદ્ધાર્થે તેને પોતાની આમળાએથી વીટી કાઢીને આપી. ગોપાનું સ્વરૂપ, બોલવા આલવાની રીતભાત, હાસ્યવદન વિગેરે જોઈ સિદ્ધાર્થનું મન તેના પ્રતિ આકર્ષાયું. ગોપા વીટી લઈ ઘેર ગઈ. તે પછી શુધોદને દડપાણી પાસે ગોપાનું સિદ્ધાર્થ માટે માગ્યું કર્યું, અને દડપાણીએ તેનું માગ્યું સ્વીકાર્યું.

પણ સિદ્ધાર્થનું બળ, પરાક્રમ વિગેરે જોયા પછી લગ્ન કરવાની હા પાડી. સિદ્ધાર્થે બળ, પરાક્રમ વિગેરે અભિવિદ્યાથી બતાવી આપ્યું તે પછી સિદ્ધાર્થ અને મોપાના લગ્ન ધામધુમથી થયા.

મોપાએ સિદ્ધાર્થ જેવા પતિને પામી દસ વર્ષ સુધી ગૃહસ્થાશ્રમના સુખ વૈભવને સારી રીતે ભોગ્યે. મોપાનું સ્વરૂપ ધણુ જ સુંદર હતું. તે અણ્ણી ઉદાર હતી, તેની પતિ સાથે બોલવા ચાલવાની રીતઝાત બહુબાન, હાર્યાગિનાદ, અને આનંદી સ્વભાવથી સિદ્ધાર્થ ॥ તેના ઉપર સારી પ્રીતિ થતી હતી. તે ધર્મિષ્ઠ હતી. અને ધર્મનેજ પોતાની લાજ મર્યાદા અને સૌંદર્ય સમજતી. તે કહેતી કે જે સ્ત્રીનું મન વજ્ર છે, જે સ્ત્રી કદી ભોગ લાલસાથી લલચાતી નથી, જેના વિચાર સદા ઉચ્ચ છે, અને જેને નકામા કાચાકબલા કરવા મમતા નથી તેવી સ્ત્રીઓના જ ધર્મનું તે જ હોય છે.

સ્ત્રીઓના જે સ્વાભાવિક શરમ હોતી તેમજ તેની શરમ તેનામા હતી જે સ્ત્રીનામા નારીધર્મનું અભિમાન નથી હાતું, જેનું ચિત્ત ચમળ હોય છે, જેને ભોગલાલમા પ્રવળ હોય છે, જેના વિચારો પાપી હોય છે તે સ્ત્રીની પોતાના પતિ ઉપર ભક્તિભાવ કે શ્રદ્ધા હોતી નથી, જેમનું ચિત્ત એવું દુર્ગળ હોય છે કે જે સામાન્ય લાલચથી લલચાઈ જાય છે, જરા અડચણ પડતા જે ફસાઈ જાય છે, તેવા સ્ત્રીઓને ગમે નેટલી પડકારા રાખે, જનાનામા પૂરો કે કોટડીમાં પૂરો પણ તેનું રક્ષણ થઈ શકવાનું નથી, જે સ્ત્રી ગણપુશીથી પોતાના આત્માનું, પોતાના પતિવ્રતધર્મનું રક્ષણ કરવા ઇચ્છે છે તેવી સ્ત્રીઓ ગમે ત્યાં જાય તો પણ વચર પડે જ સુરક્ષિત છે.

મોપા કહેતી કે ધર્મના બળવડે હું માત્ર રક્ષણ કરવા સમર્થ છું, હમતા બોલતા કે કામ પણ આચરણ કરતા મેં કોઈ દિવસ ચચગતા મતાવી નથી, મારા પતિના ચરણ કમળમા માન ભક્તિ અચળ છે, હું નિર્મય થઈ ગયે ફરી શકું છું આવો તે બીજાને ઉદ્દેશ આપતી, પોને સદા પોતાના પાતન્ય ચરણમાં જ ચિત રાખતી, તેને પતિ સાથે સુખ ભોગવતા દસ વર્ષ પીત્યા, ત્યારે તેને એક પુત્ર મળ્યો.

મોપા સુવાચી હતી, પુત્રને માત્ર છ એક વાસા થયા હતા તે વખતે સિદ્ધાર્થ તેને ઉધતી મૂકી આ જગતની જાળજા છોડી ચાલ્યો ગયો અને

ત્યાગી થયો. સિદ્ધાર્થના ગયા પછી રહવારમા થણી શોધાશોધ થઇ પણ પતો ન મળ્યો. રાજ્યમા સર્વ રક્ષક કરવા લાગ્યું. ગોપાના દુઃખને પાર રહ્યો નહિ, તે સુવાવડી હતી વળી પુત્ર વિયોગની વાત સાંભળી તેને બીજો ઉપાય નહોતો, તેણે પતિ જતા સર્વ વૈભવો છોડી દીધા, સુખને તિલાંજલી આપી અને ધરમા રહી ત્યાગી ધર્મ પાળવા લાગી તેણે ભોગ-વિલાસનો ત્યાગ કરી બ્રહ્મચર્ય પાળી ત્યાગી તરીકે રહેવા માંડ્યું. તેણે વજ્રાલકારો હિતારી મુક્યા અને માત્ર સાદા વેશમા રહેવા લાગી

સાસુ સસરાએ તેને સમજાવી પણ તે તો પતિ વિયોગે સન્યાસીની જ થઇ બેઠી, તેણે સાસુને કહ્યું કે. બા આપ મને શું કહો છો, જેના પતિ સન્યાસી થયા તે સ્ત્રીને વજ્રાભૂષણ, ભોગવિલાસ કશાની શી જરૂર ? પતિ જ તેની પાં નીનું સવસ્ત્ર છે સ્વામી એ જ તેનું સુખ, પતિ એ જ સાંપની બોગવિલાસ અને પતિ એ જ તેના વજ્રાભૂષણ છે, માણ આપના કુવર જ્યારે ધરમારે છોડી સન્યાસી થઇ ચાલ્યા ગયા તો તેમની માથે મારે બધું સુખ પણ ફુગ્ગી મધુ, ગૃહસ્થાશ્રમનું સુખ સર્વ નકામું થઇ મધુ. ભોગવિલાસ હવે કંટક તુલ્ય થઇ પડ્યા, વજ્રાભૂષણ હવે મને નથી ગમતાં હવે તો હું પણ સન્યાસિની થઇ ચુકી

જ્યારે મારા પતિ રાજપુત્ર હતા ત્યારે હું રાજવતુ હતી, જ્યારે એ સન્યાસી થયા તો હું પણ સન્યામિની થઈ, સ્ત્રીએ તો મદા સ્વામીના અનુગામી થવું જોઈએ અને એ વ્રત મે લીધું છે વળી બા, તમારો એકનો એક પુત્ર આજે સન્યાસી થઇ અરણ્યમા કઠોર તપ કરે છે, એ તમારાથી રહેવાય છે, તો ધરમા બેસીને હું સન્યાસીની માફક રહું તે પણ આપ સહન કરો.

ગોપાનું આવું બોલવું સાંભળી ગૌતમી કાંઈ ન બોલી, ગૌતમી સિદ્ધાર્થની એરમાન મા હતી અને તે સિદ્ધાર્થની મા મહામાયા કે પુત્રનો જન્મ થયા પછી સાતે દિવસે મરી ગઇ હતી તેની સગી બેન હતી ગૌતમીએ જ સિદ્ધાર્થને ઉછેરી પુત્રતુલ્ય ગણી બોટો કર્યો હતો, સિદ્ધાર્થ તપના પરિણામે બુદ્ધદેવ કહેવાયા અને તે પછી તે સન્યાસીના વેશ ધર્મનો ઉપદેશ આપવા દેશમા ફરવા લાગ્યા.

બુદ્ધદેવ કેટલાક વખત પછી પોતાના વતન કપિલવસ્તુ નગરમા આવ્યા. આ વખતે તેમના પિતા વૃદ્ધ શુદ્ધોદન જીવતા હતા. બુદ્ધ ધનુષ વર્ષે

પાછા આવ્યા તેથી સર્વ સ્થળે આનંદ છવાઈ રહ્યો, અને રાજપુત્ર સિદ્ધા-
ર્થને જોવા માત્ર લોકો એકઠા થવા લાગ્યા સિદ્ધાર્થે બિંદુના વેશમાં
ધેરેધેર નિહા માત્રતા હતા અને ધર્મનો ઉપદેશ આપતા હતા. ગોપાને
આ વાતની ખબર પડી એટલે સ્વામીના દર્શન કરવા તે મહેલની અગા-
શમાં ચઢી જોવા લાગી. જે રાજકુમારોની પાસે સેકડો દાસદાસીઓ
હાજર રહેતાં જના અમર ઉપર અમર અશિમાશિવ્ય જડીત વસ્ત્રો-
લકારો શોભતા હતા, તેજ રાજકુમાર સિદ્ધાર્થ આજે ધેર ધેર અમર માગે
તે ગોપાથી જોઈ શકાય નહિ તે ચોધાર આસુથી રડવા લાગી થેડીવારે
શાંત રહી અને વિચાર કરવા લાગી કે હવે તો એ મહાકુરુષ થઈ ગયા
છે, તપોમળ મેળવ્યું છે. હું તેમની ધર્મપત્ની થઈ આવું તેના તપનું
તેજ કેમ જોઈ શકતી નથી ? આજે તે મનુષ્ય મટી દેવ થવા છે, તેમણે
જોગવિધામ, રાજપાટનો ત્યાગ કરી રાજવેશ છોડી બિંદુ બની ગયા છે,
તેમને મન રાજમહેલ અને ઝુપડી સરખું છે. અહો, તે અલોકીક તેજસ્વી
મહાપુષ્પની પત્નિ થઈ આમ રડુ છું શું ! અવો વિચાર કરતી, શાંતિ
ધારણ કરી તે અમાશીમાથી પતિને પગે લાગી નીચે ઉતરી

બુદ્ધદેવ રાજ્યમાં આવ્યા હતા છતાં ગોપા જો તેમના દર્શન કરવા
જાય તો કદાચ તેમના તપમાં ભગ પડે તેવા વિચારથી તેમના દર્શન કરવા
મન નહીં, તેણે પોતાના નાના પુત્ર રાહુલને બોલાવી બુદ્ધદેવ બતાવી કથું
કે જો પ્રાં, આ પેલા સાધુ જોવા છે તે તારા બાપ, જા તું એમને
પ્રણામ કરી આવ

રાહુલ માતા પાસેથી દોડતો પિતા બુદ્ધદેવ પાસે ગયો, અને બુદ્ધ
દેવને પગે લાગ્યો, બુદ્ધદેવે તેને મન્યામ ધર્મની દીક્ષા આપી આમ યુવાન
પુત્રને પણ બુદ્ધદેવે ખરો માર્ગ બતાવી દીધો

તે પછી કેટલાક વખતે શુદ્ધોદન રાજા મરી ગયા એટલે બુદ્ધદેવ પાછા
કર્ણાવસ્થુ નગરમાં આવ્યા, અને પોતાના માતા ગૌતમીને તેમજ સ્ત્રી
ગોપાને સંન્યાસ દીક્ષા આપી સ્ત્રીઓને સંન્યાસી બનાવવાને માર્ગ બુદ્ધે
કર્ણો ગૌતમી અને ગોપા એ સ્ત્રીઓના ટોળાની અધિષ્ટાતા બની,

ગોપા સ્વામી પાછળ ત્યાગી બની, તેણે પણ રાજ્યવૈભવ છોડી દીધા
અને સ્વામીની પાછળ સ્વામીના માર્ગે વળી સ્ત્રી ગોપા પણ તેવી જ
ધર્મિષ્ઠ અને પરોપકારી હતી.

મકરણ ૧૭ મું.

શ્રીઓનું ઇશ્વરપરાયણ જીવન.

શ્રીઓ દિવસે વખત થતા મર્ત શ્રીઓ ચન્દ્રકાન્તાને ત્યાં આવવા લાગી. શ્રીઓ આત્મા થોડીવાર આડી અવળી વાતો કર્યા પછી ચન્દ્રકાન્તાએ રોજની કથા આગળ ચલાવી, તેણે કહ્યું જુઓ બહેનો! આ'ણે રોજ અહિં ભરાઈએ છીએ અહિંથી સાબળી તે પ્રમાણે આપણે વર્તીએ અને આપણા કહેલને બદલે મપ અને આનદને સ્થાપન કરીએ ત્યારે આપણ આબુ સાથે જ ગણાય, આજે તો શ્રીઓ ઇશ્વરપરાયણ જીવન શી રીતે ગાળી શકે છે તે વિષે કહું છું.

શ્રીઓએ જાણવું જોઈએ કે આ સસાર નાશવત છે. શરીર પણ નાશવત છે. જેથી આપણે આ જન્મમાં જેટલું હાથે કામ લઈએ તે આપણું છે. સમારના કામ કમલા કરવાના તો હમેશા લાગ્યા જ છે પણ તેની સાથે અહિં જન્મીને આપણું થું કર્તવ્ય છે તેનો પણ વિચાર કરવો જોઈએ સતી શ્રીને તેનો પતિ ધર્માચરણ કરે છે તેનો અર્થો ભાગ મળે છે તેમ તે જાને જે કામ ધર્માચરણ કરે તેનું ફળ તેને મળે તે તો જુદું જ. શ્રીઓએ પાતાનું જીવન પવિત્ર રાખવું. પતિ સેવા કરી પતિને ઇશ્વરોપાસનાના માગે વાળવા ચત્ન કરવો. ધરમાં સઘળા સપીને રહે તેવી ટેવ પાડવી, ધર સ્વચ્છ અને સુદર રહે તેની કાળજી રાખવી, પાંતની સેવા કરી પતિની પ્રીતિ મેળવવી તે ઉપરાંત તેણે હમેશા ઇશ્વરની ભક્તિ કરી ઇશ્વરનો સાક્ષાત્કાર થાય તેવા માગે થોડો ધણો પ્રયત્ન કરવાની

જરૂર છે. ઘર કારભાર ચલાવવો, પૈસાટકાની બધવસ્થા કરવી, એ ત્રણ વ્યવહારિક કામ છે તે સાથે થોડો પરમાર્થ પણ સાધવો જોઈએ, પોતાના મન પ્રમાણે દાન કરવું. સદા આનંદમાં રહેવું. વર્તન ઉચ્ચ અને અન્યને અનુકરણ કરવા જેવું રાખવું, જેવું બોલવું તેવીજ રીતે ચાલવું, કલ્યાણ પ્રમાણે જ કરી બતાવવું. એ સર્વ સ્ત્રીઓને પવિત્ર કરનાર છે

ઘરમાં સુખ સ્થાપી સર્વને સુખી કરવા કે કકાશનું સ્થાપન કરી સવના લોહિ ઉઠાળવા એ સ્ત્રીનું કામ છે પતિને મમદ્વ બનાવવો કે અર્થાઉ બનાવી બિખારી બનાવવો એ સ્ત્રીના હાથમાં છે. આગેકાને નિર્માણ બનાવવા કે બગવાન અને સુશિક્ષિત બનાવવા એ સ્ત્રીઓના હાથમાં છે. સ્ત્રી એ ગૃહસ્થાશ્રમમાં ઘરની દેવી છે તેના પતિના સુખદુઃખના આધારરૂપ છે સ્ત્રી જો ધર્મિષ્ઠ અને સદાચારી હોય છે તો તેના પતિ અને છોકરા પણ ધર્મિષ્ઠ અને સદાચારી બને છે જો તે ઇશ્વરપરાયણ જીવન આજનારી હોય છે તો તેની પ્રજા પણ ઇશ્વરની ભક્તિ કરનારી બને છે, આ સંસારમાં રહી વ્યવહાર ખેડવા ખરો પણ તેમાં જ મમત્વભુક્તિનું સ્થાપન કરી બધાઈ જવું નહિ.

સ્ત્રીઓએ હમેશા ઇશ્વરના ભજન ગાવાનો અભ્યાસ રાખવો, ઇશ્વરનું સ્મરણ, ચિતન ભજન કરી પતિ સાથે ઇશ્વરનું ધ્યાન કરવામાં થોડો ઘણો વખત પણ કહાડવો ઇશ્વરનું ધ્યાન, ચિતન કરી ઇશ્વરની પ્રીતિ મેળવવી એ સ્ત્રીઓનું કલ્યાણ સાધનાર છે છતાં પણ પતિની અવગણના કરી તેમ કરવું નહિ, ઘણી સ્ત્રીઓ દેવદર્શને મંદિરોમાં ભટકે છે તેઓ ધણીવાર પતિ કે છોકરાની અવગણના કરી ત્યાં જાય છે. છોકરું રડતું મૂકી મંદિરમાં ભટકવું કે પતિની સેવા કરવાને બદલે તેની સાથે યુસ્સો કરી, રીઝ ચડાવી મંદિરોમાં આથડવું એ તેનું કલ્યાણ સાધનાર નથી પણ બ્રજ કરનાર છે સ્ત્રીઓ સાધુવત્ પવિત્ર જીવન માળી શકે છે, પુર્વે ઘણી સ્ત્રીઓ ઇશ્વરની ભક્તિ કરી તેમનો સાક્ષાત્કાર કર્યો છે પતિને પણ આ સંસાર ઉપરના મોહમાયા છોડાવી ઇશ્વર પ્રતિ વાળ્યા છે, આવી પવિત્ર સ્ત્રીઓનાં સ્મરણ કરવાથી આપણું કલ્યાણ થાય છે.

મીરાંબાઈ.

મીરાબાઈનો જન્મ સવત ૧૪૮૦ મા રજપુતાનાના મેડતાના રાજ જયમલ રાડોડને ત્યા થયો હતો. નાનપણથીજ તેનામાં ધર્મના મસ્કારો પડ્યા હતા. ઇશ્વર ઉપર તેની પ્રીતિ હતી, નાનપણથીજ ઇશ્વરના ભજનો ગાયમાં તેને રસ પડતો ઉમ્મરે આવતા તેને ઉદેપુરના રાજકુવર કુંભાજી સાથે પરણાવી હતી, અહિં પણ મીરા તો ઇશ્વરભક્તિ કરવામાં તક્ષીન રહેતી; તેના પદો વણા ઉત્તમ હોવાથી રાજકુંવરને પણ તે માભળના આનંદ થતો. મીરા પતિને પરમાત્મા તુલ્ય માની તેમની મેવાલકિન કન્ટી. તેના ઉત્તમ આચરણથી કુંભાજી તેના ઉપર પ્રસન્ન રહેતા.

એવામાં કુંભાજીને પિતા મરણ પામવાથી કુંભાજી રાજ થયો, પતિપત્ની ઇશ્વરભક્તિ કરતા આનંદમાં રહેવા લાગ્યા મીરા શ્રીકૃષ્ણતુલ્ય પોતાના પતિને માની નેમનો પુજા આરતી કરતી, તે પોતાને ગોપી-તુલ્ય માની રાણાને કૃષ્ણ માની ભક્તિ કરતી હતી, મીરા મહારાણી થયા પછી પણ શ્રીકૃષ્ણ કિર્તન કરવામાં મસ્ત રહેતી માધુ મનોને દાન આપવું તેમની પાસે ભજનો ગવરાવવા, અને પોને ગાવા, આવી રીતે તેમણે હમેશાં ઇશ્વરભક્તિમાં ચિત્ત જોડ્યું, ધીમે ધીમે તેમને રાજ્ય, ધન, સગાં વિગેરે ઉપરથી મોહ છુટી ગયો ગમે તેવા વસ્ત્રો પહેરવા, સાધુ સંતો સાથે એસી ભજન ગાવા, એ તેમને આનંદ આપનાર થઈ પડ્યું, મીરા અને રાણાજી હમેશાં પરમ આનંદમાં રહેતા.

મીરાએ સાધુ સંતોને પોતાના મહેલમાં બોલાવી ભજનો ગવરાવવા માંડ્યા, તેથી તેનાં સગા બહાણાએ રાણાજીને તેમની વિરૂદ્ધ બરબતુ તેથી રાણાજીએ પણ તેમને મહેલમાંથી કાઢી મુક્યા તેથી તે શ્રી કૃષ્ણના મંદિરમાં રહેવા લાગ્યા. મંદિર હવે સાધુ સંતોના ધામરૂપ બન્યું. ત્યાં આખો દિવસ ને રાત ઇશ્વરભજનની ધુન જામવા લાગી મીરા તેમની વચ્ચે એસી હાથમાં કરતાવ લઈ શ્રી કૃષ્ણના કિર્તનો મસ્તપણે ગાઈ આનંદ ભોગવતાં. આમ થવાથી તેમની નજીકે એક વખતે ત્યાં આવી તેમને ઠપકો આપ્યો ને કહ્યું “ જાણી તમે મહારાણી થઈ અને આ શો ભવાડો માંડી આગર ગુમાવા માંડી છે, રાજમહેલમાં રહી સુંદર ભોગવિદ્યાસે

ભોગવવાના મુકી અને આ શા સાધુડીનો વેશ લઇ અહિ રહી રાજ્યને કલક લગાડો છો ?” આ સાંભળી તેમણે કહ્યું કે “ બેન, મારે મન તો ઇશ્વરની ભક્તિ કરી એજ પરમ સુખરૂપ છે રાજમહેન કરતાં પણ મને અહિં રહી આ સાધુ સંતો સાથે હરિકિર્તન કરવામા વધુ આનંદ થાયકે ”

તેની નણુંદ તેથી ગુસ્સે થઇ અને પોતાના લઇ રાણાજી આમળ મીરાં વિષે જોડું જોડું ભરી કકમ કરવા લાગી, રાણાજીના કાન કાયા હતા તેથી તેમણે મીરાંને મારી નાંખવાનો ઉપાય રચ્યો. એક દિવસ વિષનો પ્યાલો લઇ પોતાના સેવકને તેમની પાસે મોકલ્યો અને આ દુધ રાણાએ પરસાદીમા મોકલ્યું છે એમ કહી તે સેવક મીરાંને તે પ્યાલો આપ્યો. મીરાં તે પ્યાલો શ્રીકૃષ્ણને નૈવેદ્યમા ધરાવી પછી શ્રી કૃષ્ણનું નામ દઇ મટમટારી ગયા, છતાં પણ તેમને ઝેર ચડ્યું નહિ એ ત્રણ દિવસ થયા પણ જ્યારે તે ઝેરથી મરી ન જતા જીવતા રહ્યા ત્યારે રાણાને પોતાના પાપમય કૃત્યથી ધણો પશ્ચાન્નાપ થયો.

મીરાં રાતદિવસ ઇશ્વરના ભજન કિર્તનમા મશ્ગુલ રહેતા. તેમના પદો ધણા રસીક હોવાથી દેશેદેશાવર ગવાવા લાગ્યા તેમની આવી અલૌકિક ભક્તિ જોઇ પરદેશમાથી ધણા સાધુ સંતો તેમના દશને આવતા. એક વખતે દિલ્હીના રાજા અકબરે આ વાત જાણી તેની પરીક્ષા કરવા માટે સાધુનો વેશ લઇ પોતાના ગર્વયા તાનમેનને લઈ ત્યાં આગ્યો તેણે મીરાંની ભક્તિ જોઈ ખુશ થઇ પોતાનો નવનખો હાર તેને આપી દીધો. મીરાંએ તે હાર શ્રીકૃષ્ણને ચઢાવી દીધો. આદર્યાહ તો ખુશ થઇ ચાલ્યો ગયો, પણ આવી રીતે મીરાંને નવનખો હાર મળ્યાની વાત રાજાને મોઢે પોચી. ધણાએ મીરાંની જોડી જુમ ઊરાડી તેને કલક લગાડવા નીચ વાત ફેલાવી, તેથી રાણાએ તેને દેશનિકાલ કરી.

મીરાં તેથી ઉદ્દેપુર છોડી વૃન્દાવનમા જઈ શ્રીકૃષ્ણભક્તિની ધુન મચાવા મંડી. તેની ભક્તિની પ્રથસા દેશેદેશમા ફેલાઇ, ધણા તેને દેવી માની દર્શન કરવા આવતા, ધણા સાધુમંતો તેમની પાસે આવી પાવન ચવા ઇચ્છતા, ધણા દિવસે રાણાને પણ મીરાંની ફરી પરીક્ષા કરવાની ઇચ્છા થઇ, પોતાની રાણીની દેશેદેશમા કીર્તિ ફેલાયલી સાંભળી તેને પણ મીરાં પાસે જવાનું

મન થયું, તેથી તે સાધુનો વેશ લઇ તેના મંદિરમાં ગયો, એ ત્રણ દિવસ ખીજ સાધુઓની સાથે ત્યાં રહેવાથી તેને મીંગના ઉચ્ચ ચારિત્ર્યની ખાત્રી થઇ. એક વખતે મીરા ભજન ગાઇ રહ્યા પછી શ્રી કૃષ્ણપરમાત્માની આરતી કરવાની તૈયારી કરતા હતા તેવામાં ગળાએ માધુ વેસમાં આવી કહ્યું કે 'મારી માયના છે.' આ સાંભળી મીરાએ કહ્યું કે 'ભક્તિ રસ સિવાય ખીજ કાંઈ આપવાનું મારી પાન નથી, માટે તે જોઇએ તો મળશે.' આ સાંભળી રાણાએ હસીને તેના સામું જોઇ કહ્યું, હા તેજ રસને માટે તમારામાં તલ્લોન થવાની મારી મળી છે, બનેલી નજરનજર મળતા મીરાએ પોતાના પતિ રાણાને ઓળખ્યો અને તરત જ આપમાં હર્ષાશ્રુ આણી નમી પડી. અને કહ્યું કે 'પ્રભો, આજે મારી ભક્તિ સફળ થઇ, છેવટે આટલે વર્ષે' પણ આપને હું માહરી, અને આપે મને દર્શન આપ્યા તેથી કૃતાર્થ છું' આમ કહી શ્રીકૃષ્ણને જદ્વે પોતાના પતિની આરતી ઉતારી આથી ખીજ ગાડુસતો આશ્ચર્ય પામ્યા.

રાણાએ મીરાને હવે ઘેર આવવાનું કહ્યું, મીરાને ત્યાં જવામાં હરકત તો હતી જ નહીં, તેણે તરત જ હા પાડી અને પતિ સાથે મેવાડ ગઇ. ત્યાં પતિ સાથે રહી પતિભક્ત કરી સુખમાં દીવસો વિતાવવા માડ્યા મીરા પોતાના પતિને હવે ઇશ્વર માની તેમની સેવા કરવા લાગી તેના સગથી રાણાનું મન પણ ઇશ્વરભજનમાં લાગ્યું અને પતિપત્નીએ તે પછી સસારમાં રહી, રાજ્યસુખ ભોગવવા છતાં પણ પોતાના મન ઇશ્વર સાથે જોડી દીધા. આ પ્રમાણે મીરાએ પોતાના પતિને સન્માર્ગે વાળી ઇશ્વરની ભક્તિ કરતો બનાવી દીધો. આજે મીંગમાઇના ભજનો બહુ સચોટ હોવાથી ઘેર ઘેર ગવાય છે.

તેમણે પતિ એજ પરમેશ્વર અને પરમેશ્વર એજ પતિ એમ માની પતિની સેવાભક્તિ કરી, અનન્ય સુખનો અનુભવ કર્યો હતો. આવી રીતે ઇશ્વરપરાયણ રહેનાર સતી પોતાના પતિને ઇશ્વર ભક્તિમાં વાળી શકે છે, અને પતિસાથે રહી શ્વરોપાસના કરી આ સસારસમુદ્રને તરી જાય છે. મીરાએ આ પ્રમાણે રાણાને સન્માર્ગે સ્થાપી અનેક દાનપુણ્ય કર્યાં હતાં, અન્નક્ષેત્રો સ્થાપ્યાં હતાં, અને અંતે જીવન્મુક્ત બની કૃત્યકૃત્ય થયા હતા.

યશોદા-તુલસીદાસજી

યશોદા એ શ્રી રામચન્દ્રજીના પરમભક્ત તુલસીદાસજીના પત્ની હતા, તે એક ગૃહસ્થને ત્યાં જન્મી અને ત્યાં ઉછરી મોટા થયા હતા. તેમનું શરીર ઘણું જ રૂપાળું હતું તેમજ યોગ્ય કેળવણી મળ્યાથી વિવેકી અને નીતિવાળા હતા. તેમને પદરેક વર્ષની ઉંમરે એક ગૃહસ્થના પુત્ર તુલસીદાસ વેરે પરણ્યા હતા. તુલસીદાસની મા વિધવા હતા તે પૈસેટકે સુખી હતા. યશોદા પરણીને સામર આપ્યા તેમને જાણ તેમની સાસુ ઘણું ખુશી થયા પુત્ર અને પુત્રવધુને વૈભવ અને સુખ ભોગવતા જોઈ તેમનો જીવ ઠર્યો યશોદા પતિભક્તિત પરાયણ હતા પતિને રાજી રાખવામા, તેમની આજ્ઞાનું પાલન કરવામા અને તેમને આનંદ આપવામા પોતાનું સૌભાગ્ય માનતા તેમણે પતિસેનાથી તુલસીદાસજીની પ્રીતિ મેળવી લીધી યશોદા મુળ તો રૂપાળા હતા અને તેમા પતિસેવામા તત્પર રહેવાથી તુલસીદાસજીનો તેમના ઉપર અત્યંત પ્રેમ હતો તેમના વગર એક ઘડી પણ તેમને ચેન પડતું નહિ આખો દિવસ યશોદા સાથે રહી મોજ ભોગવી આનંદમા રહેતા.

તુલસીદાસ સવારમા યમનાસ્નાન કરી આવી દિવસનો બધો વખત પોતાની પત્ની યશોદા સાથે રહી આનંદ ભોગવવામા ગાળતા, જેથી તેમની માતાએ એક વખતે તેમને કાંઈ ધધો કરવાને કહ્યું, અને કહ્યું કે 'ભાઈ, હવે તું મોટો થયો છે. બેઠા બેઠા ખાવાથી તો જેટલું ધન હોય તે તમામ ખુટી જાય માટે કમાઈએ તો ખાઈએ ' આમ છતાં પણ તુલસીદાસનો યશોદા ઉપર એટલો બધો પ્રેમ હતો કે તે દિવસમા એક ક્ષણ પણ તેનાથી વેમળા જઈ ઉઘોગ કરી શકે તેમ નહોતું યશોદાને પીએરથી તેડવા આવે પણ તે મોકલતા નહિ કારણ તેમને યશોદા વગર એક ઘડી પણ રહેવું એ મરણ તુલ્ય લાગતું.

યશોદાનાં માઆપ પુત્રીને પોતાને ઘેર તેડી લાવવા તલપાપક થઈ રહ્યા હતા. એક વખતે તુલસીદાસ સ્નાન કરવા ગયા હતા તે વખતે યશોદાની મા આવીને યશોદાને પીએર તેડી ગઈ. જ્યારે તુલસીદાસજી સ્નાન કરીને ઘેર આવ્યા તો પોતાની પત્નીને ન જોતા બેઠ પામવા લાગ્યા. અને માતાને પૂછતા તે પીએર ગઈ છે એમ જાણીને તરત જ તે જોવા નહીએથી

આખ્યા હતા તેવાને તેવાજ સાસરે ગયા. યશોદા ધણે વર્ષે પીએરમા ગયે-
લી હોવાથી તેનાં સગા બહાવાં સાથે ખેતી સુખસમાચારની વાતો કરતી
હતી. ને ઘરમા પોતાની માની સાથે વાનો કરતી હતી તેવામા તુલસીદાસને
અવતા જોત તે શરમાઇ ગઇ. તુલસીદાસ તો પત્નીના પ્રેમમાં એટલા બધા
ગુસ્તાન ખની ગયા હતા કે, આજુમાજુ કાણુએ હું છે તેની દગ્ગાર કે શરમ
રાખ્યા વગર ‘ અરે બહાલી, તું મને મુડીને કેમ આવતી રહી, તારા વગર
મને એન પડતું નથી ’ આમ ગમે તેમ ખોલતાં ખાગણા આગળ આવી
પહોંચ્યા આ જોઇ યશોદા શરમાઇ ગઇ અને ને તગજા ઉડી તેમને તેમ
ખોલતા અટકાવવા માટે સામે જઇ કહેવા લાગી કે “ આપ, આમ મારા
મા ખેન ખેલા છે ત્યા નિર્જન થઇ કેમ ખોલ્યા કરો છો ? મારામા આટલો
બધો રતેહ રાખવા કરતા પગલાંમાને જ એટલા રતેહડી બને કે કંથ્યાણુ
તો થાય જરા શરમ તો રાખો, મારું શરીર તો નાશવત છે, મારામા
એવું શું છે કે તેથી આપને આટલો બધો મોહ થતા કાંઈ પણ શરમ
લાજ વગર ગમે તેમ ખોલ્યા કરો છો. આ સમાજ તો નિમાર છે સર્વ
નાશવત છે, માટે તમે મારા ઉપરનો આટલોમધો મોહ છોડા દેખ ધરના
ઉપર મોહ રાખો કે કાંઈ ત્રેય થાય ” આ સાંભળી તુલસીદાસને ચટ્ટી
લાગી ગઇ. જેને મે અત્યાર સુધી આટલીમધી પ્રીતિના સ્થાનરૂપ માની
હતી તેણે અત્યારે મારી અવગણના કરતા માડી રાખી નહિ ખરી વાત
છે ! સમાર, સર્ગાં સર્વ નકામું છે તેમના ઉાર મોહ શો, પ્રીતિ શી !
એટલી પ્રીતિ ધર ઉપર રાખી હોત તો જરૂર કંથ્યાણુ થાત એવો વિચાર
કરતા તુલસીદાસજી ત્યાં તરત પાછા ફર્યા અને ઘેર ન જતા ચિત્રકુટના
ઘાટ ઉપર જઇ શ્રી રામચન્દ્રજીનો ભક્તિ કરવા લાગ્યા.

આ પ્રમાણે આ સતી યશોદા મે પતિનો સમાજ ઉપરનો મોહ ઉતારી
ધર ઉપર પ્રીતિ ઉતારી પતિને અનુકુળ રહી રામચન્દ્રજીનો ભક્તિ કરવા
માડો. તુલસીદાસજીએ જ્યારે યશોદા પીએરથી પાછી પોતાની પાસે આવી
ત્યારે તેનો ઉપકાર માન્યો અને કહ્યું કે ‘ ધન્ય છે સતી તે મારી આ મો
ઉઘાડી અને નરકના મુખમાથી ઉગારી ધરપ્રતિ પ્રાપ્તિ જોડવી ’ આ
પછી પતિપત્ની પરસ્પર રતેહ રાખી આ સમાર મોહનો ત્યાગ કરી ધર-
ભક્તિ કરવામા આનંદ માનવા લાગ્યા.

આ પ્રમાણે આ સતીએ પોતાના પતિને સન્માર્ગમાં સ્થાપી તેનું કલ્યાણ સાધ્યું છે અને પોતે ઇશ્વર પરાયણવૃત્તિ રાખી, પતિને પણ ઇશ્વરની લગ્ની લગાડી દીધી.

મેનાવતી-ગોપીચંદન

ગૌડ જમાળના રાજા ત્રેલોક્યવદ્રની મેનાવતી પટરાણી હતી તેના પુત્રનું નામ ગોપીચંદ હતું. મેનાવતી ધર્મિષ્ઠ અને જ્ઞાની હતી. પોતાના પતિની સેવા કરી તેમની પ્રીતિ મપાડન કરવામાં તેણે પોતાનું શ્રેય માન્યું હતું તેના ધર્મિક વર્તનના સન્કારો તેના પુત્રમાં પણ પડ્યા હતા, તેમનો પતિ મરી જતા તે વિધવા થવાથી તેમનું મન આ સસાર ઉપરથી હટી ગયું હતું, આ શરીર, વૈભવ, ધન, મગા વિગેરે સર્વ નાશવત છે માટે તેમાં મોહ રાખી ભગાઇ બેસવું નહિ પણ એક ઇશ્વર જ સત્ય છે માટે તેમના ઉપર પ્રીતિ રાખી તેમનું ભજન કર્તન કરવું એમ તે માનતી.

પતિ મરી ગયા પછી તે સુદર વસ્ત્રો અને આભૂષણોનો ત્યાગ કરી સાદું જીવન ગાળી પારલૌકિક માધનો સાધવામાં તત્પર રહેતી એવામાં જનકધર નામના મહાન પવિત્ર યોગી ત્યાં આવી અઢયા, તેમનો પવિત્રતા અને ઇશ્વરપરાયણતા જોઇ મહારાણી મેનાવતીએ તેમની પાસે ઉપદેશ લઇ ઇશ્વરભક્તિ કરવા માડી, જોગી જનકધર તેમને હમેશા કથાવાતાં કહી જ્ઞાન આપતા, મેનાવતીએ યાગીને પોતાના રાજમહેલમાં રાખી સેવા કરવા માડી તેથી તેમની પુત્રવધુએ રાજા ગોપીચંદને પોતાની સાસુની વિરુદ્ધ ભરવી કહ્યું કે “બાબા, સાસુજી પવિત્ર છે પણ આખો દિવસ તે રાત પેલા જોગી પાસે બેસી રહે છે, અને જોગીને પોતાના મહેલમાં રાખ્યો છે માટે બહાર આપણી ખોટી નિંદા થાય છે, સ્ત્રીની મતિ પાનીયે, વખતે શું છે કે શું, તો આપણું નાક કપાઇ જશે,” આવી રીતે તેણે ગોપીચંદને ભરવ્યું, ઘણી જગ્યાએ વહુઓ મામું વિરુદ્ધ પોતાના પતિના આ પ્રમાણે ભરવી નાહક કલેશ કરાવે છે, ગોપીચંદે સ્ત્રીની હકીકત ખરી માની, તે પોતાની માને તો કાંઈ કરી શક્યો નહિ પણ યોગી જનકધરને મારી નાખવાનો નિશ્ચય કર્યો,

એક દિવસે જલધરે સમાધિ ચઢાવી હતી તે વેળાએ ગોપીચંદે ત્યાં આવી તેને પકડી અધારા કુવામાં નખાવી દેછ ઉપરથી કચરો નખાવી કુવો પૂરી દીધો, મેનાવતીને આ વાતની ખબર ન પડી, તેણે આવી જોયું તો ગુરુ ન દીધા તેથી ધણુ કષ્ટપાત કરી અજનો ત્યાગ કરી દૂધ ઉપર રહેવા લાગી, એક વખતે ગોપીચંદનો જન્મ દિવસ આવ્યો તેથી તે દિવસે તેના રાજ્યમાં આનંદ ઉત્સવ પળાયો, ગોપીચંદને પાટલે ખેસાડી તેની રાણીઓ સ્નાન કરાવતી હતી, તે વખતે તેની મા મેનાવતીને એવો વિચાર આવ્યો કે. આ પુત્રનું શરીર કેવું કપાળુ ગૌરવર્ણનું છે, તેને રાણીઓ કેવા હેતથી સ્નાન કરાવે છે છતાં પણ તે શરીર નાશવત છે, જેમ તેના પિતા પિતામહ અને પૂર્વજેના શરીરો નાશ પામ્યા તેમ આ પુત્રના શરીરની પણ તેવી જ દશા થવાની, નાશવત શરીર ઉપર આટલો બધો મોહ અને મમતા, અરે ભગવાન !' આમ વિચાર કરતી તે રડવા લાગી તે જોઈ ગોપીચંદે પુછ્યું કે “માણુ આજે જ્યારે આખા રાજ્યમાં આનંદોત્સવ ચઢ રહ્યો છે ત્યારે તમે કેમ રડવા માંડ્યું છે ?

આ સાંભળી મેનાવતીએ કહ્યું “બેટા, મને એજ રડવું આવે છે કે. આ સંસાર તો નાશવત છે, શરીર, ધન, વૈભવ કાળે કરીને નાશ થવાનું જ છે, તેના ઉપર મમતા રાખી માણસ બધાઈ જાય છે અને મનુષ્ય શરીરને એળે ગુમાવી દે છે, માટે આ સુંદર શરીરને મેળવી તેમાં મમત્વ ન રાખતા ઇશ્વરોપાસના કરી તે શરીરને સાર્થક કરવું એજ કલ્યાણુકર છે એ વિચાર આવતાં મને આંસુ આવી ગયા.” આ સાંભળી ગોપીચંદને ધણુજ આશ્ચર્ય થયું. તેને લાગ્યું કે માણુ કહે છે તે સત્ય છે, આ રાજપાટ, શરીર, સંસાર મર્વ નાશવત છે, તે શરીરવડે ઇશ્વરનો સાક્ષાત્કાર કરી લેવા યત્ન કરવો એજ સાર્થક છે. ખરે, મારા માણુ પવિત્ર છે. નાહકે રાણીઓએ મને ખોટું ભરવી મહાત્માનો નાશ કરાવ્યો, આ વિચાર આવતાં તે ક્યા બેટો છે અને શું કરે છે તેનું જ્ઞાન લુપ્તી ગયેલ તેણે રાણીઓને દુર કરી એકદમ ઊભા થઈ પોતાની માને પગે પડ્યો અને જોલ્યો કે: ‘માણુ, તમે મને બચાવ્યો, આ શરીરવડે મારો ઉદ્ધાર શી રીતે કરવો તે હવે આપજ બતાવેલ.’

મેનાવતી—“બેટા, જો મારા ગુરુ જીવંત હોત તો તે તને તેના માર્ગ બતાવી શકત, મારું શું મળુ?”

આ સાંભળી ગોપીચંદને કરેના અપરાધ માટે ધણોજ પસ્તાવો થયો તે પછીથી તેનું મન સસાર ઉપરથી હિંદી ગયું. ઇશ્વરભક્તનમા ધણો વખત આજના લાગ્યો. એક વખતે ગુરુ જીવંતરનો શિષ્ય પોતાના ગુરુ પાસે આવ્યો. પણ ગુરુ દીઠા નહીં તેથી તેણે સમાધિ ચઢાવી જોયું તો ગુરુને કુત્રામાં જોયા, તેથી તેણે રાત્રી ગોપીચંદને ધણોજ ઇપકો આપ્યો. મેનાવતી એ જાણી ધણી જ દીક્ષાગીર થઈ પડી ગયોને કુત્રામાંથી બહાર કાઢ્યા. ગુરુ હજી સમાધિમાં જ હતા, તે બહાર આવી જામન થયા એટલે મેનાવતીએ પગે લાગી પુત્રના અપરાધની ક્ષમા માગી, ગોપીચંદ પણ માફ મામવા લાગ્યો. ગુરુ સત્વગુણી હતા તેથી ગોપીચંદને શાપ ન આપતા ક્ષમા આપી, પછી ગોપીચંદ તેમની પાસેથી ઉપદેશ લીધો.

કેટલાક દિવસ જતા ગોપીચંદને તીવ્ર વૈગમ્ય ઉત્પન્ન થયો, તેની રાજપાટ, સગા સબધી વિગેરે ઉપરથી પ્રીતિ હિંદી ગઈ, તેણે વનમાં જઈ તપ કરવા માટે ગુરુ જીવંતર પાસે આગ્ર માગી, ગુરુએ કહ્યું. “ભાઈ, રાજપાટ, સુખ વૈભવ છોડી વનમાં રહેવું એ ધણું કઠણ છે. માટે રાજ્ય ભોગવવા છતાં તેના ઉપરની મમતવશુદ્ધિનો ત્યાગ કરી ઇશ્વરોપાસના કર પણ ગોપીચંદનું મન હવે સસાર ઉપરથી બી-કુલ હિંદી ગયું હતું તેથી તેણે વનમાં જવાની જ પ્રાર્થના કરી, જેથી ગુરુએ તેને સન્યસ્ત દીક્ષા આપી, પછી તે સર્વ આભુષણો અને રાજ્યવૈભવ છોડી ભગીરી કંથા ધારી, હાથમાં કમળનું ઝાંઝી રાગીઓ પાળે ‘અલ્લક’ કહી નિઃશ્રા માગવા ગયો.

રાણીઓ એ દમ પોતાના પતિને સન્યાસી થયેલે જોઈ રડવા લાગી, તેમણે તેને મસારમાં ગહેરા ધણું મમતવ્યો પણ તેણે ન માન્ય અને આ મસાર નાશવત છે, એક ઇશ્વર જ સત્ય અને નિત્ય છે માટે તેનો સાક્ષાત્કાર કરવા ઇશ્વરભક્ત કરવું એજ મનુષ્યનું ખરું કર્તવ્ય છે, એવો તેણે રાણીઓ વિગેરેને ઉપદેશ આપ્યો, પછી તે ગુરુની આગા લઈ વનમાં જઈ તપ કરવા લાગ્યો.

આવી રીતે આ પરમ સાધ્વિ માતાએ પોતાનું કલ્યાણ સાધ્યું અને પોતાના પુત્રને પણ ઇશ્વરભક્તિ કરાવી, મહાન થોગી બનાવવા ચત્ન કર્યો આજે પણ તેના સર્વધર્મા લોકો ગાય છે કે

જનની જીવે રે ગોપીચંદની જેણે પુત્રને પ્રેર્યો વનવાસજી,

ઉપદેશ આપ્યો એણીપેરે, લાગ્યો મસારીડો આજજી, જનની.

આ પ્રમાણે ગોપીચંદ રામની માતા મેનાવતીએ પોતાના પુત્રને આ મસાર અસાર છે એવા ઉપદેશ આપી પોતાના પરમ કર્તવ્યને જતાવી આપ્યું, જે સ્ત્રીઓ પોને ઇશ્વરપરાયણ રહી પ્રજનને ઇશ્વર પરાયણ કરવા ચત્ન આદરે છે તેજ ખરી ભાગ્યશાળી છે

દેવી અધોરકામિની

દેવી અધોરકામિનીનો જન્મ બ્રહ્માનામા આવેના ટાકી નામના ગામમાં એક કાયસ્થને લા થયો હતો તે નાનપણથી દયાળુ હતી, તેનું લગ્ન બાણુ પ્રકાશચંદ્ર સાથે થયું હતું, કામિની નાનપણમાં અલણ હતી તેથી પ્રકાશ-ચંદ્રે તેને બણાવવા માંડ્યું, પણ તેનું કુટુંબ મોટું હતું, મામાપ, બાપ, બેન વિગેરેની શરમથી માત્ર રાત્રે જ પતિ પત્નીનો મેળાપ થતો, એટલે રાત્રે થોડો વખત કાઢી પ્રકાશચંદ્ર તેને શીખવતો, કામિની સત્સંસ્કારી હતી તે માત્ર સાદો પોષાક જ પહેરતી પ્રકાશચંદ્ર બ્રાહ્મધર્મી હેવાથી કામિની-એ પણ બ્રાહ્મધર્મનો સ્વીકાર કર્યો હતો

પ્રકાશચંદ્રને સારી માનવાળી નોકરી હતી પગાર પણ સારો મળતો, તેણે પોતાની પત્ની કામિનીને ઠગવી પોતાના વિચારને અનુકુળ બનાવી હતી, તે બંને દયાળુ હતા નીરાધાર બાળકોને પોતાને લા રાખી વિદ્યા-ભ્યાસ કરાવવાથી ધણું પુણ્ય થાય છે એમ માનતા બંને સ્ત્રીપુરુષો પરો-પકારાર્થે ધણું દ્રવ્ય ખર્ચતા, ધણું દુ.ખી દરિદ્રીને અન્નવસ્ત્ર અપાતા.

તેમણે નાની છોકરીઓને સુધારવા માટે બાકીપુરમાં એક કન્યા-શાળાની વ્યવસ્થા જાતે કરવા માડી તેમણે પત્ની પાસે થોડું ધણું ધણી વાચી શકાય તેટલો અભ્યાસ કરી દ્રેન્ગિ કાનેજમાં પાંચ વર્ષ અભ્યાસ કર્યો હતો, તેઓ પોતાના પત્નીના પગારનો ધણો ભાગ પરોપકારમાં ખર્ચતા

તેમણે સ્ત્રીઓને સુધારવાને બધો પ્રયત્ન કર્યો હતો, સાથે સાથે તેમને ધર્મ અને નીતીનું જ્ઞાન આપવા ઉપદેશ આપતાં, તેમનો રનેહાળ સ્વભાવ અને ગરીબો ઉપરની પ્રીતીથી લોકોમાં તે દેવીતુલ્ય ગણાતા,

બધા દરદીઓને ઘેર જઈ તેમની ચાકરી કરતા, પરોપકારાર્થે અને દુઃખીઓને મદદ કરવા બધો શ્રમ લેતા તે પત્નીની સેવા કરતા અને પત્ની આજ્ઞાનું પાલન કરી તેમની પ્રીતી સપાદન કરી હતી, ધરમાં સર્વ સાથે સંપીને રહેતાં, તેમનું ઘર આનંદના સ્થાનરૂપ હતું, આ પ્રમણે આ સતીએ ધર્મવરપરામણ્ય જીવન ગાળી અનેકને સુખી કર્યા હતા.

બેહુલા

બેહુલા એ બગાણામાં આવેલા નીકની નગરના માયન નામના વેપારીની પુત્રી હતી. નાનપણમાંથી તેને તેના માતાપે ધર્મ અને નીતીનું શિક્ષણ આપી ઉછેરી હતી, તે શાત, ઉત્માહી, ધર્મિષ્ઠ અને ધૈર્યવાળી હતી તેનું શરીર ધણું રૂનાળું હતું. તેને અંપકનગરના ચાદ વેપારીના પુત્ર નખીન્દર સાથે પરણાવી હતી. પત્ની વ્રતા હતી, પરણીને સામરે આવ્યા પછી સાસુ સસરાનાં મન તેણે પોતાના નત્ર સ્વભાવથી જીતી લીધા હતા, પત્નીના ઉપર અત્યંત પ્રીતી રાખીને તેની મેવાબક્તિ કરતી હતી, અને હમેશા એક બીજાને અનુકુળ રહી આનંદમાં રહેતા, પત્નીના ઉપર તેની અત્યંત પ્રીતી હતી.

એક વખતે ગત્રે તેના પત્નીને સાપ કરડયો, તેથી તેને ઝેર ચઢવાથી બેશુદ્ધ થઈ મરણવત પડ્યો, બધા ઉપાય કર્યા પણ એ ઉતર્યું નહીં, આ જોઈ બેહુલાએ બધી રડકાળ કરવા માડી, થોડીવારે તેને વિચાર આવ્યો કે પત્ની વગરનું જીવન શું કામનું ?

મતી સાવિત્રીએ પોતાના પતિ સત્યવાનને જીવનો કર્યો હતો તો હું કેમ ન કરી શકું ? તે ન જીવે તો પછી મારે જીવીને પણ શું કરવું એવા વિચારથી તેણે એક હોડી વેચાતી લઈ તેમાં પતિને લઈ તે બેઠી અને નદીમાં હોડીને ચલાવા માડી. તેના મનમાં પતિને જીવતા કરવાનો જ વિચાર હતો.

તે બાણી કે: સાપ કરડ્યા પછી પણ રાત્રિ દિવસ સુધી માણસને જીવ જતો નથી. તેનાં સામુસસરાએ તેમ કરવા તેને ના કહ્યું પણ તેણે પતિનું જીવન ઉગારવાના વિચારમાં કશા ઉપર ધ્યાન આપ્યું નહિ.

નદીના પ્રવાહમાં હોડી તણાવા લાગી. તેણે સર્વ સમાજલાભને કહ્યું કે. ઇશ્વરની મરજી હશે તો પાછી આવીશ. હાલ ચિંતા કરવી નકામી છે. એમ કહી હોડીનાં વેગ સાથે તે અદૃશ્ય થઈ ગઈ. અન્નપાણીને ત્યાં જરી માત્ર પતિનો જીવ બચાવવાની જ ઇશ્વરને પ્રાર્થના કરતી જવા લાગી. હોડી તણાઈ ધણે દૂર એક નાના ઘાટ આગળ અટકી, ત્યાં એક ખારવો હતો, તેણે આ રૂપવતી સ્ત્રીને એકલી જોઈ હોડી પકડીને બાધી દીધી. તેણે તેને પોતાની સ્ત્રી થવા લલચાવી અને કહ્યું કે આ મરેલા માણસને લઈ જા માટે કલ્પિત કરે છે. મારે ત્યાં ચાલ હું તને સુખ આપીશ. મારે પૈસાટકાની ખોટ નથી, માટે ચાલ, વાર લગાડ નહિ ! આ સાંભળી બેહુલાએ હિમત લાવી કહ્યું “ બાપ, હું પતિવ્રતા છું પરપુરુષની લાલચથી ભ્રષ્ટ થઈ એવી નથી, માટે મારા આગળ એવું બોલશો નહિ. મને ધનની કે સુખની પરવા નથી. જો તમે મને હેરાન કરશો તો હું જો દિવસ માંડી મરતી હમણાં તે આજે જ મરીશ પણ તમારી ઇચ્છા સિદ્ધ નહિ જ થાય ”

આ સાંભળી ખારવે બાણી કે આ કાંઈ માને લેવી નથી, બલે જાય, એમ બાણી તેને જવા દીધી આ પછી હોડી પાણીમાં તણાવા લાગી, જ્યાં જ્યાં કિનારો આવે ત્યાં લોકોને પૂછતી કે આ ગામમાં કોણ સાપને ઉતારનાર છે ? પણ કોણ તેના સવાલનો જવાબ આપતો નહિ આગળ જતા એક કિનારા ઉપરથી એક વૈદે કહ્યું કે હા, હું દવા આપીશ તેથી તે માણસ જીવતો થશે ને જેર ઉતરશે પણ તમારે મારે ઘેર બેચાર દિવસ આવીને રહેવું પડશે બેહુલાએ કહ્યું કે. હું હોડીમાંથી ઉતરી તમારે ઘેર તો આવું નહિ જો તમને દવા આવતી હોય તો અહિં દવા કરો. વૈદે કહ્યું તેમ નહિ અને, આજુમાજુ કાંઈ ન હોય તો વૈદની ઘનના ભ્રષ્ટ થઈ અને તે હોડીને પકડવા જળમાં પડ્યો આ જોઈ સતીએ રડવા માંડ્યું તેથી કેટલાક માણસો કિનારે આવી પહોંચ્યા અને વૈદને વાંચો, આ રીતે સતીનું રક્ષણ થયું.

હોડી તણાતા તણાતા પ્રયાગના કિનારા ઉપર આવી. ત્યાં એક ધોળાણ કપડાં ધોતી હતી તેને બેઠુલાએ કાઠ સાપ ઉનારનાર છે ? એમ પૂછ્યું, તે ધોળાણને તેના ઉપર દવા આવી તેથી તેણે કહ્યું કે ખાત્ર, તમે ગભરાશો નહિ મારો શેઠ સાપના ઝેરની દવા જાણે છે તેથી ઝેર ઉતરી જશે, હું હમણાં જ બોલાવી લાવું છું આમ કહી તરત શહેરમાં જઈ પોતાના શેઠ પાસેથી દવા લાવી. તે નખિન્દરને ડાખ ઉપર ચોપડી અને થોડી પાત્ર, તેથી તેનું ઝેર ઉતર્યું પતિ જીવે. મર્યો તેથી બેઠુલાના આનદનો પાર રહ્યો નહિ નખિન્દર પણ પોતાના પ્રાણ અચાનક પોતાની ઓને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યો. બંને જણ પેલી ધોળાણનો ઉપકાર માનવા લાગ્યાં.

બીજે દિવસે બેઠુલા અને નખિન્દર નૌકામાં બેસી ઘેર ગયા, ત્યાં સર્વે નખિન્દરને જીવે. મર્યો જાણી સવ હર્ષ પામ્યા. બધા બેઠુલાના વખાણ કરવા લાગ્યા આ પ્રમાણે બેઠુલાએ પોતાના પતિના જીવને બચાવવા માટે ઘણું મકટ વેડ્યું પણ તે બચ્યો. ત્યારેજ ઝૂપી પતિને માટે આટલું સંકટ વેડનાર સતીને જોઈને ધન્યવાદ આપીએ તેટલો જોશ લઈ આટલેથી હવે બંધ રાખીશું બીજી કયા કાલે શરૂ કરીશું એમ કહી ચંદ્ર-કાન્તાએ કયા બંધ કરી,

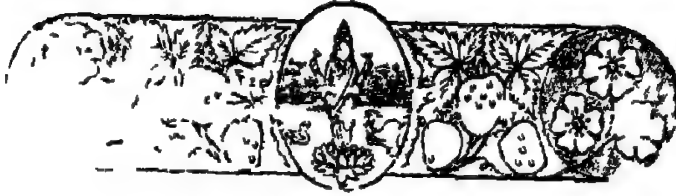
સ્વધર્મનિષ્ઠ દૈવીજીવન

અને ધર્મસંસ્થાપક મહાપુરુષોનાં જીવનવૃત્તાંત.

આ પુસ્તકમાં ૧૫૦ ઉપરાંત ધર્મનિષ્ઠ મહાપુરુષોનાં જીવન ચરિત્રો છે અને દરેક ધર્મનું રહસ્ય વિસ્તારથી સમજાવેલું છે કીમત રૂ ૬-૦.

વ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય-અમદાવાદ

પ્રકરણ ૧૮ મું.

સ્રીઓ એ પતિની અર્ધાંગના છે

બીજે દિવસે સર્વ સ્રીઓ ચન્દ્રકાંતાને ત્યાં એકઠી મળી તે સર્વને આ-
વેલી જેઈ ચન્દ્રકાંતાએ રોજની કથા આ-
ગળ ચલાવી,

જુઓ બહેનો, આપણે સ્રીઓને કાંઈ બોધુ માન નથી, સ્રી એ
તેના પતિના અર્ધા અંગ રૂપ છે પુરુષનું અને સ્રીનું બનેનું અર્ધ મળીને
એક દમ્પતી રૂપ શરીર ગણાય છે આપણુ શરીરનો એક ભાગ ખોડ
ખાંપણવાળો હોય તો જેમ આપણે શરમાવાનું છે, આપણા શરીરમાં
એક ભાગમાં દરદ થતાં આપણને આખા શરીરે વેદના જણાય છે. તેમ
પતિએ આપણા અંગરૂપ છે. પતિને દુઃખ હેવું એ આપણે પોતાનું જ
બગાડીએ છીએ પતિના સુખમાં જ આપણુ સુખ છે.

પતિને કોઈવાર આપણા વિચારો અનુકુળ ન જણાય તો આપણે
તેમની સાથે મતભેદ પાડી વિખવાદ વધારવો નહિ પણ તેમની આજ્ઞાને
અનુસરવું પતિની આજ્ઞા પાળવી એ આપણું ધર્મ છે પતિ ખોટે રસ્તે
ચાલનાર હોય તો તેને આપણે પ્રીતિથી સન્માર્ગે સ્થાપવો જોઈએ આપ-
ણે કદાપિ પણ પતિને દુઃખ થાય તેવું કૃત્ય કરવું નહિ. પતિ અને પત્ની
એ આ સંસાર રચના બે ચક્ર (પૈડાં) રૂપ છે. રથ જેમ એક પરકું બા-
જણુ હોય છે તો ચાલી શકતો નથી, તેમ પતિપત્ની એ બને જો વિરૂદ્ધ
વિચારનાં હોય છે તો તેમનો સંસાર દુઃખરૂપ નીવડે છે. પણ જો તે સરખે

સરખા વિચારનાં, એક બીજાને અનુકુળ રહેનારા અને એક બીજાને રાજ ચમનારા હોય છે તો આ સમારને તરી જતા વાર લાગતી નથી.

આપણે આટલા દિવસથી સ્ત્રીજીવન મહાત્મ્યનું કથન કરીએ છીએ તેમા જે સ્ત્રીઓ પોતાના પતિના વિચારને અનુસરી પતિ સેવામા આનંદ માનનારી હતી તેમ સુખી થયેલી જોઈએ છીએ. સુખ સર્વને ગમે છે આનંદમા રહેવું હોય તો જરૂર આપણે આપણા પતિની મરજીને અનુસરતા શીખવું જોઈએ સતી સ્ત્રી કદાપી પણ પતિથી સ્વતંત્ર થવા પ્રયત્નની નથી, પતિ વગર તેને એન પડતું નથી, પતિ સાથે કદી પણ હિંસા સાદે બોલતી નથી, પતિની આગળ કોઈ પણ વખતે કોઈ પણ વસ્તુની હાક કરતી નથી જેમ પતિની મરજી તેમ સતીની મરજી હોય છે. પૂર્વે પણ સાત સ્ત્રીઓએ પતિની મરજી સંપાદન કરીને જ સુખ મેળવ્યું છે વળી નીચેનું પતિસ્તોત્ર દરેક સ્ત્રીએ મનન કરવા જેવું છે

સ્ત્રીઓએ મનન કરવા યોગ્ય આ પતિ સ્તોત્ર
દરેક સ્ત્રીએ શીખવું જોઈએ.

પતિસ્તોત્ર

નમઃ કાન્તાય મર્ત્યે ચ શિવચન્દ્ર સ્વરૂપિણે ।

નમઃ શાન્તાય દાન્તાય સર્વ દેવાશ્રયાય ચ ॥

શિવ અને ચન્દ્રસ્વરૂપ કાન્ત ભર્તારે ને નમસ્કાર છે. શાન્ત દાન્ત અને સર્વ દેવના આશ્રય રૂપ પતિને નમસ્કાર

નમો બ્રહ્મસ્વરૂપાય સતી પ્રાણ પરાય ચ ।

નમસ્વાય ચ પૂજ્યાય હ્રદાધારાય તે નમઃ ॥

બ્રહ્મરૂપ, સતીના પર પ્રાણ રૂપ, નમસ્કાર કરવા યોગ્ય પૂજ્ય અને હૃદયના આધાર તમને નમસ્કાર છે.

પંચ પ્રાણાધિ દેવાય ચક્ષુષસ્તારકાય ચ ।

જ્ઞાના ધારાય પત્નીનાં પરમાનન્દ દાયિણે ।

પાત્ર પ્રાણના અધિદેવ, આખની કીકીરૂપ, જ્ઞાનના આધારરૂપ અને પત્નીને પરમ આનંદ આપનાર પતિને નમસ્કાર કરૂ છુ

પતિ બ્રહ્મા પતિ વિષ્ણુ પતિદેવ મહેશ્વરઃ ।

પતિશ્ચ નિર્ગુણા ધારો બ્રહ્મરૂપો તમોસ્તુતે ॥

પતિ જ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ્વર છે એ જ નિર્ગુણ આધાર અને બ્રહ્મરૂપ છે તેને નમસ્કાર કરૂ છુ

ક્ષમસ્વ ભગવન્ દોષં જ્ઞાનાજ્ઞાન કૃતશ્ચયત્ ।

પત્નિચિન્ધો દયાસિન્ધો દાસી દોષં ક્ષમસ્વચ ॥

હે ભગવાન જાણે અજાણ કરેના મારા અપરાધને ક્ષમા કરો,

હે પતિના પત્નિ, હે દયા સાગર, દાસીના દોષને ક્ષમા કરો. ૫

इदं स्तोत्रं महा पुण्यं सृष्टयादौ पद्मया कृतम् ।

सरस्वत्या च धरया गंगया च पुरातनम् ॥

सावित्र्याचકृतं पूर्व ब्रह्मणे चा पि नित्य श्रेः ।

पार्वत्या च कृतं भक्त्या कैलासे शंकरायच ॥

मुर्नानाञ्च सुराणाञ्च पत्नीभिश्च कतं पुरा ।

पतिव્રતાના સર્વાસા સ્તોત્રમેતચ્છુ ભાવહન્ ।

इदं स्तोत्रं महापुण्यं या शृणोति पतिव्रता ।

नरो वापि च नारी वा लभते सर्व वाञ्छितम् ॥

अपुत्रो लभते पुत्रं निर्धनो लभते धनम् ।

રોગી ચ મુચ્યતે રોગાબ્ધિ મુચ્યતે વન્ધનાત્ ॥

પતિવ્રતા ચ સ્તુત્વા ચ તીર્થ સ્નાન ફલં લભેન્ ।

इदं जत्वा सती भक्त्या भुङ्क्ते सा तदनुज्ञया ॥

આ સ્તોત્ર સંપ્રદાના આરભમા પદ્માએ કરેલું. આ પુરાતન સ્તોત્ર સરસ્વતી, ધરા, અને ગંગા તેમજ સાવિત્રી પણ બ્રહ્માને ખુશી કરવા હમે.

શ્રી બોધતા, શ કરને ખુશી કરવા પાર્વતી પણ કૈલાસમાં આ સ્તોત્રનો પાઠ કરતાં, તેમ દેવતાઓ અને મુનિઓની સ્ત્રીઓ પણ પહેલા આ સ્તોત્રનો પાઠ કરતી.

આ સ્તોત્ર સર્વ પતિવ્રતાઓનું શુભ કરનાર છે જે પતિવ્રતા આ સ્તોત્રનું શ્રવણ કરે, અથવા જે નરનારી આનો પાઠ કરે તે સર્વ વાંછિત ફળને પામે છે. આ સ્તોત્રના પાઠથી અપુત્રને પુત્ર અને નિર્ધનને ધન મળે છે, રોગી રોગથી અને બધિવાન બધનથી મુક્ત થાય છે પતિવ્રતા આનો પાઠ કરવાથી તીર્થસ્થાનના ફળને પામે છે આ સ્તોત્ર જપીને ભક્તિથી પતિની આજ્ઞા લઇને પછી જમવું

હવે બોજી પ્રતિવ્રતા સ્ત્રીઓના જીવન શરૂ કરીએ છીએ તે ધ્યાન રાખી

સુંદરબા

સતી સુંદરબા એ વલ્લભીપુરના પામે આવેલા રાજા ગામના રાજા કેસરીસિંહની પુત્રી હતી, તે નાનપણથી બુદ્ધિશાળી, મૌદર્યવાળી, ચતુર અને મજબુત બાધાની હતી, નાનપણમાં પણ તેને બોડા ઉપર બેસી ફરવાનો શોખ હતો તે હમેશા આનંદમાં રહેતી તેનું રાગ વલ્લભીપુરના કુવર વીરસિંહ સાથે થયું હતું.

એક વખતે સુંદરબા ગામમાં ફરવા ગઇ હતી તે વખતે વીરસિંહ શિકારે નીકળેલો ત્યાં આવી વિસામો ખાવા બેઠો હતો, તેને જોઈ વૃક્ષ પાછળ છુપાઈ સુંદરબાએ તેની સખીઓને કહ્યું કે — હે મખી ! આ તો વીરસિંહ જણાય છે, તે મને પરમ પ્રેમમાં રીઝવશે, અને જે આડો આવશે તો હું મારી બુદ્ધિજન અને ચતુર્થવડે નેને મારો પતિ બનાવી દઇશ, ” આ વાક્યો વીરસિંહના સાંભળવામાં આવ્યા તે પછી તેણે તેની સાથે લગ્ન કર્યું હતું.

સુંદરબાની પરીક્ષા કરવા સારૂ તેણે લગ્ન કર્યા પછી એક મહેલમાં રાખી અને તેને બિલકુલ બોલાવતો નહિ, તેથી સુંદરબાને ધણો ખેદ થયો.

એક વખતે વીરસિંહ કુળદેવીનું પતન કરવા જવાનો હતો, તે વાત તેના જાણવામા આવતાં તે પણ મ્થાનામા બેસી દેવીના દર્શન કરવા ગઇ, ત્યાં વીરસિંહ ઉભો હતો તે વખતે તેણે દેવીને પોતાના ગળાનો હાર ચઢાવી પ્રાર્થના કરી કે હે દેવી, મારા પતિને સુખો અને આનંદી રાખો. ” આ સાંભળતા વીરસિંહનો દષ્ટિ તેના ઉપર પડી અને તેણે કહ્યું કે: “ કેમ ! પતિને તમારૂં પરાક્રમ બતાવ્યું કે ? ” આ સાંભળી તેને બામમા ઉચ્ચ-રેલા શબ્દો યાદ આવ્યા તેણે પોતાના પતિને કહ્યું કે ‘ બહાનું બીજો તો સુખ છે, અમારા બોલ્યા સામે આપે બેવું નહિ ”

આથી વિરસિંહે કહ્યું કે “ એમ તે બને, જ્યાં સુત્રી તમારૂં બોનું તમે પાળી નહિ બતાવો ત્યાં સુધી તમારા ઉપર મારો રોષ થવાનો નથી ” આ સાંભળી સુંદરબા હસીને ત્યાંથી ચાલી ગઇ.

સતી સુંદરબાએ હવે પોતાનાં વયનો પાળી બતાવાનો નિશ્ચય કર્યો, તેણે પોતાના આપને પત્ર લખ્યો કે એક રાજવંશી કન્ય, અશ્વ, શસ્ત્ર અને એક રાજકુમારને વધ સુત્રી ચાલે તેટલું ધન, તેમજ મારી જગ્યા સાચવે તેની એક સુંદર વિવાસ દાસીને ગ્રામપણે મોકલી આપો ” તેના આપે પત્ર વાંચી પુત્રીને માગેલી વસ્તુઓ શી રીતે મોકલવી તેનો વિચાર કરવા માડ્યો. છેવટે તેણે પોતાના ગામથી પુત્રીના મહેલ સુધી બોલરૂં બાદાવી તેમા થઇને પુત્રીએ માગેલી સર્વ વસ્તુઓ તેને મોકલી દીવી સુંદરબાએ દાસીને પોતાના લુગડા પહેરાવી સર્વ વાને મમળવી દીધી, અને કાંઇ પણ એ વાત જાણે નહિ તેને માટે સાવધ કરી દીધી, પછી તેણે પુરુષનો વેષ લીધો અને ઘોડા ઉપર સ્વાર થઇ બહાર નીકળી

સુંદરબા પુરુષનો વેષ લઇ રત્નસિંહ એવું નામ રાખી વલ્લભીપુરના રાજવંશમારમા ગઇ તેનું શરીર ગૌર, મજબુત બાધાનું અને તેજસ્વી હતું તેને જોઇ કાંઇ રાજકુવર હશે એમ ધારી રાજ્યએ માન આપી સમાચાર પુછ્યા, સુંદરબાએ કહ્યું. મારૂં નામ રત્નસિંહ છે હું મારા પિતાથી રીસાઇ નોકરી શોધાઁ આવ્યો છું મારા ગામનું નામ હું મારા પિતાના આજ્ઞા વગર જણાવી શકીશ નહીં, હું આપના દરબારમા રહીશ કાંઇ જરૂરી કામ હોય ને કાંઇની ન બને ત મને સોંપવું, રાજ્યએ તેનું રૂપ, વાણી અને હિંમત જોઇ તેને પોતાના રાજવંશમા રાખ્યો. કુવર વીરસિંહ તો તેની સાથે

મિત્રતા રાખવા લાગ્યો. બંનેના આચાર, વિચાર અને રોહથી વીરસિંહને તેના વગર એક ધડીવાર પણ ચાલતું નહિ. આ પ્રમાણે મુંઢરખા વેશ બદલી ત્યાં રહેવા લાગી.

એક વખતે ત્યાં એક ગરૂડનો ત્રાસ થયો. તે રાજા એક માણસ ગામમાંથી ઉપાડી જડો, આ ગરૂડને મારે તેને મોટું ઇનામ આપવાનું રાજાએ જાહેર કર્યું. કાંઈ પણ સરદાર ગરૂડને મારવાની હીમત કરી શક્યો નહિ. છેવટે રત્નસિંહે તેને મારવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. પોતે એક મજબૂત લોખંડનું માણસના આકારનું પોટું પુતળું બનાવ્યું અને તેને આજુમાજુ તીક્ષ્ણ સોયા ધાલીને બાગોળે ગોઠવ્યું, અંદર પેસવાનું એક બીજું પારણું રાખ્યું હતું, રાત પડતા તે પુતળું બાગોળે ગોઠવ્યું અને બીકના માર્યા સર્વ માણસો ઘરા વાસીને સુઈ ગયા, રત્નસિંહ સંધ્યાકાળે બાગોળે ગયો અને પુતળાની અંદર તરવાર લઈ છુપાઈ રહ્યો. વખત થયો એટલે ગરૂડ આવ્યો, તેણે બીજા કાંઈ માણસને ન જોયું તેથી પેલા પુતળાને માણસ ધારી ઝડપ મારી, આખો તે પુતળામાં રાખેલા ઝીણા સોયા ગરૂડની પાંખોમાં વાગતા તે ધાયણ થયો, તે જોઈ રત્નસિંહે બહાર નીકળી તરવારથી તેનો અંત આણ્યો.

બીજો દિવસે ગરૂડ મરાયાની વાત જાણી રાજા અને પ્રજા સર્વ રત્નસિંહનો ઉપકાર માનવા લાગ્યા. અને તેની બહાદુરીનાં વખાણ કરવા લાગ્યા, રાજાએ તેને મોટી જગીરો અને શિરપાવ આપ્યા. એક વખતે વલ્લભીપુરના બાયાતોએ બળવો ઉઠાવી રાજ્ય કબજે કર્યું અને કુવર વીરસિંહને પકડી એક પર્વત ઉપર ગુપ્તપણે કેદ રાખ્યો, રાજાને ઘેર આસ્તા આ વાતનો ખબર પડી તેથી તે શહેરમાં ન આવી શક્યો. રત્નસિંહ તેને રસ્તામાં જ મળ્યો તેથી તેમણે સલાહ લેવા માંડી.

રત્નસિંહે કહ્યું રાજાજી, તમે ગભરાશો નહિ, વીરસિંહ ન્યા હશે ત્યાંથી હું છોડાવી લાવીશ, તમે શીલા ગામમાં રહો. હું વીરસિંહના શોધ કરી લાવોશ, પછી રાજા શીલા ગામે રહ્યા અને તેણે પોતાના આપનું લશ્કર તૈયાર કરી તેમાંના કેટલાક વોર સૈનિકોને લઈ વીરસિંહની શોધ કરવા લાગ્યો, તેને શોધના શોધના પકાડની એક ગુફામાં વીરસિંહને પાનો.

લાગ્યો. ત્યા જઈ ત્યા રાખેલા સૈનિકોને મારી વીરસિંહને ઓગ્રસીને તે શીલા ખામે આવ્યો. હવે સ્વપ્ન પાસેથી રાજ્ય શી રીતે લેવું તેનો તે વિચાર કરવા લાગ્યો, વીરસિંહ તેનો ધણો ઉપકાર માન્યો અને વધુ રનેહ રાખવા લાગ્યો.

રત્નસિંહે કહ્યું-જનુના હાથમા કિલ્લો છે માટે સામેથી યુદ્ધ કરવામા ફાવીશુ નહી, પણ એક ગુપ્ત માર્ગે જહોરમા જઈ પાછળથી હલ્લો કરવામા આવે તો ફાવીશુ, હવે તો હું તમને રાજ્ય પાછુ અપાવ્યા પછી મારા દેશમા જઈજી વીરસિંહને તેણે કહ્યું કે મિત્ર, તમે મારા ઉપર રનેહ રાખતા હો તો તમારી કટાર આપો. વીરસિંહે તેના ઉપર રાજી થઈ કટાર ભેટ આપી, આ પછી તે વીરસિંહ, રાજા તથા સૈન્યને ઘણ કોઈ ગુપ્ત માર્ગે જહોરમા પ્રવેશ કરાવવા માટે તૈયાર થયો તેણે પોતાના બાપે જે ભોયફૂ બનાવ્યું હતું તે ઉઘાડ્યું અને તે રસ્તે થઈ સરદારખાના (તેના) મહેલમા થઈ સર્વ સૈન્યને જહોરમા દાખલ કરી જનુ ઉપર પાછળથી હુમલો કર્યો આ જોઈ જનુએ જીતવાનો આશા છોડી દઈ હથિયાર છોડી દીધા અને રાજાને રાજ્ય સોંપી દઈ માફી માગી

આ ગરમઝાટમા રત્નસિંહના વેપધારી સરદારખા પોતાનો વેપ બદલી મહેલમા દાખલ થઈ ગઈ, વીરસિંહ તથા રાજા તેને શોધવા લાગ્યા પણ પત્તા ન મળ્યો. સર્વ કોઈ તે દેવરૂપે આવેલો દેવદૂત હશે એમ માનવા લાગ્યા, વીરસિંહે વિચાર કર્યો કે એ મારી પત્નિ સરદારખાના મહેલમા આવેલા ભોયરાના રસ્તાને શી રીતે જાણે? નક્કી કાઢ દગો હશે, હું રાણીને બોલાવતો નહોતો તેથી તેણે કદાચ રત્નસિંહ સાથે ગુપ્ત સંબંધ રાખ્યો હશે. તેને આવા વિચાર આવતા તે રત્નસિંહ ઉપર ગુસ્સે થયો અને તરવાર ધઈ સરદારખાના મહેલમા ગયો

રાણીને કહ્યું રાડ, ખતાવ રત્નસિંહ કયા છે? હવેજ તારી બહાદુરી પકાડાઈ છે રાણીએ કહ્યું, છે શું? તે તો કહો, તમારા ઉપર આટલો બધો ઉપકાર કરનાર ઉપર તમે ગુસ્સો કેમ કરો છો? આ સાંભળી તે વધુ ગુસ્સે થયો અને કહ્યું કે ખતાવ નહી તો હમણા તારૂં અને તેનું બન્નેનું મોત છે. રાણી આ સાંભળી હસવા લાગી અને કહ્યું. ઉભા રહો

બતાવુ એમ કહી ઝોરડામા જઇ રત્નમિહનો વેષ ધારી બહાર આવી, બોલી કે “અહો, મિત્ર, ત્યો આ તમારી કટાર હોય કે ?” તે જોઇ વીર સિંહને આશ્ચર્ય થયું અને રોષ મુકી પોતાના ઉપકાગ કરનાર રત્નસિંહરૂપે પોતાની રાણી જ હતી તેની ખાત્રી થતા તેને આલિંગન આપ્યું.

આ પછી વીરસિંહ પોતાની પત્ની સરદારબા ઉપર અત્યંત પ્રીતિ રાખવા લાગ્યો, અને સરદારબાએ તેને જીતી લીધો. એમ માનવા લાગ્યો સરદારબા પણ તેના ઉપર અત્યંત પ્રીતી રાખી પતિભક્તિ કરવા લાગી. બન્ને દમ્પતી તે પછી એક બીજાને અનુકુળ રહી સુખ ભોગવવા લાગ્યા, આ પ્રમાણે આ સતી સ્ત્રીએ પોતાના પતિને વશ કરી તેની પ્રીતિ મેળવી લીધી.

લાલબા

લાલબા એ મેવાડના વિજયસિંહની પુત્રી હતી, તે રૂપાળી, હીમતવાન, બુદ્ધિશાળી, નીતિવાન અને શરવીર હતી, તેને વિકાનેરના મહારાજ સાથે પરણાવી હતી તે પતિવ્રતા હતી. પોતાના પતિ ઉપર અત્યંત સ્નેહ રાખી પતિસેવા કરતી ને વખતે દીલ્લીમા અકબર બાદશાહ રાખ્યું કરતો હતો.

તે વખતે બાદશાહ તરફથી દીલ્લીમા દરમાસે નવરોઝનો મેળો ભરાતો હતો તેમા પોતાના નામાના રજવાડાઓની રાણીઓને દીલ્લીમા આવવાનો હુકમ હોય, અને જે રાજ પોતાની રાણીને ત્યાં ન મોકલતો તેના ઉપર બાદશાહ ગુસ્સે થતો. આ મેળામા સ્ત્રીઓ જ અનેક વસ્તુઓ વેચવા બેસતી. કોઇ પણ પુરૂષને તેમા જવાની સખ્ત મનાઇ હતી. આ મેળામા લાલબા પણ પરખ્યા પછી એક વખતે ગઇ ત્યાં સર્વ સ્ત્રીઓ સાથે તે મેળામા ફરતી હતી, ત્યાં સખ્તનાળ થતા એક ગલીમા ગઇ, તે પોતાને ઉતારે જતી હતી તેવામા બાદશાહનો ભેટો થઇ ગયો. અકબરે તેનું રૂપ જોઇ મોહવશ થઇ પોતાની દુષ્ટ ઇચ્છા પુરી પાડવાને આગ્રહ કર્યો લાલબા

પતિવ્રતા હતી તેથી પરપુરુષ સાથે બોલવું તે પણ તેને પાપમય લાગતું હતું તેણે હિંમતથી બાદશાહને કહ્યું કે “બરે! બાદશાહ, આપે શું આવી અધમ પ્રયત્નને તૃપ્ત કરવા માટે આ મેળો બરવાનો હુકમ રાખ્યો છે? હું પતિવ્રતા છું. તમારી પ્રમુખ મારાથી પુરી થઈ શકશે નહીં. પરંતુ આગળ તમે આવા મોટા થઇને આવું બોલતા ઘરમ આવતી નથી?” આ સાંભળવા છતાં બાદશાહે કહ્યું: “રાણી જે તું માનશે તો સુખી થશે, પણ નહિ માનું તો મારે બળાત્કાર કરવો પડશે,” આમ કહી જોવો તેની પાસે જરા જય છે ત્યાં તાડખાએ પોતાની ગુપ્ત કટાર કાઢી કહ્યું કે “ખમરદાર, જે આગળ પગ મુક્યો અને મને સ્પર્શ કર્યો તો આ કટારથી આતરડા ખેંચી કાઢીશ હું રત્નપુતાળી છું તમે બીજાને મમે તેમ ફમાવી હશે પણ હું તમને અહીંથી જીવતા છોડનાર નથી.” આમ કરી કટાર લઈ માંવા ધસી.

બાદશાહે જાણ્યું કે નક્કી મોત આગ્યું તેથી તેણે કહ્યું “દેવી હું તો તારી પરોક્ષ કરતો હતો, મને માફ કર.” આમ કહેતો પગે પડ્યો અને શરમાઈ નીચું ધાવી દીધું. પછી લાલ્યાએ કહ્યું ‘બાદશાહ, જે તું આવો મેળો ફરી કોઈ વખતે બરવો નહિ એવું વચન આપું, અને કહી કોઈ પણ સ્ત્રીની આપડમા હાથ ધાનવો નહિ એની પ્રતિજ્ઞા લે તો જવા દઉં, રાજાએ તેમ કરવાનું તેને વચન આપ્યું. પછી તે સિંહાસનના હાથ-માથી જીવ લઇને નાઠો, અને લાલ્યા પાતાના દેશમાં ગઈ.

આ પ્રમાણે સતી સ્ત્રીઓ પોતાના પતિનગર બીજા કોઈ પણ માણસથી ફસાતી નથી, લાલ્યા પછી પોતાના પતિની આત્મામાં રહી પતિ સેવા કરી પાતને રાજી રાખતી.

૩૫ સુંદરી

૩૫ સુંદરી એ ગુજરાતના રાજા જયશિખરની રાણી હતી, તેનો જન્મ મુલતાનના રાજાને ત્યાં થયો હતો. તે નીતિવાન, ઉદાર, દયાળુ અને ધૈર્યવાળો હતો, હ મેશાં પતિમેવા કરી પતિને રીઝવતી પતિને તેણે પોતાના

ત્રેમથી જીતી લીધો હતો એક વખતે કલ્યાણીના રાજ ભુવડે ગુજરાત જતવા માટે જયશિખરી ઉપર હુમલો કર્યો. તે વખતે જયશિખરીએ પોતાની સ્ત્રી રૂપસુદરી મળાવતી હોવાથી તેને રક્ષણ માટે તેના ભાઈ જયપાળ સાથે વનમાં મોકલી દીધી હતી તેને એક બીલડીના ઝુપડામાં એકાંત જગ્યામાં સોપી શરપાળ લડવા માટે પાછો ગયો, લડાઈમાં જયશિખરી મરાયો અને રાજ્યપાટ ભુવડે જીતી લીધું.

આથી રૂપસુદરી વનમાં બીલડીને ત્યાં રહેવા લાગી પૂરા માસ ચતા તેને પુત્રનો જન્મ થયો, તે વનમાં જન્મ્યો માટે તેનું નામ વનરાજ પાડ્યું. વનરાજને તે ઝાડની ડાળાએ ખોદી બાધી સુવાડતી જે કુમારનો પિતા ગુજરાતના રાજપાટનો ધણી હતો તે અત્યારે વનમાં બીલડીના છોકરા સાથે છિછરી મોટો થવા લાગ્યો, જે સતીને રાજ્યપાટમાં એક કરતા હજાર દાસ દાસિયો સેવા કરનાર હતા તેને આજે વનમાં બીલડીના આવાસમાં રહી સકટ વેઠવું પડ્યું. પણ રૂપસુદરી પતિવિયોએ માત્ર પુત્રને મોટી થવાની આશા ઉપર જીવતી હતી.

એવામાં એક જૈન સાધુ શીલગુણસુરી ત્યાં આવી ચઢ્યા તેને પવિત્ર હૃદયના સાધુ પુરુષ જાણી રૂપસુદરીએ પોતાની વાત કહી મતાવી, તેથી તે ધણી દુઃખી થયા અને રૂપસુદરીને પોતાની બેન ગણી પોતાના આશ્રમમાં તેડી ગયા ત્યાં તે પુત્રને છિછરી, રાજ્યપાટને યોગ્ય કેળવણી આપવા લાગી. કેટલેક વખતે શરપાળ ત્યાં આવી ચઢ્યો તે પોતાની બેન અને ભાણેજને જોઈ ખુશી થયો કુવર વનરાજ નાનપણથી જ શરીર અને તેજસ્વી હોતો તેણે પોતાના પિતાનું વૈર લેવાની ઇચ્છા કરી અને મામા શરપાળ સાથે તેણે ભુવડને જીતી રાજ્ય પાછું લીધું, અને અણુલિલવાડ પાટણમાં પોતાની ગાદી સ્થાપન કરી.

રૂપસુદરીએ બીલડી તથા પતિનો ઉપકાર માની પુણ્ય ધનમાં આધ્યુ પત્ની ને પુત્રની સાથે રહી રાજકાર્યમાં ધ્યાન આપવા લાગી. અને પતિ-વિયોએ ધન્યરસમરણ કરતી કાળ વિતાવવા લાગી.

નાગદેવી

નાગદેવી એ જુનાગઢ પાસેના એક ગામમાં રહેતા ચારણની પુત્રી હતી. તે નાનપણથી રૂપાળી, બુદ્ધિશાળી અને હિંમતવાળી હતી. તેને સુર-ભાસુર નામના ચારણ સાથે પરણારી હતી, તે પતિવ્રતા હતી પતિના ઉપર અત્યંત રોહ રાખી પતિની આજ્ઞા અનુસાર ચાલતી. તે દેવીની ઉપાસક હતી. ઘણી કવિતાઓ તેણે રચેલી છે. તેના પુત્રની વધુ મીનખાઇ પણ ઘણી રૂપાળી અને પુટડી હતી. તે વાત જાણી જુનાગઢનો રાજા રામાડણિક ધણેા મોહ પામ્યો. તેને જોવાને તેના ગામે ગયા ચારણની રીત પ્રમાણે તેમની સ્ત્રીઓએ તેને કુટુંબ અલ્પતથો સત્કાર કરી ઓવારણાં લીધા. તે ફરતો ફરતો નાગખાઇને ત્યાં આવ્યો, તેનો સત્કાર કરતા મીનખાઇ આવી તેનું રૂપ જોતાજ રાજા પોતાનું ભાન ભુલી ગયો અને તેના ઉપર હાથ નાખવા ગયો.

રાજાની ખૂરી દાનત મીનખાઇ સમજી ગઇ, તેથી તે જૂમ પાડી એકદમ ધરમા પેસી ગઇ તે જોઇ નાગખાઇને ખુસ્સો ચડ્યો અને તેણે કહ્યું: “હે રાજા, અમે તારી પ્રજા છીએ, તું પ્રજાપાલક પ્રજાને બાપ થઇ તારી દીકરી જેવી મેના ઉપર કુબુદ્ધિ કરે છે તેથી તને ધિક્કાર છે હવે તારૂં બગડવાકાળ થયું છે હવે તારી ભાગ્યદેવી તારાથી છૂટી તારા સન્નુ મુસલમાનના હાથમાં જશે. આમ કહી નાગખાઇ પણ ધરમા ગઇ

રામાડણિક આથી ધણેાજ સ્વરમાઇ ગયો. સર્વ ફટફટ કરતા લાગ્યા છેવટે મહમદ મેગડાએ તેનું રાજ્ય જીતી લીધું અને તેને મુસલમાન બનાવ્યો, તેને સતીનો શાપ લાગ્યો, આવી રીતે સતીના ઉપર કુદૃષ્ટિ કરવાથી વિનાશ થયો. સતી નાગખાઇ સતી હતી તેની પુત્રવધુ મેના પણ પતિવ્રતા હતી. હાલ પણ તેના ગામ દાતરણમાં નાગખાઇની દેવડી ને પાળીએ છે, મોણીયા ગામમાં દેવી તરીકે લોકો તેને પૂજે છે, તેની કવિતાઓ હજુ કાઠીયાવાડમાં ગવાય છે, આ પ્રમાણે જે ખરી સતી હોય છે તે દેવી જ સમજવી, તેના બોલ મીઠા જતો નથી

પ્રભા.

સતી પ્રભા એ ગનોરના રાજાનો સ્ત્રી હતી તે રૂપાળી અને હિંમત બહાદુર હતી, તે યુવાન અને સૌંદર્યવાળી હોવાથી યવનરાજા તેના ઉપર મોહ પામ્યો હતો, તેણે ગનોરના રાજા ઉપર ચઢાઈ કરી, તેમાં પતિ સાથે સતી પ્રભા પણ યુદ્ધમાં આવી હતી, લડાઈમાં ધણુ સૈન્ય મરાયું, અને મુસલમાનોએ તેનું રાજ્ય જીતી લીધું.

સતી પોતાના કિલ્લામાં ગઈ, પણ ત્યાં મુમલમાન મેન્ય આવી પહોંચ્યું, રાણીનું રૂપ જોઈ મુસલમાન રાજાએ તેને કહેવરાવ્યું કે ‘ જો તમે મારી સાથે લગ્ન કરો તો હું તમારું રાજ્ય પાછું આપીશ, જો ખુશીથી હા પાડશો તો ઠીક, નહિ તો જળરાષ્ટ્ર વાપરવી પડશે, ’ સતી પ્રભા પતિવ્રતા હતી, શુદ્ધ શ્રીયળવ્રતનું પાલન કરનાર હતી, તેથી હવે આ યવનના હાથ-માંથી બચવાનો ઉપાય શોધવા લાગી. થોડીવારે તેને વિચાર સુઝી આવ્યો તેથી ખમર મોકલી કે મને જે કંઠાકની મુદત આપો, અને તે દરમિયાન હું તમને લગનનો જે પોષાક મોકલું તે પહેરીને આવો તો પછી આપની મુરાદ પૂરી થશે, બાદશાહ તો ખુશખુશ થઈ ગયો, અને જાણ્યું કે પ્રભા પોતાની બીજી ચંદન ગઈ.

સતીએ ઉત્તમ પોષાક ધારણ કર્યો અને પછી બાદશાહ માટે ઉત્તમ જરીનો પાષાક મોકલી કહેવરાવ્યું કે આ પોષાક પહેરીને પતારો હું અત પુરમાં તમારી રાહ જોઈને બેઠી છું. બાદશાહ તો ખુશ થતો થતો પોષાક પહેરીને ઝપાટામઘ આવી પહોંચ્યો, તેને પોતાના ખડમાં ખેસાડી સત્કાર કર્યો. રાણીને પ્રત્યક્ષ જોઈ તેના આનંદનો પાર રહ્યો નહીં સતીએ હુકમ કર્યો કે રાજ્યની અદરનું તમામ યવન સૈન્ય કિલ્લા બહારના મેદાનમાં જાય અને ત્યાં અમે બંને આવીએ છીએ, થોડીવારે રાજાને દગ્ધ થયું અને આખે અધારા આવતા ચકરી અને અમુઝણ થવા લાગી, તેણે કહ્યું કે “ જ્હાલી, મને આમ કેમ થાય છે ? મારો જીવ ગલરાય છે, આમ કહેતાં તે સતીને બાથમાં બાલવા દોડ્યો, મતીએ તેને ધક્કો મારી દૂર ખસેડ્યો અને કહ્યું કે. “ દુષ્ટ, આજે તારો નાશ થવાનો છે, સતીને છોડવાનું રૂળ ભોજવી મહા ધામમાં સિધાવ.

હું પતિવ્રતા નારી છું, પતિ વગર અન્ય પુરૂષને ઇચ્છનારી નથી, મેં મારા ધર્મની રક્ષા કરવાને માટે તને ઝેરી પોશાક મોકલ્યો હતો અને તેથી આજે તારો વિનાશ થશે, થોડીનારે યવનરાજ ચક્રી ખાધ નીચે પડ્યો અને મૃત્યુ પામ્યો, આ પ્રમાણે આ સતી રાજ્યનો કે કથાનો લોભ ન રાખતા પોતાના શિષ્યજને સાચી નામ અમર કરી મઠ છે.

વિદુલા.

—:૦—

વિદુલા એ મારવાડમા આવેલા એક રાજા સૈવીરની સ્ત્રી હતી. તે પતિવ્રતા હતી પતિને પ્રાણથી પણ અધિક ગણતી ધુરવીર હતી. વિદુલાને એક પુત્ર થયો તેનું નામ સંજય હતું તે નારી ઉન્મરનો હતો તે વખતે તેનો ખાપ મરી જવાથી વિદુલા વિધવા થઈ હતી. પુત્ર નાની ઉન્મરનો હોવાથી રાજ્યકારભાર વિદુલા ચલાવતી હતી. સંજયનો જીવ રાજ્ય હાથમા આવ્યા પછી ભોગરિલાસી થઈ ગયો હતો તે રાજ્યકારભારમા લક્ષ ન આપતો આખો દિવસ વિલાસ ભોગવવામા ગાળતો,

રાજ્યની અવ્યવસ્થા થઈ જવાથી સિંધુ દેશનો રાજા ચંદ્રી આવ્યો જોઈ વિદુલાએ પુત્રને તેની સાથે બહાદુરીથી યુદ્ધ કરવા માટે પાણી ચઢાવ્યું, તેણે કહ્યું: “ જો તું યુદ્ધ કરી શકતો હરાવીશ નહીં તો આ રાજ્ય પણ જશે અને નામને કલક લાગશે, માટે ક્ષત્રિય થઈ રણમા ઝડુમ્મી નામ રાખવું” એજ તારે માટે હવે ઉપાય છે આવી રીતે માનો ઉપદેશ સંભળી સંજય લડાઈ કરવા તો ગયો પણ દુશ્મનનો મારો વધતા તે કાચર થઈ નાસી આવ્યો. તેથી તેનું સૈન્ય નાસનામ કરવા લાગ્યું, આ જોઈ તેની મા વિદુલાએ તેની પાસે આવી કહ્યું કે “ હે પુત્ર ! આમ રણમાથી નાસી આવી તે આપણું કુળ કુમાડયું છે, આજે તું રાજા છે પણ કાલે બિખારી બની જઈશ દુશ્મન તારું રાજ્ય જીતી લેશે, આપણી સ્ત્રીઓની લાજ લેશે, આપણી મિલકત લુટી લઈ રાજ થશે, તે જુ તું ક્ષત્રિય થઈ જોઈ શકીશ મરવું એકવાર છે પણ ક્ષત્રિય થઈ આમ બીકણ કેમ મની ગયો. જા, ઝડ જા, અને દુશ્મન સાથે યુદ્ધ કરવામા પાંછી પાની ન કરતા ગમે

તો મરજે કે મારીને ઘેર આવજો, ક્ષત્રિયને બીક શી ? જો તું હિંમત રાખીને નિર્ભયપણે યુદ્ધ કરીશ તો જરૂર તારો વિજય થશે ' આમ કહી તેણે પોતાના પુત્રને કર્તાવ્યનું ભાન કરાવ્યું.

પોતાની માનાં આવાં વચન સાંભળી તેને પાણી ચઢ્યું અને તરત તૈયાર થઈ રણુમા ગયો, તેને આવેલો જોઈ તેનું સૈન્ય પણ હિંમત અને શૌર્યથી લડવા લાગ્યું આ વખતે સજ્ય મરણીયો થઈને આવ્યો હતો. તેથી પુર જોશથી સામા જીતનાં માણસો કાપવા લાગ્યો. આ જોઈ શત્રુ બહી ગયો અને પોતાના મૈન્યને લઈ નાસી ગયો, અને સજ્યની જીત થઈ.

આ પ્રમાણે આ વીર માતાએ પોતાના પુત્રને ક્ષત્રીયને બાળે તેવા વચનો સંભળાવી યુદ્ધ કરવા ઉત્કેષો અને રાજ્યને બચાવ્યું. આ પછી માતાના ઉપદેશથી પુત્ર સજ્યે આગસનો અને ભોગવિલાસનો ત્યાગ કરી, હિંમતથી પોતાનું રાજ્ય ચલાવ્યું માતા આ પ્રમાણે પોતાના પુત્રને દિ-મતવાન અને કાર્યકુશળ બનાવી શકે છે વિદ્વાએ રાજ્ય ઉપર દેખરેખ રાખવામાં, પુત્રને ઉપદેશ આપી સુધારવામાં અને ઇશ્વરભજન કરી આ-યુષ્યને ગાળ્યું હતું

ચન્દ્રકાન્તા

૪૦ સ. ૧૭૮૦ માં કાશીમાં ચૈતનસિંહ રાજ્ય કરતો હતો. ત્યાંના દેવશર્મા નામના પડિતની પુત્રીનું નામ ચન્દ્રકાન્તા હતું ચન્દ્રકાન્તાને નાન-પણમાં શાસ્ત્રનું અધ્યયન કરાવી હોશીયાર કરી હતી, તેને વૈદકનો પણ અભ્યાસ કરાવ્યો હતો, નાનપણથી જ તે સૌહર્દવાળી, પ્રેમાળ અને હસ-મુખી હતી તેને કૃષ્ણશાસ્ત્રોના પુત્ર માળાશાસ્ત્રી સાથે પરણાવી હતી, બાળા-શાસ્ત્રી વિદ્વાન હતો, ચન્દ્રકાન્તા જેવી સુશીલ, રૂપવાન અને વિદ્વાન પત્ની મળવાથી તેને આનંદ થયો, ચન્દ્રકાન્તા પોતાના પતિની પ્રીતિ મેળવી તેમને સુખી અને આનંદી રાખવા માટે યતન કરતી

ચન્દ્રકાન્તાએ નાનપણમાં વૈદકનો અભ્યાસ કર્યો હતો. એટલે અહિં આવીને તેણે સ્ત્રીઓનું વૈદ કરવા માંડ્યું. તેનો પતિ તેના ઉપર ધણો જ પ્રેમ રાખી તેની મરજી સાચવતો, બંનેમાં પરસ્પર દૈવી પ્રેમ હતો, એક

ખીજને ક્ષણવાર પણ વિયોગ થાય તો અત્યંત કષ્ટ થતું, તે વખતે કલકતામાં વૉનને હેરડીએ અવર્નર જનરલ હતો, તેણે કાશીના રાજા ચૈતન-સિંહ પાસે ખડ્ડીના રૂપીઆ બાવીસ લાખ એકદમ મંગાવ્યા, તે ન બરી શકવાથી તે કાશીમાં આવ્યો, રાજાના ઉપર પ્રજાની ધણીજ પ્રીતિ હતી, તેણે રાજા ચૈતનમિહને તે અગ્રેજ સરકારના દુરમનો સાથે પત્ર બવહાર કરે છે એવું આજ મુકી ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુકી કેદ કર્યો અને તેના બાણેજને ગાદી આપી, આથી કાશીની રૈયતે બળવો કર્યો, આ બળવામાં ગુન્હેગાર તરફે બાળાશાસ્ત્રી પણ કેદ પકડાયો,

આ વખતે ગંગા ગોરિદાસિંહ કરીને કપનીનો અમલદાર હતો તે રૈયત ઉપર ધણો બુદ્ધિમંત્રી હતો, તેણે બાળાશાસ્ત્રીની ભગીર લાઇ લીધી અને મિલકત છુટાવી દીધી, જેથી બાળાશાસ્ત્રીના માળાપ દુખી હાલતમાં આવી પડ્યા, બાળાશાસ્ત્રીને કેદ કરવાથી સતી અંદ્રકાન્તાના દુખનો પાર રહ્યો નહિ તે દિવસથી તેણે પોતાના કિમતી વસ્ત્રાલંકારો ઉતારી નાખી સાદું જીવન ગાળવા માડ્યું. પતિનો વિયોગ થતા ચિંતામાં ને ચિંતામાં સ્ત્રીર ગાળવા માડ્યું, એક દિવસે તેને પતિને છોડવી લાવવા કલકત્તે જવાનો વિચાર કરી તેણે પોતાના સાસુ સસરાને કહ્યું કે “ હું કલકત્તે જઈ મારા સ્વામીને છોડાવી લાવીશ, માટે મને રજા આપો. હું પતિવ્રતા છું એટલે મારા સખથી ચિન્તા ન કરશો, હું મારા શિયળને પ્રાણ કરતાં પણ અધિક સમજુ છું દરેક સ્ત્રી પોતાના શિયળનું રક્ષણ કરી શકે છે. તેની મરજી વગર કોઈ પણ માણસ તેના શિયળનો ભગ કરવાને શક્તિમાન નથી મારી ઇશ્વર રક્ષા કરશે માટે મને કલકત્તે જવા દો ”

તેની હિંમત જોઈ તેના સાસુસસરા આશ્ચર્ય પામ્યા, જતા તેમણે તેને એકલી જવા ન દેવા માટે કહ્યું, જતા તેનો આગ્રહ વધુ જોતા તેમણે રજા આપી. અંદ્રકાન્તા કલકત્તા તરફ જવા તત્પર થઈ, રસ્તામાં જતા વનમાં તેને હિંસક પશુઓ ડરાવવા લાગ્યા, વરસાદ ત્રાસ આપવા લાગ્યો, છતાં પણ આ સતીનો જીવ પોતાના પતિના ચિન્તનમાં હોવાથી તેને કોઈ રીતનો ભય લાગ્યો નહી, તે હિંમત રાખી નિર્ભય બની જતી હતી.

તેવામાં એક વિકાળ સિંહ તેના ઉપર ધસી આવ્યો તેણે જાણ્યું કે પતિ વગર જીવવું તે કરતાં મરવું સારું, જે થનાર હશે તે થશે એમ કહી ઇશ્વરનું સ્મરણ કરવા લાગી એવામાં દૈવયોગે એક પારધિની તે સિંહ ઉપર નજર પડતાં તેણે પીસ્તોલ મારી તેને ઠાર કર્યો અને સતીનો જીવ બચ્યો.

આવા વનવગડામાં એકલી આ નવયૌવના રૂપવાન સ્ત્રીને જોઇ પારધિનું મન લલચાયા, તેણે તેને કહ્યું કે હે સ્ત્રી, તું શા માટે દુઃખ વેઠે છે, મારે ત્યાં આવ તું સુખી થશે ' આથી સતીએ કહ્યું કે: ' હે દયાળુ પુરુષ, હું પતિવ્રતા છું. મારા પતિની શોધમાં જઉં છું, માટે મને જવા દે અને આવી વાત ન કર, છતાં તે પારધીએ તેને એકલી જોઇ તેના ઉપર બળાત્કાર કરવાનો નિશ્ચય કરી તે આગળ ધસ્યો, સતીએ જાણ્યું કે હવે મરવા વગર છુટકો નથી, આવો વિચાર કરી તેને કહ્યું " હે દુષ્ટ તું મને અટકાવ નહીં, હું મારા પ્રાણ આપીશ તારી છત્રછાને તામે નહીં જ થઉં, શા માટે મને દુખીને વધુ દુખી કરે છે. સતી જો કદાપિ પશુ પરપુરુષનો સંગ કરતી નથી, પ્રાણ જાય તો બને પશુ સતી સ્ત્રી શિયળનો ભગ થતા દેતી નથી માટે મને જવા દે છતાં તેણે માન્યું નહીં, અને સતીને પકડવા લાગ્યો, આ વખતે આકાશમાં કંકડો થતા તેના ઉપર વીજળી પડી જેથી તે મૃત્યુ પામ્યો, અને ઇશ્વરે સતીનું રક્ષણ કર્યું.

આગળ ચાલતાં તે એક રામપુર ગામે આવી પહોંચી, ત્યાં સન્ધ્યા-કાળે થાક ખાવા માટે ગામની ભાગ્યેળે ધર્મશાળામાં ઉતરી. તે ગામનો રાજા લપટ હતો તેથી તેની દાસી જો કોઈ રૂપવાન સ્ત્રી દેખતી તો તેને ત્યાં લઈ જઈ રૂસાવતી. તે દાસી આ ધર્મશાળામાં આવી અને ચન્દ્ર-કાન્તાનું રૂપ જોઈ તેને કહ્યું. જેન, તમે અહીં રહેવા યોગ્ય નથી, કોઈ સારા ધરના માણસ છો માટે મારે ત્યાં ચાલો, આજની રાત રહી કાલે તમારે જ્યાં જવું હોય ત્યાં જાઓ, મારે ત્યાં કોઈ વાતનો ભય રાખશો નહીં, તેની મધુરી વાણી જોઈ ક્રોમજ વજાલંકારો ઉત્તમ પહેરેલા જોઈ કોઈ સારા ધરની સ્ત્રી હશે એમ માની ચન્દ્રકાન્તા તેની સાથે ગઈ, તેણે તેને એક સુંદર મહેલમાં ઉતારો આપી આગતાસ્વાગતા કરી. પછી હમણાં આવું છું કહી રાજાને સંખળી વાત બતાવી આવી.

થોડીવારે રાજ પશુ મોંમાં પાણી લાવતો ત્યાં આવી ચઢ્યો, તેને જોઈ ચંદ્રકાન્તાએ જાણ્યું કે જરૂર કપટ છે, રાજ તેનું રૂપ જોઈ ધણી ખુશી થયો. તેણે તેને ધનની અને રાજ્યની લાલચ આપી પોતાની રાણી થવાનું કહ્યું. આ સાંભળી ચંદ્રકાન્તાને ગુસ્સો ચઢ્યો અને કહેવા લાગી કે: “અરે રાજ, મારે તારા રાજ્ય અને ધનમાં પુણો પશુ મુકવો નથી. હું સતી છું. મારા પતિમાં જ માફ ચિત્ત છે. મને બીજી સ્ત્રીના જેવી લોકભયી બ્રજ થનારી ન માનીશ સતી સ્ત્રીને છછેડી કાઢ સુખી થયું નથી, માટે મારી ઇચ્છા કરવી એ તમને યોગ્ય નથી.

આમ છતાં રાજ કામથી વિવેક જાણેલો હોવાથી તેણે કાંઈ ન માન્યું તેણે બળાતકા કરવાનો વિચાર કર્યો પશુ ચંદ્રકાન્તાએ કહ્યું: મન જવા દો, જો તમે મારા ઉપર દાચ નાખશો તો નરત જ હું મારા પ્રાણ આપીશ, મતી સ્ત્રી કદાપિ પશુ પરપુરૂષના સગને ઇચ્છતી નથી. પોતાનું શિયળ સાચવવા પ્રાણ પશુ ત્યાગ કરે છે, માટે છેવટે હું જીવ આપીશ. પશુ તમારો સ્વાર્થ મારી આજળ સધાવાનો નથી આ સાંભળી રાજ્યએ જાણ્યું કે ભલે થોડા દિવસ અહીં પુરી મુકીશું એટલે માન્યા કરશે. એમ ધારી તેણે કહ્યું કે “ઠીક, તું ખુશી ના મારે તામે નહીં ચાલ તો રીખાવી રીખાવીને હું તને હુ.ખ આપીશ, જોઈ છું કેવી નથી માનતી” આમ કહી તે ચાલ્યો ગયો, પછી ચંદ્રકાન્તાએ ખારણ ગણાવી દીધું.

થોડીવારે પેલી સ્ત્રી આવી તેને ચંદ્રકાન્તાએ ધણી શીટકાર આપ્યો. પછી પાછલી ખારીએથી દોરડું નાખી નીચે ઉતરી રાત્રે તે ચાલી ગઈ, રસ્તામાં નદી હતી તે તરીને સામે દિનારે ગઈ, તેણે તે પછી ભગવુ વસ્ત્ર ધારણ કરી શરીરે ભખ ચોળા ચોગિનીનો વેશ લીધો કેટલેક દિવસે તે કસક-તે જઈ પહોંચી, ત્યાં દેવમંદિર પાસે ચોગિની તરીકે રહેવા લાગી તે વૈદુ સાડે જાણતી હતી તેથી ધણી દરદીઓ તેની દવાથી સાજ થવા લાગ્યા. એક વખતે લોર્ડ હેરટીંગ્સનો મુખ્ય અમલદાર એક બાણ હતો તેની સ્ત્રી માંદી પડી તેને કશી દવાથી ન મટ્યું તેથી છેવટે ચંદ્રકાન્તાની વાત જાણી તેને બોલાવી. તેની દવાથી તેને સાડ થયું તેથી તેણે ખુશી થઈ તેને ઇચ્છામાં આવે તે માગવાનું કહ્યું. આ અમલદાર ધર્મિષ્ઠ અને નીતિવાળો

હતો તેને તેણે પોતાની હકીકત કહી પોતાના પતિ બાળાશાઓને કેદમાંથી છોડાવવાનું કહ્યું

અમલદારે તેને તેના પતિને છોડાવી આપવાનું વચન આપ્યું, પછી તેની પાસે એક અરજી અપાવી સરકારને જણાવ્યું કે: બાળાશાઓ નિર્દોષ છે માટે છોડી દેવા યોગ્ય છે. તેની આવી ભલામણથી ચન્દ્રકાન્તાનો પતિ છુટ્યો. જાને પતિપત્નિ બંધા વધે મળ્યા. તેમના હપ્તોના પાર રહ્યો નહોતો. પછી તેમણે તે અમલદારનો ઉપકાર માન્યો, થોડા દિવસ ત્યાં રહી પછી તે દમ્પતિ કાશી જઈ પોતાના માતાપિતાને મળ્યા આ પ્રમાણે પુત્ર આવવાથી તેના માઆપ ખુશી થયા અને વહુ ચન્દ્રકાન્તાને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યા.

આ પ્રમાણે ચન્દ્રકાન્તાએ અનેક પ્રકારનું કष्ट વેડી પતિને છોડાવવા ચત્ન કર્યો, અને જ્યારે તેણે પોતાના પતિને છોડાવ્યો ત્યારે જ ઝપી ઓ અર્ધાગના તરીકે પોતાના પતિને માટે આવું કष्ट પણ વેડી શકે છે, તેને પોતાના પતિ વચર ચેત પડતું નથી, ખરી અર્ધાગના આવી હોય છે.

ચિન્તા

પહેલા એક શ્રીવત્સ કરીને રાજ થઈ ગયો હતો તે બંધો જાની, શ્રદ્ધાન, ધર્મિષ્ઠ અને નીતિમાન હતો તેની સ્ત્રીનું નામ ચિન્તા હતું તે પણ પતિવ્રતા, સદ્ગુણી અને અત્યંત સ્વરૂપવાન હતી.

આ પ્રસંગે દેવલોકમાં સ્ત્રી અને લક્ષ્મીને વાલ્મીકિએ કહ્યો કે. એ બેમાં મોટું કાણુ ? અને તેનો નિર્ણય કરાવા માટે તે શ્રીવત્સરાજ પાસે આવ્યા. આ તો દેવનું કાર્ય તેથી શ્રી વત્સે શો નિર્ણય આપવો તેની ચિન્તામાં પડ્યો, કારણ કે જોને મોટો કહે તે પ્રસન્ન થાય અને નાનો કહે તે દુઃખ આપે.

આ સંબંધમાં તેણે પોતાની રાણીની સલાહ લીધી, રાણીએ કહ્યું: આપની ચિન્તા ખરી છે પણ ન્યાયથી ખરી વાત તો કહેવી, પછી ભલે જે ચલાવું હોય તે થાય.

બીજે દિવસે શ્રી વત્સે પોતાના સિદ્ધાસનની જમણી બાજુએ એક સોનાનું આસન અને ઠામી બાજુએ રૂપાનું આસન બેઠવ્યું, અને પોતે શ્વિન અને હસ્તિમને આવવાની રાહ જોવા લાગ્યો. થોડાવારે બંને આવ્યાં. રાજ્યએ ઉભા થઈ તેમને નમન કર્યું અને બેસવાની વિનંતિ કરી હસ્તિ-દેવી રાજના જમણા હાથ તરફના સોનાના સિદ્ધાસન ઉપર બેઠાં અને શ્વિન ડાયા હાથ તરફના ચાંદીના આસન ઉપર બેઠો. પછી તેમણે કહ્યું કે રાજન ! હવે અમારામા મોટું કાણુ તેનો ન્યાય કરો.

શ્રી વત્સે કહ્યું આપ આપની મરજીથી આસન પસંદ કરીને બેઠાં છો, હવે મોટું કાણુ અને નાનું કાણુ તેનો નીવેડો આપી ગયો છે, પછી મારે કાંઈ કહેવાનું નથી. બંને જણ પોતપોતાની મેળે નીવેડો સમજી ગયાં. શ્વિન અપમાનથી ધણો ગ્રસ્ત થયો, અને હું આવો સામર્થ્યવાળો છતાં મારૂં આટલું બધું ભરખલામા રાજ્યએ અપમાન કરી મને હથકો પાડ્યો તો જરૂર હવે તેનો બદલો રાજને આપવો એવો તેણે વિચાર કર્યો.

શ્વિનની શ્રીવત્સ રાજ્ય ઉપર ક્રૂર દ્રષ્ટિ થઈ હવે શ્વિનની જેના ઉપર ક્રૂર દ્રષ્ટિ થાય તેને બાર વર્ષ સુધી ધણુ દુઃખ ભોગવવું પડે એ નિયમાનુસાર શ્રીવત્સ રાજના રાજ્યમાં દુષ્કાળ પડ્યો, મરડી ચાલી, ધરતીકંપ થયો અને એ રીતે પ્રજા હેરાન થવા માંડી. ગામ છોડી લોકો દેશાંતર જવા લાગ્યા અને તેથી સહેર રમજ્જાન જેવું જીવજડ લાગવા માડ્યું. શ્રીવત્સે ધાર્યું કે આ મારે લીધે ઉત્પાત થાય છે માટે હવે મારે ખુશીથી રાજ્યનો ત્યાગ કરી વનમા જવું જોઈએ કે પ્રજા પીડાતી મટે.

શ્રીવત્સે રાણીને વાત કરી, રાણીએ કહ્યું ભગવન ! જાણે, હું પણ આપની સાથે વનમા આવવા તૈયાર છું. હું એક વખતે તમારી રાણી તરીકે મારે પીયેર માનપૂર્વકે ગમ્મ હતી, હવે હું કેમકે એની મારફત તમને તરછોડી મારા પિતાનો આશ્રય લેવા મજબૂતી નથી આવા દુઃખ વખતે આપને એકલા છોડી મારે સુખથી પીયેર રહેવું એ પણ યોગ્ય નથી.

એવું કર્તવ્ય પતિને અનુકુળ રહેવાનું છે. હું આપની સાથે રહી આપની સેવા કરી આપના દુઃખમા ભાગ લઈશ, દુઃખમાં પણ આપણે બે સાથે હમ્મશું તો કાંઈક સુખનું ભાન થશે આપનો સાથે જો હું હોમશ્વ તો

મને દુઃખ નહિ પણ સુખ જણાશે આપને છોડી હું સુખમાં જમણ ત્યાં
તો મને દુઃખનો જ અનુભવ થશે.

આવો વિચાર કરી બંને રાજા રાણી થોડુંક દ્રવ્ય અને વસ્ત્ર વિગેરે
લઈ રતોવષ્ટ શહેરમાંથી બહાર નીકળ્યા આગળ ઘણે દૂર ગયા તો એક
નદી આવી આ નદી ઉતરી મામે પાર શી રીતે જવું એ વિચારમાં હતા
ત્યાં તો દુરથી એક મછવો તેમના તરફ આવતો જણાયો. એ મછવો
શની માઝીનું રૂપ લઈ ત્યાં લાવ્યો હતો શ્રીવત્સે તે માઝીને નદી પાર
ઉતારવાનું કહ્યું ત્યારે તે માઝીના રૂપે શનીએ કહ્યું કે તમે આટલું મોટું
પોટલું લઈ મછવામાં ભેસો તો મારો મછવો જ દુઃખી બન્યો એટલે રાજા-
એ કહ્યું કે પહેલાં આ પોટલું મુકી આવ અને પછી અમને લઈ જાવો.
એમ કહી શ્રીવત્સે પોટલી મછવામાં મુકી અને મછવો લઈ શની ચાલ્યો
ગયો તે પાછો આવ્યો નહિ.

રાજા અને રાણી બંને વાટ જોઈ ક્યાં સુધી ઉભા રહ્યા પણ મછ-
વો પાછો ન આવ્યો પોટલું પણ ગયું તેથી કાચર થઈ પત્નિ રસ્તે વનમાં
ચાલવા લાગ્યા ખાવાનું મળે નહિ તેથી ચાકથી અને ભૂખથી બંને જણ
આકુળ બાકુળ થઈ ગયા. નદીમાંથી રાજાને એક માછલી મળી તે રાણી-
ને આપી તે રાણી નદીમાં ધોવા મૂકી ત્યાં માછલી જીવતી થઈ નદીમાં
ચાલી ગઈ. ચિન્તા ધણી દુઃખી થઈ તેણે આવી રાજાને આ વાત કરી,
રાજાએ જાણ્યું કે શનીએ જ આપણને દુઃખ દેવા માડ્યું છે હવે બોમબા
વગર છુટકો નથી.

કેટલાક દિવસ પછી રાજા રાણીએ કોઈ ગામમાં જઈ ત્યાં મહેનત
મજૂરી કરી ગુજરાન ચલાવાનો વિચાર કર્યો અને બંને જણ નજીકના
ગામમાં ગયા. ત્યાં રાજા કઠીયારાની પેઠે લાડકા કાપી લાવી તે વેચતો
અને જે મળે તેનું અનાજ લાવો બંને ખાતા એવામાં એક વેપારી
વહાણમાં માલ ભરી તે નદી માંડે જતો હતો, તેવામાં તેનું વહાણ કાદ-
વમાં અટકી પડ્યું. તેણે ઘણો પ્રયત્ન કર્યો પણ તે નીકળ્યું નહિ. ત્યારબાદ
શનીએ જોશીનું રૂપ લઈ ત્યાં આવી કહ્યું કે આ ગામના કઠીયારાની સ્ત્રી
સતી છે, જો તે આ વહાણને હાથ અડકાડે તો વહાણ કાદવમાંથી નીકળે.
તમે એ સ્ત્રીને અહીં બોલાવશો તો તમારું કામ થશે.

વેપારીએ ચિન્તાને તેડવા મોકલ્યું પશુ તે ગઈ નહિ પછી ફરી માણસ મોકલ્યું અને કહ્યું કે આ વાણીયો ધણો આક્રમક પડ્યો છે તેનું વહાણ કાદવમાં કળી ગયું છે, અને એક જાણીએ કહ્યું કે કે કાંઈ સતી આવી આ વહાણને હાથ ખડકાડે તો તે તરત કાદવમાંથી નીકળે. માટે પરાપકાર માટે આપ સતી છો તો ત્યાં આવી વાણીયાનું દુખ ટાળો.

ચિન્તાએ આ વાત માનળી. તેથી દુખી વાણીયા ઉપર દયા આવી. પશુ રાજ વનમાં લાકડા કાપવા ગયો હતો પતિની આજ્ઞા વગર શી રીતે જવાય તેના વિચાર કરવા લાગી પશુ પેલો વાણીયો ધણો દુર ગયો એટલે પરાપકાર માટે તે પતિના આજ્ઞા લીધા વગર પશુ ત્યાં જવા તૈયાર થઈ

આ પછી ચિન્તા પોતાનું પતિવ્રત મનવાય તે માટે ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરવા લાગી.

અહિં વનનાથી શ્રીવત્સ લાકડા લઈ ઘેર આવ્યો તો ચિન્તા ન મળે, તેથી તેને ખબર થઈ કે નહીં તો એક વેપારી વહાણમાં બેસાડી લઈ ગયો છે આ સાબળી ન ધણો દુખી થયો તે પત્નીના વિયોગવા દુખી થઈ તે ગામ છોડી વનમાં ગયો. આગળ જતા તેને નદી કિનારે એક સોનાનો ખાણ હાથ લાગી તેથી તે સોનાની પાટો બનાવી વેચવા ગયો. થોડા દિવસ પછી તે જ્યાં રહેતો હતો ત્યાં જ નદી કિનારે પેલો વાણીયો વહાણ લઈ આવ્યો તે વેપારીને શ્રીવત્સે કંઈ કે મારા પાસે સોનાની ત્રણી પાટો છે, તમારા વહાણમાં મને વાંદ જસો તો કાંઈ શહેરમાં જઈ હું તે પાટો વેચીશ વેપારીએ તેની વાત કબુલ કરી અને તેને પાટો ત્રણ વહાણમાં બેસાડ્યો.

સોનાની પાટો જોઈ તે વેપારીની શુદ્ધિ બગડી અને બધી મળી જાય તે માટે શ્રીવત્સને આગળ જતા બર નદીમાં ફેંટી દીધો. વહાણના ઉપલા ભાગમાં ચિન્તા કેદી થઈ પડી હતી શ્રીવત્સને નદીમાં પડતાં તેણે બૂમ પાડી, તે સાંઈ સાબળી ચિન્તા ચમકી અને તેણે જોયું તો પોતાના પતિને જ નદીના મહા જળમાં નાખી દીધેલો જોયો. પતિને હુમલો જોઈ ચિન્તાએ પોતાની પાસે પડેલું એક લાકડું નદીમાં નાખ્યું, જેથી શ્રીવત્સે જોયું જોયું તો પત્નીને ઝાળખી. વહાણ તો ચાલ્યું ગયું અને શ્રીવત્સ તે લાકડાનો કંકડો પકડી તરતો તરતો કિનારે ગયો.

થોડા દિવસ પછી તે એક ગામમાં જઈ માળીને ત્યાં રહ્યો, અને તે માળી તેના ઉપર પોતાના બાણીયા જેવો મણી સ્નેહ રાખવા લાગી તે જે ગામમાં રહેતો હતો તે ગામના રાજાને એક બદા નામની ધણી સુંદર કન્યા હતી. બદાનો વિચાર શ્રીવત્સ સાથે લગ્ન કરવાનો હતો, બદાને પરણાવવા માટે તેના પિતા બાહુદેવે સ્વયંવર રચાવી ઘણા રાજાઓને તે ડાવ્યા. બદાને તો શ્રીવત્સને વરણ હતું પણ તેને તે ઝોળખતી નહોતી, શ્રીવત્સ આ પ્રસંગે આ નગરમાં માળીને ત્યાં રહેતો હતો તે પણ સ્વયંવર જોવા દૂર એક વૃક્ષ નીચે બેઠો હતો.

બદાને બધા રાજાઓના નામકામ અને ગુણ કહેવામાં આવ્યા પણ ત્યાં શ્રીવત્સ નહોતો. એટલે તે નિરાશ થઈ તેણે ધનુરને પ્રાર્થના કરી કે હે દેવ, ગુપ્ત વેશે પણ જે શ્રીવત્સ અહીં હોય તો હું તેને ઝોળખી શકું એવી મને બુદ્ધિ આપો. એટલે આદાશવાણી થઈ કે આ કદમ્બના ઝાડ નીચે બેઠા છે તેજ શ્રીવત્સ છે.

બદાએ તે પછી કદમ્બ નીચે બેઠેલા માળીના રૂપે શ્રીવત્સને વરમાળ પહેરાવી આ જોઈ સર્વ રાજા અને તેનો પિતા ઘણા ગુસ્સે થયા કે આ છોકરીએ ગરીબને કયા વરમાળા પહેરાવી. બાહુદેવે પોતાની મણીને આ વાત કરી બદાનો ત્યાગ કરવાની ઇચ્છા દર્શાવી તેની સ્ત્રીએ કહ્યું પ્રભુ, આપ કહો છો તે વાત સાચી, પણ બદા કાષ્ટ કાચી બુદ્ધિની નથી, સમજ છે માટે તેણે તેની રચણી જેને વરમાળ પહેરાવી હોય તેની સાથે તેનું લગ્ન કરવું જોઈએ. ધનુરે જે ધાર્યું હશે તે ખરું.

આમ કહી રાણી બદા પાસે ગઈ તો બદા કદમ્બના ઝાડ નીચે બેઠેલા શ્રીવત્સ સામે પ્રેમપૂર્વક જોઈ ગઈ હતી તેણે તે બંનેને આશીર્વાદ આપ્યો. આમ છતાં રાજાનો ક્રોધ ગયો નહિ લગ્ન તો થયું પણ રાજાએ પુત્રી અને જમાઇને શહેર બહાર એક મકાનમાં રાખ્યા.

બદા મળવા છતાં પણ શ્રીવત્સની ચિંતા મટી નહિ, તેનું ચિત્ત પોતાના સ્ત્રી ચિન્તામાં હતું. વળી રાજા થઈ સાસરીયાને આશરે સાસરામાં રહેવું તે પણ તેને ગોઝતી વાત નહોતી બદા તેને અસહ્ય રોડવા ચલાતી તેની મરજી ઉઠાવતી. તેને ખુશ કરવા હરેક પ્રયત્ન કરતી પણ શ્રીવત્સની ચિંતા હોવાતી નહિ, તેને પોતાની રાણી ચિન્તાના વિચોગનું દુઃખ અસહ્ય લાગતું હતું.

એમ કરતાં સનીનાં બાર વર્ષ પુરા થયાં અને હવે સુનોની ચિતા
1, કાષ્ટ પણ વખતે ચિન્તાનો મેળાપ થાય એવો આશયી તે પેલું
1 પણ નદી કિનારે આવતું પકડી શકાય તે માટે તે ઘણો વખત નદી
કાંઠે બેસી રહેતો.

એક દિવસ પેલો વેપારી તે મામના નદી કિનારે વહાણ લઈ આવ્યો,
નતા પણ તેજ વહાણમા કેદી તરીકે હતી, શ્રીવત્સ તે વહાણને ત્યાં
દેખાવ્યું અને તેના માલીકને પકડ્યો, ચિન્તાને તેનાથી છોડાવી, પેલા
વહાણના માલીકને કેદ કર્યો.

ચિન્તાએ પણ શ્રીવત્સને ઓળખ્યો અને ઘણા વર્ષ સુધી દુઃખ
જ્યાં છતાં અતે પતિનો સમાગમ થયો તેથી સુખી થઈ, શ્રીવત્સે વહા-
ના માલીકનો ગુન્હો માફ કર્યો, કારણ કેમા તેનો દોષ નહોતો, માત્ર
નીએ જ એની મતી ફેરવી હતી.

આ પછી ત્યાંના રાજાને ખબર પડી કે આ કાષ્ટ નહિ પણ શ્રી
સ રાજા પોતે જ છે તેથી તે ઘણો ખુશી થયો અને શ્રીવત્સ પામે આવી
તે તેના ઉપર કરેલા ગુસ્સા માટે માફી માગવા લાગ્યો, ભદ્રા પણ ચિતા
થે હળી મળીને રહેવા લાગી

શ્રી વત્સે તે પછી પોતાનું રાજ્ય સ્વાધીન કર્યું અને ત્યાં શ્રીવત્સની-
1 કૃપાથી તેને ઘણું સુખ મળ્યું અને ઓઝો માથે પેલું વહાણ વધુ સુખ
નથી રહી આનંદ કર્યો ચિન્તા અને ભદ્રા પણ મગી બેડેન માફક રહેવા
તેની શેઠ્યો હોવા છતાં એક બાળ ઉપર અદેખાઈ કરતી નહિ, હમેશા
તે પતિ મળી માનવવા ચત્ન કરતી ચિન્તા ભદ્રા ઉપર ઘણો સ્નેહ રા-
ખતી, ભદ્રા પણ તેને મોટી બેન ગણી માન આપતી. બાર વર્ષ પછી રા-
જાની દશા બદલાઈ અને ઘણું સુખ પામ્યો

વિપત્તિમા નાસીપાસ થવું નહિ, ઇશ્વરે ધાર્યું હોય તે થાય, સુખમા
શ્રીઓ પતિને આનંદનું ભાન કરાવે છે, પણ દૈવસયોગે દુઃખ આવી પડતા
શ્રીઓ પતિને સતારાવે છે અને પતિને તરછોડે છે તેની જોએ કુટ્ટા સમજવી

જે જોએ સુખમા કે દુઃખમા પણ પતિને અનુકુળ વર્તે છે, પતિના
દુઃખમા ભાગ લે છે, અને હંમેશાં પતિને સુખી કરવા ઇચ્છે છે તેની
શ્રીઓજ પતિવ્રતા છે.

શાન્તિકા-દેવશર્મા

શાન્તિકા એ ધારાનગરીના પડિત દેવશર્માની સ્ત્રી હતી. તે સ્વરૂપ સૌંદર્યવાળી અને પતિની સેવામાં હરનિશ તત્પર રહેનારી હતી. તે હમેશા પતિના ઉઠતા પહેલા ઉઠી સ્નાનાદિ કાર્યથી પરવારી પતિને સ્નાન કરાવી દેવસેવાના સાહિત્ય તૈયાર કરી આપતી. પતિને પ્રસન્ન રાખવા ચત્ન કરતી, દેવશર્મા પણ તેના ઉપર અત્યંત સ્નેહ રાખતો, તે અયાચક વ્રતધારી હતો. તે કોઈને ત્યાં ભિક્ષા માગવા જતો નહીં, આ પ્રમાણે આ દમ્પતિ-સુખથી દીવસો વિતાવતા હરિસ્મરણ કરતા હતા. આ વખતે ધારાનગરીમાં ભોજરાજ રાજ્ય કરતો હતો. તેણે એક વખતે પોતાના પડિત કાળીદાસને પૂછ્યું કે “ પહેલા જેવી કોઈ સતી અત્યારે આપણા રાજ્યમાં હશે ખરી કે ? આ સાંભળી કાળીદાસે કહ્યું : “ હાજી આપણા રાજ્યના અગ્નિહોત્રી દેવશર્માની સ્ત્રી સતી છે. તે કદી પણ કોઈ પરપુરુષનું મુખ જોતી નથી કે અન્ય સાથે વાત પણ કરતી નથી.

આથી રાજાએ તેની પરીક્ષા કરવાનો નિશ્ચય કર્યો પણ કાળીદાસે કહ્યું કે તે ધનથી કે સુખથી લોભાય તેવી નથી માટે સાવચેત રહેજો. છતાં રાજાએ ન માન્યું. તેણે દેવશર્માની સમામાં બોલાવ્યો પોતાના પતિને રાજસભામાં જતા સતીએ કહ્યું કે -- “ બહાલા, આપ રાજદરબારમાં જવ તેની ના નથી પણ રાજ તમને ધનથી લોભાવે તો પણ દાન ન લેજો. નહિતો આપણુ આટલા દિવસનું અયાચક વ્રત અને તપ નષ્ટ થશે. ’ આ સાંભળી સતીનું સમાધાન કરી પડિત સભામાં ગયા. રાજાએ તેને ખુશી કરવા સોના મહોરો દાનમાં આપવા માડી, પણ પડિતે તે ન લેતા કહ્યું કે અમે તો ગરીબ પાત્રીયુ યજ્ઞચાગાદિ કરવામાં જ ધન સંમળ્યે છીએ મહારાજ એ ધન મારા કામનું નથી. ’ રાજાને તેની આવી વૃત્તિ જોઈ સતોષ થયો પછી પડિત ઘેર ગયા.

પણ હજી રાજાની સતીની પરીક્ષા કરવાની ઈચ્છા તૃપ્ત થઈ નહોતી તેથી તે એક વખતે પડિત ઘેર નહોતા તે દિવસે સંન્યાસીનો વેષ લઈને સતિ પાસે ભિક્ષા માગવા ગયો, સતીનો એવા નિયમ હતો કે તે હમેશા

સાધુસતને જમાડીને જમતી. તેથી તેણે રસોડામાંથી જ સન્યાસિના વેશમાં આવેલા રાજને કહ્યું કે “ હજુ જરા રસોડાની વાર છે માટે આપ પેતા શિવાલયમાં બેસો ’ પત્ની રાજને કહ્યું કે હું તો અહિંજ બેસીશ. ” એમ કહી ત્યાંજ બેઠો.

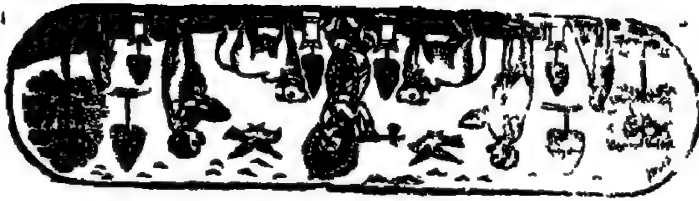
રસોડા તૈયાર થતા સન્યાસિને આસન નાંખી બેસાડ્યો અને રસોડા પીરસી, સતી તેને જોનાજ એતી ગઈ કે આ કાંઈ ખરો સન્યાસિ નથી, તેથી તેણે ડટલાક સન્યાસિના ધર્મ સમગ્રી માર્મિક વચનો કહ્યા તે સાંભળી રાજને જાણ્યું કે સતીએ મને ઝોળખી લીધો છે માટે વખતે શાપ આપશે એમ ધારી તે હાડ્યો અને મનીને પણ લાગી પડેલા કાગળો કે “ માછ, ક્ષમા કરો, હું તો તમારો પરીચ્છા કરવા આવ્યો હતો ” આમ કહી તેણે જવા માડ્યું તેથી સતીએ કહ્યું કે “ રાજ મે તમને જોઈને જ ઝોળખી લીધો હતા, મે તમને મારા બાઈ સમજીને જ માફ મે આજે ખતાબ્યું હતું પણ તમે કપટ કરો વેશ મદતી આવ્યા તે પાપરૂપ છે તો પણ હું ક્ષમા કરું છું ” આ સાંભળી રાજ આશ્ચર્ય થયો તેને સતીને પ્રભાવ સમજાયો.

આ પ્રમાણે સતી શાન્તિકા પોતાના મતીરવના પ્રભાવથી રાજને ઝોળખી શકી હતી અને રાજ તેનો પ્રભાવ જોતાજ બચબીત થઈ ગયો. આ પ્રમાણે જ સતી આ પોતાના પતિમા પ્રીતિ રાખી, પતિ સેવાપરાયણ રહે છે તેનામા દૈવીબળ પ્રકટ થાય છે જે સતી છે તેજ પતિની ખરી અર્ધાગના છે.

જે સ્ત્રીઓ પતિની પોતે અર્ધાગના છે એમ માની પતિ સેવામાં તત્પર રહી પતિની પ્રીતિ મેગવી લે છે તેજ સતી છે. તેને મન પતિ એ પોતાના અંગરૂપ જ છે, પતિને ત પોતાથી જુદો માનતી જ નથી જે સ્ત્રીઓ મનમાં આ પ્રમાણે માની પતિથી અભિન્ન થઈ રહે છે તેને હમેશાં સુખ મળ્યા જ કરે છે.

હવે બધાની મરજી હોય તો બંધ કરીએ. વળી કાન કહીશું આમ કહી ચન્દ્રકાન્તાએ કથા બંધ કરી અને સર્વ સ્ત્રીઓ પોતપોતાને ઘેર ગયાં.

પ્રકરણ ૧૯ મું.

સંસારમાં સ્ત્રીઓની પદ્ધિ

જન્મ મરણ ચક્ર

હીને દિવસે સર્વ મન્દ્રકાન્તાને ત્યાં ભરાયાં મન્દ્રકાન્તાએ સર્વને આવેલા જોઈ કહ્યું કે બેનો, આ સંસારમાં આપણ સ્ત્રીઓની પદ્ધિ કાંઈ ઓછી નથી. ધરની તે દેવીરૂપ છે શાસ્ત્રોમાં તેને લક્ષ્મીના અવતારરૂપ વણવી છે, તે જેમ બીજા કેટલાક માને છે તેમ કામ કરનારી લુહી નહિ પણ તેના ધરની દેવીરૂપ છે તે તેના પતિની સહચારિણી છે. પતિના સુખમાં સુખી રહેનારી અને દુઃખમાં દુઃખી થનારી હોય છે. પતિને સકટમાં ધીરજ આપી મદદ કરનારી છે સતી સ્ત્રીઓનો પ્રભાવ કાંઈ ઓછો નથી તે ધારે છે તે કંઈ ગફ છે જે સ્ત્રીઓ પતિપરાયણ જીવન ગળી પતિથી આચાર, વિચારમાં અભિન્ન થઈને રહે છે તે સ્ત્રીઓ પતિને હમેશા સુખ આપનારી હોય છે

હી એ કેટલાક હલકા માણસો માને છે તેમ છોડી પેદા કરવાનું યત્ર નથી પણ આ સંસારની ઉત્પાદક માતારૂપ છે. તે પુરૂષને સકટમાં ધીરજ આપનાર છે, ગમે તેવી વિપત્તિમાં પણ વૈષ્ણવ આપી પતિને આનંદી બનાવી શકે છે. જે સ્ત્રી ઉચ્ચ કેળવણી પામેલી હોય છે તે પોતાના પતિને સ્વર્ગના આનંદનો અનુભવ કરાવી શકે છે. તેના વડેજ ધરની શોભા છે. ધરની લક્ષ્મી તેજ સ્ત્રી છે સતોષી રાખવા યત્ન

કરનાર પતિને હમેશાં સુખ મળી રહે છે. સ્ત્રી વગરનું ઘર સ્થગ્ન જોવાનું છે. જીવન અને ઉદ્યોગને કરાવનાર છે.

પતિના મનને વશમા રખાવનાર, પતિની શુદ્ધિને સ્થિર રખાવી યત્નવાન બનાવનાર તેની સ્ત્રી છે. ઓકરા સારા નરસા થતા એ તેની માતાના ઉપર આધાર છે. બાપના ક્રોધ માનું હંત ઓકરાને વધારે હોય છે. તે ગૃહની ગૃહિણી છે. સંસારમા તેની પાદ મહાન અને જવાબદારીવાળી છે. સ્ત્રીઓનામા દયાળુતા વિશેષ હોય છે. તેમ કામજ પશુ ઘણી હોય છે. તેના સહવાસથી પતિનું દુઃખ ઓછું થાય છે તે પોતાના કઠોર હૃદયના પતિને પશુ પ્રેમથી આધીન બનાવી શકે છે. પતિની સર્વ અવસ્થામાં તેની પત્ની જ તેની મદદગાર હોય છે. સતી સ્ત્રી પતિના કડવા વેશુ પશુ મહન કરે છે. ક્ષમાવાન પશુ તેવી જ હોય છે. પતિના વિશ્રામનું સ્થાન તેની સ્ત્રી છે.

સતી સ્ત્રી પોતાના પતિ અને માબાપના કુળને શોભાવનારી છે. તે સંસારનું નર છે. પ્રજાની શારીરિક કે માનસિક શક્તિ ઉપર તેની માતાની વધુ અસર થાય છે, સ્ત્રી જ પોતાના ઉચ્ચ સ્વભાવથી બાળકને મહાન નર તરીકે પેદા કરે છે તેના હૃદયનો પવિત્ર સ્નેહ પતિના દુઃખને સૂચાવી દે છે. જે સ્ત્રી પતિવ્રતા છે, પતિની સેવા કરી પોતાના ગૃહને શોભાવે છે તે દેવી તરીકે પૂજાય છે. મનુ બગવાને કહેલું છે : यत्र नायस्नु पृथ-
ग्नस्ते રમન્તે તत्र દેવતાઃ જ્યાં સ્ત્રીઓને સતોષ અપાય છે ત્યાં દેવતાનો વાસો હોય છે. જે ઘરમા સ્ત્રીઓ હમેશા કલેશ કરી આસુ પાડે છે જે ઘરમાં કઠોર પતિ પોતાની પત્નીને મારઝુક કરી દુઃખ દે છે તે ઘરમાંથી શક્તિ નાસી જાય છે અને તેની પાયામાંથી ઘાય છે.

અ. સતી મહાત્મ્ય દરેક સ્ત્રીએ સમજવા જેવું છે.

સ્વધર્મનિષ્ઠ દૈવીજીવન

અને ધર્મસંસ્થાપક મહાપુરુષોનાં જીવનચરિત્રો.

આ પુસ્તકમાં ૧૫૦ ઉપરાંત ધર્મનિષ્ઠ મહાપુરુષોના જીવનચરિત્રો છે અને દરેક ધર્મનું રહસ્ય વિસ્તારથી સમજાવેલું છે કીમત રૂ. ૬-૦.

વ્યવસ્થાપક બાગ્યોદય-અમદાવાદ.

સતી મહાત્મ્ય

પુરુષાણાં સહસ્રં ચ સતી સ્ત્રી ચ સમુદ્ધરેત્ ।

પતિ પતિવ્રતાણાં ચ મુચ્યતે સર્વં પાતકાત્ ॥

એક સતી સ્ત્રી હારે પુરુષોનો ઉદ્ધાર કરી શકે છે. પતિવ્રતાનો પતિ સર્વ પાપથી મુક્ત થાય છે ।

નાસ્તિ તેષાં કર્મ ભોગઃ સતીનાં વ્રત તેજસા ।

તયા સાધ ચ નિષ્કર્મો મોદતે હરિ મનિરે ॥

સતીઓના વ્રતના તેજથી તેઓને (પતિઓને) કર્મનો ભોગ રહેતો નથી તેઓ નિષ્કર્મ-ક્ષીણકર્મ થઇને સતીની સાથે જ ઇશ્વરના ધામમાં વસે છે. ૨

પ્રથિવ્યાં યાનિ તીર્થાનિ સતી પાદેષુ તાન્યાપિ ।

તેજશ્ચ સર્વં દેવાનાં મુનિનાં ચ સતીષુ તત્ ॥

પૃથ્વીમાં જે તીર્થો છે તે સર્વ સતીના ચરણમાં છે તેમ દેવતાઓનું અને મુનિઓનું તે જ પદ્ય સતીઓમાં રહેલું છે ૩

તપસ્વિનાં તપઃ સર્વં વૃતિનાં યત્ ફલં વ્રતે ।

દાને ફલે યદાતૃણાં તત્ સર્વં તામુ સન્તતમ્ ॥

તપસ્વીઓનું સર્વ તપ, વ્રતીઓના વ્રતનું ફલ અને દાતાના દાનનું ફલ એ સર્વ સતીઓમાં નિરંતર રહેલું છે ૪

સ્વયં નારાયણઃ શંભુર્વિવાતા જગતામપિ ।

સુરાઃ સર્વે ચ મુનિયો ધીતાસ્તામ્યશ્ચ સન્તતમ્ ॥

નારાયણ પોતે, શંભુ તેમજ જમતના સૃષ્ટા બ્રહ્મા અને સર્વ દેવતાઓ તેમ જ મુનિઓ તેમનાથી બીતા રહે છે. ૫

સતીનાં પાદ રજસા સઘઃ પૂતા વસુન્ધરા ।

પતિવ્રતા નમસ્કૃત્ય મુચ્યતે પાત ક્ષાન્નરઃ ॥

સતીના ચરણ રજથી પૃથ્વી તુરંત પાવન થાય છે, પતિવ્રતાને નમસ્કાર કરી મહુધ્ય પાપથી મુક્ત થાય છે.

ત્રૈલોક્યં ધસ્મ સાત્ કર્તુ ક્ષણેનૈવ પતિવ્રતા ।

સ્વતેજસા સમર્થા સા મહાપુણ્યવતી સદા ।

મહા પુણ્યવતી સતી નર્મદા પોતાના તેજથી ત્રૈલોક્યને પણ ક્ષણભા
ગાળી મુકવા સમર્થ છે ૭

સતીનાં ચ પતિઃ સાધ્વી પુત્રો નિશંકં एव च ।

નહિ તસ્ય ધયં કિંચિદેવેભ્યશ્ચ યમાદપિ ॥

મતીનો પતિ અને પુત્ર પણ સદા નિશ્ચિન્તા રહે છે, કારણ તેમને
દેવનો કે યમનો ભય રહેતો નથી

શ્રતજન્મ સુપુણ્યાનાં મેહેજાતા પતિવ્રતા ।

પતિવ્રતા પ્રસૂઃ પૂતા જીવન્મુક્તઃ પિતા તથા ॥

સો જન્મના પુણ્યવાનને ત્યાં મતીનો જન્મ થાય છે મતીની માતા
પુર્ણાત બને , અને પિતા જીવન્મુક્ત થાય કે. ૬

શ્રીઓ પોતાના ઉત્તમ ગુણોથી પોતાના પતિ અને પુત્રને તાગી દે
છે. તે ધર્મા રંગીય આનંદ વર્તાવી શકે છે પતિવ્રતા શ્રીઓ પોતાના
ઉત્તમ સ્વભાવ અને પવિત્ર કર્તવ્યવડે મનુષ્ય મટી દેવી બની રહે છે,
આવી શ્રીઓની પદ્ધિ કાષ્ઠ જેવી તેવી નથી, પુરુષ એ ધર્મના રંગરૂપ છે
અને શ્રી એ કારભારી છે જેમ રાજ્યની આગાહી નેના કાન્ભારી
ઉપર છે તેમ ધરતી આગાહી શ્રીઓ ઉપર છે તે ધરકારભાર કરતી,
પોતાના પતિને આનંદ આપે છે, પાળકોને સુશિક્ષિત બનાવી શકે છે.
પાળકોના ભવિષ્યના સંધળા આધારરૂપ તેની માતા છે, શ્રી એ આ સ-
સારને ઉત્પન્ન કરનાર દેવી છે જે પોતાના ઉત્તમ ગુણોવડે પોતાનું
માતાપદ સાર્થક કરવું જોઈએ, પૂર્વે ધરતી રંગીઓ પોતાની પદ્ધિને મન-
જીને પોતાનું નામ અમર કરી મઠ છે તેમની જીવનકથા સામળી આપણે
આપણી જવામદારી સમજીને તિ અને પુત્રને સુખ આપવા માટે યત્ન
કરવો જોઈએ દરેક શ્રીએ મનુષ્યાવતારમાં દેવ થવા માટે સતી થવું
જોઈએ. સતી થવા માટે પતિવ્રતપણ પાળવું જોઈએ.

પદ્મિની—ભીમસિંહ.

પદ્મિની એ સિંહચંદ્રીપના મહારાજા હમીરસિંહની પુત્રી હતી. તે મર્વ સ્ત્રીઓમા સૌંદર્યમા શ્રેષ્ઠ હતી તે રૂપાળી, ગૌરવર્ણની, તંજસ્વી, શુષ્કચાન, વિદ્વાન અને નીતિવાળી હતી. તેનું લગ્ન મેવડમા આવેલા ચિતોડના રાજા ના કાકા ભીમસિંહ વેરે થયું હતું ચિતોડનો રાજા લક્ષ્મીસિંહ નાનો હોવાથી રાજકાર ભીમસિંહ ચલાવતો હતો.

સતી પદ્મિના પતિવ્રતા હતી. તે પતિસેવા કરવામા આનંદ માનતી. ભીમસિંહ પણ તેના ઉપર પ્રીતિ રાખી તેને રાજી રાખતો અને પતિપત્ની સુખમાં દિવસો વ્યતીત કરતા હતા આ વખતે દિલ્લીની બાદી ઉપર અલ્લાઉદ્દીન રાજ્ય કરતો હતો, તે પદ્મિનીની જેવી કોઇ સ્ત્રી રૂપાળી નથી એ વાત જાણી ચિતોડ ઉપર ચઢી આવ્યો. તેણે પહેલાં છુપી જાસુસો મારફતે પદ્મિનીને લગ્નચાવવાની તજવીજ કરી પણ તેમા તે ફાળ્યો નહી, કારણ કે પદ્મિની પતિવ્રતા હતી તે મને તેની લાલચોથી પણ પરપુરુષ સામું જુલે તેવી પણ નહોતી.

અલ્લાઉદ્દીને તેથી ચિતોડને ઘેરા બાંધ્યો અને ભીમસિંહ લંકર લઇ તેની સામે લડવા તૈયાર થયો, અલ્લાઉદ્દીને ગમે તે પ્રયત્ને પણ પદ્મિનીને મેળવવાને નિશ્ચય કર્યો હતો અને પક્ષ વચ્ચે યુદ્ધ થયું તેમા અલ્લાઉદ્દીન ફાળ્યો નહી. તેથી તેણે કહેવરાવ્યું કે જો તમે પદ્મિણી મને સોપો તો હું ઘેરો ઉઠાડ, આ સંદેશો સાંભળી રજપૂતો ઉશ્કેરાયા અને લડવા તૈયાર થયા. ત્યારે ફરી અલ્લાઉદ્દીને કહેવરાવ્યું કે 'પદ્મિણી તો મારે જેન બરોબર છે, માત્ર એ પવિત્ર દેવીના મારે એકવાર દશન કરવા છે, હું તેના દર્શનથી પવિત્ર થઇ ચાલ્યો જઈશ' આ સંદેશો સાંભળી રજપૂતો ભોળવાયા અને પદ્મિણીના પ્રત્યક્ષ નહિ પણ એક આયનામાં તેનું પ્રતિબિંબ પડે તે તે જો બાદશાહને જોવાની ઇચ્છા હોય તો બલે, આવે, આવો વિચાર કરી તેમણે અલ્લાઉદ્દીનને માત્ર એ માણસ માથે આવવાનું જણાવ્યું.

અલ્લાઉદ્દીન ખુશી ખુશી થઇ ગયો હવે ભીમસિંહ આ વાત પોતાની સ્ત્રી પદ્મિણીને શી રીતે કહી શકે ? તેથી તે ચિંતા કરવા લાગ્યો, પતિની

ચિતાનું કારણ પંચિણી સમજી મધ અને તેણે કહ્યું કે: બહાણ એમાં ચિતા કરવાનું કંઈ કારણ નથી. આ દાસી આપની આજ્ઞાને આધીન છે પછી અદ્વાઈદીન એ માણસોને લઈ દરબારમાં આવ્યો બીમસિંહે તેને યોગ્ય સત્કાર કર્યો, અને ઓઝલ પડે રહી પંચિણીએ તકતામાં બેસ્યું. એથી બાદશાહ તકતામાં પંચિણીનું રૂપ જોઈ મોહાલ બન્યો. ઉપરથી તેણે પવિત્ર વિચારો દર્શાવી સતીને દેવી માની ધન્યવાદ આપવા લાગ્યો.

બાદશાહ પોતાની જાવણીમાં જવા તૈયાર થયો ત્યારે બીમસિંહ તેને વળાવા દરવાજા સુધી ગયો. દરવાજા બહાર નીકળતા તે એકલો પડતાં યવનરાજ્યએ તેને કપટ કરી પોતાના સિપાઈઓ પાસે કેદ કરાવ્યો અને કહ્યું કે. જો તું તારી આ પંચિણી અને સોપે તો હું તને છોડું, નહિતો રીખાવી રીખાવીને મારીશ, બીમસિંહ બહાદુર હતો પણ નેમ પાજરામાં પુરાયલો સિંહ નિર્જળ જેવો હોય છે તેમ ગુસ્સે થઈ કાઈ જવાન આપી શક્યો નહિ.

આ વાત દરબારમાં પહોંચી, પંચિણી એ જાણી બધો ખેદ કરવા લાગી પણ હવે ખેદ કરવાથી ઉપાય નહોતો, તે પણ બહાદુર અને હિંમતવાન હતી. તેણે પતિને છોડવાનો નિશ્ચય કર્યો તે પતિવ્રતા સતી તરીકે હતી. પતિને કેદમાં પડેલા જાણી તેને ધીરજ રહી નહિ, તેણે વિચાર બોધવી બાદશાહને જણાવ્યું કે હું તમારી પાસે આવવા તૈયાર છું પણ રાજદરબારની રીત પ્રમાણે સાતસો દાસીઓ મારી સાથે આવવી જોઈએ, જેથી સાતસો મ્યાના મોકલે બાદશાહ આ પત્ર વાંચી ખુશી ખુશી થઈ ગયો. કામી માણસને આડો અવજો વિચાર સૂઝતો નથી, તેની શુદ્ધિ મારી જાય છે. તેણે પંચિણી મળવાની આશા બાંધી અને સાતસો મેના મોકલ્યા. પંચિણી જાતે એક મેનામાં બેઠી અને બીજા દરેક મેનામાં યુદ્ધમાં યરવીર એવા બે યોદ્ધાઓને બેસાડ્યા. તેમ મેના ઉચકનાર પણ દરેક મ્યાના પાછળ ભોંપના વેશમાં ધ્વજિયો જ હતા. તેમનાં હથિયાર મ્યાનામાં મુકાયા અને પંચિણીએ બાદશાહને કહેવરાવ્યું કે હું આવું છું, મારી સાથે બીજા રાણીઓ અને દાસીઓના સાતસો મેના છે પણ તમારો કાઈ પણ માણસ તેમાંની કાંઈને પણ સતાવે નહિ કે તેમની પાલખીને હરકત માય નહિ.

વળી અમે પડદાનશીન હોવાથી અમારા મુકામની આજુબાજુ પુરૂષ સૈનિક ન જોઈએ. બાદશાહે તે બધું કબુલ કર્યું આ રીતે પશ્ચિમી બાદશાહની છાવણીમાં ગઈ.

સાતસો મેના ત્યા મુકાબ્યા, પશ્ચિમીએ કહેવરાવ્યું કે હું તમારી પાસે જ આવી છું પણ બેઠીવાર એક કલાક મારા પતિ બીમસિંહની સાથે એકાતમા મળી વાત કરવાનો વખત મળવો જોઈએ. બાદશાહે તે કબુલ કર્યું અને આના બીમસિંહને જે તબુમાં કેદ કર્યો હતો ત્યાં મુકયો. આજુબાજુના સૈનિકોને લાઇ લીધા. બીમસિંહ પશ્ચિમીને જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યો અને બોલ્યો કે અરે ! આ દુશ્મનની છાવણીમાં તું ક્યાથી ?

પશ્ચિમીએ તેને ધીરજ આપી કહ્યું. “ બહાલા, હમણા વાત કરવાનો વખત નથી, માટે ચાલો તૈયાર થાઓ, પછી હું કહીશ, એવ કહી બીમસિંહને આનામાં બેસાડી પાછલે બારણેથી આવો. લાઇ સૈનિકો પલાયન કરી ગયા તેમને પકડવા જનાર સૈનિકોને બીજા આનામાંથી ક્ષત્રિયોએ નીકળી કાઢ્યા અને તે આનામાં આવેલા સૈનિકો તથા આવતો ઉચકનાર સૈનિકોએ હથિયાર ધારણ કરી દુશ્મનની છાવણીમાં છાપો માર્યો આથી યવન સૈનિકો ધણુ માર્યા ગયા અને બાદશાહ હાથ ધસતો રહ્યો.

બીમસિંહને આ પ્રમાણે છોડાવી પશ્ચિમી ચિતોડગઢમાં ગઈ ત્યાં જ પોતાની પતિની ચાતુરીની વાત જાણી ધણો ખુશ થયો, બાદશાહના સૈન્યમાં નાસભાગ થવાથી તે જીવ લાઇને ઘેરા ઉઠાવી દિલ્હી જતો રહ્યો પણ તેને તેનું વેર લીધા વગર ચેન પડ્યું નહીં. તે પશ્ચિમીમાં લોભાઇ ગયો હતો.

પતિપત્નીએ ચિતોડમાં આવી ફરી સુખ ભોગવવા માડ્યું સર્ત અંગે પતિની પ્રેમથી સેવા કરવા માડી, અને આનંદમાં દીવસો ગુજરવા લાગ્યા એવામાં મને ૧૩૦૫ માં અલ્લાહિદીને ડચ વારવા ફરી વધારે લશ્ક સાથે ચિતોડ ઉપર ચઢાઈ કરી બીમનિહ સૈન્ય સાથે તેની સામે થયો અને પક્ષ વચ્ચે દારૂણ યુદ્ધ થયું દુશ્મનોનું બળ આ વખતે વિશેષ હતું તેથી રજપુતો હાબ્યા નહીં. બીમનિહ મરાયો અને દુશ્મનનો વિજય થયો. જાણી પશ્ચિમીએ ચિતોડ ખડકનો દુશ્મનના હાથમાં જતા પહેલાં જ પોતાના શરીરને બરમીશૂત કરી દીધું તેની પછી બીજા રાણીઓ પણ સતી થઈ

દુશ્મનોએ કિલ્લામાં પ્રવેશ કર્યો તો સ્ત્રીઓને ચિત્તામાં બળી મરેલી જોઈ, લશ્કરે ચિતોડ છુટી લીધું. પણ અહ્લાઉદ્દીને પશ્ચિમીની યાદગીરી કાયમ રાખવા તેનો મહંમદ છુટ્યો નહીં.

આ પ્રમાણે સતી સ્ત્રી પતિની પાછળ પોતાના પ્રાણ આપતાં પણ ડરતી નથી. તે મરણને પણ પરપુરુષને તામે થતી નથી અત્યારે આ સતી ચિતોડમાં દેવી તરીકે પુંજાય છે.

રામેશ્વરી-જશવંતસિંહ

રામેશ્વરી એ ઉદેપુરના રાણાની પુત્રી હતી નાનપણથી જ તે શુદ્ધિ-જ્ઞાણી અને તેજસ્વી હતી તેનું લગ્ન જોધપૂરના મહારાજા જશવંતસિંહ સાથે થયું હતું રામેશ્વરી પતિવ્રતા હતી. પોતાના પતિની સેવા કરતી રાજકાર્યમાં પણ તે હોદ્દાધારી હતી પતિને આનંદ આપવામાં મોં-ભાગ્ય સમજતી.

આ વખતે દિલ્હીના બાદશાહના સુબા તરીકે બહુવાર રજપુત રાજાઓને જવું પડતું જશવંતસિંહ પણ બાદશાહના પાંચસો ઘોડે-પરને ઉપરી હતો. દિલ્હીમાં શાહજહાં રાજ્ય કરતો હતો તેણે પોતાના પૂત્ર દારાને ગાદીએ બેસાડવાનો નિશ્ચય કર્યો તેથી તેનો બીજો પુત્ર ઔરંગઝેમ બાદશાહને પદબદ્ધ કરી ગાદી બેઠા સામે લશ્કર લઈ ચડી આવ્યો. તેની સામે લડવા બાદશાહે જશવંતસિંહને મોકલ્યો, પહેલાં દિવસે તો જશવંતસિંહની જીત થઈ, તે જાણી માંજે ગાગાણીના રાઠોડ દુર્ગાદાસે કહ્યું કે. આ લડાઈમાં ઔરંગઝેમ જીતશે અને તેને ગાદી મળવાની છે માટે આપણે તેની સામે લડાઈ ન કરતા પાછા હઠી જવું. જશવંતસિંહે તે કબુલ કર્યું અને બીજો દિવસે દુર્ગાદાસ તથા જશવંતસિંહ યુદ્ધમાંથી પાછા હઠી ગયા, અને નાસી જોધપૂરમાં આવ્યા.

રાણીએ રાજ યુદ્ધમાંથી નાસી આવ્યા છે એ વાત જાણી તેણે શહેરના દરવાજા બંધ કરાવી દીધા અને આજ્ઞા કરી કે લડાઈમાંથી પાછા હોવા ડોકને પેસવા દેવા નહિ. જશવંતસિંહ આવ્યા તો ખરા પણ

શહેરમા પેસવની રજા ન મળી. તેથી દુર્ગાદાસ મહારાણી પાસે જવાની રજા મેળવી શહેરમા ગયા. તેણે રાજાને શહેરમાં પેમવા દેવાને કહ્યું. પણ રાણીએ કહ્યું કે: મહારાજાએ ક્ષત્રિય ધર્મને ત્યજ્યો છે. યુદ્ધમાંથી કાંઈ પણ સાચો રજપુત પાછી પાની કરી નાસી આવે નહિ. ” આ સાંભળી દુર્ગાદાસે કહ્યું કે. “ મહારાજા, પાછા હઠ્યા નથી પણ હિંદુ ધર્મના રક્ષણ માટે તે યુદ્ધમાંથી પાછા આવ્યા છે.” આથી રાણીએ પોતાના પતિને શહેરમા એવી સરતે પેસવા દીધા કે જેનાથી નાસી ત પાછા આવ્યા તેનાથી હમેશા વરુદ્ધ આવડુ.

ઐરાગજીએ ગાદી લીધી. તેણે રાજનીતિ બદલી અને રજપુતો ઉપર દ્રેષ રાખવા માંડ્યો, એક વખતે અફધાનીસ્થાનમા બળવો થયો તે સમાવવા માટે ઐરાગજીએ જશવતસિહને ત્યાં મોકલ્યા તે ધારતો હતો કે તેને કાબુલ મોકલવાથી આરાખાર અફધાનોને હાથેજ ને મરણ પામશે જશવતસિહ કાબુલ જવા તૈયાર થયા ત્યારે તેની સાથે રાણી પણ તૈયાર થઈ હતી, ત્યાં જઈ તેમણે બળવો સમાવી દીધો. પણ ઐરાગજીએ તેમના લશ્કરમા પોતાના છુપા માણસો રાખ્યા હતા તેમની પામે મહારાજાને ઝેર દીધું અને મને ૧૭૩૫ માં જશવતસિહ મરણ પામ્યો. રાણી તે વખતે ગર્ભવતી હતી મહારાજાના મરણથી તે ત્રણીજ દુખી થઈ પુરા માસે તેમને આવતા લાહોરમાં પુત્ર જન્મ્યો તેનું નામ અજીતમિહ રાખ્યું.

જશવતસિહ મરી ગયા પછી રાણીને સૈન્ય સાથે દિલ્હીમાં બોલાવી મંગાવી, ઉપર ઉપરથી બાદશાહે દરબાર ભરી જશવતસિહને માટે શોક પાળ્યો. પણ તેમની છાવણી હતી તેની આજુબાજુ મુમલમાન સૈન્યે ઘેરા દાખ્યો, રજપુતો ચેતી ગયા અને તેમણે અજીતમિહને સાથો ત્રણ ચાર ગઢ ઉપરના ફતેહાબાદમા છુપો રાખ્યો.

હવે રજપુતોએ શુ કરવું તેનો વિચાર કરવા માંડ્યો. રાણીએ આવેવાની લીધી અને સર્વ સૈન્ય મુમલમાન સૈન્ય સાથે લડવા તૈયાર થયું. દુર્ગાદાસને કુવર અજીતસિહની સલાહ રાખવા મોકલ્યો. અને રજપુત સૈન્ય યવન મૈત્ર્ય ઉપર તુટી પડ્યું, અને સૈન્ય વચ્ચે ભયંકર યુદ્ધ થયું. દુર્ગાદાસ અજીતસિહને સાચવતો હતો પણ બાદશાહે તેનો પતો મેળવ્યો. હતો તેથી દુર્ગાદાસ તેને વિશ્વાસુ માણસો સાથે દૂર લઈ ગયા.

સાત દિવસ સુધી દારણુ યુદ્ધ જમ્યુ, તેમા રાણીએ દુશ્મનના ધણા સૈન્યને કાપી નાખ્યુ, દુશ્મન મૈન્યમાં ત્રાહી ત્રાહી પોકરાવી. પછી દુર્ગાદાસ સાથે કેટલાક રજપુતો દુર્ગાદાસની આજેવાની સાથે કુવર અજીતસિંહનું રક્ષણ કરવા ચાલી ગયા રાણીએ તેમને કહ્યું કે: હવે તમે જાઓ અને કુવરને લઈ મારવાડ સંભાળો, રાણી તે પછી હાથોની ચારે પાસથી રાજ બરીને હાંપી ઉપર સવાર થઈ દુશ્મન સાથે યુદ્ધ કરવા લાગી, દુશ્મનોએ તેને પકડવા ધણા કાફા માર્યા પણ રાણીએ ગળ સળગાવી હાથી ઉપર જ ભસ્મભૂત થઈ પતિના ચરણમાં પ્રાણને અર્પી દીધા સતી સ્ત્રીઓ આવી પરાક્રમી હોય છે, પતિના મરણથી તેમને મોટો આઘાત થાય છે.

કાન્તિ.

કાન્તિ એ રામચન્દ્રજીના ભાઈ ભરતના પુત્ર પુષ્કરની પત્ની હતી. તે રૂપવાન, નીતિવાળી અને ચતુર હતી. પતિસેવા કરી પતિને આનંદ પમાડતી. તેના પ્રેમથી તેના પતિ પુષ્કર પણ તેના ઉપર ઘણું હેત રાખતા. બંનેમાં ઘણી જ પ્રીતિ હતી કાન્તિ સાસુ મમરાને પાતાના માઆપ તુલ્ય ગણી સેવા ચાકરી કરતી. તે ક્યાંક હતી, ગરીબોના દુખ ટાળવા મત્ન-શીત રહેતી તે રત્નોએન સુધારવા માટે ઘણીવાર ઉપદેશ આપતી અને કહેતી કે. સતી સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિ ઉપર પ્રીતિ રાખી તેની ભક્તિ કરવી જોઈએ સામરાના મર્ગને પુજ્ય માની વર્તવું નહીં બોલવું ઉપર પ્રેમ રાખવો, જેડ જેઠાણીને સાસુ મમરા તુલ્ય ગણવા અને દીયેર દેરાણીને પુત્ર પુત્રવધુ તુલ્ય ગણી માન આપવું. ત્રીએ પતિવ્રત પાળવું, શર-મનો ત્યાગ કરવો નહીં ” આવા ઉપદેશથી ઘણી સ્ત્રીઓ પતિપરાયણ જીવન ગાળતી થઈ હતી.

તે પોતાના પતિને પ્રસન્ન રાખતી, પતિ પત્નીને સાંઈ જનવું, જ્યારે રામચન્દ્રજીએ અશ્વમેધ યજ્ઞ કર્યો ત્યારે અશ્વના રક્ષણ માટે શત્રુમાં સાથે પુષ્કર પણ તૈયાર થયા, તેમને તે વખતે સતીએ કહ્યું કે “ જહાલા, યુદ્ધ કરવું એ ક્ષત્રિયનો ધર્મ છે. આપ સુખેથી પધારો અને અશ્વનું રક્ષણ કરવા માટે યુદ્ધમાં પાછી પાની કરતા નહિ. ક્ષત્રિય ધર્મને સાચવી આપણાનું

નામ રાખજો. ” આવી સલાહ આપી પતિને રથમાં જવાની તેણે હિંમત આપી, તેથી પુષ્કરને યર ચઢ્યુ અને તે યુદ્ધે ગયો હતો.

સાચો પોતાના પતિને ધર્મમાર્ગે ચાલવાની સલાહ આપી શકે છે. જ્યારે તે યુદ્ધમાં પાછો આવ્યો ત્યારે સતીને કહેવા લાગ્યો કે. “ તે” અને યુદ્ધમાં જવા જે ઉત્સાહ આપ્યો હતો તેથી જ મેં પાછી પાની કરી નહિ. તારા જેવી પતિનું કલ્યાણ ઇચ્છનારી સ્ત્રીઓ થોડી જ હશે ” આ સાંભળી સતી કાન્તિએ કહ્યું ‘ હું તો આપની દાસી છું. આપના જેવા પતિ મળવાથી હું ભાગ્યશાળી છું. મારા ઉપર આપના પ્રીતિ કાષ્ઠ ઓછી છે. આપે અમને આપનું સર્વસ્વ અર્પી સુખ ભોગવાવો છે તો પછી અમે તેનો શી રીતે બદલો વાળવાના છીએ ’ આ પ્રમાણે કહી પતિને સંતોષ આપ્યો હતો.

આ પ્રમાણે સતી કાન્તિએ પોતાના પતિને ધર્મ માર્ગનું જ્ઞાન આપી પતિસેવા કરી પ્રીતિ મેળવી હતી, ધન્ય છે આવી સતી સ્ત્રીઓને કે જેણે પતિસેવાથી પોતાના નામ અમર કર્યા છે

સુલીયા-જગન્નાથ.

સુલીયા એ કાશી પાસેના રામનગર નામના મામના કૃષ્ણશર્મા નામના બ્રાહ્મણની પુત્રી હતી તેના બાપે તેને વેદાદિ શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરાવ્યો હતો, તેનું નાનપણથી જ વિદ્યાભ્યાસમાં મન હતું તે વિદ્વાન અને નીતિમાન હતી, તેનું લગ્ન એક જગન્નાથ નામના શાસ્ત્રી સાથે થયું હતું. સુલીયા પોતાને સાસરે ગયા પછી પતિવ્રતા ધર્મ પાળી પતિની સેવા કરતી, પતિને અનુકુળ રહી તેમની પ્રીતિ મેળવી લેવા મથતી તેના પતિ પણ ક્યાણુ અને સ્ત્રીને સંતોષનાર હતો તેથી બંને જણ વચ્ચે સારો રહેલો હતો.

તેના પતિએ સસ્કૃત પાઠશાળા સ્થાપી હતી. તેમાં પુરુષોને જગન્નાથ શિષ્યવતો અને કન્યાઓને સુલીયા શીખવતી, સુલીયાએ તત્ત્વજ્ઞાન નામે ત્રણ લખ્યો છે, એક વખતે બંને પતિપત્ની યાત્રાએ ગયા હતા ત્યાં સમયે વિદ્વાનોની, સભામાં સુલીયાએ જીવ અને બ્રહ્મની એકતા સંબંધી

વાદવિવાદ ચલાવ્યો હતો તેની વિદ્વતા જોઇ તેને તે સભાએ પડિતાનો ઇશ્કાબ આપ્યો હતો, તે જાણતી કે સ્ત્રીઓને કેળવ્યા વગર સસાર સુધરતો નથી તેથી સ્ત્રીઓને ઉપદેશ આપતી અને કહેતી કે, જુઓ બહેન, શરીર તો નાશવત છે, તેના વડે જે કાંઈ સુકૃત કરવામા આવે છે તેનું જ ફળ આપણને મળે છે. સ્ત્રીઓને તો પતિ એજ પરમેશ્વર છે એમ માની પોતાના પતિને સેવી તેને રાજી રાખવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ, પતિના દોષ જોવા નહિ, તેની સાથે અભિન્ન થઇ પ્રીનિયો વતવું કદાચ પતિ ગુજરી ગયો હોય તો પણ ઈદ્રિઓને કમજો રાખી અલ્પચર્ચા પાળી, સૌભાગ્યના ચિન્હોનો ત્યાગ કરી સાદુ જીવન ગાળી ઇશ્વરભક્તિ કરવી.

સ્ત્રીઓએ કદી પણ લોભને વશ થઇ પોતાના પતિવ્રતનો ભંગ થવા દેવો નહિ ઘેર બેઠા ઉલ્લોમ કરી જીવન ગુજરવું પણ શ્રિયજનો તો મરણુતિ ભગ કરવો નહિ. આ પ્રમાણે તે સ્ત્રીઓને શીખામણુ દેઇ સુધારતી, તેણે પતિ સાથે ધણા વર્ષ સુખ ભોગવ્યુ હતું. પ્રારબ્ધ યોગે તેનો પતિ મદિ થયો તેના તેણે ચાકરી કરી. પણ મટયુ નહિ અને તે મરણુપામ્યો તેથી તેણે ધણું રડકંકળ કરવા માડ્યું. પતિ વગર તેને સર્વસ્વ મળુ જણાયુ. તેને શોક ન કરવા લોકોએ ધણુ સમજાવ્યુ પણ તેના માનવામા કાંઈ આવ્યુ નહિ, તે પોતાના પતિની સાથે ચિતામા બળી સતી થઇ હતી. આ પ્રમાણે આ સતીએ જીવતા પર્યંત પતિ સેવા કરી, અને પતિમાજ ચિત્ત રાખ્યુ હતું.

જયા

કાશીના નંદરાજ નામના વેપારીની સ્ત્રીનું નામ જયા હતુ તે રૂપાળી, નીતિવાન, સદ્ગુણી, ધર્મિષ્ઠ અને વિવેકી હતી. તેના પાતનુ શરીર કંદરુ અને સ્થામ હતું. સતી જયા પતિવ્રતા હતી. પોતાનુ અનુપમ રૂપ હતુ અને પતિનુ રૂપ કાળુ અને જરા બેડાળ હોવા છતા પણ તે તેના ઉપર અત્યંત સ્નેહ રાખતી. નંદરાજ પણ પોતાની પત્ની ઉપર અત્યંત સ્નેહ રાખતો. પતિપત્નીમાં પરસ્પર પ્રેમ અતુલ હતો. જાને હમેશાં સુખ અને વિનાદમા આનંદથી રહેતાં. સતી જયાનું ચિત્ત પતિમાજ ચોટકું હતું. તેને ક્ષણ-

વાર પણ પતિ વગર એન પડતુ નહિ પતિની મરણ સાચવવા તે સદા તરુપર રહેતી.

નંદરાજની સ્થિતિ ધણી સારી હતી તેથી દ્રવ્યની કમી નહોતી ગાડી, ઘોડા, બંગલા અને વૈભવ ભોગવવાના હતા સતીને રીઝવવા પૈયો ખર્ચતા તેને વાર લાગતી નહિ, એવામાં નંદરાજને વેપારમાં ધણી ખોટ આવી અને સર્વ મિલકત દેરામાં આપી દેવી પડી તેણે પોતાની સ્ત્રીને આ વાત ન જણાવવા ગુપ્ત રાખી. રાત દિવસ ચિતાથી નંદરાજનુ શરીર મળવા માડ્યુ. તે ઉપર ઉપરથી પોતાની સ્ત્રીની માથે હમતો ખોતનો પણ અંતર બળ્યા કરતુ જ્યા તેના મુખ ઉપરથી ચેતી ગઈ પતિનો મ્હોરો ઉદામ કેમ રહે છે તે પૂછવા લાગી, પણ તેણે પોતાની પત્નીને દુખ ધાર તે હેતુથી કંઈ કહ્યું નહિ, તે ધારતો કે હું જો તેને કહીશ તો તેનું હમતુ મુખ કરમાઈ જશે અને દુખી થશે.

જ્યાને પોતાના પતિની ઉદાસી જણાયા વગર રહી નહિ તેણે પુછ્યું “ બહાના, આપ ઉપરથી પ્રવનના જણાઓ છે પણ કાંઈ મોટી નિતા-માં હો એમ લાગે છે, માટે ખરી વાત કહો કે શાથી આપ ઉદામ રહો છો ? ” તેનો વધુ આચક જણી નંદરાજે તેને વેપારમાં ગયેલી ખોટની વાત જણાવી. તે સાંભળી તેને ત્રણજ દુખ થયું પણ ધીરજ રાખી પોતાના પતિને કહ્યું કે “ બહાના, એમાં શું થઈ ગયું વેપાર કરીએ તો ખોટ પણ આવે, ચિતા કરવાથી તો વધુ દુખ થાય છે, લનમણની પણ ચડતી પછી પડતી થાય છે, માટે નિગથ થવાનું કાંઈ કારણ નથી આવેનું દુખ સહન કર્યો તગર છુટકો નથી આપ ધીરજ રાખો. એમાં થઈ શું ગયું આ વાડી, બંગલા, ગાડી વેચી નાખો, આપણે સાદું જીવન ગાળીયું. પાસે પેસા ન હોય તો પછી તેની કંઈ જરૂર નથી વળી આપણે ને આપણે કમ ધર્યું આ પ્રમાણેના પોતાની સ્ત્રીનાં વચન સાંભળી નંદરાજના દુખનો અર્થો ભાર ઓછો થઈ ગયો. સ્ત્રીએ પોતાના પક્ષાની જણસો પણ પતિને સ્વાધીન કરી દીધી, પછી તે વેચી સાટીને દેવામાં ભર્યું અને એક નાનું સરખું ઘર બાંડે લઈ બેઠાં બેઠાં જણ રહેવા લાગ્યા.

સતીએ ત્યાં રહી પોતાની સ્થિતિ પ્રમાણે સાદું જીવન ગાળવા માડ્યું.

પતિને ધીરજ અને હિંમત આપી દુઃખ ઓછું કર્યું, પૈમા હતા ત્યારે જેની તે પોતાના પતિના ઉપર રાજી રહેતી તેજ પ્રમાણે અત્યારે પણ તે પોતાના પતિ ઉપર સ્નેહ રાખતી તે નોકર ચાકરો પાસે કામ કરાવતી, તે અત્યારે તમામ ઘર કામ હાથે કરતી, પતિને વારવાર ધીરજ આપતી એકાંતમાં હાસ્યવિનોદથી તેનું દુઃખ ભૂલાવી દેતી. ઘર વાળી જુડી સ્વચ્છ રાખતી આ-ગણમાં પણ વાળી જુડી સ્વચ્છ રાખી પાણી છટી સુદરનામાં વસારો કરતી નાના નાના પુલ ઝાડોના કુંડા ગોડવી દીવા હતા, બારણે ગીંચોડી કારેલી, વિગેરે શાક વાગ્યા હતા, ઘરની આવી ઉત્તમ વ્યવસ્થા કરી મનમાં પતિને રાજી રાખવા વિચાર કર્યા કરતી.

આ પ્રમાણે આ સતી સ્ત્રીએ પોતાના પતિનું દુઃખ ભૂલાવી દીધું. બહારથી ગમે તેટલી ચિંતા લાઇને ઘેર આવે પણ પોતાની પત્નીનું સુદર હાસ્યયુક્ત મુખ જોતા જ તેની સર્વ ગિતા ટળી જતી મની સ્ત્રીઓ પોતાના પતિ ઉપર પૈમા આપવાથી રાજી રહેતી નથી પણ તેના સર્વ સ્થિતિમાં પોતાના પતિને પ્રાણુડી પણ અત્રીક વ્હાવે મણીને રહે છે, આ પ્રમાણે આ સતીએ પોતાના પતિને મનઃ વખને પણ સુખ અને આનંદ આપી સતોષ પમાડ્યો હતો. સતીએ પોતાના પતિને ધીરજ અને ઉત્સાહ આપી દુઃખ ભૂલાવી દીધું, તેને ફરી વેપાર કરાગ્યો, તેને તેમાં મારી કમાણી થઈ અને બંનેનું દુઃખ ટળ્યું, આ પ્રમાણે સ્ત્રીએ પતિને દુઃખ વખને મદદ કરી ચિતામાંથી ઉગારી સુખ આપી શકે છે આ પ્રમાણે સ્ત્રીઓની પદ્ધિ મહાન છે. તે પોતાના પતિને સુખી કરી શકે છે અને કુદૃષ્ટ હોય છે તો પતિને દુઃખ દેનામાં બાડી રાખતી નથી.

કળાવતી

કળા એ કહંમ પ્રજાપતીની પુત્રી હતી તેમની માતાનું નામ દેવહુતી હતું, તેમનું લગ્ન મરીચી ઋષી સાથે થયું હતું. કળાએ નાનપણથી જ વેદાદિ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો હતો, તે રૂપાળી, મુણ્ણાન, ધર્મિષ્ઠ અને નીતિવાન હતી, તે પતિસેવા કરવામાં કુશળ હતી પોતાના પતિ સાથે

હિમાલય ઉપર રહી પતિભક્તિ કરવામા તદ્દલીન રહેતી. પતિના ઉઠતા પહેલાં હાડી આગ્રમ સ્વચ્છ કરી ન્હાઇ ધોઇ પતિને સ્નાનાદિ કરાવી, પુળગું સાહિત્ય તૈયાર કરી આપતી તે પતિને જમાડ્યા પછી જમતા, અને મપોરના પતિ પાસે ષ્ણગ્જાન મેળવતા.

અતિથીઓનો સત્કાર કરતા, બાળાઓને કેળવતાં તેમજ તે હમેશા, સત્ય, પ્રિય અને હિતકર વાણી બોલતા, પતિને પ્રસન્ન રાખતાં, મનને કબજે રાખી પતિ સેવામા મન જોડી રાખતા. પતિને સ્નેહથી જીતી લેઇ પાતાના સુખે સુખી અને દુઃખે દુઃખી રહેતા, તે હમેશા પતિની આગાનું પાલન કરતાં, તેમના પતિ પણ તેમના ઉચ્ચ લક્ષણોથી તેમના ઉપર પ્રસન્ન રહેતા. તેમને કશ્યપઋષિ નામના પુત્ર જન્મ્યા હતા, તે મહાત્મા થઇ ગયા છે. બાળકને ઉછેરવામા માએ કાળજી રાખવી જોઇએ એ તે સમજતા, તેમના ઉત્તમ ગુણોથી તેમને પેટે કશ્યપ ઋષી જેવા મહાત્મા જન્મ્યા હતા. તેમનો પુત્રવધુ ઉપર પણ સારો પ્રેમ હતો.

પતિની પાસે તેમણે ષ્ણગ્જાન મેળવી અંતે સુખી થયા હતા

રાહિણી

રાહિણી-કાશ્મિરના રાજા તુજનસિહની સ્ત્રી હતી. તે સૌંદર્યવાળી, બુદ્ધિમાન, ચતુર, દયાળુ, પતિવ્રતા અને નીતિવાન હતી. તે પતિની સેવા કરતી, પતિને પોતાના પ્રાણ કરતા પણ અધિક સમજતી. તે પોતાના પતિને રાજકારભાર ચલાવવામા પણ સલાહ અને મદદ આપતી. ગમે તેવા વિકટ પ્રસંગમાં પણ તે પતિનું મન શાંત કરી શકતી રાજા પોતાની પતિવ્રતા રાણીના ઉપર અત્યંત સ્નેહ રાખતા, બંનેમા ઉત્તમ સ્નેહ હતો. એક વખતે કાશ્મીરમા દુકાળ પડ્યો જે દુકાળથી પ્રજા બુખે ટળવળવા લાગી. રાજાએ પોતાના દાસારમાંથી તમામ અનાજ પોતાની પ્રજામાં વહેંચી નાખ્યું. રાણીએ જાને જઇ દુઃખી અને ગરીબ સ્ત્રીઓની સંભાળ લેવા માંડી. તે ધણીજ દયાળુ હતી, તેણે ધણુ દાન ખર્ચી પોતાની પ્રજાને સંકટમાંથી બચાવા મત્ત કર્યો.

આ દુકાળમાં ગરીબોને સુખી કરવામાં આવેલા ખજાનો વધા રાખ ગયો છતાં દુકાળનું સકટ મટ્યું નહીં તેથી પ્રજા ભૂખે મરવા-લાગી પ્રજાના આ ત્રાસથી રાજાને ધણી ચિંતા થઈ અને ચિંતામાં ને ચિંતામાં તે માઠો પડ્યો તે જોઈ સતી તેમની સારવારમાં ચોકાઈ. રાજાને પ્રજાનું સકટ સાંધતું હતું તેણે પ્રજાને ભૂખે મરતી જોઈ તે દુઃખ ન જોઈ શકવાથી મરવું સાર એવો નિશ્ચય કર્યો આ જોઈ રાણીએ કંઈ બહાવા, ઇશ્વર મદદ કરશે, પ્રજાને માટે આપણાથી બન્યું તે આપણે કર્યું, અને હજી પણ પ્રજાને સુખી કરવા આપ અને હું પત્ની કરીએ છીએ. આત્મધાત કરવો એ તો ઘણું જ ખરાબ છે માટે આપ ધી જ રાખો અને ઇશ્વર ઉપર વિશ્વાસ રાખો, આપણે આ વખતે પ્રજાનો ત્યાગ કરવો ન જોઈએ

આ પ્રમાણે તેણે પોતાના પતિને ધીરજ આપી હતી, ઇશ્વરે તેમની મદદ કરી બીજે જ દિવસે કાશ્મીરમાં પુષ્કળ વરસાદ પડ્યો અને લોકો દુકાળના સકટમાંથી મુક્ત થયા આથી રાજા અને રાણી સતોષ પામ્યા, થોડા દિવસમાં પુષ્કળ અનાજ પાક્યું અને દુકાળનું સકટ મટ્યું પત્ની પતિપત્ની રાજાદારબાર ચલાવતા આનંદ ભોગવવા લાગ્યા, તે પોતાની પ્રજા સુખી હોય એજ ઇચ્છતાં ત્યારપછી કેટલાય વખતે રાજાને બચકર રોગ લાગ્યું પડ્યો, સતીએ ધણી ધણી ઉપચારો કર્યા પણ ટેકી ન લાગી આખરે રાજા મરણ પામ્યો, પતિ વિયોગીની રોહિણી ધણીજ દુઃખી થઈ તેને હવે આ વૈભવ ઝેર જેવા લાગ્યા, તે પોતાના પતિ પાછળ સતી થઈ તે જે જગ્યાએ સતી થઈ તે જગ્યા 'રોહિણી હાંપીના' નામે પ્રખ્યાત છે. અરે તેને લોકો અત્યારે પણ દેવી તરીકે પુજે છે.

મૃગનયની.

આ સતી ગાંધિયરના રાજા માનસિંહની રત્નો હતી તે બુદ્ધિશાળી, વિદ્વાન, શ્યાળી, ઉદાર, ધર્મિષ્ઠ અને નીતિવાન હતી, પોતાના પતિ ઉપર તેનો અત્યંત સ્નેહ હતો, તે સંગીતમાં ધણી કુશળ હતી, તે હમેશા પનિથો બહેલી ઉઠી રાનાદિથો પરવારી સતાર સાથે ઇશ્વરઅર્ચક કરતી તે કિંમ તવાન હતી, પતિને દરેક કાર્યમાં સહાય કરતી

રાજા માનસિહને ખસેા રાણીઓ હતી પણ તેમાં મુખ્ય ઝૂગનપત્ની હતી, તે અતિ સુંદર હતી તેણે રાજાને પ્રેમથી જીતી લીધેા હતો, વળી તે મગીતમાં કુશળ હોવાથી પતિનું મન રંજન કરતી, માનાંસહ તેના ઉપર ધણેજ રનેહ રાખતો અને એક ખીજા ઉપર અત્યંત પ્રીતિ રાખી, આનંદમાં દીવસો વિતાવતા હતા. તે ધણીવાર પતિને સકટ વખતે મદદ કરતી, તેની ગાયન-વિદ્યાની કુશળતા એટલી બધી હતી કે તે વખતે પ્રસિદ્ધ ચંદ્ર ગચેલ તાનસેન નામના સમર્થ સંગીતકળા કુશળ વિદ્વાને પણ તેના વખાણુ કર્યા હતા.

આ પ્રમાણે આ સતીએ પોતાના રનેહાળ સ્વભાવથી પતિસેવા કરીને પતિના અત કરજને જીતી લીધું હતું, રાજા તેને ધણુ માન આપતો અને હમેશા તેનામાં પ્રીતિ રાખતો.

મેના

મેના એ બિહાર પ્રાંતમાં આવેલા આરગાલના રાજાની રાણી હતી, તે રૂપાળી, શુરવીર, નનીવાન, પતિવ્રતા અને સદગુણી હતી તે હમેશાં નિરુધાર અને દુખીઓને મદદ કરતી તે ધણી દયાળુ હતી તે પતિની સેવા કરી પતિની આગ્રાહુ પાલન કરી, પતિને રાજી રાખતી તેનો પતિ પણ તેના હિતમ ગુણોથી તેના ઉપર અત્યંત રનેહ રાખતો, અને પતિ પત્ની હમશા સુખી અને આનંદી રહેતાં, રાજકારભારમાં પણ સતી પોતાના પતિને મદદ કરતી.

રાજા ગાંતમ પણ ધણેા શુરવીર અને હિમતવાળો હતો, તે દિક્ષીના બાદશાહને ખરણી આપતો નહોતો, તેથી બાદશાહ તરફથી લશ્કર લખ તેનેા સુખે લડાઇ કરવા આવ્યેા હતા તેણે ગંગાના કીનારા ઉપર ઊવણી નાખી હતી.

પુનમના દીવસે રાણીએ ગંગાજીમાં સ્નાન કરવાનો વિચાર કર્યો પણ ગંગા કિનારે દુક્રમ્નો પહેલા હોવાથી શુ કરવું તેની ચિંતા કરવા લાગી. જતા તે બહાદુર હતી, તેથી કેટલીક દાસીઓ સાથે રાતે ગંગામાં સ્નાન કરવા ગઇ, ત્યાં જઇ તેણે સ્નાન કર્યું, અને સહેરબણી વળી, પણ તે

વાતની સુખાને અખર પડતા તેણે રાણીને પકડી મંગાવવાનો પોતાના માણસોને હુકમ કર્યો. સૈનિકો તેને પકડવા આવ્યા પણ તે અને તેની દાસીઓ સામે ગ્રહ અને પોતાની પાસે ગાંધેલી અજરથી ફટલાકનો ધ્રાણ વાળ્યો.

સૈનિકો ધણા હતા તેથી તેમનું કાષ્ટ આશ્ચર્ય નહિ અને સૈનિકો તેને પકડવા આગળ આવ્યા પણ તેણે તે જોઈ ખુશ પાડી કે: “ અરે આટલા બધામા કોણ હિંદુ નથી કે જે હિંદુ જોની રક્ષા ન કરી શકે ? ” આ સાંભળી જે વર પુરુષો તેમની સામે થયા અને રાણીને છોડાવી આ કપાત્રપીની વાત રાખ સુધી પહોંચી ગઈ તેથી તે લશ્કર લઈ આવી પહોંચ્યો અને દુશ્મન સૈન્ય નાસી ગયું. આ પ્રમાણે સતી સ્ત્રીએ દુશ્મન સૈન્ય સામે બહાદુરી બતાવી પોતાનું શિવજ સાચવ્યું હતું.

ઉભયકુમારી.

માળવામા આવેલી ચંદેરી નગરના પ્રતાપસિંહની પુત્રીનું નામ ઉભયકુમારી હતું તે રૂપવાન, નીતિવાન, ધર્મિષ્ઠ અને દયાળુ હતી તેનું લગ્ન સૈન્યગરના રાજકુલર સુરસેન સાથે થયું હતું. તે આવરની રાખને ત્યાં નોકરી કરતો હતો. સુરસેન કુશળ, નીતિવાન અને શુરવીર હતો તે દેવી-ભક્ત હતો. ઉભયકુમારી પરણી સામરે આવી પોતાના પતિ ઉપર અત્યંત રોહ રાખવા લાગી સુ સેન પણ તેના ઉપર અત્યંત પ્રીતિ રાખતો. આ કમ્પતી એક બીજાના પ્રેમથી મુગ્ધ બની ગયાં હતા. પતિની આગળ પાલન કરવું, પતિની છાયારૂપ થઈને રહેવું પતિના ઉપર પ્રીતિ રાખી એમા સતી પોતાનું સૌભાગ્ય માનતી. આ પ્રમાણે આ પતિપત્ની એક બીજાથી અભિન્ન થઈ સુખ ભોગવવા લાગ્યાં.

એક વખતે સુરસેનને યુદ્ધમા જવાનો હુકમ થયો તેથી તે પોતાની જાતે મળવા આવ્યો, સતીએ તેને કહ્યું: “ બહાદ્રા, આપ મને અહિં એકલી મુકીને યુદ્ધમા ન જાઓ, હું ક્ષત્રિય પુત્રી છું. મને સાથે તેડી જાઓ, હું આપની સેવામાં હાજર રહીશ,” પણ સુરસેને કહ્યું કે “બહાદ્રી તું કહે છે તે ખરું, પણ યુદ્ધમા તારું કામ નહીં, હું જઈ વિજય મેળવી

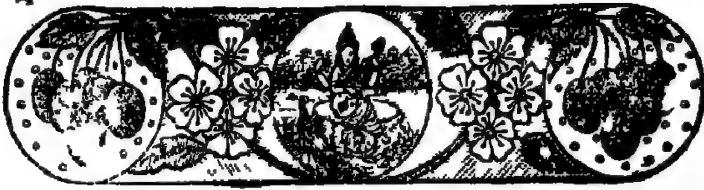
પાછો આવીશ.' આથી રાણીએ તેને રળ આપી પણ કહ્યું કે "બહાલા, ગમે તેમ કરીને પણ વસંતઋતુમાં પાછા આવજો," આ વાત કહ્યું કરી સૂરસેન યુદ્ધમાં ગયો અને ઉભયકુમારી ઘેર રહી સાદા વસ્ત્રો ધારણ કરી શીવપુજન કરવા લાગી.

તેને પતિ વગર એન પડતું નહિ, વસન્તઋતુમાં પતિ આવશે એમ માની તેની વાટ જોવા લાગી, તેણે વસ્ત્રાલંકારો ધારણ કર્યા, શીવપુજન કર્યું પછી પતિની રાહ જોતી બિભી. રાત થઈ પણ તેનો પતિ ન આવ્યો. આતે પતિ ન આવવાથી નિરાશ થઈ ઘરમાં જઈ પલ્લવ ઉપર પડી, નિશ્વાસ કરવા લાગી કે હજી, સ્વામી ન આવ્યા, પારકા નોકરી કરનારાને પોતાની સ્ત્રી ક્યાંથી સાબળે ! હાય પ્રભુ, કહેતા તેણે નિરાશ થઈ પ્રાણ સજી દીધા.

સૂરસેન યુદ્ધમાંથી તેજ દિવસે આવવા નીકળ્યો હતો. પણ રસ્તામાં વિલંબ થતા બીજે દિવસે સવારમાં આવી પહોંચ્યો. તો પત્નીને મરેલી જોઈ. તેથી તે ધણો ખેદ કરવા લાગ્યો. પત્ની વિયોગે તેના પણ પ્રાણ નીકળી ગયા, આવી રીતે બંનેએ એક બીજાના વિયોગથી પ્રાણ ત્યાજી દીધા, આતે પતિપત્નીનો ખરો પ્રેમ ખરા પ્રેમી એક બીજાનો વિયોગ સહન કરી શકતા નથી, આ પોતાના પતિના ઉપર આવો પ્રેમ રાખી જીવન સુખમાં ગાળી શકે છે.

આ પ્રમાણે સતી સ્ત્રીઓ પોતાના પતિ ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખે છે, જે સ્ત્રીઓ પોતાના પતિ ઉપર આવો પ્રેમ રાખે છે તે જ ખરી સતીઓ છે. હવે મોડું થયું છે માટે બંધ કરીએ, આ પછી સર્વે પોતપોતાને ઘેર જામ છે.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

સ્ત્રીઓના ઉત્તમ આચાર વિચાર.

બીજી દિવસે ચન્દ્રકાન્તાએ કથા શરૂ કરી. તેણે કહ્યું કે બહેનો, આપણે મનને કબજે રાખવું જોઈએ. જે સ્ત્રી પોતાના મનને વશ કરી શકે છે, તેને કશું અસાધ્ય નથી. તેને કદાપિ કોઈ પણ વસ્તુમાં મોહ ઉપજતો નથી તેણે પોતાના મનને સદ્વિચારોમાં જોડેલું રાખવું અને સદ્વર્તન સેવ્યા કરવા નવરા બેસી રહેવાથી ખરાબ વિચારો આવે છે સ્ત્રીના આચાર વિચાર ઉપર તેની પ્રજના બિંબિતો આધાર છે.

સ્ત્રીઓએ હમેશા પતિમા ઇશ્વરચુદ્ધિ રાખી નીતિથી ઠરેલપણે ચાલવું ઉછાછળુ પણ કદી પણ કરવું નહિ. હમેશાં મર્યાદા સાચવીને ચાલવું. જે સ્ત્રી નીતિવાળી હોય છે તો તેની પ્રજમા પણ નીતિના સંસ્કારો ઉતરી આવે છે. સ્ત્રીઓએ પોતાનો ગૃહસ્થાશ્રમ સુખમય કરવા, પતિને સુખ આપવા, અને પોતાની પ્રજને હિંમતવાળી, નીતિવાળી અને આનંદી બનાવવા લક્ષ્ય આપવું.

તેણે પોતાના પતિના ગમે તેવી સ્થિતિમા પણ સંતોષ માની પતિ-સેવા કરવી. કદાપિ પણ પતિ ઉપર રોષ કરવો નહિ, પોતાની બુપડી જેવું પરના બ્રહ્મામા સુખ નથી એમ માનવું બીજનું સુખ દેખી લોભાવું. નહિ, પારકે ઘેર કામ વગર પતિની આજ્ઞા સિવાય જવું નહિ. હમેશા

ઉઠોગી રહેવું. ધરમા કાંઈ કામ કાઢીને ખેસવું ઉત્તમ નિયારો કરવા ઉત્સાહી અને આનંદી રહેવું. પતિને ઉત્સાહી અને આનંદી બનાવવા ચત્તનીય રહેવું. પતિ તરફથી જે મળે તેમાં જ સુખ માનવું, કોઈના ઉપર દ્રેશ રાખવો નહિ, કોઈની સાથે લડવાનો સ્વભાવ રાખવો નહિ. કોઈ ખે ખેલ કહે તો ગળી જવા પશુ કોઈ કરી તેની સાથે લડવા દોડવું નહિ.

જેની અને તેની સાથે લડનાર સ્ત્રીની આપડ હથકી ગણાય છે. કોઈની પશુ નિદા કરવી નહિ જેની સાથે ન અને તેની સાથેનો બચહાર દુકાળી નાખવો. કોઈની આડી કરવી નહિ, નવરા ખેસી એક ખીજની કુધથી કરવી નહિ. પતિને સકટ વખતે ધીરજ આપવી. પોતાના સગથી પાતને સુખ આપવું હમેશા પ્રયત્નશીલ રહેવું.

ગૃહસ્થાશ્રમના સુખનો આધાર સ્ત્રી ઉપર હોય છે, તેણે પોતાના ધરમા સર્વ સાથે સ્નેહ રાખી સંપીને રહેવું ખીજ સ્ત્રીઓની સાથે કામ કરવામા હંસાતુંસી કરવી નહિ. ધરમા સ્ત્રી તો પતિના વિશ્રામસ્થાન તુલ્ય છે તેણે શાન્તપણે કાર્ય કરવું ચિડાવું નહિ. ધરમા કલેશ તો કદપિ પશુ કરવો નહિ. તેણે પોતાના પતિને મદદ કરી સુખી કરવા ચત્તનીય રહેવું. પતિને કોઈ રીતે ઉદ્દેગ થવા ન દેવો.

ધરને સ્વચ્છ રાખવા હમેશા કાળજી રાખવી. ધરમા સર્વ સંપીને રહે તેમ કરવું. પોતાના સગા સાથે સ્નેહની વતવું. તેમના મન સાચીને વર્તવું. કોઈના દોષ જોવા નહિ. કોઈને મહેશુ મારવા નહિ. પતિની સેવામા પોતાનું અદોભાગ્ય માનવું. માયાળુ સ્વભાવ રાખવો. જળકોને સ્નેહથી ઉઠેરી કેળવવા, પતિ તમારું ભરણપોષણ કરે છે તો તમારે તેના ઉપર સ્નેહ રાખી તેમને સુખ આપવું. એ તમારું કર્તવ્ય છે. ધરમા સાસુ કે નણદ સાથે તકરાર કરવી નહિ. ખહેનો એ પ્રમાણે પોતાનો ગૃહસ્થાશ્રમ સર્વોત્તમ બનાવવો જેમ વડની છાયામાં સર્વ કાંઈને શીતળતાનો લાગ મળે છે તેમ તમરા ગૃહસ્થાશ્રમમાં સર્વને આનંદ થવો જોઈએ. પૂર્વે થણી સતી સ્ત્રીઓ આપણે માટે પોતાની જીવનકથા મૂકી ગઈ છે. તેમના જેવા થઈ આ ગૃહસ્થાશ્રમ સુખરૂપ બનાવવો એ આપણું કર્તવ્ય છે.

કન્યા વિક્રય ન કરવો

ધણા માણસો પોતાની પુત્રી મોટી થાય છે, ત્યારે કોઇ વર શોધી કાઢી તેની પાસેથી પૈસા લઇ કન્યા પરણાવે છે. આ કન્યા વિક્રય મણાય છે. વરનાં માઆપ પાસેથી અમુક રકમ લઇ અને કન્યા આપની એટલે કન્યા વેચવી તે મહા પાપ છે, કન્યા વિક્રય એટલે જ કન્યા વેચવી. ધણી નાતોમાં આવે કન્યાવિક્રયને મહાપાપી રીવાજ ચાલે છે. વ્રાહ્મણ ક્ષત્રીય વાણીયા, પાટીદાર વિગેરે ઉચ્ચ જાતિમાં પણ કન્યા વિક્રયનો રીવાજ છે.

ધણા લોકો તો કન્યા જન્મે છે એટલે ખુશી એટલા માટે થાય છે કે એ ત્રણ હજારની રકમ પાડી એમ માને છે જેમ કોઇ માણસ પોતાની કોઇ ચીજ વધારે પૈસા આપે તેને વેચે છે તેમ તે માણસ પણ પોતાની કન્યાને જે વધુ પૈસા આપે છે તેની સાથે પરણાવે છે આ રીવાજ ધણો પાપી છે પુત્રીના પૈસા લઇ પરણાવવી એ નરકમાં પડવનો રસ્તો છે.

ધણી ન્નાતોમાં તો કન્યાવિક્રય કરવાનો રીવાજ થઇ પડ્યો છે. છોકરી પરણાવતી વખતે એ ત્રણ દીસ લગ્નની નાન તેડવી પડે છે, તે નાતનું ખર્ચ જે થાય તે વરના આપ પાસે લેઇ કન્યા આપવી, તેને તે લોકો માડવાખર્ચ ગણે છે, અને આવી રીતે માડવાખર્ચના ખસો પા-અસો તો સારા માણસો પણ લેતા શરમાતા નથી, આ નું ખારખું દેવું કરીને કરે, છોકરો દેવું કરીને પરણાવે અને કન્યાને પરણાવવા માટે તેને વેચી-તેનાં સાસરીયા પાસે પૈસા લઇ પરણાવે છે, પણ આ મહાપાપ છે.

આવા માણસો કન્યાનું સુખ હચમચા નથી, કન્યાનો પૈસો લેવાય નહીં એમ તો કહે છે, પુત્રી પરણાવ્યા પછી તેને ઘેર જવાય નહીં એવો ડોળ કરે છે પણ પુત્રીને પરણાવવા માટે તો પુત્રીના જ વર પાસે પહેલો પૈસાનો ઢગલો કરાવે છે પછી તેની જડે કન્યા પરણાવે છે. એ મહાપાપ સમજતા નથી. આવા હલકા મનુષ્યો દીકરીના પૈસા લઇ તે પૈસાની નાનો કરી વાહવાહ કહેવરાવે છે. દીકરીને જેની સાથે પરણાવવાની હોય તેની પાસેથી હજારો રૂપિયા પહેલા લે છે. પેલા બિચારાને કન્યા મળતી નહિ હોવાથી કુવારા મરવું તેના કરતાં બી મળે તો સાઈ એમ માની પર-

જુવા માટે ગળ ઉપરાત પૈસા કન્યાના આપને આપવાનું કયુલ કરે છે, અમે તો ધરખાર, દરદાગીના વેચીને પણ પૈસા કન્યાના આપને આપી પરણે છે. કન્યા પરણી સાસરે જાય છે, ત્યાં તો તેના લગ્નની મામદુમમા પોતાના આપે તેનું ધરખાર વેચાવી પૈસા પહેલેથી લીધેલા હોય છે એટલે વરની સાથે દુઃખી જીવગી ગાળે છે આવા દુષ્ટ નીચ માણસો પછી કહે છે કે અમે તો કન્યાનો પૈસો લેતા નથી, પુત્રીના ધરનું અન્ન ખવાય નહિ, આવો ઉપરનો ડાળ કરી પુત્રીના પૈસા તેના પરણતા પહેલાં જ લઈ ખેંઠેનો હોય છે. તેને ધણા પાપી કહેવો

વળી ધણા તો પુત્રીનું સુખ જોતા નથી અને જે વધુ પૈસા આપે તેને પરણાવે છે વર પછી કન્યાથી નાનો હોય કે ઘરડો હોય અથવા ધરમા આવવાનું ન હોય તેની દરકાર નહિ માત્ર પોતાને જે ત્રણ હજાર રૂપિયા મળ્યા કે ત્રણ. આવા માણસો દીકરીના પૈસા લેનાર ખરેખર દીકરીના લોહીના પૈસા ઉપજાવે છે એમ કહી શકાય

શ્રાત્રમા કન્યાવિક્રય કરનારને મહા પાપી કહ્યો છે કહ્યું છે કે

અધર્મોપાર્જિતં દ્રવ્યં, દશ વર્ષાણિ તિષ્ઠતિ ।

પ્રાપ્તેચ્ચકા દશે વર્ષે સમુલ્લં ચ વિનશ્યતિ ॥

અધર્મથી મેળવેલું ધન ધણે ભાગે નવ વર્ષ સુધી રહી દશમે વર્ષે નાશ પામે છે.

દીકરી સુખી થાય એવી ઇચ્છા તેના મામાપ રાખે છે, પણ દીકરી જે ઘેર મોકલવાની છે તે ઘેર કાંઈ રહેવા દેતા નથી, મિત્રારા વરને દેવું કરી કન્યાના આપને આપવા પડે છે, પછી તે પરણે છે અને દીકરીને જન્મારો દુઃખમાં ગાળવો પડે છે. કન્યાને વેચી અને કન્યાદાન આપવાનો ઢાળ કરવો એ પણ પાપ છે. પહેલાં તો પુત્રોનું કન્યાદાન આપવું અને પોતાની સ્થિતિ ન હોય તો કહું ને કન્યા આપતા, પણ કન્યાના વર પાસે પૈસા પડાવી વેચતા નહી

શ્રાત્રમા કહ્યું છે કે.—

હૃદયં મક્ષતિ માતા પિતરઃ સિરં એવ ચ ।

વાંઘવા પાણિ પાદૌ ચ, રુધિરં સ્વિતરેજનાઃ ॥

જે કન્યાના પૈસા લે છે તે માતા કન્યાજી કાળજી ખાય છે, ખાપ માથુ ખાય છે અને તેના ભાઇઓ હાથ પગ ખાય છે. અને એવા લગ્નમાં ભાગ લેઇ એની ન્યાતમાં જન્મનારા કન્યાનુ લોહિ પીવે છે.

આવુ શાસ્ત્ર કહે છે કન્યાવિક્રય કરી નાતો જમાડનાર અને જન્મનાર સર્વ દોષિત થાય છે કન્યાવિક્રય કરનારની નાતો ન્યાતવાળાએ પણ જન્મવી ન જોઇએ.

અકપેનાપિ હિ શુલ્કેન પિતા કન્યાં દદાર્તયઃ ।

રૌરવં વહુ વર્ષાણિ, પુરિષં મૃત્ર મશ્નુતે ॥

કન્યાનો ખાપ કન્યા પરણાવવા માટે થોડા પણ જો પૈસા લે છે તે ધણા વર્ષ સુધી રૌરવ નરકમાં પડે છે અને ત્યા રહ્યારહ્યો મળમૂત્ર ભક્ષણ કરે છે.

માતા નાસ્તિ પિતા નાસ્તિ, નાસ્તિ બંધુ સહોદરા:

ત્રયસ્તે નરકયાંતિ, કત્વા દુહિતા વિક્રયં ॥

જે માતા કન્યાવિક્રય કરે છે તે તેની માતા નથી, જે પિતા કન્યા વિક્રય કરે છે તે તેનો પિતા નથી ભાઇ તેનો ભાઇ નથી, અને કુટુંબીયો તેના સગા નથી. પણ તે સર્વ નરકમાં પડનારા છે

મક્ષિતં ચાણુમાત્રં યત્, કન્યા વિક્રયજં ધનમ્ ।

સકુલંતં ગૃહીતારં નરકં નયતિ બ્રવમ્ ॥

કન્યાવિક્રયથી મેળવેલા ધનમાંથી જે કાંઈ અનુષ્ઠ જરા પણ ભોજન કરે છે તે પોતાના કુટુંબસહિત નરકે પડે છે.

કન્યાવિત્તં ગૃહ્દ્યોર્વૈ, નરકે નિવસેશ્ચિરમ્ ।

તદુત્પન્નં ફલં મુક્ત્વા પુનશ્ચાંદાકતાં વ્રજેત્ ॥

કન્યાના પૈસા લેનારા ધણા કાળ સુધી નરકમાં રહે છે, અને ત્યાં મહા પાપ ભોગવી પછી ચંડાળને ત્યા જન્મ ધારણ કરે છે.

આમિષં ચર્મજં વારિ, અમિષં પ્રેતયોજનં ।

આમિષં શૂદ્ર ષેષાન્નં, કન્યા દ્રવ્યં તથા મિષં ॥

ચામડામાં ભરેલું પાણી પીવું, ત્રે । બોજન કરવું, શુદ્ધ ઉચ્છિષ્ટ
અન્ન જમવું, અને પુત્રોને વેચી તેનો પૈસો લેવો તે સર્વ માસ બદ્ધજી
કરવા તુલ્ય છે

કન્યાવિત્તન જીવોતય નરાઃ પાપમોહિતાઃ ।

તે નરા નરક યાતિ, યાવદા મૃત સંપ્લંચમ્ ।

તસ્માત્સર્વ પ્રયત્નેન, ન ગ્રાહ્ય કન્યકા ધનમ્ ॥

જે પાપી પુરુષો કન્યાના પૈસા લઈ જાય છે, તેવા માણસો પ્રજ્ઞ-
કાળ સુધી નરકમાં પડી દુઃખ ભોગવે. જેથી કોઈ પણ રીતે કન્યાનો પૈસો
લેવો નહિ.

કન્યાનું લગ્ન કરતી વખતે માખાપે વર મોટી ઉમ્મરનો, શુભચાન,
ચાલાક અને હોશિયાર જોઈ લગ્ન કરવું કન્યા કરતાં સાત આઠ વર્ષ
વરની ઉમ્મર મોટી જોઈએ કન્યાનું માર વર્ષની ઉમ્મર પછી તેનાથી
આઠે, વર્ષની મોટી ઉમ્મરના વર સાથે લગ્ન કરવું, કન્યાના દેરામાં
વરની પાસેથી ક્યાના બાપે પૈસા ખીટકું લેવા નહીં માડવા ખર્ચને ખડાને
પણ પૈસા લેનાર કન્યાવિક્રય કરનારો ગણાય છે, પૈસા લઈ કન્યા પરણા-
વવી એ તો કન્યાદાન નહીં પણ કન્યા વેચી કડેમાન છે

પરણ્યા પછી સ્ત્રીએ પતિની સાથે એક બીજાથી મળીને રહેવું.
પતિની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરવું નહીં, પતિ કહે તે કાર્ય કરવામાં આનંદ
માનવા કેટલી જગ્યાએ કન્યાને દેવ મંદિરના અર્ચન કરવાનો ચાલ છે.
ત્યાં તે કન્યા કુવારી રહે છે ત્યાં ઘણું ભાગે જીવાન વયે કન્યાઓ બ્રહ્મ-
ચર્ય ન પાળી શકવાથી અતીતિના પથે દોરાય છે માટે આ રીવાજ પણ
ખોટો છે. સ્ત્રીઓએ ગૃહસ્થાશ્રમમાં પતિ સાથે રહેવું એજ નીતમય જીવન
ગાળવાનો ઉત્તમ ઉપાય છે.

સ્ત્રીઓએ પોતાની મેળે જ પોતાના મનને વશ રાખવું જોઈએ, પર
પુરુષ સાથે કોઈપણ જાતનો સમર્થ રાખવો નહીં, પોતાના પતિની જ
સેવા સુશ્રુષા કરવામાં આનંદ માનવો, શીયજવત સાચવવું એજ સતી
સ્ત્રીનો ધર્મ છે. સાધારણ કહેવત છે કે સ્ત્રીઓ રહે તો આપણું, અને

જય તો આપશું, એટલે તેણે પોતે પોતાની મેળે જ પોતાના શીવજનનું રક્ષણ કરવું. કહ્યું છે કે.—

અરસિતા મૃદે રુદ્ધાઃ પુરુષૈ રાપ્ત કારિમિ

આત્માનવાત્મના યાસ્તુ રક્ષેયુસ્તાઃ સુરસિતાઃ ॥

પુરુષ જે પોતાના વિશ્વાસ માણુમોની સલાહ નીચે પણ ઓઝોને કબજામાં રાખવા માગે તો પણ તે સુરક્ષિત રહી શકી નથી પણ જે તે પોતાના મનથી જ પોતાને પવિત્ર રહેવા ઇચ્છે છે તો તે રહી શકે છે અને પ્રિયજને સાચવી શકે છે

એટલે નીચિમાન ઓઝો પવિત્ર જીવગી ગાળે છે અને પતિ સિવાય બીજા પુરુષો સંગ કરી કુમારો જતી નથી, બીજા કોઈ પુરુષ સાથે છુટથી વાતો કરવાની દેવ પણ ખરામ છે, ઓઝોએ પ-પુરુષ સાથે હાર્યાવનોદ પણ કરવો નહી, તે પણ તેમને કનક લગાડનાર છે.

૧૨ વિક્રય.

કેટલીક ન્યાયોમાં વર્તિક્રય થાય છે એટલે કન્યાનો આપ વરના આપને પૈયા આપે છે ત્યારે ને વરના ડગ થાય છે તેમાં પણ જે વધુ પૈયા નાપે છે તેની કન્યા તે લે છે આ રીતે પણ સારો નથી, કેટલાક ગરીબ માણસો કન્યાને દેવું કરી પરણાવે છે અને દીકરીઓને વસ્ત્ર વધુ હોય તો તેને પરણાવવામાં તે જીવગી હારી જાય છે. વળી કેલીઃ ઓઝો આવા પાત્રી રીત નથી કન્યાને નાનપણમાંથી જ મારી નાંખી દેવા કરે છે. માટે આ રીવાજ પણ ખાપી છે તે બંધ કરવો જોઈએ.

વળી આવા કુળવાન ગણાતા મનુષ્યો પણ પૈયાની લાલચે બે ત્રણ વાર પરણે છે અને પડેરામણી મેળે છે, કેટલીક વડુને ધણુ દુખ દેઈ પીયેરની મિલકત મૈયા લાવવાનું કહી તેને દુઃખ દે છે. ધરમા ખાવાનું ન હોય જાન કેટલક તેને કુળવાન ગણી દીકરી દે છે, અને પછી તે પુત્રીનો જન્મમારો દુઃખમાં નાંખે છે આવા કુલાસોને ધન આપી લોકો કન્યા

આપે છે તેથી તે પત્નીની બહુ ગરજ રાખતા નથી અને કેટલાક નીચ તો વહુને ધણું દુ:ખ દે છે, અને ઘરમા ખાવાનું ખૂટી પડતા મિચારી ગરીબ ગાય જેવી સ્ત્રીને મારી નાંખી બીજી ખાયડી પરણે છે, આ ધણું પાપ છે. આવા પુરુષાને સાથે દીકરી પરણાવવા કરતા તો સારા, કમાઈ ખાતા અને ગરીબને કયા આપવી એ ઉત્તમ છે.

ધણા પુરુષો જે કુલીન ગણાતા હોય છે તે પેતાની સ્ત્રીને ધણું દુ:ખ દે છે, સ્ત્રીને પોતાની અર્હાંગના ગણી પોતાના તુલ્ય માની તેની સાથે સ્નેહ રાખવો જોઈએ તેને બદલે જાણે તે ઘરની લુડી કે કામ કરનારી જ માત્ર હોય તેવી માનીને તેની સાથે કોંઈ વર્તણૂક ચલાવે છે. આવા પુરુષોને નીચ સમજવા, ધણા તો એક સ્ત્રી હોય છે ને વળી બીજી પરણે છે પહેલી સ્ત્રીને પ્રજા ન થવાથી અથવા તેની માથે ન બનવાથી અથવા તો એવાજ બીજા કારણથી ફરી પરણે છે કેટલીક વાર તો જે ઉપર વળી ત્રીજી ચોથી સ્ત્રી પરણે છે. આથી તેને પરણનાર સ્ત્રીઓ તેમ તેને બધાને દુ:ખ થાય છે. શોક્યો અદર અદર લડે છે. અને આગળ જતાં જેમ એક કુતરીને ધણાં બચ્ચા હોય અને તે પેથી કુતરીને ધાવવા માટે આગળ પાછળ ફરી વળે છે તેમ આવા પુરુષોની વધારે સ્ત્રીઓથી ભવિષ્યમાં ભુરી દશા આવે છે, અને ઘરમા સુખને બદલે કંકાસ બાપી રહે છે.

ધણા તો પોતાની સ્ત્રીને પીયેરથી ધન લાવવા દમ બીડાવે છે અને કહે છે કે જો તારા પીયેરથી અમુક રકમ હવે નહિ મળે તો મારે ફરી લગન કરવું પડશે આવું કહી બિચારી સ્ત્રીને પજવે છે. વળી ધણા તેને કાઢી પથ્થુ મૂકે છે અને ફરી લગન કરે છે, આથી પથ્થુ તે પુરુષ અને સ્ત્રીઓ દુ:ખી થાય છે આવા નીચ પુરુષોને એક સ્ત્રી હોય છતાં કન્યા આપનારા મનુષ્યો પથ્થુ ઘાતકી અને પોતાની પુત્રીને કસઈવાડે દેનારા સમજવા.

ધણા પુરુષો ઉમ્મરે થઇ મઇ હોય, ઘરડા થયા હોય છતાં પાછલી અવસ્થામા લગન કરે છે, વર ૫૦ વર્ષનો હોય અને કન્યા ૧૨ વર્ષની હોય, વળી આવી સ્ત્રીઓ પુખ્ત ઉમ્મરની ૨૦—૨૫ વર્ષની થતાં ધણી

ગુજરી ગયો તો બિચારીને નિધવાપડ્યામા જીદગી ગાળવી પડે છે. માટે આવા ધરડા પુરુષો! દીકરી અપનારા મુખ્યો પશુ ખાતકી સમજવા અને પોતાની પુત્રીનું સુખ ન ધ્રુવના માત્ર પુષ્કળ ધન થઈ ધરડા વગર સાથે પરણાવી દેતીને રાડવા માટે જ મોકલે છે આવા પુરુષો નરકમા જ પડે છે

કન્યાનું લગ્ન કરવા મા પશુ તેને લાયક ઉમ્મગ્નાળો, ગુરુવાન, રૂપવાન, સારી નિયતીનાળો, ભણેલો, જાને કમાઈ શકે તેવો વર પમદ કરવો માત્ર કુળ જોઈ દીકરીને કસમવાડે આધવી નહી, પાટીદારોમા અને ખીજી ધણી ન્યાનોમા કુળ જોઈ દીકરી આપવાનો રીવાજ છે તે એમ નહીં દીકરીને કસમવાડે આપવી, પણ જ્યાં દીકરીને પરણાવ્યે તો સુખી થાય તે સ્થળે તેને પરણાવવી જોઈએ.

ધ્રુવનકુમારી

પૂર્વે ધ્રુવનકુમારી નામના સતી થઈ ગયા છે તે આણુના ચંદ્રાવતી નગરના રાજા જેતસી પરમારના પુત્રી હતા. નાનપણથીજ તેમનું રૂપ ગૌરવચ્છનું હેવાથી ઉમ્મરે આવતા તેમનું સૌદર્ય ખીલી નીકળ્યું હતું તે જુહિવાન, નોનિવાન, ઉદાર, શરીર અને ચર્મિષ્ટ હતી. તેના રૂપની વાત સાંભળી બોળો બીમદેવ તેને પરણવા લલચાયા હતા પણ ધ્રુવનકુમારીએ પૃથ્વીરાજના રૂપ અને ગુણની વાત સાંભળી તેની સાથે લગ્ન કરવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો, જેથી તેના નામે તેને પૃથ્વીરાજ સાથે પરણાવી હતી

ધ્રુવનકુમારી પતિવ્રતા હતી તે પોતાના પતિને ધ્રુવરતુલ્ય માની સેવા કરતી પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરી તેની પ્રીતિ સપાદન કરતી. અનેમા અત્યંત પ્રેમ હતો, સર્વ રાણીઓ કરતા પૃથ્વીરાજ ધ્રુવનકુમારી ઉપર વધુ પ્રેમ રાખતો હતો, તેને એક પુત્રી થઈ હતી તેનું નામ ઉષાવતી હતું

આ વખતે શાહજીદીનધોરી દીક્ષી ઉપર ચઢી આવ્યો તેને પૃથ્વીરાજે હરાવી પાછો જવા દીધો હતો પણ ફરી તેણે વધુ લશ્કર સાથે સને ૧૧૬૩

મા ચલાઈ કરી, તે વખતે પણ તેને હરાવી પાછો કઢાડ્યો હતો, લડાઈના જીતમાં રાત્રે આનંદ હૈસવ થઈ રહ્યા હતા, સર્વ મૈનિક નિભાવ થઈ આનંદમાં રાત ગુઝરતા હતા તે વખતે શાહજીને કપટથી રજપુતો ઉપર હુમલો કર્યો. અને પક્ષ વચ્ચે યુદ્ધ થયું, તેમાં પૃથ્વીરાજ ધાયલ થઈ દુશ્મનના હાથમાં પકડાયો.

આ વખતે ઉપાવતી માદી હોવાથી ઇચ્છનકુમારે તેની સારવાર કરતી હતી. આ આવી એક સિપાઈએ પૃથ્વીરાજ મરાયાનો વાત કરા અને કહ્યું કે દેવી યવનો જીત્યા છે, અને આપણી જાવણી લુટ્યા આવે છે માટે ચાલો મેનો હાજર છે” આ સાંભળી રાણીએ કહ્યું ‘ મહારાજ ક્યા છે?’ તેણે કહ્યું: “ એ તો પડ્યા.” આ સાંભળી રાણીએ પુછ્યું, સમરમિદ ક્યા? સિપાઈએ કહ્યું. એતો યવનો સાથે હજુ ટક્કર ઝીલી રહ્યા છે અને યુવરાજ ક્યારેય તો પ્રાણ તજ દીધો છે આ સાંભળી માદી રાજકન્યા ગમરાઈ અને ધારણી ચીસ પાડી, હે નાથ, છેવટે પ્રાણ આહુતી આપી! આમ કહી તરતજ તેણે પ્રાણ છોડી દીધા, ત જોઈ રાણીએ બે ફાટ રડકળ કરવા માડી.

સૈનિકે કહ્યું “ રાણીજી હવે ઉઠો તો સાર, દુશ્મનો ધસી આવતા હાથે છે નથી રાણીએ કહ્યું અરે, ક્ષત્રિયાણીને ખીક શી! પતિ ગયા! હવે ભય શે? જીવન શું કામનું! હવે જીવ અચ્ચાવીને શું કરવું? હાથ પતિ! આમ કહી તે સતી થવા તૈયાર થઈ. ચિતા ખડકારા કુરરી ઉપા ને લઈ સતી થવા તૈયાર થઈ. તેવામાં એક સૈનિક આવી કહ્યું દેવી! દિલ્હીશ્વરે કહેવરાવ્યું છે કે —” રાણીએ પુછ્યું, હે દિલ્હીશ્વર! તેમણે તો પ્રાણત્યાગ કર્યા છે ને! સૈનિકે કહ્યું ના તે હજી જીવે છે. યુદ્ધમાં થવામાં અને દુશ્મનના હાથમાં કેદ થવા છે ”

આ સાંભળી રાણી ગુસ્સે થઈ બોલી હે દિલ્હીશ્વર કેદ થય અને હજુ તમે રજપુતો જીવતા છો? બલે! હું ક્ષત્રિયાણી છું, એકલી જમણ અને મૈનિક પતિને છોડાનાથ. આમ કહી તે ઉડી યુદ્ધનો પોષાક પહેરી શસ્ત્રો ધારણ કરી ઘોડા ઉપર સવાર થઈ યુદ્ધ તરફ જવા લાગી. તેની અગ્રણી કોષથી લાલચોળ થઈ ગઈ છે તે જતી જોઈ રજપુતોમાં પાણી

ચઢ્યુ અને મરણીયા થઈ તેની સાથે જવા તૈયાર થયા. તે વખતે યવનો વીર સગરસિંગનો વધ કરી રજપુતોની ધ્વજણી લુટવા આવતા હતા તે સામા મળ્યા તેમની વચ્ચે બચકર યુદ્ધ થયું.

રાણીએ રજપુતોને લઈ ઘણા દુસ્મનનો ધાસુ કાઢી નાખ્યો. યુદ્ધમાં તે વિકાગ ચડિકાની માફક ધુમતી હતી તેવામાં દુસ્મન તરફથી એક તીર છુટ્યું. તે ગણીને વાગ્યા તે બેશુદ્ધ થઈ જમીન પર પડી, દુસ્મનો તેને લેવા ધસી આવ્યા પણ તેવામાં એક રજપુતે તે રાણીને ઉચકી ઘેડા ઉપર પોતાના ખોળામાં મેસાડી અને ઘોડો મારી મૂક્યો. ઉપાક્તીની ચિત્ત ખસે ચિત્ત ખડકાવી રાણીના ચપને દડન કર્યું. તે જોઈ બીજી રાણીઓ અને દાસીઓ પણ ચિતામાં પડી બળી મરી.

આ પ્રમાણે આ સતી બીએ યુદ્ધમાં પોતાના પતિને માટે ખરી વીરતા બતાવી પોતાનો પ્રજ્ઞ આપ્યો હતો

સારિકા.

સારિકાનો જન્મ એક બ્રાહ્મણને ત્યાં થયો હતો, તેનું લગ્ન દિશીયા નામે વિદ્વાન, સાથે થયું હતું, મારિકા વિદ્વાન બુદ્ધિશાળી, પતિવ્રતા અને દયાળુ હતી તેનો પતિ પણ વિદ્વાન અને ડરલ હતો મારિકા પોતાના પતિ ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખતી હતી. પતિ પત્ની વચ્ચે સ્નેહ ઉત્તમ પ્રકારનો હતો તેનું એક પુત્ર થયો તેનું નામ સારિ-પુત્ર કહેવાયુ તેને તેણે કેળવી ઉત્તમ બનાવ્યો હતો તેની માતા શ્રીગુણો તેનામાં ઉતરી આવ્યા હતા. પુત્રે બુદ્ધધર્મનો સ્વીકાર કરી તેના ફેલાવો કર્યો હતો. બુદ્ધ ધર્મ માનનારાઓના તે પ્રખ્યાત થઈ ગયો છે તેની માતાએ તેને નાનપણથી એવા સરકરો નાખ્યા હતા કે તેનું નામ અમર થઈ ગયું છે. આવી સતી બીઓ પોતાના પુત્રને જેવો બનાવે છે એવા છે તેવો તે બનાવી શકે છે

બાનુમતી.

કાશીના બાણુ મોરલીધરની સ્ત્રીનું નામ બાનુમતી હતું તે જ્ઞાત, દયાળુ પરોપકારી, નીનિવાન, ધર્મિષ્ઠ અને ગૃહકાર્યમાં કુશળ હતી હંમેશા પતિસેવા કરી પતિનું મન રાજન કરતી તે સવારમાં જહેલી ઉઠી ધર સ્વચ્છ કરતી પતિની પ્રીતિ મેળવવા તેમના કાર્યમાં મદદ કરતી, પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરતી ધરની આમતમાં તેના પતિને ધ્યાન આપવું પડતું નહીં. પતિ પણ તેનું સન્માન જાળવી સતોષ આપતો તે ધણી વખતે પોતાના કામમાં પત્નીની સલાહ લેતો, બનેલો આત્મા એક હતો માત્ર દેખાવમાં જ શરીર બુદ્ધિ અજ્ઞાતા.

સાસરાના સગા સબધીમાં પણ તેણે નામ કાઢ્યું હતું તે દુષ્પીને દરિદ્રીને મદદ કરતી, તે હંમેશાં ગંગા સ્નાન કરવા જતી, ત્યાથી આવતાં જો ગરીબ, નિરાધાર અને દુષ્પી જણાય તેને અન્ન, વસ્ત્ર નિગેરેથી સતોષતી, સુશવડી સ્ત્રીઓની સાસવાર કરવા જતી, જો કામ રોગી હોય તેની ચાકરી કરતી, દવા અને યોગક આપવો એ તેનું નિત્યકર્મ થઈ પડ્યું હતું તેના પતિની પણ તે વાતમાં સહાઈ હતી. તે પતિ પત્ની ધણી દયાળુ હતા.

બપોરના જમી પરવારી ધર્મના પુરતકો વાચતી, બીજી સ્ત્રીઓ જો તેની પાસે આવે તેને પરિવ્રત પાળવાની, સંયુક્ત થવાની સલાહ આપતી. આમ પતિપત્ની પરોપકાર કરતાં સુખી જીવંતી ગુજરતા હતા બંનેમાં અતુલ પ્રેમ હતો. એવામાં તેનો પતિ મોરલીધર માલો થયો, સતીએ તેને માટ ધણી પૈમાં અર્ચી દાઢ દાઢ કરી, બંને સેવા કરી પણ ફેર ન પડ્યો. અને અતે સ્વગવાસી થયો પોતાના પતિ સૂત્ર પામતાં તેણે ધણું કરપાત કર્યું તેણે કહ્યું હવે જીવંતે શું કરવું, પતિ વગરનું જીવન શું કામનું આમ વિચાર કરી તે મેડા ઉપર ચઢી અને દેવસેવા આગળ બેસીને પતિ અને ઇશ્વરનું ધ્યાન કરતાં પોતાના પ્રાણનો ત્યાગ કરી દીધો.

આ પછી તેને અને તેના પતિને એક ભક્તિમાં બાળ્યા આવી આવી સતી સ્ત્રીઓ જવલેજ હોય છે, તેમનો પોતાના પતિ ઉપર અત્યંત પ્રેમ હોવાથી પતિનું મરણ થતાં જીવી શકતી નથી કન્યા છે પતિ ઉપર આવા પ્રેમ રાખનાર સતીને

ગંગાદેવી.

ગંગાદેવી એ ગદાખાના કિલ્લાના મહારાસહની પુત્રી હતી. તે નાન-પણથી રૂપાળી, હિંમતવાન, શુરવીર અને શુદ્ધિવાળી હતી, તેને વિજયપુરના દેવીસિંહ સાથે પરણાવી હતી. પતિની સેવા કરી ગંગાએ પોતાના પતિની પ્રીત સારી રીતે મેળવી લીધી હતી, એક વખતે મહામદગીજની સોરડી સોમનાથ મહાદેવનો નાશ કરી ગદાખાના કિલ્લા ઉપર ચઢાઇ કરી ત્યાંથી હુટ મહારી ધણુ ધન લઇ ગયો. તે વખતે તે કેટલીક સ્ત્રીઓને પણ કેદ કરી લઇ ગયો હતો તેમા ગંગા પણ તેને હાથે પકડાઇ હતી આ વખતે ગંગાની હિંમત પહેરેક વર્ષના હતી, તેની યુવાની ખીલી રહી હતી. મહામદ ત્યાંથી પાટણુ આવ્યો, જેથી ગંગાને પણ કેદીતરીકે ત્યાં આણી હતી.

ગંગાના ઉપર મહામદના પુત્રની નજર પડતા તેને તેના રૂપનો મોહ લાગ્યો. તેથી તેણે તેને પોતાની કુદૃષ્ટ ઇચ્છા પુરી કરી સુખી થવા સદેશો કહાવ્યો, તેણે તેનો ઇન્કાર કર્યો તેથી કુવર જાતે તેની પાસે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે ‘ હે ખારી ! તું મારા ઉપર પ્રીતિ રાખ, મારી સ્ત્રી થવા તૈયાર થા. મારી સાથે નીકા પડીશ તો તને હું ધણુ સુખ આપી મારી ખીલી બનાવીશ. સુંદર ખાનપાન, વસ્ત્રો અને અનકારો મળશે ” આ સાંભળી તેણે કહ્યું ‘ હે કુવર ! હું ગરીમ છું, કેદી છું, છતાં પતિ પ્રતા છું. પરપુરૂષની સાથે સમઘ રાખવા તેના કરતાં મરતુ મને સારૂ છે. માટે આવી વાત મને કરવી નહિ, તમારા રાજ્ય, ધન અને સુખનું મારે કાંઈપણ કામ નથી. હું મારૂં શિયળ વેચી મોજમઝા ભોગવવા ઇચ્છતી નથી. તમારી લાલચ મને લપટાવી શકશે નહીં, માટે પાછા ચલ્યા જાઓ, નહિ તો મારો જીવ આપીશ. પતિત્રતા સ્ત્રી પોતાના પતિ વગર ખીજ સવને જાઇ બાપ સમજે છે. તમે આ વાન જવા દો.

આ સાંભળી કુવર નિરાશ થઇ વીડે મોઢે પાડો ગયો. તેણે વિશ્વાસુ નોકર સુખતને આ વાત કરી અને ગમે તે રીતે ગંગાને કમજો લેવા વિચાર કર્યો. શુભત તેની વાત કલુષ કરી ગંગા પાસે ગયો તેને જોઇ ગંગા સમજી ગઇ. તેને પણ કુવરના જેવો જરામ આપ્યો. પણ સુખત માને તેમ નહોતો, તેણે તેના ઉપર બળાતકાર કરવાનો વિચાર કર્યો. તેથી

ગંગાએ તેને યુક્તિથી ફસાવાનો વિચાર કરી કહ્યું. મીયા, હું તમારે તાંબે ચવા ખુશી છું પણ હું કહું તેમ તમે કરવા તૈયાર થાઓ. મને મુસલમાની પોષાક ગમતો નથી માટે દાઢી કઢાવી મારા ઉપર તમારું કેવું હેતુ છે તે બતાવો, આમ કહેવથી ગંગાનું રૂપ જોઈ લઈ બનેલા મીયાએ દાઢી કપાવી નાખી પછી મીયાએ કહ્યું કે હું તારે માટે પુરૂષનો પોષાક લાવ્યો છું તે પહેરી લે. આ તો આજે જ ગીજની ઉપડી નક્કર છે. તેથી ગંગાએ કહ્યું ઠીક, તમે જરા મારા કપડા પહેરી મને ખુશ કરો તો ખરા હું જોઉં છું કે તમે મારું કેવું કહ્યું મનો છે. આ સાબળી મિયા કામી બન્યા હતા એટલે ગંગાના કપડા પહેરી લીધા ને ગંગાએ પુરૂષનો વેશ ધારણ કર્યો.

મિયા અમની હતો તેથી સાથે દારૂ વિગેરે લઈ ગયો હતો, તે ગંગાને પીવાનો આગ્રહ કર્યો ગંગાએ તેને કહ્યું કે મારી પાસે લાવો, પહેલાં હું તમને માગ હાથે પાઉં એ પણ પ્રેમની નિશાની છે, આમ કહી મિયાને ખૂબ દારૂ પાઈ દીધો. મિયાને કંઈ ચઢી તેથી જરા આગમ લેવાનું કહી મૂકી ગયા. ગંગાએ જાણ્યું કે ઠીક લાગ આવ્યો છે આમ ધારી મિયાની તરવારથી જ મિયાનો ત્યાં ઘાટ વડી પોતે પુરૂષના વેશમાં મહાર નીકળી મિયાના જ ઘોડા ઉપર મવાર થઈ ચાલી ગઈ.

બીજે દિવસે કુવરે તપાસ કરી તો ગંગા મળી નહિ પણ ગંગાના પહેરવેશમાં મિયા સુન્નતને મરેલો જોયો. આ પ્રમાણે ગંગાએ પોતાના શિયળને સાચવ્યું. તેને ધન, રાજ્ય, મહેલ કશું લોભાવી શક્યું નહિ. તે પછી તે પોતાના પતિ પાસે આવી પતિવ્રતા ધર્મ પાળતી, પતિની મેવા કરતી આનંદ ભોગવવા લાગી.

શિવાદેવી-પ્રતાપાદિત્ય

શિવાદેવી એ બગાળામાં આવેલા જોસોરના રાજા પ્રતાપાદિત્યની રાણી હતી. તે પતિવ્રતા હતી, છતાં ધર્મિષ્ઠ અને નીતિવાન હતી. પ્રતાપાદિત્ય હિમતવાળો અને બહાદુર હતો. છતાં દુષ્ટ સ્વભાવનો હતો. તેણે

આબુખાબુના રાજ્યોમાં હુટ ચલાવી પુષ્કળ ધન એકઠું કરવા માંડ્યું આ વખતે દિલ્હીની ગાદીએ અકબર બાદશાહ રાજ્ય કરતો હતો. તેને પણ તેણે હજાબ્યો હતો તે ખડણી આપતો નહિ.

આ પ્રમાણે અતીતિ કરી હુટફાટનો ધધો કરવાથી સગી શિવાદેવી પોતાના પતિને તે ન કરવા ધણું સમજવતી અને નીતિમય જીવન ગાળવા કહેતી. પણ પૈસા અને રાજ્યના લોભમાં તે તેણે કહેવું માનતો નહિ.

તેના એક વૃદ્ધ કાકા વસતદાસ હતા. તે પોતાના મતને મળતા ન થવાથી પોતાના રાજ્યમાંથી દેશનિકાલ કરવાથી તે ત્યાંથી દૂર એક મ મ-ડમાં રહેતા હતા. વસતદાસ વખતે ખટપટ કરી બાદશાહને મળી પોતાનું રાજ્ય લઈ ન લે એવા હેતુથી તેમને મારી નાખવા માટે તેણે પ્રયત્ન રચ્યો. આ વખતે શિવાદેવીએ પોતાના પતિને તેણે પાપકર્મ ન કરવા ધણું સમજાવ્યો, પણ તે રાજ્યના અહમરના મદમાં કાંઈ માનતો નહિ રાણી બિચારી ખેદ કરવા લાગી. તેણે વૃદ્ધ કાકા વસતદાસને જીવ બચાવવા બંધો પ્રયત્ન કર્યો પણ તેણે કાંઈ આપ્યું નહિ.

પ્રતાપાદિતે પોતાના કાકાને તેડવા મહેસો મોકલ્યો. જેથી વસંતદાસ ભત્રિજાને મળવા ખુશી થયો અને જેમોર આવવા નીકળ્યો. તે ભણે માણસ હતો તેને ખીજી કાંઈ મતાન ન હોવાથી પોતાના ભત્રિજા પ્રતાપાદિત ઉપર પુત્ર જેટલો પ્રેમ રાખતો. તે વારંવાર તેને શિખામણ આપતો, નીતિથી ચાલવાનું કહેતો. ઇશ્વરનો ડર રાખીને પ્રજાનું પાલન કરવાનું કહેતો. પણ તેણે પ્રતાપાદિત કાંઈ માનતો નહિ આજે તે પોતાના પુત્ર તુલ્ય ભત્રિજાને મળવા હોસથી આવતો હતો ત્યાં તો પ્રતાપાદિતે મોકલેલા મારાઓએ તેને રસ્તામાં જ મારી નાખ્યો.

પ્રતાપાદિતને એક પુત્ર હતો તે સદગુણી હતો. તેનામાં તેની માતા ગુણ ઉતરી આબ્યા હતા પુત્ર પોતાનું કંઈ ન માનતા હોવાથી તેનો પણ પ્રતાપાદિતે ત્યાગ કર્યો હતો. તે વસતદાસની પાસે ગયો હતો તેણે કાકાને મારી નાખ્યાની વાત પોતાની માતા શિવાદેવીને કહી તથા તેણે ધણેજ ખેદ કર્યો અને પતિને આવા કૃત્ય કરવા માટે ઠપકો આપ્યો.

આ વખતે તેની બુમ યોગરદમ ફેલાઈ હોવાથી અકબરે લશ્કર લઈ રાજ માનસિહને તેની સામે લડવા મોકલ્યો. પ્રતાપાદિત પણ પોતાનું લશ્કર લઈ તૈયાર થયો, અને વચ્ચે બપોર યુદ્ધ થયું તેમાં પ્રતાપાદિત

હાર્યો અને કેદ પકડાયો શિવાદેરીએ તે વખતે શત્રુઓની સામે લડી પોતાના કિલ્લાનું રક્ષણ કયું હતું. તેના શુરવીરપણાથી માર્નાસિંહ ખુશી થયો હતો. તે પ્રતાપાદિત્યને કેદ કરી દિલ્લી લઇ જવા લાગ્યો. શિવાએ તેને છોડાવા બધું કયું પણ માનસિંહે તેના દુષ્ટ કર્મોથી તેને છોડ્યો નહિ. તેથી રાણી પણ પતિ સાથે દિલ્લી જના નીકળી હતી.

રસ્તામા પ્રતાપાદિત્યનું મૃત્યુ થયું અને તેથી સતી શિવા પણ પતિના શમની સાથે રસ્તામા જળી મરી સતી થઇ હતી તેણે પોતાના અવળે રસ્તે ચાલતા પતિને સુધારવા બધો પ્રયત્ન કર્યો હતો પણ તેનું ન મળવાથી આખરે તેની ભુરી દશા થઇ

રાજબાળા-અજીતસિંહ

રાજબાળા એ દેશનપુરના ઠાકોર પ્રતાપસિંહની પુત્રી હતી અને તેનું સગપણ ઉમરકોટના મહારાજા અનારસિંહના પુત્ર અજીતસિંહની સાથે થયું હતું, રાજબાળા નાનપણથી રુબાળી, તેજસ્વી નીતિવાન, શુરવીર અને હિંમતવાન હતી પતિની સેવા કરી પતિનો આજ્ઞાનું પાલન કરતી અનારસિંહ કેટલાક લુટારાઓની આગેવાની લઇ ધણીવાર લુટ કરતો હતો. એકવાર કચ્છના રાવની ત્રીજેરી લુટવા જતા ગોળી વાગવાથી તે મરણ પામ્યો અને કચ્છના રાવે તેનું રાજ્ય કબજે લઇ લીધું કુરર અજીતસિંહ નાની ઉંમરનો હતો તેને તેની માએ ગળ્ય જતા સાધારણ સ્થિતિમાં હોયેરી મોટા કર્યો. રાજબાળાએ પતિને જોતા તેના ઉપર પ્રેમ બધાઇ ગયો હતો તેથી તેની ગમે તેવી સ્થિતી હોય છતાં તેની જ સાથે લગ્ન કરવાની હઠ લીધી.

અજીતસિંહ પણ તેને સ્હાંતો હતો, તેથી તેણે રાજબાળા માથે જ પરણવાનું નિશ્ચય કર્યો પ્રતાપસિંહે લગ્નની તૈયારી કરી, પણ અજીતસિંહ પાસે તો દોઢીયું નહોતું રાજદરબારના ઠાક પ્રમાણે પદ્મરેખ હાજર રૂપિઆ અર્થ થવાનો સભવ હતો તે કયાથી લાવવા તેનો તેને વિચાર થઇ પડ્યો. તેણે જેસલમેરના એક શેઠ પાસે રૂપિઆ માગ્યા શેઠે આપવાની તો હા કહી પણ જમીન માગ્યા, અજીતસિંહ જમીન પણ આપી શકે તેમ નહોતું

તેથી શેઠે તેની પાસે સરત કરી કે મારા રૂપીઆ આપ્યા વગર તમારે પતિપત્ની તરીકેનો સબ્બ બોગવવો નહિ એવી પ્રતીજ્ઞા કરે તો રૂપીઆ આપુ. અજીતસિંહે તેવા કરારથી રૂપીઆ લીધા અને ધામધુમથી પરબવા મયો. રાજમાળાને પરણી આણી પણ તેની સાથેનો પતિપત્ની તરીકેનો સબ્બ રાખ્યો નહિ તેથી રાજમાળા વણી ખેદ પામી, તેણે પોતાના પતિને કહ્યું કે આપ હમેશાં ઉઘાસ દેખાઓ છો તેનું કારણ શું? આપના દુઃખમા મારો પણ ભાગ છે માટે કહેવા કૃપા કરો.

આથી અજીતસિંહે શેઠનો પાસે લીધેલી પ્રતિજ્ઞાની વાત કરી રાજમાળા સધળી વાત સમજી ગઈ, તેણે પતિને ધીરજ આપી કહ્યું. 'ઓહો એમા છે શું! આલો આપણે બંને પુરૂષનો વેષ લઇને પરદેશ કમાવા જઈએ, અહીં કાંઈ પૈસા મળે તેમ નથી હું આપની છુ, આપના દુઃખને બોક્ષુ કરવું એ મારી ફરજ છે.' આવી રીતે પતિને તેણે હિંમત આપી અને બીજે દિવસે રાજમાળાએ રાજકુંવરનો યોગ્ય પોશાક પહેરી ઘોડા ઉપર બેસી નોકરી શોધવા પોતાના પતિ સાથે તે અને તેનો પત્ની હિંદુપુર તરફ ગયા તે વખતે ત્યાં જમતસિંહ રાજ્ય કરતો હતો, તેણે આ બંને રાજકુંવરને જોતા પોતાની પાસે બોલાવી હકીકત પૂછી, અજીતસિંહે કહ્યું, જમે રજપુત છીએ નોકરી માટે આવ્યા છીએ રાણાએ તે કાંઈ રાજકુંવર છે એમ માની તેમને પોતાના રાજ્યમા નોકરીએ રાખ્યાં.

એક વખતે દશરતે દિવસે રણાજી સૈન્ય સથે શિકારે નીકળ્યા હતા ત્યાં ખચર આવી કે જગલમા અંક જગ્યાએ વાલ પડેલો કે તેમા રાજાએ સર્વ સૈનિકાને તેને ઘેરી લવાનો હુકમ કર્યો અને તેને હાંએ પોતાની તરફથી જરા ન દેવો અને જે જવા દેશે તેનું તેની નોકરીમાથી કાઢી મુકવામા આવશે એવો હુકમ કર્યો. આ વખતે રાજમાળા અને અજીતસિંહ પણ ત્યાં હતાં.

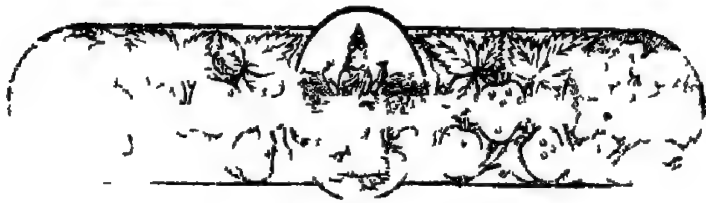
વાલને સર્વેએ ઘેર્યો અને તેથી ખીજવાલ તે ઉભો થઈ બરાડા માતો રાજાના ઉપર જુલુસ મારવા તૈયાર થયો તેને પોતાના તરફ માવનો જોઈ રાજાનો જીવ ઉડી ગયો જેના ને તલપ મારી રાજાના ઉપર રણો કે તરતજ ગજમાળા અને અજીતસિંહ વાલને જતો બટનાવા માં આવી પહોંચ્યા અને વાલને તરતથી હાર કર્યો રાણાનો જીવ બચ્યો.

રાણો તેથી તેમના ઉપર ઘણે ખુશી થયો અને તેમને ઘણુ માન આપી પગાર વધારી પોતાની પાસે રાખ્યા, તેમને પોતાના જેવાજ વસ્ત્રાલકારો, અને ખાવાપીવાનો બંદોબસ્ત કર્યો અને હમેશા તેમને રાજમહેલમાં રાખને સવાના ઓરડા પાસે સૂઇ રહેવાનો હુકમ કર્યો

એક વખતે રાણાજી અત પુરમા ગયા અને ત્યાં રાણી સાથે સુખ ભોગની વાતો કરતા આન- કરતા હતા તેવામાં બહાર બેઠેલી પુરુષના વેશમાં રાજબાળાએ નિસાસો નાખ્યા. ન જોઇ રાણી સનજી કે જરૂર બહાર દોષ્ટ સ્ત્રી કે, આથી તપાસ કરાવી તો પેતા બે રાજકુવરોનેજ દીઠા તેમને બોલાવી રાણાએ પૂછ્યું કે તમારા બેમા સ્ત્રી કાણુ છે? આ સાંભળી કાંઈએ જવાબ ન આપ્યો તેથી રાણાએ કહ્યું જે માયુ હોય તે કહો, હું તમારા ઉપર ખુશી છું તેથી અજીતમિહે કહ્યું અમે તાલુકદાર છીએ માટે પડદો થાય તો કહેવાય, તેથી આડો પડદો કરતા રાજબાળા નસ્ત નીચુ ધાલી અત પુરમા ગઇ ગણીએ તેને સુદ્ધ વસ્ત્રાલકારો આપ્યા અને રાણાએ અજીતને આમ કરવાનું કારણ પૂછ્યું, તેથી તેણે કહ્યું કે વાણી-યાના પદર હજાર રૂપીઆ આપ્યા વગર અમારે દમ્પતી પ્રેમ ન ભોગન-વાની પ્રાપ્તિ છે, તેથી અમારે અથવા વશે નોકરા કરવી પડે છે

રાણો તે જ નેનો ટેક જોઇ ખુશી થયો અને પોતે પૈસા આપી વાણીયાનું દેવું ચુકવી દીધું અને પોતાનો જીવ બાવનાર રાજબાળા એક સ્ત્રી નોકળી; તેથી તેની બહાદુરીના વખાણુ કરવ લાગ્યો પછી રાણાએ તેમને જગીર આપી અને ઉમ્મરકોટ જીતી અજીતમિહન તેનો રાજ બનાવ્યો આ પછી રાજબાળા પતિસે ૧ કરી સુખે રાત્રૈભવ ભોગવવા લાગી. સતી રાજબાળાએ આ પ્રમાણે પોતાના પતિનું પરુ નાચવ્યું અને પતિને મદદ કરી. તે હમેશા પતિની આજ્ઞા પાળી પતિને મનોષ આપતી. અજીતમિહ પણ તેના ઉપર પ્રસન્ન રહેતો આ મનજીએ પત્રીથી આન-દમાં દિવસો વ્યતિત કર્યા

સતી સ્ત્રીઓ આ પ્રમાણે પોતાના પતિને મદદ કરી પોતાના જીવે સુખી અને દુ ખે દુ ખી રહે છે પતિને નીતિના માંગે બાંધવા નામ આપે છે, આ પછી ચન્દ્રકાન્તાએ સર્વ સ્ત્રીઓને સાંભળેલું આચારમ મુકવાનું કહી કથા બંધ કરી

પ્રકરણ ૨૧ મું.

— ૦ —

પતિવ્રતા સ્ત્રીઓનો પતિપ્રત્યેનો પ્રેમ.

— ૦ —

જીજી દિવસે ચન્દ્રકાન્નાએ સર્વના આવ્યા પછી પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ પોતાના પતિ ઉપર કેવો પ્રેમ રાખી શકે તે સખધ- મા કહેવા માડ્યું, તેણે કહ્યું કે

જીઓ બહેનો, પતિવ્રતપણુ પાળવું એ આપણો ધર્મ છે, આપણે આપ-ણા પતિ ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખી આપણા પ્રાણ કરતા પણ તેમને અધિક ગણી શકીએ તોજ આપણે પતિવ્રતપણુ પાળી શકીએ સ્ત્રીઓને પોતાની બહાવામાં બહાલી વસ્તુ એ તેનો પતિ છે તે પોતાના પતિ ઉપર કાષ્ઠપણુ પ્રકારના સ્વાધની આશા રાખ્યા વગર અત્યંત પ્રેમ રાખે છે. માત્ર પતિની સેવા કરવી એ પોતાનું કર્તવ્ય છે

પતિના વગર તેને જરાપણુ ચેન પડતું નથી. તે પતિને પોતાના પ્રાણ કરતા પણ અધિક માને છે, પતિને ઇશ્વરતુલ્ય માની સેવે છે પતિથી પોતે જીવી છે એવો વિચાર સરખો પણ કરતી નથી. પતિના સુખમાં જ પોતાનું સુખ માને છે પરપુરુષ સાથે વિવઠ્ઠી બાઈ કે પુત્ર તુલ્ય વર્તે છે. પોતાને પ્રાપ્ત સ્થિતિમાં રહી પતિ સેવા કરવામાં આનંદ માને છે તેના પ્રેમને કાષ્ઠપણુ વસ્તુ ચળાવી શકતી નથી. ધર્મનું પાલન કરે છે, દરેક કામ પતિની આજ્ઞા લઈને કરે છે, પરપુરુષ ઉપર તેને પ્રેમ ઉપજતો નથી.

પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ પોતાના પતિને પોતાનું સર્વસ્વ માને છે તેના જીવન અને મરણના આધારરૂપ તે પોતાના પતિને માને છે. તુચ્છ વિષય

સુખ ભોગવવામાં તેને ચેન પડતું નથી પતિનો ત્રિયોગ તેને મરણપુત્ર્ય થાગે છે. તે પતિના સામે ઉચે સારે ખોલી તેને હઠ કરી સતાવતી નથી, ખરાબ સ્ત્રીઓની સેવ્યત કરતી નથી, તેને પોતાના પતિ ઉપર એટલો બધો પ્રેમ હોય છે કે તેને પીએર રહેવું મનતુ નથી પીએરના મિષ્ટાન્ન ભોજનો કરતા પોતાના ઘરનો સુકો બાખરો તેને સારો થાગે છે. તે કદી પણ પોતાના પતિને વિશ્વામઘાત કરી છેતરતી નથી. પતિ રાગ રહે તેવા વસ્ત્રાલંકારો પહેરી પતિનું મનરંજન કરે છે.

પતિના કામકાજનો ખોળે ઉપાડી વધ પતિને રાહત આપે છે તેના કામકાજમાં પોતે મદદ કરે છે, પતિને ઉદ્વેગ થાય છે તો તે જોઈ પતિ-વ્રતા સ્ત્રીના મનમાં ચેન પડતું નથી. પતિને દરેક પ્રકાર અનુકુળ રહી ચતિવ્રતા સ્ત્રી સંતોષ અને સુખ આપે છે, પૂર્વે પતિવ્રતા સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિ ઉપર જેવો પ્રેમ બતાવ્યો છે તેવો પ્રેમ હાલ પણ આપણે બતાવી શકીએ છીએ

ચન્દ્રમુખી

ચન્દ્રમુખી એ મેવાડના રાણા રાજસિંહના મરદાર રત્નસિંહની સ્ત્રી હતી. સતી પતિવ્રતા, નીતિવાન, રૂપવાન અને શુદ્ધિશીલ હતી. રત્નસિંહ ચન્દ્રમુખી સાથે પરણીને આવ્યા પછી બીજે જ દીસે તેને રાજસિંહ સાથે વીમળાનું આરંભજન્મથી રક્ષણ કરવા માટે યુદ્ધમાં જવાનું હતું તેથી તે પોતાની નવવધુને મળવા ગયો. તેને ક્યું કે “ઠાલી, કાલેજ આપણા લગ્ન થયા અને આજેજ મારે યુદ્ધમાં જવું પડે છે કદાચ પ્રાણુખય તો થી કરવું એમ લાગવાથી તમારી પાસે આવો છું ચન્દ્રમુખીએ તેને એક ક્ષત્રીય વીરને જોઈ તેવી હિમત રાખવા સલાહ આપી

રત્નસિંહે જતી વખતે રાણીને કહ્યું: હું જઈ છું પણ તમો પતિવ્રત પણ પાળી શિયળને સાચવજો ! આ સાંભળી તેણે કહ્યું કે “ઠાલા, એતો વળી આપને શીખરવું પડે ? હું મારો ધર્મ નથી સમજતી ? આ સાંભળી રત્નસિંહ ગયો પણ ઠાસી સાથે સંદેશો મોકલ્યો કે.

રાણી તમારો ટેક સાચવજો,” આ સદેશના જવાબમાં તેણે કહેવરાવ્યું કેઃ
શુ આપને મારા શિયળ માટે અણુચિન્તાસ ગ્હે છે તો હું આપની સાથે
યુદ્ધમાં આવવા તૈયાર છું.

આ સાંભળી રત્નસિંહ યુદ્ધે ગયો અને જતાં જતાં ફરી પણ સદેશો
કહેવરાવ્યો કે પતિવ્રતપણું જાળવી કુળને કલક ન લાગે નેરી રીતે વર્તજો,
“આથી રાણીને લાગ્યું કે શુ પતિ હજી પણ મારે માટે અણુચિન્તા
રાખે છે. તેમનો મારામાં જીવ રહેશે તો યુદ્ધમાં જરૂર પાછી પાની કરશે,
અને ક્ષત્રિય ધર્મને કલક લાગશે એવો વિચાર કરી તેણે પોતાની દાસીને
ઓલાવી કહ્યું કે જા રાણાને આ ભેટ આપ, એમ કહી પોતાના માથું
તરવારથી જુદું કરી દાસીને આપ્યું. આવી રીતે પતિને શકા થતા સતીએ
પ્રાણ આપ્યા તેથી રત્નસિંહ ધણોજ પરતાવો કરવા લાગ્યો.

લીલાદેવી-ભીમદેવ

લીલાદેવી એ મેવાડના રાણા સમરસિંહની પુત્રી અને ગુજરાતના
ખીજ ભીમદેવની પત્ની હતી. તે રૂપવાન, નીતિવાન અને શુદ્ધિશાળી હતી.
પતિની સેવા કરવામાં, પતિને સારી સલાહ આપી સન્માર્ગે વાળવાને તે
યોગ્ય પ્રયત્ન કરતી. તેના પતિ ભીમદેવે ઇચ્છનકુમારીને વરવાનો વિચાર
કર્યો હતો પણ તેને પૃથ્વીરાજ સાથે પરણાવવાથી તે પૃથ્વીરાજ સાથે
લડવા તૈયાર થયો હતો. તે જોઇ લીલાવતીએ તેને કહ્યું હતું કે “ઠાણા !
ઇચ્છનકુમારીને વરવાની આપ ઇચ્છ કરો છો પણ તેનો તો પૃથ્વીરાજ
સાથે વિવાહ થઇ ગયો છે. માટે હવે પરનારી ઉપર પ્રીત રાખવી મિથ્યા
છે, આપ નાહક લડાઇ કરવાનું છોડી દો, પરસ્ત્રીના મોહપાશમાં પડેલા
ભલભલાનો નાશ થયો છે.” આ પ્રમાણે સ્ત્રીએ આપેલી સલાહ કામચ
રાજએ માની નહિ અને લડાઇ કરી તેમાં તે મરણ પામ્યો હતો. આ
પ્રમાણે સતી સ્ત્રીઓ પોતાના પતિને સાચી સલાહ આપી શકે છે.

લીલાદેવી પતિવ્રતા હોવાથી પતિસેવા કરવામાં ચિત્ત રાખી પતિનું
મહું ઇચ્છતી હતી. તેને પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ પતિ વધુ ઝાલો હતો.

વન દેવી-સૂર્યસિંહ

ધારાનગરીના રાજા ઉદ્યાદિત્યની પુત્રીનું નામ વનદેવી હતું તેનું લગ્ન કન્યાણીના રાજા સૂર્યસિંહ સાથે થયું હતું. વનદેવી પવિત્ર, પતિવ્રતા, શુદ્ધિમાન, રૂપાળી અને ધર્મિષ્ઠ હતી. તે હંમેશા પતિસેવા કરી પતિને પ્રસન્ન રાખતી તેને એ પુત્ર થયા હતા એક વખતે કન્યાણી ઉપર ક્રોધાનો રાજા છત્રસિંહ ચઢી આવ્યો. તેમાં સૂર્યસિંહની હાર થવાથી પોતાની સ્ત્રી અને બાળકોનો જીવ બચાવવાની ખાતર તે પોતાની સ્ત્રી વનદેવી અને છોકરોને લઈ નાસી છુટ્યો. તે ભૂખ્યે અને તરસ્યે, તડકા ટાઢ વેઠીને પાંચ આશતા દિશી જઈ પહોંચ્યા ત્યાં તે એક ધર્મશાળામાં મુકામ કરી મહેનત મજૂરી કરી ગુજરાન નિભાવવા લાગ્યા.

જે એક વખતે ધન વૈભવ અને સત્તાધારી હતો તે આજે બિખારી બની જતા વાર ન લાગી. ઇંધરની લીલા જુની જ છે. એક વખતે વનદેવી મજૂરી કરવા શહેરમાં ગઈ હતી ત્યાં તેના ઉપર એક સોદાગરની નજર પડી. તેના રૂપથી તે મોહ ચૂકી થઈ કહેવા લાગ્યો કે બાઈ, તું કોઈ સારા ઘરનું માણસ છે. આ મજૂરી કરવાને લાયક નથી. માટે તારે આ દેશા કેમ ભોગવવી પડે છે ને કહેવા માંડ્યા વનદેવીએ કહ્યું તે વાત હું કહેવા ઇચ્છતી નથી. પાછલી વાત સાંભળવાથી શેા જાણ ? આ પ્રમાણે તેનું બોલવું સાંભળી સોદાગરે તેને કહ્યું. “ ને તું અહીં મારે ત્યાં રહે, તું શા માટે દુઃખ ભોગવે છે. આપણે ત્યાં તને સુખ અને વૈભવ ભોગવવાના મળશે.” આ સાંભળી વનદેવીએ તેને શીટકાર આપી કહ્યું “ અરે, દુષ્ટ માણસ, તું એવી નીચ મતિ કેમ કરે છે. પતિવ્રતા સ્ત્રી કહી પણ પરપુરુષને તમિ થતી નથી ગર્ગમાત્રમાં પણ પતિસેવા કરવી એ ઉત્તમ માતું છું. ” આમ કહી તે આવડા માડા, પણ તરત જ તે સોદાગરે તેને પોતાના નોકરો પાસે ઉંચકાવી તબુમાં બંધી ગયેલા તેની આવી દુષ્ટ મતિ થએલી જોઈ વનદેવીને ઘણો જ ખેદ થયો. તે રડવા લાગી અને સોદાગરને શીટકાર આપવા લાગી.

સોદાગરે નેને ધન, વૈભવ વિગેરેની ધણી લાલચો આપી પણ તે તો સતી હતી, પતિ વગર અન્ય પુરુષની સાથે સખ ઝાંખે તેવી નહોતી, તેનો પ્રેમ તો તેના પતિ ઉપર જ હતો તેથી તે તેને તાબે ચર્ધ નહિ. સોદાગરે તણુ ઉઠાવ્યો તેને સાથે લીધી. વનદેવીને લલચાવવા ધણી લાલચો આપી. છેવટે તેણે નેના ઉપર અગાતકાર કરવાને પણ નિશ્ચય કર્યો. છતાં વનદેવીએ તો છેવટે મરવું પણ પનિવ્રતપણું ન છોડવું એવો નિશ્ચય કર્યો હતો જે આ પોતાના શિયળને પાળવાનો પાકો નિશ્ચય કરે છે, જેનો પોતાના પતિ ઉપર અત્યંત પ્રેમ હોય છે તે કદી પણ અટ થતી નથી. એક વખતે બધા ઉઘી ગયા હતા તે વખતે વનદેવીએ પોતાની પાસેના કટાર વતી તંજુ ચીરી મધ્યારત્રે બહાર નીકળી સોદાગરના હાથમાંથી નાસી છુટી તેણે રાતોરાત જેમ ફાવે તેમ મીઠી રસ્તે કરી પણ બધા ગખ્યા વગર નામવા માંડ્યું કેટલેક દુર ગયા પછી તેને મે એક લુટારા મળ્યા લુટારા તેનું રૂપ જોઈ એકદમ કામંધિ બની ગયા વનદેવી એક દુખમાંથી છુટીને બીજાના હાથમાં સપડાઈ.

તેણે તેને પોતાને ત્યાં લઈ જના ધારી વનદેવી બચબીત ચર્ધ ધન્યરતુ સ્મરણ કરવા લાગી બનેમંથી એક હું લઈ જઈ ને બીજો કહે હું લઈ જઈ આમ પરસ્પર વાદવવાદમાં મારમાર ચર્ધ તેમાં એકને તો ઠાર કર્યો, એટલે એક લુટારો રહ્યો તેણે વનદેવીને પોતાને ત્યાં લઈ જવાનો નિશ્ચય કર્યો. વનદેવીને કહ્યું. “ પ્યારી હું તને જોઈ ધણી જ ખુશી થયો છું તું મારે ઘેર ચાલ, હું તને ધણુ સુખ આપી તારો દાસ થઈને રહીશ ’ આ સાંભળી તેણે કહ્યું “ ભાઈ, હું સતી છું. તારી ઇચ્છા મારાથી પૂરી થાય તેમ નથી માટે મને જવાદે ’

આ સાંભળી તે લુટારાએ કહ્યું. “ અરે સ્ત્રી ! તું આમ નિર્દય કેમ થાય છે. તારે માટે તો મેં મારા મિત્રને માર્યો, હવે તું ના કહેતાં સર- માતી નથી ચાલ, આગળ થા, નહિ તો પરાણે લઈ જઈશ. ગજખુશીથી નહિ માત્ર તો આ તરફ જોઈ છે ? વનદેવીએ કહ્યું મરવું એકવાર છે, બલે માર, પણ હું મારા પ્રાણ કરતાં મારું શિયળ વચારે કિંમતી મળ્યું હું તેથી તારી મરણ પ્રજ્ઞા તારે તાબે તો નથી જ થવાની. અચ્છી લુટારાએ

ગુસ્સે થઈ તલવાર ઉગામી જેને મારવા નય છે એવામા પાછળથી એક તીર તેની બેઝીમા વાગ્યું. અને ' ઓ આપ ' કરતા તે નીચે પડ્યો. સતીની લાજ ઇશ્વરે રાખી

તે તીર મારનાર એક બીલ હતો તે દયાળુ હતો તેણે આવી વન-દેવીને કહ્યું ' મેન ગજરાઈય નહિ, તુ મારી ધમના બેન છે આ દુષ્ટને તારી આપર લેના તૈયાર થએલો જોઈ મે ઠાર કર્યો છે. માટે ચાન મારી સાથે હું તને મેન તરીકે રાખીશ અને તું કડીશ ત્યા પોકાડીશ. વનદેવીને તેના બોલવા ઉપર ભરોસો બેઠો અને તે તેની માથે ગઈ

રાજા સુર્યસિંહ વનદેવીના ગુમ થવાથી બન પુત્રોને લઈ દુઃખી થતો તેને જોળવા લાગ્યો. ધણી શોધ કરી પણ પતો ન મળ્યો એ પ્રમાણે તે ધણી ગામ શોધી વળ્યો જતા જતા રસ્તામા એક નદી ઉતરી જતો હતો તેવામા ભારે પૂર આવવાથી હોડી ડુબી અને બને પુત્રો તથા પોતે પાણીમા તણાવા લાગ્યા. ઇશ્વરની ગતિ ન્યારી છે. તણાતા તણાતા ત્રણે જુદે જુદે સ્થળે નાકળ્યા સુર્યસિંહ એક ગામના કિનારે નાકળ્યો ત્યા ભા-અવસાત તે તેજ ગામનો રાજા બન્યો. છોકરાઓ જુદે જુદે સ્થળે નીકળી ગુજરાત ચલાવા લાગ્યા

વનદેવીનું રૂપ બલ્લદાને આકર્ષણ કરે તેવું હતું. ત્યા થઈ એક વખતે એક સોદાગર પોતાના માણસો માથે જતો હતો તેવામા તેની નજર વનદેવી ઉપર પડી વનમા એકલી ઝુપડીમા આવી ઉત્તમ રૂપવાળી સ્ત્રી જોઈ તે લોભાયો બીલ બીનડી જગલમા ગયા હતા તેથી તેણે પોતાના માણસો સાથે તેને પકડાવી મગાવા ચાલતો થયો. સાચે તે વનદેવીને પો-તાની ઇચ્છા પૂરી પાડવાનું કહેતા લાગ્યો. ધનની, વૈભવની સુખની ધણી લાલચો આપી પણ તેણે તો તેનો તિરસ્કાર જ કર્યો તેથી તેણે તે ગામ-ના રાજાને ફરીયાદ કરી કે આ સ્ત્રીને મે પૈમા આપી ખરીદ કરી છે, છતાં મારી મરજી પ્રમાણે ચાલતી નથી. દૈવયોગે તેજ ગામમા સુર્યસિંહ રાજા થયો હતો તેથી વનદેવીની ફરીયાદ તેની પાસે આવી હતી

પહેલા તો તે વનદેવીને જોળખી શક્યો નહિ પણ વનદેવીએ તેને જોળખી લીધો અને આ સોદાગર નીચપણે મને દેવાવા ધારે છે

એવું કહ્યું. તેણે પોતાની હકીકત કહી. તે સાબળી સૂર્યસિંહની આખમા આસુ આવી ગયા તેણે પોતાની પત્નીને ઝાળખી અને તેને પોતાના મહેલમાં મોકલી. પેલા સોદાગરને બુઠી ફરીયાદ કરી તે માટે સજા કરી. વનદેવી ઉપર ઉપકાર કરનાર પેલા બીડને બોલાવી મોટી જગીર આપી. થોડા વખતે પેલા બે પુત્રો પણ તેમને મળી ગયા અને આ પ્રમાણે ઘણું દુખ અને વિચાર ભોગવી અને પતિપત્ની અને પુત્રનો મેળાપ થયો.

સતી સ્ત્રીઓનો પોતાના પતિ ઉપર આવો પ્રેમ હોય છે તે પ્રાણુ જતાં પણ પોતાના પતિવ્રતપણાનો ભગ થવા દેતી નથી, જમ્મે તેટલી લાલ-ચોથી લલચાતી નથી તેને તેનો પતિ એજ તેના પ્રાણથી પણ અધિક છે એમ લાગે છે.

ચન્દ્રાવતી-વીરમહેવ

ચન્દ્રાવતી એ રામપુરના બાટીરાવની પુત્રી હતી. તે નાનપણથી ડાહી, સદ્ગુણી, રૂપવાન અને નીતિવાન હતી. તેણે લગ્ન કરના રાવ વીરમહેવ સાથે થયું હતું.

એક વખતે દરબારને દિવસે વીરમહેવે એક મસ્તાન પાડાનો વધ કરવા ધા કર્યો પણ તે ધા વાગ્યા છતાં તે પાડો ગામ બાણી નાસી ગયો. તેથી વીરમહેવ તેની પાછળ પડી તેનો વધ કર્યો. તે વાત તેણે પોતાની પત્ની ચન્દ્રાવતીને કહી પોતાની પ્રથસા કરવા લાગ્યો. આ વખતે સતીએ પોતાના પતિને વધુ પાણી ચલાવવા કહ્યું કે ' મહારાજ, મારા પીએરમાં એથી પણ મોટા જમરા પાડા હોય છે તેનો વધ કરો ત્યારે ખરા ! ' આ સાબળી વીરમહેવને રીસ ચઢી તેથી તેણે તરત જ ગુસ્સે ચઢ કહ્યું કે " બસ, એજને ' હું હવે જ્યારે એ પાડનો વધ કરીશ ત્યારેજ તમારા મહેલમાં આવીશ, માટે હવે તમે તમારે પીએર રહો, અને હું જ્યારે પાડનો વધ કરી તમને બોલાવું ત્યારે આવજો, '

સતીને આથી ઘણો પસ્તાવા થયો, તેણે પતિને ધણા કાલાવાલા

કરી ચએલી બૂનની ક્ષમા માગી, પણ વિરમદેવે માન્યુ નહિ તેથી તે પોતાને પીએર ગઇ. તેણે એક મસ્તાન પાડાને ખુમ ખરારાની તૈયાર કર્યો, પછી તેનો વધ કરવા પતિને પત્ર લખ્યો અને તેના આવવાના સાંકડા રસ્તામાં એક સિંહ અને એક પાડાને ખીજવીને છુટા મૂકી દીધા તેને વીરમદેવે રસ્તામાં ઠાર કરી દેઇ મહેલમાં ગયો. અને પોતાની પત્નીને મળ્યો. તેને ચન્દ્રાવતીએ પત્રે પડી ક્ષમા માગી

પત્નીને લઈ વીરમદેવ પછી ઇડર આગ્યા અને પતિપત્ની રનેહમાં રહેવા લાગ્યા.

વિમળદેવી-સુરપાળ

ગુજરાતના રાજા જયશિખરીને બેનનું નામ વિમળદેવી હતું વિમળદેવી રૂપાળી, ગુણવાન અને બુદ્ધિશાળી હતી તે નાનપણમાં યોગ્ય કેળવણી પામી હતી એક વખતે મુન્શીનનો રાજા યાત્રા કરવા જતા પચાસરમાં આવ્યો હતો ત્યારે તેનો કુવર સુરપાળ પણ સાથે આવેલો હતો, તે રૂપાળો ગુણવાન અને બહાદુર હતો. એક વખતે જયશિખરી તથા સુરપાળ સાથે જંગલમાં શિકારે ગયા હતા તે વખતે સિંહનો શિકાર જોવા વિમળાને તેમજ બીજા સહોદરો સાથે લઈ જઈ એક ઉંચા ઝાડ ઉપર માળો બાંધી બેસાડી હતી.

જંગલમાં ફરતા ફરતા એક સિંહ જણાયો તેને જયશિખરીએ તીર મારવાથી તે સામો ન થતા જંગલમાં નાખી ગયો, તેને જોળવા તે પાછળ પડ્યો તેને એક ઝાડીમાં ભરાયલા જોઇ જયશિખરીએ બીજા બાજુ માર્યું તોય સિંહ સામો ધસ્યો અને જયશિખરીના હાથીના કુમસ્થળ ઉપર કુદકા મારી પડ્યો. તેને જયશિખરીએ ઉભા થઇ ભાલો માર્યો કે તરત સિંહ સાથે જયશિખરી પણ નીચે પડ્યો. તે જોઇ સુરપાળે પણ નીચે કુદકા માર્યો અને જોવા સિંહ જયશિખરી ઉપર તક્ષપ મારવા જાય છે તેવોજ સુરપાળે તેને ભાલાથી વીંધી નાંખ્યો આથી જયશિખરી ખચી ગયો.

આ જોઇ વિમળાનું ચિત્ત સુરપાળ ઉપર ચોંટ્યું અને તેણે સુરપાળ સાથે પરણવાનો નિશ્ચય કર્યો. મુક્તનાનના રાજાએ પોતાની પુત્રી રૂપસુંદરીનું

જયશિખી સાથે કયું તેથી સુરપાળ જયશિખરી પામે ફરી આગ્યે
પાળી બહારી જોઈ તેને પોતાનો સેનાપતિ બનાવ્યો, અને પોતાની
વિમળાને સુરપાળ સાથે પરણાવી

વિમળા પતિવ્રતા હતી પતિઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખતી હતી તે
ની આગાનું પાલન કરી પતિને દરેક રીતે સંતોષ આપતી. સુરપાળ
તેના ઉપર અત્યંત પ્રીતિ રાખતો અને સુખથી રાજ્ય સુખ ભોજન
લાગ્યા એવામાં કદ્યાણીના ગજ બૂવડે જયશિખી ઉપર ચડાવ કરી.
કે સુરપાળે હરાવી પાછો કહાડ્યો. જેથી સુરપાળને જયશિખીથી
પાડવા તેણે પ્રયત્ન રચ્યો તેણે સુરપાળને ફોડવા ઘણી લશ્કરો આપી
સુરપાળે તો તેનો તિરસ્કાર કર્યો

સુરપાળને અનીનિપણે પૈનો ન લેતા વિમળદેવીએ પણ પ્રત્યાહ આપી.
સુરપાળ ઘણો ખુશ થયો. એવામાં બૂવડે ચડાવ કરી તેની સામે
જયશિખરી અને સુરપાળ પુરજોમથી લડ્યા, આ વખતે જયશિખરીની સ્ત્રી
સુદરી ગમવતી હતી. તેથી તે જીતી હશે ને કહાય પુત્ર જન્મશે તે.
૩ વેર વાળશે એ આશાથી જયશિખરીએ સુરપાળને રૂપસુંદરી તેમજ
મળાને લઈ વનમાં ફેરવે સુરશિવ જગામે મૂની આવવાનું કહ્યું આ
ને લડાઈમાં જયશિખરીની હાર થવાને સમય જવાના સુરપાળે તે
ન કબૂલ કરી. તે પોતાની બેન રૂપસુંદરી અને સ્ત્રી વિમળાને લઈ જ-
તા મુકવા ગયો. તેની ગેરકાજરીમાં બૂવડ ફાગ્યો અને તેણે યુદ્ધમાં
જયશિખરીને માર્યો. સુરપાળ મૂકીને પાછા આવતા જયશિખરી મરાવાની
ન સાંભળી. તેથી તે ઘણો દિવંગીર થયે અને પાછો વળ્યો

સુરપાળ વિમળા અને રૂપસુંદરીને મુકી પાછો ગયો તે વખતે ત્યાં
કડો પુત્ર કર્ણુ કેટલુંક લશ્કર રાખી પડેલો. તે જોઈ વિમળાએ
તાના રક્ષક બીજાને કહ્યું કે તું પ્રથમ રૂપસુંદરીને લઈ જઈ સત્તાડી
વા, પછી અહિં આવજો આયા ને રૂપસુંદરીને ગુપ્ત સ્થળે મૂકવા ગયો
ને વિમળા એકલી પડી, તેથી કર્ણુ તેના રક્ષક સૈનિકા ઉપર હાથો કર્યો
મા ઘણા માર્યા ગયા અને વિમળા એકલી પડી, એવામાં પૈનો વિશ્વાસુ
ત્ર આવી પહોંચ્યો પણ તેનું એકલાનું શું ચાલે? તે પણ મર્યો જેથી

વિમળા ગભરાતી, રડકકળ કરતી બીકની મારી મુઠ્ઠા ખાઈ નીચે પડી

તે ન્યાં પડી હતી ત્યાં કર્ણુ આવી પહોંચ્યો. તેનું અનુપમ રૂપ જોઈ તે મોહવશ થયો. તેની દાનન બગડી અને નીચ વિચારો કરવા લાગ્યો. વિમળા થોડીવારે જાગી તે પાસે કર્ણુને ઉભેલો જોઈ બેફાટ રડવા લાગી. કર્ણુ તેનેઃ હાથ પકડી ઘોડા ઉપર બેસાડી ત્યાંથી લઈ ચાલતો ગયો. વિમળા રડતી રહી, તેનું મિત્રારીતુ શું ચાલે? પછી કર્ણુ તેને પોતાના તથુર્મા લઈ ગયો.

વિમળા ત્યાં જઈ પશુ ખૂબ રડકકળ કરવા લાગી, કર્ણુ તેને પોતાની રાણી થવા ધણી લાલચો આપી પશુ વિમળા પતિવ્રતા હતી, તેનું મન તો તેના પતિમા જ હતું તે શી રીતે પરપુરુષને તાબે ચાય. તે તો પ્રાણુ જતા પશુ શિયળનો ભગ થવા દે તેમ નહોતી. તે કર્ણુને ફિટકાર આપતી, કર્ણુ તેને જોઈ ગાંડો ઘેલો બની ગયો હતો તેથી તે કાંઈ પશુ ઉપાયે તેને ફસાવવા યત્ન કરતો. તેણે ધાર્યું કે સૂરપાળ જીવે છે ત્યાં સુધી કદી તે મારે તાબે થવાની નથી માટે તેને મારવાનો ઉપાય કરવા લાગ્યો.

સૂરપાળનો પત્તો ન લાગવાથી તેણે પચાસરના એક વાવડા નોકરને ફેાડી તેની સાથે વિમળાને એવો સંદેશો કહેવરાવ્યો કે સૂરપાળને ઝેરી સાપ કબજાથી તે મરણુ પામ્યો છે આ વાન સાંભળી વિમળાના હોશ-કોશ ઉડી ગયા. તે પતિના મરણના સમાચાર સાંભળી ધણો ખેદ કરવા લાગી. અતે તે પતિ પાછળ સતી થવા તૈયાર થઈ. તેણે પેલા માણસને કહ્યું, ચિતા ખડકાવ મારે હવે સતી થવું છે આથી તેણે કહ્યું. બાઈ, સતી થવાથી શો ફાયદો? વર્ષ પછી બીજો પતિ ફરી સુખી થજો, આ વાતને વિમળાએ ધિક્કારી કાઢી અને કહ્યું. મૂર્ખા, તું શું બોલે છે? હું સતી છું, પતિવ્રતા ત્રી કાંઈ પશુ વખને પરપુરુષને ઇચ્છે ખરી કે? તેની હઠ જોઈ કર્ણુ ચિતા ખડકાવી આપી અને તેની આજીવન દરતાં હથિયારમધ માણસો રાખ્યા સતી વિમળા સતી થવા ‘જે અબે જે અબે’ કરતી તૈયાર થઈ ચિતા તરફ ચાલી.

આ તરફ સૂરપાળ જયશિખરીના મરણુ સમાચાર સાંભળી પાછો ન્યાં રપસુદરી તથા વિમળાને રાખ્યા હતાં ત્યાં આવ્યો, તો તેને ખચર

મળી કે રૂપસુંદરીને તો ગુમ રીતે રાખી છે. પણ વિમળાને તો કહ્યું આવી હરણુ કરી ગયો છે એ વાત જાણી તે બહુ ખેદ કરવા લાગ્યો તેને ઘણું ગુસ્સો આગ્યો અને વિમળાને છોડાવા કહ્યુંની જીવણી તમ્મ આલ્યો ત્યાં ગયા પછી વિમળા આજે સતી થવાની છે એ વાત જાણી તેની તેણે તેને સતી થતા પહેલાં છોડાવવાનો નિશ્ચય કર્યો

સતી વિમળા સતી થવા માટે રમજ્ઞાન ભૂમિમાં આવી ત્યાં શોરખોર ને વાજત્રોનો ધોવાટ થઈ રહ્યો હતો જેની તે ચિન્તા ઉપર ચઢીને અગ્નિ સળગાવવા જાય છે કે તેવામાં જવા માણસોની વચ્ચે થઈ દોડના આવેલા એક બળવાન પુરુષે તેને બડીની માફક ઉપાડી નાસવા માડ્યું એકમાત્ર તેનાજ રાખેલાં માણસોએ તેને જવાની જગ્યા આપી જવા દીધો પછી તેમણે આલી ચીન સળગાવી દીધી વિમળાને ચિંતામાંથી કાઢી ઉપાડી ગયું એવી ખમર કહ્યુંને મળના તેણે તેની પાછળ સવારો મોકલ્યા પણ કંઈ પત્તો ન લાગ્યો

પેલો માણસ તો વિમળાને ઘોડી ઉપર બેસાડી ચાલતોજ ગયો વિમળા ગભરાઈ ગઈ તે બચતી શકાયી મેલાન થઈ ગઈ ઘણું દૂર જતા તેણે તેને કાઢી જનારના મો સામુ તાડીને જોયું તો બરવાડના વેશમાં પોતાનો પતિ છે એમ લાગ્યું. કટોકટી દરમિયાન પછી ઘોડી ઉભી રહી સૂરપાળે બરવાડનો વેશ ઉતાર્યો એટલે વિમળા તેને ખરોખર ઓળખી શકી તેને આશ્ર આપી ગયા. મનેને હાર્દનો પાર રહ્યો નહિ આ પછી સૂરપાળ બહારવટું કરવા લાગ્યો.

વિમળા અને સૂરપાળ રૂપસુંદરીને મળ્યા, સૂરપાળ તથા વિમળાને પોતાની બેનને પુત્રનો પ્રસવ થયેલો જાણી આનંદ થયો, વિમળા પતિ-સેવા કરવામાં કુશળ હતી તે સૂરપાળને શત્રુનો પરાજય કરવા હિમન આપતી. તેણે દુખ સહન કર્યું, પણ મુખની આશ્વાસે પરપુરુષનો સંજ ન કર્યો, તે પોતાના પતિને પ્રાણ કરતાં પણ અધિક સમજતી હતી

સતી સોનખા

સોનખા બાલભાના ઠાકોર રાજસિંહની પુત્રી હતી. તેની માનુ નામ સરદારના હતુ. તે નાનપણથી ચતુર, રૂપાળી, બુદ્ધિવાન અને નીનિવાન હતી, તેને નાનપણમાંથી ઉત્તમ જીવણી આપી હતી, તેને પોતાને યોગ્ય વર મળે તો તેની સાથે લગ્ન કરવાનો વિચાર હતો. તપામ કરતાં ખચ પડી કે ધુમલીના કુમાર હસામણજી હેશિયાર. ચરવીર અને વિદ્વાન છે માટે તેની માથે લગ્ન કરવા, તે ધુમલી જતી હતી ત્યાં રસ્તામાં ધુમલીનો રાણો શિઓજી શિકારે નીકળ્યો હતો તેના જોવામાં સોનખામ આવી. સોનખામનું રૂપ જોઇ તેનો તેની સાથે લગ્ન કરવાનો વિચાર થયો.

સોનખા તરફથી ખચર મળ્યા કે તે તેમના પાટવીકુવરને વરવા માટે જાય છે, તે જાણી તેને પોતાની પટરાણી કરવાનો વિચાર કર્યો, પણ તેમાં તે ન ફાળ્યો, અને સોનખાનું લગ્ન કુવર માથે થયું, આથી રાણાને ધણો ગુસ્સો આગ્યો. એક વખતે કુવર શિકાર કરવા ગયો હતો તેનો ભાલ લઈ રાણાએ સોનખાને પોતાના મહેલમાં તેડાવી લીધી અને કુવર શિકારેથી આવ્યો એટલે તેને હુકમ કર્યો કે તે મારી રાજ સિવાય લગ્ન કર્યું માટે હાલને હાલ જ મા' દેશમાંથી ચાલ્યો જા પિતાનો આવો હુકમ સામગી કુવર કચ્છ તરફ ચાલી નીકળ્યો અને વાગડ કંથકોટના રાજા જામપુલાજીને ત્યાં તેડારી રહ્યો. તેણે તેના ઉપર ખુશ થઈ પોતાના પિતા સોડજીની આનોસ કુવરી દેવળદેવીનું તેની સાથે લગ્ન કર્યું.

સોનખા તો રાણાજીના મહેલમાં જઈ ખેડ કરવા લાગી. પતિને દેશરોડે દીધેલો જોઈ તેના દુખનો પાર રહ્યો નહિ. સોનખાને રાણો શિયાજી પોતાની નીચ ધંજા તૃપ્ત કરવા વિનવવા લાગ્યો. પણ સોનખા તો પનિવ્રતા હતી. તેણે કહ્યું કે 'પિતાજી, આપ તો મારા પિતાજી થઈ આ પુત્રી જેવી પુત્રવધુ આગળ આ શું બોલો છો? હું પવિત્રતા છું આપ આવી નીચ બુદ્ધિ જવા દો.' રાણે જાણ્યું કે તે થોડા દિવસ પછી માનશે એમ ધારી તે પાછો ગયો સોનખાએ તો પ્રાણુ જાય છતાં પણ શિયળનો ભાગ નજ થવા દેવો એવો નિશ્ચય કર્યો હતો. એક વખત મખ

રાત્રે તે પુરુષનો પોષાક પહેરી મહેલમાંથી છાની માની નાશી દૂર જમ-
દમાં જઈ પહોચી. તે પછી તે રખડતી રઝળતી પોતાના પતિ પાસે ગઈ.

ત્યાં જઈ જુએ છે તો પતિને તેજ દિવસે સર્પે ડશ ક્યાંથી મૃત
ચંદ્ર પડેલો દીઠો તે જોઈ તેના દુઃખનો પાર રહ્યો નહિ, તે મથરની
પ્રાર્થના કરવા લાગી કે હે પ્રભો! આટલું બધું દુઃખ વેડ્યું છતાં અંતે
આ દશા? તે વિલાપ કરવા લાગી. તેવામાં એક યોગી તે ગામમાં આવેલો
હતો તેની વાત જાણી તેને બોલાવી આપ્યો. તેની પાસે સાપની દવા
હતી તેથી તેની દવાથી કુવરનું ઝેર ઉતરી મૃત અને બેઠો ચંદ્ર તે પો-
તાની પાસે સોન્યાને આવેલી જોઈ ખુશી થયો. તે અહિં હતો છતાં
સોન્યાની ધણી શીકર કરતો હતો. બંનેને ઘણા વર્ષે એક બીજાને મળ-
વાથી આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. કેટલોક વખત તો તે બંને સુખ ભોગવતાં
ત્યાજ રહ્યાં. સોન્યા પતિસેવા કરી પોતાના પતિને રાજી રાખતી.
તેમની આજ્ઞાનું પાલન કરી તેમને પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ વધુ ઝાલા
જાણતી, બંને સુખ અને આનંદમાં દીવસો ગાળવા લાગ્યા. સોન્યા પોતાની
શોક દેવળદેવી ઉપર પણ પ્રીતિ રાખતી.

કેટલોક વખતે ધુમલીનો રાણો મરણ પામ્યો, પોતાના પિતાના મરણ
પામ્યાના સમાચાર સાંભળી હલામણુ જોઈને ધુમલી ગયો, અને રાજ્યમાંથી
ઉપર બેસી પત્ની સાથે સુખ ભોગવવા લાગ્યો. આ પ્રમાણે સોન્યાએ પો-
તાના પતિવ્રતને માથવું અને અત સુધી તેણે પતિસેવા કરી પતિની
પ્રીતિ મેળવી હતી.

લીલાદેવી-ભોજ.

લીલાદેવી એ ઉજ્જવનના મહારાજ ભોજની પત્ની હતી. સગી
રૂપવાન, નીતિવાન, ગુણવાન અને પતિવ્રતા હતી. તેણે પતિની સેવા કરી
તેની પ્રીતિ મેળવી હતી. ભોજરાજ વિદ્વાન હતો. પોતાના રાજ્યમાં સ-
મર્થ વિદ્વાનોને પોષતો હતો. તેના રાજ્યમાં ઘણા વિદ્વાનો હતા, કાળીદાસ
પંડિત કરીને એક વિદ્વાનનું માન તેની સભામાં વધારે હતું તેથી બીજા
વિદ્વાનો તેની અદેખાઈ કરતા.

અધા વિદ્વાનોએ વિચાર કર્યો કે કાળીદાસને રાજ્ય દેશપાર કરે તેવો કાષ્ઠ પ્રપંચ રચવો જોઈએ તેથી તેમણે એક વિશ્વાસુ દાસીને પુષ્કળ ધન આપવાનું કરી રાજ્ય કાળીદાસને સમ્પન્ન કરે તે માટે કાષ્ઠ ઉપાય કરવાનું કહ્યું. તેણે તે વાત કથુબ કરી કેટલાક દિવસે તેણે ઉપચારનો ટોચ કરી, રાજ્ય રાત્રે ઉડ્યા હતા તે વખતે બોલી કે હે સખી, કાળીદાસ દાસીનો વેશ લઈને પટરાણી લીલાવતીને બોલવે છે તે તું નથી જાણતી? પણ એ કાષ્ઠ ઠાંક્યું રહેવાનું છે " આ પ્રમાણે તેને ખમડતી જોઈ બોલે વિચાર કર્યો કે આ દાસી જે લવે છે તે કદી સાચું હશે. નજરે જોયેલું હોય તે ધણી વખતે ઉપમા બોલી જવાય છે તેમ આ દાસીએ અત્યારે ઉપમા આ વાત કહી દીધી જણાય છે.

ખીજે દિવસે રાજ્યએ તાવ આવવાનું બાનું કહાડી કાળીદાસને બોલાવ્યો અને સતીને ભોજન લાવવાની આજ્ઞા કરી રાણીએ મમની દાળ અને જાત લાવી રાજ્યને પીરસ્યું તે જોઈ રાજ્યએ કાળીદાસને પુછ્યું કે આ મમની દાળ રોગને નાશ કરનારી છે છતાં છાત્રા ફેનરા વગરની કેમ થઈ હશે વાઈ? તે સાંભળી કાળીદાસ રાણી હાજર હતી છતાં કહ્યું કે. એ જાતરૂપી જાતરનો સયોગ થતાં છાત્રા ફેનરાંરૂપી વસ્ત્રો કહાડી નાખી નગ્ન બની છે' આ સાંભળી રાજ્યએ વિચાર કર્યો કે રાણી છતાં પણ કાળીદાસ આવું બોલે છે માટે નક્કી કાષ્ઠ દાળમાં કાળું તો હશેજ. અી ચરિત્રને કાણુ જાણે? આમ શકાવાળો તે બન્યો.

ખીજે દિવસે કાળીદાસ સાથે રાજ્ય બાગમાં ફરવા ગયો, તો ત્યાં તેને લુપ્ત લાગવાથી કાળીદાસે મેવો લારી હાજર કર્યો પણ રાજ્યએ કહ્યું કે હું પટરાણીનું મો જોવા વગર ક્યા જમું છું? આથી કાળીદાસે દેડીનું સ્મરણ કરી એક કામળ ઉપર રાણીનું ચિત્ર ચિત્રનું તેમાં રાણીના ચરિત્રના છુપા બાગમાં પણ તત્ત, મંસ વિગેરે જે જે ચિન્હો હતા તે પણ ચીનરેલા હતા. આ જોઈ રાજ્યને વહેમ પડ્યો કે નક્કી દાસીનું કહેવું ખરૂ છે, બે આ કાળીદાસે રાણીનાં છુપા અંગ ન જોયા હોય નો આ ચિન્હો આમાં શી રીતે પડે? આથી રાજ્ય ધણો ગુસ્સે થયો અને તરત જ કાળીદાસને હુકમ કર્યો કે તમારી ખરાબ ચાલથી હું ધણો ગુસ્સે થયો

છુ. માટે આજેજ તમે મારા રાજ્યમાંથી ચાલ્યા જાઓ.” આ સાંભળી કાળીદાસ “ જોવે. આપનો હુકમ ” એમ કહી તરત જ ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યો. તે ઘેર જઈ એક ખાનગી જગ્યાએ ગુપ્તપણે રહેવા લાગ્યો.

લીલાવતીએ કાળીદાસને દેશપાર થવાની વાત જાણી રાજાને પૂછ્યું કે: “ પ્રિય ! આપે આપના મિત્ર કાળીદાસને કેમ દેશપાર કર્યા ? આથી રાજાએ લીલાવતીને કહ્યું કે મને ખબર પડી કે તારો ગુપ્તપણે કાળીદાસ સાથે સંબંધ છે તેથી તેને દેશપાર કર્યો છે તને પણ સજા તો કરવી જ જોઈએ પણ તને શું સજા કરવી તેનો હજી હું વિચાર કરું છું આ સાંભળી લીલાવતીને ઘણું આશ્ચર્ય થયું તે પતિવ્રતા હતી, પતિના ઉપર જ તેની અત્યંત પ્રીતિ હતી. તેને પોતાના ઉપર આવું જીવું કદાચ લાગેલું જોઈ ઘણું લાગી આવ્યું તેણે પતિને કહ્યું “ બહાલા આપે તો હવે મને નીચ ચાલની છું એમ માની લીધું, પણ હવે તેની પરીક્ષા કર્યા વગર તમારાથી જવાશે નહીં હું પરમાત્મા, જો હું મન વચન અને કર્મથી પતિને ભજતી હોઉં તો મને ખાળશે નહીં અને મારું મન જરા પણ પતિથી વિમુખ થઈ અન્ય ઉપર પ્રાપ્ત કરવું હોય તો આ ક્ષણે જ મારો નાશ કરજો.” આમ કહી તેણે ધનધનને અગ્નિ હાથમાં લીધો પણ દાઝી નહીં, એરી સાપ મગારી હાથમાં લીધો પણ તે તેને ડર્યો નહીં, આ પ્રમાણે સતીની કસોટી કરતા રાજાને દાસીની વાત જાણી લાગી, અને રનેહથી ઉભંગના હૃદયે પોતાની જી લીલાવતીને અનિમન આપ્યું અને થએલી શકાને માટે ક્ષમા માગવા લાગ્યો.

લીલાવતીએ કહ્યું “ બહાલા, એમાં ક્ષમા ન હોય, મારી આમા કસોટી થઈ હું જ આપની ક્ષમા માગવાને લાયક છું, એમ કહી તે પતિને પગે પડી રાજા પ્રસન્ન થયો અને કાળીદાસને પોતાના રાજ્યમાં જોવાળો, દાસીને મોલાની સજા કરી આ પ્રમાણે પતિવ્રતા લીલાદેવીએ પતિના આશ્રય પોતાના સસરાની પરીક્ષા આપી, જન્મારા સુધી પતિસેવા કરીને પતિને રીઝી આનંદ મોગવા લાગી.

ચન્દ્રકાન્તાએ આ કથા અટકાવી, ‘ હવે કંઈ કહીશું ’ એમ કહી કથા બંધ કરી, તેથી સર્વ જીઓ ઉઠી પોત પોતાને ઘેર ગઈ અને ચન્દ્રકાન્તા પોતાને કામે વળગી.

પ્રકરણ ૨૨ મું

सती स्त्रीया डेरी होय ?

ખીજે દિવસે ચન્દ્રકાન્તાને ત્યાં સર્વ આવી જાયથી તેણે કથા આગળ
ચલાવી તેણે કથું કે મેને-મતી સ્ત્રીઓ કેવી હોય છે
એ વિષે આજે કહું છું. સતી સ્ત્રીઓ પોતાના પ્રાણુ કરતા પણ પોતાના
પતિને વધુ ચાહે છે તેને પોતાના પતિને માટે પ્રાણુ આપશે તે નો રમત
છે. સતી સ્ત્રીઓ પોતાના પતિને પોતાનું સર્વસ્વ માને છે. પોતાના પતિને
સુખ આપવા તે હંમેશા ચિંતન કરે છે, પતિને ઢાઢ પણ વાતે ખેદ થાય
તો તેથી તેને ઘણું જ લાગી આવે છે, તે રિપતિમા પતિને મદદ કરવા
ચૂકતી નથી. પતિથી ઢાઢ વસ્તુ છાની રાખતી નથી, પોતાનું એ પતિનું
છે એમ માને છે,

પતિને ક્રોધ પણ વખતે તેનાથી દૂર થઈ શકતો નથી. પતિનો વિયોગ તેનથી સહન થઈ શકતો નથી હમેશા પતિને આનંદી જોવાને તે ઇચ્છે છે પોતાની અદગી પતિ સેવામાં ગાળવાથી તેને આનંદ થાય છે, હમેશાં તે પતિના સ્નેહને જીતી લઈ તેના વિધામ મેળવે છે. ક્રોધ પણ વખતે પતિથી વિપરીત આવતો નથી પતિની સામે ક્રોધ પણ વખતે તે જોલતી નથી. જો સ્ત્રીઓ પતિના સામું જોવે છે, પતિને હઠ કરી સતાવે છે, પતિને ગાળો દે છે, ખીજના આગળ પોતાના પતિની નિહા કરે છે તે સતી નથી પણ કુટા સમજવી. પતિ ગમે તેવો હોય છતાં

પણ સ્ત્રીએ તો તેને ધૃષ્ટ ગણી સેવવોજ નેહ્યો, સતી સ્ત્રી ધરના કમ-કાજનો બોલો પોતાને માથે ઉઠાવી લે છે પતિને કોઈ વાતની ચિન્તા થતાં તરત જ તેમની તે ચિન્તા ટાળવાને યત્ન કરે છે.

પોતાના પતિની ગરીબ સ્થિતિ હોય છે તો તેથી શરમાતી નથી. બીજી સ્ત્રીઓને સારાં કપડાં કે અલંકારો પહેરતાં નેહ્યે તેનાં લગ્ન આપવા તે પોતાના પતિની પાસે હક કરતી નથી. કદી પણ તે પારકા ધનનો લોભ રાખતી નથી, પારકી વસ્તુનો મોહ નો તેને મતોજ નથી. પતિની કુપડીમાં રહી સુખ શાંતિનો ખવો ગમે છે પણ પરપુરુષના મહેલમાં રહી સુખ વૈભવ ભોગવવા તેને ઝેર સમાન લાગે છે, પતિના ઉપરતું હેત કદી પણ ઓછું થતું નથી. પતિથી તે કદી પણ સ્વતંત્ર થઈ ફરતી નથી. ગમે તેવા કઠોર હૃદયના પતિને પણ સતી સ્ત્રી પોતાના પ્રેમથી વશ કરી શકે છે. હમેશા શિયળને સાચવી ચાલે છે, એકાંતમાં પણ તે કદી અયોગ્ય માર્ગે જવાને લક્ષ્યાતી નથી. તે હંમેશાં પતિ ઉપર નિર્માળ પ્રેમ રાખે છે. પોતાના ધરની વ્યવસ્થા પતિ રાજી રહે તે પ્રમાણે રાખે છે, ગમે તેવું ધર હોય છતાં સ્વચ્છ રાખી પતિને તેમાં સુખ થાય તેવું રાખે છે, કોઈપણ કામ કરવામાં પતિને રાજી રાખવાનો તેનો ઉદ્દેશ હોય છે, પરપુરુષ ગમે તેવા રૂપવાન, યુવાન, ધનવાન, વિનોદી હોય છતાં પણ સતીના મન આગળ તો તે તુચ્છ છે. કદીપણ સતી સ્ત્રીને પરપુરુષ લોભાવી શકતો નથી.

સતી સ્ત્રીઓ જ આ સંમારના નૂરૂપ છે. ગૃહસ્થાશ્રમની શાલા જ સતી સ્ત્રી છે, પોતાના ઉત્તમ ગુણો વડે પતિસેવા કરી દરેક સ્ત્રી સતી થઈ શકે છે. સતી સ્ત્રી બહારથી અંમ દેખાય તેવા આજી વસ્ત્રો પહેરતી નથી. તે હમેશા મર્યાદા સાચવી ચાલે છે પોતાની સોબનથી અન્ય સ્ત્રીઓને સુધારે છે.

મંજુલા-હમીર

પૂર્વે મંજુલા નામની સતી થઈ ગઈ છે તે જલોરના રાજા માલ-દેવની પુત્રી હતી, તેણે લગ્ન ચીતોડના મહારાજા હમીર સાથે થયું હતું. હમીરે અલ્લાઉદ્દીન ખુનીએ ચીતોડ જીતી લીધું ત્યારે ચીતોડના સુખ

તરીકે અક્ષાહિનીને જલોરના રાવ માલદેવને નિમ્મે હો. માલદેવ રમપુત્ર હો. છતાં મુસલમાનોને મગી જઈ મેરાડના રાજા હમીરસિંહની વિરુદ્ધ ચાલે. તેણે હમીરસિંહનું અપમાન કરવા પોતાની પુત્રી પરચુવરાનું શ્રીફળ મોકલ્યું, હમીર તેના કપટની વાત જાણ્યો હતો છતાં ખોટું કહેવાય નહિ તે માટે તેણે શ્રીફળ સ્વીકાર્યું.

તે પછી હમીરસિંહે સૈન્ય સાથે ચીતોડ જવા તૈયારી કરી, જ્યારે તે ચીતોડમાં આવી પહોંચ્યો તો ત્યાં તેને લગ્નની માંડ ધામધુમ ન જણાઈ, તેથી તે ગુસ્સે થઈ સૈનીક સાથે દરબારમાં ગયો. માલદેવે તેને ગુસ્સે ગમેલો જોઈ પોતાની કુવરી મંજુલાને તેની સાથે પરચુવો આવી રીતે હમીરને તેણે શાત કર્યો. હમીરનું અપમાન થયેલું જોઈ મંજુલાદેવીએ તેને કહ્યું કે મારા પિતાએ તમારું અપમાન કર્યું છે પણ હવે હું તમારી ચર્ષ છું, માટે હવે હું આપને ચીતોડ જતાવી આપીશ આ પ્રમાણે કહી તેણે પતિને શાત પાડ્યો. પછી પોતાના રાજ્યમાં જઈ મંજુલાદેવી સાથે સુખ ભોગવવા લાગ્યો તેણે પતિભક્તિ કરી પતિના મનને જીતી લીધું. હમીર તેના ઉપર ધણો પ્રેમ રાખ્યો.

દપતિ સુખવૈભવ ભોગવતાં એક બીજામાં પ્રીતિ રાખતાં થોડા વર્ષ પછી મંજુલાદેવીને પુત્ર જન્મ્યો તેથી આનંદનો પાર રહ્યો નહિ, તે પછી મંજુલા ચીતોડમાં પોતાના આપને ત્યાં ગઈ, તેણે ત્યાં જઈ લશ્કરને પોતાના પક્ષમાં ફેરવો નાખી હમીરને ચીતોડ ઉપર ચડાઈ કરવા કહેવરાવ્યું, આ વખતે માનદેવ ત્યાં નહોતો, તેથી હમીરે એકદમ હુમલો કરી ચીતોડ સર કરી દીધું.

માલદેવે દીક્ષીના બાદશાહ મહમદને ચીતોડ ફરી કબજે લેવા લશ્કર મોકલવા લખ્યું તેથી મહમદશાહે લશ્કર લઈ ચીતોડ ઉપર ચડાઈ કરી તેમાં હમીરસિંહે બહાદુરીથી યુદ્ધ કર્યું, અને મહમદશાહને હરાવી કેદ કર્યો. પછી તેની પાસે ચાર પરગણાં તેમજ પચાસ લાખ રૂપિયા ખડણી તરીકે લઈ ઊડી ચૂક્યો. આ વખતે મંજુલાદેવી પોતાના આપના પક્ષમાં ન રહેતા પતિના તરફ રહી હતી. આ પછી મંજુલાદેવીએ રાણા હમીરસિંહને પોતાની પ્રીતિનો વશ કરી સુખ ભોગવ્યું.

ભૂપાળદેવી

ભૂપાળદેવી એ કુમારપાળની સ્ત્રી હતી, કુમારપાળ એ સિદ્ધરાજના ઓરમાઈ કાકાના છોકરા દેવપાલના પુત્ર ત્રિભુવનપાળનો પુત્ર હતો. એક ન્યોતિપીએ સિદ્ધરાજને કહ્યું કે તારી ગાદી કુમારપાલ જોતવશે તેથી તે વાત તેને રૂચતી આવી નહિ. સિદ્ધરાજ કુમારપાલને મારી નાખવાનો પ્રયત્ન રચવા લાગ્યો, આ વાત કુમારપાલના જાણવામા આવતા તે જાનો માનો નાસી ગયો, સિદ્ધરાજે તેની ધણી શોધ કરાવી પણ પતો ન ખાધો.

કુમારપાલને પોતાના ભાગ્યની ખાતરી હતી કે હું ગુજરાતનો રાજા બનાવો જ છું, તેથી તે સિદ્ધરાજથી જાનો રહેવા લાગ્યો. કુમારપાલની શોધ કરવા માટે સિદ્ધરાજે તેના સ્ત્રી ભૂપાળદેવીને ધણી લાલચો આપી હતી પણ સતીએ પોતાના પતિના પ્રાણ બચાવવા માટે લાલચથી વશ ન થતા ધણુ દુઃખ સહન કર્યું હતું. એક વખત મારાઓ કુમારપાલને મારવા આગ્યા હતા તે જોઈ સતીએ દેશીનીના કુંભારના નિભાડામા કુમારપાલને સતાડી દીધો હતો. તે કાઈપણ લાલચથી ફસાઈ નહોતી. જ્યારે સિદ્ધરાજ ૧૧૯૬ માં મરણ પામ્યો ત્યારે સિદ્ધરાજના ના કહેવા જતા પણ તેના પ્રધાનોએ કુમારપાલને ગાદીએ બેસાડ્યો.

કુમારપાળે ગાદીએ બેઠા પછી પોતાને જોણું સહાય કરી હતી તેને મોટા મોટા ધનાઓ આપ્યા અને ભૂપાળદેવીને પટરાણી બનાવી ભૂપાળદેવીએ પતિના સકટ વખતે તેનું રક્ષણ કર્યું. મરીબાઈમા પણ પતિ ઉપર પ્રીતિ રાખી પોતાના ક્ષિયજને સાચવી રાખ્યું હતું મહારાણી મયા પત્ની પણ તે પોતાના પતિ ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખવા લાગી. પતિને પ્રેમથી વશ કરી મનમા પતિનું જ રક્ષણ કરતી હતી.

શક્તિદેવી

શક્તિદેવી એ કિર્તીગઢના હરપાળ મહાવાણીની સ્ત્રી હતી. હરપાળના બાપ કેસર મહાવાણી સામંતના નગરના હમીરસુમરોની લુટ કરી ઘોડા અને ઉટો લુટી લાવ્યો હતો. તે બહાદુર અને ચરતીર હતો. તેના બાપને અને સુમરાને વેર હોવાથી તે વેરનો બદલો લેવા તેણે ફરી ચલાઈ કરી. હમીર-

સુમરાની વહુદીકરીઓ વનદેવીના હર્ષન કરવા ગઈ હતી ત્યાંથી તેણે હરણ કરી આણી. તેથી બંને પક્ષ વચ્ચે યુદ્ધ થયું તેમાં કેસર મરાયો અને તેના પુત્ર હરપાળ, વિશ્વપાળ અને શાંતાળ ત્રણ જ બચી ગયા હરપાળ નાસી પાટણના રાજા કર્ણની પાસે ગયો. કારણ કે કર્ણ તેના માસીનો છોકરો થતો હતો.

કર્ણની રાણી પુષ્પાદેવીને બાપરો જીત વળગ્યો હતો તે બાંધું સતાવતો હતો. હરપાળ પશુ મંત્ર જાણતો હતો તેથી તેણે રાણીનું જીવન મનથી કહાડીને રાણીને સાજી બનાવી, બાપરો તેના મનમથક બગવા લાગ્યો ત્યારે તેણે એક સરતે તેને છોડી મુક્યો અને તે એક “જ્યારે તને હું સંભારૂં ત્યારે મારી રૂમરૂ હાજર થઈ હું હું તે કામ કરવું.” બાપરો જીત પછી ચાલ્યો ગયો અને હરપાળ ભૂખ્યો થયો હતો તેથી તે જતા જતા બે બકરાને ઉપાડી રમજાનમાં બંધ ખાવા લાગ્યો.

તે વખતે સેલકંઈ પ્રતાપસિંહની પુત્રી શક્તિદેવી વામમાગી હતી તે પશુ મંત્રજ્ઞ જાણતી હતી. તેણે હરપાળની વાત જાણી, પોતાના મનથી તેને પતિ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો હરપાળ રમજાનમાં હતો ત્યાં જઈ દેવીએ માસ માગ્યું તે તેણે આપી દીધું અને બીજું વધારે માગ્યું તેથી હરપાળ પોતાની જગ કાપી માંસ આપવા માંડ્યું, તેથી શક્તિ પુણી થઈ કહેવા લાગી કે મકારાજ ! બસ થયું. હવે નહિ ભોંછ્યો. હું તમારા ઉપર પુણી થઈ છું માટે તમારી ઇચ્છામાં આવે તે માગો, આથી મકાણે કંઈ કે બે તમે મારા ઉપર પુણી હોતો મારી સાથે લગ્ન કરો આથી શક્તિએ તે વાત ક્ષુલ્લ કરી.

કર્ણ પોતાની રાણીને વળગેલ જૂના હરપાળે કાઢ્યું તેથી પુણી થઈ તેની ઇચ્છામાં આવે તેટલું વરદાન માગવાનું કંઈ તેથી હરપાળે કહ્યું કે હું એક રાતમાં જોટલા ગામે તોરણ બાંધું તેટલા ગામ મને આપો રાજાએ જણ્યું કે તે એક રાતમાં કેટલાં ગામ ફરવાનો છે, એવો વિચાર કરી તેને હા પાડી હરપાળે આ વાત શક્તિને જણાવી અને કંઈ કે તમે તોરણ બાંધો અને હું ગાગરમેડીના ચપ્પાનીશ્વર, પત્રી શક્તિએ રાતો-રાતમાં છપો ગામને તોરણો બાંધી દીધા પશુ હરપાળે તો બાપરાને બોલાવી રાતોરાતમાં તેનીમે ગામને ગાગરમેડીના મુકાની તોરણ બાંધી ગયા.

સવારે કહ્યું પોતાના માથસો મોકલી તપાસ કરાવી તો તેવીસો ગામે તોરણ અને ગાગરબેડીયાં મુકેલાં જોયા. કહ્યુંથી હવે ફરામ તેવું નહોતું તેથી તેણે હાતો પાડી પણ આટલાં બધા ગામ જવાથી ખેદ કરવા લાગ્યો તેને ખેદ કરતો જોઈ રાણી કુલાદેવીએ કારણ પૂછ્યું તો હરપાળને તેવીસે ગામ આવવા પડ્યા તે વાત કહી, તેથી રાણીએ પોતાના પતિને ધીરજ આપી થોડાં ગામ પાછા અપાવવાનું કહ્યું.

પછી રાણી કુનાદે હરપાળ પાસે ગઈ અને કહ્યું કે “ભાઈ હવે તમે રાજ થયા તો આ બેનને પણ કાંઈ આશા હોય ને ?” હરપાળે કહ્યું ધનધડી, બેનને આપવું એના જેવું બીજું પ્રુણ કયું ! જાવ, પાચસો ગામ હું તમને આપુ છું. આ પ્રમાણે તેણે પાચસો ગામ પાછા આપ્યા. તે પછી હરપાળે પેતાની રાજધાની પાટડી શહેરમાં રચાવી. ત્યાં રહેતા માણેકનાથ નામના યોગીએ તેને આશીર્વાદ આપ્યો તે પછી તેણે પોતાની રાણી શક્તિદેવીની સાથે સુખ ભોગવવા માડ્યું. શક્તિદેવીએ તેને પોતાના પતિવ્રતપણાની ગજ ક્યોં તેની હમેશા પોતાની પત્ની ઉપર અત્યંત પ્રીતિ રહેતી એક વખતે ત્યાં હાયાં મરતાન થઈ રાજમહેલ તરફ આવવા લાગ્યો ત્યારે તેણે નયે પોતાના કુરોને ગભરાયલા દીડા તેથી તેણે એકદમ આવી તેમને ઝાલી લેઈ હાયાયાં બચાવ્યા, તે ઉપરથી તેમના વશજેઝલા રજપુતો કહેતાવા લાગ્યા. સતી પોતાના પતિને પ્રાણથી પણ અધીક માનવા લાગી. તે પોતાના પતિને રાજકાર્યમાં પણ સલાહ આપતી, તે હમેશાં પતિની આજ્ઞાને અનુસરીને ચાલતી આ પ્રમાણે આ સતી સ્ત્રીએ પોતાના ઉત્તમ ગુણોને પતિને પ્રમત્ર કરી રાજ્યવંશવ ભોગવી આનંદમાં જીવતી હતી.

જસલખાઈ.

જસલખાઈ એ જુનાગઢના આહિર સસ્તીયાની સ્ત્રી હતી એક વખતે સોરઠમાં દુકાળ પડ્યો તેથી ત્યાંની પ્રજા જીવ બચાવવા સિંધ અને માળવાજણી ચાલી નીકળી. આ વખતે જસલ પણ પોતાના પતિ સાથે

સિધમા ગઈ હતી. તે વખતે સિધમા હમીરસુમરા રાજ્ય કરતો હતો. તે એક વખતે શહેરમા ફરવા નીકળ્યો હતો તેવામા તેની નજર જાસલ હરતી હતી તેના ઉપર પડી. જાસલ મુગથી દેખાવડી હતી. યુવાન અને રૂપવાન જાસલને જોઈ તેનું મન લોભાયું તેથી તેને ત્યાંથી ઉવાડી પોતાના રાજ્ય-મહેલમા લઈ ગયો.

જાસલને મહેલમાં લઈ જઈ તેને કહ્યું કે “હે સ્ત્રી ! તું દુઃખ વેઠવા લાયક નથી પણ રાજ્યમહેલમાં રહી સુખ જોગવવા લાયક છે. તું તો ગરીબ મટી મહારાણી થવા લાયક છે. હું તને જોઈ તારી સાથે લગ્ન કરવાની ઇચ્છા રાખું છું માટે મારી ઇચ્છા તૃપ્ત કરી સુખી થા. ‘આ સાલજી જાસલ ધણીજ ગભરાવા લાગી, છતાં હિમન લાવી બોલી કે: મહારાજ ! આપ તો પ્રજાના પિતારૂપ છો, અમે તો ગરીબ લોક તમારા છોડ કહેવાઈએ. આપ અમારી સાથે ન શોભો. હું પરણેલી છું, માટે રાજ થઈ આમ પારકી સ્ત્રીની શું ઇચ્છા રાખો છો ? પરનારીની ઇચ્છા કરવો એ અધર્મ છે માટે મને જવા દો.”

હમીર સુમરાએ કાંઈ માન્યું નહીં તેણે તો તેની લાજ છુટવાને ઇરાદો કર્યો હતો. જાસલ પંડિતના હતી તે પરપુરૂષને તામે થાય તેવી નહોતી. તે રાજ્ય, ધન, સુખ સર્વને પોતાના શિયળ આગળ તુચ્છ સમજતી હતી તેથી તેણે આ રાજના હાથથી છુટવા બીજી યુક્તિ રચી. તેણે થોડીવાર વિચાર કરી હસીને કહ્યું કે “રાજાજી ! આપની એવી જ ઇચ્છા છે તો ભને, પણ હાલ મને જ મહીનાની મુદત આપની જોઈએ માફ પ્રત જ માસે પુરૂ થાય પછી આપનું કંઈ મનીશ જે આપ જીવંત કરશે તો હું મારા પ્રાણ આપીશ. આ વાત હમીરસુમરાએ કબુલ કરી અને પછી તેને મહેલમા સુશ્લિષ્ટપણે રાખી

આ પછી તે સાંઠો પોષાક પહેરી પર્તિવિયોગે દુખી થતી આંહથી છુટવાની યુક્તિ કરવા લાગી. તેણે એક દાસીને ફોડી તેની સાથે જીના-ગહના રાજ રાહનોંધણને પત્ર લખી જણાવ્યો કે મારા બાપે આપની લકમની સેવા કરી છે, હું આપની ધર્મજિની છું માટે માફ રક્ષણ કરવું એ આપનો ધર્મ છે હું દુખી અને પરપુરૂષના હાથમા સપડાઈ છું. આ પત્ર વાંચી રાહનોંધણે લશ્કર લઈ સિધ ઉપર ચઢાઈ કરી અને હમીર-સુમરાને હરાવી જાસલને છોડાવી.

જસલ પતિવિયોગે ૬ ખ બોગરી સુકાઈ ગઈ હતી, પતિને તેનો ઘણા વખતે મેળાપ થતાં આનંદ થયો તે જસલમાઈએ પોતાના પતિની ગરીબ કુપડીમાં ગઈ સુકો રોટલો ખાઈ પતિભક્તિ કરવામાં મુખ માન્યું. તેણે પતિના ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખવા માડ્યો. પણ ગરીબ પતિનો ત્યાગ કરી પરપુરૂષના પઝામાં ન સપડાના રાજ્ય મુખનો નિરસ્કાર કર્યો મની ઓઝો મમે તેટલા ધનવૈભવને પણ પતિસેવા આગળ તુચ્છ ગણે છે

— ૨ —

૩૫સુંદરી - માધવરાય

૩૫સુંદરી એ પાટણના છેલ્લા રાજા કચ્છના પ્રધાન માધવરાયની સ્ત્રી હતી. તે ઘણીજ સુંદર, ૩૫વાળી, યુવાન, નીતિવાન અને પતિવ્રતા હતી, એક વખતે નવરાત્રના દીવસમાં તેને ગરબો ગાના કરણવેત્રાના જોવામાં આવી ત્યાગ્યી તે તેને જોઈ મોહવશ થઈ ગયો હતો. તેણે તેને પોતાને વચ્ચે કરવા વિશ્વાસુ દામીઓ સાથે ખટપટ ચલાવી પણ તે પતિવ્રતા હતી. પતિને જ પોતાનું મર્વરત્ન માનતી તેથી તેણે રાજાના માગજીને ધિક્કારીકાઢી

આથી કરણ રાજાએ પોતાના દિવાન માં રાત્રે સરકારી કામે ડીરટ્ટી કટમાં મોકલ્યો અને પોતાની નીચ ઇચ્છા તૃપ્ત કરવા પ્રયત્ન આરંભ્યો. તેણે ૩૫સુંદરીને તેકાવી મગાવા માગ્યો મોકળા, પણ માનવતો ભાઈ કેશવ ઘેર હતો તે યુવાન અને જળવાન હતો, તેણે મિપાઈઓને મારી કહાડી મુક્યા, પણ રાજાનો હુકમ એટલે સિપાઈઓ કેશવનું ખૂન કરી ૩૫સુંદરીને દરબારમાં તેડી ગયા. ૩૫સુંદરીને કરણે પોતાને ત્યાં પકડી મગાવી પોતાની ઇચ્છા તૃપ્ત કરવાનો આગ્રહ કર્યો, આ માલગી ૩૫સુંદરી ગુસ્સે નો થઈ હતી છતાં વધુ કોઈ બરાબ જોલી “ રાજા તને ધિક્કાર કે ? ” તે મારા દીયેગને મરાવી ન ખાળો અને તારા જ પ્રવાનની સ્ત્રી ઉપર જીલમ ગુજારવાનો વિચાર કર્યો તેથી મને લાગે છે કે તારું જમડવા ધાળ થયું છે

હું સતી છું તારા જેવા નીચ માણસોએ મારી આશા રાખવી બર્ષ છે, મને મારા શિયળનો ભગ શ્વા દેવો તેના કરતાં મગ્નુ સાંઈ લાગે છે

જો તમે બળાત્કાર કરવા જશો તો હું જીવ આપીશ પણ તમારે તાબે નહિ જ થઉં.

રાજાએ આ સાંભળી તેને કહ્યું “ ઠાલી ! હું તને મારા પ્રાણ કરતા પણ અધિક ગણુ છું. માટે ખુશીથી હા પાડી મારી પટરાણી બની સુખી થા તુ ખુશીથી નહિ માને તો મારે બળાત્કાર કરવા પડશે. ”

આમ છતાં પણ સતી સ્ત્રી ચળી નહિ. તેથી તેને થોડા દિવસ પછી માનશે એમ જાણી દાસીઓને સમજાવવાનું કહી દરબારમાં ગયો. રૂપસુંદરી ખેદ કરતી પરાધિન પડી પોતાના છુટકારા માટે ધધિર સ્મરણ કરવા લાગી

આ વાતની માધવને સ્નેહરમાં આવતા જ ખમ્મ પડી તેથી તે ધણે ગુસ્સે ભરાયો. પોતાના ભાઈનું ખૂન થએલું જાણી તે ધણે જ ખેદ કરવા લાગ્યો તેથી તે તેનો બદલો લેવા બારોબાર દિલી જઈ અદાઉદીનખીઝ-જીને મળ્યો અને ગુજરાત કમળે આપવાની કબુલાત કરી, રાજ્ય લોભી અદાઉદીન પાસેથી લશ્કર લઈ માધવે ગુજરાત ઉપર ચડાઈ કરી

રૂપસુંદરીને કરણ ધણીવાર આવી લાલચો આપવા ચૂકતો નહિ પણ તેથી તે ફસાઈ નહોતી, માધવે આવી કરજને હરાવ્યો ને ગુજરાત મુસલ માનના હાથમાં ગયું, કરણના કૌલાદેવી અને પુત્રી દેવળદેવીને બાદશાહ પોતાના જનાનખાનામાં લઈ ગયો, માધવે પોતાના ભાઈ અને સ્ત્રીનું વેર વાળ્યું. અને રૂપસુંદરીને પોતાને સ્વાધીન કરી, આ પ્રમાણે સતી સ્ત્રીને છેડવાથી કરણે રાજ્ય, સ્ત્રી અને પુત્રી ગુમાવી. સતી રૂપસુંદરીએ છેવટ સુધી પોતાના પનિવ્રતને સાચવી રાખ્યું અને રાજ્ય સુખની લાલચથી લપટાઈ નહિ. સતી સ્ત્રીઓ આવી હોય છે તે મરણાતે પણ શિયળનોભ ગ થવા દેતી નથી

અશ્વપાલી

અશ્વપાલી એ વેશ્યા સ્ત્રી હતી. તે ધણી રૂપવતી હતી. બુદ્ધદેવ એક વખતે વૈશાલી નગરમાં અશ્વપાલીના ઉપવનમાં વિશ્રામ કરતા હતા ત્યારે તે બુદ્ધદેવના દર્શન કરવા ગઈ. બુદ્ધદેવે તેના સાચું જોઈ અને તેનું અતિ સુંદર સૌંદર્ય જોઈ મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે. આ કેવી સુંદર

હી છે, મોટા મોટા રાજ મહારાજાઓ પણ તેના રૂપ ઉપર મોહ પામી તેને વશ થઇ જાય છે છતાં તે નિરભિમાન લાગે છે.

અશ્વપાલી બુદ્ધદેવ પામે બેડી એટલે તેમણે તેને તેના ચિત્તની ચચ-જતા દૂર કરવા ઉપદેશ આપ્યો. તેની સાંસારિક વાસનાઓને ત્યાગ કરવા બોધ આપ્યો. બુદ્ધદેવના ઉપદેશથી તેનું હૃદય પલ્લવ્ય અને તેની ધર્મ ઉપર આસ્થા બેડી તે પછી તેણે કહ્યું કે. ભગવન્ કાલે આપ શિષ્ય મહા સાથે મારે ત્યાં શિક્ષા લેવા પધારો એવી પ્રાર્થના છે.

બુદ્ધદેવે તેને હા પાડી થોડીવારે કેટલાક ધનવાન જુવાનીયાઓ ત્યાં સુંદર વસ્ત્રાભૂષણો પહેરી આવ્યા. તે પણ બુદ્ધદેવ પાસે આવી નમન કરીને બેઠા. અને બુદ્ધદેવને પોતાને ત્યાં શિક્ષા લેવા પધારવા વિનતી કરી પણ બુદ્ધદેવે અશ્વપાલીનું નિમત્રણ સ્વીકારેનું હોવાથી તેમને ના પાડી પેલા ધનિકાએ અશ્વપાલીને ત્યાં ના જતા પોતાને ત્યાં આવવા પ્રાર્થના કરી છતાં બુદ્ધદેવે કહ્યું કે આપ મને આપુ તમારે શહેર આપી દો પણ હું અશ્વપાલીને ના પાડી શકું તેમ નથી. એથી પેલા લોકો વેર ગયા.

બીજે દિવસે બુદ્ધદેવ શિષ્ય મહાસાથે અશ્વપાલીને ઘેર શિક્ષા લેવા ગયા. અશ્વપાલી પાસે ધણું ધન હતું તેના મહેલ રાજના જેવા ભગ્ન અને સુંદર હતો તેણે બુદ્ધદેવનો સારી રીતે મત્કાર કરી તેમને જાત જાતની સુંદર રસોઇ જમાડી તૃપ્ત કર્યાં, પછી તેણે ભગવાન બુદ્ધને કહ્યું કે આ મારો મહેલ, ધન, સર્વસ્વ હું આપને અર્પણ કરું છું આપ મને ઉપદેશ આપી કૃતાર્થ કરો.

બુદ્ધદેવે તેની માગણી સ્વીકારી અને તેને ધર્મનો ઉપદેશ આપી પોતાની શિષ્ય બનાવી અશ્વપાલીએ તે પછી સર્વ પાપકર્મ છોડી ધર્મિષ્ઠ થઇ તપ કરવા માડ્યું અને અતે ધર્મિષ્ઠ બની સુખી થઇ

હીઓ સત્સંગના પ્રભાવથી સુધરી શકે છે. તેમણે ધમના ઉત્તમ પુસ્તકો વાચ્યાં. પતિની હાજરીમા મહાપુરુષોના ઉપદેશ સાંભળવા અને હમેશા સન્માર્ગમાં વળવું. મહાપુરુષો ગમે તેવા જડ અને પાપી મનુષ્યને પણ સુધારી શકે છે.

લક્ષ્મીદેવી-નાગરાજ.

અણુહીલપુર પાટણના સોનડા ચામુડરાજના કુવર નાગરાજની સ્ત્રીનું નામ લક્ષ્મીદેવી હતું. લક્ષ્મીદેવી મારવાડના રાજા મહારાજની બહેન હતી. મહેદ્રરાયે પોતાની બહેન દુર્લભદેવીને માટે સ્વયંવર રચ્યો. હતા તેમાં ઘણા રાજાઓ આવ્યા હતા તેમાં દુર્લભદેવીએ પાટણના પાટવી કુવરને પસંદ કર્યો, જેથી સર્વ રાજાઓને ઇર્ષ્યા થઈ તે ઉપરાંત પોતાની નાની બેન લક્ષ્મીદેવીને પણ પાટણના કુવર નાગરાજને પરણાવી તેથી રાજાઓ મનમાં બળવા લાગ્યા.

લક્ષ્મીદેવી સાસરે જઈ પોતાના પતિને સેવા કરી રાજી રાખવા લાગી તે ઘણુંજ મુશ્કેલ હોવાથી તેમજ ગુણવાન હોવાથી નાગરાજ પણ તેના ઉપર અત્યંત પ્રીતિ રાખ્યો અને વચ્ચે અત્યંત પ્રીતિ થઈ તે એક બીજાને એક ક્ષણ પણ વિયોગ સહન કરી શકતા નહોતા. લક્ષ્મીદેવીએ પતિવ્રતા ધર્મ પાળી પોતાના પતિને રોગથી વશ કરી શ્રીએ આ પ્રમાણે આ સુખી જોડું એક બીજા ઉપર પ્રેમ રાખી આનંદથી રહેવા લાગ્યું.

એક વખતે બંને જણ ઉનાળાના દિવસમાં વસંતકીડાં કરવા બાગના ગયા ત્યાં ફરતા ફરતા થાડી જવાથી એક મોટા વડની ઠાયાના પુષ્પોની શુધ્ધા કરાવી તેના ઉપર જંગ આડા થયા થોડો પવન, સુવાસત પુષ્પોની મુગધિ અને થાકથી થોડાવારે તે બંને જણ ત્યાં ઉઘી ગયા એવામાં ત્યાં વડના મૂળમાં રહેતો સાપ પણ મોગરા વિગેરેનાં પુષ્પોની સગંધથી બહાર નીકળી નાગરાજની રક્ષામાં આવી ડોલવા લાગ્યો. તે પણ પુષ્પની સુવાસિત મુગધિથી નાગરાજના પાયામાં જ ઘેનમાં પડ્યો રહ્યો. થોડાવારે નાગરાજે પાસુ બદલ્યું તેથી નામ પામ્યો અને તરતજ તેણે તેને દંશ કર્યો નાગનો ડશ થઈ નાગરાજે કંઈ કરડ્યું એવી ભ્રમ પાડી ઉભો થયો પણ ચકરી આવતા નીચે પડ્યો.

લક્ષ્મીદેવી પણ આથી જાગી યઈ અને નાગને વડના મૂળ તરફ જતા જોયો પોતાના પતિને નાગ ડસ્યો અને હવે ઝેર ચઢતાં તે મરણ પામશે એ બયથી તે ખેદ કરવા લાગી. તેને પોતાના પતિ ઉપર અત્યંત રોહ હોવાથી પતિ વગર તે ક્ષણ પણ જીવી શકે તેમ નહોતું. તેને શાદ

આવ્યું કે કશ્વણી જગ્યા ચુસીને ઝેર ઉતારી ચક્રાય છે તેથી તેણે પતિને જો જગ્યાએ સાપે કશ્વ ક્યો હોતો તે જગ્યાએ મોવતી વ્હાલી ચૂમીને ઝેર કાઢી નાખવા માંડ્યું, આથી નાગરાજનું ઝેર તો ઉતર્યું પણ લક્ષ્મીદેવીનું મોં આવી ગયેલ હોવાથી આદીઓ પડી હતી તેથી તેને ઝેર ચઢવા લાગ્યું, ઝેર ચૂમનારના મોંમા ચોદીઆ હોવી ન જોઈએ તોજ તેને ઝેર ચઢતું નથી નાગરાજ જીવતા થયો અને લક્ષ્મીદેવીને ઝેર ચઢ્યું તેથી તે એ જાન થવા લાગી.

નામગજો જાણ્યું કે મારો જીવ બચાવવા આ સ્ત્રીએ પોતાનો પ્રાણ આપતા આચકો, ખાધો નાહ હવે હું તેનું ઝેર શી રીતે ઉતારું હવે જ્યારે એણે પ્રાણનો ત્યાગ કર્યો તો પછી મારે જીવને શું કરવું? તેને પણ તેની પત્ની ઉપર એટલો બધો પ્રેમ હતો કે તે એક ક્ષણવાર પણ તેનો વિયોગ સહન કરી શકે તેમ નહોતું. તે પોતાની પત્નીનો જીવ મચાવવાનો ઉપાય શોધવા લાગ્યો પણ કાંઈ ઉપાય ન જડવાથી તેણે પોતાનો દેહ ત્યાગ કરના તરવાર ખેંચી જેવું માથું જીવું કરવા જાય છે કે પાછળથી આવો કાંઈએ તેનો હાથ પકડી લીધો તણે પાછળ જોયું તો એક સ્ત્રીએ તેનો હાથ ઝાલ્યો લીધો હતો તેણે તેને પૂછ્યું કે તું કોણ છે? મને મરતા કેમ અટકાવે છે?

તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે. તું શા માટે મરે છે? સ્ત્રીનો ખીજી મળશે જીવ જશે તો ખીજો મળવાનો છે? તું જીવતો હશે તો સ્ત્રીઓ કેટલી?

આ સાંભળી નાગરાજે કહ્યું કે એ મારી ધર્મપત્ની છે એનો વિયોગ મારાથી સહન થઈ શકે તેમ નથી ખીજી સ્ત્રીની મારે ઇચ્છા નથી તેણે મારા મનને એવું વશ કરી દીધું છે કે હું તેના વગર કશું પણ જીવો શકું તેમ નથી

આ સાંભળી પેલી સ્ત્રી તેને ધન્યવાદ આપવા લાગી અને કહ્યું કે. “એમ તો હવે આ દવા છે તે થોડી તેને પાછા દે અને ખીજી શરીરે ચોપડી દે એટલે તે જીવતી થશે આથી નાગરાજના હર્ષનો પાર રહ્યો નહિ. તેણે તે દવા તેના કબા પ્રમાણે લક્ષ્મીદેવીને થોડી પાછા અને થોડી ચોપડી, તેથી થોડીવારે તેનું ઝેર ઉતરી ગયું અને આગસ મરડી બેડી થઈ.

આ સ્ત્રી પછી તરતજ જંગલમાં આવી ગઈ અને નાગરાજ તથા તેની સ્ત્રી જીવતા થયા તે પછી તે પંરપરમાં વધુ પ્રીતિ રાખવા લાગ્યા. લક્ષ્મી પોતાના પ્રાણ કરતા પણ પોતાના પતિને વધુ ગણીને મેવતી સુખ ભોગવવા લાગી.

હંસાદેવી-લાખમસિંહ

મહારાજા રાજ રાવ ચુડાજીની પુત્રીનું નામ હંસાદેવી હતુ. તે રૂપ-વાન, બુદ્ધિવાન અને કેળવાયેલી હતી હંસાદેવીનો વિવાહ ભાટી રાજા રાણા લાખમસિંહના પુત્ર સાથે કરવા શ્રીફળ લાઇને ગોરને મોકલ્યો. લાખમસિંહે તેને કહ્યું કે આ શ્રીફળ આ વૃદ્ધ રાજા માટે રાવ ડિંડમ્બે મોકલ્યું છે કે. શુ હંસાદેવી આ ઘોળી દાઢીવાળાને આપવી ધારી છે કે? આ સંજોગો ગોરે કહ્યું કે કુવરીનો વિવાહ આપના કુવર સાથે કરવાનો છે આથી તેણે કુવરને બોલાવ્યો પણ કુવરે તો કહ્યું કે આપે તે કુવરીની ઇચ્છા કરી છે માટે મારાથી તે શ્રીફળ સ્વિકારી શકાય નહિ રાજાએ યુવરાજને ધણું કહેવરાવ્યું પણ તેણે માન્યું નહિ જેથી રાજાએ કહ્યું કે રાવતો તેના ભાણેજને મેવાડની ગાદી ત્રણે એવી ઈચ્છાથી લગ્ન કરવા ધારે છે, પણ તમે પાટવી કુવર છતાં તેના ભાણેજ થાય તેને શી રીતે ગાદી મળવાની?

આથી યુવરાજે કહ્યું કે હું ગાદી ઉપરનો હક છોડી દઉં છું આથી રાજાએ શ્રીફળ સ્વીકાર્યું અને હંસાકુવરીના લગ્ન મેવાડના વૃદ્ધ રાણા લાખમસિંહ સાથે થયાં હંસાકુવરી પતિવ્રતા હતી તેણે સાસરે આવી પોતાના વૃદ્ધ પતિમાં દૃષ્ટિબુદ્ધિ રચાવી પતિસેવા કરવા માડી, જો કે રાણી યુવાન હતી છતાં પણ તે પોતાના પતિ સિવાય અન્ય પુરુષની મનથી પણ ઇચ્છા કરતી નહિ તેને એક પુત્ર થયો તેનું નામ મોકમસિંહ પાડ્યું. રાજાની વૃદ્ધ ઉંમર થતાં તેણે બાકીની જીંદગી ધર્મચરણનમાં ગાળવા માટે કાશીએ જવાનો વિચાર કર્યો. તે વખતે પોતાનો પુત્ર ચન્દ્રસિંહ રાજકારભાર ચલાવતો હતો પણ રાજાની પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે કુવર મોકમસિંહને ગાદી આપવી જોઈએ પણ મોકમ નાનો હોવાથી તેણે તેમ ન

કરી શકતાં ચંદ્રસિંહને કહ્યું કે “બેટા, હવે હું કાશીએ જવા ધાર છું માટે રાજ્ય ઉપર તારો અભિષેક કરવાનો મારો વિચાર છે. આ કુંવરને તુ પાળી પોષી મોટા કરજો.

આ સાંભળી કુંવર ચંદ્રસિંહે કહ્યું: પિતાજી ! માદી ઉપર તો મારા નાનાભાઈ મે કમસિંહનો હક છે માટે તેને માદીએ બેપાડી અને જગીર આપો. હું તે મોટાં થતાં સુધી રાજ્ય સંભાળીશ. આથી રાણાએ ખુશી થઈ પુત્રને ધન્યવાદ આપ્યો અને કુંવર મોકમસિંહને માદીએ મેપાડી પછી રાણી હંસાકુંવરીની રજા લેવા ગયા, અને કહ્યું કે કુંવર મોકમસિંહને માદી મળ્યું છે જેથી હવે તમે રાજમાતા થયા છો. તમે જીવાન છતાં અને વૃદ્ધને વરી જરાપણ ઉદાસ થયા નથી અને મારી પ્રીતિ મેળવી છે તેથી હું ઘણો ખુશી થયો છું માટે હવે મને કાશીએ જવાની રજા આપો.

આ સાંભળી રાણી હસાદેવીએ કહ્યું કે “ બહાલા, સતી સ્ત્રી તો માત્ર પોતાના પતિની પ્રીતિ મળવવા જ ઈચ્છે છે મારાથી આપશીરો વિયોગ એક ક્ષણવાર પણ સહવાશે નહીં આપના વમર આ રાજ્ય વૈભવ નકામો છે, છતાં પણ આપ કુંવરનું સ્મરણ કરી દેહનું કસ્યાણું કરવાનું ધારો છો તો હું પણ આપના કિતમા તત્પર છું.

આ પ્રમાણે સતીએ પણ રજા આપી અને પતિના ગયા પછી સાદી રીતે રહેવા લાગી, તે હમેશા ઈશ્વરસ્મરણમાં કાળ ગાળવા લાગી. પતિના વિયોગથી માત્ર પુત્રવાત્સલ્યમાવથી જ તે રહી હતી તેથીએ વૃદ્ધ પતિને પણ પોતાના હિતમ ગુણોવડે પ્રેમથી વશ કરી લઈ પોતાના પુત્રને માદી અપાવી હતી મતી બીઓ પ્રેમથી પોતાના ગમે તેવા પતિને પણ વશ કરી શકે છે હવે આટલેથી અંધ કરીશું. એમ કહી ચંદ્રકાન્તાએ કથા અંધ કરી.

પ્રકરણ ૨૩ મું.

સ્રીઓ પોતાના પતિને શી રીતે વશ કરી શકે છે ?

૧ બીજા દિવસે ચન્દ્રકાન્નાએ સર્વે સ્રીઓ આવી જવાથી રાજની કથા આગળ ચલાવી નેણે કહ્યું કે, બેનો ધણી સ્રીઓ પોતાના પતિને વશ કરવા માટે નાનપણથી જ વિચાર રાખે છે. કેટલીક તો ધરમા પોતાનું ચલણ થવા માટે ભરણ માફક ઉપાયો યોજે છે. સ્રીઓ પતિ વશ કરવા ધણીવાર તો જૂરા, જાતી કે બાવાઓને ઉપાસે છે. પતિને વશ કરી ધરમા પોતાનું ચલણ કરવા ઇચ્છે છે પતિ પોતાના કલા પ્રમાણે ચાલે એવી ઇચ્છા રાખે છે, પતિ પોતાને વશ થઈ પોતાની હાજી હા કરે અને તેનેજ જોઈ રહે, તેના સામુ બોલી શકે નહીં આવી ધણી સ્રીઓ ઇચ્છા રાખે છે આ પ્રકારની ઇચ્છા સતી સ્રી કદાપિ પણ રાખતી નથી પણ મૂર્ખ અને કુદૃષ્ટ સ્રીઓને જ પોતાના પતિને વશ કરવાની ઇચ્છા થાય છે

ધણીવાર પતિને વશ કરવા માટે કેટલીક મૂર્ખ સ્રીઓ સાધુ જાતીની પામે તેમની સેવા કરવા જાય છે, પતિની સેવા કરવાની મુકી સાધુ વરાગીઓને ઉપાસે છે આવા કપટી સાધુ જૂતાઓ પણ માત્ર વેપારી સાધુ હોય છે તેઓ આવી મૂર્ખ સ્રીઓને તેનો પતિ વશ કરવાના દોરા ધાગા કે દવા આપવા માટે તે સ્રીઓની પવિત્રતાનું હરણ કરવા ચૂકતા નથી. પોતાને વશ કરવા તે નીચ સ્ત્રીઓ આવા સાધુ ત્યાગીઓના હાથમા સંપ-

કાંઈ પોતાના પતિનનપણાને પણ ગુમાવી બેસે છે. તેઓ પારકા પુરુષના સગમ પતિને વશ કરવાની ઇચ્છાથી આવીને પોતાના શિયળનું સત્તાનાજ વાળી દે છે

આરા સાંધુ જણાતા પુરુષો કાંઈ માદક કે ઝેરી વસ્તુ તે સ્ત્રીને આપે છે અને તે દાળમાં નાખી કે દુધમાં નાખી પતિને ખવરાવવાનું કહે છે પતિને વશ કરવાની ઇચ્છા રાખનારી મૂર્ખ સ્ત્રીઓ તેના કલા પ્રમાણે તેવી દવા પાતને ખવરાવી ધણીતર ગાડેા ખનાવી દે છે. ધણીતર તેવી દવાથી તેના ધણીને ઝેર ચઢી જતા મરી પણ જાય છે, અને જ્યારે પાતને વશ કરવા જતા પતિને ગુમાવી વિધવા થાય છે ત્યારે તેની આખેા ઉધડે છે માટે કાંઈ પણ કાંઈ સ્ત્રીએ તો પતિને વશ કરવા માટે આવા ઉપાયો લેના નહિ, પરંતુ ગમે તેવો સાંધુ હોય, મન્યામી હોય ત્યાગી હોય મત્ર જત્ર જાણનો હોય, ઉપરથી પતિન જાળાતો હોય. છતા પણ સતી સ્ત્રીઓ તેનો સગ કરતી નથી, તેની પાસે જન્મ એકાતમાં તેની સેવા કરતી નથી, તે ગમે તેવા હોય તોપણ તેને પરપુરુષ માની તેની પાસે જતી નથી સતી સ્ત્રી પોતાના પતિ મિત્રાય ખીજ કાઢી પણ પુરુષના સાથે સસર્ગ રાખતી નથી

પતિને વશ કરવા માટે આવા ઉપાયો લેવા એ તો કુદ્દા નીચ સ્ત્રીઓનું જ કામ સતી આ કદી પણ આવા ઉપાયોવડે પતિને વશ કરવા ઇચ્છતી નથી તે સ્ત્રીની આની રીતઝાત તના પતિના જણવામાં આવતા તે તેનો નિવાન રાખતો નથી પછી તેનાથી ડરીને ચાલે છે આવી સ્ત્રીઓથી તે સાપના જેટલો ડર રાખે છે, એ જણવામાં આવતા પતિનો પ્રેમ તેના ઉપરથી ઉતરી જાય છે માટે કાંઈપણ કાંઈ સ્ત્રીઓએ પતિને વશ કરવા માટે આના ટોગી સાંધુઓનો વિશ્વાસ કરવો નહિ.

સતી સ્ત્રી પતિને વશ કરવા ઇચ્છતી નથી પણ તે પતિને વશ થઈ જન્મ પતિના પ્રેમને મેળવી શકે છે તે પતિથી સ્વતંત્ર થવા ઇચ્છતી નથી. તે તો અહકાર, ક્રોધ, કામ, લોભ, મોહના ત્યાગ કરી પોતાના પતિ ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખી પતિની દરેક આજ્ઞાનું પાલન કરી, પતિની સેવા કરે છે. પોતાનો પતિ પોતાના ઉપર પ્રસન્ન થાય તેવી રીતે તે હમેશા પતિને આધિન થઈને રહે છે. પતિને ખોટું લાગે એવું એક પણ કૃત્ય તે કરતી

નથી. પરપુરુષની સાથે મિલકુલ સસર્ગ રાખવી નથી. પતિને પોતાના ઇષ્ટદેવતા માની લાગે છે, તેને પોતાના પતિ વગર બીજા કોઈ પણ પુરુષનું રૂપ ઈષ્ટ જણાવું નથી. તે પોતાના સુખના હેતુરૂપ પોતાના પતિને ગણે છે.

તે સારાં કપડા કે ઘરેણા પહેરે છે તે તે લોકમા માફ દેખાવા માટે નહિ પણ પોતાના પતિને આનંદ આપવા માટે પહેરે છે તે દુરાચારિણી, હલકા શબ્દો બોલનારી નીચ કામ કરવારી સ્ત્રીઓની સોગત કરતી નથી. તે પોતાના આધારરૂપ પોતાના પતિને ગણે છે પતિની સેવા કરી, પતિની ઇચ્છાને માન આપી તેમની મરજી પ્રમાણ ચાલે છે, પતિ પ્રમત્ર થાય તે માટે ઘરને સ્વચ્છ રાખી, ઘરની ઉત્તમ વ્યવસ્થા રાખી, પતિનું મન રમન કરે છે, પતિ કદાપિ પોતાના ઉપર ગુસ્સે થાય, વીડાઈ જાય છતાં પણ તેમને તે સામો ઉત્તર આપતી નથી કે તેમના ઉપર રોષ કરી મોઢું ચઢાવતી નથી.

પતિનું વચન કદી પણ ઉલ્લંઘન કરતી નથી પતિના માનપને પોતાના માનપતુલ્ય માની સેવા કરે છે સવારમાં ઠંડું છે ત્યારથી તે સૂતા સુધી તે જે જે કામ કરે છે તેમાં પતિને રાજી રાખવા માટે તે પોતાના ઉપર પ્રસન્ન રહે તે માટે મારી ગીતે હોમથી કરે છે તે પોતાના પાતને વળ કરવા ઇચ્છતી નથી પણ પતિની પ્રીતિ પોતાના ઉપર થાય તેવું ઇચ્છે છે. પતિની પ્રસન્નતા જે સ્ત્રીઓ મેળવી શકે છે તેજ સ્ત્રીઓ ખરી પતિવ્રતા છે તેમને પતિ પાસે બીજા કોઈ પણ આશા હોતી નથી, માત્ર પતિ મારા ઉપર પ્રસન્ન રહે તે જ તે ઇચ્છે છે.

કોઈપણ પરપુરુષને તે વિવ્રામ કરતી નથી તેની સાથે એકાંતમાં બેસતી નથી, તેમની સાથે છુટ્ટા મોઢું ફસતી બોલતી નથી, કોઈપણ પુરુષ ગમે તેવો સગો હોય છતાં પણ તેમની માથે છુટ્ટી વર્તતી નથી, કદા અશ્કરીઓ કગવાની ટેવ ગાખતી નથી ગુસ્સા વાત કે મના મો આગળ કરતી નથી, પતિથી અમતોષ થતો હોય છતાં પણ તે વાત અન્યને જણાવતી નથી પોતાના કુટુંબની વ્યવસ્થા કરવાનો ભાર તે પોતાને માથે લાઈ લે છે પતિને મિતા કરવા દેતી નથી. પતિને સકલ વખતે મદદ કરે છે, ધીરજ આપી સતોષ આપે છે.

પતિને સુદર રસોષ કરી જમાડે છે, પતિની સાથે કદી પણ કોઈ વાતની હડ કરતી નથી પતિની મરજી પ્રમાણે આલે છે. પતિ વગર તેને બીજો કોઈ પણ પદાર્થ પ્રિય જણાતો નથી, બલિયાર મનથી પણ કરતી નથી તે માત્ર પતિના ઉપર અલ્પ પ્રેમ રાખી પતિની પ્રસન્નતા જ મેળવવા ઇચ્છે છે, આ પ્રમાણે સતી સ્ત્રી પોતાના પતિને પ્રેમથી વશ કરી શકે છે સતી સ્ત્રીઓ પતિને વશ કરવા માટે પતિના ચરણમાં પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કરી દઈ માત્ર તેમના પ્રેમની જ લિપ્ત મારી શકે છે, જે સ્ત્રીઓ પતિસેવા કરી પતિનો પ્રેમ મેળવી શકે છે, તેજ સ્ત્રીઓએ તેમના પતિને વશ કર્યા છે

સતી કામલતા-જન્મ-કુંદોળ.

કામલતા કન્ધ વામડના કથકોટના રાજા જન્મ પુલાહની સ્ત્રી હતી. કન્ધના જન્મ સોડળને સોલકી ધરણુરાજે રાજ્યના લોભથી સવત ૮૬૬ માં કપટથી મગવી નાખ્યો તેથી રાણીએ ૬ ખી થઈ પોતાના કુવર જન્મ પુલાહનો જીવ બચાવવા માટે એક વિદ્યાસુ ખવામણને ચોપી ત્યાંથી વનમાં જવાની સૂચના કરી, તે ખવાસચુ સિધમાં જઈ એક વાણીયાને ત્યાં રાખી થઈને રહેવા લાગી, પુલહણે તે વાણીયાની ગાયો ચારવાનું કામ કરવા માંડ્યું પુલહણ રાજપુત્ર હોવાથી ચરતીર હતો. તે વનમાં ગાયો ચારનાં ચારતા શિકાર કરવા પણ જતો. તેનું રૂપ ઘણું નેજસ્વી હતું, તે વનમાં જઈ ખપોરના વખને એક દેવમંદિરમાં ધસધસ ટ ઉઘી ગયો.

ત્યાં સાંજના ગાયો લઈ ઘેર જવાનો વિચાર કરતો હતો તેવામાં પરમાર કીર્તિરાજની કુંવરી કામલતા સખીઓ સાથે વનલીલા જોવા ત્યાં આવી ચડી, તે જોઈ કુવર એક ચાલલાને ઓથે તે શુ કરે છે તે જોવા ઉભો રહ્યો, કુંવરી સખીઓ સાથે તે મંદિરમાં આવી રમવા લાગી. તેવામાં તેની નજર આ કુંવર પુલહણ ઉપર પડી, તે જો કે ભરવાડના વેશમાં હતો છતાં તેનું રૂપ ઘણું રહેતું નહિ. કામલતાની રમતા રમતાં તેના ઉપર નજર પડી તેથી તેને એમ થયું કે આવો પતિ હોય તો કેરી મઝા પડે.

બનેતી નજર એક થઇ, કુવર તો ત્યાથી ચાલ્યો ગયો પણ કામ-લતાએ તો તેને વરવાનો નિશ્ચય કર્યો તે ઘેર આવી કુવરના વિચાર કરવા લાગી. તે ઉમ્મરે થઇ હતી તેથી તેના માથાપે તને પરણાવવાનો વિચાર કર્યો પણ તેની માને તેણે કહ્યું કે મે તો વનમા મળેલા એક ગોવાળ સાથે પરણવાનો વિચાર કરી દીધો છે માટે હું બીજાને વરીશ નહિ, આ વાત તેની માએ તેના માપને કરી, છોકરી થુ બેઝને રાજ-કુવરને બદલે આ ગોવાળને વરવા ધારતી હશે તેના તે વિચાર કરવા લાગ્યા. તેમણે કામલતાને વણ સમજાવી પણ તે એટલી બે ન થઇ.

કામલતાએ કુવરની ખાતરી રીતે તપાસ કરાવી હતી તો તેને જણાયું કે તે ભરવાડ નથી પણ ગજપુત્ર છે. ઈશ્વરે તેને પડતીમા નાખ્યો છે તેથી આ દશા ભોગવે છે ગમે તેમ હોય છતાં પણ તેણે તો તેને જ વરવાનો દૃઢ નિશ્ચય કર્યો, તેણે પોતાની માને કહ્યું કે મે એકનાર તેને આશી પતિ માની લીધા પછી કુબીજ પુરુષને વરી કુદ્દા આ બાવાની નહો

કુવરીનો આગ્રહ બેઝ રાજાએ પણ તેની તપાસ કરાવી તો તે જામ સોડળનો પુત્ર જણાયો તેથી તેણે પોતાની કુવરી કામલતાનું જામ કુવર સાથે લગ્ન કર્યું અને પોતાની મદદ આપી તેનું રાજ્ય અપાત્રુ જાનકુલજ પછી ગોવાળ મટી ગામ બન્યો અને કુવરી કામલતા મહારાણી બની કચ્છમા જઇ પતિની સેવા કરવા લાગી,

કામલતા પતિવ્રતા હતી પતિની પ્રસન્નતા મેળવવા માટે તે રાત્રિ દિવસ પતિને આધીન થઇ વતેતી, કુવર રાજ થયા પછી પોતાને આગળ આપનાર સિંધના વણીકને મોટું ઇનામ અને જાગીરા આપી કરેલા ઉપ-કારના ગ્રહણે વાળ્યો સતીએ પતિને પ્રેમથી પોતાને વશ કરી લીધા તે હંમેશા પતિની પ્રસન્નતા મેળવવા જ ઇચ્છતી સદા પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરતી પતિને ગૃહકાર્યમા તેમજ રાજકારભારમા મદદ કરતી જામ-કુલજ પણ તેના ઉપર પ્રસન્ન રહેતો આવી રીતે પરસ્પર પ્રેમથી આ દપતી એક જીવ થઈને સુખ ભોગવવા લાગ્યા તેમને એક પુત્ર થયો તેનું નામ જામ લાખો કુલાણી પાડ્યું તેણે સાચું સ્વત્રિયપણ જાગી પોતાના માથાપના નામને સાર્થક કર્યું છે. આ પ્રમાણે સતી આ પ્રેમથી પોતાના પતિની આજ્ઞા પાળી પતિના પ્રેમને મેળવી શકે છે.

પદ્માવતી

પદ્માવતી એ સમુદ્રશિખર નગરના રાજા વિજયમિત્રની પુત્રી હતી તે નાનપથી ઉપવાન, શુદ્ધિવાન, ગુણવાન અને શરવીન હતી તેણે પોતાને લાયક વર મળે તો જ પગથિવું, નહિતો કુવાગ રહેવું એવો નિશ્ચય કર્યો હતો તેને માટે વિજયમિત્રે ઘણી ગ્રામ કરાવી પણ તેને લાયક વર મળ્યો નહિ તે વખતે દિલ્હીમા પૃથ્વીરાજ ચોહાણુ ગમ્ય કરતો હતો તેના રૂપ, ગુણ અને બળની વાત તેના સાબળવામાં આવી તેથી તેનો વિચાર પૃથ્વીરાજને વરવાનો થયો.

તેને પદ્માવતીએ પોતાના વિશ્વાસુ નોકર સાથે સંદેશ કહેવરાવ્યો કે. હું આપના રૂપ, ગુણ અને બળની વાત જાણી આપના ઉપર મોહવશ થઈ છું. આપને જ વગવાની મારી ઇચ્છા છે આપ મારો અગિકાર નહિ કરો તો હું આ પ્રાણનો ત્યાગ કરીશ ' આ સંદેશો સાંભળી, તેમજ પદ્માવતીના રૂપ લાવણ્યની વાત સાંભળી તેણે તેની માથે વગન કરવાનું કણ્ઠક મ્યું અને તેનું માણું કર્યું.

વિજયમિત્રે કણ્ઠન કગવાથી પૃથ્વીરાજ તેને વગવા માટે ગયો અને ધામધુમ સાથે વિજયમિત્રે પૃથ્વીરાજ માથે પોતાની પુત્રી પદ્માવતીનાં લગ્ન કર્યાં. પૃથ્વીરાજ પણ સતીનું રૂપલાવણ્ય જોઈ પ્રસન્ન થયો તે એક બીજાના ઉપર પ્રેમ રાખવા લાગ્યાં સતીએ પતિ સેવા કરી પૃથ્વીરાજના હૃદયના પ્રેમને જીતી લીધો. થોડોક વખત તો તે પોતાને સાસરે રહ્યા પણ તે વખતે શાહશુદ્દીનધોરી ચઢી આવ્યાની ખબર મળતાં તરતજ તે પોતાની સ્ત્રી પદ્માવતી સાથે દિલ્હી જવા તૈયાર થઈ ગયો.

શાહશુદ્દીનને પૃથ્વીરાજ પરણ્યા ગયો છે અને આવતાં રસ્તામા ભેટો ગયો એ આશાથી લશ્કર લઈ તેણે દિલ્હી જવાના રસ્તામા જ પદ્માવતીનાં, આ વાતની પૃથ્વીરાજને ખબર પડી તેથી તેણે પોતાની પત્નીને પૂછ્યું કે- " બહાલી, સત્તુ રસ્તામા પુછકા સૈન્ય લઈ આપણને પરાજીત કરવા માટે રત્નો આતરી ઉભો છે, અને આપણી પાસે લશ્કર થોડું છે માટે તું મહે તો બીજે રત્ને થઈને દિલ્હી જઈએ આ સાંભળી પદ્માવતીએ

કહ્યું ” બહાલા પ્રાણનાથ ! આપણે જો તેનાથી બહીને રસ્તો બદલી બીજો રસ્તો જમીન નો આપણા નામને લાજન લાગશે લશ્કર થોડું છે. તેમાં શુ થયું. અગ્નિ જરા હોય છે છતાં પણ ગામના ગામ બાળી શકે છે. તેને હરાવવા માટે આપ એકલાજ બસ છો. આપ સિંહસરખા બળવાનને બચ શો ? આપનું આ મખળ ત્રિભુવનને મુગ્ધવનાર છે. માટે એ રસ્તે ચાલો જ જવું મારો તો એવો વિચાર છે.

આ પ્રમાણેના પોતાની શરવીર પત્નીના ઉત્સાહને આપનારા વચ નોથી પૃથ્વીરાજનું શર ઉભારાઇ ગયું તેણે તેને ધન્યવાદ આપ્યો, અને કહ્યું કે શાખાશ છે ! બહાલી ક્ષત્રિયાણીનો એજ પરમ ધર્મ છે. ખરી વીરતા આત્મમળમાં જ છે. આ પ્રમાણે પોતાની પત્નીને કહી તે પોતાના લશ્કરને સાવધ કરી શહાણુદીનધોરી જે રસ્તો આતરીને પડ્યો હતો તે જ રસ્તે આલ્યો. રસ્તામાં દુશ્મનો ભેટો ગયો અને સૈન્ય વચ્ચે બચકર યુદ્ધ થયું પદ્માવતી પણ શુરવીર હતી તે પણ હથિયાર લઇ પોતાના પતિની સાથે યુદ્ધમાં ઉતરી અને હજારો સૈનિકાનો ધાણુ વાળી લીધો.

ચતુરતુ સૈન્ય વધારે હતું છતાં પણ પૃથ્વીરાજે દુશ્મને હરાવ્યો, પછી તે દિલ્હી ગયો અને શહાણુદીનને જીવતો કેદ પકડ્યો. પછી પૃથ્વીરાજ દિલ્હી ગયો અને ત્યાં જઈ કેટલુંક નજરાણુ લઇ શહાણુદીનને જીવતો છોડી મુક્યો. પદ્માવતીએ પતિની સેવા કરી રાજકારભારમાં પૃથ્વીરાજને ધણી મદદ કરી હતી તેણે પોતાનો બહાદુરી આ યુદ્ધમાં બતાવી પતિના મનને જીતી લીધું.

સતી પદ્માવતીએ પોતાના તન, મન અને ધનથી એક ચિત્તે પતિ ની સેવા કરી હતી અને પતિના પ્રેમને મેગવી લીધો હતો. જે બી પતિ સેવા કરી પતિને રાજી રાખી શકે છે તેજ પતિને વશ કરી શકે છે.

મંગળાદેવી-ભતૃહરી.

ઉજ્જયનીના મહારાજ ભતૃહરીનો બીનું નામ મંગળાદેવી હતું, સતી પતિવતપણું પાળી પતિની આજ્ઞાનું પાલન કરતી, તેનો પોતાના પતિમાં અત્યંત પ્રેમ હતો. એક વખતે ઉજ્જયનીમાં એક શિકારી વનમાં

શિકાર કરવા જતો હતો તે વખતે તેની સ્ત્રીએ તેને કહ્યું કે. આપ આજે ન જશો. મારી આખ દુરકે છે માટે શુકન સારા નથી, છતાં શિકાર એ માન્યુ નહીં. વનમાં જઈ શિકાર શોધવા લાગ્યો. સામેથી એક હાથી ૧-વતો જોઈ શિકારીએ ખાણુ તાક્યુ, તે હાથીને વિધવા એક સરતે ખાણુ તાકતો હતો તેવામાં તેના પગ પાછળ સાપનુ દર હતુ તેમાંથી સાપે નીકળી તેને ડશ કર્યો તેથી તેને ઝેર ચઢતા તરત જ તે મરણ પામી હેઠે પડ્યો. તેનુ ખાણુ તો હાથમાંથી છુટ્યુ તેણે પેલા હાથીના કુબચળને વિધી નાખ્યુ.

આ વખતે રાજા ભર્તૃહરી શિકાર કરવા વનમાં આવેલો હતો તેમણે આ શિકારીને ખીજાને શિકાર કરતા તેનો પોતાનો કાળ થઈ મરણ પામેલો જોયો. થોડીવારે પેલા શિકારીની સ્ત્રી આવી, તે પોતાના પતિને મરણ પામેલો જોઈ દુઃખથી ખેદ કરવા લાગી અને પતિપ્રેમથી બાકુળ થઈ સતી થવા તૈયાર થઈ તેણે જગતમાંથી લાકડાં ટારી ચિત્તા ખડી અને પિત્તની સાથે બળી મરી આ જોઈ ભર્તૃહરી ખેદ પામતો, આ સતીની પ્રશ્ન સા કરતો ઘેર ગયો.

તેણે પોતાની રાણી મગળાદેવીને આ વાત કહી, શિકારીની સ્ત્રીની પ્રશ્ન સા કરી, તે સાંભળી રાણીએ કહ્યું : એમાં શુ થયુ । તે કાષ્ઠ મહાસતી ના કહેવાય જો તે મહાસતી હોત તો અગ્નિની જરૂર જ ન પડત. મહાસતી તો પતિનુ મૃત્યુ થતા જ પ્રાણને ત્યજ દે છે, તે પતિવ્રતા ખરી પણ મહાસતી નહીં.

આ સાંભળી મહારાજએ કહ્યું. બોલવુ રહેલું છે પણ કરવુ કઠિન છે, તમે બોલ્યા પ્રમાણે કરી બતાવો ત્યારે ખરા, આ સાંભળી રાણી ચૂપ થઈ તે શો જવામ આપે । પતિવ્રતા પતિનુ મૃત્યુ ઇચ્છે ખરી । રાજાએ તો આ પછી સતીની પરીક્ષા લેનાનો વિચાર કર્યો. સતી પોતાના પતિને પ્રાણ કરતા પણ વધુ ગણતી. તે પતિને રોહ પોતાના ઉપર શી રીતે રહે તેજ ઇચ્છતી.

એક વખતે એ ત્રણ વર્ષ પછી ભર્તૃહરી વનમાં શિકારે ગયો ત્યાંથી પોતાના વિશ્વાસુ નોકરને પોતાની પાવડી આપી કહ્યું કે તુ જ અને રાણીને રહતા રહતા કહે કે : રાજાનો વાધે પ્રાણ લીધો. તે વનમાં પડ્યા

છે અને હું આપને ખબર અ પવા આગ્યો છું આ સાબળી તે નોકર રકકળ કરતો શહેરમા આવ્યો અને ગળને વાધે માગી ખાધા એમ કહેતો કહેતો રાણી પાસે આવ્યો. ગણીએ તે માલગી જાનીપાટ રડવા માડ્યું. તેણે કહ્યું હેં પનિ મયા ? હવે જીતને શું કરવું ? એમ કરતી ઉભી થઈ અને ' હે બહાવા, હું પણ તમારી સાથે આ આવી, ' આમ કહેતી ધન દઈ નીચે પડી. તેણે પ્રાણ છેડી દીધા આ જોઈ શહુના લોકો પણ ધ્રોણ ખેદ કરવા લાગ્યા.

ગાળના કારભારીયો રાણીના શબને લઈ મ્મશાનમા ગયા ત્યાં રાજને આવતો જોયો, રાજ તે વિચાર કરતો હતો કે મારા મરણના સમાચાર મારામા રાણી હજી મરી ગઈ નહીં હોય, તેની આજે ખરી પરીક્ષા થશે. આવા વિચાર કરતો તે આવતો હતો તે મ્મશાનમા બધાને જોઈ આશ્ચર્ય પાડ્યો, તેના કારભારીએ પણ રાજને જીતો જોઈ આનંદ પામતાં તેમની પાસે આવી સમાચાર કહ્યા કે આપના હજીગીય એ આ પના મગ્નના મમાચાર કહેવાથી રાણીએ પોતાના પ્રાણ ત્યાગ કરી દીધે આ સાબળી રાજ ધ્રોણ ખેદ કરવા લાગ્યો. પરતાની પરીક્ષા કરવા જતા પત્નીએ પ્રાણ ત્યાગ કર્યો તેથી પરતાગે કરવા લાગ્યો, આથી તેને સસાર ઉપર વૈરાગ્ય આવ્યો.

આ પ્રમાણે સતી સ્ત્રીઓનો પોતાના પતિના ઉપર એવો પ્રેમ હોય છે કે તે પતિના મગ્નને સહન કરી સહતી નથી આવી સ્ત્રીઓ જ પોતાના પ્રેમથી પતિને વશ કરી શકે છે

સરસ્વતી.

પાટણના નગેન્દ્રનાથની પત્નીનું નામ સરસ્વતી હતી સરસ્વતી મુળથી રૂપાળી, ચુલ્લવાન અને નીતિવાન હતી નગેન્દ્રનાથનો બાપ સારા પૈસા કમાયેલો હતો નગેન્દ્રનાથ કાંઈ કાંઈ લાભેલો નહોતો બાપ નાનપણમા મરી જતા તમામ પૈસો તેના હાથમા આવતા તે મોજગોષી થઈ ગયો હતો ખગલ મિત્રોની મોખમમા તે દુર્મણ્વી મની પૈસા ઉડાવવા લાગ્યો. તેની સ્ત્રી સરસ્વતી પતિવ્રતા હતી. તે પોતાના પિતને આમ કુચ્છમા

પડેલો જોઇ તેને સુધારવા ધણી શીખામણ આપતી, પણ નજેન્દ્ર કાંઈ માનતો નહીં તે પરથી કપટ, બ્યસની અને જુગારી બની ગયો હતો. જ્યારે સરસ્વતી તેને વધુ શીખામણ આપવા લાગી ત્યારે ધણીવાર તો તે તેને માળો બાડવામાં અને મારવામાં ખાફી રાખતો નહિ.

સતી હંમેશાં પતિભક્તિ કરવામાં પોતાનું સૌભાગ્ય માનતી, તે પતિને પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ અધિક ગણીને મેવતી. એક વખતે પતિને સકટમાં પડેલો જોઇ તેણે પોતાના દાગીના પણ તેને આપી દીધા તેનું સૌહર્દ બદલવાને મોહ પમાડનાર હોવા છતાં પણ નજેન્દ્રની તેના ઉપર પ્રીતિ નહોતી, નજેન્દ્રે આ પ્રમાણે ખરાબ મિત્રોની સેવને કુછદમાં પડી પોતાની તમામ મિલકત જુગારી દીધી. તેણે વર, વતન, વાસણ, દાગીના વિગેરે સર્વ વેચી ખાધુ. આમ છતાં પણ સરસ્વતી તેના ઉપર જેની ને તેવી જ પ્રીતિ રાખતી, તે તેને સુધારવાની શીખામણ આપતાં માર ખાતી હતી છતાં પણ પતિસેવા કરવામાં તત્પર રહેતી હતી.

નજેન્દ્રનું સર્વસ્વ થયું, પાસે પૈસો રહ્યો નહીં એટલે ને જેને બહાવા મિત્રો સમજતો તેણે તેને ત્યાં કર્યો તેને દેવાવાળા સતાવવા લાગ્યા આ વખતે તેને ઉભુ રહેવાની જગ્યા ન મળવા લાગી ત્યારે તેના ખરા મિત્રની મરજ સરસ્વતીએ સારી, તે તેના સકટમાં ધીરજ આપવા લાગી, પતિનો માર ખાવા છતાં પણ તે પતિભક્તિ ચુકી નહોતી તેણે પતિની પડતી વખતે તેને ધીરજ આપી ચિંતાથી મુક્ત કરવા યત્ન કરવા લાગી તેણે ધીમે ધીમે પતિનું બ્યસન છોડાવ્યું અને સન્માર્ગે વાળ્યો.

આવી સતી સ્ત્રીઓ જ ધન્યવાદને પાત્ર છે.

ઉદયમતી-ઉદયાદિત્ય.

ઉદયમતીનો જન્મ સિદ્ધરાજના બાપાન દેવપાળને ત્યાં થયો હતો. તે શુદ્ધિવાન, રૂપવાન, શરીર અને નીતિવાત હતી. તેનું લગ્ન ધારાનગરીના રાજા ભોજદેવના વારસ ઉદયાદિત્ય સાથે થયું હતું ઉદયમતી પતિવ્રતા હતી. તે પરણીને સામરે આગ્યા પછી પતિસેવા કરી પતિની આગાહું પાલન

કરતી. પતિ ઉપર અત્યંત પ્રીતિ રાખતી તેનું સ્વરૂપ ધણુંજ સૌંદર્યવાળું હતું તેથી તેના ઉપર રાજા ઉદયાદિત્યના પણ પ્રીતિ વધવા લાગી. ઉદયાદિત્યને બીજી રાણી મોહનકુવરબા કરીને હતી તે પટરાણી હતી. તેણે આ પ્રમાણે નવી રાણી ઉદયમતી ઉપર રાજાની પ્રીતિ વધેલી જોઈ, તે તેના ઉપર ઇર્ષ્યા કરવા લાગી. અને ઉદયમતીના દોષોનું વારંવાર પોતાના પતિ આગળ કથન કરતી તેના ઉપર જુદી આળ ચલાવવા પણ ચૂકી નહીં.

દરરોજ પટરાણીની વાનો સાંભળી ઉદયાદિત્યને પણ નવી રાણી ઉપર શક જવા લાગ્યો. ઉદયમતીને પુત્ર થયો તેનું નામ જગદેવ પાડ્યું તેને પુત્ર થતાં તે પટરાણીએ રાજાને ભરબુદ્ધ કે, એ પુત્ર વ્યભિચારથી પેદા થયો છે, અમુક અમુક માણસો ધણીવાર રાત્રે તેના મહેલમાં આવે છે તેની મે તપાસ કરાવી છે, તે તમને મનથી ચ્હાની નથી પણ કોઈ બીજાને જ મારું છે આ વાતની ખાત્રો પોતાની દાસીઓને પૂછાવીને કરાવી. રાજાને જરૂર આવ્યાં બહુમ પડ્યા. રાજાને ઠાન હોય છે પણ માન હોતી નથી, તે પ્રમાણે ઉદયાદિત્યે હવે ઉદયમતીનો સાગ કર્યો પતિના માવા વર્તનથી સત્તા ઉદયમતીના દુખનો પાર ન રહ્યો. તેના ઉપર આવું જુદું આળ ચહેલું જાણી તેને વણો જ ખેદ થવા લાગ્યો.

સતી જ્ઞાની જ્યારે તેનો પતિ ત્યાગ કરે છે ત્યારે તેના જેવું બીજું દુખ તેને હોતું નથી, જ્યાં પુરુષને એકથી બીજી સ્ત્રી હાય છે ત્યાં કલેશ થયા વગર રહેતો જ નથી શોક્યોને કોઈ દિવસ બનતું નથી એકબીજાના ઉપર અદેખાઈ કરે છે એક બીજાનું જુદું તાકે છે પતિના આમળ પોતાના શોક્યોને દુગુણો ન હોવા છતાં પણ દુગુણો છે એવું કથન કરે છે. પતિનું મન ભભેરી દે છે આ પ્રમાણે મોહનકુવરબાએ ઉદયમતીના વિષે જુદી વાતો કરીને પતિના મનથી તેનો સાગ કરાવ્યો.

ઉદયમતી ગિચારી પતિ વિયોગે દુખથી દહાડા કહાડવા લાગી પતિની પોતાના ઉપર પ્રીતિ ન હોવા છતાં પણ તેનું મન તો પતિમાં જ ચોટતું હતું. પતિવગર તેને એન પડતું નહિ. રાજવૈભવ પતિવગરના તેને દુઃખ જણાવા લાગ્યા. માત્ર પુત્ર જગદેવને ઉઠેરી તેને કમવત્રામાં તેનું બહુ ધ્યાન પડેવાયું. સતીએ પુત્રને નાનપણથી ઉત્તમ સંસ્કારો આપી શુરવીર

હિમતવાન અને ગુજવાન બનાવ્યો તે નાનપણથી જ સ્ત્રીને જાણે તેવા ઉચ્ચ પરાક્રમો કરવા લાગ્યો.

જગદેવને પણ પિતાના રાજ્યમાં યોગ્ય માન મળવા ન લાગવાથી તે પરદેશ ગયો અને ત્યાં સિદ્ધરાજના દરબારમાં રહી યોગ્ય પરાક્રમોને પ્રસિદ્ધ થયો તેના પરાક્રમોની વાત રાજા ઉદયમણીના જાણવામાં આવી. તેને બીજા સરદારોએ કહ્યું કે રાજાજી, જગદેવના પરાક્રમોથી જ તે આપનો પુત્ર છે એમ સાબીત થાય છે. આપને પટરાણીએ લરમાવ્યાથી આપે નાહક ઉદયમણીનો ત્યાગ કર્યો છે ઉદયમણી આપના રિયોગે સૂકાઈ અર્ધા થઈ ગઈ છે, આપની ગેરહાજરીમાં પણ ને પતિ પતિ કરતી ઝુપાં કરે છે, આથી રાજાએ ખાનગી ખાતમી મેળવતા ઉદયમણીનું ચિત્ત તેને પોતાનામાં જ લાગેલું જણાયું.

તે જાતે ઉદયમણીના મહેલે ગયો તો રાણીએ પોતાના પતિને વિ-યોગ થતા મર્વ સુખને ત્યાગ કરેલો જણાયો, તેને તેના પતિવ્રતથી ખાતરી થતા તે તેના ઉપર હેત ગમવા લાગ્યો, મએલી બૂલનો પરતાવો કરવા લાગ્યા. આ પછી તેમની પ્રાંતિ પાછી ઉદયમણી ઉપર વધી અને મોહન-કુવરમાં મનથી ઉતરી ગયા.

આ સતી સ્ત્રીએ પતિને અત્યંત માન આપી તેમના ઉપર પ્રેમ રાખી પતિના હૃદયને જીતી લીધું.

આ પ્રમાણે સતી સ્ત્રીઓ પતિ તરફથી દુઃખ વેડવા છતાં પણ પતિનું અહિત ઇચ્છતી નથી તે નો પોતાના પતિનું હિન જ ઇચ્છે છે. આપણે પણ હમેશા આપણા પતિની પ્રીતિ સપાદન કરવા માટે પતિ-સેવામાં તત્પર રહેવું ઇચ્છીએ કહ્યું હવે બધ કરીશું ? આટલું આચરમાં ઉતરશે તો તે કાંઈ થોડું નથી. ! આ પછી સર્વે ઉડી પોતપોતાને ઘેર ગયાં.

પ્રકરણ ૨૪ મું.

બાળકો જેવાં બનાવવા હોય તેવાં બની શકે છે.

ચન્દ્રકાન્તા પોતાના પતિને અત કસ્ટુથી ચકાસી હતી. મોહનરાય પણ હવે સુખી હતો તેની પ્રીતિ તેના ઉપર વધવા લાગી હતી. મોહનરાયની શુદ્ધ ખિલતા તે સ્વતંત્ર વ્યાપાર કરવા લાગ્યો. તેમણે એ પૈસા સારા પેઢા કર્યા હતા. પતિપત્ની પરસ્પર પ્રેમ રાખતા એક બીજાને જોતા જ આનંદથી હસવા ઉભરાઈ જતા. ઇશ્વરેન્દ્રજીએ ચન્દ્રકાન્તાને મર્જી રહ્યો. આ વખતે મોહનરાય અને ચન્દ્રકાન્તા વચ્ચે મારાકાને જેવાં બનાવવાં હોય તેવાં બનાવી શકાય છે એ વાત સાચી.

ચન્દ્રકાન્તાએ કહ્યું કે મેં વાચ્યું છે કે બાળકોને જેવાં બનાવવાં હોય તેવાં તેના માઆપ બનાવી શકે છે. બાળક મૂર્ખ થાય તેમ જ વિદ્વાન થાય તેમ તેના માઆપ કારણબૂત છે. એ વાત સાચી હશે ખરી ?

મોહનરાય—તું કહે છે તે વાત સાચી છે. બાળકોને જેવાં બનાવવાં હોય તેા બનાવી શકાય છે બાળકને જન્મ થતા પહેલાં તે મર્જીમાં હોય તે વખતે જેવા સરકારો તેની આ તરફથી તેનામા પાડરામા આવે છે તેવું બાળક બની શકે છે. ધણો આધાર તેની માતા ઉપર છે. પુત્રી ઉમ્મર આવતાં તેની માતાએ તેને આ મંત્રથી જ્ઞાન આપવું જોઈએ. અત્યારે તો બાળકને પાળવાનો બાળકોને ઉપદેશ આપવો એ પણ સરમપણું ગણાય છે.

હી અને પુરૂષે ધન્યાર્થ પાળવું જોઈએ. મોટી ઉમ્મર સુધી ધન્યાર્થ પાળવાથી તેમનામાં મહાન બાળકો ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ આવે છે, પુરૂષનું વીર્ય (Semen) અને સ્ત્રીનું આર્તવ (menstruum) એ બે મુખ્ય યવગ્રાથી ગર્ભ રહે છે સ્ત્રીના ગર્ભાશયમાં એ રીતે વીર્ય અને આર્તવનો સંયોગ થઈ ગર્ભનું રૂપ પકડે છે. તેથી ગર્ભાશયનું પડ જાડું થઈ ગર્ભની આસપાસ ચેલી જેવું બની જાય છે તેમાં ગર્ભ વધે છે અને માતાના બોહીની નસોની શાખાઓ તેમાં જઈને તે ગર્ભનું નવ માસ સુધી પોષણ કરે છે

એક માસનો ગર્ભ નાના કીડા જેવા આકારનો અડધા ઇંચ જેટલો લાંબો હોય છે. તે વખતે કાંઈ આકૃતિ હોતી નથી. બીજા માસે તે ૧૫ ઇંચ લાંબો ને ૧૫ રૂપીઆભાર વજનનો હોય છે, તે વખતે મોં, કાન, નાક, આંખ વિગેરે અવયવો ખુદ્ધા જણાય છે. ત્રીજા માસનો ગર્ભ ૨૫ ઇંચ લાંબો ને ૪ તોલા વજનમાં હોય છે, ત્રીજા મહીને હાડકા ઉત્પન્ન થાય છે, અને હાથ પગ સ્પષ્ટ જણાય છે. ચોથા મહિને ૫ થી ૬ ઇંચ લાંબો ને આડેક રૂપીઆભારના વજનમાં છે. આ મહિને શરીરનાં સંયોગ અંગ થાય છે હૃદય પણ આ માસમાં જ બનાયો તેમાં ચેનન આવે છે. પાંચમા માસે સાનેક ઇંચ લાંબો અને ૭૫ શેરના આશરે વજન હોય છે આ માસમાં માથાનું કંઠ મોટું થાય છે તેનું મન ચેનનવાળું છે છઠ્ઠા માસે દરેક ઇંચ લાંબો ને એક શેરના વજન થાય છે, આખના પોપર્ચા જણાય છે, આ મહીને તેનામાં ખુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે સાતમા માસે પહેરેક ઇંચ લાંબો ને ૪ શેર વજનમાં હોય છે. આ વખતે આખના પોપર્ચા છુટા થાય છે, ચામડી ગુલાબી રંગની બની ને નખ થાય છે આઠમા માસ ગર્ભ ૧૬ ઇંચ લાંબો ને ૫ શેર વજનમાં થાય છે તેને નખ થયા હોય છે અને નવ માસે ગર્ભ ૨૧ ઇંચ લાંબો ને સાતથી ૯ શેર વજનમાં હોય છે. આ નવ માસ સુધીમાં તેની મા જેવા વિચારનું સેવન કરે છે, જેનું ચિત્તન કરે છે અને જેની વર્તણૂક રાખે છે તેના તે ગર્ભ ઉપર સંસ્કારો પડે છે.

માબાપના આચારવિચારોની અસર ગર્ભ ઉપર થાય છે પત્ની પત્નીમાં પ્રેમ હોય, તે હૃદયે આનંદી રહેતા હોય, તો તેના અપર ગર્ભ ઉપર થાય છે. બાપ કરતાં માતાની શારીરિક અને માનસિક સ્થિતિની

ધણી અસર તેના બાળક ઉપર થાય છે. ગર્ભ સચાર વખતે માબાપની જેવી પ્રકૃતિ હોય છે તે પ્રકૃતિની અમર તે ગર્ભ ઉપર થાય છે. માતાના શરીરની ધાતુઓથી બાળકનું શરીર રચાય છે તેના રક્તથી ગર્ભ પોષાય છે, તેના મનની અસર બાળકમાં ઉતરી આવ છે ગર્ભાધાન વખતે સ્ત્રી અને પુરુષ આનદી, હોસીશા, સુખી, ઉત્તમ આચાર વિચારવાળા હોય છે તો તેની અસર બાળક ઉપર થયા વગર રહેતી નથી.

કેટલીક વખતે સ્ત્રી અને પુરુષ બંને મારા જણાતા હોય, તેમનો સ્વભાવ સારો હોય, પરસ્પર પ્રીતિવાળા હોય છતાં પણ તેમની વચ્ચે ગર્ભાધાન વખતે કંઈ કલેશ થયેલો હોય, અનેના મન ઉચ્ચાં હોય, તો તેની અસરથી જન્મનાર બાળક તેમના સ્વભાવ કરતાં ઉશ્વદુ જ નીકળે છે અને વિપરીત સ્વભાવના પતિપત્ની બે ગર્ભાધાન વખતે એક બીજામાં પ્રીતિવાળા, મનમાં આનદી અને ઉત્તમ આશાવાદી હોય છે તો તેમની પ્રજા ઉત્તમ સ્વભાવની થાય છે.

ગર્ભાધાન વખતથી નવ માસ સુધી સ્ત્રી જેવા વિચારોનું સેવન કરે છે જેવા આચારો રાખે છે, જેવા રૂપ, ગુણ, બળ, બુદ્ધિ વીગેરેનું ચિંતન કરે છે, જેવા મનુષ્યના રૂપમાં તેને પ્રીતિ થાય છે, બાળકને જેના જેવું થવાનું તે ચિંતન કરે છે, તેવું બાળક થાય છે. ગર્ભ રહે ત્યારથી તે પ્રસવ થાય ત્યાં સુધી સ્ત્રીએ આનંદમાં રહેવું કોઈ પણ પ્રકારની ચિંતા રાખવી નહીં, મનમાં ઉદ્વેગ રાખવો નહીં, ધરમાં કલેશ કરવો નહીં, ગર્ભ રહ્યા પછી કોઈપણ વખતે રડવું નહીં રડકડળ થતી હોય ત્યાં જવું નહિ, લડવાડ થતી હોય, ગાળાગાળી થતી હોય ત્યાં જવું નહીં કારણ કે તે વખતે ગર્ભવતી સ્ત્રીના મન ઉપર જેવી અસર થાય છે તેવી ગર્ભને અમર થવાથી તે અનુમાર તે બાળક જન્મે છે. ગર્ભવતી સ્ત્રીના મન ઉપર જે સંચોટ અસર થાય છે તેના સરકારો બાળકને પડ્યા વગર રહેતા નથી.

ગર્ભમાના બાળકને બે રૂપાળું કરવું હોય તો સારા સારા રૂપવાળી છત્રીઓ પોતાના ધરમાં રાખી તે બોલા કરવી, તેમાંના સર્વોત્તમ રૂપવાળી છત્રીના રૂપન મનમાં ચિંતન કર્યાં કરવું. બે પતિના રૂપ જેવું બાળકનું રૂપ થાય તવી ઇચ્છા હોય તો પતિના રૂપનું ચિંતન કર્યાં કરવું. સ્ત્રીના મનમાં વારંવાર જેવા રૂપનું ચિંતન થયા કરે છે તેવા રૂપનું બાળક જન્મે

૬. તેના ચિત્તમા જેવા રૂપની સંજ્ઞા છાપ બેસી જાય છે તેવું રૂપ બાળ-
કનું થાય છે કારણ કે તેના ચિંતનની અસર બાળકને થાય છે તે બે-
પતિના રૂપનું ચિત્તન ન કરતાં પોતાનું મુખ છમીમા બેસાડી પોતાના
પત્ની છાપ ચિત્તમા જડી દે છે તો તે બાળકનું રૂપ તેની માતાના
જેવું થાય છે

જો તેનું મન પોતાના રૂપનું તેમજ પતિના રૂપનું ચિત્તન કરતું હોય
કે તો તે બાળકનું રૂપ તે બંનેને મળતું થાય છે. જો તે સ્ત્રી પોતાને ઘેર
પાછા રહેલી આવતું જતું હોય, ભલે તે પછી સ્ત્રી હો કે પુરુષ હો, છતાં
પણ જો તેને તેનું રૂપ સર્વ કરતા ઉત્તમ જણાતું હોય અને તેના રૂપનું
ચિત્તન ને કરતી હોય છે, તો તે જેના રૂપનું ચિત્તન કરે તેના જેવું બાળ-
કનું રૂપ થાય છે કદાચ સ્ત્રી તે પુરુષના રૂપ જેવું બાળક થાય એવું ન
જાણતી હોય પણ કદાચ મનમા એવી ઇચ્છા કરે કે વખતે આના જેવું
મારા બાળકનું રૂપ થશે તો ધણું જ ખરાબ થશે એવી વિપરીત ભાવનાથી
પણ જો તેનું ચિત્તન કરતી હોય છે તો તેને તેના જેવું બાળક જન્મે છે.

ગર્ભિણી સ્ત્રીએ કઠી પણ શૌક કરવો નહીં ભય રાખવો નહીં ભય-
ભાળી જગ્યાએ જવું નહીં કારણ કે તેની અસર મળે ઉપર થયા વગર
હેતી નથી બીજાત્મ નવલકથાઓ વાચવી નહિ, કુટુંબ કર્મ કરનારાનાં પરા-
ભોવાળા પુસ્તકો વાચવા નહીં લગ્નપ્રમા આજે આરણ્ય કપાળ, આજે
દ્વાદશી જગ્યાએ દુકાળથી કે પ્લેમથી સેકડો માણસો ટળવળતા મરી થયા
જેવા મમાયારો વાચવા નહિ કે સાબળવા નહિ કારણ કે તેની અસર મળે
ઉપર થયા વગર રહેતી નથી.

મહાન પુરુષોના, પવિત્ર હૃદયવાળા મહાપુરુષોના, પરાક્રમી પુરુષોના,
પ્રજ્ઞાવાન પુરુષોનાં, સતી સ્ત્રીઓના જીવનચરિત્રો વાચવા, ભીમ, અર્જુન
રામ જેવાં પરાક્રમી પુરુષોનું ચિત્તન કરવું, સતી સ્ત્રીતા, દમયંતી જેવી
સતી સ્ત્રીઓનું સ્મરણ કરવું હંમેશા નિભયતાના વિચારો કરવા, ઉલ્લાસી
હેવું આગમતો ત્યાગ કરવો, નિસાસા નાખવા નહિ, કારણ કે મર્જવતી
સ્ત્રીના મન ઉપર જેવા પુરુષ કે સ્ત્રીનું વારંવાર સ્મરણ થયા કરે છે,
જેવા પુરુષ કે સ્ત્રીના પરાક્રમે વારંવાર સ્મરણ કરે છે, તે અનુસાર તેનાં
બાળકો થાય છે.

એકાગ્રતાપૂર્વક જરોજર ધ્યાન લગાવીને ગર્ભવતી સ્ત્રી જે પુરુષ કે સ્ત્રીનું ચિતન કરતી હોય છે તેના રૂપ અને ક્રિયા તેના બાળકમાં બાવી શકે છે. માટે સ્ત્રીઓ પોતાના બાળકને જેવું રૂપવાન, બળવાન, પરાક્રમી, મહાપુરુષ, પ્રયત્નશીલ બનાવવાની ઇચ્છા કરતી હોય તેવા રૂપવાળા, બળવાળા, પરાક્રમી મહાપુરુષોનાં ચરિત્રોનું એકાગ્રતાપૂર્વક મનન કરવાથી તેવું બનાવી શકે છે. માતા બનાર સ્ત્રીએ પોતાના બાળકના ભવિષ્યને માટે હંમેશાં સહવિચારોનું સેવન કરવું, શુદ્ધ અને પવિત્ર આચરણ રાખવું, હંમેશાં આનંદી અને ઉત્સાહી રહેવું. તેણે કોઇપણ એક ઉત્તમ આદર્શ ખડુ કરી તેમાંજ ચિત્તને રમાડ્યા કરવું. આમ કરવાથી પોતાની ઇચ્છાનુસાર બાળકો જન્મી શકશે.

પતિએ પોતાની સ્ત્રીને ગર્ભ વખતે પાળવાના નિયમોનું જ્ઞાન આપવું જોઇએ. તેને પ્રસન્ન રાખવી. તેની ઇચ્છાને પુરી કરવી, તેને હંમેશા સુખી રાખવા યત્નશીલ થવું. તેણે અહાર પણ પૌષ્ટિક અને સાદો લેવો. તેના મનમાં ઉત્તમ ભાવનાને ઠસાવવી કદી પણ કોઇ બાબતની ચિંતા કરવા દેવી નહીં. કોઇપણ વખતે એકાએક તેને ભય થાય, શોક થાય કે ઉદ્વેગ થઇ હૃદય ધડકવા લાગે તેવું કરવું નહીં. કોઇ પણ એવી જગ્યાએ ગર્ભવતી સ્ત્રીએ જવું નહીં કે તેનામાં એકાએક ગભરાટ પેદા થાય.

સુંદર જોડા લાયક સ્થળો જોવા, ચિત્રો થાય કે મનમાં તિરસ્કાર પેદા થાય તેવા સ્થળો જોવા નહીં. મનની પ્રસન્નતા થાય તેવી જગ્યાએ જવું, કોઇ પણ અશુભ, ખામીવાળા, મનમાં તિરસ્કાર કે ચિત્રો ઉત્પન્ન થાય તેવા રોગવાદી, અધિળા, લુલા, દુઃખી, બહેરા, રક્તપીત્તરાગા, કોલીયા, પતવાળાં, ગાંડાં, કંફર્યા કોષી, બિખારી માણસોને જોવા નહિ તેવા માણસોના સંપર્કમાં મનમાં વિચારો કરવા નહિ કારણ કે ગર્ભવતી સ્ત્રી જેનું એકાગ્રચિત્ત મન પરાવીને ધ્યાન દરે છે તેની અસર ગર્ભ ઉપર થવા વગર રહેતી નથી.

ગર્ભવતી સ્ત્રીને હંમેશાં તેના પતિએ ખુશ રાખવી. તેને ગર્ભ રચા પછી સુંદર વસ્ત્રાલંકારો પહેરવાની, સારી સ્વાદિષ્ટ વસ્તુઓ પહેરવાની અને આનંદમાં રહેવાની ઇચ્છા થાય છે. તેથી પતિએ તેની ઇચ્છાઓ

પુરી પાડવી. જ્ઞાન ચર્ચા કરવી, સામાદિ ઇશ્વરાવતારોનાં ચરિત્રોને સંભળવાવાં, સારા પૌષ્ટિક મનપસંદ અહાર આપવો, સુંદર વસ્ત્રોથી તેની ઇચ્છા પુરી કરવી. તેને કોઈ વાતે અસંતોષ થાય કે, મનમાં દુઃખ થાય તેવી ક્રિયા કરવી નહીં. સ્ત્રીએ પણ હંમેશાં આનંદમાં રહેવું, હિંસાહી થઈ, પરાક્રમના વિચારોને ચર્ચવા, દુઃખી વિચારો ન કરતાં ધનવાન હોય તેના ઉત્તમ વિચારો કર્યાં કરવા પોતાના પતિના ગુણનું જ ચિંતન કરવું. મહા પુરુષોના ચિત્રો નજરે પડે તેવી જગ્યાએ લટકાવી રાખવાં. ધરમા સ્વચ્છના રાખતાં, પ્રસન્ન ચિત્તે કામ કરતાં, તે તે ચિત્રોના ગુણનું જ ચિંતન કર્યું કરવું, અને અર્જુન રહે ત્યારથી તે પ્રસવ થાય ત્યાં સુધી આવા ઉત્તમ ગુણવાળા, પરાક્રમી, નીતિવાન મહાપુરુષ પોતાને બાળક જન્મે એવું એકાગ્રતાપૂર્વક ચિંતન કર્યું કરવું. આથી તેના મન ઉપર જેવા રૂપ, ગુણ કે પરાક્રમની છાપ પડી હશે તેવું બાળક જન્મશે.

આજે ધણા માણસો પોતાની ઘોડીનો વછેરો સારો પાકે, ગાયને વાછડો બળવાન જન્મે, તેની કાળજી રાખતા જણાય છે, પોતાના ઠોરને સારા થવા માટે યત્ન કરતા જણાય છે પણ પોતાનો પુત્ર પરાક્રમી થાય તેની કોઈ કાળજી રાખતું નથી, અર્જુનના નિયમ ન મળે, અર્જુન ધારણુ થયા પછી મમે તેવો આચારો અને વિચારોને સેવતા આચરો ન આવે, રાતદિવસ ધરમા સી પુરુષનો, સાસુવહુનો કેરાણી જેઠાણીનો કલેશ મટે નહિ, કે છેવટે અર્જુનવતી સ્ત્રી જાતિ સ્વભાવથી અર્જુનના ઉચ્ચ શુભર થશે તેનો વિચાર કર્યો વગર પતિને પોતાની ઇચ્છાઓ પૂર્ણ કરવા માટે હક કરતા કલેશ કરી રડતા, રડના, રોષ કરતા આચરો ન આવે. રસ્તે જતા સાથે જુજ વાસ્તે લડાઈ કરી જીવને તપાસે કરતાં શરંભાય નહીં, લોકોની આખો કિવસ નિંદા કરવામાં, દ્રેષથી તેમની કુચલી કરવામાં, પાછી પાની ન કરે, પછી પ્રજા સારી ક્યાંથી થાય ?

અર્જુનવતી સ્ત્રીએ પોતાના બાળકના લાલની ખાતર કહી પણ કંઈક કરી ઉદ્દેશ કરવો નહીં, કોઈ જગ્યાએ કાચ મોકલું હોય ત્યાં જવું નહીં, ત્યાં વિવેકની ખાતર લાગ્યા રાગડા તાણી ડસકા ખાઈ ખાઈ રડવું નહીં, કુટવા જવું નહિ, હિંસક પશુઓનાં સરકસ જેવા જવું નહીં, મારમારા થતી હોય ત્યાં જવું નહીં, પોતાના મનમાં અશુભના, લપના, ચરચરાટના,

હિંદુના વિચારો આળ્યા કરે તેવા તમાસા જોવા નહીં તેમણે નાટકમાં જોવા જવું નહીં. મનમાં ખોટા વિચારો કરી અશુભની શકા કરવી નહીં. હમેશા શુભતા વિચારો કરવા મનમાં પ્રસન્નતા થાય તેવા દ્રશ્યો જોવા, ખુશ રહેવું. શાન્તને ધારણ કરવી, કદી પણ ચીડાવું નહીં, ક્રોધ કરવો નહીં, અનીતિને રસ્તે ચાલવું નહીં, ઇશ્વરને પોતાનું બહુ કરનાર માની ઇશ્વરાવતાર રૂપ થઈ ગયેલા રામ, કૃષ્ણ બુદ્ધાદિના પરાક્રમેનું ચિતન કરવું, ધર્મનિષ્ઠ રહેવું, એકાગ્રચિત્તે ઇશ્વરનું ધ્યાન કરવામાં થોડો ધણો પણ વખત ગાળવો, આથી બાળક ઉત્તમ અને મહાપુરુષ જન્મે છે.

માતા તો શુ પણ પશુના મન ઉપર પણ જેવી છાપ પાડવામાં આવે છે તેવું તેનું બચ્ચું જન્મે છે એક ઋષિ હતા તેણે પોતાના ગોવાળ ને એવી મરતે ગાયો ચારવા રાખ્યો કે આ ગાયોને જેટલા કાબરચિત્રા વાછડાં જન્મે તે તારે લેઈ આ વાત તે ગોવાળે કહીને રાખી, તે ગાયોને ચારતો હતો તે વખતે ગાયોની નજર પડે તેવી રીતે તેણે જાડી સોડીઓ કાપી તેની ઉપર ચટાપટા પડે તેવી રીતે એક લીટી છાંય રહેવા દઈ બીજી છાંય હટારી કેટલીક લાકડીઓ ચટાપટાવાળી બનાવી ગાયોની ચરના ચરતા તેના ઉપર નજર પડે તેવી રીતે તે સોડીઓ મૂકે અને જ્યારે ગાયો ખૂંચ તરસી થાય ત્યારે નદીમાં પાણી પાવા જતો તે વખતે પણ તે ગાયોની પાણી પીતાં પીતા પણ તે ચટાપટાવાળી સોડીઓ ઉપર નજર પડે તેવી રીતે કિનારા ઉપર ખોસી દેતો. આ પ્રમાણે તે ગાયોની નજર દિવસમાં ઘણીવાર ચટાપટાવાળી લાકડીઓ ઉપર પડવા લાગી. તેનું પરીણામ એ આવ્યું કે તે જ્યારે બહાવ ત્યારે તેનું વાછડું પણ લાલ અને ધોળા ચટાપટાવાળું જન્મવા લાગ્યું. આ રીતે તેને મધા વાછડા મળતા હતાં આ પ્રમાણે ગાય જેવા ઢોરને પણ રાત્રિદિવસ જ વસ્તુના ઉપર નજર પડે તેના જેવું તેનું વાછડું થાય છે તો સ્ત્રીઓ રાત્રિદિવસ જેનું ચિતન કરે જેના રૂપને જોયા કરે તેના જેવું તેને બાળક જન્મે તેમાં શી નવાઈ ?

વીરપુરુષ નેપોલીયન એક મરીમ લવારનો છોકરો હતો તેની માતા ઘણી નિર્ભય અને તેનો બાપ બહાદુર હતો. બંધ થયું છે એ તે સમજતા નહોતા. નેપોલીયન નાનો હતો ત્યારથી જ મલકામ અધગત મલકામ નિર્ભય થપણે ટીચાતાં શીખ્યો હતો તેના બાપને એક વખતે ફરજી માત લસકરમાં

જવું પડ્યું ત્યારે તેની મા ગર્ભવંતી હતી, તે પણ પતિને મદદ કરવા મુક્તિ માંગતી હતી, પતિની બહાદુરી જોઈ તેના મનમાં વીરતાના, પરાક્રમના બહાદુરીના વિચારોની અસર થઈ, તેને પોતાના પતિની બહાદુરી જોઈ મન ઉપર અત્યંત ઉચ્ચ પ્રકારની છાપ પડી. તેને જ્યારે પુત્ર ને પોલીશન જન્મ્યો ત્યારે તેનામાં પણ તેજ વીરતા અને નિર્ભયતા જણાવા લાગી. તે પ્રાથમિક વાત અશક્ય માનતો નહીં થકાતું તો તેના હૃદયમાં સ્થાન નહોતું. નાનપણમાંથી જ તે હથીયાર લઈ જંગલમાં શિકારે જતો તેના ગર્ભમાં પડેલા સસ્કારથી અને તેની માતાએ જન્મ્યા પછી પાડેલા વીરતાના સસ્કારોથી તે બળવાન બન્યો અને સામાન્ય મનુષ્યમાંથી મહા સમર્થ બન્યો, તેણે એક વખતે પોતાના બાહુબળના પ્રભાવથી આખા યુરોપને ઘરઘરાત્રી હતું. આ પ્રમાણે સ્ત્રીના વિચારો તેના ગર્ભ ઉપર અસર કરે છે અને તે અનુસાર બાળક જન્મે છે.

બાળક જન્મ્યા પછી પણ તેના કુમળા મગજ ઉપર તેની માતાના આચારવિચારની અસર ઘણી થાય છે તે માતાના બોલામાં જ ઉછેરી મોડું થાય છે, માતાના ધર્મના સસ્કારો તેનામાં આવે છે. નીતિના, આનંદના પ્રયત્નશીલતાના, ઉત્સાહના સર્વ સસ્કારો તેના ગાગકનામાં પડે છે. માતાના મદ્યુષ્ઠથી બાળકો મહાપુરુષ થાય છે અને દુર્ગુન્ધથી દુષ્ટ થાય છે સ્ત્રીઓના ઉપર જ તેના બાળકના ભવિષ્યનો આધાર હોય છે બાળકનું ભવિષ્ય સારું બનાવવું કે ખરાબ ને તેની માતાના હાથમાં છે. બાળક જન્મ્યા પછી બાળકને સુધારવા માટે તેને બળવાન, પરાક્રમી, ઉત્સાહી અને આનંદી બનાવવા માટે તે તે ગુણોને માતાએ પોતાનામાં ધારણ કરવા. તેણે નીતિથી ચાલવું, હમેશાં આનંદી રહી, હસમુખો સ્વભાવ રાખવો. કામથી કંટાળવું નહીં, મોઝાવી કબેશી બનવું નહિ. માતા પોતાના ઉત્તમ ચારિત્રનીજ છાપ પોતાના બાળકમાં પાડી શકે છે,

જે સ્ત્રીઓ પોતાના બાળકને ઉત્તમ બનાવવા ઇચ્છતી હોય તેણે ચીકાવું નહીં મનમાં ખેદ કરવો નહીં, ઉદાસ મની બેસી રહેવું નહીં, ઉત્સાહી થવું, ધર્મિષ્ઠ થવું, ધૈર્ય રાખવું શીખવું, દુઃખથી મક્કર ઈનાદિમત થઈ જવું નહિ. બાળકને માટે પણ તેણે પોતાનું વર્તન ઉત્તમ રાખવું. સત્યનું પાલન કરનાર માતાનાં બાળકોને સમજણ થવા પછી સ્ત્રી સારી

સ્ત્રીકે અને દુકી વાર્તાઓ કહી તેમને તેમના જેવા થવા કહેવું. માથાપની આજ્ઞાનું પાલન કરતાં શીખવાડવું, આપણા દેશમાં જ સતી સ્ત્રીઓના પુત્રો કેવા બળવાન થયા હતા તે તમે સાંભળ્યું છે. બાળકના ભવિષ્યનો સર્વ આધાર તેની માતા છે. બાળકા ઉપર તેની માતાની નજર રહેવીજ જોઈએ બાળકને તોકરોને સંપર્કમાં એ બાળકોનું અહિત કરનાર છે, બાળકના ઉપર ધરના બીજાં માણસોના વર્તનની પણ અસર થાય છે.

બાળકને મોટા થવા પછી પણ ખરાબ સોમતે ચઢવા ન દેવા, હમેશા તે શું કરે છે. તેની દેખરેખ રાખવી માની વર્તણૂકનો અસર તેના બાળક ઉપર ધણી થાય છે તેમ તેના આપની વર્તણૂકની પણ અસર બાળકનામાં થયા વગર રહેતી નથી. પિતાએ પણ બાળકને ઉત્તમ આચાર્યશીલ બનાવવા માટે ઉત્તમ વર્તન રાખવું. બમન રાખવું નહીં, ઉત્સાહી અને ઉદ્યોગી રહેવું. સારી સારી ગાનો કહી બાળકને ઉત્તમ રસ્તે વાળવા હમેશાં સત્ય બોલવું અને તેને સત્ય બોલતાં શીખવવું કેટલીકવાર માથાપો જ બાળકને અસત્ય બોલતા શીખવે છે. કેટલાક માણસો બાળકથી કાંઈ નુકશાન થયું હોય છે તો તેને મારે છે, લપ દેખાડે છે, તેથી બીજા વાર તે બાળક કાંઈ નુકશાન થયું હોય છે તો તે જુદું બોલે છે બાળક જો ખરે તેનું નુકશાન કરે છતાં પણ જો તે સાચું બોલી માની ત્યારે તો તેને ઠપકા ન આપતાં સત્ય બોલવા માટે યાજ્ઞાશી આપવી, તેને સત્ય બોલે તો ઉત્તેજન આપવું.

બાળકને ધર્મિષ્ઠ બનાવવા માટે માથાપે ધર્મિષ્ઠ બનવું. કદી પણ નીતિનો ત્યાગ કરી અધર્મો ન થવું. માતાના આચારવિચાર એ બાળકના ચરીત્રને સુધારનાર સચ્ચા રૂપ છે જેમ કાંઈ ઉત્તમ ધાતુની વસ્તુ બનાવવા માટે તેને ગાળી ઉત્તમ કારીગરીવાળા સચ્ચામાં ઢાળતા તે સચ્ચાની ડાઘ જેની હોય છે તે અનુસાર તે વસ્તુ કે રમકકું થાય છે તેમ માતાના જેવા આચાર વિચારો હોય છે તેવું બાળક થાય છે. જે ધરમાં કદી કાંઈ થતો નથી, પતિપત્ની વચ્ચે ત્રિરાદ કે કનેશ થતો નથી, જેમના એક બીજા પ્રતિના મન ઉચ્ચા થયેલા નથી હોતા તેમજ જેઓ હમેશાં આનંદી રહે છે. એક બીજામાં પ્રેમવાળા હોય છે તે ધરમાં જો માતા પતિવ્રતા,

સત્યવાદી, નીતિવાન, કરકસર કરી કાળજીથી ખર્ચ કરનારી, ધરમાં સ્વ-
ચ્છતા રાખનારી, આનંદી, શાત, મનને કબજે રાખી ઇન્દ્રિયોને વશ
વર્તાવનાર, અને ધર્મિષ્ઠ હોય છે તો તે માતાના બાળકો પણ સુખી,
આનંદી, ધર્મિષ્ઠ અને મહાપુરુષ થયા વગર રહેતા નથી.

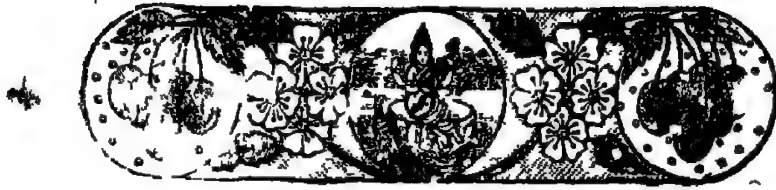
આ પ્રમાણે જેવા બાળકોને ઇચ્છીએ તેવા ગુણવાન, પરાક્રમી સ-
ન્માર્ગે ચાલનાર અને આનંદી બાળકોનો જન્મ આપવો એ તેની માતાના
હિપર આધાર રાખે છે અને જો મર્મોધનની પૂર્વે, મર્મોધાન વખતે, મર્મ
રક્ષા પછીથી પ્રસવ થતા સુધી જો માતા બરોબર કાળજી રાખી પોતાને
જેવા બાળકની ઇચ્છા હોય તેવાજ મનુષ્યના રૂપ, ગુણ અને પરાક્રમનું
મનમાં ચિત્તન કર્યા કરે, તો તેવાજ બાળક તેને જન્મે છે. તારે પણ
અત્યારે કાળજી રાખવાની છે હમેશા આનંદી રહીશ અને પરાક્રમી પુરુ-
ષોનું ચિત્તન કર્યા કરીશ તો બાળક પણ તે અનુસાર થશે આ પ્રમાણે
વાતો કરતા તે પછી પતિપત્ની આનંદમાં રહેવા લાગ્યાં.

સ્વધર્મનિષ્ઠ દૈવીજીવન

અને ધર્મસંસ્થાપક મહાપુરુષોનાં જીવનવૃત્તાંત.

આ પુસ્તકમાં ૧૫૦ હિપરાંત ધર્મિષ્ઠ મહાપુરુષોના જીવન ચરિત્રો છે અને
દરેક ધર્મનું રહસ્ય વિસ્તારથી સમજાવેલું છે. કીમત રૂ. ૬-૦.

વ્યવસ્થાપક બાગ્યોદય-અમદાવાદ.

પ્રકરણ ૨૫ મું.

ગર્ભવતી સ્ત્રીએ રાખવી જોઈતી સાવચેતી.

પ્રત્યેક દિવસે ચન્દ્રકાન્તાને તેની એક વૃદ્ધ કાકી સવિતા મળવા આવી તેણે ચન્દ્રકાન્તાને ગર્ભવતી મચ્છેલી જણી આનંદ પ્રદર્શિત કર્યો અને કહ્યું કે. ' જોન ગર્ભવતી સ્ત્રીએ બાળકનો જન્મ થાય ત્યાં સુધી ધણી કાળજી રાખવાની છે.

આ સાંભળી ચન્દ્રકાન્તાના પૂછવાથી તે કહેવા લાગી કે-જોને જોઈને, હું તને જરા વિસ્તારથી એ વાત કહું છું તે તું બરોબર ધ્યાન રાખજો સ્ત્રી રજસ્વળા થાય તે પછીથી સોળ દિવસ સુધીમા તે ગર્ભ ધારણ કરી શકે છે ઋતુ સ્નાન કર્યા પછી બેકાવાળા દિવસે એટલે ૪-૬-૮-૧૦-૧૨-૧૪ અને ૧૬ મા દિવસે જો પુરુષનો સમાગમ થાય તો તેને પુત્ર જન્મે છે, અને તે સિવાયના એકાવાળા દિવસે એટલે ૫-૭-૯-૧૧-૧૩-૧૫ મે દિવસે પુરુષનો સમાગમ થાય તો પુત્રી જન્મે છે કારણ કે તે દિવસોએ સ્ત્રીઓનું દસ્તાન વધુ હોય છે પુરુષનું વીર્ય અને સ્ત્રીના દસ્તાનનો સંયોગ થતા ગર્ભ રહે છે, તેમા જો પુરુષનું વીર્ય વધારે અને સ્ત્રીનું દસ્તાન ઓછું હોય તો પુત્ર થાય છે અને પુરુષનું વીર્ય ઓછું અને સ્ત્રીનું દસ્તાન વધારે હોય છે તો પુત્રી થાય છે. તેમા બેકાવાળા દિવસોમા સ્ત્રીનું દસ્તાન ઓછું હોય છે તેથી પુત્ર થાય છે અને એકાવાળા દિવસોએ, દસ્તાન વધારે હોય છે તેથી પુત્રી થાય છે.

સ્ત્રીનું રજ અને પુરુષનું વીર્ય સરખું હોય છે તો તે બાળક નપુસક જન્મે છે. તેમજ ગર્ભાશયમા પડેલું વીર્ય વાયુથી બે ભાગમા બહેચાઇ જાય તો બે છવ હિપ્પન્ન થતા નોડકા રૂપે બે બાળકો જન્મે છે. ગર્ભ ધારણ થયા પછી જો સ્ત્રીના મનમા કુર વિકાર થાય, અપમ સ્ત્રી પુરુષોની બહુ દયા ખાવાની ટેવની મન ઉપર સજડ અસર થાય તો તે બાળક અપમ થાય છે ગર્ભ રહ્યા પછી સ્ત્રીને દરમાસે ઋતુ આવતું નથી કારણ કે પછી તે ઋતુ ગર્ભાશયમા ગમી ગર્ભનું પોષણ કરે છે

ગર્ભ રહ્યા પછી સ્ત્રીએ ઉત્તમ અને પાર્શ્વિક આહાર ખાવો, ખાત્ર પીવામા બરોમર કાળજી રાખવી, કારણ કે સ્ત્રીના આહાર વિહાર અનુસાર તેનું બાળક જન્મે છે, ગર્ભાધાન પછી માતા જેવી રીતે વર્તે છે તેના સર્વ સંસ્કારો ગર્ભ ઉપર પડે છે જો તેને ચિતા કરવાની, દ્રેષ કરવાની, કલેશ કરવાની કે એવીજ ખરાબ ટેવ હોય છે તો તેના સંસ્કારો ગર્ભ ઉપર પડતાં તે બાળક ચિતા કરનાર અને કલેશી થાય છે ગર્ભના કુદાને એક નાડી હોય છે જેને નાળ કહે છે તે તેની માત્રી રસવાહિની નાડીમા જોડાયેલી હોય છે તે નાળ દ્વારા તેના માતા જે ખાય છે પીએ છે તેના રસ બાળકના પેષણમા વપરાય છે, ગર્ભવતી સ્ત્રી તે વખતે જે ખાય છે તેમાના સત્ત્વમાયા ૧ ભાગ બાળકના પોષણમા જાય છે, ૧ ભાગ બાળકને માટે દુધ બનાવવા માટે રતનમા જાય છે અને ૧ ભાગથી તે સ્ત્રીનું પોષણ થાય છે. માટે ગર્ભવતી સ્ત્રીનું તે વખતે સારી રીતે પૌષ્ટિક અને સાર્વત્રિક આહારથી પોષણ કરવું જોઈએ.

ગર્ભ રહ્યા પછી ત્રણેક મહિના પછી ગર્ભ રહ્યો છે એવા ચિન્હો સ્ત્રીને જણાય છે તેના રતનની ટીંટડીની આમપાસ કાળાશ જણાય છે, ઉલ્ટી થવી મોમાંથી દાળ જવી, સુમધી પદાર્થો ઉપર ભાવ ન થવો વિગેરે ચિન્હો જણાય છે, ગર્ભ રહ્યા પછી ગર્ભવતી સ્ત્રીઓએ ખાસ કરીને નીચેના નિયમો પાળવા જોઈએ.

બંધકોશ ન રહે તેની કાળજી રાખવી, હંમેશા દરત ખુલાસે થવો જોઈએ. કઠી ઝાડાની કમળપાત થાય તો દીવેલ અને દુધ પીવું થવું રોક

તો લેવો જ નહિ તેને હંમેશા ઝાડો અને પેશાબ ખુનાસાથી ઘેરો જો-
ઇએ, સ્નાન કરતી વખતે ચામડી બરોબર સ્વચ્છ રાખવી. ખાવા પીવામાં
પણ સંભાળ રાખી પચે તેવો, પૌષ્ટિક જોરાક ચાવીને ખાવો વાગડો
જોરાક ખાવો નહિ, જમીને તરત સખત મહેનત કરવી નહિ નેમ કેવળુ
પણ નહિ. ઘણા મિષ્ટાનો ખાવા નહિ કારણ કે તેથી ધણીવાર ગમપાત
થઇ જાય છે. તેણે ભુખ્યા રહેવું નહિ, તેણે અપચાસ કરવા નહિ, કારણ
કે તેથી બાળક દુખળુ જન્મે છે.

ગર્ભવતી સ્ત્રીએ બહુ મહેનતનું કામ કરવું નહિ પણ શરીરને
કસરત થાય તેવું કામ કર્યા કરવું તેણે ધરમામ કરવું દળણ, ખાડવું,
ખાણી બારવું એ તો કરવું જોઇએ. કારણ કે જે ગમવતી સ્ત્રીઓ આળસ
થઇ કામ કરતી નથી ને દિવસે ઉઠ્યા કરે છે તેમને પ્રસવ વખતે
વેદના થાય છે. તેને બાય થાય એવા કામ સ્થળે એકના જવું નહીં એક
દમ ફડક પેસી જાય, હૃદયમાં ધમકારા ઉપડી પાડે, શરીર કપે એવા
પ્રસવજોય તે સ્થળે જવું નહિ, કારણ કે તેની ગર્ભ ઉપર માડી અસર
થાય છે તેમજ કેટલીક વખતે ગર્ભશ્રાવ પણ થઇ જાય છે.

ગર્ભવતી સ્ત્રીએ એપી રોગ ચાલતો હોય તે સ્થળે જવું નહિ.
બળીયાવાળા રોગીના મનઘર્ષા આવું નહિ, પ્રસવ થતો હોય તેવી
સ્ત્રીની પાસે જવું નહિ તેણે ગર્ભ રહ્યા પછી ત્રણ ચાર મહિના સુધી તો
બરોબર સાવચેત રહેવું ખાડામાં પગ પડે નહિ કે ચાલતા ચાલતા લપસી
ન પડાય કાંઈનો એકદમ શરીરે ધકકો ન લાગે તેની કાળજી રાખવી, ન
ઉચ્ચાય તેવી વધારે વજનવાળી ચીજ જોર કરીને ઉચકવી નહિ, ખડખડા
રસ્તામાં બેસીને જવું આવવું નહિ, તેણે ચારેક મહિના સુધી ગરોબર
કાળજી રાખવી, કારણ કે ઘણે પ્રસવે ચાર મહિના સુધી કસવાવડ થઇ
જાય છે તેણે રાતે જાગવું નહિ, ઘોડા ઉપર બેમવું નહિ, વાહા વળીને
આળસ ખાવી નહિ, એપી હવામાં મન પ્રસન્ન રહે તેવી રીત રહેવું.
ઉત્તમ મન પસંદ વસ્ત્રાલકારા ધારણ કરવા, હંમેશા હસમુખો સ્વભાવ
રાખી આનંદમાં રહેવું. ગર્ભ રહ્યા પછી ગર્ભવતી સ્ત્રીને કેટલક દરદો
થાય છે, તેમાં દવા કરવામાં ખામ કાળજી રાખવી જોઇએ કારણ કે સા-
માન્ય મનુષ્યના જેવી દવાઓ તેને આપવાથી ધણીવાર ગર્ભપાત થઇ જાય છે.

તાવ—જો ગર્ભવંતી સ્ત્રીને તાવ આવે તો રતાજળી, ઉપધસરી, લોધર અને દ્રાક્ષનો ક્વાથ આપવાથી મટે છે, બકરીના દુધમાં સુક ઢિંકાળી પાવાથી ટાઢીઓ તાવ, વિષમજ્વર મટે છે

અરૂચી—અજમોઢ, સુક, પોંપર ને જીરૂ વાડી જોળમાં જોળી કરી આપવાથી મટે છે

શુળ—લર્હ, એરડો ને જોખરના મુળને પાણીમાં વાડી તેમાં પકાવેલ દૂધમાં સાકર ને મદ નાખી પાવાથી મટે છે

માટીખાવી—ધણી સ્ત્રીઓને માટી ખાવાની ટેવ હોય છે તેથી ધણી નુકસાન થાય છે માટે તેણે તે ખાવાની ટેવ છોડી દેવી.

બહુમુત્રતા—ગર્ભવંતી સ્ત્રીને વારંવાર પેમામ કરવા જવું પડતું હોય તો જવનું પાણી પાવું

કબજિયત—હોય તો તેને જીરૂમાં ન આપતાં દુધ વધારે પીવું. જરૂર પડે તો એરડીયું નાખી પીવાથી ઝાડનો ખુસાસો થાય છે.

કોલેરા—જવનો સાથવો આપવો તેમજ સુક ને બીલી ૧૧ મુળનો ક્વાથ કરી પાવાથી મટે છે

ઉદરી—ગર્ભવંતી સ્ત્રીને વારંવાર ઉદરી થાય છે તેને, ધાણા વાડી ચોખાના ધોવણમાં મિશ્ર કરી ગળીને તે પાણીમાં સાકર નાખી પાવાથી મટે છે સોડાવાટર પાવાથી ફાયદો થાય છે

ઝાડો—જો તેને ઝાડા યત્ર જાય તો મજીઠ, કડાબલ ને લોધર વાડી તેનું પાણી કરી સાકર નાખી પાવાથી મટે છે.

ઉત્તરસ—ખેરસાર ને કાથાની જોળી કે સીનોપલાદિ ચૂર્ન ખાવાથી મટે છે

સુવાવડ વખતે રાખવી જોઇતી માવજત.

ગર્ભ રહે તે દિવસથી એટલે સ્ત્રી ઋતુચાળી થાય અને સ્નાન કરે તે પછીથી જો દસ્તાન બંધ થાય તો ૨૮૦ દિવસે એટલે ૬ માસને દસે દિવસે પ્રસવ થાય છે, કાંઈને તેથી થોડા વત્તા દિવસે ગર્ભનો પ્રસવ થાય છે. તેથી સુવાવડના પ્રસંગે જો ખડમા ગર્ભવંતી સ્ત્રીને રાખવાનાં હોય તે ખંડ સ્વચ્છ, હવા અજવાળાવાળો, બીનાશ વગરનો હોવો જોઈએ, તેને કપડાં પણ સ્વચ્છ પહેરાવવાં, ઓઢવા પાથરવાનાં ઓઢાં પણ સ્વચ્છ જોઈએ.

પ્રસવ વખતે બાળકનું માથું પહેલું આવવું જોઈએ. તેમ ન થતાં પછી પહેલા આવે તો તે સ્ત્રી વધુ કષ્ટાય છે. પ્રસવ થયા પછી સુવાતરી સ્ત્રીને હલકા ખોરાક ખવરાવવો ઉપવાસ કરાવવો નહિ, જાત ન આપતા સાબુચોખાની દુધમાં કાઠી આપવી સારી છે. ઘણી સ્ત્રીઓ સુવાતરી જાને દુધ આપતી નથી પણ તે જોઈએ છે. કાકટરો દુધ આપવાની ભલામણ કરે છે. ઘણી વખતે શીરા જેવો ભારે પદાર્થ તેને ખવરાવવાથી તાવ કે અજીર્ણ થઈ જાય છે, ચોથા દિવસથી ધીમે ધીમે શીરા જેવો પૌષ્ટિક ખોરાક આપ્યા કરવો. ખટાઈ તો નેને બિસ્કુટ આપવી જ નહિ. જાસ, આબલી, ફરી વિગેરે આપવાથી તેના સાંધા ઝલાઈ જઈ વાનો રોગ લાગુ પડતા વાર લાગતી નથી.

પ્રસવ પછી તેને સાધારણ શેક કરવો. તેણે દસ દહાડા સુધી તો ખાટલામાં જ રહેવું. ઓરડો મુકીને બહાર જવું નહિ. ઘણી સ્ત્રીઓ દસે વાસે નદીએ ન્હાવા જાય છે પણ તે નુકસાન કરનાર છે. ઘેર પણ ટાંકે પાણીએ ન્હાવું નહિ તેમ શરીરે પવન લાગે તેની ઉનાડી જગ્યાએ ન્હાવું નહિ. તેને જેમ વધારે ઉષ્ણ આવે તેમ સારી. તેની પધારી બીની ન થવી જોઈએ, તેણે એક મહિના સુધી તો ન્હાવું હોય તો ગરમ પાણીએ ન્હાવું, પાણી પણ જમકારેલું પાવું તેના ખડમા કાલસાનો દેવના રાખી ગરમી રાખ્યાં કરવી. તેનું શરીર અને વસ્ત્રો સ્વચ્છ રાખવા, તેને ટાંકો ખોરાક આપવો નહિ. પવનવાળા કે ઠંડી જગ્યામાં તેણે મેસવું નહિ.

સુવારોગ

ઘણીવાર સુવાતરી સ્ત્રીઓની અરોગ્ય માન્યતા ન રાખવાથી તેને સુવારોગ લાગુ પડે છે તેથી તાત્પર્ય આવે છે, ઝાડો, ઉંચી થાય, ઉદરમાં આવે છે, પેટમાં શ્વળ પેદા થાય અને ખાત્ર ઉપર અડચી થાય છે પેટ ચડે છે, હાથ પગમાં બળતરા બળે છે શરીર ગળી જાય છે. લોહી સુકઈ જઈ શરીર શીકું પડી જાય છે માટે આવા વખતે અરોગ્ય કાળજી રાખી તેની દવા કરવી જોઈએ.

સુવારોગમાં—દેવબાવળનાં પાન ૧ તોલો લઈ તેમાં ૩ મરીનાં દાણા વાટીને ખવરાવવું. દિવસમાં બે વખત ખાવાથી મટે છે. ખોરાકમાં બાજ-

રીતે રોટલોને દૂર આપવું. લોહભાજી, મકુરભાજી, મુંડ, મરી અને પોંપ-
રુ ચુર્ચુ વી તથા મદ સાથે ચટાડવું તેથી પણ મટે છે તપખીર રતલ
ર, વરીયાળી તોલા ૧૦, ધાણા ૧૦ તોલા, ઘોડાવજ તોલા ૨૫, એલચી
તોલા ૨૫, ગુલામનાં ફુલ તો ૫, કપુરકાચથી તોલા ૫, તમાલપત્ર તોલા
૨૫ સવને ખાંડી ચુર્ચુ કરવું. તે ચુર્ચુ બરાબર સાકર અને તેની બરાબર
તેટલુ લી મેળવી તેમા બદામ પીસ્તા નાખી નવટાકથી પાશેરના આશરે
લાડવા જેવી ગોળીઓ બનાવી તે ખાવાથી મટે છે તેને બીજીસુકડે છે

સુવાવડની પડીઓ—ઘાલવણના મુળ પીડવણના મુળ, બેઠી ને
લીલી ભોપરીગણીનાં મુળ, ગોખરના મુળ, અરચીના મુળ, અરકુસાના મુળ,
શીવણનાં મુળ અને પાટલા મુળનો કવાચ કરી તે કવાચ પીપરના ચૂર્ચુ
સાથે પાવારી સુવાવડી ઓઝોનો વાતકજીર, સુવાવડી ઓઝોના વિકારો
સોષ, શીતલા. પરસેવો, ખાસી, દમ, માયુ દુખવું એ મટી જાય છે તે
કવાચને દક્ષમુળનો કવાચ કહે છે તેમજ

દેવદાર, વજ, કઠ, પીપર, મુંડ, કાયજી, મેથ, કરીયાતું, કડુ, ધાણા,
હીમજ, મળખી પર, બેડી બે વરોગણી, ગોખર, ધમાસો, મોટી ભોપરીગણી,
અતિવિષ, ગળે, કાકડાસીંગી, સહાજી એ સવનો કવાચ કરી પાવાથી
સુવાવડી સ્ત્રીઓના સર્વ રોગો, પેટનું દુખ, ખાસી, તાવ, શ્વાસ, મૂર્ચા,
મસ્તકથળ, કપવાયુ અને તાણુ મટી જાય છે.

કસુવાવડ.

કેટલીક સ્ત્રીઓને રોગથી, કે આપાત થવાથી કે અનિ મહેનતથી.
રોગક દવાઓ ખાવાથી કે અચાનક ભવ, ગમરાટ કે શોક થવાથી કસુવાવડ
બધ જાય છે. માટે મર્જ રક્ષા પછી મર્જવતી સ્ત્રીએ બરાબર કાળજી
રાખીને વર્તવું. ઘણીવાર ત્રણ ચાર માસે કસુવાવડ થઈ જાય છે. કસુવાવડ
ન થવા દેવા માટે તેનો તેવો ભવ જણાય કે તરત જ તેણે પથારીમા સૂઈ
રહેવું, હરવા ફરવાનું બંધ કરવું, ઠંડકમા રહેવું, અને હલકો ખોરાક
ખાવો, દુધ કે કાજી ઉપર રહેવું. મરમ વસ્તુ ખાવી નહિ વેણુ આવતી
હોય તો ૩૦ દીપા કલોરોડાઈનના પાણીમા મેળવી આપવા અથવા ૨૦
થી ૧૫ દીપા લાડનમના પાણી સાથે આપવા અથવા તે ન મળે તો
બરના લાણુ જેટલુ અરીણુ આપવું. વારવાર દ્રાક્ષાસર જેવો.

જેને વારવાર કસુવાવડ થઈ જતી હોય તેણે એક વર્ષ સુધી બ્રહ્મ-
ચર્ય પાળવું. જેને એકવાર કસુવાવડ થાય છે તેને વારવાર કસુવાવડ થઈ
જાય છે માટે તેણે તો કસુવાવડ થયા પછી અરોબર એક વર્ષ સુધી પ્રરૂપ
સગ કરવો નહીં, ધણો વખત સૂઈ રહેવું, શક્તિ કાયમ રહે તેવો પૌષ્ટિક
ને સાદો ખોરાક ખાવો અનતા સુધી તેણે સાધારણ ઠંડા પાણીથી નહાવું.

કસુવાવડ ન થાય તે માટે નીચેની દવાઓ સારો ફાયદો કરે છે.
માટે જે સ્ત્રીઓને વારવાર કસુવાવડ થઈ જતી હોય તેમણે અજમાવી જોવી.
ઉપાય—જો ગર્ભ રહ્યા પછી રક્તનો આવ થાય તો કસુતરની હગારને
ચોખાના ધોવરામણ સાથે પાવી

તાદગ્નજનું મૂળ ચોખાના ધોવરામણમા પીવાથી ગર્ભ પડતો નથી.
ધાવડીના કુલ, આમળા, લલ્લમણીના મુળ, જેડીમંચ એ ઔષધોનું
ચુર્ણ કરીને તે ચુર્ણ ચોખાના ધોવરામણમા પીવાથી ગર્ભપાત થતો નથી
જેમને વારવાર કસુવાવડ થતી હોય તેણે માલકાકણીના મુળ લાવી તે
મુળને ઢાળા કપડામા વીંટાવી સૂતરથી ગર્ભાણીએ કમરે બાધી રાખવાથી
ગર્ભપાત થતો નથી. પ્રસવ વખતે આ મુળાયુ છોડી નાખવું.

કુલારના ચાકની માટી જે વાસણુ ધક્કતા તેના હાથે ચોટે છે તે
લાવી ખડીના દુધમા ઓગાળી મદ નાખીને પાવાથી ગર્ભપાત થતો નથી.
આ ઉપાયો જેમને વારવાર ગર્ભસ્રાવ થતો હોય તેમણે કરી જેવા
જેમણે વળી કમળના રેસા, ને નાગકેસર વાટી દુધમાં ધુટી પીવાથી ખીજ
માસમાં કસુવાવડ થતી હોય છે તો તે મટે છે

નાગકેસર વાટી દુધમાં ધુટી સાકર નાખી પીવાથી ત્રીજા માસમાં
ગર્ભનો સ્રાવ થતો અટકી જાય છે

કેળનો કદ, નીલકમળ અને વાળો એને દુધમાં વાટી પીવાથી ચોથા
માસમાં થતો ગર્ભપાત મટે છે.

દાડમના પાન અને ચંદન વાટી તેમા દુધ અને ફી નાખી પીવાથી
પાંચમા માસે થતી કસુવાવડ મટે છે.

ગેરુ, ગાયના છાણાની રાખ, પીપર અને પીપરના બીયડાનો ઉકાળો કરી
ચડા થયા પછી તેમા દુધ, સાકર ને ચંદન નાખી પીવાથી છઠા માસે થતો
ગર્ભસ્રાવ મટે છે.

વાળો, ગોખર, નામરમોચ, લાજળુ કદ, નામકેસર, પદ્મકાષ્ઠ એનો ઉકાળો કરી સાકર નખી પાવાથી સાતમા માસે થતો ગર્ભશ્રાવ થતો નથી લોધર અને પીંપરતું ચુર્ચુ મદ સાથે ચાટવાથી આઠમા માસે ગર્ભશ્રાવ થતો નથી. સુદરી સાથી—પીરાથી કસુવાવડ થતી નથી, અને ગર્ભ રહે છે.

આ પ્રમાણે જેમને કસુવાવડ થવાની ખીક હોય તેણે દરમાસે ઉપર પ્રમાણે દવા ખાયા કરવી અને પ્રસન્ન રહેવું તેથી કસુવાવડ થશે નહીં

દરેક સ્ત્રીઓએ આ જ્ઞાનને મેળવવાની જરૂર છે સ્ત્રીઓએ ગર્ભવંતું પોષણ કરવું અને ભવિષ્યમા તે બાળક મહાન થઈ શકે તેને માટે કાળજી રાખી શુદ્ધ અને પવિત્ર આચરણને સેરવા, વિચારો પણ હંમેશાં ઉચ્ચ જ રાખવા ભવિષ્યમા તે બાળક મોટું પરાક્રમી થશે એવા વિચાર કર્યા કરવા તે વિચારના સરકારો ગર્ભસ્થિત બાળકમા પડે છે અને ભવિષ્યમા તે મહાન થયા વગર રહેતું જ નથી.

આ સાક્ષણી ચન્દ્રકા તા ધણી ખુશી થઈ સવિતાએ તેને બીજી પણ રાખવા યોગ્ય કાળજી રાખવાની સૂચના આપી પછી મોડું થવાથી તે પોતાને ધેર ગઈ

પોતાનો પતિ આવ્યા પછી તેણે મોહનરાયને આ વાત જણાવી તેથી તેને પણ સલાહ થયો. તેણે કંઈ કે સ્ત્રીએને તો ધરકામ કરવા ઉપરાંત ધરના માણસોના રોગોના ઉપચારોને જણાવવા જોઈએ પહેલાં આપણા ધરમા જેટલું ધરડી ડોસીઓને જ્ઞાન હતું તેવું આજે મોટા મોટા વાઢકાં કરનારા ડોક્ટરોને પણ જ્ઞાન હોતું નથી બાળકોની માવજત કરવી, તે નિરોગી થઈ, દીર્ઘાયુષ થાય તેને માટે ધરની ડોસીઓ ધણા ઉપચારો જણાવતી. ધરમા બાળક કે મોટું માણસ માંડુ થતા આજની પેઠે લોકો ડોક્ટરોનાં ઘરો શોધતા નહીં, તે ગાંધીને ત્યાંથી બે પૈસાનું ઐષધ લાવી કે ખેતરમાંથી કોઈ વેલાના મુળ કે પાંદડા લાવી તે પછી રોગો ઝટ મટાડી શકતી કે તે રોગો અત્યારે ભવમલા વિદ્વાન ડોક્ટરો મટાડી શકતા નથી

સ્ત્રીઓને માથે ધરની મોટામાં મોટી જવાબદારી છે તેણે બાળકની માતા થતા પહેલાં બાળકને શી રીતે ભવિષ્યમા મહાન પુરૂષ બનાવી શકવા

તેનું જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ બાળકને જન્મ્યા પછી તે માતાના બોલામાં જ ઉછરી મોટું થાય છે તેને નાનપણમાં કેવા સંસ્કારો કેવી રીતે પાડવા કે તે બાળક મોટું થતાં જન્મતમા નામ કહાડી શકે અને માની કુખને શોભાવી શકે તેવું થાય તેનું જ્ઞાન માતા થનાર સ્ત્રીઓએ અવશ્ય મેળવવું જોઈએ

આજે તો ટીંગલોની રમત માફક સ્ત્રી ઉમ્મરે આવતા પહેલાં મર્જવતી થાય છે. તેને પોતાના શરીરનું જ્ઞાન હોતું નથી તો માતા ચર્તા બાળકની શી રીતે કાળજી રાખી શકવાની? માટે માતા થવું એ કાંઈ નાની સુતી જવાબદારીનું કામ નથી. બનશે તો હું તને તે વિષે હવે પછી સમજાવીશ

ચ દ્રક'ન્તા આ સાંભળી ઘણી ખુશી થઈ તેણે પણ તે પછી જાણે મહાન ઉત્સવ હોય તેવા આત્મમાં રહેવા માડ્યું, મન પ્રસન્ન થાય, મનનો ઉત્સાહ વધે, ઉત્તમ આશ્વા પાંચાય, ધન્ય પ્રસન્ન થાય તેવી વર્તણૂક રાખી પતિ સાથે સુખ ભોગવવા માડ્યું

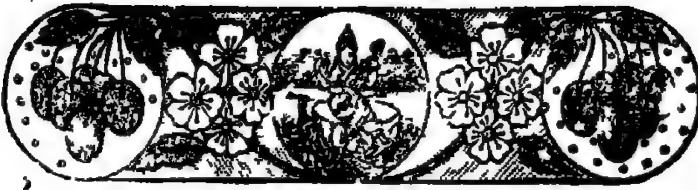
મોહનરાય પણ હમેશાં તેને પ્રમદ રાખવા યત્ન કરતો. તેને સંતોષ આપતા એક બીજા ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખતાં સુખમાં દિવસો વિતાવવા લાગ્યા

સ્ત્રીઓની શક્તિની દવા

સુંદરી સાથી.

આ દવાથી સ્ત્રીઓના પ્રદર, લોહિવા, કસુવાવડ થવી, સુવારોગ, ગર્ભ ન રહેવો, રતના, ગોળો ચઢવો વિગેરે મટે છે. કિં. ૩ ૧) ગર્ભ વખતે દવા પીવાથી કસુવાવડ થતી નથી

દરે કેમીકલ વર્કસ-રીઝીરોડ-અમદાવાદ.

પ્રકરણ ૨૬ મું

બાળકોને કેવી રીતે ઉછેરવાં.

ચન્દ્રકાન્તાને પૂરા માસ થતા એક પુત્રનો પ્રસવ થયો તે ગર્ભાધા-
નથી તે પ્રસવ સુધી પતિના ગુણનું ચિંતન
કરતી, પતિના રૂપનું ધ્યાન કરતી. મહાન પુરુષોના મગ પરાક્રમ અને
ઉત્સાહનું મનન કરતી, તેણે પોતાનો બાળક પોતાના પતિ જેવો પણ
પરાક્રમી થાય એવી ઇચ્છા કરી હતી. તેથી જેમ છત્રીમા આગ્રેહુમ મુખ
દેખાય છે તેમ મોહનરાયના જેવો જ રૂપવાન પુત્ર જન્મ્યો. પુત્રનો જન્મ
થતા ચન્દ્રકાન્તા અને મોહનરાયને આનંદ થયો, ચન્દ્રકાન્તા બાળકને શી
રીતે ઉછેરવું તે જાણતી હતી. તેથી તે બાળકની કાગળ રાખી ઉછેરવા
લાગી નાનપણમા બાળકનામા તેની મા તરફથી જે સરકારો પાડવામાં
આવે છે તે અનુસાર ભવિષ્યમાં બાળક નીપજે છે. તેને પુત્ર જન્મ થયો તે
પ્રસંગે તેની મામી ગુણસુંદરી તેની પાસે આવી હતી ગુણસુંદરી આધેડવયની
અને વસ્ત્રારી હતી. તેને ૩ પુત્રો અને ૨ પુત્રીઓ હતી. બાળકોને શી રીતે
ઉછેરવાં તેનું જ્ઞાન તેને ધણું સાફ હતું, તેથી તેણે ચન્દ્રકાન્તાને બાળ-
કોને કેવી રીતે ઉછેરવા તે સમઘમા સારી શીખામણ આપવા માડી.

ગુણલક્ષ્મીએ ચન્દ્રકાન્તાના પુછવાથી કહ્યું કે બેન, બાળકોને ઉછેરવાં
અને તેમને સારી કેળવણી આપવી એ કાંઈ નાની સ્ત્રી વાત નથી.

તેને માટે તેની માતાએ ધણી કાળજી રાખવાની જરૂર છે બાળકને જેવું કરવાની આપણે ઇચ્છા રાખતા હોઈએ તેવા આપણે પ્રથમ થવું જોઈએ. જે માણસ જને સુધરેલું હોય છે તેજ બીજને સુધારી શકે છે. માનું વર્તન સારું હોય છે તો તેના બાળકનું વર્તન પણ સારું હોય છે. જે માણસને કાંઈ પણ અસન નથી હોતું તેજ વ્યસનનો ત્યાગ કરવાનો ઉપદેશ આપે તો તેની અસર થઈ શકે છે. બાળકને ઉપદેશ આપવાની કાંઈ જરૂર નથી. તેના ઉપર ઉપદેશની અસર થતી નથી, તે અસર તેની માતાપિતાના વર્તનની થાય છે, જે માણસને અત્રેજી આવડતું હોય તેજ બીજને અત્રેજી શીખી શકે છે, તેમ જે માણસને કોઈનો ત્યાગ કર્યો હોય છે તેજ બીજને ગુસ્સાને છોડવા કહે છે તો તેની અમર થાય છે બાળકને કોઈની ન થવા દેતા માટે તેના માતાપે જ્ઞાત થવું જોઈએ બાળકને પ્રેમાળ બનાવવા માટે તેની માએ પ્રેમાળ થવું જોઈએ બાળક તો તેના માઆપના વર્તનનું નિગ્ધિલુ કરનાર હોય છે જે તેના માઆપ મદ્દગુણી, સત્ય બોલનારા, આનંદી અને જ્ઞાત થાય છે તો તેમનું જોઈ તેના બાળક પણ મદ્દગુણી, સત્યવાદી, આનંદી અને જ્ઞાત થાય છે.

બાળકો અનીતિવાન થવામા, કોરી થવામા, કહ્યું ન કરનારા સ્વ-ચ્છદી થવામા તેના માઆપ જ કારણબૂત છે. તેના માઆપે જાણના કે અજાણતા કોઈ કર્યો હોય છે તો જ તેના બાળકો પણ કોઈ થાય છે. માઆપ બાળકોના ઉપર ગુસ્સે થાય છે, કોવ કરે છે, તેને ધમકાવે છે તો તે બાળકો પણ તેના માઆપના તે ને ગુણોનું અનુકરણ કરે છે બાળક જન્મે ત્યારથી જ તેના હિતને માટે તેના માઆપોએ પોતાનું વર્તન શુદ્ધ અને નિર્મળ રાખવું. જે તેમનામા કાંઈ પણ ખામી હોય છે તો તે તેમના બાળકોમા ઉત્તર્યા વગર રહેતી નથી બાળકને સ્વહારમા બહેલા ઉડવાની ટેવ પાડવા માટે તેને ટોક ટોક કરવાની જરૂર નથી માઆપે જ બહેલા ઉડવું, એટલે તે જોઈ બાળકો પણ બહેલા ઉડવા શીખશે.

બાળક ખોટું કામ કરે તો તે જોઈ માઆપ તેના ઉપર ગુસ્સે થઈ તેને ધમકાવવા અને મારવા જાય છે પણ આ તેમની રીનમાત્ર જોઈને તેમના બાળકો તેવું શીખે છે. તે પછી ચીડીયા સ્વભાવના, કોઈ અને

ન માંડનારા થાય છે. મા જરા કોધ કરે છે તો તેનું છોકરું તેથી વધુ કોધ કરવા જાય છે. જેમ વડનું ઝાડ થાય છે. તેમ માઆપનું અયોગ્ય વર્તન નજીવું હોય છે તોપણ તે બીજકરૂં છે. અને તેના સરકારો તેમના બાળકોમાં પડતા તે અયોગ્ય વર્તન વૃક્ષની માફક તેમનામાં વધુ આવે છે. માઆપના દોષો તેના બાળકોમાં ઉતરી આવે છે, આજે ધણી જગ્યાએ જોઈશું તો બાળકો હડીના, કહ્યું ન માનનારા, સામું બોલનારા, રડરડ કરનારા અને આખો દિવસ કકામ કરનારા હોય છે. આવા બાળકોથી તેમના માઆપોને ધણો ત્રાસ થાય છે પણ તે બાલકોમાં નથી કે તેમના બાળકોનું તે વર્તન તેમનામાંથી જ ઉતરી આવેલું હોય છે જેમ આયનામાં આપણે આપણું મુખ સ્પન્દ હોય છે તો સ્પન્દ જોઈ શકીએ છીએ, મોઢે મેથ ચોપડીને જોઈએ છીએ તો તે મેથવાળું મો આયનામાં જણાય છે તેવી રીતે બાળકો એ તેના માઆપની આબેહૂબ છાંયે રૂપ છે. તેમનામાં તેમના માઆપોના જેવા જ ગુણો ઉતરી આવે છે. બાળક દોષ વાળું હોય, માઆપને પજવનાર હોય, અનીતિવાન હોય તો તે સર્વને માટે તેના માઆપ જ જવાબદાર છે આ વાન માઆપના સમજવામાં આવતી નથી. પણ બરાબર વિચાર કરશે તો તેમને તેમની ભૂલ જણાયા વગર નાહ જ રહે.

બાળકોનામાં દોષ હોય તો તેને માટે તેના માઆપો જ જવાબદાર છે તેમને પોતાના બાળકોમાં દુર્ગુણો અને દોષો છે કે કેમ એ જોવું અને તેનો ત્યાગ કરવા ચત્તન કરવો. બાળકોના ઉપર તેના આપ કરતા માના વર્તનની વધુ અમર થાય છે માટે બાળકના હિતને માટે તેની માએ પ્રથમ સુધરવું જોઈએ પોતાના દોષોનો ત્યાગ કરવો. રહેજ રહેજ બામતમાં રીજ ચઢાવાની ટેવ હોય, પતિ સાથે કે કોઈ બીજા સાથે હડ કરવાની, મો ચઢાવાની, છણકા કરવાની કે એવી જ કોઈ ખરાબ ટેવ હોય તો તેનો ત્યાગ કરવો જોઈએ આ કામ ધણું કઠિન છે ધણા દિવસથી પડેલી ખરાબ કુટેવો બાળકે અમલે પણ આવી જાય છે પણ બાળકોના બચિષ્ણના હિતને માટે માતાએ તેના કુટેવોનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.

ધણી સ્ત્રીઓ બાળક ઉપર ગુસ્સે થાય છે, તેને “મારા રડવા, તારૂં નખખોડ જાય, ઉભો રહે, હરામખોર, રડવા અક્ષદીવા, હુન્નવા મરનોવ

નથી, મૂર્ખા," આવા અને બીજા અનેક કડોગ વાક્યો કહીને ધમકાવે છે. સોટી લઈ તેને મારવા દોડે છે, મારપીટ કરે છે. આથી તે સર્વ ગુણ તે બાળકનામાં આવે છે. તે પણ માતાનું આવું વર્તન જોઈ બીજાના ઉપર ગુસ્સે થતાં, ગાળો ભાડતા અને મારતા શીખે છે. મામાપ બાળકોને ઉત્તમ પ્રકારે ફળવવા બીજાનું ધ્યાન આપનાં નથી જો મકાન બાંધવું હોય તો તેનો પાયો મજબુત કરવા કાળજી રાખે છે, ઘણા વર્ષ સુધી મકાન ન પડે તેવી રીતે ચણવા, ઈંટ, ચુનો સારા વાપરવા કાળજી રાખે છે પણ પોતાના બાળકને માટે તે ભવિષ્યમાં ઉત્તમ થાય તેને માટે જરા પણ કાળજી રાખતા નથી. તે બાળકો પ્રતિ બેદરકાર રહે છે આ પ્રમાણે બાળકો ઉપર કાળજી ન રાખવાથી તે ભવિષ્યમાં તેમને જ દુઃખ આપનારાં, સપત્તિને હિંગારી દેનારાં, ખરામ માગેં ચાલનારાં થતા પગી પસ્તાવો કરે છે.

બાળકના ઉપર તો તેની માતાએ તે જન્મે ત્યારથી જ યરોબર કાળજી રાખવી જોઈએ કેટલીકવાર તે બાળકના આગળ એવું મમલું બંધાયેલું વર્તન કરે છે કે 'એ તો શુ સમજે' પણ તેને ખમર નથી કે તે જન્મે છે ત્યારથી જ તે તેના માતાપિતાના વર્તનનું અનુકરણ કરતાં શીખે છે તે ઘણું મમલું શકે છે. તે નજરે જુએ છે તે ભને તમે ન સમજતા હો કે તે સમજતું નથી પણ તેના મસ્કારો તેનામાં પડે છે. તે ભવિષ્યમાં તેમના વતનમાં તમને જણાશે જ વગ્ની જગ્યાએ નાના છોકરાં આખો દિવસ કંઠામ કરી મુકે છે તેના મામાપને પજવે છે મા પણ તેમને—'તારું નખોદ જાય, તું મરનોય કેમ નથી. હરામખેર, મદ્દા, વેસ્મા, રાડ," વિગેરે કથા જ કરે કે આખો દિવસ રડકડગ કરે છે, મા છોકરાંને માર મારતાં ડરતી નથી. આ પ્રમાણેના રીતભાનથી છોકરા ભવિષ્યમાં શી રીતે સારા નિકળે? કેટલાક તો છોકરાંને મારથી જ કલામગર કરવા મથે છે, તેમને જો કંઈ કંઈ ન કરે તો ગાળો ભાડતા કે સોટીએ સોટીએ માર માગતા અચકાતા નથી આથી તે છોકરા પણ ભવિષ્યમાં કોઈ હલકા સ્વભાવના, મામાને ઝૂમ આપનારા, મામાપ ઉપર પ્રતિ ન રાખનારા થાય છે જે મામાપો ઝામથી છોકરાંને વશ કરવા માગે છે તે છોકરાંને સુધારનાં નથી પણ અચોગ્ય રસ્તે ચઢાવી બમાડે છે

માળકાના ઉપર પ્રેમ રાખવો, તેને સ્વતંત્રતા આપવી વારંવાર ટોક ટોક ન કરવું, તેને આ કામ ન કરતો, આમ ન જતો એવું વારંવાર કહી કરવું નહિ. તેમની શુદ્ધિ પ્રમાણે તેમને વર્તવા દેવાં પણ તે સાથે તે અયોગ્ય માર્ગે ન ચઢી જાય તે માટે તેના ઉપર દેખરેખ રાખ્યા કરવી. તેના સ્વભાવ, ગુણ, વર્તન તે સર્વ ઉપર બરાબર દેખરેખ રાખ્યા કરવી. કેટલાક માણસો માળકા જન્મે છે ત્યારથી લાડમા ઉછેરવામાં, તેના ઉપર અત્યંત કાળજી રાખવામાં છોકરાને બગાડી મુકે છે

કેટલીકવાર માળકાને રહેજ રડતા તેની મા તેને જાનો રાખવા મથે છે, તેને જાતું રાખવા લાડ લડાવે છે આ પ્રમાણે તેની હઠને ઉત્તેજન આપવાથી તે રડકણું થતા તેની મા કંટાળે છે અને તેને અપ્રીય અવસરવાની ટેવ પાડી સુવાડી મુકે છે આથી તે માળકાને મણીજ હાની થાય છે માળકા હઠીલું ચર્ચ રડતું હોય તો બલે રડવા દેવું પણ તેની હઠને ઉત્તેજન ન આપવું તેને રહેજ રડવાથી હાથમા લાઇ ઉછળવું, રખાડવું, હાવભાવ કરી રાજી રાખવા ચત્ત કરવો એ તેની હઠને પોષનાર છે, એ હઠને ન પોષવાથી તેની મેળે જ તે રડીને થાકે છે અને પછી રડવાની ટેવને છોડી દે છે

માળકાને અયોગ્ય લાડ લડાવવા નહિ, ધણા માળકાને આખો દિવસ ખેડામાં બેસી રહેવાની કે કોઇ તેડીને ફર્યા કરે એવી ટેવ પડી ગયેલી હોય છે. આવી ટેવ પણ તેને લાડમાં જ તેના માઆપ પાડી દે છે માટે તેવા નકામા લાડ લડાવી છોકરાને ખરાબ ટેવ ચઢાવી ન દેવા, કેટલાક માલકાને રડે તો જાનાં રાખવાં, તેને કાંઈ ખાવાનું લાઇ આપવાની ટેવ પણ ખરાબ છે. તેથી તે વારંવાર કંઈ વસ્તુ લવાની હઠ કરતા શીખે છે. માટે તે વખતે રડે તો રડવા દેવું પણ તેની હઠને તો પોષવી નહિ. એટલે રડીને થાકવાનું અને પછી હઠ છોડી દેવાનું માળકાને આદતા કે રમતા મજડી પડે તો તરત લાઇને પાળવું નહિ, તેને મિથ્યા રડતું જાતું રાખવા માટે ખોટા લાડ કરવા નહિ તેના રડવા ઉપર ધ્યાન ન આપવાથી તે તેની મેળે થાકીને તે ટેવ છોડી દે છે

માળકાને સારો સ્વભાવ પાડવા માટે તેના માઆપે ઉત્તમ સ્વભાવ

રાખવો. તેની સાથે ગુસ્સે ન થા. પ્રેમથી વર્તવું. જેને તે કામમાં તેના દોષ જોયા કરવા નહિ પણ તેના ગુણ જ જોયા કરવા. તેનામાં ગુણનું આરોપણ કરી તેને વારંવાર આપાશી આપતાં કહેવું કે “ ભાઈ, તું ડાહ્યા છે તું તો કલાગરો છે. તું તો સાચું બોલનારો છે. ” આવું કહી તેનામાં ગુણનું જ આરોપણ કરવાથી તે ને ગુણો તેની મેળે તેનામાં આવે છે. તેને કદી મના કરનારા વાક્યો કહેતા નહીં તેને-તું તો ગાંડો છે, હવે ડાહ્યા થા, તું તો બહુ પખવે છે. તે સાંઈ નહીં, તું તો રોજ રડે છે તે ઠીક નહિ, તું તો ખરાબ નીકળ્યો ” આવાં વાક્યો કહી પણ કહેતા નહીં તેને બદલે તું ધણોજ સારો છે, હોશીયાર છે, માઆપનું કહ્યું માનનારો છે. આવું કહી તેને ગુણનું જાન કરાવવું. માઆપે હમેશા બાળકનામાં ગુણ જ જ્યા કરવા. બાળકો ઉત્તમ ગુણવાળાં છે, ઉત્સાહી છે, આનંદી છે. પરાક્રમી છે, પ્રેમાળ છે એવી જ મનમાં જાવના કરવી અને તેમને વારંવાર એવું કહી તેમના ગુણોને ખીલવવા ઉત્તેજન આપવું.

કેટલાંક માઆપો પોતાના છોકરાના દોષ જ જોનારા હોય છે, જેને અને તેને તે “ આ છોકરો ખરાબ છે. સામો ઘાય છે, બણતો નથી, ખોટું રસને ચઢી ગયો. ” આવું કહ્યા કરે છે, આથી છોકરા સુધરવાને બદલે બમડતા જાય છે. માટે આવી રીતે બાળકોમાં દોષને જોવા નહિ, પણ તેને બદલે ગુણને જ જોવા. તેના ગુણનું જ તેના આગળ અને ખીજાઓના આગળ કથન કર્યા કરવું. તેમને “ અમુક કામ કરીય નહિ ” એવું કહેવું નહિ, તેથી તો તે ન કરવાનું કહ્યું હોય તે જ કામ કરવા મંડી પડે છે. તેમને નાનપણમાંથી જ નવું નવું જાણવાની અને કાષ્ટને કાષ્ટ કવાની ટેવ હોય છે. માટે કાકરું અયોગ્ય માર્ગે જવું હોય તો જ તેને પ્રેમથી વારંવાર પણ ધમકીથી ના કહેવું નહીં.

તમે તમારા બાળક ઉપર પ્રેમ રાખતા શીખો, પ્રેમથી તે તમારા ઉપર પ્રેમ રાખતાં શીખશે અને પછા તે તમારી પ્રસન્નતાની ખાતર તમારું કહ્યું માનવાનું, કેટલીક વખતે બાળક કોઈ વસ્તુ લેવાની હક કરે છે તે ન લાવી આપવાથી તે રડે છે એટલે તેના માઆપ તે લાવી આપે છે એટલે બાળક ફરીથી રડીને કોઈ પણ વસ્તુ મેળવવાનું શીખે છે. તે તો

સમજે છે કે રડીશુ તો મળશે. આ પછી તે બાળકો હઠીલાં, રડકણા અને કંકાશીયાં થતા શીખે છે. પણ માઆપે તેની હઠને પોષવી નહીં, રડે તો થાકતા સુધી રડવા દેવું. જ્યારે થાકશે ત્યારે છાન રહેશે અને જાણુશે કે રડવાથી તો કાંઈ મળતું નથી ત્યારે તે રડવાનું બૂલી જશે.

બાળકને આનંદી બનાવવા માટે તેના માઆપે પણ આનંદી થવું. તેની સાથે હસીને વાત કરવી, પ્રેમથી વર્તવું, કદી પણ તેના ઉપર ક્રોધ કરવો નહીં. ગુસ્સે થવું નહીં તેને ચીડીયા કરવાં નહિ આથી તે બાળક પણ આનંદી થશે, કદી પણ ક્રોધ નહીં કરે કેટલાક માઆપો બાળકની ઇચ્છાને ડાખી દે છે તે કંઈ પુછે છે તો તેને સીધો જવાબ આપી સમજાવવાને બદલે 'તું એમા શું સમજે કહી તેનો તિરસ્કાર કરે છે. આથી તેને નવું નવું જાણવાની જીજ્ઞાસા ડાખાઈ જાય છે. માટે તે પુછે તેને તેને સીધો જવાબ આપવો.

બાળકોને જેવા બનાવવાં હોય તેવા પ્રથમ માઆપે થવાની જરૂર છે. ધાવણું બાળક ધાવતું ધાવતું પણ માના વર્તનનું અનુકરણ કરતા શીખે છે. તે બલે એમ લાગતું હોય કે કાંઈ સમજતું નથી છતાં પણ જો તેની મા ગુસ્સા કરનારી, ચીડીયા સ્વભાવની, પાત ઉપર કે બીજા બાળકો ઉપર અકળાઈ જનારી હશે તો તેણે તે વર્તન બાળક ધાવતું ધાવતું પણ ટગર ટગર જોયા કરવાતું, તે જો જો જીએ છે તેના સંસ્કારો તેનામાં પડે છે. જેમ ફોટોગ્રાફરના મશીનમાં અનુભવી છાયા પડતા તેના જેવી જ છબી કાચ ઉપર પડી જાય છે તેના માઆપના વર્તનના તમામ સંસ્કારો તે બાળકમાં પડે છે અને મોટું થતાં તેમજ થઈ જાય છે.

માટે બાળક કશું સમજતું નથી એમ માનીને માએ ધરમા ગમે તેવું અયોગ્ય વર્તન સેવવું નહિ. ધરમા કદી પણ ક્રોધ કરવો નહીં, કદી પણ પતિના ઉપર રોષ ચઢાવી કકળાટ કરવો નહિ, પતિપતિનનો કકળાટ માળમાળા એ મારગુડના સંસ્કારો બાળકમાં પડ્યા વગર રહેતા નથી. માટે બાળકોને મહાન બનાવવાની ઇચ્છાવાળી સ્ત્રીઓએ તો હમેશા આનંદી રહવું, પતિના ઉપર તેમજ બાળકો ઉપર પ્રેમ રાખવો. ઉંચે સાહે કદી પણ બોલવું નહીં. વર્તન પણ શુદ્ધ રાખવું. નાના બાળકોને લાક લાકથી ખરાબ દેવો પાડવી નહિ.

કેટલાક માઆપો લાડમાં છોકરાંને માળો લાડતા શીખવે છે જેમકે માપ કહે છે કે જ તારી માને રાંડ કહે, લુચ્ચી કહે. લે આ સોટી માર, વળી મા કહે છે કે. જ તારા આપને સોટી લગાવ જોડ.' આવી રીતે માઆપે લાડમાં તેને માળો લાડતા કે મારતા શીખવતું નહિ. પણ તેમની માઆપ પ્રત્યે પુન્યભુક્તિ ઉત્પન્ન થાય તેવી ટેવ પાડવી. માએ તેને આપની આજ્ઞા પાળવાનું. આપને પગે લાગવાનું, આપનું પુજન કરવાનું કહેવું, તેમ આપે પણ તેને કહેવું કે જ, તારા માને પગે લાગ. આવી રીતે છોકરાંની માઆપ ઉપર પુન્યભુક્તિ થાય એવું શિશુઓ આપવું

મનુષ્ય એ ઇશ્વરના અશરૂપ છે આજક નિર્દોષ છે અને તેનામાં દૈવી અશ્વ વધારે હોય છે તેનામાં ઇશ્વરના અશ્વની ભાવના રાખી માઆપે તે ઇશ્વરના અવતારરૂપ છે. કોઇ મહાત્માએ પોતાને ત્યાં આજકરૂપે જન્મ લીધો છે, તે મહાન પરાક્રમી થવાનો, નિર્ભય થવાનો, એવી ભાવના રાખવી, માઆપ જો પોતાના આજકમાં ઉચ્ચ ગુણોની અને ઇશ્વર સદસ સામર્થ્યવાળો છે તેવી ભાવના રાખે છે તો તે આજક ભવિષ્યમાં મહાન પુરુષ થયા વગર રહેતો જ નથી

માએ પોતાના આજક ઉપર અત્યંત પ્રેમ રાખવો જોઇએ તેને કોઇ કામ કરવું અચકાવવું હોય તો પ્રેમથી અચકાવવું પણ કોંઈથી તો નહિજ પોતે જો પ્રેમથી આજકના પ્રેમને મેળવી શકે છે તો તે આજક માતાને પ્રમન્ન રાખવાની ખાતર કલ્યાણરૂ અને છે. તે પોતાની માના પ્રેમને ઇન્કે છે. આજકના ઉપર કદી પણ કોંઈ ભરાઇ તેને કંઈ ક્ષમ કરતા અટકાવવું નહિ તેથી તો તે કોંઈ કરતા શીખે છે અને તે ભલે તે વખતે કરના અટકે પણ કાવશ્યમાં છાની રીતે ક્યાં વગર રહેતું નથી.

તેને સત્ય બોલતા શીખવવા માટે માઆપે સત્યવાદી થવું જોઈએ એવું પણ અમત્ય બોલવું નહિ તેને કરેલા અપરાધને છુપાવવાની ટેવ પાડવી નહિ આજક મારની બીકથી અમત્ય બોલતા શીખે છે કોઇ કામ તેનાથી બગડ્યું હોય અને તેથી જો તેને મારતો ભય હોય છે તો તે જીકું બોલ્યા વગર રહેતું જ નથી. તેથી કદાચ તેનાથી નુકસાન થાય તોપણ તે સાચે સાચું કહી દે તો તેને મારવું નહિ પણ સાચું બોલે તો તેને સાબાશી આપી ફરી સાચું બોલવાને ઉત્તેજન આપવું.

બાળકોને ઉછેરવાની તેની માતાને માથે મહાન જવાબદારી છે. મા-ની કાળજી વગર ઘણા બાળકો નાનપણમાં જ મરણ પામે છે. તેને વખત-સર ધરારાવવું, જીવવાની સ્વચ્છ રાખવું. સ્વચ્છ હવા આવે તેવા સ્થળે સુતાડવું માતાના અયોગ્ય ખાનપાનથી બાળકને માફ પડતા વાર લાગતી નથી કારણ કે માતા જેવું ખાવ તેવું તેનું દૂધ બાળકના ધાવવામાં આવે છે. જો તે ઘણા વાયડા પદાર્થો ખાવ છે તો દૂધ પણ વાયડું થતા બાળ-કને તે રોગી બનાવે છે. અતિશય ખાવાથી અછરણ થયું હોય છે તો તેનું ધાવણુ ત્રિષ જેવું થતા બાળકને તે રોગી બનાવે છે.

ઘણીવાર અતિશય ક્રોધ કરવાથી તેનું ધાવણુ વિષમય બની જાય છે. અને તેથી બાળક તે ધાવણુ ધારીને માફ પડે છે. એકદમ આવેશમાં આવી જનારી માતાના ધાવણુથી ઘણા બાળકો મરી ગયાના દૃષ્ટાંતો છે.

બાળકના હિતને માટે માતાએ અયોગ્ય અડારવિહારનો ત્યાગ કરવો શુદ્ધ અને પૌષ્ટિક સાદો ખોરાક લેવો બાળકને પણ વારંવાર અછરણ થાય તેવી રીતે ધરારાવવું નહિ ઘણીવાર માતાના અયોગ્ય ખાનપાનથી બાળકને વરાધ થાય છે પેટમાં ભાર રહે છે અને માફ પડે છે. માટે ખાવાપીવાની કાળજી રાખવી ભોંડાજેવા ચીકણા શાક, શીખક, ખાસુદી જેવા ભારે ખોરાકથી, તેજ મગ્યાચાળા પદાર્થો ખાવાથી માતાનું ધાવણુ વિકારી બને છે. માટે બાળકના હિતના માટે માતાએ અયોગ્ય ખાનપાન-નો ત્યાગ કરવો.

બાળકને પહેરાવવાના વસ્ત્રો સ્વચ્છ રાખવા. મંદા અને મધાના કપડાથી બાળક માફ પડતાં વાર લાગતી નથી, ઘોડીયાનું લુધકું, તેને ઓઢવા પાથરવાનાં વસ્ત્રો પણ સ્વચ્છ રાખવા. દિવસે કદી પણ બાળકની માતાએ ઉઘડું નહિ કારણ કે તેથી તેનું દૂધ બાળકને આગમુ બનાવે છે. તેણે હમેશા કાઢને કાઢ કામ કર્યા કરવું ઉત્સાહી રહેવું, આનંદી રહે-વાથી તેનું ધાવણુ પણ નિરોગી રહે છે.

ઘણી માતાઓ બેકાળજીપણે વરતે છે તેથી તેમના બાળકો ધાવણુ હોય છે ત્યારે જ મરી જાય છે. જો માતા પોતાના ધાવણુને શુદ્ધ અને

નિરોગી રાખવા પૌષ્ટિક પણ સાદા આહારને સેવે, પોતાનું શરીર અને વસ્ત્રો સ્વચ્છ રાખે, બાળકને પણ સ્વચ્છ રાખે, શુદ્ધ ને ચોખ્ખી હવામાં રહે અને બાળકને પણ શુદ્ધ હવાના અવરજવરવાગા ભાગમાં રાખે તો તે માદુ પડતું નથી. ઘરમાં ભીનાશવાળી જગ્યામાં, ભીની હવાવાળી જગ્યામાં, માકડ, મચ્છર કે ચાચ હોય તેવા સ્થળે બાળકને રાખવું નહિ તેથી બાળકને શરદી થતાં રોગ લાગુ પડે છે.

બાળક તો કુમળા કુશળેતુ હોય છે તેનું અરોગ્ય જાન કરીને હિંદુસ્તુ જોષએ તેના જીવનનો મધળો આધાર તેની માતાની રીતમાત ઉપર છે, માટે બહેન ચન્દ્રકાન્તા, તારે પણ હવે અરોગર કાળજી રાખવી પડશે. હવે બાળકને માદા પડે તો શી રીતે સલામત રાખી ને મનથી કાલે કહીશ.

વ્યવહાર અને પરમાર્થને સંતાપનાર

ભાગ્યોદય

માસીકના ગ્રાહક થળે તેમાં તત્ત્વજ્ઞાનના વિષયો, બોવક વાગોઓ, મહાપુરુષોના ચરીત્રો વિગેરે વિષયો આવે છે. (સંવાદ ૩ ૩)

નમુનો મફત

ભાગ્યોદય ઓફિસ—અમદાવાદ

સ્વધર્મનિષ્ઠ દૈવીજીવન

અને ધર્મસંસ્થાપક મહાપુરુષોનાં જીવનવૃત્તાંત.

આ પુસ્તકમાં ૧૫૦ ઉપરાંત ધર્મિષ્ઠ મહાપુરુષોના જીવન ચરિત્રો છે અને દરેક ધર્મનું રહસ્ય વિસ્તારથી સમજાવેલું છે કીમત રૂ. ૬-૦.

વ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય—અમદાવાદ

પ્રકરણ ૨૭ મું.

બાળગેગની ચિકિત્સા

બીજે દિવસે ચન્દ્રકાન્તાને ગુણુમુદરીએ બાલકોના રોગો સખધી કહેવા માંડ્યું તેણે કહ્યું કે બાળકને બનતા સુધી માના ધાવણુ સિવાય બીજું કંઈ આપવું નહિ ધાવણુ પુરતું ન આવતું હોય તો ગાયના તાજા દુધમા તેટલુંજ પાણી ઉમેરી જરા પતાસુ નાખી ગરમ કરી અડું પાણી બગાડી જાય ત્યારે ઉતારી જરા ઠંડુ પડવા દેઈ પાવું. ધાવણુ ન આવતું હોય તો એરડાના પાન બાફી તે પાણીથી થાન ધોવા તેમજ તે બાકેનું અંકક પાન થાન ઉપર લપેટવું તેથી ધાવણુ વધુ આવે છે પણ બનતા સુધી બાલકને દાન પુટતા સુધી તો તેની માના ધાવણુ સિવાય બીજું દુધ પાવું નહિ, બરૂંદી ઓળો મવારનું ઉનું કંરેલું દુધ સાથે ને સાજનું સવારે પાવે છે તેથી નુકશાન આવે છે માટે વાસી દુધ પાવું નહિ.

બાલકને આખો દિવસ ધવગાવવું નહિ પણ નિયમિતરીતે ધવરાવવું, દર ત્રણ કલાકે કે પછી ચાર કલાકે ધવરાવવું. રાતે તો દમ વાગ્યા પછી તેને ધવગાવવાની જરૂર નથી. તેની મા રોગી હોય તો તે વખતે બાલકને ધવરાવવું નહિ. વળેા ગુસ્સો ચઢ્યો હોય તે વખતે બે બાલકને ધવરાવે છે તો તે ધાવણુ બાળકને ઝેર તુલ્ય છે બાળકને આગશા દાત આપ્યા પછી સાદો ખોરાક પચે તેવો થોડો થોડો આપવો. મીઠાઈ તો બાલકને ખવરાવવી નહિ.

ગરમીના વખતમા બાલકને બહુ કપડાં પહેરાવવા નહિ. રાત્રે તેના શરીરને પવનનો ઝપાટો ન લાગે તેવી રીતે કપડું પહેરાવીને સુવાડવું, તેમ બધ બારી બારણાવાળા ખડમા સુવાડવું નહિ. બાલકનું આરોગ્ય હવા અજવાળાથી સારૂ રહે છે. જેમ તાપ હવા કે અજવાળા વખર કુમળા છોડવા કરમાઇ જાય છે. તેમ બાળકની તદુરસ્તી પણ હવા અજવાળા વગર બગડી જાય છે બાળકને નહવરાવી રવચ્છ રાખવું. બાલકને મન્યુથી તરીકે મદ, ઘી, વજ, ઘાહી વિગેરે પાવામા આવે છે. તેને એક માસ સુધી ૧ રતીના પ્રમાણમા મદમા સોનાના વરકને મિશ્ર કરી પાવું અથવા તો શુભાવળી કે ઘેડાવજની પડીકી ઘી સાથે મદમા ચટાડે છે બીજા માસે ૨ રતીની માત્ર લેવી એમ દર માસે એકેક રતી પ્રમાણમા પાવી.

બાલકને ઝાડાનો ખુલાસો રહેવો જોઇએ તેને દિવસમા એક બે વાર ખુલાસે ઝાડો થવાથી શરીર સારૂ રહે છે, જો બધકોશ જેવું જણાયતો દીવેલ ના ચમચાથી ૧ ચમચા સુધી પાવું એક બે મહીનાના બાલકને ના થી ના ચમચો અને ત્રણથી ચ ૨ માસના બાલકને ના થી ૧ ચમચો દીવેલ (ઝેરહીયું) પાવું તેથી મળ સારૂ રહે છે, બાલકને ઘણા રોગો ઝા ઝાની કમજોશથી થાય છે માટે તેની માએ તે બાબતની કાળજી રાખવી ઘણાં બાળકોને ઝાડો કબજે થવાથી આચડી આવે છે. અને વળી વાર-વાર માદુ પડે છે માટે માએ તેની સાવચેતી રાખી ઝેર'હીયું પાછ દેવું અથવા તો મોટી હરડેને મધમા ઘમીને પાવી તેથી પણ ફાયદો થશે બાલકને સખત રેચ તો આપવોજ નહિ

બાળકોનાં દરદોની પરીક્ષા કરતા અને તેના ઉપચારો કરતા માતા ચનારી સ્ત્રીએ શીખવું જોઇએ બાળકને સાદા અને નિર્દોષ ઉપચારોજ કરવા. માતા અયોગ્ય નુકશાન કરનાર ભોજન ખાય છે તો તેથી બાલક માદુ પડ્યા વગર રહેતું નથી બાલકને વજનાગ, અરીચુ, ધંતુરો, એવી ઝેરી વસ્તુઓ દવામા ખતરાવવી નહિ બાળકના રોગની ઘણીવાર પરીક્ષા થઇ શકતી નથી કારણકે તેને પેટમાં ચુક આવતી હોય કે કાનમાં સજીકા થતા હોય તો તે બોલીને કહી શકતું નથી, માટે તેની માએ તેના રડવાની પરીક્ષા કરી રોગ પારખતા શીખવું જોઇએ.

તે બુખ્યુ થાય છે કે તરસ્યું થાય છે ત્યારે રડે છે. ચુક આવતી

હોય તો ખુબ રડે છે અને વાકુવળી જાય છે. ઢેટલાક ખાલકો વાર વાર અખ-
કીને રડી ઉઠે છે ત્યારે તેને મગજમા કંઈ વિકાર થયો છે એમ સમજવું.
કાનમા દરદ થતું હોય છે તો રડતું રડતું કાન આગળ હાથ રાખી મસખ્યા
કરે છે બે તેનું દરદ ભરંહર હોય છે તો તેનાથી રડી શકાતું નથી,
અખો મીંચાઈ જાય છે. માટે આવી રીતે રડતું જોઈ તેના ચાગા ઉપર-
થી તેના રોગની પરીક્ષા કરતા માતા ચનારી બીઓએ શીખતું જોઈએ

તાવ—ખાલકને અછરણુ થવાથી કે શરદી લાગવાથી તાવ આવે છે.
તો તે વખતે તેને એરડીયાનો બુલાખ આપવો અથવા તો મોટી હરડે
રાખી મુકવી તે ઉભી બસીને પાની, મળ સાફ થવાથી ધણીવાર તાવ
મટી જાય છે ખાલકોના તાવને માટે કંડુને શેડીને તેની બૂટી કરી પાણી
સાથે ૨ થી ૫ ગ્રેન આપવાથી તાવ મટે છે ખાલકોના તાવમા અતિવિષ
ની બૂટી ૩ થી ૫ ગ્રેન મદ સાથે ચટાડવાથી આગમ થાય છે

ખાલકોના તાવમા અતિવિષ, પીપર, નાગરમોચ અને કાકડાશોગી
સરખે ભાગે લઈ તેનું ચુરણુ બનાવી કુવડે ચાગી તેમથી ૧ થી ૩ રની
મદ સાથે ચટાડવાથી તેનો તાવ મટે છે તે ઉપરાંત ઉનટી, ઝાડો, ખાસી,
અને કૃમિને પણ મટાડે છે. આ દવા નિર્દોષ છે.

ઝાડો—ખાલકોને ધણીવાર માના ધાવણુમા વિકાર થવાથી કે ઠડીયી
કે દાંત પુટતા હોય છે ત્યારે ઝાડા થઈ જાય છે ખાલકને ઝડા થયા હોય
તો ઈંદ્રજવ શેડીને તેને વાટી તેમથી ચમચી ધાવણુ સાથે પાણી કે તેમા
વાવડીય ઉમેરી તેની ફાટી પાણી સાથે પારી તેથી ઝાડો ને મરડો મટશે.
ઝરમીનો ઝાડો હોય અને લોહી પડતું હોય તો બીલોનો ગરબ, લોહર,
વાળો, ગળખીંપર અને ધાવડીના પુલને વાટી તેનો ઉકાળો કરી તેમથી
દીવસમા ત્રણવાર ચમચી ચમચી પાવુ અથવા તો અતિવિષ, મોચ, સુડ,
વાળો અને ઇંદ્રજવનો ઉકાળો ચમચી પાવો તેથી મટશે.

ઝાડો અછરણુનો કે કૃમિનો થતો હોય તો તે ધોળો હોય છે તો
દુધ થોડું પાવું પણ ચુનાતું નીતરું પાણી બેથી ચાર દીપાં મેળવીને દુધ
પાવાથી ઝાડો મટી જાય છે પેદમા કૃમિ હોય તો ઇંદ્રજવ અને વાવડીયનું
ચૂર્ણ ૧ થી ૩ રતી પાણી સાથે પાંચ બીજે દિવસે દીવેલો નુકામ
આપવાથી મટે છે.

ઉધરસ હોય તો અતિવીરની કળીની ભૂકી મદમાં ચટાડવી તેથી મટશે તેથી ઉદરસ, તાવ સાથેનો ઝાડો અને મરડો પણ મટે છે.

વરાધ-આ દરદ બાલકોને ઘણુ થાય છે વરાધના દરદથી ઘણાં બાલકો મરી જાય છે માટે તેની કાળજી રાખવી વરાધમાં અરકુશીના પાન વાટીને બાશીને છાતીએ બાધવા, તેમજ અરકુશીના પાનને મરમ કરી તેમાંથી રસ નીચોવી બે ત્રણ ટીપા મદ સાથે પાવા. વરાધમાં ગોચરદન લાવી તે પાણી સાથે બે લસરકા ધસીને પાવાથી મટે છે હરડે, બેઠા, જેડી-મધ સરખે ભાગે દધ વાટી તેમાં સી ધાલુણુ અને મદ મેળવી તેમાંથી ૨ થી ૩ વાલ દીવસમાં બે ત્રણવાર પાવાથી વરાધ મટે છે પાખડખાર એક વાલ ગોળ સાથે મેળવી દુધ સગાથે પાવાથી જામી ગયેલા કફ નીકળી જશે

ઉંટાંટીઓ-આળકોને ઘણી વાર થઇ આવે છે આ ગામમાં ખાસી ચઢે છે તે વખતે તેનું મો લાલચોળ થઇ જાય છે. તે દરદ ચેની જણાય છે કટાંટીઓ ચઢે તે વખતે તેના હાથની નાડી પકડી રાખવાથી ત્રણીવાર દરદ બેમી થાય છે આ દરદમાં કાટાશેરીઆની ઝાલનો ઉકાળો જરા પાવાથી મટે છે ભોયરી મણીના ઉકાળો મદ સાથે પાવે

ભાર રહેવો-આળકોને ત્રણીવાર તેની માતા અયોગ્ય ધાતુથી પેટમાં ભાર રહે છે મવકાશ થઇ મળ આનરડામાં ચોટી રહે છે તેથી તેને ત્રણ દરદ થાય છે આવું જણાય તો બોદાર કે રેનચી । સ્ત્રીનાં બુનામ આપવે તેમજ કુકુને ગેડી ને ૧૧ ફાની ૧ થી ૪ વાલ ગરમ પાણીમાં આ પવાથી મટે છે. મુઝનો ઉઘાડો દીવેક નાખી પાવાથી પણ મટે છે

ગળું પડવું-આળકોને ઘણીવાર ગળું પડે છે, તેથી માથે તાળવામાં ખાડો પડે છે અને તેથી ધવાતું નથી, ઝાડા થાય છે ને શરીર મુકાઇ જાય છે. ધાવણુ કે દુધ તાત એકઠી કાઢે છે આની વખતે તાળવા ઉપર ઘી કે તેલ ચોપ-વુ, વજ અને જાયફળ ઘીમાં ઘસી તાળવે લેપ કરવો. તેમજ એરડાના પાન ઘી ચોપડી તાળવે બાધવાથી મટે છે તાળવે માયુ ઘસી ચે પડવાથી પણ મટે છે

આંચડી-આળકોને ઘણીવાર અજી-જીથી પેટમાં કૃમિ થવાથી કે ઉંટાંટીયાથી આંચડી આવે છે જેથી તણાઇ જાય, મોઢે શીણુ આવે, આંખો ફાટી જાય, અને શ્વેતોશ્વેત અથવા પડે છે તેમાં મખજ ઉપર થડક

કરવી, આંખે અને માથે ટાઢુ પાણી છાટવું, છાતીએ શેક કરવો. ઝડા સાથે આવે તે માટે એરડીયુ પાત્ર કે જુરાકોગાના રમમાં જેડીમધ ધમીને પાત્રું વજને મધમા ધસી પાવી. મરચકકાળ વાટી તેનું ૧-૨ નાણાનું ચુર્ણ ચટાડવાથી મટે છે.

હિલ્ટી—આ વખતે જો બધકોશ હોય તો એરડીયાનો જુલાખ આપવો કળીચુનાનું નીતયું પાણી ગાળીને દુધ સાથે પાવાથી હિલ્ટી મટી જાય છે. મોથ, કાકડામીંગ ને અતિવિષનું ચુર્ણ મદ માથે ચટાડવાથી હિલ્ટી મટે છે.

દાંત આવવા—આળકને દાંત આવતી વખતે તાવ આવે છે, ધણુને ઝાડા થાય છે, બેચેન રહે છે તે વખતે લીંડીપીંપર ને ધાવડીના પુલ વાટી મદ સાથે ધસીને તે દાંતના પારા ઉપર ધસવાથી ફાયદો થાય છે.

મુખપાક—કેટલીકવાર આળકનું મો આવી જાય છે અને લજ પડે છે તે વખતે શખજીર ને સોનાગેર વાટી તે ચુચુ મોમો ધસવું. ગોપીચંદન દુધમાં ધસીને પાત્રું. કુલાવેન ટકજીખાર મોમા ચોપડવો. અથવા તો બકરીના આચળની શેક તેના મોમા દિવસમાં બેવાર પડાવવી તેથી મટે છે. અને એરડીયાનો જુલાખ આપવો.

માટી ખાવી—નાના છોકરાને માટી ખાવાની ધણી ટેવ હોય છે, તેથી શરીર પીળું પડી જઈ પાકુ રોગ થાય છે માટે મામાપે તેની બરોબર કાળજી રાખવી. માટી ખાનાર છોકરાને બોદાગ્નેા રેચ આપવો કે સોનાગેર ખવરાવવું, મકુરબખ કે મકુરવટી આપવાથી માટી ખાનાર આળકોની મોની શીકાશ મટે છે.

પારગલો—માતાને આળક ધાવતું હોય અને જો કદી ફરી ગર્ભ રહે છે તો તેને ધાવવા રી આળક સુકાઈ જાય છે. હાથપગ દોરડી જેવા થઈ પેટ વધે છે, તો તેને લીંડીપીંપર વાટીને મદ સાથે ચટાડવી. પ્રવાહ-જળમ મદ સાથે ચટાડવી હરડે તથા તજ ધસીને પાવાથી મટે છે.

ચુક—આળકો ધણીવાર ચુકાય છે. તો તેને એરડીયુ પાત્ર અથવા તો હરડેમાં, સચળ, કે સાજખાર ધસીને પાવાથી ચુક મટે છે. અથવા વાવડીય ને ઈદ્રજવ શેકીને થોડા પાત્રાં અથવા સીંધાલુચ, સુંડ, એલચી તથા પુલાવેલી હોંંગનું ચુરજી કરી એકથી ૨ વાલ ઘી કે પાણી સાથે પાવાથી ચુક મટે છે.

કૃમિયા—ધણીવાર બાળકને ગળ્યા પદાર્થો ખાવાથી પેટમાં કૃમિઆ પેદા થાય છે. તેથી ઝાડે જતા ચેળ થાય છે ઉલ્લમા બાળક દાન કકડાવે છે, આ વખતે દંદ્રજવ અને વાવડીંગનુ ચુર્ણ, કાંચકાની મીઠાને શેડીને કરેલુ ચુર્ણ, મદ સાથે ચટાડવુ અને બીજે દીવસે દીવેલ પાવુ તેથી કૃમિ નીકળી જશે. છોકરાને મીઠાઇ, સાકર, ખાંડ ન આપવુ.

દુર્બળતા—ધણા બાળકો મુકાતા જાય છે અને દુર્બળ રહે છે તેને આસન ૧ ભાગ, દુધ ૮ ભાગમાં નાખી તેમાં ઘી નાખી પઢાવીને ચાટણુ જેવુ થાય ત્યારે ઉતારી ચટાડવાથી ફાયદો થાય છે દુધ વધુ આપવુ, જવ ને ઘઉંનો લોટ ભેયકોળાતુ ચુર્ણ સર્વને મિશ્ર કરી ઘીમાં માકર કે મદ સાથે ચટાડવાથી મટે છે જીવન દુધ સાથે ચટાડવુ

વંદરાવળ—વણા બાળકને નાનપણમાં જણાય છે ત્યારે તેને ૧ ચમચી દીવેલ દુધ સાથે રોજ પાવાથી મરી જાય છે

આ પ્રમાણે બાળકોના ધગ્ગતુ ઉપાયો તો તેની માએ ઘેરજ કરવા અને જરૂર પડે તો જ પૈલ કે ડાક્ટરની સલાહ લેવી. ધણે ભાગેતો માતાની કાળજી નથી હોતી કે માતા અયોગ્ય આહારવિહાર કરે છે ત્યારેજ બાળકો માર્દ પડે છે. માટે બાળક ધાવણુ હોય તે વખતે તેની માતાએ ખાવા પીવામાં બરાબર કાળજી રાખવી જોઈએ. બાળક માદુ હોય ત્યારે તો તેની માતાએ ચળી જ પાગલી બન્યાં.

માતાની કાળજી ન હોવાને લીધે જ ધણા બાળકો ધાવતા જ મરી જાય છે. માતા થવાની જવામદારી ધણી જ જોખમવાળી હોય છે તેણે પોતાના બાળકને સ્વચ્છ હવા અજવાળામાં રાખવુ ઠંડી તેમ ગરમી ન લાગી જાય તેની કાળજી રાખવી, ધાવણુ વિદારવાળુ ન થાય તે માટે ખાવામાં પણ સભાળ રાખવી જોઈએ. બાળકને નીરોગી રાખવા માટે તો દર ચાર કે આઠે દીવસે ચોકખુ દીવેલ એકદ ચમચો પાવુ જોઈએ અથવા તો સારી મોટી હરડે રાખી મુકવી તે બાળકને બેચેની જણાતાં એક બે ઘસરકા ઘસીને પાત્રી જોઈએ.

આ પ્રમાણે બાળકોની સભાળ રાખી તેને ઉછેરવામાં માતાએ ધ્યાન આપવુ જોઈએ આ વાત તારે પણ ધ્યાન રાખવા યોગ્ય છે. લે બહેન, આરંભુ શીખીશ તોય પણ ધણું છે.

પ્રકરણ ૨૮ મું.

બાળકોને કેળવવાની માયાપની ફરજ.

બીજે દિવસે બાળકોને કેળવવાની માયાપની ફરી ફરજ છે તે વિષે મુખ્યમુદરીએ કહેવા માંડ્યું બાળકોને કેળવવાની તેનાં માયાપને માથે મોટામા મોટી જવાબદારી છે. ઘેર વાડી હોય તો તેમા શાકપાન સારા થાય, આમો હોય તો તેનો ફરી મારી, મોટી, મીઠાશવાળા થાય તેરી ઇચ્છા મનુષ્યો કરે છે, ઘેર ગાય હોયતો તેની વાઝડી સારી થાય તે માટે તેનું ઉત્તમ પ્રમારે પોષણ કરવાની કાળજી રાખે છે, ઘોડા હોય છે તો તેને સારી રીતે અનેક પ્રકારની ઝડપી ચાલ શીખે તેને માટે કેળવવાની કાળજી મનુષ્યો રાખે છે પણ પોતાના ભવિષ્યના આધારરૂપ; પોતાની મિલકતના વારસ, જેના સારા નરમા ઉપર તેની આત્મરૂની કીમત હોય છે તેવાં બાળકોની ધણી માથુમે કાળજી રાખતા નથી. તેમને યોગ્ય પ્રકારની કેળવણી આપી ભવિષ્યમા નામ કાઢી શકે તેવો જનાવવાની દરકાર રાખતા નથી.

બાળક સમજણ થાય છે ત્યારથી તેને નીચાળે મૂકે છે, તે બહુ છે કે નહિ તે જોવાની માયાપને દરકાર હોતી નથી. દીવસનો ધણો ભાગ ધન એકઠું કરી સમ્રક કરવામા તે જેટલી દરકાર રાખે છે તેટલી તે ધનને ભવિષ્યમાં વાપરનાર તેનાં બાળકોની કેળવણીની તેમને દરકાર હોતી નથી, કદાચ છોકરાને બણાવા માસ્તર રાખે છે તો તે શું બણાવે છે તેની

તે દેખરેખ રાખતા નથી. આવી રીતે છોકરાને કેળવવાની કાળજી ન રાખવાથી વિદ્વાન માગ્યાપની પ્રજા પણ અવિદ્વાન, અનીતિવાન અને મૂર્ખ નીકળે છે. બાળકને કેળવવું એટલે માત્ર અક્ષરજ્ઞાન આપવું એ નથી, પણ બહુવચન ઉપરાંત માનસિક ઉન્નતિ થાય તેવી, તેમજ ધાર્મિક અને તેવી કેળવણી આપવી જોઈએ. ધર્મના સંસ્કારો તો તેને તેની મા બળયુધીમાંથીજ આપી શકે છે. તેને ધર્મિષ્ઠ અને નીતિવાન થવા માટે બાળપણમાં જ સંસ્કારો નાખવામાં આવે છે તે મોટા થયા પછી જીવી નીકળે છે.

તેને નાનપણમાંથી જ મનુષ્ય એ આત્માના અસરૂપ છે, આત્માનું સર્વ સામર્થ્ય મનુષ્ય પોતામાં પ્રકટાવી શકે છે, કાંઈપણ કાર્ય કરી શકવાને માટે મનુષ્ય સમર્થ છે એવું શિક્ષણ આપી તેના મનમાં તે વાત ફેલાવવી જોઈએ. તે કાંઈ કામ કરવા જાય તો તેને તે કરવા દેવું પણ તે તારાથી નહિ બને, એવું કહી તેની ઇચ્છાને તોડી પાડવી નહિ નાનું કુમરું વૃક્ષ જેમ વાળીએ તેમ વળી શકે છે, પણ મોટું થતાં તે વળતું નથી તેમ નાના બાળકનામાં નાનપણમાં જેટલા સંસ્કારો પાડવા હોય છે તેટલા પડી શકે છે, નાનપણમાં બાળકનામાં ઉચ્ચ સંસ્કારો ન સ્થાપવાથી તે મોટું થતાં માગ્યાપના સમુ થતાં શીખે છે, તે વખતે માગ્યાપને પરતાવો થાય છે. પશુપક્ષીની મનુષ્યો કાળજી રાખે છે પણ પોતાના બલિષ્ઠતા વારસરૂપ પ્રજાની તે નાનપણમાં કાળજી રાખતા નથી.

બાળકને તે બહુવામાં બેદરકારી રાખે છે ત્યારે કે તે માગ્યાપનું કહ્યું નથી કરતાં ત્યારે તેમનાં માગ્યાપ તેમને સમજાવી તે કામમાં તેમને રસ ઉત્પન્ન થાય તેવું કરવાને બદલે તેમને સોડી મારી કે ધોલ મારી તે કામ કરવાની શિખામણ આપે છે. તે ધારે છે કે બે સોડી લગાવીશું તો પાંસર દોર થઈ જશે આવી ધણી માગ્યાપોની માન્યતા હોય છે, આમ કરવાથી બાળકને માગ્યાપ ઉપરનો પ્રેમ ધીમે ધીમે ઓછો થતો જાય છે. તે બધે મારના બચથી તે કામ કરે પણ તે કરવામાં તેમને પ્રમુદ્ધતા થતી નથી. પછી તે બાળકને તે કામ પોતાની ઇચ્છાથી કરવાનો ઉત્સાહ જતો રહે છે અને તેને ધણી જ હાની થાય છે, તેને તો તે દરેક કાર્ય ઉત્સાહથી અને આનંદથી કરે એવી દેવ પાઠવી જોઈએ. તેની ઇચ્છા વિરૂદ્ધ બળાત્કારથી

કોઈ પણ કામ તેની પાસે કરાવવું નહિ તેની રહેઠાણ વગર તેની સહયોગ-શક્તિ દુર્જન બની જાય છે વળી તે દરેક કામ કરે છે તેમા તેની પ્રમત્તના હોય છે તોજ ઉત્સાહથી કરી શકે છે નહિ તો મન વગરનું કામ બળગત ને ફક્કાટ કરતા, નિઃસાહી થઇને માથા ઉતારપણે કરે છે.

બાળકને કલામંદ કરવા માટે મામાપે તેમને પ્રેમથી પોતાનું કંઈ માનનારા બનાવવા તેમને તેમના કામમા ઉત્સાહવાળા બનાવવા માટે મામાપે પોતાનું કામ ઉત્સાહપૂર્વક ચિત્ત જોડીને કરવું જોઈએ તેમણે પોતાનું હલકામા હલકું કામ પણ ઉત્સાહથી કાળજીપૂર્વક કરવું, તેમણે કોઈ કામમા અમતોષ બનાવવો નહિ. તેમનું જોઈ તેમના બાલકો પણ પોતાનું કામ ઉત્સાહથી કરના શીખવાના જે કામ કરવું. તે મનના ખરા ઉત્સાહથી અને તેમા સંપૂર્ણ ચિત્ત જોડીને કરવું. તેમણે પોતાના કામ અત્યંત રમપૂર્વક કરવાથી તેમનું અનુકરણ બાલક ક્યાં વગર રહેવાનું નહિ. મામાપના વર્તનની છાપ બાલકો ઉપર પડ્યા વગર રહેતી નથી માટે મામાપોએ પોતાના બાલકોને જેવા કરવાની ઇચ્છા હોય તેવા પોને થવું જોઈએ. બાલકોને શાંત અને આનંદી બનાવવા માટે માતાએ શાંત અને આનંદી બનવું જોઈએ.

બાલક ગલમા હોય છે ત્યારે તેની દુટી આગળ જે નાગ હોય છે તે દ્વારા માતાના શરીરમાંથી તેને પોષણ મળે છે તેમ જન્મ થયા પછી પણ માતાનો બાનકની સાથેનો સબંધ અદૃશ્ય રીતે કાયમ જ રહે છે આ અદૃશ્ય રીતે માતા જે જે વિચારો કરે છે તેનો પ્રવાહ બાલકનામા જાય છે, તેની દરેક ક્રિયા અને વિચાર બાળકને અસર કર્યા વગર રહેતા નથી, તેનું શરીર માતાના ધાવણથી પોષાય છે તેમ તેનું માનસિક શરીર માતાના વિચારો અને ક્રિયાથી પોષાય છે. માતા જો શોકના ક્રોધના, ક્રોધના કે દુઃખના વિચારો કરનારી હોય છે તો તેના તે સરકારો તેના બાલકમાં પડે છે. તે જો પ્રેમના, શાંતિના, અને આનંદના વિચારોના સરકારો પડનાં તે ભવિષ્યમાં પ્રેમાળ, શાંત, અને આનંદી બને છે

બાળકને કોઈ ન બનાવવા માટે માતાએ કોઈનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. બાળકને તું માડો છે મૂર્ખ છે એવું કહેવું નહિ, પણ તું પ્રજ્ઞા હું.

શાત છે, આનદી છે, ઉત્માદી છે એમ કહેવું આપણા મનમાં પણ તે મહાન ગુણવાળો છે, દુઃખાગરો છે, કામ કરવામાં ઉત્માદી છે એવું દૃઢપણે માની લેવું. આગકને કદી પણ મારવું નહિ, બને તે રડવું હોય તો રડવા દેવું. રડીને યાકશે એટલે તે છાતુજ મહેરાવું. આગકો પોતાના માઆપની ટેવને શીખનારા છે. તેમનામાં જે જે અચગુરો હોય તે મર્વ તેમના માઆપ તરફથી મળ્યા હોય છે માતા દિવસમાં કેટલીક વાર નજીક આમ તમા જુદું બોલતા અચકાતી નથી આગકને ખેનરવાની ખાતર તે જુદું બોલે છે. કેટલીકવાર ધરમાં કાઢી વસ્તુ હોય અને તે આગક જામવા છતાં માગે તો માતા કહેશે કે તે ચીજ તો નથી, ચમ રહી આ પ્રમાણે આગકને જુદું બોલી હોય છે તે વાત આગક સમજે છે. પછી તે પણ પોતાના મિત્રોની આગળ કાઢી વસ્તુ છુપાવવા માટે જુદું બોલતા અચકાતું નથી. તેને જુદું બોલીને અન્યને હાવું એનો પછી રમત જેવું જણાય છે માટે હસના હસતા પણ માઆપે જુદું બોલવું નહિ આગકને સત્ય બોલવાનું શિક્ષણ આપવા માટે માઆપે મત્ય બેસવું, આનકને પ્રમાણિક બનાવવા માટે માઆપે પ્રમાણિકપણે વર્તવું.

બાળકના આગળ ખરી વાત જ કહેવી. તેને કાઢી વસ્તુ કાઢી વસ્તુ આપવાની કડી હોય તો તે માગે ન્ય રે તે વસ્તુ તેને આપીને પોતાનું વચન પાળી બતાવું. વચન પાળવું એ ઉત્તમ ગુણ છે માઆપે તેને પોતાનું વચન ન પાળી બતાવી ખૂનાવામાં નાખવું નહિ આગકને ‘ તું આમ કર, આ રહેવા દે, આમ કર, આ ના કરીશ ’ આવું વારવાર કહેવું નહિ તેની ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલવા દેવું પણ તેના વર્તન ઉપર દેખ રેખ રાખ્યા કરવી. તેની ઇચ્છાશક્તિ જાગ્રત થાય તેમ કરવું તેને વારવાર ઉપદેશ આપવો તે પણ ઠીક નથી. તે પુછે તેનો તે સમજે તેની રીતે જવાબ આપવો. તેને વારવાર ટોકટોક કરવું નહિ તેથી તેને તેનો હિસાબ મહેતો નથી અને કરવું હોય છે તેજ કરે છે તેને જેવું વર્તન શીખનાડવું હોય તેવું વર્તન પ્રથમ માઆપે રાખવું જોઈએ.

માઆપ જે નિદોષ અને શુદ્ધ વર્તનને સેવનાર હોય છે તો આગક તેનું અનુકરણ કરે છે પણ જે અતરમાથી હોવાવાળા હોવા છતાં બાળકને ડાહ્યા થવા ઉપદેશ આપે છે તો તે ઉપદેશની અસર આગક ઉપર

ખીદકુલ થતી નથી. વારંવાર તેને મોઢેથી શિખામણ આપ્યા કરવાથી તે નડોર થઈ જાય છે. તેમને તો શિખામણ કરતાં વર્તનની અસર સારી થાય છે બાળકોને વાગવાર ઉતારી પાડી હલકાં ગણી કાઢવા નહિ. તે જે કામ કરે તેને વખોડ વખોડ કરવું નહીં તે મૂર્ખ હોય અકલવચરનું હોય છતાં તેને મોઢે તું મૂર્ખ છે, અકલવચરનું છે. એવું કહેવું નહિ. તેથી તો તે સારા હોય છે છતાં પણ મૂખ અને નડોર બની જાય છે તેમના ઉત્સાહને ભાંગી પાડવો નહિ, તેથી તે મદ્યુષ્ઠિના થઈ જાય છે. તેમને તો હમેશા ઉત્સાહી અને આનંદી જ બનાવવા માટે માબાપોએ ઉત્સાહી અને આનંદી બનવું જોઈએ.

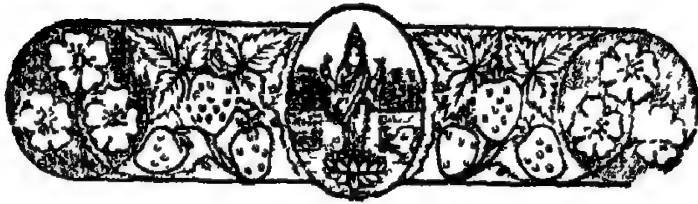
બાળકોથી કંઈ નુકશાન થાય તો તે વખતે તેને ડપકો આપવો નહિ. વારંવાર ડપકો આપવાથી તે સુશ્રેયતા નથી પણ બગડે છે તેના કામની પ્રશ્નમા કરવી એ તેમના ઉત્સાહને વધારનાર છે, બાળકને સાઈ કે નકાર બનાવનાર તેનું મન છે તે મન વડે જે વિચારો હમેશા કર્યા કરે છે તે પછી તેના નિશ્ચયરૂપ બને છે. અને પછી તે નિશ્ચય પ્રમાણે તે દરેક ક્રિયા કરે છે. મનને જે શુભ વિચારો કરવાની ટેવ પાડી હોય છે તો તે પ્રમાણે તેના નિશ્ચયો બધાઈ જાય છે. અને એક વાર બધાઈ ગયેલા નિશ્ચયને ફેરવવો પછી મૂશ્કેલ પડે છે. નિશ્ચય પછી ટેવરૂપ બની જાય છે જાણતાં અજાણતાં પણ તે ટેવ પ્રમાણે કાર્યો થઈ જાય છે. માટે બાળકોના નિશ્ચયો ઉત્તમ પ્રકારના બધાઈ જાય તે તે માટે માબાપોએ તેમને શુભ વિચારોનું ચિંતન કરતા શીખવવું. અશુભ વિચાર તેની આમગ પ્રકટ કરવો જ નહિ તો સત્યવાદી છું, પ્રમાણિક છું, ધર્મિષ્ઠ છું, ઉત્સાહી છું, પરાક્રમી છું, શીલ છું, આનંદી છું, સર્વ કાર્ય કરવાને સમર્થ છું એવું વારંવાર કહ્યા કરવાથી તે પછી એવા વિચારો કરતા શીખે છે અને તે વિચારો વારંવાર કરવાથી તે નિશ્ચયરૂપે બની જાય છે અને પછીથી તે પોતાના નિશ્ચય પ્રમાણે કાર્ય કર્યા કરે છે.

બાળકોને તો હલકો છું, મૂર્ખ છે, નડોર છે, જીડો છે એવું તો કદી કહેવું જ નહિ, એવું કહેવાથી તેના મનમાં અશુભ વિચારો ઉત્પન્ન થાય છે અને તે પ્રમાણે નિશ્ચયો બધાતા તે પછીથી મૂર્ખ, હલકો, નડોર અને જીડો જ થાય છે. બાળકોનામાં જેવા ગુણનું માબાપો આરોપણ કરે છે તેવું તે થાય

છે. બાળકને મહાન બનાવવા માટે નાનપણમાંથી જ તેની માનાએ તેનામા ઉચ્ચ ગુણો છે એવી ભાવના કર્યા કરવો, અને તે સમગ્રજીવન થતા પણ તેને વારંવાર તું ડાહ્યા છુ, મહાન પુરૂષ થવાનો છે, એવું કહ્યા કરવું. બાળકને કઠી પણ વારંવાર તે દોષતાળો છે, એવું કહ્યા કરવું નહિ, તેમ મામાપો-એ પણ પોતાના મનમા એવું ધારવું નહિ. તેને હંમેશા તું નિર્દોષ છે એવું કહેવું તેમ મામાપે પણ પોતાના મનમા બાળક નિર્દોષ છે એવું માન્યા કરવું.

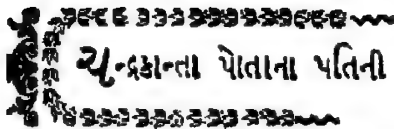
બાળક એ ઇશ્વરના અશ્વરૂપ છે એવું મામાપોએ માની મનમા પણ તેનામા મહાન ગુણો છે એવું ધારવું તેને માટે વિચાર કરવો તે વખતે પણ તે ઉત્તમ છે એવાજ વિચારો કર્યા કરવા. તેને કહેવું પણ તેવું જ. તેનો ભણવામા ઉત્સાહ વધારવા માટે તેને કહેવું કે ભાઈ, તું ભણવામાં તો હોશિયાર છે વાગેલું કે જાણેલું ઝટ સમજી શકે તેવી તારી શુદ્ધ છે. તું તો મોટો વિદ્વાન થવાનો. આવું કહ્યા કરવું બાળકને માટે મામાપ પોતાના મનમા જેવી ભાવના કર્યા કરે છે તેવું તે થાય છે. તેને મોટી પણ તેને જેવું બનાવવાની ઇચ્છા હોય તેવું જ તે છે એવું કહ્યા કરવું. તેનામા જે ગુણ જોવાની ઇચ્છા મામાપો રાખતા હોય તેવા ગુણો તેનામા છે જ એવું માનવું અને તેને કહેવું પણ એવું જ, આથી બાળકમા તે ગુણો નથી હોતા તો પણ આત્મા વગર રહેતા નથી.

મામાપે માનવું કે બાળકમા પણ ઇશ્વર છે અને તે તેને યોગ્ય માગે દોરશે જ, ઇશ્વરના ગુણો તેનામાં પ્રકટ થવાના જ. બાળકને પ્રત્યક્ષ ટોક ટોક ન કરતા તેને સ્વતંત્રતા આપી તેના વર્તન ઉપર માત્ર દેખરેખ રાખવી. તેના ઉપર પ્રેમ રાખવો, તેના મામાપના ઉપર અત્યંત પ્રેમ રહે તેવું વર્તન મામાપે રાખવું. બાળક સુધરવાનો ધણો આધાર તેની માતા ઉપર છે માટે તેણે પોતાના બાળકને ઉત્તમ બનાવવા માટે પોતાનું વર્તન અને વિચારો ઉત્તમ પ્રકારના રાખવા, બાળકને નિશાળમા મુક્યા પછી પણ તે શુ ભણે છે તેની દેખરેખ રાખવી. ઘેર પણ કલાક કલાક મામાપે પોતાના બાળકને અભ્યાસ કરાવવા ઉપર લક્ષ આપવું મનુષ્યોએ ધનનો સમ્રહ કરવામા કળજી રાખવા કરતાં પણ બાળકને યોગ્ય કેળવણી આપવા ઉપર વધુ લક્ષ આપવું જોઈએ, બહેન હવે આજે તો બંધ કરીશુ.

અકરણુ રહ મું.

શ્રી રોગ ચિકિત્સા

ચન્દ્રકાન્તા પોતાના પતિની સેવા કરતી, પુત્રને ઉછેરની આનંદ માનવા લાગી પુત્ર ભવિષ્યમાં મહાન થાય તે માટે કાળજી રાખવા લાગી હમેશા શાતપણે રહેતી, ક્રોધ કદાપી કરતી નહિ પતિની સેવા કરી તેમને પ્રસન્ન રાખવામાં, બાળકને ભવિષ્યમાં મહાન થાય તેવી રીતે કેળવવા તે યત્ન કરતી. બાળકનામાં તેણે ઉચ્ચ ગુણની ભાવના કરવા માઠી ધીમે ધીમે બાળક મોટો થતો જાયો. તેની માતા ગુણો તેનામાં ઉતરી આવવા લાગ્યા માની માફક તેને બાળક પણ ઉચ્ચગુણી, શાંત અને આનંદી બન્યો હતો તેનું નામ પ્રબન્નકુમાર રાખ્યું.

બાળક ઉત્તમ, ગુણવાન, માઆપતું કહ્યું કરનાર થયો. તે કદી પણ રીસાંતા શીખ્યો નહોતો દરેક વાત સત્ય કહેતો તેનામાં તેના માઆપના ગુણો આવ્યા હતા.

એક વખતે રાત્રે નારાયણ મોહનરાય અને ચન્દ્રકાન્તા બેઠા હતા, તે વખતે ચન્દ્રકાન્તાના પુછાયા મોહનરાયે જણાવ્યું કે “ શ્રીઓએ જેમ ગૃહ કાર્યમાં કુશળ થવું જોઈએ તેમ ધરગતુ વૈદક ઉપાયોને પણ જાણવા જોઈએ. તેમાં શ્રીઓને યત્ન રોગોનાં કારણો, લક્ષણો અને ઉપાયો તોખાસ

કરીને જાણુવા જોઈએ. આજે હું તને તે વિષય સમજાવું છું તે ખરો-ખર માદ રાખજે.

પ્રદર.

સ્રીઓને કમળમાથી ધણીવાર ધાતુનો શ્રાવ થાય છે. તેથી શરીર સુકાઈ જાય છે. આ રોગ દસ્તાન જવાથી, ગરમ વસ્તુ વધારે ખવાથી બાળકોને વધુ વખત ધવરાવવાથી કે હદ વગર સંસારભોગ ભોગવવાથી થાય છે.

લક્ષણ—તેથી તે સ્રીઓના ગુલ્લ ભાગમાથી ધોળી, પીળી કે મગ-ગુમળી રસી જેવો પદાર્થ વહા કરે છે તેથી માથું ચઢે છે, અડચી થાય છે, શરીરે શીકાણ જણાય છે, ખવાતું નથી, ફેર ચઢે છે અને શરીર સુકાય છે.

ઉપાય—પ્રદર હોય ત્યારે પુલાવેલી ફટકડીને પાણીમાં પલાળી તેના પોતાં લેવા, અથવા ત્રીફળાના પાણીની પીચકારી લેવી તેમજ શખજીર, ગોખરૂં, મગો વિગેરે દવા ખાવાથી પ્રદર મટે છે, મળોસત્વથી મટે છે.

રસવંતી અને લોધરતુ ચુર્ણ બનેને એકત્ર કરી અગ્રકુસીના રસમા ધુટી તેની વાલ વાલની ગોળીઓ વાગવી તે ગોળી ખાવાથી પ્રદર મટે છે કડા-છાલ શેર ર ખાડીને ઉકાળવી તે પાણી ગાળી લઈ પડી જાતું થતા સુધી ઉકાળતુ, તેમા મોચરસ, મજીક, કાળીપાટ, બીલાનો ગર્મ, મોચ, અતિ-વિષતુ ચુર્ણ એકક તોલો નાખી એકત્ર કરવુ તેમાથી રોગ ના તોલો ખાવાથી પ્રદર મટે છે મુદરીસાથી વાપરવાથી પ્રદર મટે છે.

રક્તપ્રદર.

જેમ સ્રીઓને ધાતુ જાય છે તેમ લોહીનો પણ શ્રાવ થાય છે. તેને રક્તપ્રદર કે લોહીવા કહે છે, તેથી નખગાઈ રહે છે, શરીરે શીકું પડી જાય છે. આ દરદ સ્રીઓનું ધણુ ખરાબ છે, માટે જો સ્રીઓ શરમની મારી દવા નથી કરતી તો પડી નુકશાન થાય છે તેમા ઉપાય—જેડી-મધનું ચુર્ણ તથા સાકર ચોખાના ધોવરામણમાં મદ મેગવી પીવાથી મટે છે. રસવંતી ચોખાના ધોવણમાં પીવાથી મટે. (૩) આસોપાલવની છાલનો ઉકાળો કરી પીવાથી મટે છે.

રક્ત અને શ્વેતપ્રદરને મટે સારામા સાગે ઉપાય સુદરીસાથી દવા છે, આ દવા આજકાલ સ્ત્રીઓમાં ઘણી વપરાય છે. તેની એક બાટલીનો કીંમત રૂ. ૧) પડે છે અને દરેક કેમીકલ વર્કસ અમદાવાદમાં મળે છે. વળી તે હાથમાં દરેક જગ્યાએ દવા વેચનારને ત્યાં પણ મળે છે. આ રોગમાં દુધ પીવું, ગરમ ખોરાક ન ખાવો, ચંદા ન પીવો અને પ્રહાર્ય પાણવું બેઠવું.

દસ્તાનનાં દરદો.

દર માસે નિયમસર સ્ત્રીઓ રજસ્વલા થાય છે તે વખતે તેમને ચાર દિવસ સુધી ઝડપુ-દસ્તાન આવે છે તેમાં કેટલીક સ્ત્રીઓને દસ્તાન બધા થઈ જાય છે તેને નસ્ટાર્તવ કહે છે કેટલીકને દસ્તાન આવતી વખતે ઘણી પીડા થાય છે તેને પીડીતાર્તવ કહે છે અને કેટલીકને ચાર દિવસ પછી પણ દસ્તાન વધુ ચાલુ રહે છે તેને આયાર્તવ કહે છે. આ પ્રમાણે દસ્તાનના ત્રણ પ્રકારના રોગો સ્ત્રીઓને થાય છે.

નસ્ટાર્તવ —દસ્તાન બધા થાય છે તેથી કમરમાં દરદ થાય છે, હી-સ્ટીરીઆ થઈ જાય છે, ઝાડો કમજ રહે છે આ વખતે ગરમ પાણીની પીચકારી લેવી અને પેદા ઉપર ગરમ પાણીનો ગેક કરવો તેમાં ટકણુ ૧ વાલ, એગ્ગીઓ ૧ રતી મકુરબખ ૧ રતી મિત્ર કરી છુટી પાણી સાથે પીવાથી મટે છે. એગ્ગીઓ અને હી મોગ મળવાથી પણ ફાયદો થાય છે. આ દરદમાં કુમારીકાસવ સારો ગુણુ કરે છે તેમજ બચગુટિકા નામની દવા કેમીકલ વર્કસમાં અનેલી દવા ઘણો તાત્કાલીક ફાયદો આપે છે. અને દવાઓ અમદાવાદ દરેક કેમીકલ વર્કસમાં મળી શકે છે. તેનો ઘણી સ્ત્રીઓને ફાયદો થયો છે, પીડીતાર્તવમાં પણ કુમારીકાસવ સારો ગુણુ કરે છે તેમાં ચોગરાજ ગુગળ પણ ફાયદો કરે છે ગરમ પાણીના ટગમાં ખેસવું, અરીસુ ૨ ગ્રેન તથા કપુર ૪ ગ્રેનની છ ગોળીઓ કરી એકેક બે ગોળી ત્રણત્રણ કલાકે ખાવાથી સારો ફાયદો થાય છે અત્યાર્તવમાં દસ્તાન વધુ જાય છે. તેમાં હડા પાણીનું પોતું લેવું, પુલાવેલી ફટકડીના પાણીની પીચકારી લેવી આ દરદમાં સુદરીસાથી બહુ સારો ગુણુ કરે છે.

સોમરોગ.

શ્રીઓને ઘણો પેશામ થયા કરે છે તેને મૂનાનિમાર કે સોમરોગ કહે છે. તેમાં પાકેલા કેળા, મદ કે સાકર ખાવાથી મટે છે. નાગકેસર વાળી જાડી તાજી જાસમા નાખી પીવાથી મટે છે. આમળાની અદરના મીઠાને વાટી તેમાં મદ તથા સાકર મેળવી ખાવાથી આ દરદ મટે છે, સુદરીમારી પશુ આ રોગમાં ચોક્કમ ફાયદો કરે છે તે દેવે કેમીદત્ત વડેમ અમદાવાદમાં રૂ. ૧) ની કીંમતથી મળે છે તે આજકાલ તો મુન્ગીમાંથી વણી પ્રખ્યાત દવાથઈ ગઈ છે.

હીસ્ટીરીઆ.

શ્રીઓને હીસ્ટીરીઆનો રોગ વધુ કરીને વણે લાગુ પડે છે તે પ્રદર રોગથી, લયથી, શોકથી, અતિ વિષયની ઈચ્છાથી કે આર્તવના વિ-કારથી જીવાન શ્રીઓને લાગુ પડે છે તેમાં ખેચતાશુ થાય છે, ગોળા ચઢે છે, ખેલાન થઈ ધુણવ, રડવું, મેટે રીચુ આવવું, વિગેરે દરદો થાય છે, તે વખતે લોકો બન વળગ્યું છે એમ માને છે તેના દાત બીજા જાત છે ઘણે ભાગે એના આરામમાં હાથી ગાળનારી શ્રીઓને આ દરદ થાય છે. તે વખતે માં, આખ અંતે નાક ઉપર ઠંડુ પાણી છાટવું, ટુલાવેલી હાંપ મળાવવી આ દરદમાં યોગરાજનુગુણ માફે કામ કરે છે તેમજ કુમારી-કાસવથી મટે છે વળી હીસ્ટીરીયાડગીયા નામની અર્થન ઉચ્ચેલી દવા દેવે કેમીદત્ત વડેસમારી મળે છે તેનાથી વળી શ્રીઓને જીના હીસ્ટીરી-યાના દરદો મટી ગયા છે.

થાન પાકવું

ફેટલીકવાર રાત્રીનું અડવાથી કે એવા જ કાળથી શ્રીઓનું થાન (રતન) પાકે છે તેમાં ધાતુથી નાકો બહી જાય છે અને આમડી લાક થાય છે ટાક ચઢી તાવ આવે છે અને અદર બળતગ બળે છે આ વખતે દુધ મોટા બાળક પાસેથી ચુસાની લઈ ચૂની દેવરાવવું, રોક કરવો, સખડ અને રતાજળાને લેપ કરવો દરદર ને મીઠાને ખદખદાવી તેનો લેપ કરવો, અગમીની પોટીમ મારી લીડાના પાન ખારીને બાધવા. તેના ઉપર અવળાસવળીનું પાન બાધવાથી રોગ ફાયદો થાય છે. આ

દરદને માટે સખશાળીલેપ દવે કેમીકલ વર્કસમા અનેલો ધણો સરમ ગુણ-
કારક છે. ધણી સ્ત્રીઓ હવે તો એજ વાપરે છે.

કુલી જવુ-મેઢ વધવો.

ધણી સ્ત્રીઓ વધુ એશઆરામી થવાથી શરીરે કુલી જાય છે મેઢ
વધે છે ને પેદામા ચરખીનો ભાગ વધી જાય છે આથી દસ્તાનનો અટ-
કાવ થતા અદર જમાવ થાય છે અને પેકુ કુલે છે આવી રીતે ગર્ભાશય
ઉપર મેદનું ડગાણુ થવાથી તે સ્ત્રીને ફરી ગર્ભ રહેતો નથી.

આ દરદ માટે મેઢ ઓઠો થાય તે માટે નિયમિત દરન લાવનાગ
દવા વાપરવી આ દરદમા જયગુટીકા તેમ કુમારીકાસવ-દવે કેમીકલ
વર્કસની દવાઓ સારો ગુણુ કરે છે. યોગરાજ ગુગળથી વાયુ અને મેઢ
ઓઠો થાય છે તે મહારાનાદી કવાથ સાથે ખાવાથી મટે છે મેદવાળી
સ્ત્રીઓ જાતે વધુ કસરત થાય તેવી મહેનત કરવી, દળવુ, ખાડવુ, પાણી
ભરવુ, વિગેરે ધનકામ કરવુ, તેમા કુલાવેલી હીજ મળવી, એળીઓ થોડો
થોડો ખાવો, હરડેનુ સેવન રાખવુ કમર ઉપર શેક કરવો અને દસ્તાન
ખુલાસે આવે તેવા ઉપાયો કરવા જોઇએ

વંધ્યત્વ.

ધણી સ્ત્રીઓને ગર્ભ રહેતો નથી તે વાઙ્મુ કહેવાય છે કેટલીકને
એકાદવાર પ્રજા થયા પછી ફરી ગર્ભ રહેતો નથી. સ્ત્રીઓને ગર્ભ ન
રહેવામા સ્ત્રીઓને ગર્ભાશયમા દોષ હોય છે તેમજ પુરુષમા પણ દોષ
હોવાથી સ્ત્રી ગર્ભ ધારણુ કરતી નથી તેમા સ્ત્રીઓને દસ્તાન ખરોખર ન
આવવુ, ગર્ભાશયનુ પ્રદર, ગર્ભાશયનો સોજો, વિગેરે દરદોથી સ્ત્રીઓને ગર્ભ
રહેતો નથી.

ગર્ભાશયના દોષો મટે તેવા ઉપાયો કરવાથી ગર્ભ રહે છે. મહારા-
નાદી કવાથ સાથે યોગરાજ ગુગળનુ સેવન કરવુ. ગરમીના ચિન્હો હોય
તો બૃહદમજ્જાસ્ટાદિ કવાથ સાથે યોગરાજ ગુગળ આપવો, ચન્દ્રપ્રભા ખા-
વાથી પણ ગર્ભાશય સુધરે છે, ચન્દ્રપ્રભા સાથે જીવન ખાવાથી પણ ફાયદો
થાય છે.

અડદ, હઠી, કુવાર વિગેરેનો વધુ ઉપયોગ કરવો, ઋતુસ્થાન કર્યા
પછી ૮ દિવસ સુધી આસોદરાના કવાથમાં થી સિદ્ધ કરી તે ૩ રતી સ-

વારમા પીવું, ઘોળી બોયરીંગણીનું મૂળ પુષ્પ નક્કરમા લાવી દુધમાં ધસીને ઝટુસ્નાન કર્યા પછી પીવાની ગર્ભ રહે છે, ખાખરાનું પાન દુધમાં વાટીને પીવાથી ફાયદો થાય છે.

શ્રીઓને ગર્ભ ધારણ થવા માટે સુદરીસાથી તેમજ વખારાગ નીવારણ ગુટિકા-હવે કેમીકલ વર્કસમા મળે છે, તેથી સારો ફાયદો થાય છે માટે તે મજાવીને ધણી શ્રીઓ તે વાપરે છે.

આ પ્રમાણે શ્રીઓએ પોતાના દરદોના કારણો ને ઉપાયો જાણવા જોઈએ. કેટલીકવાર નજીવી વસ્તુઓ દરદ મટી જાય છે ને જે'કડો ફૂપીઆ ખર્ચતા પણ મટવું નથી, શ્રીઓએ તો ધર કામ કરવાની સાથે બાળરોગ અને શ્રીરોગોના ઉપચારોનું પણ જ્ઞાન મેળવી ને તે દરદોના ઘેર ઉપાયો કરવા જોઈએ.

શ્રીઓને માથે કાંઈ નાની સુની જોખમદારી નથી. માટે તારે પણ સર્વ વાતની કાગળ રાખવી તેમજ કેટલીક ધરમયુ દવાઓ પણ ધરમા પોતાની પાસે રાખી મૂકવી જોઈ, રોગ થાય ને જોઈએ તે તેખને લેવા દોઢવું નહિ, માટે બાળકની દવાઓ, સુક, મરી, પીપર, અર્તિવિષ, અજમો હીરાબોગ, એળીઓ, હરડે, ગોડ્યંદન, હીંગ, સિધ્ધ વિગેરે તો હમેશાં સંધરી રાખવા જોઈએ તને વધુ કહેવું પડે તેમ નથી. હવે આજે બધ કરીશું

ધરગતું વૈદકના સ્થેલાં ને ઉપયોગી પુસ્તકો.

દેશી વૈદુ—તમામ દેશી દવાઓની ખનાવટ છે.	..	૧—૦—૦
ધરનો વૈદ-ધરગતુ ઉપચારો.	...	૦—૧૨—૦
વૈદ અને વૈદક ભાગ ૧, વનસ્પતિની દવાઓ...	...	૦—૧૨—૦
વૈદ અને વૈદક ભાગ ૨, હરમો અને રસાયનો.	...	૦—૧૨—૦
શ્રી ચરક સંહિતા—પુર્વાર્ધ	૪—૦—૦

ઉપરના વૈદકના પુસ્તકો ધરગતું વૈદકનું જ્ઞાન મેળવવા માટે વધુ ઉપયોગી છે.

વ્યવસ્થાપક શાશ્વત્કલ્પ-અમદાવાદ

પ્રકરણ ૩૦ મું.

સુખી કુટુંબ.

ચન્દ્રકાન્તા અત્યારે સંભારનાં કાર્ય કરતા, સર્ગીય જીવનનો અનુભવ કરે છે, તેની પામે નાનો રૂપવાન પાંચ વરસનો બાળક રમતો અને હસતો જણાય છે. મોહનરાય અત્યારે સ્વપરાક્રમથી સારૂ દ્રવ્ય કમાતા મુબમ્માં એકાઠ મીઠનો માલીક બની એકો છે જે બીજાને નોકરી કરતો હતો તેને ત્યાં અત્યારે નોકરો ઉપર નોકરો હાથ હા કરનારા છે.

પ્રમાણિકપણે ધ ધો કરવો એ તેનું સૂત્ર છે, જીવનની એક ક્ષણ પણ નકામી ન ગુમાવવી, આખો દિવસ કર્તવ્યશીલ રહેવું, દમ્બરપગાયણ જીવન વિતાવવું એ તેની સ્વભાવીક ટેવ છે, ધરમા જાવતા પ્રસન્નમુખે ચન્દ્રકાન્તા તેને આવકાર આપતા તૈયાર જ હોય છે નાનો બાળક પણ માપુ બાપુ કરતો હસતો હસતો સામે આવે છે, માતા પિતાની આડા પાગરી, એ તો તેનો સ્વભાવ પડી ગયો છે.

મોહનરાય અને ચન્દ્રકાન્તા હમેશા આનંદમાં રહેતાં, તેમનું મન કંઈપી પણ ઉદ્વેગમાં જણાતું નહિ. ચન્દ્રકાન્તા પતિના ગમે તેવા ઉદ્વેગને પણ ધડીમાં જાત કરી દેતી તેઓ શરીરે જીવ જણાતા પણ તેમના મન અને આત્મા તો એકરૂપ બની ગયા હતા બીજા ધરોમાં બીજાને પુરોષો

ઉપર ગુરસો આવે છે એવું કદી પણ ચન્દ્રકાન્તા કે મોહનરાયના સખ-
ધમા બનવું નહિ તેઓ હમેશા એક બીજા ઉપર પ્રીતિવાળા જણાતાં,
તેમના ગુણો બાલકમા પણ ખીલી આવ્યા હતા

ચન્દ્રકાન્તાના સમઘથી મેકડો સ્ત્રીઓ આનદી બની, સેકડે' કુટુંબો
સુખી થયા હતા, તે તે સ્ત્રીઓના સમઘી બીજી સ્ત્રીઓ સુધરતી હતી,
હજુ પણ ધણીવાર તે તે સ્ત્રીઓ ચન્દ્રકાન્તાને મળવા આવતી અને તેનો
ઉપકાર માનતી. ચન્દ્રકાન્તા ગૃહકામમા કુશળ, પતિ સેવામાં એકડો, બાલક
કને ઉચ્ચ શિક્ષણ આપવામા કળજીવાળી અને નોકરો ઉપર દેખરેખ
ગખવામા પણ કુશળ હતી પતિસેવાનું કામ તો ત જાનેજ કરતી
પતિના ઉપર તેની એટલી બધી પ્રીતિ હતી કે જો કોઈ વખતે મેદરાયનું
માથું ચઢતું તો તે દિવસે તેને ચેન પડતું નહી તેનામા દિસત પણ વણી
હતી, તે મંકડમા કે દુખમા મગગતી નહિ, પતિને પણ ધીન્જ આપી
દુખને વિસારે પડાવી દેતી

અત્યારે તે દમ્પતિ વાન્કેશ્વર ઉપર પોતાના બગવામા ગડે છે તે
ધણી વખતે કામદાજે નડીઆદ અને અમદાવાદ પરુ જતા તેમની નાતમા
પણ તેમની પ્રતિષ્ઠા મારી છે તેમના તરફથી હાથ એક શ્રીશિશુકાલ્ય
ખોલવામા અવ્યુ છે તેમા મોટી ઉન્મરની સ્ત્રીઓને સુધારવાનું કામ ચાલે
છે. ત્યાં હમેશાં ચન્દ્રકાન્તા જાય છે, અને કલાક કલાક ઉત્તમ દષ્ટાનોથી
સ્ત્રીઓએ પોતાનો ગૃહવ્યવહાર શી રીતે નિભાવવા તેનું શિક્ષણ આપે છે

આ જગતમાં મોટામા મોટું કાર્ય સ્ત્રીઓને સુધારવાનું છે એમ
તે માને છે, સ્ત્રીઆ સુવર્ણ વગર સસાર સુધરવાનો નથી અને આપણી
ઉન્નતિ થવાની નથી એમ તે માને છે, આખા ધરના સુખદુઃખનો
આધાર સ્ત્રીઓ ઉપર છે. ધરમા માણુમો હોય, પૈસા ટકા હોય, વૈભવો
ભોગવવાના હોય છતાં પણ જો સ્ત્રી કુદ્દા હોય છે તો તે ધરના માણુસો
હમેશા ચિતા, કુમપ, કલેશ કકામ અને દુખમા રવડ્યાં કરે છે, ફટલીક
અણુધડ સ્ત્રીઓ એક બીજાની નિદા કરનારી, સાચાં જુઠાં બરવી એક
બીજાને લડાવી મારનારી અને ધરમા સપને બદલે કુસપ કરાવનારી હોય
છે. આવી સ્ત્રીઓ જ્યાં હોય છે ત્યાં તેના પતિને કે ધરનાં બીજાં માણુ-

મોને હમેશાં દુખનો જ અનુભવ થાય છે. તેની પ્રજા પણ તેના જેવી જ હલકી હિતવન્ન થાય છે. માટે તેવી સ્ત્રીઓને સુધારી સત્ય માર્ગે વાળવા યત્ન કરવો તેના જેવું ખીજું પુણ્યનું કામ નથી ચન્દ્રકાન્તા હમેશા સ્ત્રીઓને સુધારવા ઉપર વધુ લક્ષ આપતી

ચન્દ્રકાન્તાનો સ્વભાવ મળતાવડો, નિરજિમાતી, આનદી અને જેની ને તેની સાથે જાળી જવાનો હોવાની તેના સમ્બધમાં આવનાર માણુમ તેના ઉપર પ્રીતિ રાખ્યા વગર રહેતું નહિ. હમેશા પ્રેમથી અન્યને સારી રીતે સુધારી શકાય છે, ખીજી કે ત્રામથી સ્ત્રીઓ કે બાળકો સુધરી શકતા નથી પણ તેજ બાળકો અને સ્ત્રીઓને જો પ્રેમથી સુધારવામાં આવે છે તો તેમને સુધારતાં વાર લાગતી નથી.

અત્યારે ચન્દ્રકાન્તાની જ્યા ને ત્યા પ્રથમ થતી, નાનમાં પણ સર્વ કાંઈ તેને વખાણુના. તેના તેજથી કેટલીક સ્ત્રીઓ શર્યાતમાં તો તેની અદેખાઈ કરવાને ચૂકતી નહી, પણ જ્યા તે તેના સમ્બધમાં આવતી કે નરત ઠડીમાર બની જતી. તે પોતાના શત્રુને પણ પ્રેમથી બોલાવી તેનો આદરસત્કાર કરતી. જે સ્ત્રીઓ તેની નિંદા કરનારી હોય, તેજ જો તેના સમ્બધમાં એકવાર આવતી તો પછી તેના વખાણુ કરનારી બનતી

સ્ત્રીઓનો મુખ્ય સ્વભાવ સ્ત્રીહંસનો કહેવાય છે, તેણે ધણી સ્ત્રીઓના તે સ્વભાવને છોડાવી દીધો હતો, ગરીબીમાંથી પૈમાદાર થવાથી તેને સર્વ અનુભવ થઈ ચુક્યો હતો. મરીમોની દયા ખારી પુણ્ય કરતું, જેમને જેવી ઘટે તેવી સહાય આપી ઉત્તિ થાય તેવા માર્ગે ચલાવવા યત્ન કરવો એ તેનું સ્વાભાવિક કાર્ય થઈ પડ્યું હતું, તેની ન્યાતના પૈમાની તગીને લીધે ન જણી શકે તેવા ધણા વિદ્યાર્થીઓને તે પોતાના ખર્ચે જણાવતી. મોઢરી બેઠતી હોય લેને મોઢરી અપાવવા પોતાના પતિને કડી તજવીજ કરતી.

મોહનરાય બાપાર ધધાનું કામ કરતો, અને ગૃહવ્યવસ્થાનું કામ ચન્દ્રકાન્તા કરતી. ધરમાં શુ થાય છે, તેની મોહનરાયને ખબર નહોતી. ચાકરો ખેડેકી ન જાય, મોઢે ચઢી ન વાગે, અને પોતાનું કામ બરાબર કાળજીથી કરે તેને માટે તે સંપૂર્ણ કાળજી રાખતી. સર્વ મોઢરો સમ્યતાથી વર્તે, વિવેકનો ત્યાગ ન કરે, કાંઈ આવે

જાય તેવું સન્માન સાચવે, તેવી રીતે તેમને કેળવણી આપી બાલવા બાલવાની રીતભાત સમજાવતી. હવે તેને રસોઈ કરવાની નહોતી પણ રસોયો રાખેલો હતો. તેમ છતાં પણ રસોઈમાં તે કાળજી રાખતી. રસોડું સ્વચ્છ રહે, રસોઈ સ્વાદિષ્ટ બને, અનાજ વીણી, ઝાડકી સ્વચ્છ કર્યા પછી જ તેનો ઉપયોગ થાય, કાંક તાણુ અને સળ્યા વગરનું સારી રીતે સ્વચ્છ કર્યા પછી વપરાય. પાણી સ્વચ્છ અને ગળીને જ વપરાય, વાસણો કાંટ ચડેલાં ન હોય પણ સ્વચ્છ વપરાય તેની તે જાતે કાળજી રાખતી

તેણે પુત્રને નાનપણથી જ આનંદી અને હસમુખો બનાવી દીધો હતો, તેને રમતમાં ને રમતમાં કેળવણી આપવામાં આવતી. તે હંમેશા પ્રસન્ન રહે, કલ્યાણરો થાય, તેને નવું નવું જાણવાની જીજ્ઞાસા પ્રકટે, મહેનતુ થાય, આજસુ ન બની જાય તેની તે સંપૂર્ણ કાળજી રાખી નેને સારી રીતે કેળવવામાં યોગ્યર ધ્યાન આપતી કેટલીક વખતે નાના છોકરાને શ્રીમત માળાપો આકરોના સહવાસમાં રાખે છે તેથી ને આગકા નોકરોની રીતભાત શીખે છે, અને તેથી તેવા હલકા માણસોની સોજતથી બાલ-નો જન્મરો યગડે છે તેમ ચન્દ્રકાન્તા કરતી નહિ. તે પોતાના બાલકને નોકરોને મોપતી નહીં તે હમેશા પોતાની મેળે જ બાલકને રમાડતી અને કેળવતી.

આ પ્રમાણે આ કુટુંબમાં અત્યારે સુખ અને શાંતિ પ્રસરી રહ્યાં હતાં, ધરમાં આવતાં મોહનરાયને જાણે સ્વમસદનના આનંદનો લાસ થતો પોતાની શ્રી ચન્દ્રકાન્તાને તે દેવી તરીકે માનતો. કોઈ પણ વખતે તેને તેનાથી અસતોષ થતો નહિ, ચન્દ્રકાન્તાને રાજી રાખવા, તેને સતોષવા તે પોતાથી બનતું કરતો, તે જાણતો કે ધરમાં શ્રી એ લક્ષ્મીનું સ્વરૂપ છે શ્રીનું મન સંપાદન કરી તેને રાજી રાખવાથી લક્ષ્મીદેવીની આપણા ઉપર કૃપા થાય છે, તેને અસતોષ આપી સતાવવાથી લક્ષ્મી ત્રાસી જાય છે. શ્રી હીલી હોય, ઉજાજળી હોય, માત્ર વિષય સુખને જ હઞ્ચનારી હોય છતાં પણ તેને પોતાના પ્રેમથી પોતાના સ્વભાવને અનુકૂલ બનાવવી જોઈએ, એ તે સારી રીતે સમજતો. શ્રીમત અજ્ઞાનતાથી જ હીલી બની પોતાને સતાવે છે માટે તેના અજ્ઞાનને ટાળવા પુરુષે ચતન કરવો જોઈએ. તેના

ઉપરના પ્રેમથી તે પતિને અનુકુલ થવાની જ માટે તેને બચથી કે ત્રાસથી કહ્યાગરી બનાવવા કરતાં પ્રેમથી પોતાને અનુકુલ બનાવવી એ મુર્ખોત્તમ ઉપાય છે, એમ તે માનતો. ચન્દ્રકાન્તા તો કેળવાયેલી, પતિસેવા કરવામાં પોતાના ધનભાગ્ય સમજનારી હોવાથી મોહનરાયની તેના ઉપર વિશેષ પ્રીતિ હતી તેઓ વચ્ચે કોઈ દિવસ વિખવાદ થયો નહિ, તેમના વચ્ચે વાદવિવાદ થઈ કડવાશ ઉત્પન્ન થતી નહિ. હમેશા બંને જણ એકબીજાને અનુકુલ અને આનંદી રહેતા.

ચન્દ્રકાન્તાને પોતાના પતિ ગહારગામ જતા તો તેટલો વિયોગ પણ અસહ્ય લાગતો. તેમ મોહનરાયને પણ તેના વગર એક ઘડી પણ ચેન પડતું નહિ જેમ મારમનુ બેડુ એક ઘડી પણ એક બીજાનો વિયોગ સહન કરી શકતું નથી તેમ આ દમ્પતિ પણ હમેશા એક બીજાની સાથે જ રહેવાનું પમદ કરતા, કામ પ્રમગે ચન્દ્રકાન્તાને કદી પોતાને પીએર જવું પડતું ને તે જતી ખરી પણ ત્યાં પોતાના પતિ વગર તેને ચેન પડતું નહિ, તે ત્યાં ખપ પુરતું જ રહી તરત પત્ની પોતાને ઘેર આવતી. તેને વધુ પીએરમાં રહેવાનું બીજી સ્ત્રીઓની માફક પસંદ નહોતું. કારણ કે તે સમજતી કે પતિ એજ મારો પરમાત્મા છે, તેમના સાંનિધ્યમાં રહી નેમની સેવા કરવામાં જ તેને આનંદ અને શ્રેય જણાય છે.

બાલકને કેળવવામાં ખાસ લક્ષ આપવું જોઈએ એમ તે દમ્પતિ માનતા. ધણી માણસો ધધા રોજગારમાં એટલી બધી કામજી રાખે છે કે આગકો થુ કરે છે, તેની કાલજી રાખવાની તેમને પુરસદ હોતી નથી. બાલકો સારે રસ્તે ચઢે છે કે ખોટું રસ્તે તેમની તેમને પોતાના ધધા રોજગારને લીધે પુરસદ હોતી નથી. આથી ધણીવાર બાલકો અવળ રસ્તે ચઢી જાય છે. અને ધણી વખતે તો માથાપોએ તન તોડીને જે પૈસા ટકા એકઠા થયાં હોય છે તે પૈસાનો બાલકો દુરુપયોગ કરી હિંગી નાખે છે. અને આમરૂને પણ ઘેરો પહોંચાડે છે. માટે દરેક માણસે પોતાના બાલકોને કેળવવામાં સર્વથી વધારે ધ્યાન આપવાની જરૂર છે. આ વાત મોહનરાય અને ચન્દ્રકાન્તા સારી રીતે સમજતા હોવાથી તે પોતાના ધધા રોજગાર કરતાં પણ પોતાના બાલકને કેળવવાની વધુ કામજી રાખતા.

વિષયનુ સુખ અનિત્ય છે, એમ તેઓ માનતા જોયી માન પૈસા ટકા કમાવા, વૈભવો ભોગવવા, સ્ત્રીઓ પુરુષમા અને પુરુષે સ્ત્રીમા મશ્ગુલ રહેવું, બાળકોને લાડલડાવી આનંદ ભોગવવામા જ મર્વસ્વ માની બેઠવું એ સર્વ સુખને અનિત્ય માની તે દમ્પતિ સત્ય સુખને મેળવવા પણ માગજી રાખી યત્ન કરતા. ધન; પૈસા, ટકા, સગા જહાજો એ સર્વ અનિત્ય છે, સસારના પદાર્થો જવા આવવાના સ્વભાવાળા છે, તે પદાર્થો મળતા સુખ થાય છે અને જ્યારે તેનો નાશ થાય છે ત્યારે દુખને ઉત્પન્ન કરે છે, માટે સસારનાજ પદાર્થોમા આસક્તિ રાખ્યા કરી તમા સુખભુક્તિ સ્થાપવી એ તો દુખને પામવાનો રસ્તો છે એમ તે મનના તે જાણુન કે મત્ત સુખ તો તે સર્વ પદાર્થોને ઉત્પન્ન કરનાર જે સત્ય વસ્તુ છે તેનો અનુભવ કરવાથી મળે છે માટે સર્વ પદાર્થના મુગરૂપ જે પરમાત્મા તેમના સ્વરૂપનુ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા પણ તે હંમેશા યત્નશીલ રહેતા

તેમની આસક્તિ ધીમે ધીમે સસારના પદાર્થો ઉપરથી ઝોછી થતી ગઈ, તેમનું મન ઈશ્વરનો સાક્ષાત્કાર કરવા માટે પ્રયત્નશીલ રહેવા લાગ્યું, જ્યારે અનિત્ય આ સસારે ઉપરથી મનને ઉઠાવી લઈ નિત્ય એવા પરમાત્માની સાથે તેને જોડવામા આવે છે ત્યારે મનુષ્યો ખરા માર્ગે જાય છે આ દમ્પતી પણ વ્યવહારમા રહેવા છતાં વ્યવહારના પદાર્થો ઉપરની મમત્વ ભુક્તિ ઝોછી કરતા ગયાં અને પોતાનુ જે ખરૂં કર્તવ્ય, આત્માના સ્વરૂપનુ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનુ છે તે માર્ગે વળ્યાં, ધણીવાર તે બંને જણ હવે સસારના કાયાક્રમલા કરવાનુ છોડી, ઈશ્વરનો સાક્ષાત્કાર થી રીતે થાય તે સખધી વાદવિવાદ અને ચર્ચા કરવા લાગ્યા ચર્ચા કરીને જ બેસી ન રહેતાં તેઓ હંમેશા પોતાના સ્વરૂપનો સાક્ષાત્કાર કરવા યમનિયમાદિનુ પાલન કરી સદ્વારમા સંયમને માધવા લાગ્યાં

આ દમ્પતી મૂળ તો સરકારી હતાં એટલે તેમનુ મન આ તરફ વળતા વાર લાગી નહિ હવે તેમનો સસારના પદાર્થો ઉપરનો મોહ ઉતરી જતાં ગમે તેવા આકર્ષક વૈભવોથી તેમનુ મન લલચાતું નહી, હવે તો તેમને ઈશ્વર સખધી વાતોજ રૂચવા લાગી દિવસે નિર્વૃત્તતા સમયમા પણ આ દમ્પતી ઇશ્વરવિષયક પુસ્તકો વાંચી તે સખધી ચર્ચા કરતા. હંમેશા

રહવાર સાગ ધારણા, ધ્યાન જપતપાદિ ક્રિયાઓ કરવામા વધુ વખત આ-
ળવા લાગ્યા, ત્રને પણ નાનપણથી ઇશ્વરવિષયક મસ્કારો નાખવા માગ્યા
અહારવિહારમા પણ હવે તે કાળજી રાખવા લાગ્યા મનને શુદ્ધ અને
સાત્વિક બનાવનાર અહારવિહારનું સેવન કરતા વત્રો પણ સાદાજ ધારણ
કરવા લાગ્યા ચારિત્ર શુદ્ધ રાખી ઇશ્વરના ગુણધર્મોને પોતામા સ્થાપી,
હમેશાં સયમશીલવૃત્તિ રાખવા લાગ્યા

આ પ્રમાણે દમ્પતી આ સસારના લાલ્ચિક પદાર્થોમાથી આસક્તિ
હટાવી લઈ પરમા માત્રાનિ વળ્યા, તેમના સખધમા આવનારની સાથે
પણ હવે તે ઇશ્વરસમધીજ વાતચીત કરતા તેમના હિતમ આચારથી ધણા
અન્ય મનુષ્યો હિપર પણ અમર થવા માંડી સંસારમા દગ્ગને માટે બુદ્ધ
પ્રપચો, દગ્ગા ફટકા કરનારા ગરમાવા નાગ્યા ધણા તેમનું અનુકરણ કરી
સત્ય પથે વળવા લાગ્યા

આ પ્રમાણે આ દમ્પતીએ અન્ય સેઠડો સ્ત્રી પુરૂષોના જીવનોને
સુધારી દીધા અને પોતે સસાર જે દુઃખરૂપ કહેવાય છે તેમા પણ સ્વર્ગિય
મુખનો આનંદ ભોગવવા લાગ્યા

જીવોએ મનન કરવા યોગ્ય પુસ્તકો

ગૃહિણી રતનમાળા	૧—૦
મુખી ગૃહસસાર		..	૧—૦
સ્વર્ગીય સુખ	.		૦—૮
આત્મજ્યોતિ કિવા બ્રહ્મદર્શન	..		૧—૦
સ્વધર્મ નિષ્ઠ દૈવીજીવન	૬—૦

વ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય—અમદાવાદ

પ્રકરણ ૩૧ મું

મોક્ષનો માર્ગ.

મોક્ષનરાયને ચન્દ્રકાન્તાનું મન હવે મમાગ ઉપગથી હડી મનુ તેમને સમજાયું કે આ મમાગ તો નાશવત છે શરીરને મટે ધનાદિ પદાર્થો છે. આત્માને માટે શીગ છે, કાષ્ટ શરીર માટે આત્મા નથી પુન પ્રસન્નકુમાર હવે મોટી વયનો થયો હતો તેને ઉત્તમ શિક્ષણ આપવામા આવ્યું હતું તેની લાયક ઉમ્મર થતા ધનનો ભાર તેના ઉપર મુપ્રત કર્યો

પ્રસન્નકુમાર પણ હોનિયાર અને શુદ્ધિશાળી હતો, તે માઆપની સેવા કરવામા પણ કુશળ હતો. પોતે ઉમ્મર લાયક થતા પિતાના વ્યવહારનો બધો બોલો તેણે ઉપાડી લીધો. મોક્ષનરાય અને ચન્દ્રકાન્તા હવે નિવૃત્તિ પરાયણ જીવન ગાળતા, ધન્યરતુ ભજન કરતા નવરાશના વખતમા મહાભારત, રામાયણ, ભાગવત, ઉપનિષદ, ગીતા વિગેરે ધર્મપુસ્તકો વાચતા

તે અદ્વૈત ધર્મના નિયમ પ્રમાણે દાન કરતા ગરીબો ઉપર દયા ગમ્પતા, જહાણોને વિદ્યાબ્યામ કરવા માટેની અનુકૂળતા કરી આપતા, ગરીબોને કેળવણી આપવા દ્રવ્ય અર્ચના, સત્ય મોક્ષના, કોષ્ઠનુ પત્રુ મન કુ-ખાય તેની ક્રિયા કરતા નહિ શરીર અને મન પવિત્ર રાખતા, કામ ક્રોધનો તો તેમણે જ્ય કર્યો હતો સદા શાંત અને બાનદી રહેતા સાજના દેવદર્શન જતા અને ત્યાં સાધુસતોને અને સત્નાત જહાણોને કાનને કાષ્ટ દાનધર્મ કરતા

એક વખતે તે બંને જણ બાબુલનાથના દર્શન કરવા ગયા, ત્યાં કોઈ સંન્યાસી કથા કરતા હતા, ત્યાં બેસી કથા સાંભળી તે કથામાં તેમને રસ પડ્યો એટલે તે રોજ તેમની પાસે જતા એક વખતે મોહનરાયે સંન્યાસીને પ્રશ્ન કર્યો કે મહારાજ મોક્ષ શાથી મળે ?

આ સાંભળી સંન્યાસીએ કહ્યું ભાઈ, મોક્ષ તો મનનો જય કરવાથી મળે. મન એજ મનુષ્યને બંધનમાં નાખનાર છે. વસ્તુતઃ મનુષ્ય એ કાષ્ઠ મનુષ્ય નથી, પણ તેનામાં ધૃત્વરત્નો અથવા આત્મા છે તે પોતેજ આત્મસ્વરૂપ છે, પણ તેને મનનો મગ થવાથી મનુષ્ય કહેવાય છે એ જો મનના સમનો ત્યાગ કરે તો આત્મા થાય જેમ કોઈ ધનવાનના પુત્રને ખરાબ સોજત થાય અને તેમાં રચ્યો પચ્યો રહી પોતાના કુળ અને ધર્મને ખોઈ બેમે તેમ આત્માને મનની મોજત થવાથી તેણે તેને મનુષ્ય બનાવી દીધો છે. જો મનને સ્થિર કરવામાં આવે તો આત્માનો સાક્ષાત્કાર થઈ શકે.

મોહનરાય—મહારાજ, એ મનનો જય શી રીતે થઈ શકે ?

સંન્યાસી—ભાઈ, મનનો જય ત્રિવેકથી અને વૈગમથી થઈ શકે તે આત્માને ધૃત્વા જન્મોથી મનનો સગ થયેનો છે તેથી તેમાં તે રગાય લો છે, જો સાચા સદ્ગુરુ મળે તો તેને મનની સોજત છોડાવી પોતાના રૂપના દર્શન કરાવી શકે. મનજ મનુષ્યને સમારમાં લખાવનાર અને આત્માને બહાવનાર છે મનના મેલ ટળે તો મન સારૂ થાય, મનની અતિશયતા અથવા તે ખોટું છે એવું સમજાય તો મનનો ત્યાગ થઈ શકે તે માટે મનના જે દોષો આત્માને વળગેલા છે તે દોષોનો ત્યાગ કરવો.

મોહનરાય—મહારાજ, એ દોષો કયા કયા છે અને તે કેમ ટળે.

સંન્યાસી—કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, શોક, ભય, મદ એ વિગેરે મનના દોષો છે. તેનો મનુષ્યે ત્યાગ કરવો. શ્રી ભગવદ્ગીતામાં ભગવાને કહ્યું છે કે—

ધ્યાયતો વિષયાન્પુસઃ સંગસ્તેષુપજાયતે ।

સંગાત્સંજાયતે કામઃ કામાત્ક્રોધોઽભિજાયતે ॥ ૬૨ ॥

ક્રોધાદ ભવાતિ સંમોહઃ સંમોહાત્સ્મૃતિ વિભ્રમ ।

સ્મૃતિ ભ્રંશાદ બુદ્ધિનાશો બુદ્ધિનાશાત્મજયતિ ॥ ૬૩ ॥

(શ્રી ભ. ગી. અ. ૨)

અર્થ-વિષયોનું ચિંતન કરનારા પુરુષોમાં વિષયોની આમંત્રિત [પ્રીતિ] ઉત્પન્ન થાય છે પ્રીતિને લીધે ક્રોધ (અપ્રમદ) ઉત્પન્ન થાય છે. જો ક્રોધ તે ઇચ્છામાં આડું આવે તો ક્રોધ થાય છે ક્રોધ થતાં સમોહ (મુર્ખતા) આવે છે, મુર્ખતા આવતાં સ્મૃતિનો નાશ થાય છે અર્થાત જ્ઞાન રહેતું નથી સ્મૃતિનો નાશ થતાં બુદ્ધિનો નાશ થાય છે અને બુદ્ધિનો નાશ થતાં મોહ થતાં સર્વથા નાશ થાય છે (ભ ગી અ ૨)

આ પ્રમાણે મન વિષયનું ચિંતન કરે છે, તેને મેગવવા બુદ્ધિ નિશ્ચય કરે છે. નિશ્ચય થયા પછી ચિત્ત તે વિષયને મેગવવા તેનું ચિંતન કરે છે, અને તે પછી તે મેગવવા અહંકાર અર્થાત હું તૈયાર થાય છે અહંકાર થતાં ઈદ્રિયો તે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવા મત્ન કરે છે, જો તે વસ્તુ મળે નહિ, અથવા ધારેલી ઇચ્છા પાર પડે નહિ તો ક્રોધ થાય છે, ક્રોધ થતાં સમોહ થાય, બુદ્ધિનો નાશ થાય છે, અને અવિચારપણે મારામારનો વિચાર કર્યા વગર તે વસ્તુ મેગવવા મનુષ્ય અનીનિના માર્ગે જ નિષ્ઠા પાડવા પડે છે માટે મન એજ મનુષ્યનો શત્રુ છે ક્રોધ, લોભ, મોહ મદ, વિગેરે મનના મેલ છે. રાગદ્વેષ પણ મનના મેલ છે એ મેલને ધોઈ નાખવાથી મનના મેલનું પડ દૂર થાય છે. માટે મનુષ્યે ગગરેળો ત્યાગ કરવો, અહંકારને છોડવો, આ માત્ર આ તાર એવી આમંત્રિત છોડવી અને સદા શાંતિ ચિત્ત રહેવું. ચિત્તનો નિરોધ કરવો, મનને વિષયો પ્રતિ જતું અટકાવવું અને ઇશ્વરપ્રતિ વાળવું એ આત્માના દર્શન કરવાનો માર્ગ છે

ચન્દ્રકાન્તા—મહારાજ, એ મનના મેલ શી રીતે ટળે? ઇદ્રિયોની આસક્તિ સી રીતે છોડાય?

સંન્યાસી—મહેન, જ્યારે એમ સમજવામાં આવે કે આ મમાર મિથ્યા છે. અને એક ઇશ્વર જ માયો છે, અને એ પ્રકારનો તિલાનિય વિવેક પ્રમટે ત્યાર વિષયોમાં વિરાગ ઉત્પન્ન થાય જ્યાં સુધી આ માર અને આ જોડું એવો વિવેક મનુષ્યમાં નથી પ્રકટતો ત્યાં સુધી તેનું સર્વ ભણેલું મિથ્યા છે વ્યવહારમાં પણ વિવેકો દસમેા નીધિ કહ્યા છે એ વિવેક તો કામ ક્રોધાદિનો જય થાય ત્યાર પ્રકટે કે, માટે મનુષ્યે કામક્રોધાદિનો જય કરવો, ગગરેળ ત્યાગવા, મમાન અનાકરણ ગુણનું જેથી વિવેક પ્રકટે અને જ્યારે એમ સમજાય કે એક આત્મા જ અનિનાશી અને નિત્ય છે. મસારના પદાર્થો ક્ષણિક અને મિથ્યા છે, તે મરે નાશવત છે, ત્યારે સત્ય જે પરમાત્મા તેમને મેગવવા મનુષ્યને ઇચ્છા થાય અને તેજ વિવેક.

વિવેક પ્રકટે ત્યારે સમારના પદાર્થો ઉપગતી જે પ્રીતિ તે નરટ થાય
અર્થાત વિરાગ પ્રકટે શ્રી ભગવાને ગીતામા કહ્યું છે કે --

મજહાતિ યદા કામાન્સર્વોન્પાર્થ મનોગતાન્ ॥

આત્મનેવાત્મના તુષ્ઠ સ્થિતપ્રજ્ઞસ્તદોચ્યતૈ ॥ ૬૬ ॥

(શ્રી ભ. ગી. અ ૨)

જ્યારે મનમાની સર્વ વાસનાઓને નિ શેષ કાઢી નાખીને આત્મ સમા-
ધાનવડે પોતામાજ સતુષ્ટ થાય ત્યારે તે સ્થિતપ્રજ્ઞ થાય છે. [ભ ગીતા]

જ્યારે મનુષ્યની સસાર ઉપરની વાસનાઓ જતી રહે, અર્થાત તેને
સસાર ઉપર વિ આગ ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે તેને આત્મામાં પ્રીતિ થાય છે,
અને આત્મામાં પ્રીતિ થતા તેનામાં ષડસપત્તિ આવે છે, અને ષડમંપત્તિ
પ્રાપ્ત થાય ત્યાર પછી તેને મોક્ષ પ્રાપ્તિની ઇચ્છા અર્થાત મુમુક્ષુતા પ્રકટે છે
ચદ્રકન્તા—એ ષડસપત્તિ એટલે શું હશે મહારાજ ?

સન્યાસી—જુદેન, જ્યારે મનુ યને મમારના પદાર્થો ઉપરથી આમકિત
હી જાય તે ત્યારે તેને છ પ્રકારની સપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે શમ, દમ,
ઉપરાંત, તિનક્ષા, શ્રદ્ધા અને સમાધાન એ છ સપત્તિ છે.

શમ--મનનો નિગ્રહ કરવો, ઇન્દ્રિયોમાં ભટકતા મનને આત્મામાં
વાળી શાન કરવું, એ શમ છે

દમ--તેજાદિ બાહ્ય ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરવો એ દમ છે. આ ઇન્દ્રિયો
પોતપોતાના વિષયોમાં ભમતી અટકાવવી તે દમ

ઉપરતિ--પોતાના ધમનું પાલન કરવું, વિષયોથી વિરામ પામી
ધર્મમાર્ગે ચિત્તને વળગાડવું, અર્થાત વિષયોમાં પ્રીતિ ન થવી તે.

તિતક્ષા--ધમ માર્ગે ચાલવામાં, ઇશ્વરને પ્રાપ્ત કરતા જે સુખ,
દુઃખ, ટાઢ, તડકો, વિગેરે સુખ દુઃખ આવી પડે તે સહન કરવું, અર્થાત
સહનશીલતા રાખવી તે

શ્રદ્ધા--આત્માનો સાક્ષાત્કાર કરવા માટે સહયુરુ કે સત્શાસ્ત્રો જે
ઉપાયો બતાવે તેમાં શ્રદ્ધા અર્થાત વિશ્વાસ રાખવો તે.

સમાધાન--વિષયોમાંથી ચિત્તને પાછું ખેંચી અંતઃકરણમાં એકાગ્ર
કરવું અર્થાત ચિત્તનો હલ્કમ નિરોધ કરવો, અને બ્રહ્મમાં શુદ્ધિને સ્થિર
સ્થાપવી તે.

આ પ્રકારે ૫૩ સંપત્તિ મળતા મનુષ્યને આ માનો સાક્ષાત્કાર કરવાની અર્થાત મોક્ષ મેળવવાની ઇચ્છા પ્રકટે છે તે મુમુક્ષુતા મણાય છે

મોહનરાય—મુમુક્ષુતા આ મા પછી શું કરવું જોઈએ ?

સંન્યાસી—ભાઈ, જ્યારે મનુષ્યને મુમુક્ષુતા પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે સદ્ગુરુની પાત્રે જઈ ઇશ્વરને મેળવવાના ઉપાયોનું શ્રવણ કરે છે, સત્શાસ્ત્રો વાંચે છે, તેનું મનન કરે છે, અને તે પછી તેનું નિર્દિષ્ટાસન કરે છે અર્થાત તેમાં બુદ્ધિને સ્થિર કરી મદ્યુર કે સત્શાસ્ત્રોના કલા પ્રમાણે ઇશ્વરની ભક્તિ કરે છે. તે પ્રમાણે નિયમમર ઉપામના કરે છે, અને એ પ્રમાણે ઉપામનાના અંતે ભજાને ઉપાસનાનો સાક્ષાત્કાર થાય છે મનુષ્યને માયાએ ભમાવેલો છે, આત્માનો માયાની સાથે સંબંધ થાય છે ત્યારે તે જીવત્વને પામે છે. એ માયાના આવરણને દૂર કરે તો મનુષ્ય ઇશ્વરને મેળવી શકે.

ચંદ્રકાંતા—મહારાજ, માયા એ વળી કેવી છે ?

સંન્યાસી—જેન, માયા એ આત્માની શકિત છે, જ્ઞાનનું જ્ઞાન થાય તો માયા જતી રહે છે. માયાથી આ જગત ઉત્પન્ન થયું છે તે અનાદિ અવિદ્યારૂપ છે. જેને અવિદ્યા કહીએ છીએ એ માયા છે.

ચંદ્રકાંતા—એ માયાના શા ગુણ છે ?

સંન્યાસી—જેન, એ માયાના ત્રણ ગુણ છે, સત્વ, રજસ અને તમસ એ માયાને જ આવરણશક્તિ કહે છે.

તમોગુણ—તમોગુણથી મિથ્યાજ્ઞાન, અવિશ્વાસ, સંશય, મિથ્યા આ જગત તેને સત્ય માનવું, અજ્ઞાન, આજ્ઞસ, જડતા, નિદ્રા, પ્રમાદ મુદપણ્ય આવે છે. એ તમો ગુણના લક્ષણો છે.

રજોગુણ—રાગ, દુઃખ, મનના વિકાર થવા, ક્રોધ, લોભ, દભ, ખીજના ગુણમાં દોષ જોવા, અહંકાર, દેવ, અદેખાઈ, મત્સર એ માયાના રજોગુણ છે, તેને વિક્ષેપ પણ કહે છે

સત્વગુણ—આ ગુણ ઉત્તમ મણાય છે, અમાનિપણ્ય, પવિત્રતા, નમ્રતા, અહિંસાદિ નિષ્કોષ પાળવા, સત્ય બોલવું, જ્ઞાનચર્ચ પાળવું, પરસ્પરે મા માથેન સમી બુદ્ધિ રાખવી, ક્રાંતની વસ્તુ અનીતિથી કે ચોરીથી ન લેવી, શ્રદ્ધા રાખવી, ભક્તિ કરવી, મોક્ષની ઇચ્છા રાખવી, દૈવીસંપત્તિ પ્રાપ્ત કરવી, ભયનો ત્યાગ કરી નિર્ભય રહેવું, અસત્ અર્થાત આસુરી

મોક્ષનો માર્ગ

સપત્તિની નિવૃત્તી એ સત્વગુણ, શુદ્ધ સત્વગુણનો ઉદય થયે અતઃકરણની પ્રસન્નતા, આત્માનો અનુભવ, પરમ પ્રજ્ઞાતિ, તૃપ્તિ, પરમાનંદ, અહારવરૂપનો નિશ્ચય, જે વડે અરિનાશી એવા પરમતત્ત્વ આનંદનો અનુભવ થાય છે તે.

આ ત્રણ ગુણવાળી માયાનો આત્મામાં આવિર્ભાવ થતા મનુષ્ય અર્થાત જીવાત્મા બને છે. શિવનો જીવ થાય છે જે તે માયાના આવરણને નિવારી શકે તો જીવ એ જીવ મરી શિવ થઈ શકે.

ચન્દ્રકાન્તા—મહારાજ એ માયાને દુર શી રીતે ખસેડાય ?

સન્યાસી—જેમ સુર્યનો પ્રકાશ થતા અધાર નાશ પામે છે તેમ અદ્વૈત જ્ઞાનશક્તિવડે, અર્થાત 'હું શિવ છું, હું બ્રહ્મ છું' એવા જ્ઞાનવડે એ માયાને દુર ખસેડી શકાય છે જેમ વાદળાથી સુર્ય ઢકાયેલો હોય તેથી અધાર થઈ જાય પણ તેથી સુર્ય ઉત્પા નથી એમ ન ઠી શકાય, તેમ આ માયાના અજ્ઞાનથી આત્મા ઢકાઈ ગયો છે, જેથી આપણે તેના દર્શન કરી શકતા નથી, આત્મજ્ઞાન વડે તે અજ્ઞાનને ટાળી શકાય છે.

આ માયા અર્થાત વિલેપ અને આવરણ શક્તિવડે જ મોહ પામીને આપણે આત્માને બૂલી આ રથૂલ શરીર જે પચ્ચમહાભૂતનું બનેલું છે તેને આત્મા માની બેઠા છીએ. તે અતઃકરણની નિમજ્જતા, આત્મા સત્ય છે અને આ સસાર એ આનંદ છે એવા વિવેકરૂપી સુર્યનો ઉદય થતાં એ અજ્ઞાનરૂપી વાદળાને ટાળી દેઈ આપણે આત્માનો સાક્ષાત્કાર કરી શકીએ છીએ.

આ વિષયોને ઝેર જેવા ગણવા, તેનો ત્યાગ કરવો, વિષયોમાં આસક્તિ ન રાખતા પરમાત્મામાં પ્રીતિ નોડવી, સતોષ રાખવો, દયા રાખવી, સહનશીલતા રાખવી, સરજતા, મનની નિશ્ચલતા રાખવી, ઈદ્રિયોનો નિગ્રહ કરવો, આત્માનો સાક્ષાત્કાર થવા અર્થે પ્રયત્ન કરવો એ મનુષ્યનો ધર્મ છે.

આ પછી માડુ થવાથી મોહનરાય અને ચન્દ્રકાન્તા મહાત્માજીને પૂછે લાગી ઘેર ગયા તે પછી રોજ તે આ સન્યાસી પાસે આવી કથા વાર્તા શ્રવણ કરતા, અને વિષયોમાંથી પ્રાતી ઓછી કરી, આત્માનો સાક્ષાત્કાર થાય તે માટે ભક્તિ, ઉપાસના વીગેરે નિયમપર કરતા.

વિષયોમાંથી બુદ્ધિ પાછી વાળી હૃદયમાં આત્મા સાથે મન નોડાય તો જ આત્માના દર્શન થાય એમ માની તે બને જણ હવે પોતાનો ધણો વખત ઇશ્વરચિંતનમાં ગાળતા, ઘણીવાર જત્રા અથે જતા, ત્યા સાધુ-સંતોની કથા શ્રવણ કરતા, હીમાલય જેવા શાંત પ્રદેશમાં એકાંત વાસ કરી રહેતા, અને જેમ બને તેમ ધર, ધન, પુત્ર, વૈભવ ઉપરની મમતા ઓછી થાય તેવા યત્ન કરતા.

જેમ જેમ તેમનામાં વિષયોમાંથી આમકિન ઓળી થતી ગઇ તેમ તેમ મનુષ્ય દેહની અકૃતા મળતા માડી, અકૃતા જતા આ માર, આ તાર એવા ભેદ છુટી જવા લાગ્યા વામના કપાવા લાગી જે મળે તેમાં સતોષ માનતા શીખ્યા, પ્રાણી માત્રમાં આત્મબુદ્ધિ ઉત્પન્ન થતી, આ જન્મત એ પરમાત્માનો વિશ્વાસ માત્ર છે એમ માનતા શીખ્યા, નવ નવા ધર્મ માર્ગે વળતા ગયા તેમ તેમ તેમનામાં આત્માની પ્રવૃત્તિ, શાન્તિ, દયા વિગેરે ગુણો આવવા લાગ્યા,

આ પ્રમાણે આ દમ્પતી વ્યવહાર અને પરમાર્થ ઉભય મવોત્તમપણે માધી સુખમાં રહેવા લાગ્યા

વાચક ! તારો ગૃહમંસાર આવો આદર્શ નીવડે તે માટે તુ યત્ન કરજો તુ સ્ત્રી હેય તો ચન્દ્રનાતા જેવી મનજો, પુરુષ હોય તો મોહનરાય જેવી બનજો ખરેખર જે ભોગમતા આવડે તો ગૃહસ્થાશ્રમમાંજ સ્વર્ગના સુખને ભોગવી શકાય છે સુખી થવું કે દુઃખી થવું એ મનુષ્યના પોતાના હાથમાં છે, આજે અજ્ઞાનથી ગૃહસ્થાશ્રમ દુઃખરૂપ લાગે છે, ધણી સ્ત્રીઓ કકાશી હોય છે, પતિને ઝપીને એમવા દેતી નથી, ધણા પુરુષો સ્ત્રીને ગુલામ સમજી તેને દુઃખ દે છે, મારે છે, ગાળો ભાડે છે, આવા સ્ત્રીપુરુષોનું મન કદી એક થઇ શકતું જ નથી અને જ્યાં મૂંઝી સ્ત્રી પુરુષનું મન એક ન થાય ત્યાં સુતી ગૃહસ્થાશ્રમના ખર્ચ સુખનો સ્વાદ તેમને મળી શકતો નથી

વાચક ! તમે દમ્પતી એકરૂપ બનો, શરીરથી મનથી અને આત્માથી એકરૂપ થાઓ, બનેલા વિચાર એક મગ્ગા કરો, વર્તન એક બનાવો, બંનેના સુખ દુઃખ એક કરો જેમ દુધમાં માકર બળી જાય તેમ એકત્ર બળી જાઓ, જરૂર જેમ દુધમાં સાકર બળવાથી મીઠાશ ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ તમે સ્ત્રી પુરુષ એકત્ર થતા સસારના ખરા સુખની મિઠાશ અને આત્માના આનંદ મેળવી શકશો. આ સસાર જે બીજાને દુઃખરૂપ જણાય છે તે તમને સુખરૂપ નીવડશે

આ બધું વાચેલું જ્યારે આચારમાં ઉતારશે ત્યારે તેના ફળના ભોક્તા બનશો. માટે આજથીજ સુખી થવાનો પ્રયત્ન કરો, અને સુખ, શાંતિ અને આનંદને પ્રાપ્ત કરો એજ શુભેચ્છા છે.

સમાપ્ત.

સીહિતશિક્ષક

બીજો ભાગ [સચિત્ર]

આ પુસ્તકના અનુસંધાનમાં ચંદ્રકાતાની આત્મકથા બીજા ભાગમાં આગળ સ્થાન મળે છે. જ્યારે પ્રકરણ, સ્ત્રીઓએ સંકટમાંથી ઉગરવાનો માર્ગ ગૃહસ્થાશ્રમનું મથાઈ સ્વરૂપ, સ્ત્રીઓની પતિસેવા, પતિ વશ કરવાના દેવી ઉપાયો, સ્ત્રી એ દેવી કેમ થઈ શકે, બાળકોને દેવ તુલ્ય બનાવવા વિગેરે વિષયો ઉપરાંત સંકટો સતી સ્ત્રીઓના પવિત્ર જીવનનો મહાવેશ છે કોઈ ૩૪ જેમાં ચિત્રો પણ છે.

આ પુસ્તક છપાય છે દરેક સ્ત્રીએ વાંચી મનન કરવા ચોખ્ખું છે. આજેનું મહાવવા પત્ર લખો.

સીહિતશિક્ષક માટે

જનસમાજ શું કહે છે ?

મુખ્યાધી કેરાવળ માધવજી લખે છે આપના સીહિતશિક્ષક અને ત્રીકાળદર્શક દર્પણ એ પુસ્તકો મહાત્મા જે વાંચી મને ધણો જ સંતોષ પ્રાપ્ત થયો છે.

હાલોહાથી પાઠક યુનીનાલ વિશ્વનાથ લખે છે, આપનું સીહિત શિક્ષક મળ્યું તે ધણું બોવદાયક અને હાલના જમાનાની સ્ત્રીઓને સારી સ્વિખામણ આપનાર છે આ પુસ્તકનો વાચનાર માણસ સદુપયોગ કરે તો તેની જીંદગી ઉત્તમ બનવા જેવું છે.

હાકિરા-કલકત્તાથી નારાયણ કાલીદાસ લખે છે, આપનું સીહિત શિક્ષક વાંચી ધણાજ ખુશી થયા છીએ અને સંતોષ પામ્યા છીએ તમને ધન્યવાદ આપીએ છીએ.

કરાંચીથી કરીમ વાલજી લખે છે, આપનું સીહિત શિક્ષક પુસ્તક ધણું જ ઉપયોગી છે. કારણ કે તેમાં સારાં દ્રશ્યો અને સતીઓની વીર વારતાઓનો સમાવેશ છે તો તેથી આપનો ધણોજ આભાર માનું છું ને આપે લીધેલા શ્રમને માટે આપને ધન્યવાદ આપું છું ગૃહિણી રત્નમાળા, મુખી દમ્પતિ અને મુખી ગૃહસસાર એ પુસ્તકો મોકલશે.

વ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય અમદાવાદ.

સ્ત્રીઉપયોગી પુસ્તકો.

સુખી ગૃહસ્થાસાર અને સુભાગી આત્મ કથા.

આ પુસ્તકનાં ૨૪ પ્રકરણ છે જેમાં સ્ત્રી અને પુરુષોને ઉપયોગી અનેક મનન કરવા યોગ્ય વિષયો છે વાર્તારૂપે હોવાથી વાચકામા ધણો રસ જામે છે ગૃહસ્થાશ્રમનાં ફુખોને સહન કરવા. તેમાંથી સુખના માર્ગો શોધી કાઢવા સ્ત્રીઓ કેમ સુધરે, પતિ સેવા, આનંદ મેળવવો, સુધારાની દુર્દશા, ખરો ત્યાગ, સુખી અવસ્થાનો આગેદુમ્મ ચિતાર વિગેરે રસીક વિષયો છે. રૂ. ૧૥

સુખી દમ્પત્તિ અને જયાદેવીની આત્મકથા

આ પુસ્તકમાં સ્ત્રી ઉપયોગી ૧૫ પ્રકરણો છે જેમાં કુશલ સ્ત્રી-ઓથી પડતો પતિને ત્રામ, પતિ પત્નીની દરજે, પત્નીએ પતિને સહાય કરવી. પાતંગતાની કસેરી, ભોળા સ્ત્રીઓ કેમ ઠાય છે, પડતીમાંથી ચડતી બાળકો ઉછેરવા, મહા પુરુષોનો સમાગમ, સ્વર્ગીય સુખનો આનંદ વિગેરે રસીક વિષયો વાચનારને આનંદમાં તણોત કરી દે છે ક્રી ૩ ૧-૮-૦

ગૃહિણી રત્નમાળા

અને કુમુદિનીની આત્મકથા.

આ પુસ્તકમાં સ્ત્રી ઉપયોગી ૨૫ પ્રકરણો છે પુસ્તક વાર્તા રૂપે હોવાથી વાચકામા ધણુ રસીક અને એક છે, જેમાં પતિ સાથે પત્નીએ કેમ વર્તવું, પતિ પત્નીનો અચ્છેનીય પ્રેમ, સ્ત્રીઓના ચરિત્ર, સતીત્વ એજ સ્ત્રીઓનું અમુદય રત્ન છે, સ્ત્રી સાથે પતિનું યોગ્ય વત્તન આડોશી પાડોશી સાથેનો સમ્બંધ, સાસુ વહુનું કલ્યાણ, નવરાત્રનો વખત કેમ ગાળવો, બાળકોનું પાલન ગૃહિણી પદ વિગેરે વિષયો રસીક વાર્તાઓ હોવાથી ચોપડી હાથમાંથી મૂકવી ગમતી નથી ક્રી ૩ ૧-૮-૦

વ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય અમદાવાદ

સ્વર્ગીય સુખ

ઉત્તમ ચારિત્ર અને સદગુણોથી મનુષ્ય આ જન્મમાં જ સ્વર્ગીય સુખના આનંદનો લાલ શી રીતે મેળવી શકે તેનું વર્ણન અનેક મહાપુરુષોનાં દૃષ્ટાંતો સહિત આ પુસ્તકમાં છે ક્રી મત ૩ ૧-૦-૦

જેઠાલાલ દેવશંકર દવે તત્રી ભાગ્યોદય અમદાવાદ.

ત્રિકાળદર્શક દર્પણ અને પ્રેતાવાહન વિદ્યા

અથવા ચમત્કારીક ગુપ્ત વિદ્યાઓનો ભંડાર[ખીજી આવૃત્તિ]

આ પુસ્તક હમણાજ બહાર પડ્યું છે જેની અદર પ્રા—૧-પ્રવેશ, પ્રા—૨ મા મેરમેરિઝમ અને હીપ્નોટીઝમ વિદ્યા, માર્જન કરી હીપ્નોટીઝમનો પ્રયોગ શી રીતે કરવો, ત્રીકાળગ્તાન શી રીતે મેળવવું અન્યને શી રીતે વશ કરવું પ્રકરણ ૩ મા યોગવિદ્યા, જેમા ગળયોગ, હઠયોગ ઇન્દ્રિયભક્તિ, યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયમ, પ્રત્યાહાર, ધ્યાન, સમાધિ પ્રાપ્ત કરવી, અષ્ટસિદ્ધિ મેળવવાની કળા, મુદ્રાઓ વિગેરેનું વર્ણન, અને તેની સિદ્ધિ પ્રા—૪ મા ત્રિકાળદર્શક દર્પણ અને ત્રીકાળદર્શી આપના બનાવવાની વિદ્યા—દર્પણ બનાવવાની દ્રવા અને તે જોવાની રીત, ત્રણકાળની વાત શી રીતે જાણવી પ્રા—૫ ત્રિકાળદર્શી વીંટી બનાવવી, હજગ્ત ભરવાની વિદ્યા પ્રા—૬ પ્રેતાવાહનવિદ્યા—પ્રેતોને આવાહન કરી તેની સાથે વાતચીત કરવાની વિદ્યા, પ્રા—૭ પ્લેન્ચેટ બનાવવું અને ચલાવવું અને તે દ્વારા પુરુષ પ્રાપ્તના જવાબ મેળવવા પ્રા—૮ વશીકરણ વિદ્યા પ્રા—૯ કેકશાસ્ત્ર અને રતીશાસ્ત્ર-અલચર્ય, ચીર્ષપતન, ચરીરગ્રસ્થ સ્ત્રીપુરુષના ભેદ, સ્ત્રીઓની પશ્ચિની, ચિત્રણી, હસ્તીની, શખીની એ જાતિ અને તેના લક્ષણો-કુમારી સ્ત્રીઓના ખીજા ભેદ, જુદા જુદા દેશની સ્ત્રીઓ, સ્ત્રીઓની પરીક્ષા, પતિવ્રત અને દુગચાગિણી સ્ત્રીઓના લક્ષણો, પુરુષોના શરક, મૃગ, વૃષ અને અન્ન એ વર્ગો અને તેના લક્ષણો, ગૃહસ્થાશ્રમના આનંદ, પ્રજેત્પત્તિ પ્રજા કરી થાય, ગર્ભાધાન, આસન મનમાં ઇચ્છા થાય તેવા બાળકો જન્મે, ગર્ભની પરીક્ષા—પુત્ર જન્મશે કે પુત્રી તે જલ્દી પ્રસવ થવાનો ઉપાય, વધ્યા સ્ત્રીને ગર્ભ ગહેવાનો ઉપાય, ગર્ભવતી સ્ત્રી અને સુવારોગની દવા, વસ્ત્રાલકારો ધારણ કરવા, પ્રા—૧૦ મુ કામશાસ્ત્ર-સ્ત્રીઓની ખુમસુરતીનું ખરું રહસ્ય.

પ્રા—૧૧ મુ મત્રવિદ્યા-વશીકરણનો, લક્ષ્મી પ્રાપ્તિનો, બાળલક્ષ્મીનો, આદાશીશીનો, મહાલક્ષ્મીની સિદ્ધિનો, ધધો મળે ને ધન વધે તેનો, વેપાર માં ધન મળે વિગેરે અનેક મત્રો.

પ્ર-૧૨ યંત્રવિદ્યા-જેમાં કૃત્તનીવાગ્ક, વશીકરણ, આકર્ષણ; સુખપ્ર-
સવનો એકવીએ યંત્ર-ત્રીસોયંત્ર, કાર્યસિદ્ધિનો યત્ર; બાળરસૂક, પીશાચ જવા-
નો, અખૂટ ભડારનો, વેપારમાં લાભ થવાનો વિગેરે અનેક યંત્રો

પ્રા-૧૩ તત્રવિદ્યા-મદ્રગજ અને જદુષ પ્રયોગો-જેમાં વશીકરણ તત્ર,
લીંબુ ઉઘાળવું નદીમાં દૂધની ધાર ચલાવવી, દીવાસળી વગર દીવા કગ્વા
કાકગનો રૂપીઓ કરવો, ઝાડને મુક માગવી; ગળામાં છગી ધોચવી, દેવતા ઉપર
ચાલવું વિગેરે અનેક જદુષ પ્રયોગો છે. પ્રા-૧૪ ચમત્કારીક પ્રયોગોનો
મમાવેશ છે પ્રા, ૧૫ હિંમોટીઝમથી અનેક રોગો મટાડવાની વિદ્યા છે
પ્રા ૧૬ હજારો વ્યાવી માત્ર પાણીથી મટાડવાની વિદ્યા વીગેરે અનેક ઉપ-
યોગી પ્રયોગોનો આ પુસ્તકમાં સમાવેશ છે તેમાંનો એકજ પ્રયોગ સીદ્ધ
કગ્વાથી હજારો રૂપીયા મેળવી શકાય છે કી ૩ ૫-૦-૦

આત્મજ્યોતિ કિવા બ્રહ્મદર્શન.

તત્ત્વજ્ઞાનનું ઉત્તમ પુસ્તક-ગ્લેઝ કામગોમાં ૧૫૦ પૃષ્ઠનું છે. તે વાંચી
મનન કરવાથી યોગ સખધી અનેક નવા વિચારો અને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે
તેના ૧૫ પ્રકરણ છે, તેમાં પ્ર. ૧ આત્મજ્યોતિ પ્ર ૨ ઈશ્વરદર્શન માટે
યોગ્યતા, યમનિયમન્તિનું પાનન પ્ર ૩ મંથ્યારસ્ય, ગાયત્રીમત્ર રહસ્ય,
આમન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધ્યાન, જ્ઞાન અને સમાધિનું રહસ્ય પ્ર.
૪ પદ્યકરહસ્ય, પ્ર. ૫ મણિપુરયકતું સ્થાન અને તેનું રહસ્ય, આત્માનું
સ્થાન, પ્ર ૬ આત્મપ્રકાશ, યોગરહસ્ય, નાદબ્રહ્મ, જપરસ્ય, પ્ર ૭ મણિપુર
ચક્રમાં સમમ કરવો, કુડક્ષિનીનું સ્વરૂપ, ઇશ્વરનું સ્વરૂપ, પ્ર. ૮ ઈશ્વર
રહસ્ય, ઉદ્ધાત્તક મુનિની યોગ સાધના. પ્ર ૯ તત્ત્વવિચાર દર્શન, બ્રહ્મભા-
વના. આત્મા અને બ્રહ્મ, પ્ર, ૧૦ દીર્ઘાયુષી શી રીતે થવું. પ્ર. ૧૧ સ-
મિચ્છાનદ રહસ્ય, પ્ર, ૧૨ ચિત્તિજ્યોતિના દર્શન પ્ર. ૧૩ મયમની સિદ્ધિ,
શાભવીમુદ્રા, પ્ર ૧૪ આત્માનુસંધાન પ્ર ૧૫ પરમાત્મ પ્રાપ્તિ.

આ વિગેરે ઉપયોગી વિષયો છે આ પુસ્તક વાંચી બધાને સંતોષ
થયો છે કી ૩ ૧-૦-૦

અધ્યાત્મવિદ્યા સંબંધી તત્ત્વજ્ઞાનનાં પુસ્તકો.

શ્રીમદ્ શંકરાચાર્ય

અને

શંકરદિગ્વિજય

શ્રી આદ્યશંકરાચાર્યનું વિસ્તૃત જીવન ચરિત્ર જેમા—શ્રીશંકરાચાર્યે કરેલા દિગ્વિજયના વિસ્તાર સહિત હકીકત આપેલી છે, આ પુસ્તકમાં શ્રીમદ્શંકરાચાર્યનો જન્મ, બાલ્યયમા કીધેનો વિદ્યાભ્યાસ, નાની ઉંમરે લીધેલો સંન્યાસ કુમારીજી બદલુ જીવન, પડિન મહાભિશ્રનો કરેલો પરાજય મંડનમિશ્રના પત્ની દેવી મસ્તવી સથે વાદવિવાદ, ગ્વામીજીમે કામ શાસ્ત્રમાં પ્રવીણતા મેળવવા માટે સદનદેહે અમરીન ગંગના દેહમાં કરેલો પ્રવેશ, ત્યાં કરેલી રાજ્ય વ્યવસ્થા સાથે કામશાસ્ત્રમાં પ્રવિણતા મેળવવી પાછા મૂમદેહમાં આવી વાદમાં હોવા સરસ્વતીનો પરાજય, પદ્મપાદાદિ શિષ્યોના વર્ણન, ત્રોટકાચાર્યને યોગમગથી આપેલુ વિદ્યાદાન, કપાનિડને પોતાનુ જરીર વધ કરવા માટે આપલુ, અનેક પાખડ મતમનાનરોનોકરેલો પરાજય, તેમની સાથે કરેલા વાદવિવાદનુ રહસ્ય, તેમના ચાર પદ્ધ શિષ્યોના વર્ણન, તેમણે કરેલી વેદ ધર્મની ઉન્નતિ, માતાના રમરણથી માતા ખાસે આકાશ માર્ગે ચઢી જવુ. માતાનુ સાન્તવન, પરબ્રહ્મમાં શાંતિ વિગેરે શ્રીમદ્ આદ્યશંકરાચાર્યનુ સંપૂર્ણ જીવનચરિત્ર આ પુસ્તકમાં છે, પાન લગભગ ૫૦૦ ઉપરાંત કીમત રૂ. ૪-૦-૦ પાકુ પુહુ

ધન પેદા કરાવનાર અનેક માર્ગો બતાવલુ

હુન્નરવિજ્ઞાન

માસીકના તમે આજે જ માહક થજો. તેમા ધન મેળવવાના અનેક ઉપાયો, વેપારની અનેક કળાઓ, નવા નવા વેપારના માર્ગો, હુન્નર ઉછો બનાવેર બની શકે તે પૈસા મેળવી શકાય નવા અનેક ઉપયોગી ઉત્તમ પ્રયોજો ખેતીવાડીની ખીલવણી કરવાના અનેક અખતરાનો સમ્રક ઉપગન દેશ પરદેશની વેપારી બાતમીનો સમાવેશ નવા મહિતાનુ ભાવિ ભવિષ્ય ને વેપારની રૂબ આવે છે વાર્ષિક લગભગ રૂ. ૪) નમુનો મફત

વ્યવસ્થાપક હુન્નર વિજ્ઞાન અમદાવાદ

જેઠલાલ દેવશંકર દવે રચિત લોકપ્રિય પુસ્તકો.
વગર મુડીએ અને વગર મહેનતે ધનવાન થવું હોય તો મગાવો.

ધનવાન (ચોથી આવૃત્તિ)

જો તમે ધણા ધણા ધધા કરવા છતાં પણ દમડી દેખતા ન હો, વેપાર ધધા કે બીજા ઉદ્યોગમાં ધારેલો લાભ ન થતો હોય ખેતીમાં વીજ પંચીસ ધણું પકવવાની ધમ્મી હોય, હુન્નરકાનું સર્વોત્તમ જ્ઞાન મેળવી ક-જાકુશળ બનવું હોય, કાષ્ઠપણ ધધાની સાથે હજારો રૂપિયા સહેલાઈથી કમાઈ શકાય એવી શોધોને શીખવાની ધમ્મી હોય, અને આજ જન્મમાં લાખો અને કરોડો ધનના સ્વામી બનવું હોય તો આજેજ આ પુસ્તક મંગાવી ઉપયોગ કરજો આ પુસ્તકના ઉપયોગીપણાનાં હજારો સરટીરીકેટ મળ્યા છે તેની અદર તેર ભાગમાં અને ૧૬૦ પ્રકરણોમાં નમામ પ્રકારના જ્ઞાન નો શોધોનો અને કળાઓનો કમવર સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે કી ૩ ૧૦

ભાગ ૧ લો—ધનનું મહત્વ જેમાં ૨૦ પ્રકરણ છે. ભાગ ૨ જે-જેમાં ૩૦ પ્રકરણ છે. જેમાં ધનવાન થવાને કેવી યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરવી તે છે. ભાગ ૩ જે—ધધાની શોધ અને ક્યા ધધાથી ધનવાન થવાય છે તે વિષે ભાગ ૪ થો—જુદા જુદા પ્રકારની નોકરી કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરવી તે વિષે. ભાગ ૫ મો—વેપાર—ધનવાન થઈ શકાય તેવા જુદા જુદા જાતના વેપારો. ભાગ ૬ ઠો ખેતી—જમીનનો કસ શી રીતે વધારવો ખાતર ક્યા પ્રકારનું કંઈ જમીનમાં ફેટવું નાખવું વિગેરે ઉપરાંત વરસાદ પાણીની તગાશ શી રીતે પુરી પાડવી. જુદા જુદા જાતના અનાજ, તથા મરી મશાલા વિ-ગેરેનું વાવેતર ક્યારે કેવી રીતે કરવું કે જેથી પેદાશ દર વરસ કરતા દસ કે વીસ ધણી વધી શકે વિગેરે ભાગ ૭ મો—ખનીજ પદાર્થોથી ધનની વૃદ્ધિ મોનું રુપુ વિગેરે ધાતુ મનધી પ્રયોગો ભાગ ૮ મો—ઝવેરાનનો વેપાર. ભાગ ૯ મો હુન્નર—ઉદ્યોગ તેમાં તમામ પ્રકારના રગ બનાવવાની રીત, ગો રમાયનિક રીતે બનાવવાની કળા, કાચ બનાવવાનો ઉદ્યોગ, કાચનો ઉદ્યોગ, સાણ બનાવવા, મિચુમતી બનાવવાની કીયા, શેરોઆકર બનાવ-વાનો ધધો, સીમેન્ટ બનાવવાની કીયા, વાર્નિશ શાહી, બરનો, દીવાસળીઓ—સોનું અને રૂપું બનાવવાના ૪૦ પ્રયોગો, વીજળીની

બવરથાપક ભાગ્યોદય—અમદાવાદ

બેટરી બનાવવી. ગીલેટ કરવાના સોનેરી અને રૂપેરી બૂટ બનાવવાની રીત, વીજેરે હળરો ઘેર બની શકે તેવા કુન્નર ઉલોગો કે નેમનિ માત્ર એકજ કુન્નર હાથ કરી ધ ધો કરનાર દરમાસે હળરો રૂપીયા કમાઈ શકે છે. ભાગ ૧૦ ઈંગ્લીશ દવાઓ-એસેન્સ, આર્ક, ટીબર, પેટટ દવાઓ, સારસા પરીલા, કોલેરા મીક્યર, સીરપ હાઇપોફોસ્ફાઈટ ઓફ લાઇમ, કોલેરા ફોર્મ, લાઇમન્યુસ વીજેરે અનેક પેટટ દવાઓ બનાવવાના નુસ્ખા ધણા ખરચે મેળવી બહાર પાડ્યા છે. ભાગ ૧૧ આયુર્વેદીય દવાઓ-કવાલો ચુરણો, ગોળીઓ, આસવો, લગ્નો રસો વિજેરે અનેક દેશી દવાઓ બનાવવાના નુસ્ખાઓ, ભાગ ૧૨ ધનવાન બનાવનાર આધ્યાત્મિક ઉપાયો ભાગ ૧૩ અનેક ગરીબમંથી ધનવાન થયેલાના જીવનચરિત્રો વિજેરે ધનવાન બનાવનાર હળરો પ્રયોગોનો આ પુસ્તકમાં સંગ્રહ છે કી રૂ. ૧૦.

ભાગ્યોદય

શરીર, મન અને આત્માની ઉન્નતિ કરાવનાર, આર્થિક ઉન્નતિ આપ તેવા કુન્નર ઉલોગના, વૈદ્યના અને ખેતીવાડીના વિષયો અને રસ-મય વાર્તાઓ. મહાપુરુષોના જીવનચરિત્રો, સ્ત્રી અને બાળકો કેળવાય તેવા વિષયો આ માસીકમાં આવે છે. વર્ષે ૧૫૦ પાનની ઉત્તમ બેટ મળે છે વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૪—૦ નમુનાનો એક મફત. આજેજ આદક થવા લાગ્યામથુ છે. બીજા પછુ કેટલાક લાભ મળે છે.

માસ્ટર ઑફ નૉલેજ

ધણા વર્ષની ધણી મહેનતે અને ધણા ખર્ચે હાલમાંજ બહાર પડ્યુ છે. તેને તક્યાર થતા ધણો વખત ગયો છે આ પુસ્તક ઉપરથી દરેક માન્યુસ પોતે પોતાની મેળે માત્ર છ મહિનામાંજ સરળ રીતે હિંદી, મરાઠી, અંગ્રેજી ઉર્દુ, બંગાળી અને સંસ્કૃત શીખી શકે છે આટલી ભાષાઓ કેટલુંય ખર્ચ કરવા છતાં ધણા વર્ષો મહેનત કરવા છતાં આવડતી નથી તે માત્ર છ મહિનામાંજ માત્ર થોડી મહેનતથી લખતાં બોલતાં ને વાંચતાં આવડે તેટલુ શીખી શકે છે. કીમત રૂ. ૧૦—૦—૦ હાલ તરતમાં રૂ. ૭

વ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય—અમદાવાદ

સુત ભવિષ્ય અને વર્તમાનકાળની વાત જાણવી હોય તો

ભવિષ્યવેત્તા (ચોથી આવૃત્તિ)

યાને ભવિષ્ય જાણવાની વિદ્યા—આ નામનું પુસ્તક મમાવે જે પુસ્તક ઉપરથી દરેક માણસ ભવિષ્યમાં શુ ખનશે તે જોઈ અને જાણી શકશે તેમાં નીચે પ્રમાણે અનેક પ્રકરણો છે, કી ૩ ૫-૦ પોષ્ટ ૦-૫

પ્ર. ૧-૨ સવત્સર, ચક્ર, માસ, અયન, રાશી, ગ્રહો, નક્ષત્રો, યોગ, કરણ, ચંદ્ર વિગેરે જોવાની રીત પ્રા. ૩ તે દરેકમાં કરેલા શુભાશુભ કર્મોનું ફળ, પ્ર. ૪ થી ૯ ગ્રહોનાં ફળ, નાની મોટી પતોતી, અશુભ ગ્રહો, મહા-દશા, દિનદશા વિગેરે જોવાની રીત, પ્રા. ૧૦-૧૧ તમામ પ્રકારના મહુ-રતો જોવાની રીત પ્રા. ૧૨ લેણદેણી તારા, નાડી, ચૌની, ગણ વિગેરે જોવાની રીત પ્રા. ૧૩ ચોરાચેલી વસ્તુ જકશે કે કેમ તથા તે કયા ગઈ છે તે જોવાની રીત પ્રા. ૧૪ કાર્યસિદ્ધિ માટે પ્રશ્નો જોવાની રીત પ્રા. ૧૫ જન્મ માસ વીગેરેનું ફળ, પ્રા. ૧૬ ગ્રહો, અને રાશી, શુભાશુભ, રૂપ, રંગ, મૈત્રી વિગેરે જોવાની રીત. પ્રા. ૧૭-૧૮ જન્મોતરીની કુડળીઓ બનાવવા ની રીત ને તે જોવાની રીત ૧ લાથી બારે ભાવનું, ગ્રહોનું રાશી વાર ફળ, દ્રષ્ટિનું ફળ, અગ્રેજી રીતે ફળ પ્રા. ૧૯ બારે ભાવોનું મિત્રફળ, ભાગ્યો દય, દાસપણું, બધીખાનું, રોગ, સ્ત્રીસુખ, લગ્નનું સુખ, પ્રગ્નનું સુખ, જીવં-ગીનું ચરીરનું સુખ, અકસ્માત ધનપ્રાપ્તિ, રાજ્યલક્ષ્મી, વાહનનું, મકાનનું, માખાપનું, વિદ્યાનું, વશનું, મિત્રનું, નપુષકપણાનું, મુસાફરીનું, બાપાર, નોકરી, ધનપ્રાપ્તિનું સુખદુઃખ ક્યારે મળે વિગેરે જોવાની રીત પ્રા. ૨૦ ગ્રહોની દ્રષ્ટિનું ફળ, પ્ર. ૨૧ સ્ત્રીની જન્મકુડળી ઉપરથી સ્ત્રીનું, તેના પતિનું, સંબંધ કે વિધવાનું, સુખ દુઃખ જોવાની રીત પ્ર. ૨૨ થી ૨૭ હોરા, દર્બારજી વિગેરે કુડળીઓ જોવાની રીત. પ્ર. ૨૮ મુ. ઓધાન બાબત, સ્ત્રી ગર્ભ વારણ કરે કે કેમ, સ્ત્રી પુરૂષનું મૃત્યુ, ગર્ભવતીને શુ જન્મશે, હાથ, પગ વગરનું બાળક અવતરવા બાબત પ્ર. ૨૯ જન્મ વખતે અધાર કે હાથ કે હોવા હોના વિગેરે ખાતરી કરવાની રીત. પ્ર. ૩૦ રાજ્યોગ અને તેનું ફળ, પ્રા. ૩૧ થી ૩૩ નાભસ, પ્રવળ્યા, ચંદ્ર વિગેરે યોગો અને તેનું ફળ

બવરથાપક ભાગ્યોદય-અમદાવાદ

પ્ર. ૩૪ બાળકનો રીટ્યોમ જોવાની રીત પ્ર. ૩૫-૩૬ આયુષ્ય જોવાની, ક્યારે ક્યારે ક્યા કારણથી મૃત્યુ થાય વિગેરે જોવાની રીત. પ્ર. ૩૭-૪૮, વર્ષકળ બનાવવાના રીત, જોવાની રીત. પ્ર. ૪૯ શરીરપરની રેખાઓ, નખ, તલ, માસ, માથુ વિગેરે ઉપરથી ભવિષ્ય જોવાની રીત. પ્ર. ૪૦ સ્વપ્ન ઉપરથી ભવિષ્ય જાણવાની રીત, પ્ર. ૪૧ મુ હસ્તાક્ષરો ઉપરથી ભવિષ્ય-કળ પ્ર. ૪૨ મુ વરસાદ વરસશે કે કેમ ક્યારે વરસશે. અનાજના ભાવ તાલની વધઘટ, મુકાળ કે દુકાળ વિગેરે જોવાની રીત. પ્ર. ૪૩ મુ નાસિકાના સ્વર ઉપરથી ભવિષ્યની વાત જાણવાની રીત. પ્ર. ૪૪ મુ રમણશાસ્ત્ર ઉપરથી ધારેલી ઇચ્છા પુરી થશે કે કેમ, જથ્થા મળશે કે કેમ. ધધામા લાલ થશે કે કેમ, વિગેરે ભવિષ્યની વાત જોવાની રીત કી. ૩ ૫ અનેક અભિ-પ્રાયો મળ્યા છે જુજ નકસો છે આજેજ મગાવો

ઉત્તમ વાંચવા યોગ્ય રસીક નવલ કથાઓ.

વિનોદચન્દ્ર

આ પુસ્તક ધણુજ બોધક, રસીક અને આનંદ આપનાર છે. જેમાં સસવાનનો જય, અસત્યનો ક્ષય, બ્યભિચારાદિ પ્રપચ કરનારને પકડા દુષ્ટો, નીતિથી ચાલનાર વિનોદને કળ્યાના અને પશુ સુખ પ્રાપ્તિ થાય છે. તેનું ઉપયોગી રસીક અને બોધકાયક વર્ણન છે જ્ઞાન સાથે આનંદ અને વાંચવામાં રસ પડે છે કી. ૩ ૧

તપસ્વી રાજકુમાર

આ ઐતિહાસીક નવલકથા વાંચતા તમે અનેક રાજ ખટપટોના અનુભવ જાણીશો આ નવલકથા વાંચતા ઠેઠ સંધી રસ જમાવી રાખે છે. સાથે આનંદ અને બોધ આપે છે, બીજી આવૃત્તિ એલક કાગળ પાકુ પુઠું કી ૩.૧-૮

પર્શિયન નાઇટ્સ

અરેબીયન નાઇટ્સ જેવીજ રસભરી ઉત્તમ વાર્તાઓનો સંગ્રહ આ પુસ્તક વાંચવા માગ્યા પછી પુરૂ વાંચ્યા વગર તમે હાથમાંથી તેને નહિ ચૂકા, વારંવાર વાંચવાનું મન થઈ આવશે, રાજકુમારીની અનેક રસીક વાર્તાઓ સંગ્રહ છે કી. ૩. ૧-૮ વ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય-અમદાવાદ.

હિંદુસ્તાનની તીર્થયાત્રા [સચિત્ર]

આ પુસ્તક ખપી જવા આવ્યું છે. તેની અંદર હિંદુસ્તાનમાં આવેલા હિન્દુ, મુસલમાન જૈનો, વિગેરેના યાત્રાઓના સ્થળો, ત્યાં કયે કયે રસ્તે જવાય છે તે, ત્યાં દર્શન કરવાનાં મંદિરો વિગેરે, તેનું શાસ્ત્ર પ્રમાણેનું મહત્ત્વ, ઇતિહાસીક માહિતિ, ખીજા જોવા લાયક સ્થળો, ત્યાંની વેપારની કઈ કઈ વસ્તુઓ દેશાવર મળે છે વિગેરે ઉપયોગી હકીકત આપેલી છે. જેની અંદર આશુરોડ, અંબાજી, અજમેર, પુષ્કરતીર્થ, હીમળા-જમાતા; ઉદેપુર, જોધપુર, ખીકાનેર, જોસલપીર, શ્રીનાથદ્વારા, કોકરોલી, ઉલ્લન, ઝોઝારેશ્વર, ઈંદોર, મથુરા, આગ્રા, દિલ્હિ, હરદ્વાર, લાહોર, અમૃત-સર, પંજાબ, બદ્રિકેશ્વરનાથ, શ્રીનગર—કાશ્મીર, લખનૌ, અયોધ્યા, કાશી, મથા, શ્રીસમેતશીખર, વૈજનાથમહાદેવ, કલકત્તા, જગન્નાપુરી, મદ્રાસ, શ્રી સેતખધુરામેશ્વર, શ્રીરમજી, શિવકાંચી, વિષ્ણુકાંચી, સાક્ષીગોપાળ, કાચીન, હુમલી, નાસિક, ત્રણક, પુના, મુઆમ, ચાણોદ, શુકલતીર્થ, કાકોર, દારકા, પ્રભાસપાટણ, ગીરનારપર્વત, પાલીતાણા (૧) યાત્રાનાં સ્થળોનું વર્ણન. ત્યાં મુ શુ યાત્રા કરવાનું ધામ છે, શુ જોવાલાયક જગ્યાઓ છે, વેપારની કઈ કઈ ચીજો છે, ત્યાં ભીતરવાની રીત વ્યવસ્થા છે, ગાડી કયા બદલાય છે વિગેરે ઉપયોગી સંપૂર્ણ માહિતીનો આ પુસ્તકમાં સમાવેશ છે.

જેમાં—કાશી, જગન્નાથપુરી, બદ્રીનાથ કેદારેશ્વર, શ્રી સેતખધુરામેશ્વર અને દારકા એ ચારે ધામની યાત્રા; કાશી, કાચી, (શિવકાંચી અને વિષ્ણુકાંચી) અવતિષ્ઠા, [ઉલ્લન] અયોધ્યા, મથુરા, માથા, (હરદ્વાર) અને દારકા એ સાનપુરી, ત્રણકેશ્વર, ધુબેશ્વર, ઝોઝારેશ્વર, મહાકાળેશ્વર; સોમનાથ, કેદારેશ્વર, વિવેશ્વર, વૈજનાથ, નાગેશ્વર, મલ્લિકાર્જુન, રામેશ્વર અને બીમાશ્વર એ બાર જ્યોતિર્લિંગો, શંકગચાર્યોના ચાર મઠો, શ્રીવૈશ્ણવોની યાત્રાના સ્થળો, કેશ્વરીયાજી; પાલીતાણા, સમેતશિખર, શેત્રુજય, ગીરનાર, પાલીતાણા વિગેરે જૈનોના યાત્રાના સ્થળો તેમજ અજમેર વિગેરે સ્થળોનાં મુમલમાનોના યાત્રાના સ્થળોનું અને પાગંધીઓના ઉદ્વાડા વિગેરે સ્થળોનું વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે.

વ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય—અમદાવાદ

દરેક શાસ્ત્રને આ ઉપયોગી પુસ્તકને પાસે રાખવાની જરૂર છે જેની અદરથી યાત્રાના સ્થળોનું વર્ણન, ત્યાં જોવાલાયક સ્થળો, જવા આવવાની સગવડ, ઉતરવાની સગવડ, વિગેરે શું છે, વેપારની કંઈ કંઈ વસ્તુઓ અને છે તેની હકીકત આપવામાં આવી છે યાત્રાના સ્થળો ઉપગત હિંદુસ્તાનના બીજા ધણાં મુંબાઈ, મદ્રાસ, કલકત્તા વિગેરે જોવા લાયક સ્થળો, વેપારના સ્થળો, વિગેરે શહેરોની પણ હકીકત આપેલી છે. તેથી આ પુસ્તક ધણુજ ઉપયોગી થઈ પડશે યાત્રા કરવા જનારને તો આ પુસ્તક ખાસ પામે રાખવા લાયક છે, વળી યાત્રા કરવા લામક સ્થળો, દેવો, તેની ઇતિહાસીક માહિતી અને તે તે દેવો સંબંધી પુરાણો અને શાસ્ત્રોમાં કેવું મહાત્મ્ય છે તે વાંચનાથી પોતાના દેવતિથોમાં શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થવની થોડી નકલોજ છપાવી છે. માટે તુરત મંગાવી લેવું તેની અદર કાશી, રામનગર, શ્રીનાથજી વિગેરે તિથોના ચિત્રો, રેલ્વેનો નકશો વિગેરે આપેલા છે બહુ ઝલેજ કાગળ પાકુ પુસ્તક પૃષ્ઠ ૧૫૦ કી. રૂ. ૭-૦-૦ વ્યવસ્થાપક ભાગ્યેદય અમદાવાદ.

મહાત્મા ગાંધીજીની વાતો

(લે. મહાત્મા ગાંધીજી)

આ પુસ્તકમાં મહાત્મા ગાંધીજીએ શ્રી ટાઈટલેયની બોધક વાતો ઉપરથી લખેલી ઉત્તમેત્તમ નીતિ િ અને સત્યની રસીક વાતોનો સંગ્રહ છે. જેમાં ૧ સત્યવાન અને શિવદયાળની વાત, ૨ જીવન દોરી કિંવા દેવ દૂતની વાત, ૩ પ્રેમા પટેલની વાત, કિવા માણસ કેટલી જમીનનો માલિક હોઈ શકે, ૪ મુરખ રાજ અને તેના બે ભાઈઓની વાતો એ રીતે ઉપયોગી નીતિ, જ્ઞાન અને ગમ્મત સાથે રસ પડે તેવી વાતોનો સંગ્રહ છે પુસ્તક વાચતા નીચે મુકવું મમે તેવું નથી. આમાની અઢેક વાત બીજાએ છપાવી આઠ આઠ આને વેચે છે છતાં આ આખા પુસ્તકની કીમત માત્ર રૂ. ૧-૦-૦ છે.

એકાગ્રતા અને દિવ્યશક્તિ

આ પુસ્તકમાં અધ્યાત્મજ્ઞાન, મનની એકાગ્રતા સાધવાની કળા, ચિત્તનો નિરોધ કરવાનો રહેલો ઉપાય, પ્રાણાયામની રહેલી રીતો, ઇશ્વર સાથે એકાગ્રતા કેવી રીતે સાધવી, દિવ્યશક્તિ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય વિગેરે તત્ત્વજ્ઞાન સંબંધી ઉત્તમ વિષયો છે કી. રૂ. ૧)

વ્યવસ્થાપક ભાગ્યેદય અમદાવાદ.

પાંચસો રૂપીયા ખર્ચતાં ન મળે તે કિસ્તકે માત્ર રૂ. ૧૨માંજ.

કાયદાનો શિક્ષક (ત્રીજી આવૃત્તિ)

જેની અદર નીચે પ્રમાણે ફાજદારી રેવન્યુ અને દિવાની કાયદાઓ-આપેલા છે. જેની હજારો નકલો થોડાજ વખતમા ખપી ગઈ છે કાયદાનું જ્ઞાન દરેક માણસે મેળવવું જોઈએ આ પુસ્તકને માટે કલેક્ટરે, હાઇકોર્ટ જડજો, સેશન જડજો, માજસ્ટ્રેટો, દિવાનો, સગસુમા, વિગેરે અનેક વિદ્વાનોના હજારો અલિખાયેલ મળ્યા છે કી રૂ. ૧૨-૦-૦ છે.

ફાજદારી કાયદા

ક્રામીનલ પ્રોસીજર કોડ ટીકા સાથે,	કારખાનાનો એક્ટ
ઇંદીઅન પીનલ કોડ ટીકા સાથે,	નાટકોના ખેલનો કાયદો
હીરદ્રાફ્ટ પોલીસ એક્ટ ડ્રાએક્ટ	વીમા કંપનીનો કાયદો
વીલેજ પોલીસ એક્ટ-રેલવેનો એક્ટ	વૈલોનો એક્ટ,
વર્તમાનપત્રોનો એક્ટ,	પેટન્ટ તથા નમુનાનો એક્ટ,
જુમારીનો એક્ટ,	કાપીરાષ્ટનો કાયદો,
ઝંટક તથા ભરતના માપનો	કંપનીનો એક્ટ,
હથીઆરનો કાયદો,	ટ્રામવેનો કાયદો, પ્રેસ એક્ટ
આબકારી એક્ટ	સેનીટરી એક્ટ,
મ્યુનાસીપાલ એક્ટ.	છાપવાના પ્રેસો ને વર્તમાનપત્રોનો ક
પુરાવાનો કાયદો,	મીઠાનો, તારનો, પોસ્ટનો, અશીશનો

દીવાની કોર્ટના કાયદાઓ.

સીવીલ પ્રોસીજર કોડ [પુરેપુરો],	મુસલમાનોનોસરેફ, કોર્ટફીનો એક
મુહતનો કાયદો.	સ્ટામ્પ ડ્યુટીનો કાયદો,
હીંદુ લો, કરારનો કાયદો,	પારસીઓના વારસાનો કા.
રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ	વહાયણ કરવાનો એક્ટ,
ટ્રાન્સફર ઓફ પ્રોપર્ટી એક્ટ	પ્રોબેટ તથા વહીવટની સન દ લેવાનો
ટોર્ટશાસ્ત્ર,	નાદારીનો કાયદો.
ઇજેમન્ટનો એક્ટ ટ્રસ્ટ એક્ટ,	મુમમાનોને વફા કરવાનો કાયદો
મેયન્ટનું લેણું વસુલ કરવાનો કાયદો	હીંદુઓની મિલકતની વ્યવસ્થાનો
સગીરના વાલી નીમવાનો એક્ટ,	હસ્તાવેજોના નમુના

કોર્ટ ઝોફ વાર્ડસ એક્ટ,
વારસાનું સર્ટીફિકેટ લેવાનો એક્ટ,
હિંદુ લિધવાના પુનર્જનનો
પારસીઓના લગ્નનો કાયદો,

ફાજવારી કોર્ટની અરજીઓના ને
દીવાની કોર્ટમાં કરવાના દાવા, રેવન્યુ
કોર્ટમાં કરવાની અરજીઓના નમુના
અને તેના જવાબોને અપીલના નમુના

રેવન્યુ યાને મુલકી કાયદાઓ

બેન્ડ રેવન્યુ કોડ.

(પુરેપુરે અગત્યની નોટ સાથે)

મામલતદારોની કોર્ટોનો એક્ટ
નરવાનો કાયદો,
તાલુકદારોનો કાયદો.

લોકલકડનો કાયદો,
ધન્કમટેક્સ એક્ટ, મતાદારોનો
સુતરાઉ માલ ઉપર જકાતનો કાયદો,
જમલનો કાયદો, વતન એક્ટ,
ધરીગેશન એક્ટ, સીતળા કાઢવાનો

આ પુસ્તકમાં આપેલા કાયદા છુટાછુટા ખરીદવાથી બસો ઉપરાત
રૂપિયા ખર્ચ થાય તેમ છે. કી મત માત્ર રૂ ૧૨)

બવરચાપક ભાત્યોદય-અમદાવાદ.

સ્વરાજ્યને લગતાં રાષ્ટ્રીય પુસ્તકો

મહાત્મા ગાંધીજી

અને હિંદના નરરતો

આ પુસ્તકની અદર મહાત્મા મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધીજીનું
વિસ્તારથી જીવનચરિત્ર ઉપરાત દેશના આજેવાન નેતાઓ લો મા તિલક,
અરવિન્દધામ, સર રવિન્દ્રનાથ ટાગોર, સર શ્રીરોજશાહ મહેતા, દેશમુ
ચિત્તરંજનદાસ, શ્રી મોતીલાલ ન્હેરૂ, પંડિત માલવીયા, દાદાભાઈ નવરોજી
વિજેરેના જીવન ચરીત્રોનો સંગ્રહ છે. સ્વરાજ્ય પ્રાપ્તિ માટે દેશનેતાઓના
ચરીત્રનું મનન કરી હૃત્તમ ગુણોને ધારણ કરવા ભોધ્યે. ગ્લેઝ બ્રહ્મ કામળ
પાકુ પ્રહુ ગાંધીજી અને તીલકના ફોટા સાથે. કી રૂ ૧-૮

રાજધિ—સસારમાં સર્વ વૈભવો છતાં એક રાજ રૂપિમયજીવન શી

પ્રપચની ભજમા ન ફસાતા છેવટે રાજપાટને છોડી ચાલ્યો ભય છે અનેક
પ્રપચીઓ તેને હેરાન કરવા મથે છે છતાં ધમ્મર ઉપર શ્રદ્ધા રાખવાથી
તેને પ્રપચીઓ વશ થઈ પાછું રાજ મળે છે કી રૂ ૧-૮-૦

બવરચાપક ભાત્યોદય-અમદાવાદ

વૈદકનાં ઉત્તમ પુસ્તકો.

શ્રી ચરકસંહિતા

આયુર્વેદનો અસહી સર્વમાન્ય ગ્રંથ મૂળ સાથે ગુજરાતી ટીકા, પૂર્વાર્ધ. વૈદવિદ્યાના આ ગ્રંથના અંગ્રેજી, જર્મન વીગેરે દરેક ભાષામાં ભાષાંતરો થયા છે તે તેની ઉપયોગીતા છે તેમાં દેશી વૈદક સમક્ષી અત્યુત્તમ ઉપ-આરોનો સમ્રૂહ છે. આયુર્વેદનો ઉત્તમમાં ઉત્તમ આ ગ્રંથ ગણાય છે મોટા દગદાર ગ્રંથ રાયલ આફ પેશ ૭૭૦ ઉપરાત પાન છતાં કીમત રૂ. ૫-૦

આ ગ્રંથમાથી અનેક ગ્રંથો લખાયા છે તેમાં હાલમાં નવી ગણાતી અનેક શોધોનો સમાવેશ થઈ ગયેલો છે.

ડૉ. પોપટલાલ પ્રજુરામ વૈદ એલ એમ, એસ, મુમાઈથી લખે છે આપનો ચરકસંહિતાનો ગ્રંથ ધણે ઉપયોગી અને ઉત્તમ છે

દેશી વૈદ

દરેક દાર્મસીવાળા, તેમજ દેવે દાર્મસીમાં જે જે ઉત્તમોત્તમ દવાઓ રમો, ગુટીકા, ચૂર્ણો, આસવો, તેલો, અવલેહો, ક્વાથો વિગેરે અને છે તે મલગી દેશી દવાઓની બનાવટનો સમ્રૂહ શાસ્ત્રના પાઠ મુજબ આ પુસ્તકમાં કર્યો છે. વૈદ ડોક્ટર અને દરેકને ધણે ઉપયોગી છે દરેક રોગ અને તેના ઉપર કદ દવા આપવી તેમ તે દવાઓ ઘેર બનાવવાની રીત તેમાં છે. ધણા ગ્રંથોનું દોહન કરી આ પુસ્તકમાં જે ઉત્તમોત્તમ દવાઓ છે તેની બનાવટનો સમ્રૂહ કર્યો છે કી રૂ. ૧-૮-૦

ધરનો વૈદ

ધરમતુ દેશી વૈદકના ઘેર બની શકે તેવા ઉપાયો, સરીરનું જ્ઞાન, વનસ્પતિ કોષ, કુદરતી ઉપચાર. દરેક રોગ, તેનું કારણ, લક્ષણ અને ઉપ-ચારનો સમ્રૂહ છે. વૈદકના મોટા ૫, ૬ રૂપિયાના પુસ્તક જેટલો ભાર આ પુસ્તકમાં છે પ્રકરણ ૫૦ અને દથ ભાગ છે

છતાં કીમત માત્ર રૂ. ૦-૧૨-૦

જેઠાલાલ દેવશંકર દેવે વેદ

અધિપતી ભાગ્યોદય-અમદાવાદ

હવે આયુર્વેદિક કાર્મસી અમદાવાદ.

શાસ્ત્રના પાઠ પ્રમાણે દેશી ઔષધો આ કાર્મસીમા તૈયાર માય છે. વૈદો અને ડાક્ટરો પોતાના દરદીઓમાં જન્મામધ વાપરે છે. હજારો મનુષ્યો હવે વિશ્વાયતી દવાઓનો બહિષ્કાર કરી હવે કાર્મસીની શાસ્ત્રિય દવાઓ વાપરે છે.

હવે કાર્મસીનાં અમૂલ્ય ઔષધો

દ્રાક્ષાસવ—મધુરપીણ

આ મધુર, સ્વાદિષ્ટ પીણ છે જન્મ્યા પછી પીવાથી અન્ન પચે છે, રૂચિ વધારે છે, ઉષ્ણ સારી આવે છે, શૂન્ય ઉધડે છે, દસ્ત સાફ આવે છે, દહેજતદાર પીણ છે રતલ ૧૫ ૩ ૨)

અંદ્રપ્રભા—પ્રમેહનો ઉપાય

પેશાબના દગ્ધો, પ્રમેહ, પેશાબે અગ્ન બળવી, પેશાબે મુશ્કેલી પડવી, વીગેરે પ્રમેહના દરદી મટાડવામા આ દવા પ્રખ્યાત છે તે ૧ ૩ ૧-૪

જીવન અવન પ્રાશાવલેહ પૌષ્ટિક ખોરાક

સ્વાદિષ્ટ પૌષ્ટિક ચાટણુ, નળજા ને બળ આપે, રોગીને નિરોગી બનાવે, અશક્તને શક્તિ આપી નવું બળ, નવું જીવન અને આયુષ્ય વધારે છે ધાતુગત દોષો મટાડે છે. રતલ ૧ના રૂ ૨-૮

વૈધ અને વૈદક

ભાગ ૧ લો-વનસ્પતિ વિભાગ

આ પુસ્તકમા તમામ રોગ મટે તેવા વનસ્પતિના શાસ્ત્રિય ઔષધો, વનસ્પતિશાસ્ત્ર, ચૂણો, ગુટિકા, કવાથો વિગેરે અકિસર, ઉપયોગી ને ખાતરી વાળી દવાઓની બનાવટ, તથા કયા રોગ ઉપર કઈ દવા કરવી તેનો ઉપયોગી સંગ્રહ છે. ડી. ૩. ૦-૧૨-૦

વૈધ અને વૈદક

ભાગ ૨ જો-રમાયન વિભાગ

આ પુસ્તકમા ભરમો, માનાઓ, રસો, ધાતુ, વિષનું શોધન મારણુ, અવલેહો, ઘ્રનો, તેલો, આમવો વિગેરે ઉત્તમોત્તમ દવાઓની બનાવટનો સંગ્રહ છે. બીજી આવૃત્તિ સુધારા વધારા સાથે હાલમા જ બહાર પડી છે. ટી મત ૩. ૦-૧૨-૦

બ્યવસ્થાપક ભાગ્યોદય-અમદાવાદ

ત્રીને એકેએક રોગના પાઠામાંથી બચાવી શકિત આપી પુષ્ટ કરનાર

સુંદરીસાથી [૨૭૫૩૬]

(લાખો સરદીફકિટો મળ્યાં છે.)

મંગાવો—તે સ્ત્રીઓના તમામ રોગને માટે અર્કસર છે. બીજાનાં કાષ્ઠપણુ દરદ જેવાં કે, લોહીવા, પ્રદર, રક્ત અને શ્વેત જેથી ગુલાસ્થાનમાંથી ચીકણી, ઘાટી, પીળી, મળગુમળી અગર લાલ રંગની લોહી જેવી રસી વર્ણાં કરે છે, પેશાબે અગ્રન બળે, હાથ પગના તળીઆમાં, કેડોમાં, માથામાં અને કે'ંધ વખતે આખા શરીરમાં સજીકા મારે; ફાટે, ચુસ અને કળતર થાય, ઝીણો તાવ હંમેશા આવે, શરીર સુકાર્થ ધોળી પુણી જેવું થાય, અખોતુ તેજ કમી થાય, દિવસે દિવસે શરીર સુકાર્થ બેહાલ થાય, અશક્તિ આવે અને કામ થઈ શકે નાહ, આખો દિવસ કેડો અને માથું ફાટ્યા કરે; તાવ, ઉધરસ, દમ, ખાંસી સોજો, ઉલટી, આંચી, માસિક અટકાવ—દરતાન સખંધી તમામ રોગ, ગર્ભાશયની પીડા, કસુવાવડ, સુવા-રોગ વિગેરે તમામ રોગ અને આવા અનેક દરદોના સંમુહને આ સુંદરી સાથી એકદમ મટાડી શકે છે અત્યાર સુધીમાં હજારો સ્ત્રીઓએ આ દવાથી ગર્ભ ધારણ કરી બાળકોને જન્મ આપ્યા છે

આ સુંદરીસાથી બાળ, યુવાન, અને વૃદ્ધ દરેક સ્ત્રીએ હંમેશાં વાપરવા લાયક છે, જેથી તેઓના તમામ રોગ મટાડી શરીર પુષ્ટ કરે છે દરતાનના રોગો થવા પામતા નથી ગર્ભાશયને સુધારી ગર્ભને ધારણ કરી શકે તેવું બનાવી પુષ્ટ વયે ગર્ભ ધારણ થાય છે પીવામાં સ્વાદિષ્ટ છે. બ્રાટલી ૧ ની કીમત રૂ. ૧) ત્રણ બ્રાટલીના રૂ. ૨-૧૦-૦ પોષ્ટ ૦-૧૪-૦

બુનાગઢથી રેલવેગાર્ડ રહેમનશાહ લખે છે કે તમારી સુંદરીસાથીની દવા ધણી અકસીર છે. તેથી ધણો સારો ફાયદો થયો છે, જેથી તે વાપરવા હું બહુને બલામણુ કરું છું.

કરાચીથી રતનસી લખમખી લખે છે કે—સુંદરીસાથીની દવા ધણીજ સારી છે. મેં મારા ધરમા બે બ્રાટલી વાપરી તેથી તમામ રોગ દૂર થાય છે ને એક બ્રાટલી મારા સ્તેહીને આપી તેને પણ ફાયદો થયો છે માટે બીજી ૪ બ્રાટલી મોકલશો. અમે તમારો મોટો આભાર માનીમુ.

દેવે કેમીકલ વર્ક્સ—અમદાવાદ

વિલાયતી દવાવાળાને મલશે.

